

วิมานวัดฤๅ

เรียบเรียงโดย หลวงพ่อชุมพล พลปณโณ

วิมานวัตถุ

เรียบเรียงโดย หลวงพ่อชุมพล พลบุญโณ

สถิติการพิมพ์

พิมพ์ครั้งที่ ๓ วันมาฆบูชา ๒๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๕๙
เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
จำนวนพิมพ์ ๑๓,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๗ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๑ วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖ จำนวน ๔๕,๐๐๐ เล่ม

รวมยอดพิมพ์ที่พิมพ์มาแล้วทั้งหมด จำนวน ๖๘,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ หจก. ธรรมชาติดิการพิมพ์
๑๖/๖๔ หมู่ ๗ ซ.หัวกระบือ ถ.บางขุนเทียน-ชายทะเล
แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กทม. ๑๐๕๑๐
โทร. ๐๒ ๔๕๓ ๖๓๐๑-๓ โทรสาร ๐๒ ๘๘๗ ๔๓๔๖
Email: thammachart@yahoo.com

ท่านที่ต้องการหนังสือ หรือต้องการร่วมพิมพ์ กรุณาติดต่อ บริษัท โตโยต้า
เกตรา ยูสคาร์ จำกัด สาขาเมืองปทุม ๖๖ หมู่ ๓ ถ.กรุงเทพ-ปทุมธานี ต.บ้านฉาง
อ.เมือง จ.ปทุมธานี ๑๒๐๐๐ โทร. ๐๒ ๕๘๑ ๔๖๖๒ โทรสาร ๐๒ ๘๗๕ ๗๓๒๑
Email: dhammaconnect2015@gmail.com

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ชื่อว่า วิมานวัตถุ เพราะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเทวดา

คัมภีร์วิมานวัตถุนี้ เป็นคัมภีร์ที่นับเนื่องจากคัมภีร์พระไตรปิฎก

ข้าพเจ้าเห็นว่าคัมภีร์วิมานวัตถุนี้มีคุณประโยชน์มาก เพราะเป็นการบอกเล่าชี้แจงเรื่องราว ผลของการทำความดี ของสาธุชนทั้งหลาย คือการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา และแสดงพระคุณของทักษิณียบุคคล ผู้เป็นเนื่อนาบุญในพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะได้ปลูกศรัทธาปสาทะ ให้แก่ท่านพุทธศาสนิกชนยิ่ง ๆ ขึ้นไป

อันว่าศรัทธานั้นเป็นคุณธรรมที่สำคัญ เพราะว่าศรัทธาเป็นอริยทรัพย์ เป็นพลกำลังให้กุศลอื่น ๆ ได้โอกาสบังเกิดตาม ศรัทธาช่วยเกื้อหนุนให้เกิดความราบรื่นของกระแสบารมีอื่นที่จะมารวมพลังกัน ศรัทธาเป็นอินทรีย์องค์ประกอบของความรู้แจ้งในธรรม และศรัทธาเป็นองค์คุณของพระอริยบุคคล

ข้าพเจ้าจึงได้นำคัมภีร์วิมานวัตถุมาจัดพิมพ์เผยแพร่ โดยพยายามรักษารูปแบบภาษาตามสำนวนแปล ที่ท่านนักปราชญ์ราชบัณฑิตได้แปลไว้ ข้าพเจ้าได้เรียบเรียงขัดเกลาสำนวนบ้าง เพื่อให้ท่านสาธุชนผู้ไม่คุ้นเคยกับสำนวนภาษาบาลีได้อ่านง่ายขึ้น

การที่ข้าพเจ้าจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ออกมาเผยแพร่เป็นธรรมทาน หวังว่าจะเกิดคุณประโยชน์แก่ท่านสาธุชน และเกิดประโยชน์โดยรวมแก่พระพุทธศาสนา

กุศลผลบุญใดที่เกิดจากการพิมพ์ธรรมะเผยแพร่ขอให้ท่านสาธุชนและสรรพสัตว์ทั้งปวงจงมีส่วนในผลบุญนี้จงทุกประการ

หนังสือเล่มนี้มีข้อผิดพลาดบกพร่องที่ใด ข้าพเจ้าขอน้อมรับ เพื่อแก้ไขต่อไปในโอกาสข้างหน้า

คุณความดีที่เกิดจากหนังสือเล่มนี้ ถือว่าเป็นคุณความดีของท่านนักปราชญ์ราชบัณฑิตในทางพระพุทธศาสนาได้กระทำไว้

ความดีในการดำเนินงานขอถวายบูชา พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ บิณฑบาตครูบาอาจารย์และท่านผู้มีพระคุณ

ธรรมะที่ข้าพเจ้าบันทึกไม่สงวนลิขสิทธิ์

ขอให้ธรรมะอันประเสริฐของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จงแพร่ขยายไปกว้างไกล ยังประโยชน์แก่สรรพสัตว์

ขออนุโมทนาต่อท่านผู้มีจิตเป็นกุศล

พระ ชุมพล พลปญโญ

๕ พฤษภาคม ๒๕๕๖

ภาพปกหน้า ทศนียภาพอันงดงามของวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ภาพปกหลัง ภาพพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธบิดา พระสิริสุทโธทนะ

จากภาพจิตรกรรมฝาผนัง พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร

ขอเชิญอ่านธรรมชาติของหลวงปู่ชุ่มพล พลปัญญา ได้ที่

<http://www.chumpolpalapanyo.com>

พระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกข์ปราสาทและพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
พระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

สารบัญ

คำนำ	ก
๑. ปฐมปีฐวิมาน	๑
ว่าด้วยวิมานตั้งทอง	๑
อรรถกถาขุททกนิกาย วิมานวัตถุ	๒
คันถรัมภกถา	๒
๑. อรรถกถาปฐมปีฐวิมาน	๕
๒. ทุตติยปีฐวิมาน	๘
ว่าด้วยวิมานตั้งแก้วไพฑูรย์	๘
อรรถกถาทุตติยปีฐวิมาน	๙
๓. ตติยปีฐวิมาน	๑๐
ว่าด้วยวิมานตั้งทอง	๑๐
อรรถกถาตติยปีฐวิมาน	๑๑
๔. จตุตถปีฐวิมาน	๑๓
ว่าด้วยวิมานตั้งแก้วไพฑูรย์	๑๓
อรรถกถาจตุตถปีฐวิมาน	๑๔
๕. กุญชรวิมาน	๑๕
ว่าด้วยกุญชรวิมาน	๑๕
อรรถกถากุญชรวิมาน	๑๖
๖. ปฐมนาวาวิมาน	๑๙
ว่าด้วยนาวาวิมาน ๑	๑๙
อรรถกถापฐมนาวาวิมาน	๒๐
๗. ทุตินาวาวิมาน	๒๒
ว่าด้วยนาวาวิมาน ๒	๒๒
อรรถกถาทุตินาวาวิมาน	๒๓
๘. ตตินาวาวิมาน	๒๕

ว่าด้วยนาวาวิมาน ๓	๒๕
อรรถกถาตตินาวาวิมาน	๒๖
๙. ปทีปวิมาน	๓๐
ว่าด้วยปทีปวิมาน	๓๐
อรรถกถापทีปวิมาน	๓๑
๑๐. ติลทักขิณวิมาน	๓๓
ว่าด้วยติลทักขิณวิมาน	๓๓
อรรถกถาตลทักขิณวิมาน	๓๔
๑๑. ปฐมปติพพาวิมาน	๓๖
ว่าด้วยปติพพาวิมาน ๑	๓๖
อรรถกถापฐมปติพพาวิมาน	๓๗
๑๒. ทุตติยปติพพาวิมาน	๓๙
ว่าด้วยปติพพาวิมาน ๒	๓๙
อรรถกถาทุตติยปติพพาวิมาน	๔๐
๑๓. ปฐมสุณิสาวิมาน	๔๑
ว่าด้วยสุณิสาวิมาน ๑	๔๑
อรรถกถापฐมสุณิสาวิมาน	๔๒
๑๔. ทุตติยสุณิสาวิมาน	๔๓
ว่าด้วยสุณิสาวิมาน ๒	๔๓
อรรถกถาทุตติยสุณิสาวิมาน	๔๔
๑๕. อุตตราวิมาน	๔๕
ว่าด้วยอุตตราวิมาน	๔๕
อรรถกถาอุตตราวิมาน	๔๖
๑๖. สิริมาวิมาน	๕๔
ว่าด้วยสิริมาวิมาน	๕๔
อรรถกถาสิริมาวิมาน	๕๖
๑๗. เปสการียวิมาน	๖๒
ว่าด้วยเปสการียวิมาน	๖๒
อรรถกถาเปสการียวิมาน	๖๓
รวมพระสูตรที่มีในวรรณนี้ คือ	๖๕
๑. ทาสีวิมาน	๖๗
ว่าด้วยทาสีวิมาน	๖๗
๑. อรรถกถาทาสีวิมาน	๖๙

๒. ลขุมาวีมาน	๗๒
ว่าด้วยลขุมาวีมาน	๗๒
อรรถกถาลขุมาวีมาน	๗๓
๓. อาจามทายิกาวิมาน	๗๕
ว่าด้วยอาจามทายิกาวิมาน	๗๕
อรรถกถาอาจามทายิกาวิมาน	๗๖
๔. จัณฑาลิวิมาน	๗๙
ว่าด้วยจัณฑาลิวิมาน	๗๙
อรรถกถาจัณฑาลิวิมาน	๘๐
๕. ภัททิติถิกาวิมาน	๘๓
ว่าด้วยภัททิติถิกาวิมาน	๘๓
อรรถกถาภัททิติถิกาวิมาน	๘๔
๖. โสณทินนาวิมาน	๘๗
ว่าด้วยโสณทินนาวิมาน	๘๗
อรรถกถาโสณทินนาวิมาน	๘๘
๗. อุโบสถาวีมาน	๙๐
ว่าด้วยอุโบสถาวีมาน	๙๐
อรรถกถาอุโบสถาวีมาน	๙๑
๘. สุนิทธาวีมาน	๙๓
ว่าด้วยสุนิทธาวีมาน	๙๓
อรรถกถาสุนิทธาวีมาน	๙๓
๙. สุตินนาวิมาน	๙๕
ว่าด้วยสุตินนาวิมาน	๙๕
๑๐. ปฐมภิกษาทายิกาวิมาน	๙๖
ว่าด้วยภิกษาทายิกาวิมาน	๙๖
อรรถกถापฐมภิกษาทายิกาวิมาน	๙๖
๑๑. ทุตติยภิกษาทายิกาวิมาน	๙๘
ว่าด้วยภิกษาทายิกาวิมาน	๙๘
รวมวิมานที่มีในวรรคนี้คือ	๙๘
๑. อุฬารวิมาน	๙๙
ว่าด้วยอุฬารวิมาน	๙๙
อรรถกถาอุฬารวิมาน	๑๐๐
๒. อจจุทายิกาวิมาน	๑๐๒

ว่าด้วยอุจฺจุทากิวิมาน	๑๐๒
อรรคถาอุจฺจุทากิวิมาน	๑๐๓
๓. ปัลลังกวิมาน	๑๐๕
ว่าด้วยปัลลังกวิมาน	๑๐๕
อรรคถापัลลังกวิมาน	๑๐๖
๔. ลตาวิมาน	๑๐๘
ว่าด้วยลตาวิมาน	๑๐๘
อรรคถาลตาวิมาน	๑๐๙
๕. คุตติลวิมาน	๑๑๒
ว่าด้วยคุตติลวิมาน	๑๑๒
อรรคถาคุตติลวิมาน	๑๑๘
๖. ทัททลวิมาน	๑๒๘
ว่าด้วยทัททลวิมาน	๑๒๘
อรรคถาทัททลวิมาน	๑๓๐
๗. เสสวดีวิมาน	๑๓๕
ว่าด้วยเสสวดีวิมาน	๑๓๕
อรรคถาเสสวดีวิมาน	๑๓๖
๘. มัลลิกาวิมาน	๑๔๑
ว่าด้วยมัลลิกาวิมาน	๑๔๑
อรรคถามัลลิกาวิมาน	๑๔๒
๙. วิสาลักขิวิมาน	๑๔๔
ว่าด้วยวิสาลักขิวิมาน	๑๔๔
อรรคถาวิสาลักขิวิมาน	๑๔๕
๑๐. ปาริฉัตตกวิมาน	๑๔๗
ว่าด้วยปาริฉัตตกวิมาน	๑๔๗
อรรคถापาริฉัตตกวิมาน	๑๔๘
รวมวิมานที่มีในวรรณคดีนี้ คือ	๑๔๙
๑. มัญญุชฺชวิมาน	๑๕๑
ว่าด้วยมัญญุชฺชวิมาน	๑๕๑
อรรคถามัญญุชฺชวิมาน	๑๕๒
๒. ปกัสนวิมาน	๑๕๔
ว่าด้วยปกัสนวิมาน	๑๕๔
อรรคถापกัสนวิมาน	๑๕๕

๓. นาควิมาน	๑๕๖
ว่าด้วยนาควิมาน	๑๕๖
อรรถกถานาควิมาน	๑๕๗
๔. อโลมวิมาน	๑๕๙
ว่าด้วยอโลมวิมาน	๑๕๙
อรรถกถาอโลมวิมาน	๑๖๐
๕. กัญชิกทายิกาวิมาน	๑๖๑
ว่าด้วยกัญชิกทายิกาวิมาน	๑๖๑
อรรถกถากัญชิกทายิกาวิมาน	๑๖๒
๖. วิหารวิมาน	๑๖๔
ว่าด้วยวิหารวิมาน	๑๖๔
อรรถกถาวิหารวิมาน	๑๖๖
๗. จตุรติถีวิมาน	๑๗๐
ว่าด้วยจตุรติถีวิมาน	๑๗๐
เทพธิดาองค์ที่ ๑	๑๗๐
เทพธิดาองค์ที่ ๒	๑๗๐
เทพธิดาองค์ที่ ๓	๑๗๑
เทพธิดาองค์ที่ ๔	๑๗๑
อรรถกถาจตุรติถีวิมาน	๑๗๒
๘. อัมพวิมาน	๑๗๕
ว่าด้วยอัมพวิมาน	๑๗๕
อรรถกถาอัมพวิมาน	๑๗๖
๙. ปิตวิมาน	๑๗๘
ว่าด้วยปิตวิมาน	๑๗๘
อรรถกถापิตวิมาน	๑๗๙
๑๐. อูจฺฉวิมาน	๑๘๑
ว่าด้วยอูจฺฉวิมาน	๑๘๑
อรรถกถาอูจฺฉวิมาน	๑๘๒
๑๑. วันทวิมาน	๑๘๔
ว่าด้วยวันทวิมาน	๑๘๔
อรรถกถาวันทวิมาน	๑๘๕
๑๒. รัชชุมลาลวิมาน	๑๘๗
ว่าด้วยรัชชุมลาลวิมาน	๑๘๗
อรรถกถารัชชุมลาลวิมาน	๑๘๙

รวมวิมานที่มีในวรรณคดี	๑๙๔
๑. มั่นชุกเทวปุตตวิมาน	๑๙๕
ว่าด้วยมั่นชุกเทวปุตตวิมาน	๑๙๕
อรรถกถามั่นชุกเทวปุตตวิมาน	๑๙๖
๒. เรวตีวิมาน	๑๙๘
ว่าด้วยเรวตีวิมาน	๑๙๘
อรรถกถาเรวตีวิมาน	๒๐๐
๓. ฉัตตมานววิมาน	๒๐๗
ว่าด้วยฉัตตมานววิมาน	๒๐๗
อรรถกถาฉัตตมานววิมาน	๒๐๙
๔. กักกภูกรสทายกวิมาน	๒๑๕
ว่าด้วยกักกภูกรสทายกวิมาน	๒๑๕
อรรถกถากักกภูกรสทายกวิมาน	๒๑๖
๕. ทวารपालกวิมาน	๒๑๘
ว่าด้วยทวารपालกวิมาน	๒๑๘
อรรถกถาทวารपालกวิมาน	๒๑๘
๖. ปฐมกรณียวิมาน	๒๒๑
ว่าด้วยปฐมกรณียวิมาน	๒๒๑
อรรถกถापฐมกรณียวิมาน	๒๒๑
๗. ทุตยกรณียวิมาน	๒๒๓
ว่าด้วยทุตยกรณียวิมาน	๒๒๓
อรรถกถาทุตยกรณียวิมาน	๒๒๓
๘. ปฐมสุจิตวิมาน	๒๒๕
ว่าด้วยปฐมสุจิตวิมาน	๒๒๕
อรรถกถापฐมสุจิตวิมาน	๒๒๕
๙. ทุตยสุจิตวิมาน	๒๒๗
ว่าด้วยทุตยสุจิตวิมาน	๒๒๗
อรรถกถาทุตยสุจิตวิมาน	๒๒๗
๑๐. ปฐมนาควิมาน	๒๒๙
ว่าด้วยปฐมนาควิมาน	๒๒๙
อรรถกถापฐมนาควิมาน	๒๒๙
๑๑. ทุตยนาควิมาน	๒๓๒
ว่าด้วยทุตยนาควิมาน	๒๓๒

อรรถกถาทุติยนาควิมาน	๒๓๒
๑๒. ตติยนาควิมาน	๒๓๔
ว่าด้วยตติยนาควิมาน	๒๓๔
อรรถกถาตติยนาควิมาน	๒๓๕
๑๓. จุฬรณวิมาน	๒๓๗
ว่าด้วยจุฬรณวิมาน	๒๓๗
อรรถกถาจุฬรณวิมาน	๒๔๐
๑๔. มหารณวิมาน	๒๔๖
ว่าด้วยมหารณวิมาน	๒๔๖
อรรถกถามหารณวิมาน	๒๔๘
๑. ปฐมอคาริยวิมาน	๒๕๓
ว่าด้วยอคาริยวิมานที่ ๑	๒๕๓
อรรถกถापฐมอคาริยวิมาน	๒๕๔
๒. ทุติยอคาริยวิมาน	๒๕๕
ว่าด้วยอคาริยวิมานที่ ๒	๒๕๕
อรรถกถาทุติยอคาริยวิมาน	๒๕๕
๓. ผลทายกวิมาน	๒๕๗
ว่าด้วยผลทายกวิมาน	๒๕๗
อรรถกถาผลทายกวิมาน	๒๕๘
๔. ปฐมอุปัสสยทายกวิมาน	๒๖๐
ว่าด้วยปฐมอุปัสสยทายกวิมาน	๒๖๐
อรรถกถापฐมอุปัสสยทายกวิมาน	๒๖๐
๕. ทุติยอุปัสสยทายกวิมาน	๒๖๒
ว่าด้วยทุติยอุปัสสยทายกวิมาน	๒๖๒
อรรถกถาทุติยอุปัสสยทายกวิมาน	๒๖๒
๖. ภิกขาทายกวิมาน	๒๖๔
ว่าด้วยภิกขาทายกวิมาน	๒๖๔
อรรถกถาภิกขาทายกวิมาน	๒๖๔
๗. ยวपालกวิมาน	๒๖๖
ว่าด้วยยวपालกวิมาน	๒๖๖
อรรถกถายวपालกวิมาน	๒๖๖
๘. ปฐมกุนทลีวิมาน	๒๖๘
ว่าด้วยกุนทลีวิมานที่ ๑	๒๖๘

อรรถกถาปฐมกุณฑลวิมาน	๒๖๘
๙. ทุติยกุณฑลวิมาน	๒๗๐
ว่าด้วยกุณฑลวิมานที่ ๒	๒๗๐
อรรถกถาทุติยกุณฑลวิมาน	๒๗๐
๑๐. อุตตรวิมาน	๒๗๒
ว่าด้วยอุตตรวิมาน	๒๗๒
อรรถกถาอุตตรวิมาน	๒๗๒
รวมวิมานที่มีในวรรคนี้ คือ	๒๗๔
๑. จิตตลดาวิมาน	๒๗๕
ว่าด้วยจิตตลดาวิมาน	๒๗๕
อรรถกถาจิตตลดาวิมาน	๒๗๖
๒. นันทนิวิมาน	๒๗๗
ว่าด้วยนันทนิวิมาน	๒๗๗
อรรถกถานันทนิวิมาน	๒๗๘
๓. มณีนุณวิมาน	๒๗๙
ว่าด้วยมณีนุณวิมาน	๒๗๙
อรรถกถามณีนุณวิมาน	๒๘๐
๔. สุวรรณวิมาน	๒๘๑
ว่าด้วยสุวรรณวิมาน	๒๘๑
อรรถกถาสุวรรณวิมาน	๒๘๒
๕. อัมพวิมาน	๒๘๔
ว่าด้วยอัมพวิมาน	๒๘๔
อรรถกถาอัมพวิมาน	๒๘๕
๖. โคपालวิมาน	๒๘๗
ว่าด้วยโคपालวิมาน	๒๘๗
อรรถกถาโคपालวิมาน	๒๘๘
๗. กัณฐกวิมาน	๒๙๐
ว่าด้วยกัณฐกวิมาน	๒๙๐
อรรถกถากัณฐกวิมาน	๒๙๑
๘. อเนกวันณวิมาน	๒๙๕
ว่าด้วยอเนกวันณวิมาน	๒๙๕
อรรถกถาอเนกวันณวิมาน	๒๙๖
๙. มัญญกุณฑลวิมาน	๒๙๘

ว่าด้วยมัญจุกณทลีวิมาน	๒๙๘
อรรถกถามัญจุกณทลีวิมาน	๓๐๐
๑๐. เสรีสสกวิมาน	๓๐๖
ว่าด้วยเสรีสสกวิมาน	๓๐๖
อรรถกถาเสรีสสกวิมาน	๓๐๑
๑๑. สุนิกขิตตวิมาน	๓๑๙
ว่าด้วยสุนิกขิตตวิมาน	๓๑๙
อรรถกถาสุนิกขิตตวิมาน	๓๒๐
รวมวิมานที่มีในวรรณคดี	๓๒๑
นิคมกถา	๓๒๒
คำท้ายเรื่อง	๓๒๒
อธิบายศัพท์ วิมานวัตถุ	๓๒๓
ของฝากท้ายเล่ม	๓๓๓
บทปลงสังขาร	๓๓๕
คาถาเงินล้าน	๓๓๗
จริยธรรมของพระโพธิสัตว์ ๑๐ ประการ	๓๓๘
คำอุทิศส่วนกุศลเวลาบำเพ็ญทาน	๓๔๐
คำขอขมาลาโทษทั้ง ๓๑ ภูมิ	๓๔๑
คำถอนอธิษฐานที่เป็นมิฉฉาทิฎฐิ	๓๔๒
คำแผ่บารมีกุศลมหาอธิษฐาน	๓๔๓
คำอธิษฐานเพื่อพ้นทุกข์โทษเวรภัย	๓๔๕
คำประกาศโทษตน	๓๔๖
คำอธิษฐานเพื่อเจริญธรรม	๓๔๗
คาถาเชื่อมจิตกับพระโพธิสัตว์ทุกองค์	๓๔๘
คำแผ่เมตตา ๖ ทิศ	๓๕๐
คำอธิษฐานที่พุทธคยา	๓๕๑
คำอธิษฐานย้ายบัญชีทองคำ	๓๕๔
(คำบูชาครู)	๓๕๔
(บทบวงสรวงท้าวมหาราชทั้ง ๔)	๓๕๕
(บทชุมนุมเทวดา)	๓๕๕
คำอธิษฐานเมื่อออกธุดงค์และเดินทางไกล	๓๖๑
บทขอขมากรรมสำนึกผิด	๓๖๒

ภาพจิตรกรรม อุโบสถวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พระสูตรตันตปิฎก
ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

มณฑปพระพุทธรูป วัดพระพุทธรูปราชวรมหาวิหาร
อำเภอพระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี

๑. อิติวิมานวัตถุ ปฐวรคที่ ๑

๑. ปฐมปฐวิมาน

ว่าด้วยวิมานตั้งทอง

[๑] พระโมคคัลลานะ ถามว่า

ดูก่อนเทพธิดาผู้ประดับองค์ ทรงมาลัย ทรงพัสดราภรณ์สวยงาม วิมานตั้งทองของท่านโอฬาร ท่านส่องแสงประกายดังสายฟ้าอันแลบลดหลั่นเมฆ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน อนึ่ง โภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาภาพขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้น ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้วดีใจ ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในมนุษย์โลก ดิฉันได้ถวายอาสนะแก่หมู่ภิกษุผู้มาถึงเรือนได้อภิวาท ได้ทำอัญชลี และถวายทานตามกำลัง เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน อนึ่ง โภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ดิฉันได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบปฐมปฐวิมาน

ปรมัตถทีปนี

อรรถกถาขุททกนิกาย วิมานวัตถุ

คันถารัมภกถา

ข้าพเจ้าขอไหว้พระพุทธรเจ้า ผู้มีพระมหากรุณา เป็นนาถะ ทรงข้ามสังสารสาคร ด้วยไญยธรรม ทรงแสดงธรรมอันละเอียดลุ่มลึก มีนัยอันวิจิตร.

ข้าพเจ้าขอไหว้พระธรรมอันสูงสุด ที่แม้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงบูชา ซึ่งเป็นเครื่องนำผู้สมบุรณ์ด้วยวิชาและจรรณะออกไปจากโลก.

ข้าพเจ้าขอไหว้พระอริยสงฆ์ ผู้สมบุรณ์ด้วยคุณ มีศีลเป็นต้น ตั้งอยู่ในมรรคผล เป็นบุญเขตอันยอดเยี่ยม.

บุญใด เกิดจากการไหว้พระรัตนตรัย ดังกล่าวนี้นี้ ขอข้าพเจ้าเป็นผู้อันอำนาจ บุญนั้นกำจัดอันตรายในทั้งปวง.

บุญใด ๆ อันเทวดาทั้งหลายทำไว้ในชาติก่อน ๆ เทศนาอันใด ที่ทำผลแห่งกรรมให้ประจักษ์ ดำเนินไปโดยการถามและตอบของเทวดาเหล่านั้น โดย แยกสมบัติ คือผลมีวิมานเป็นต้น ของบุญนั้น ๆ พระอรหันต์ทั้งหลายผู้เชี่ยวชาญแต่ก่อน สังคายนารื่องใดไว้ในคัมภีร์ขุททกนิกาย โดยชื่อว่าวิมานวัตถุ

เพราะฉะนั้น จักยัตินัยที่มากในอรรถกถารุ่นเก่านั้น เมื่อจะประกาศนิทานทั้งหลายในเทศนานั้น ๆ โดยพิเศษ จักแต่งกถาพรรณนาอรรถอันงาม ซึ่งหมดจดดี ไม่สับสน มีวินิจฉัยอรรถอย่างละเอียด ไม่ผิดลัทธิสมัยของพระเถระทั้งหลาย ผู้อยู่ในมหาวิหาร ตามกำลัง ขอสาธุชนทั้งหลาย จงตั้งใจฟัง วิมานวัตถุนั้น ของข้าพเจ้า ซึ่งกำลังกล่าวอยู่ โดยเคารพ เทอญ.

ถามว่า วิมานวัตถุนี้ ใครกล่าว กล่าวที่ไหน กล่าวเมื่อไร และกล่าวเพราะเหตุไร. ตอบว่า วิมานวัตถุนี้ ดำเนินไป โดยกิจ ๒ อย่างคือ ถามและตอบ. ในกิจ ๒ อย่างนั้น คำตอบ เทวดาทั้งหลาย นั้น ๆ กล่าว. ส่วนคำถามคำถาม บางคำถามพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส บางคำถาม ท้าวสักกะเป็นต้นตรัส บางคำถาม พระสาวกเถระทั้งหลายกล่าว. แม้

ในคาถาคำถามนั้น คาถาส่วนมาก ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ผู้สร้างสมภารคือบุญและ ญาณ เพื่อเป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้าย ของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ บำเพ็ญสาวกบารมีมาเนิ่นนานโดยลำดับถึง ๑ อสงไขยกาลไรแสนมหากัป จนถึงที่สุดแห่ง สาวกบารมีญาณหมดสิ้น ซึ่งมีคุณพิเศษมีอภิญญา ๖ และปฏิสัมภิทา ๔ เป็นต้นเป็น บัณฑิต ดำรงอยู่ในตำแหน่งอัครสาวกรูปที่ ๒ อันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสถาปนาไว้ใน ตำแหน่งเอตทัคคะในเหล่าภิกษุสาวกผู้มีฤทธิ์ กล่าวไว้แล้ว.

ก่อนอื่น พระเถระเมื่อจะกล่าว ก็เที่ยวทวนภูมิจาริก ไปเพื่อเกื้อกูลโลก ไถ่ถามเทวดา ทั้งหลายในเทวโลก แล้วกลับมามนุษย์โลกอีก ทำคำถามและคำตอบไว้รวมกัน เพื่อทำผล บุญให้ประจักษ์แก่มนุษย์ทั้งหลาย กราบทูลเรื่องถวายพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว จึงกล่าว แก่ภิกษุทั้งหลาย. ท้าวสักกะตรัสก็โดยถามปัญหา เทวดาทั้งหลายตอบท้าวสักกะนั้นก็ดี ตอบท่านพระมหาโมคคัลลานะเถระก็ดี ก็โดยตอบปัญหาเหมือนกัน. โดยนัยดังกล่าวมานี้ คาถาวิมานวัตถุ พระผู้มีพระภาคเจ้า พระเถระทั้งหลาย และเทวดาทั้งหลายกล่าว ก็โดย ถามปัญหา และเทวดาทั้งหลายกล่าวไว้ในที่นั้น ๆ ก็ โดยตอบปัญหานั้น ภายหลัง พระ ธรรมสังคหการจารย์ทั้งหลายผู้สังคายนาพระธรรมวินัย รวบรวมยกขึ้นสู่สังคีติ ว่าวิมาน- วัตถุอย่างเดียว ก็การตอบบพว่า ใครกล่าว เป็นต้น โดยสังเขปทั่ว ๆ ไปในวิมานวัตถุนี้ เท่านั้น.

ส่วนอาจารย์พวกอื่น ๆ กล่าวว่าวันหนึ่ง ท่านพระมหาโมคคัลลานะไปในที่ลับหลีกเร้น อยู่ เกิดใจปริวิตกอย่างนี้ว่า ปัจจุบันนี้ มนุษย์ทั้งหลาย เมื่อความถึงพร้อมแห่งวัตถุ [ไทย- ธรรม] ความถึงพร้อมแห่งบุญเขต [ทักษิณบุญบุคคล] และความถึงพร้อมแห่งจิตเลื่อมใส ของตน [เจตนา] แม้ไม่มี ก็ยังพากันทำบุญนั้น บังเกิดในเทวโลกเสวยสมบัติอันโอฬาร ถ้ากระไร เราจาริกไปในเทวโลก ทำเทวดาเหล่านั้นเป็นประจักษ์พยาน ให้กล่าวบุญ ตามที่พวกเขาสร้างสมไว้ และผลบุญตามที่ได้ประสบ แล้วกราบทูลความนั้นแด่พระผู้มี- พระภาคเจ้า เมื่อเป็นดังนั้นพระศาสดาของเรา เมื่อทรงแสดงผลกรรมให้ประจักษ์ชัดแก่ มนุษย์ทั้งหลาย เหมือนดังทรงทำพระจันทร์เพ็ญอุทัยขึ้น ณ พื้นนภากาศ ทรงชี้ความที่ บุญทั้งหลาย แม้ประมาณเล็กน้อย ก็ยังมีผลโอฬาร โดยศรัทธาความเชื่อ ได้ทรง กระทำวิมานวัตถุนี้ ๆ ให้เป็นวัตถุปฏิบัติเหตุเกิดเรื่อง แล้วจักทรงประกาศพระธรรม- เทศนาได้ยิ่งใหญ่. พระธรรมเทศนานั้น ก็จะเป็นประโยชน์เกื้อกูลความสุขแก่ชนเป็นอัน มาก แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ท่านลุกขึ้นจากอาสนะ นุ่งผ้า ๒ ชั้นย้อมดีแล้วผืน หนึ่ง อีกผืนหนึ่งห่มเฉียงบ่า เปรียบดังฟ้าแลบ มีลำสายคล้ายหิ้งค์ตามธรรมชาติ [หยาด มหาหิงคุ] และเปรียบดังยอดเขาอัญชันคีรีที่เดินได้ ซึ่งฉาบด้วยแสงสนธยา ไปเฝ้าพระ- ผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่สมควรส่วนหนึ่ง กราบทูลความประสงค์ของ ตน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตแล้ว ก็ลุกจากอาสนะ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า

ทำประทัภษณเวียนขวา เข้าจตุตถฌานอันเป็นบาทแห่งอภิญญา ออกจากจตุตถฌานนั้น แล้ว ก็ถึงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ภพในทันทีนั้น โดยกำลังฤทธิ์ จึงไถ่ถามถึงบุญกรรม ตามที่เทวดาทั้งหลายนั้น ๆ สร้างสมไว้. เทวดาเหล่านั้น ก็บอกกล่าวแก่ท่าน. ท่านกลับจากดาวดึงส์นั้นมายังมนุษย์โลกแล้ว กราบทูลเรื่องนั้นทั้งหมดถวายพระผู้มีพระภาคเจ้า โดยทำนองที่เป็นไปในดาวดึงส์ภพนั้น. พระศาสดาก็ได้ทรงรับทราบเรื่องนั้นแล้ว ทรงทำวิมานวัตถุนั้นให้เป็นวัตถุปฏิบัติเหตุ คือใช้ปรารภการเกิดเรื่อง ที่ยกขึ้นมาเป็นหัวข้อ เพื่อดึงดูดความสนใจแล้ว ทรงแจกแจงแสดงธรรมโดยพิสดาร โปรดบริษัทที่มาประชุมกันแล.

๑. อิติวิมานวัตถุ

ปฐวรกรรมนาที่ ๑

๑. อรรถกถาปฐมปิฐวิมาน

แม่ปิฐวิมานเรื่องที่ ๑ ในปฐวรคที่ ๑ นั้น มีวัตถุปัดติเหตุเกิดเรื่อง ดังต่อไปนี้ :-

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับ ณ พระเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกะ กรุงสาวัตถี พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงถวายอภิสทาน ๗ วัน แต่พระภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ท่านอนาถบิณฑิกะมหาเศรษฐี ก็ถวาย ๓ วัน พอสมควรแก่อภิสทานนั้น นางวิสาขามหาอุบาสิกา ก็ถวายมหาทานเหมือนอย่างนั้น. ประวัติความเป็นไปแห่งอภิสทาน ได้ปรากฏทั่วชมพูทวีป. ครั้งนั้น มหาชนยกเรื่องขึ้นพูดกันในที่นั้น ๆ ว่า ท่านจักมีผลมาก ด้วยการบริจาคสมบัติมากมายอันโอฬารอย่างนี้หรือ หรือจักมีผลมาก แม้ด้วยการบริจาคพอสมควรแก่ทรัพย์สมบัติของตน. ภิกษุทั้งหลายฟังคำนั้นแล้ว ก็กราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า. พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ท่านมิใช่จักมีผลมาก ด้วยการถึงพร้อมแห่งปัจจัยไทยธรรมอย่างเดียว ที่แท้ ท่านจักมีผลมาก ก็ด้วยความถึงพร้อมแห่งจิตที่เลื่อมใส และด้วยความถึงพร้อมแห่งบุญเขต [ทักษิณบุญบุคคล] เพราะฉะนั้น ท่านวัตถุเพียงสักข้าวกำมือหนึ่งก็ดี เพียงผ้าเก่าผืนหนึ่งก็ดี เพียงเครื่องลาดทำด้วยหญ้าก็ดี เพียงเครื่องลาดทำด้วยใบไม้ก็ดี เพียงสมอดองน้ำมูตรเน่าก็ดี บุคคลมีจิตเลื่อมใสแล้ว ตั้งไว้ในทักษิณบุญบุคคล ท่านแม้นั้น ก็จักมีผลมาก รุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก ดังนี้.

จริงอย่างนั้น ท้าวสักกะจอมทวยเทพ ก็ตรัสถ้อยคำเป็นคาถา ดังนี้ว่า

นตฺถิ จิตฺเต ปสนฺนํมฺหิ

อปฺปิภา นาม ทกฺขิณา

ตถาคเต วา สมฺพุทฺเธ

อถวา ตสฺส สาวเก

เมื่อจิตเลื่อมใสในพระตถาคตสัมพุทธเจ้า หรือพระสาวกของพระสัมพุทธเจ้านั้น ทักขิณาไม่ใช่น้อยเลย.

ถ้อยคำนั้น ได้แพร่ไปทั่วชมพูทวีป. มนุษย์ทั้งหลายพากันให้ทานตามสมควรแก่ทรัพย์สมบัติ แก่สมณพราหมณ์ คนยากไร้ คนเดินทางไกล วณิพกและยาจกทั้งหลาย ตั้งน้ำดื่มไว้ที่ลานเคหะ ปูอาสนะไว้ที่ซุ้มประตู. สมัยนั้น พระเถระผู้ถือปณทปาติกรุดงค์เป็น

วัตรรูปหนึ่ง มีอาภัพกิริยาก้าวไป ถอยกลับ เหลียว แล คู้แขนเหยียดแขน นำเลื่อมใสทอดจักษุลง ถึงพร้อมด้วยอิริยาบถ เทียวบิณฑบาต ก็มาถึงเรือนหลังหนึ่งในเวลาจวนแจ้ง ในเรือนหลังนั้น กุลธิดาผู้หนึ่ง ถึงพร้อมด้วยศรัทธา เห็นพระเถระ ก็เกิดความเคารพความนับถือมาก เกิดปีติโสมนัสอย่างโอฬาร จึงนิมนต์ให้ท่านเข้าไปยังเรือน ไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ จัดตั้งของตน ปูผ้าเนื้อเกลี้ยงสีเหลืองบนตั่งนั้นถวาย. เมื่อพระเถระนั่งเหนือตั่งนั้นแล้ว นางคิดว่า บุญเขตสูงสุดนี้ ปรากฏแก่เราแล้ว ก็มีจิตเลื่อมใสเลี้ยงดูด้วยอาหาร ตามสมควรแก่ทรัพย์สมบัติ ทั้งนางก็พัสดุถวาย. พระเถระฉันเสร็จแล้ว กล่าวธรรมีกถาประกอบด้วยทานมีการถวายอาสนะถวายอาหารเป็นต้นแล้วก็หลีกไป. สตรีผู้นั้นพิจารณาถึงทานของตนและธรรมีกถานั้น อันปีติถูกต้องกำซาบไปทั่วเรือนร่าง จึงได้ถวายตั่งมั่นนั้นแก่พระเถระ.

สมัยต่อมาจากนั้น สตรีผู้นั้นเกิดโรคอย่างหนึ่งตาย ไปบังเกิดในวิมานทองขนาด ๑๒ โยชน์ ที่ภพดาวดึงส์ นางมีเทพอัปสร ๑,๐๐๐ เป็นบริวาร. ก็ด้วยอำนาจที่นางถวายตั่งเป็นทาน จึงบังเกิดบัลลังก์ [เตียง, ตั่ง, แท่น] ทองคำ ลอยไปในอากาศแล่นเร็ว ชั้นบนมีราชรถทวาดทรงตั้งเรือนยอด. ด้วยเหตุนี้ วิมานนี้จึงเรียกว่า ปิฎวิมาน. แท้จริงวิมานตั่งนั้น เป็นทองส่องให้เห็นความเหมาะสมกับกรรม เพราะนางลาดผ้าสีทองถวาย ชื่อว่า แล่นไปเร็ว เพราะกำลังปีติแรง ชื่อว่า ไปได้ตามชอบใจ เพราะนางถวายแก่ทักษิณบุคล โดยจิตอันชอบ ได้ชื่อว่าประกอบด้วยความมั่งคั่งน่าเลื่อมใสพร้อมสรรพ เพราะสมบัติคือความเลื่อมใสอันโอฬาร.

ต่อมาวันมหาสพวันหนึ่ง เมื่อเทวดาทั้งหลาย พากันไปสวนนันทวัน เพื่อเล่นกรีฑาในอุทยาน ด้วยอานุภาพอันเป็นทิพย์ของตน ๆ เทวดาองค์นั้น ทรงนั่งผ้าทิพย์ประดับด้วยทิพยารมณ์ มีเทพอัปสร ๑,๐๐๐ เป็นบริวาร ก็ออกจากภพของตน ขึ้นสู่วิมานตั่งนั้น ส่องแสงสว่างดังดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์โดยรอบ ด้วยเทวฤทธิ์ยิ่งใหญ่ด้วยสิริโสภาคย์ตระการไปยังอุทยาน. ก็สมัยนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะ เทียวเทวาริกไปโดยนัยที่กล่าวแล้วในหนหลัง เข้าไปยังภพดาวดึงส์ แสดงองค์ไม่ไกลจากเทวดาองค์นั้น. เทวดาองค์นั้น เห็นท่านก็มีความเลื่อมใส มีความเคารพ มีกำลังพร้อม จึงรีบลงจากบัลลังก์เข้าไปหาพระเถระ. กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ แล้วยืนนมัสการประคองอัญชลีอันรุ่งเรืองด้วยทศนักษโมธาน [ขุมนุม ๑๐ นิ้ว]. พระเถระเห็นประจักษ์ถึงกุศลและอกุศล ตามที่เทวดาองค์นั้นและสัตว์เหล่าอื่นสั่งสมไว้ ด้วยความแตกฉานแห่งกำลังปัญญา โดยอานุภาพแห่งยถากัมมุปกุณ [ญาณที่รู้แจ้งว่าสัตว์ผู้นี้เข้าถึงภพนั้น ๆ ด้วยกรรมอันใด] ของท่านเหมือนผลมะขามป้อมที่วางไว้บนฝ่ามือ ก็จริงอยู่ แต่ถึงอย่างนั้น เพราะเหตุที่ปัญญา-

ญาณในการทบทวนเรื่องราวในอดีต และกรรมที่ตนได้ทำไว้ ย่อมบังเกิดมีโดยธรรมดาแก่ เทวดาทั้งหลาย ในขณะที่อุบัติบังเกิดเป็นเทวดา คือเทวดาทุกองค์ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า เราจุติมาจากไหนหนอ จึงมาอุบัติในภพนี้ เราทำกุศลกรรมอะไรหนอ จึงได้สมบัตินี้ และ ญาณย่อมเกิดแก่เทวดานั้น ตามเป็นจริงแท้แล ฉะนั้น พระเถระประสงค์จะให้เทวดาองค์ นั้น กล่าวกรรมที่ทำไว้แล้ว กระทำการป่าวประกาศเปิดเผยผลกรรม ให้ประจักษ์แก่โลก มนุษย์พร้อมทั้งเทวโลก จึงถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ผู้ประดับองค์ ทรงมาลัยดอกไม้มิ ทรงพัสดราภรณ์สวยงาม วิมาน ตั้งทองของท่านโอฬารเรียวคังใจ ไปได้ตามปรารถนา ท่านส่องแสงประกายดังสายฟ้า แลบลอดหลีบเมฆ เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผล นี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโภคะทุกอย่างที่น่ารัก จึงเกิดแก่ท่าน

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ท่านทำบุญ อะไร เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้นดีใจ ถูกล่ามพระโมคคัลลานะถาม ครั้นแล้วจึงพยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ ดิฉันได้ถวายอาสนะแก่เหล่าภิกษุที่มาถึง [เรือน] ได้กราบไหว้ ได้ทำอัญชลี [ประนมมือ] และได้ถวายทานตามกำลัง เพราะบุญนั้น วรรณะของดิฉันจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารัก จึงเกิดแก่ดิฉัน

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ดิฉัน ได้ทำบุญอันใดไว้ เพราะบุญอันนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะ ของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

ครั้นเทวดาองค์นั้นพยากรณ์ปัญหาอย่างนี้แล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ก็แสดง ธรรมโดยพิสดาร เทศนานั้น เป็นประโยชน์แก่เทวดาองค์นั้นพร้อมกับบริวาร. พระเถระ จากเทวโลกนั้น กลับมาสู่มนุษยโลก กราบทูลเรื่องนั้นถวายแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าทุก ประการ. พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทำเรื่องนั้นให้เป็นอัฐอุปปัตติเหตุเกิดเรื่องแล้ว ทรง แสดงธรรมโปรดบริษัทที่มาประชุมกัน ธรรมเทศนานั้นได้มีประโยชน์อย่างยิ่งแล

จบอรรถกถาปฐมปิฐวิมาน

๒. ทุติยปฐวิมาน

ว่าด้วยวิมานตั้งแก้วไพฑูรย์

[๒] พระโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทพธิดาผู้มีกายอันประดับแล้ว ทรงมาลัย ทรงพัสดราภรณ์อันสวยงาม วิมานตั้งแก้วไพฑูรย์ของท่านโอฬาร เรื่อดังใจ ไปได้ตามปรารถนา ท่านส่องแสงประกายดังสายฟ้าแลบตลอดหีบเหม ทานมีวรรณะเช่นนี้เพราะบุญอะไร อนึ่ง เพราะบุญอะไร โภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครึ่งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่าน จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้น ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้วดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครึ่งเกิดเป็นมนุษย์ในมนุษย์โลก ดิฉันได้ถวายอาสนะแก่หมู่ภิกษุผู้มาสู่เรือน ได้ อภิวัตน์ กระทำอัฐศีล และถวายทานตามกำลัง เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแต่ดิฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอบอกแก่ท่าน ครึ่งเกิดเป็นมนุษย์ ดิฉันได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดิฉัน จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบทุติยปฐวิมาน

อรรถกถาทุติยปฐวิมาน

ทุติยปฐวิมาน มีคาถาว่า **ปิณฑเต เวฬุริยมย** เป็นต้น. เหตุเกิดเรื่อง [อัฐกุปัตติ] และการพรรณนาความของทุติยปฐวิมานนั้นพึงทราบตามนัยที่กล่าวมาแล้วในปฐมปฐวิมานนั้นแล ส่วนความต่างกัณมีดังนี้

ดังได้สดับมา สตรีผู้หนึ่งเป็นชาวกรุงสาวัตถี เห็นพระเถระรูปหนึ่ง เข้ามาบิณฑบาตยังเรือนของตน มีจิตเลื่อมใส เมื่อจะถวายอาสนะแก่พระเถระรูปนั้น ก็เอาผ้าสีเขียวลาดบนตั่งของตนถวาย. ด้วยปัญหานี้ วิมานบัลลังก์สำเร็จด้วยแก้วไพฑูรย์ ก็บังเกิดแก่นางซึ่งมาบังเกิดในเทวโลก. ด้วยเหตุนี้ ท่านพระโมคคัลลานะจึงถามว่า

ดูก่อนเทพธิดาผู้ประดັบองค์ ทรงพวงมาลัย ทรงพัสดราภรณ์อันสวยงาม วิมานตั้งแก้วไพฑูรย์ของท่านโอฬาร เรื่อดังใจ ไปได้ตามปรารถนา ท่านส่องแสงประกายคล้ายสายฟ้าแลบตลอดหทัยเมฆ เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนั้น เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโลกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ท่านทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงส่องสว่างไปทุกทิศ.

เทวดานั้น ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจ ก็พยากรณ์ตอบปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ ดิฉันได้ถวายอาสนะแก่ภิกษุที่มาถึงเรือน ได้กราบไหว้ ได้กระทำอัญชลีประนมมือ และได้ถวายทานตามกำลัง. เพราะบุญนั้น วรรณะของดิฉันจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโลกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ดิฉันได้กระทำความบุญอันใด เพราะบุญอันนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาทุติยปฐวิมาน

๓. ตติยปฐวิมาน

ว่าด้วยวิมานตั้งทอง

[๓] พระโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทพธิดาผู้มีกายอันประดับแล้ว ทรงมาลัย ทรงพัสดราภรณ์สวยงาม วิมานตั้งทองของท่านโอฬาร เรื่อดั่งใจ ไปได้ตามปรารถนา ท่านส่องแสงประกาย ดังสายฟ้าแลบลอดหลิบทัน เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน อนึ่ง โภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้นเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำ บุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่าน จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้น ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจ ได้พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล อย่างนี้ว่า

นี้เป็นผลกรรมอันน้อยของดีฉัน ที่เป็นเหตุให้ดีฉันมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ ดีฉันครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ในมนุษยโลกในชาติก่อน ได้เห็นภิกษุผู้ปราศจากกิเลสจตุลฺลี ผู้ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว ก็เลื่อมใส ได้ถวายตั้งแก่ท่านด้วยมือทั้งสองของตน เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดีฉัน และ โภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดีฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดีฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้นเกิดเป็นมนุษย์ ดีฉันได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดีฉัน จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบตติยปฐวิมาน

อรรถกถาตติยปฐวิมาน

ตติยปฐวิมาน มีคาถาว่า **ปัทมเต โสวณฺณมยํ** เป็นต้น. เรื่องของตติยปฐวิมานนั้น เกิดขึ้นในกรุงราชคฤห์.

ดังได้สดับมา พระเถระชีณาสพฺบุหนึ่ง เทียบวิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ ได้อาหารแล้ว ประสงค์จะฉัน ในเวลาจวนแจ้งจึงเข้าไปยังเรือนหลังหนึ่งซึ่งเปิดประตูไว้. ในเรือนหลังนั้น สตรีเจ้าของเรือน มีศรัทธาปสาทะ สังเกตรู้อาการของพระเถระ จึงกล่าวว่า มาเถิด เจ้าข้า ขอท่านโปรดนั่งตรงนี้แล้วฉันอาหารเถิดค่ะ แล้วจัดตั้งอย่างดี ปูผ้าสีเหลืองข้างบน ได้บริจาคโดยมิได้มุ่งอะไร และตั้งความปรารถนาว่า ขอบุญของเรา จงเป็นปัจจัยให้ได้ตั้งทองในอนาคตกาลเถิด. เมื่อพระเถระนั่งฉันอาหาร ณ ที่นั้น ล้างบาตร แล้วก็ลุกไป. นางจึงกล่าวว่า ท่านเจ้าข้า อาสนะนี้ ดีฉันบริจาคแก่ท่านแล้ว ขอได้โปรดใช้สอยเพื่ออนุเคราะห์ฉันด้วยเถิดเจ้าค่ะ. พระเถระรับตั้งนั้น เพื่ออนุเคราะห์นาง แล้วให้ถวายแก่สงฆ์. สมัยต่อมา นางเป็นโรคอย่างหนึ่งตายไปบังเกิดในภพดาวดึงส์. คำดังกล่าวมาเป็นต้นทั้งหมด ฟังทราบตามนัยที่กล่าวมาแล้วในกถาพรรณนาปฐวิมานนั้นแล. ด้วยเหตุนี้ท่านพระโมคคัลลานะจึงถามว่า

ดูก่อนเทพธิดาผู้ประดับองค์ ทรงมาลัย ทรงพัสดราภรณ์อันสวยงาม วิมานตั้งทองของท่านโอฬาร เรื่อดังใจ ไปได้ตามปรารถนา ท่านส่องแสงประกายคล้ายสายฟ้าแลบตลอดหีบเหม เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโรคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพี ผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไร เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดาองค์นั้น ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจ ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

นี้เป็นผลของกรรมเล็กน้อยของดีฉัน อันเป็นเหตุให้ดีฉันมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ในชาติก่อนในมนุษย์โลก ดีฉันได้พบภิกษุผู้ปราศจากกิเลสจตุรฐี ผู้ผ่องใส ไม่หม่นหมอง ก็เลื่อมใส จึงได้ถวายตั้งแก่ท่านด้วยมือตนเอง เพราะบุญนั้น วรรณะของดีฉันจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดีฉัน และโรคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดีฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอำนาจมาก ดิฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ดิฉัน
ได้ทำบุญใด เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอำนาจรู้งเรื่องอย่างนี้ และวรรณของดิฉัน
จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาตติยปจฺจุวิมาน

๔. จตุตถปิฎกวิมาน

ว่าด้วยวิมานตั้งแก้วไพฑูรย์

[๔] พระโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทพธิดาผู้มีกายอันประดับแล้ว ทรงมาลัยทรงพัสดราภรณ์อันสวยงาม วิมานตั้งแก้วไพฑูรย์ของท่านโอฬาร เรื่อดังใจ ไปได้ตามปรารถนา ท่านส่องแสงประกายดังสายฟ้าแลบลอดหีบเหม เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน อนึ่ง โภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครึ่งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้น อันพระมหาโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจ ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

นี้เป็นผลกรรมอันน้อยของดีฉัน ที่เป็นเหตุให้ดีฉันมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ ครึ่งเกิดเป็นมนุษย์ในมนุษยโลกในชาติก่อน ดีฉันได้เห็นภิกษุผู้ปราศจากกิเลสจตุรฐี ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว ก็เลื่อมใส ได้ถวายตั้งแก่ท่านด้วยมือทั้งสองของตน เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดีฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดีฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดีฉันขอบอกท่าน ครึ่งเกิดเป็นมนุษย์ ดีฉันได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดีฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบจตุตถปิฎกวิมาน

อรรถกถาจตุตถปิฎกวิมาน

จตุตถปิฎกวิมาน มีคาถาว่า ปิณฑเต เวฬุริยมยํ เป็นต้น. เรื่องจตุตถปิฎกวิมานเมื่อนั้น ก็เกิดขึ้นในกรุงราชคฤห์ เรื่องนั้นพึงทราบตามนัยที่กล่าวมาแล้วในตติยวิมานนั้นแล. แท้จริง วิมานแก้วไพฑูรย์ บังเกิดแก่เทวดาแม่มองค์นี้ก็เพราะตั้งที่นางปลาดด้วยผ้าสีเขียว ถวายแล้ว. คำที่เหลือก็เหมือนเรื่องที่กล่าวมาแล้วในปฐมวิมาน. ด้วยเหตุนี้ ท่านพระโมคคัลลานะ จึงถามว่า

ดูก่อนเทพธิดาผู้ประดับกาย สวมพวงมาลัย ทรงพัสดราภรณ์อันสวยงาม วิมานตั้งแก้วไพฑูรย์ของท่านโอฬาร เรืองดังใจ ไปได้ตามปรารถนา ท่านส่องแสงประกายคล้ายสายฟ้าแลบตลอดหีบเหม. เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนั้น เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครึ่งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไร เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดาองค์นั้น ถูกท่านพระโมคคัลลานะถาม ดีใจ ครั้นแล้วก็พยากรณ์ [ตอบ] ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

นี่เป็นผลของกรรมเล็กน้อยของดิฉัน อันเป็นเหตุให้ดิฉันมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ ดิฉันครึ่งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ในชาติก่อนในมนุษยโลก ได้พบพระภิกษุผู้ปราศจากกิเลสจตุรฐี ผู้ผ่องใส ไม่หม่นหมอง ก็เลื่อมใส จึงได้ถวายตั้งแก่ท่าน ด้วยมือของตนเอง. เพราะบุญนั้น วรรณะของดิฉันจึงเป็นเช่นนั้น เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอบอกแก่ท่าน ครึ่งเกิดเป็นมนุษย์ ดิฉันได้ทำบุญใด เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดิฉันจึงส่องสว่างไปทุกทิศ.

ก็แม้ในเรื่องนี้ วิมานแก้วไพฑูรย์ บังเกิดแก่เทวดาแม่มองค์นี้ ก็เพราะตั้งที่นางปลาดด้วยผ้าสีเขียวถวายแล้ว. คำที่เหลือ ก็เช่นเดียวกับตติยปิฎกวิมานนั้นแหละ พึงทราบความตามนัยที่กล่าวแล้วในตติยปิฎกวิมานนั้นเหมือนกัน.

จบอรรถกถาจตุตถปิฎกวิมาน

๕. กุญชรวิมาน

ว่าด้วยกุญชรวิมาน

[๕] พระโมคคัลลานะถามว่า

ดูราเทพธิดาผู้มีวรรณะดังปทุม มีตากลมดังกลีบปทุม กุญชรพาหนะอันประเสริฐของท่าน ประดับประดาด้วยแก้วหลายชนิด น่ารัก มีกำลังว่องไว เทียวไปในอากาศได้ ช่างรุ่งเรืองด้วยพวงดอกปทุมและอูบล มีกายเคลื่อนไปด้วยเกสรปทุม มีปทุมทองเป็นมาลัย เดินทางที่เรียงรายด้วยปทุม ประดับด้วยกลีบอูบล เดินไปพоди ๆ วิมานทอง ไม่กระเทือน เมื่อช้างย่างก้าว กระดิ่งก็ส่งเสียงไพเราะ นำรื่นรมย์เสียงกังวานของกระดิ่งเหล่านั้น ได้ยินดังดนตรีเครื่องห้าฉะนั้น ท่านมีพัศตราภรณ์สะอาดประดับกายแล้ว อยู่เหนือคชาธาร รุ่งเรืองล้ำอัปสรหมู่ใหญ่ด้วยวรรณะ นี้เป็นผลของท่าน ผลของศีล หรือผลของการกราบไหว้ของท่าน อาตมาถามท่านแล้ว ขอให้โปรดตอบคำถามนั้นแก่อาตมาด้วย.

เทวดานั้น ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจ ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ดิฉันได้เห็นพระเถรเจ้าผู้สมบูรณ์ด้วยคุณ ผู้เพ่งฉาน ยินดีในฉาน เป็นผู้สงบ ได้ถวายอาสนะที่ลาดด้วยผ้า โปรยดอกไม้ลงรอบ ๆ อาสนะ ดิฉันเลื่อมใส ได้ประดับพวงมาลัยปทุมมีใบติดครึ่งหนึ่ง และโรยเกสรปทุมลงครึ่งหนึ่ง ด้วยมือทั้งสองของตน ผลเช่นนี้เป็นผลแห่งกุศลกรรมนั้นของดิฉัน ดิฉันอันทวยเทพสักการะเคารพนอบน้อมแล้ว ผู้ใดเลื่อมใส แล้วถวายอาสนะแก่พรหมจารีผู้หลุดพ้นโดยชอบ สงบระงับแล้ว เพราะเหตุนั้นแหละ ท่านผู้รักตนประสงค์ความเป็นใหญ่ จึงควรถวายทานแก่ท่านผู้ทรงเรือนร่างครั้งสุดท้าย [พระอรหันต์].

จบกุญชรวิมาน

อรรถกถากุญชรวิมาน

กุญชรวิมาน มีคำถาว่า กุญชร เต วราโรโห ดังนี้ เป็นต้น. กุญชรวิมานนั้น เกิดขึ้นอย่างไร.

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ มหาเวศุวันกลันทกนิวาปสถาน กรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น วันหนึ่ง งานนักขัตฤกษ์ก็ยกออกไปในกรุงราชคฤห์ ชาวกรุงช่วยกันทำความสะอาดถนน เกลี่ยทราย โรยดอกไม้ครบ ๕ อย่างทั้งข้าวตอก ตั้งต้นกล้วย และหม่อนน้ำไว้ทุก ๆ ประตู่เรือน ยกธงแผ่นผ้าเป็นต้น ซึ่งงดงามด้วยสีต่าง ๆ ตามควรแก่สมบัติ ทุกคนตกแต่งประดับกายพอสสมควรแก่สมบัติของตน ๆ เล่นการละเล่นงานนักขัตฤกษ์ ทั้งทั้งกรุงได้ประดับประดาตกแต่งดั่งเทพนคร ครั้นนั้น พระเจ้าพิมพิสารมหาราช เสด็จออกจากพระราชนิเวศน์ของพระองค์ ทรงเลียบพระนครด้วยราชบริพารอย่างใหญ่ ด้วยสิริโสภาคย์มโหฬารตามพระราชประเพณี และเพื่อรักษาน้ำใจของมหาชน

สมัยนั้น กุลสตรีผู้หนึ่งเป็นชาวกรุงราชคฤห์ เห็นสมบัติสิริโสภาคย์และราชานุภาพนั้นของพระราชา เกิดอศรรยจิตไม่เคยมี จึงถามเหล่าท่านที่สมมติกันว่าเป็นบัณฑิตว่า สมบัติเหมือนเทวฤทธิ์นี้ พระราชาทรงได้มา ด้วยกรรมอะไรหนอ บัณฑิตสมมติเหล่านั้นจึงกล่าวแก่กันว่า ดูราแม่มหาจำเริญ ธรรมดาบุญกรรมก็เป็นเหมือนจินตามณี เป็นเหมือนต้นกล้วยพฤษภ เมื่อเขตสมบัติ [พระทักษิณยุบคณ] และเจตนาสมบัติ [ฝ่ายทายกทายิกา] มีอยู่ คนทั้งหลายปรารถนาแล้ว ทำบุญกรรมใด ๆ บุญกรรมนั้น ๆ ก็จะทำให้สำเร็จผลได้ทั้งนั้น อนึ่งเล่า ความเป็นผู้มีตระกูลสูงส่ง มีได้ก็ด้วยการถวายอาสนะ, การได้สมบัติคือกำลัง มีได้ก็ด้วยการถวายอาหาร, การได้สมบัติคือผิวพรรณวรรณะ ก็มีได้ด้วยการถวายผ้าเครื่องนุ่งห่ม, การได้สุขวิเศษ ก็มีได้ด้วยการถวายยานพาหนะ, การได้จักขุ ก็มีได้ด้วยการถวายประทีปโคมไฟ, การได้สมบัติทุกอย่าง ก็มีได้ด้วยอาวาสถานคือการถวายที่อยู่อาศัย. นางฟังคำนั้นแล้วก็ตั้งจิตในเทวสมบัตินั้นว่า เทวสมบัติเห็นจะโอฬารกว่านี้ แล้วเกิดอุตสาหะยิ่งยวด ในอันที่จะทำบุญ.

บิดามารดาส่งผ้าคลุมใหม่ ตังใหม่ ดอกปทุมกำหนึ่ง และเนยใส น้ำผึ้ง น้ำตาลกรวด ข้าวสารนมสด เพื่อให้นางบริโภคใช้สอย. นางเห็นสิ่งเหล่านั้นก็ดีใจว่า เราประสงค์จะถวายทาน และเราก็ได้ไทยธรรมนี้แล้ว ในวันที่สอง ก็จัดทานปรุงข้าวมธุปายาสที่มีน้ำน้อย ตกแต่งของเคี้ยวของกินแม้อย่างอื่นอีกเป็นอันมาก ให้เป็นสิ่งบริวารของมธุปายาสน้ำน้อยนั้น แล้วประพรมของหอมที่โรทาน จัดอาสนะไว้เหนือดอกปทุมทั้งหลาย ซึ่งงดงามด้วยกลีบ

ช่อ และเกสรของดอกปทุมที่แย้มบาน แล้วปูลาดด้วยผ้าขาวใหม่ ๆ วางดอกปทุม ๔ ดอก และพุ่มดอกไม้เหนือเท้าทั้ง ๔ ของอาสนะ. จาดเพดานไว้ข้างบนอาสนะ ห้อยพวงดอกไม้ และพวงระย้า รอบ ๆ อาสนะก็ลาดพื้นหมดสิ้นด้วยกลีบปทุมที่มีเกสร คิดว่า เราจักบูชา พระทักษิณบุคลลที่มาถึงแล้ว จึงตั้งพานเต็มด้วยดอกไม้สด ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง.

คราวนั้น นางจัดเครื่องอุปกรณ์ทานเสร็จแล้ว ก็อาบน้ำดำเก้านุ่งผ้าสะอาด กำหนด คอยกาลเวลา จึงสั่งหญิงรับใช้คนหนึ่งว่า แม่เอ๋ย เจ้าจงไปหาพระทักษิณบุคลลนั้นมาให้ ข้านะ. สมัยนั้น ท่านพระสารีบุตรเที่ยวบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ เดินไประหว่างถนน ก็ การที่ได้ประสบพบพระอรหันต์เจ้าขณะกำลังเดินบิณฑบาตนั้น ทายกทายิกาผู้มีศรัทธา ทั้งหลายย่อมคล้ายประหนึ่งดังจะเก็บได้ถุงทรัพย์ราคาพันหนึ่ง. ขณะนั้น หญิงรับใช้นั้นก็ ไหว้พระเถระแล้วกล่าวว่า ท่านผู้เจริญ ขอท่านโปรดให้บาตรของท่านแก่ดิฉันเถิดเจ้าข้า. แต่พระเถระกล่าวว่า เรามาที่นี่ ก็เพื่ออนุเคราะห์อุบาสิกาผู้หนึ่งนะ. พระเถระก็ส่งบาตร ให้แก่หญิงรับใช้นั้น. นางก็นิมนต์พระเถระให้เข้าไปยังเรือน. ครั้งนั้น สตรีผู้นั้น ก็ ออกไปต้อนรับพระเถระ. ซึ่งอาสนะแล้วกล่าวว่า โปรดนั่งเถิดเจ้าข้า นี่อาสนะจัดไว้แล้ว เมื่อพระเถระนั่งเหนืออาสนะนั้นแล้ว ก็บูชาพระเถระด้วยกลีบปทุมที่มีเกสร โรยรอบ ๆ อาสนะ. ไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ เลี้ยงดูด้วยมธุปายาสน้ำน้อย ผสมด้วยเนยใส น้ำผึ้ง และน้ำตาลกรวด และขณะกำลังเลี้ยงดู ก็ทำความปรารภว่า ด้วยอานุภาพบุญของดิฉัน นี้ ขอจงมีสมบัติทิพย์ ทั่วงามด้วยบัลลังก์เรือนยอดเหนือกุญชรอันเป็นทิพย์ ในความ เป็นไปทุกอย่าง ขอจงอย่าขาดดอกปทุมเลย. ครั้นพระเถระนั้นเสร็จแล้ว นางจึงล้างบาตร บรรจุน้ำใส น้ำผึ้ง และน้ำตาลกรวดไว้เต็มอีก จัดผ้าที่ปูลาดบนตั่งที่เป็นผ้านอง [บาตร] แล้ววางไว้ในมือพระเถระ ครั้นพระเถระทำอนุโมทนากลับไปแล้ว จึงสั่งบุรุษ ๒ คนว่า เจ้า จงนำบาตรในมือพระเถระและบัลลังก์นี้ไปวิหารมอบถวายพระเถระ แล้วจึงค่อยกลับมา. บุรุษทั้ง ๒ นั้นก็กระทำอย่างนั้น.

ต่อมา สตรีผู้นั้น [ตาย] ก็ไปบังเกิดในวิมานทองสูงร้อยโยชน์ ณ ภพดาวดึงส์ มีอัปสร พันหนึ่งเป็นบริวาร. และข้างตัวประเสริฐสูงห้าโยชน์ ประดับด้วยมัลลียดอกปทุม งามตาม ด้วยกลีบ ช่อ และเกสรแห่งดอกปทุมโดยรอบ พิศดูน่าปลื้มใจ มีสัมผัสอันสบาย ประดับ ด้วยอาการทองรุ่งเรืองด้วยรัศมีข่ายประกอปรัตนะหลาก ๆ กัน ก็บังเกิดด้วยอำนาจ ความปรารถนาของนาง. บัลลังก์ทองโยชน์หนึ่ง ประกอบด้วยความงามดียิ่ง ตามที่กล่าว แล้ว ก็บังเกิดเหนือช้านั้น. นางกำลังเสวยทิพย์สมบัติ ก็ขึ้นบัลลังก์ที่วิจิตรด้วยรัตนะ เบื้องบนกุญชรวิมานนั้น ในระหว่าง ๆ ไปยังสวนนันทวัน ด้วยอานุภาพเทวดาอันยิ่งใหญ่ ครั้งนั้นเป็นวันมหรสพวันหนึ่ง เมื่อเทวดาทั้งหลายพากันไปสวนนันทวัน เพื่อเล่น

การเล่นในสวน ตามอนุภาพทิพย์ของตน คำดังกล่าวมาเป็นต้นทั้งหมด ก็เหมือนคำ
ที่มาในอรรถกถาปฐมปิฎกวิมาน. เพราะฉะนั้น ฟังทราบตามนัยที่กล่าวมาแล้วในอรรถกถา
นั้นนั่นแล. ส่วนในกุญชรวิมานนี้ พระเถระถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ผู้มีดวงตากลมดังกลีบปทุม มีผิวพรรณดังปทุม กุญชรพาหนะ
เครื่องขับขี่ย่างดีของท่าน สำเร็จด้วยรัตนะต่าง ๆ น่ารัก มีกำลังพร้อมด้วยความ
เร็ว [ว่องไว] ท่องไปในอากาศ ช่างทรงความรู้เรื่องด้วยดอกปทุมและอุบล มี
เนื้อตัวเคลื่อนไหวคล่องด้วยเกสรปทุม สวมพวงมาลัยดอกปทุมทอง ก็เดินทางที่เรียงราย
ด้วยดอกปทุม ประดับด้วยกลีบปทุมอยู่ ไม่กระเทือนวิมาน อย่างก้าวไปพоди ๆ [ไม่
เร็วนัก ไม่ช้านัก] เมื่อช่างกำลังย่างก้าว กระดิ่งทองก็มีเสียงไพเราะน่ารื่นรมย์ เสียง
กังวานของกระดิ่งเหล่านั้น ได้ยินดังดนตรีเครื่องห้า. ท่านมีพัศตราภรณ์สะอาด
ประดับองค์แล้วอยู่เหนือคชาธาร รุ่งโรจน์ล้ำอัศจรรย์ใหญ่ด้วยวรรณะ. นี่เป็นผล
ของท่าน หรือของศีล หรือของอัญชลีกรรมประนมมือ ท่านถูกถามแล้ว โปรดบอก
กรรมนั้นแก่อาตมาเถิด.

เทวดาองค์นั้น ถูกพระเถระถามอย่างนี้แล้ว จึงตอบปัญหา. เพื่อแสดงความข้อนั้น
พระธรรมสังคหอาจารย์ [ผู้ร่วมทำสังคายนา]ทั้งหลาย จึงกล่าวคาถาไว้ดังนี้ว่า

เทวดาองค์นั้น ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจ จึงพยากรณ์ปัญหาด้วยอาการ
ที่ท่านถามถึงกรรมที่มีผลอย่างนี้.

ดิฉันเห็นพระเถระ ผู้พร้อมด้วยคุณ เข้ามาน ยินดีในมาน เป็นผู้สงบ ได้
ถวายอาสนะที่ปูลาดด้วยผ้าโรยด้วยดอกไม้. ดิฉันเลื่อมใสแล้วไปรดดอกปทุมรอบ ๆ
อาสนะครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งเอาไปรดลง [ดังฝน] ด้วยมือตนเอง. ผลเช่นนี้เป็นผล
แห่งกุศลกรรมนั้นของดิฉัน ดิฉันอันทวยเทพสักการะเคารพนบจนอบแล้ว. ผู้ใดแล
เลื่อมใสแล้ว ถวายอาสนะแก่ท่านผู้เป็นพรหมจรรย์ ผู้หลุดพ้นโดยชอบ ผู้สงบ ผู้นั้นก็
บันเทิงเหมือนอย่างดิฉัน. เพราะฉะนั้นแล ผู้รักตน หวังความเป็นใหญ่ ก็ควรถวาย
อาสนะแด่ท่านผู้ทรงเรือนร่างครั้งสุดท้าย [พระอรหันต์].

จบอรรถกถากุญชรวิมาน

๖. ปฐมนาวาวิมาน

ว่าด้วยนาวาวิมาน ๑

[๖] พระโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทพนารี ท่านขึ้นนั่งนาวาวิมาน อันมุงบังด้วยทอง ลงเล่นสระโบกขรณี หักดอกปทุมด้วยมือ ภูฏาการนิเวศของท่าน จัดไว้พิมพ์เดียวกัน ประหนึ่งเนรมิตเป็นส่วนสด เมื่อส่องแสงก็สว่างไปโดยรอบทั้งสี่ทิศ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน อนึ่ง โภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่านครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้น ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจได้พยากรณ์ปัญหา โดยอาการที่ท่านถามถึงกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ในชาติก่อน ครั้งเป็นมนุษย์ ดีฉันได้เห็นภิกษุทั้งหลายผู้ลำบากกายกระหายน้ำ จึงชวนขวยถวายน้ำฉัน อันว่าผู้ใดแลได้ชวนขวยถวายน้ำฉันแก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้ลำบากกายกระหายน้ำมา แม่น้ำหลายสายมีน้ำเยือกเย็น มีสวนไม้มาก มีบุณฑริก บัวขาวมาก ย่อมเกิดมีแก่ผู้นั้น น้ำหลายสายย่อมเรียงรายไหลล้อมรอบวิมานนั้นเป็นประจำ มีแม่น้ำทั้งหลายที่ลาดด้วยทราย น้ำเย็นสนิท มีต้นมะม่วง ต้นสาละ ต้นหมากหอม ต้นชมพู ต้นราชพฤกษ์ และต้นแคฝอยที่ออกดอกสะพรั่ง ผู้ทำบุญไว้แล้วย่อมได้วิมานชั้นดีเยี่ยม ประกอบด้วยภูมิภาคเช่นนั้น สง่างามนักหนา นี่เป็นวิบากแห่งกรรมนั้นทั้งนั้น ผู้ที่ทำบุญไว้แล้วย่อมต้องได้ผลเช่นนี้ ภูฏาการนิเวศของดีฉัน ถูกจัดไว้พิมพ์เดียวกัน ประหนึ่งเนรมิตเป็นส่วนสด เมื่อส่องแสงก็สว่างไปโดยรอบทั้งสี่ทิศ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดีฉัน อนึ่ง โภคะทุกอย่างที่น่ารัก จึงเกิดขึ้นแก่ดีฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้งเป็นมนุษย์ ดิฉันได้กระทำบุญอันใดไว้ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบปฐมนาถวิมาน

อรรถกถापฐมนาววิมาน

นาววิมาน มีคาถาว่า **สุวณฺณจฺจนํ นาวิ** เป็นต้น. วิมานเรื่อนั้นเกิดขึ้นอย่างไร.

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่กรุงสาวัตถี ภิกษุจำนวน ๑๖ รูปจำพรรษาในอาวาสใกล้บ้านแห่งหนึ่ง ออกพรรษาแล้ว ตั้งใจว่าจักเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า และจักฟังธรรม ก็พากันเดินทางไกลในฤดูร้อน มุ่งสู่กรุงสาวัตถี ระหว่างทางกันดารไม่มีน้ำ. ในทางกันดารนั้น ภิกษุเหล่านั้น ถูกร้อนแผดเผา ลำบากกาย กระหายน้ำ ไม่ได้น้ำดื่ม พากันเดินไปไม่ไกลหมู่บ้านแห่งหนึ่ง. ในหมู่บ้านนั้น หญิงคนหนึ่ง ถือภาชนะสำหรับใส่น้ำ เดินบ่ายหน้าไปยังบ่อน้ำ เพื่อตักน้ำ. ขณะนั้นภิกษุเหล่านั้นแลเห็นนาง ก็คิดว่า เมื่อไปในที่หญิงผู้นี้ไป อาจได้น้ำดื่ม ถูกร้อนกระหายน้ำบังคับ ก็พากันเดินบ่ายหน้าไปทิศนั้น เห็นบ่อน้ำ ก็ยืนไม่ไกลหญิงนั้น. หญิงนั้นได้น้ำจากบ่อนั้นแล้ว ประสงค์จะกลับ แลเห็นภิกษุเหล่านั้น รู้ว่า พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าเหล่านี้กระหายน้ำต้องการน้ำ จึงเข้าไปแสดงความเคารพยำเกรงนิมนต์ให้ฉันน้ำ. ภิกษุเหล่านั้น ก็นำผ้ากรองน้ำออกจากถุงบาตร กรองน้ำแล้วก็ตักน้ำจนพอแก่ความต้องการ เอาน้ำลูบมือทำให้เย็น กล่าวคำอนุโมทนาในปานิยทาน (ทานการถวายน้ำดื่ม) แก่หญิงนั้นแล้ว ก็พากันไป.

หญิงนั้นตั้งบุญนั้นไว้ในใจ รำลึกถึงในระหว่าง ๆ ต่อมา ก็ตายไปบังเกิดในภพดาวดึงส์. ด้วยบุญญาภพของนาง วิมานใหญ่งดงามพร้อมด้วยต้นกัลปพฤกษ์ก็เกิดขึ้น. แม่น้ำกลาดเกลื่อนด้วยกองทรายและหาดทรายขาว ประหนึ่งประดับด้วยเงิน ประกอบด้วยขำยมุกดา ไหลมาเฉพาะน้ำที่ใสไร้มลทิน ดังก้อนแก้วมณี ล้อมรอบวิมานนั้น. ณ สองฝั่งของแม่น้ำนั้น และใกล้ประตูอุทยานและวิมาน มีสระโบกขรณีขนาดใหญ่ ประดับด้วยดงปทุม ๕ สี ก็บังเกิดพร้อมด้วยเรือทอง. เทวดาองค์นั้นเมื่อเสวยทิพยสมบัติในวิมานนั้น ก็เที่ยวระเริงเล่นอยู่ในเรือ. ต่อมาวันหนึ่ง ท่านพระมหาโมคคัลลานะเที่ยวทวาริกไป เห็นเทพธิดาองค์นั้นกำลังเล่นอยู่ในเรือ เมื่อจะถามถึงบุญกรรมที่นางทำไว้ จึงถามว่า

ดูก่อนเทพนารี ท่านขึ้นเรือปิดทอง ยืนอยู่ ท่านลงเล่นสระโบกขรณี หักดอก

ปทุมด้วยมือ. กฎาการนิเวศของท่าน จัดไว้พิมพ์เดียวกัน ประหนึ่งเนรมิตเป็น
สัดส่วน เมื่อส่องแสงก็สว่างไปรอบสี่ทิศ เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็น
เช่นนั้นเพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโศกะทุกอย่างที่น่ารัก จึงเกิดแก่
ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอำนาจมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำ
บุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่าน
จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดาองค์นั้น ถูกท่านพระโมคคัลลานะถาม มีความดีใจ ครั้นแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหา
ของกรรมที่มีผลอย่างนี้.

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ในชาติก่อน ดินันพบภิกษุทั้งหลาย ลำบากกายกระหายน้ำ
จึงชวนขวยถวยน้ำให้ท่านดื่ม. ผู้ใดแลชวนขวยถวยน้ำดื่มแก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้
ลำบากกายกระหายน้ำ แม่น้ำหลายสายที่มีน้ำเย็น มีสวนไม้มาก มีบุณฑริกบัวขาว
มาก ย่อมเกิดมีแก่ผู้นั้น. ลำน้ำหลายสายเรียงรายไหลล้อมรอบวิมานนั้นเป็นประจำ
มีแม่น้ำที่มีน้ำเย็น ลาดด้วยทราย มีมะม่วง สาละ หมากหอม หว้า ราชพฤกษ์ และ
แคฝอย มีดอกบานสะพรั่ง. ผู้ทำบุญไว้แล้ว ย่อมได้วิมานอันประเสริฐสุด ประกอบ
ด้วยภูมิภาคเช่นนั้น ที่สง่างามหนักหนา นี่เป็นวิบากของกรรมนั้นทั้งนั้น ผู้ทำบุญไว้
แล้ว ย่อมได้ผลเช่นนี้. กฎาการนิเวศของดินันจัดไว้พิมพ์เดียวกัน ประหนึ่งเนรมิต
เป็นสัดส่วน เมื่อส่องแสงก็สว่างไปรอบสี่ทิศ เพราะบุญนั้น วรรณะของดินันจึงเป็น
เช่นนั้น เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดินัน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่
ดินัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอำนาจมาก ดินันขอบอกแก่ท่าน ดินันครั้งเกิดเป็นมนุษย์ได้
ทำบุญใด เพราะบุญนั้น ดินันจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดินันจึง
ส่องสว่างไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาปฐมนาถวิมาน

๗. ทูตียนาวาวิมาน

ว่าด้วยนาวาวิมาน ๒

[๗] พระโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทพนารี ท่านขึ้นนั่งนาวาวิมาน อันมุงบังด้วยทอง ลงเล่นสระโบกขรณี หักดอกปทุมด้วยมือ ภูฏาการนิเวศของท่าน จัดไว้พิมพ์เดียวกัน ประหนึ่งเนรมิตเป็นส่วนสด เมื่อส่องแสงก็สว่างโดยรอบทั้งสี่ทิศ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน อนึ่ง โภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้นเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดาถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจ ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ในชาติก่อน ครั้งเป็นมนุษย์ ดีฉันได้เห็นภิกษุผู้ลำบากกายกระหายน้ำ จึงชวนขวยถวายน้ำจั้น ท่านผู้ใดได้ชวนขวยถวายน้ำจั้นแก่ภิกษุผู้ลำบากกาย กระหายน้ำมา แม่น้ำหลายสาย มีน้ำเยือกเย็น มีสวนไผ่มาก มีบุณฑริกบัวขาวมาก ย่อมเกิดมีแก่ผู้นั้น แม่น้ำหลายสายย่อมเรียงรายไหลล้อมรอบวิมานนั้นเป็นประจำ แม่น้ำทั้งหลายลาดด้วยทราย มีน้ำเย็นสนิท มีต้นมะม่วง ต้นสาละ ต้นหมากหอม ต้นชมพู ต้นราชพฤกษ์ และต้นแคฝอยที่ออกดอกสะพรั่ง ผู้ทำบุญไว้นั้นย่อมได้วิมานชั้นดีเยี่ยมที่ประกอบด้วยภูมิภาคนั้น สว่างามหนักหนา นี่เป็นวิบากแห่งกรรมนั้นทั้งนั้น

คนทั้งหลายที่ทำบุญไว้แล้ว ย่อมได้ผลเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดีฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดีฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดีฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้นเป็นมนุษย์อยู่ ดีฉัน

ได้ทำบุญอันใดไว้ เพราะบุญนั้น ตีฉันจึงมีอนุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณ
ของตีฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบทุกตินาวาวิมาน

อรรถกถาทุกตินาวาวิมาน

ทุกตินาวาวิมาน มีคาถาว่า สุวณฺณจฺจนํ หาวํ เป็นต้น. ทุกตินาวาวิมานนั้น เกิด
ขึ้นอย่างไร.

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ กรุงสาวัตถี พระเถระชีณาสพรูปหนึ่ง เมื่อจวน
วันจะเข้าพรรษา ประสงค์จะจำพรรษา ณ วัดใกล้หมู่บ้าน จึงออกจากกรุงสาวัตถี เดินทาง
ไกล ภายหลังฉันอาหารแล้ว มุ่งเฉพาะหมู่บ้านนั้น ลำบากกาย กระหายน้ำ เพราะเดินทาง
เหนื่อย ระหว่างทาง ถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ถูกความเหน็ดเหนื่อยครอบงำ จึงห่มจีวรเข้าไป
ยังหมู่บ้าน ยืนที่ประตูเรือนหลังใกล้ ๆ นั้นแล. ณ เรือนหลังนั้น หญิงผู้หนึ่งเห็นพระเถระ
จึงถามว่า ท่านมาแต่ไหนเจ้าคะ รู้ว่าท่านเดินทางเหนื่อย และกระหายน้ำ จึงกล่าวว่า มา
เกิดเจ้าข้า แล้วนิมนต์ให้เข้าไปยังเรือน กล่าวว่า นิมนต์นั่งตรงนี้เจ้าคะ แล้วปูลาดอาสนะ
ถวาย เมื่อพระเถระนั่งเหนืออาสนะนั้นแล้ว นางก็ถวายน้ำล้างเท้าและน้ำมันชโลมเท้า ถือ
พัดใบตาลพัดถวาย. เมื่อความเร่าร้อนสงบแล้ว นางก็ปรงน้ำปานะหวานเย็นหอมถวาย.
พระเถระดื่มน้ำปานะนั้นแล้ว ก็สงบความลำบากกายลง ทำอนุโมทนาแล้วก็หลีกไป. ต่อ
มาภายหลัง นางก็ตายไปบังเกิดในภพดาวดึงส์. เรื่องทั้งหมดพึงทราบเช่นเดียวกับวิมาน
ในลำดับก่อน

ด้วยเหตุนั้น พระธรรมสังคหอาจารย์ จึงกล่าวว่า

ท่านพระโมคคัลลานะ ทามว่า

ดูก่อนเทพนารี ท่านขึ้นเรือปิดทอง ท่านลงเล่นสระโบกขรณี หักปทุมด้วยมือ.
กฐาคารนิเวศของท่าน จัดไว้พิมพ์เดียวกัน ประหนึ่งเนรมิตเป็นส่วนสัก เมื่อส่อง
แสงก็ส่องสว่างรอบสี่ทิศ. เพราะบุญอะไร วรรณของท่านจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญ
อะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพผู้มีอนุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำ
บุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอนุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณของท่าน
จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้น ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาโดยอาการที่ท่านถามถึงกรรมที่มีผลดังนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ดีฉันพบพระภิกษุที่ลำบากกาย กระจายน้ำ จึงชวนขวยถวายน้ำให้ท่านดื่ม. ผู้ใดแล ขวนขวายถวายน้ำแก่พระภิกษุผู้ลำบากกาย กระจายน้ำ ให้ท่านดื่ม แม่น้ำหลายสาย ที่มีน้ำเย็น มีสวนไม้มาก มีบัวขาวมาก ย่อมเกิดมีแก่น้ำนั้น แม่น้ำที่มีหลายสายย่อมรายล้อมวิมานนั้นเป็นประจำ มีแม่น้ำที่มีน้ำเย็นลาดด้วยทราย มีมะม่วง ตาละ หมากหอม หว่า ราชพฤกษ์ และแผลอยที่มีดอกบานสะพรั่ง. คนทำบุญแล้ว ย่อมได้วิมานอันประเสริฐสุด ที่ประกอบด้วยภูมิภาคนั้นนั้น อันสง่างามหนักหนา นี่เป็นผลของกรรมนั้นเท่านั้น ผู้ทำบุญแล้วย่อมได้รับผลเช่นนี้. เพราะบุญนั้น วรรณะของดีฉันจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดีฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดีฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดีฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ดีฉันได้กระทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดีฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาพุทธินาวาวิมาน

๘. ตติยนาวาวิมาน

ว่าด้วยนาวาวิมาน ๓

[๘] พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า

ดูก่อนเทพนารี ท่านขึ้นนั่งนาวาวิมาน อันมุงบังด้วยทอง ลงเล่นสระโบกขรณี หักดอกปทุมด้วยมือ ภูฏาการนิเวศของท่าน จัดไว้พิมพ์เดียวกัน ประหนึ่งเนรมิตเป็นส่วนสด เมื่อส่องแสงก็สว่างไปโดยรอบทั้งสี่ทิศ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก ตถาคตขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้น ถูกพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถามแล้วดีใจ ครั้นแล้วก็ทูลตอบปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ในชาติก่อน ครั้งเป็นมนุษย์ ข้าพระองค์ได้เห็นภิกษุหลายรูป ลำบากกาย กระหายน้ำ จึงชวนขวยถวายน้ำฉัน ผู้ใดแล ได้ชวนขวยถวายน้ำฉัน แก่ภิกษุทั้งหลายผู้ลำบากกายกระหายน้ำมา แม่น้ำหลายสาย มีน้ำเยือกเย็น มีสวนไม้มาก มีบุณฑริกบัวขาวมาก ย่อมเกิดแก่ผู้นั้น แม่น้ำหลายสาย ย่อมเรียงรายไหลล้อมรอบวิมานนั้นประจำ มีแม่น้ำทั้งหลาย ลาดด้วยทราย น้ำเย็นสนิท มีต้นมะม่วง ต้นสาละ ต้นหมากหอม ต้นชมพู ต้นราชพฤกษ์ และต้นแคฝอยที่ออกดอกสะพรั่ง คนทำบุญก็ย่อมได้วิมานดีเยี่ยม ที่ประกอบด้วยภูมิภาคนั้น สว่างามนักหนา นี่เป็นวิบากแห่งกรรมนั้นทั้งนั้น คนทั้งหลาย ที่ทำบุญไว้แล้ว ย่อมได้ผลเช่นนี้ ภูฏาการนิเวศของข้าพระองค์ จัดไว้พิมพ์เดียวกัน ประหนึ่งเนรมิตเป็นส่วนสด เมื่อส่องแสงก็สว่างโดยรอบทั้งสี่ทิศ เพราะบุญนั้น ข้าพระองค์จึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพระองค์ และโศกะทุกอย่างที่น่ารัก จึงเกิดแก่ข้าพระองค์ เพราะ

บุญนั้น ข้าพระองค์จึงมีอำนาจรู้งี้เรื่องอย่างนี้ และวรรณของข้าพระองค์จึงสว่างไสวไปทุกทิศ นี่เป็นผลแห่งกรรมนั้น ของข้าพระองค์ เพราะพระพุทธเจ้าเสวยน้ำดื่ม เพื่อประโยชน์แก่ข้าพระองค์โดยแท้.

จบตติยนาวิมาน

อรรถกถาตติยนาวิมาน

ตติยนาวิมาน มีคาถาว่า สุณฺณจฺจนฺทํ นาวํ เป็นต้น. ตติยนาวิมานนั้น เกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จจาริกไปในชนบท พร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่เสด็จถึงตำบลบ้านพราหมณ์ ชื่อ ภูณะ แคว้นโกศล. พวกพราหมณ์คหบดีชาวภูณะ ได้ยินมาว่า เขาว่าพระสมณโคดมเสด็จถึงเขตบ้านของพวกเราแล้ว. ครั้นนั้น พราหมณ์คหบดีชาวภูณะ ที่ไม่เลื่อมใส เห็นผิด มีความตระหนี่เป็นปกติ คิดกันว่า ถ้าพระสมณโคดมเข้าบ้านนี้ประทับอยู่ ๒-๓ วัน ก็จะมีงานทำช่นนี้ทั้งหมดให้อยู่ในถ้อยคำของพระองค์ แต่นั้น พราหมณ์ธรรม [ลัทธิธรรมนิยม ประเพณีของพวกพราหมณ์] ก็จะได้ที่พึงพาอาศัย จึงพากันชวนชวาย จะไม่ให้พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในบ้านตำบลนั้น ช่วยกันนำเรือที่เขาจอดพักไว้ที่หน้าน้ำออกไปเสีย [ไม่ให้ข้าม] ในหมู่บ้านตำบลนั้น เว้นบ่อน้ำไว้บ่อเดียว บ่อน้ำนอกนี้ ก็ช่วยกันเอาหญ้าเป็นต้นถมให้เต็มแล้วปิดเสีย. ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวไว้ในคัมภีร์อุทานว่า ครั้นนั้นแล พราหมณ์คหบดีชาวภูณะ พากันเอาหญ้าและฟางถมบ่อน้ำจนถึงปากบ่อ ด้วยประสงค์ว่า ขอสมณะโล้นเหล่านั้น อย่าได้ดื่มน้ำเลย.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบอาการวิปริตของคนเหล่านั้น ทรงเอ็นดูพวกเขา จึง พร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่ ข้ามแม่น้ำไปทางอากาศ เสด็จไปถึง ภูณะ พราหมณ์ตาม ลำดับ ทรงแวะออกจากทาง ประทับนั่งเหนืออาสนะที่จัดไว้ ณ โคนไม้ต้นหนึ่ง. สมัยนั้น หญิงทาสีเทินหม้อน้ำจำนวนมาก เดินผ่านไปไม่ไกลพระผู้มีพระภาคเจ้า. ในหมู่บ้านตำบลนั้น เขาทำกติกานัดหมายกันไว้ว่า ถ้าพระสมณโคดมจักเสด็จมา ณ ที่นี้ ไม่พึงทำการต้อนรับพระองค์เป็นต้น. พระสมณโคดมและเหล่าสาวกมาถึงเรือนก็ไม่พึงถวายแม้แต่อาหาร.

หญิงทาสีภริยาของพราหมณ์คนหนึ่ง ในหมู่บ้านตำบลนั้น เดินถือหม้อน้ำ พบพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่ง แวดล้อมด้วยหมู่ภิกษุ รู้ว่าหมู่ภิกษุลำบากกาย กระหายน้ำ เพราะเดินทางเหนื่อยมา มีจิตเลื่อมใสประสงค์จะถวายน้ำดื่ม จึงตกลงใจว่า ถึงแม้ว่า ชาวบ้าน

ของเราจะตั้งกติกากันไว้ว่า ไม่พึงถวายเป็นสิ่งไร ๆ ไม่พึงทำสามีจิกรรมแก่พระสมณโคตม
ดังนี้ แม้เมื่อเป็นดังนั้น ผิดว่าเราได้พระทักษิณายบุคคล ซึ่งเป็นบุญเขตเช่นนี้แล้ว ไม่ทำที่
พึงแก้ตน แม้ด้วยเพียงถวายน้ำดื่มไซ้ ครั้งไรเล่า เราจึงจักหลุดพ้นจากชีวิตลำเค็ญนี้ได้
นายของเรา ทั้งชาวบ้านเราทั้งหมดจะฆ่า จะจองจำเราก็ตามที่เถิด เราจักถวายเป็นยาน
น้ำดื่ม ในบุญเขตเช่นนี้ละ แม้จะถูกเหล่าทาสที่เทินหม้อน้ำ คนอื่น ๆ พวกกันห้ามปราม ก็
ไม่อาลัยในชีวิต ลดหม้อน้ำลงจากศีรษะ ประคองด้วยมือทั้ง ๒ แล้ววางลง ณ ที่สมควร
ส่วนข้างหนึ่ง เกิดปีติโสมนัส เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมด้วยเบญจางค-
ประดิษฐ์ นิมนต์ให้เสวยน้ำดื่ม. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเห็นจิตเลื่อมใสของนาง เมื่อจะ
ทรงอนุเคราะห์นาง จึงทรงกรองน้ำล้างพระหัตถ์และพระบาท แล้วจึงเสวยน้ำดื่ม. น้ำใน
หม้อมิได้หมดสิ้นไปเลย. นางเห็นแล้วก็มีจิตเลื่อมใส ได้ถวายแก่ภิกษุรูปหนึ่งอีก และได้
ถวายแก่ภิกษุอื่น ๆ จนครบทุกรูป. น้ำก็มิได้สิ้นเปลืองหมดไป. นางรำเริงยินดี ยกหม้อ
ที่เต็มด้วยน้ำอย่างเต็ม เดินมุ่งหน้าไปยังเรือน. พราหมณ์สามีของนางรู้ว่า นางถวายน้ำ
ดื่ม เข้าใจว่าหญิงคนนี้ทำลายธรรมเนียมของบ้านเสียแล้ว เราก็ตองถูกครหาแน่ละ ก็โกรธ
เป็นพินเป็นไฟ จึงตบตีทั้งต้อยทั้งตะนางล้มกลิ้งไปที่พื้น เพราะความพยายามนั้น นางก็
สิ้นชีวิตไปบังเกิดในภพดาวดึงส์. วิมานอย่างเดียวกับที่กล่าวไว้ในปฐมนาวาวิมานก็เกิด
แก่นาง.

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเรียกท่านพระอานนท์มา ตรัสสั่งว่า อานนท์ เธอ
จงนำน้ำจากบ่อมาให้เราที่เถิด. พระเถระทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ชาวอุทตะกม
บ่อน้ำเสียแล้ว ไม่อาจนำน้ำมาถวายได้ พระเจ้าข้า. พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงใช้ทั้งครั้งที่
สอง ทั้งครั้งที่สาม. ในครั้งที่สาม พระเถระถือบาตรของพระผู้มีพระภาคเจ้า เดินบ่า
ยหน้าไปยังบ่อน้ำ เมื่อพระเถระกำลังเดินไป น้ำในบ่อก็เต็มล้นไหลไปโดยรอบ. หย้าฟาง
ทั้งหมดก็ลอยไหลออกไปเอง. น้ำที่ไหลนั้นก็เพิ่มสูงขึ้น ๆ เต็มแหล่งน้ำแห่งอื่น ๆ ล้อม
หมู่บ้านตำบลนั้น ท่วมพื้นที่หมู่บ้านไว้. พวกพราหมณ์เห็นปาฏิหาริย์นั้น ก็เกิดอัศจรรย์จิต
ไม่เคยมี จึงขอขมาพระผู้มีพระภาคเจ้า. น้ำหลากหลายก็หายวับไปทันที. พราหมณ์เหล่าน
ั้นจัดแจงสถานที่อยู่สำหรับพระผู้มีพระภาคเจ้า และหมู่ภิกษุ นิมนต์เพื่อเสวยในวันพรุ่ง
พรุ่งขึ้น ก็จัดมหากาน เลี้ยงดูหมู่ภิกษุมีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประธาน ด้วยของเคี้ยวของกิน
อันประณีต. พราหมณ์คบดีชาวอุทตะกมทุกคน เข้าไปนั่งเฝ้าใกล้ ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่ง
เสวยเสร็จจักพระหัตถ์ออกจากบาตรแล้ว. สมัยนั้น เทวดาองค์นั้น พิจารณาสมบัติของตน
ทบทวนถึงเหตุแห่งสมบัตินั้น ก็รู้เหตุเห็นว่า เกิดจากปาณียทานการถวายน้ำดื่ม เกิดปีติ
โสมนัสว่า เอาเถิด เราจักถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าเดี๋ยวนี้แหละ เกิดความอุตสาหะ
ว่า จำเราจักกระทำความที่การบูชาสักการะแม้เล็กน้อย ที่ทำให้แก่ท่านผู้ปฏิบัติชอบนั้น

ว่ามีผลานิสงส์อันโอฬาร จึงมีนางเทพอัปสรพันหนึ่งเป็นบริวาร มุ่งมา เหาะลอยมาพร้อมกับวิมานที่ประกอบด้วยอุทยานเป็นต้น ด้วยเทวฤทธิ์ ด้วยเทวานุภาพอันใหญ่ยิ่ง ทั้งที่หมู่มหาชนเห็น ๆ อยู่ไหนแหละ ลงจากวิมาน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคม แล้วยืนประคองอัญชลีอยู่. ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า มีพระพุทธรูปประสงค์จะประกาศผลการมาให้ประจักษ์แก่บริษัทนั้น จึงตรัสถามเทวดาองค์นั้นด้วย ๔ คาถาว่า

ดูก่อนเทพนารี เข้าขึ้นนาววิมานปิดทอง เข้าลงเล่นสระโบกขรณี หักดอกปทุม ด้วยมือ ภูฏาการนิเวศของเจ้า จัดไว้พิมพ์เดียวกัน ประหนึ่งนรมิตเป็นสัดส่วน เมื่อส่องแสงก็ส่องสว่างโดยรอบสถิต.

เพราะบุญอะไร วรรณะของเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่เจ้า และโกละทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่เจ้า.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก ตถาคตขอถามเจ้า ครั้งเกิดเป็นมนุษย์เจ้าได้ทำบุญอะไร เพราะบุญอะไรเจ้าจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดาองค์นั้นดีใจ เมื่อถูกพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถาม ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า.

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ข้าพระองค์พบภิกษุทั้งหลาย ลำบากกาย กระหายน้ำ จึงได้ชวนขวยถวายน้ำให้ท่านดื่ม ผู้ใดแล ขวนขวยถวายน้ำ แก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้ลำบากกาย กระหายน้ำ ให้ท่านดื่ม. แม่น้ำหลายสายที่มีน้ำเย็น มีสวนไม้มาก มีบุณฑริกบัวขาวมาก ย่อมเกิดมีแก่ผู้นั้น. แม่น้ำหลายสาย ย่อมเรียงรายไหลล้อมวิมานนั้นเป็นประจำ มีแม่น้ำที่มีน้ำเย็น ลาดด้วยทราย มีมะม่วง ตาละ หมากหอม หว้า ราชพฤกษ์ และแคล้อยที่ออกดอกสะพรั่ง ผู้ทำบุญแล้วย่อมได้วิมานอันประเสริฐสุด ที่ประกอบด้วยภูมิภาคเช่นนั้น ซึ่งงดงามนักหนา นี่เป็นผลของกรรมนั้นทั้งนั้น คนที่ทำบุญแล้วย่อมได้ผลเช่นนี้.

ภูฏาการนิเวศของข้าพระองค์ จัดไว้พิมพ์เดียวกัน ประหนึ่งนรมิตเป็นสัดส่วน เมื่อส่องแสงจึงสว่างไปรอบทั้งสถิต. เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพระองค์จึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพระองค์ และโกละทุกอย่างที่น่ารัก จึงเกิดแก่ข้าพระองค์. เพราะบุญนั้น ข้าพระองค์จึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ วรรณะของข้าพระองค์ จึงสว่างไสวไปทุกทิศ. นี่เป็นผลแห่งกรรมนั้นของข้าพระองค์ เพราะพระพุทธรูปเสวยน้ำดื่ม เพื่อประโยชน์แก่ข้าพระองค์โดยแท้.

พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อทรงกระทำพระธรรมเทศนาเป็น สามุกกัสิกา [พระธรรมเทศนาที่ยกขึ้นแสดงเอง] ก็ทรงประกาศสัจจะ ๔ แก่เทวดาผู้มีใจเลื่อมใสแล้ว ด้วยประการฉะนี้ จบเทศนา เทวดาองค์นั้นก็ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล. พระธรรมเทศนาได้เป็นประโยชน์ แม้แก่บริษัทที่ประชุมกันด้วย.

จบอรรถกถาตติยนาถาวาริमान

๙. ปทีปวิมาน

ว่าด้วยปทีปวิมาน

[๕] พระโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม ส่องแสงสว่างไปทุกทิศ เหมือนกับดาว
ประกายพรึก เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จ
แก่ท่าน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีรัศมีสุกใส
รุ่งโรจน์ล้ำเทวดาทั้งหลาย เพราะบุญอะไร ทุกทิศจึงสว่างไสวด้วยรัศมีจากทุกส่วน
แห่งร่างกายของท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเป็นมนุษย์อยู่ ท่านได้ทำ
บุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองถึงเช่นนี้ และวรรณะของท่าน
จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้น ถูกพระโมคคัลลานะซักถามแล้ว ดีใจ ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรม
ที่มีผลอย่างนี้ว่า

ในชาติก่อน ครั้งเป็นมนุษย์ ดิฉันได้จุดประทีปถวาย คราวที่ควรจุดประทีปใน
เวลาค่ำคืนมืดมิด อันว่าผู้ใดจุดประทีปถวาย คราวที่ควรจุดประทีปในเวลาค่ำคืนมืด
มิด วิมานอันมีรัศมีโชติช่วง มีสวนไม้มาก มีบุณฑริกบัวขาวมาก ย่อมเกิดแก่ผู้นั้น
เพราะบุญนั้น วรรณะของดิฉัน จึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน
และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีรัศมีสุกใสรุ่งโรจน์
ล้ำเทวดาทั้งหลาย ทุกทิศจึงสว่างไสวจากทุกส่วนของร่างกายดิฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้งเป็นมนุษย์ ดิฉันได้
ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดิฉัน
จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบปทีปวิมาน

อรรถกถาปทีปวิมาน

ปทีปวิมาน มีคาถาว่า อภิกุณฑน วณฺเณน เป็นต้น. ปทีปวิมานนั้น เกิดขึ้นอย่างไร ?

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่กรุงสาวัตถี ในวันอุโบสถ พวกอุบาสกเป็นจำนวน มากรักษาอุโบสถ ก่อนอาหาร ถวายทานตามสมควรแก่ทรัพย์สมบัติ กินอาหารแต่เช้า นั่ง ผ้าสะอาด ห่มผ้าสะอาด ถือของหอมและดอกไม้เป็นต้น หลังอาหารแล้วก็ไปวิหาร เข้าไป นั่งใกล้พวกภิกษุที่นำสรรเสริญ เวลาเย็นก็ฟังธรรม. เมื่ออุบาสกเหล่านั้น ซึ่งประสงค์จะ อยู่ในวิหาร กำลังฟังธรรมอยู่นั้นแล ดวงอาทิตย์ตก ก็เกิดมืด ณ วิหารนั้น หญิงผู้หนึ่งคิด ว่า สมควรทำแสงประทีปในบัดนี้ ก็ไปนำเครื่องประทีปมาจากเรือนของตน จุดประทีปขึ้น ตั้งไว้หน้าธรรมาสน์ แล้วก็ฟังธรรม ด้วยปทีปทานนั้น นางดีใจ เกิดปีติโสมนัส ใจแล้วก็ กลับบ้าน ต่อมานางตาย ไปบังเกิดในวิมานโชติช่วง ณ ภพดาวดึงส์. ความงามแห่งเรือน ร่างของนางนั้น มีรัศมีชานออกไปอย่างยิ่ง ส่องสว่างไปทั่วทิศ ช่มเทวดาองค์อื่น ๆ. ต่อมาวันหนึ่ง ท่านพระมหาโมคคัลลานะเที่ยวจาริกไป คำทั้งหมดตั้งว่ามานี้ ฟังทราบตาม นัยที่มาแล้วในหนหลังนั้นแล. แต่ในปทีปวิมานนี้ พระเถระถามด้วย ๔ คาถาว่า

ดูก่อนเทวดา ท่านมีวรรณะงาม ส่องแสงสว่างไปทุกทิศ ดูดาวประกายพริ้ว เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโกละทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีรัศมีสุกใสรุ่งโรจน์ ลำเทวดาทั้งหลาย เพราะบุญอะไร ทุกทิศจึงสว่างไสวจากสรรพางค์กายของท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำ บุญอะไร เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึง สว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดาองค์นั้นดีใจ ถูกท่านพระโมคคัลลานะถาม ครั้นแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรม ที่มีผลอย่างนี้.

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ ในชาติก่อนในมนุษย์โลก ดีฉันได้จุดประทีป ถวาย คราวที่ควรจุดประทีปในเวลาค่ำคืนมืดมิด ผู้ใดจุดประทีปถวาย คราวที่ควร จุดประทีปในเวลาค่ำคืนมืดมิด วิมานที่โชติช่วง มีสวนไผ่มาก มีบุณฑริกบัวขาวมาก ย่อมเกิดแก่ผู้นั้น.

เพราะบุญนั้น วรรณของดีฉันจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ ดีฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารัก จึงเกิดแก่ดีฉัน เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีรัศมีสุกใส รุ่งโรจน์ ลำพวยตาทั้งหลาย. เพราะบุญนั้น ทุกทิศจึงสว่างไสวจากสรรพางค์กาย ของดีฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอนุภาพมาก ดีฉันครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ได้ทำบุญใดไว้ เพราะ บุญนั้น ดีฉันจึงมีอนุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณของดีฉันจึงสว่างไสวไปทุก ทิศ.

ครั้งนั้น เมื่อเทวดากล่าวตอบข้อความ ตามที่พระเถระถามแล้ว พระเถระนำถ้อยคำ นั้นนั้นแล ให้เป็นอัฐปัตติเหตุเกิดเรื่อง รู้ว่านางมีจิตเหมาะสม เพราะกล่าวด้วยทาน เป็นอาทิ จึงประกาศอริยสัจจะ ๔ เมื่อจบสัจจะ เทวดาองค์นั้นกับบริวารก็ตั้งอยู่ในพระโส- ดาปัตติผล. พระเถระกลับจากเทวโลกแล้ว ก็กราบทูลเรื่องนั้น ถวายพระผู้มีพระภาคเจ้า. และเพราะเรื่องนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ก็ทรงแสดงธรรมโดยพิสดาร แก่บริษัทที่ประชุม กัน. เทศนานั้น ก็เกิดประโยชน์แก่มหาชน. โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มหาชนก็ได้มีความ ศรัทธาในการบำเพ็ญที่ปทานแล.

จบอรรถกถาที่ปริมาณ

๑๐. ตีลทักขิณวิมาน

ว่าด้วยตีลทักขิณวิมาน

[๑๐] พระโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทวดา ท่านมีวรรณะงาม ส่องแสงสว่างไปทุกทิศ เหมือนกับดาว
ประกายพรึกฉะนั้น เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้
จึงสำเร็จแก่ท่าน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ท่าน เพราะบุญอะไร ท่าน
จึงมีรัศมีสุกใสรุ่งโรจน์ล้ำเทวดาทั้งหลาย เพราะบุญอะไร ทุกทิศจึงสว่างไสวจากทุก
ส่วนแห่งร่างกายของท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเป็นมนุษย์อยู่ ท่านได้ทำ
บุญอะไร จึงมีอานุภาพรุ่งเรืองถึงเช่นนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้น ถูกพระโมคคัลลานะซักถามแล้ว ดีใจ ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรม
ทั้งปวงที่มีผลอย่างนี้ว่า

ในชาติก่อน ครั้งเป็นมนุษย์ ดิฉันได้เห็นพระพุทธรูปเจ้าผู้ปราศจากกิเลสจตุรสุ
ผ่องใส ไม่มัวหมอง ก็เลื่อมใส ทั้งที่ได้ตั้งใจจะถวาย ก็ได้ถวายเมล็ดงาเป็นทาน
อย่างกะทันหัน แต่พระพุทธรูปเจ้าผู้เป็นพระทักษิณบุคลลด้วยมือตนเอง เพราะบุญ
นั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโศกะทุกอย่าง
ที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้งเป็นมนุษย์อยู่ ดิฉัน
ได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดิฉัน
จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบตีลทักขิณวิมาน

อรรถกถาติลทักขิณวิมาน

ติลทักขิณวิมาน มีคาถาว่า อภิกุณฺเฑน วณฺเณน เป็นต้น. ติลทักขิณวิมานนั้น เกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกะ กรุงสาวัตถี. สมัยนั้น ในกรุงราชคฤห์ หญิงผู้หนึ่งมีครรภ์ อยากจะดื่มน้ำมangga จึงล้างเมสติดงา แล้วให้ตากแดดไว้ แต่หญิงผู้นั้น หมดอายุแล้ว ธรรมดาจะต้องจู้ติในวันนั้น เพราะกรรมของนางที่จะให้ไปนรกคอยโอกาสอยู่แล้ว. ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรวจดูโลก เวลาใกล้รุ่ง ทรงเห็นนางด้วยทิพยจักขุ ทรงพระดำริว่า วันนี้ หญิงผู้นี้จักตายไปบังเกิดในนรก ถ้ากระไร เราพึงทำนางให้ไปสวรรค์ด้วยการรับอาหารคองา. พระองค์ก็เสด็จจากกรุงสาวัตถีถึงกรุงราชคฤห์ด้วยอภิญญาฤทธิ์ ขณะนั้นนั่นเอง เวลาเช้าทรงนั่งแล้ว ก็ทรงถือบาตรและจีวรเที่ยวบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ เสด็จถึงประตูเรือนของนางโดยลำดับ. หญิงผู้นั้น เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้า เกิดปีติโสมนัส รีบลุกขึ้นประคองอัญชลีประนม ไม่เห็นสิ่งอื่นที่ควรถวาย ล้างมือเท้าแล้ว ทะล่อมงาเป็นกอง กอบด้วยมือทั้ง ๒ เกลี่ยาลงในบาตรของพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วถวายบังคม. พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อจะทรงอนุเคราะห์นางจึงตรัสว่า จงเป็นสุขเกิด แล้วเสด็จกลับไป.

เวลาใกล้รุ่งของคืนนั้น นางก็ตายไปบังเกิดในวิมานทองสิบสองโยชน์ที่ภพดาวดึงส์เหมือนหลับแล้วตื่นขึ้น. ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระเที่ยวเวทจาริกเข้าไปหาโดยนัยที่กล่าวแล้วในหนหลัง ถาว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม ส่องแสงสว่างไปทุกทิศ ประหนึ่งดาวประกายพริ้ว เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้นดีใจ ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้.

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ในชาติก่อน ดีฉันได้เห็นพระพุทธเจ้า ผู้ปราศจากกิเลสจตุรฐี ผ่องใส ไม่มัวหมอง เลื่อมใสแล้ว ไม่หวนเหินในงาที่กำลังจัดแจงอยู่ จึงรวบรวม

ทักษิณาไทยธรรมคือเงา ถวายเป็นทานแด่พระพุทธเจ้าผู้เป็นทักษิณบุคคล ด้วยมือตนเอง.

เพราะบุญนั้น วรรณะของดีฉันจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดีฉัน และโกละทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดีฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดีฉันขอบอกแก่ท่าน ดีฉันครั้งเกิดเป็นมนุษย์ได้ทำบุญใด เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดีฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาติลทักขิณวิมาน

๑๑. ปฐมปติพพตาวิมาน

ว่าด้วยปติพพตาวิมาน ๑

[๑๑] พระโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก นกกระเรียน นกยูงทอง หงส์ นกทูเหว่า ซึ่งล้วนเป็นทิพย์ ส่งเสียงอย่างไรเพราะ ชุมนุมกันอยู่ วิมานนี้ดาดายด้วยดอกไม้สด งดงามมาก เทพบุตรและเทพธิดามากบาทกับท่าน นั่งอยู่ในวิมานนั้น เหล่าเทพผู้มีฤทธิ์ สำแดงฤทธิ์มีรูปแปลก ๆ กันเป็นอันมาก อัสตรเหล่านี้ฟ้อนรำขับร้องอยู่รอบข้าง ให้ท่านบันเทิงอยู่.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก การที่ท่านได้เทพฤทธิ์เห็นปานนี้ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพมากรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้น ถูกพระโมคคัลลานะซักถามแล้ว ดีใจ ก็ได้พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเป็นมนุษย์อยู่ในหมู่มนุษย์ ดีฉันได้เป็นผู้ปฏิบัติเชื่อตรงต่อสามี ไม่ประพฤตินอกใจ ถนอมใจสามี เหมือนกับมารดาถนอมบุตร แม้ดีฉันจะโกรธ ก็ไม่กล่าวคำหยาบ ละการพูดเท็จ ดำรงมั่นอยู่ในความสัตย์ ยินดีในการให้ทาน ขอบอุทิศตนสวเคราะห์ผู้อื่น มีใจเลื่อมใส เมื่อบริจาคข้าวและน้ำ ได้ถวายทานอันไพบูรณ์ด้วยความเคารพ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีวรรณะอย่างนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดีฉัน และโรคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดีฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดีฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้งเป็นมนุษย์ ดีฉันได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดีฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบปฐมปติพพตาวิมาน

อรรถกถาปฐมปติพพตาวิมาน

ปฐมปติพพตาวิมาน มีคาถาว่า โภจจา มยุรา ทิเวยา หัสสา เป็นต้น. ปฐมปติพพตาวิมาน เกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน กรุงสาวัตถี. ในกรุงสาวัตถีนั้น สตรีผู้หนึ่งได้เป็นผู้ปฏิบัติสามี นางคล้อยตามสามี อดทนถือโอวาทสามีโดยเคารพ แม้โกรธก็ไม่หุนหันพลันแล่น ไม่พูดคำหยาบ พูดแต่เรื่องจริง มีความเชื่อและเลื่อมใส และให้ทานตามควรแก่ทรัพย์สมบัติ นางเกิดเป็นโรคบางอย่าง ก็ตายไปบังเกิดในภพดาวดึงส์. ต่อมาท่านพระมหาโมคคัลลานะเที่ยวจาริกไป โดยนัยก่อน ๆ นั้นแล พบเทวดาองค์นั้น ซึ่งกำลังเสวยสมบัติอย่างใหญ่ จึงเข้าไปใกล้ ๆ. เทวดาองค์นั้น มีอัปสรพันหนึ่งแวดล้อม มีอัทภาพประดับด้วยเครื่องอลังการ มีภาระประมาณ ๖๐ เล่มเกวียน ไขว้ด้วยเศียรเกล้า [ค่อมศรีษะ] ใกล้ ๆ เท้าพระเถระแล้วยืน ณ ที่สมควรส่วนหนึ่ง. แม้พระเถระ เมื่อจะถามบุญกรรมที่ท่านทำไว้ จึงกล่าวว่า

นกกระเรียน นกยูง หงส์ และดุเหว่า ล้วนเป็นทิพย์ ส่งเสียงไพเราะ ชุ่มนุมนกนอยู่. วิมานนี้ดาดด้วยบุปผชาติ นารีนรมย์ วิจิตรเป็นอันมาก ทั้งเทพบุตรทั้งเทพธิดาก็มากมหาสมาคมกัน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก ท่านนั่งอยู่ในวิมานนี้ เหล่าเทพผู้มีฤทธิ์ ก็สำแดงฤทธิ์ มีรูปเป็นอันมาก และเทพอัปสรเหล่านี้ ก็ฟ้อนรำขับร้อง และรื่นเริงกันรอบ ๆ ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก ท่านก็ได้บรรลुเทพฤทธิ์แล้ว ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไร เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดาองค์นั้นดีใจ ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาโดยอาการที่ท่านถาม ถึงกรรมที่มีผลดังนี้.

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ดิฉันซื้อตรงต่อสามี ไม่นอกใจ ถนอมใจสามีเหมือนมารดา ถนอมบุตร ดิฉันแม้โกรธ ก็ไม่กล่าวคำหยาบ ดิฉันตั้งอยู่ในสัจจะ ละคำเท็จ ยินดีในทาน ขอบอุทิศตนสงเคราะห์คนอื่น มีจิตเลื่อมใส [ในพระรัตนตรัย] เมื่อบริจาคข้าวน้ำ ก็ได้ถวายทานอย่างไพบูลย์โดยเคารพ.

เพราะบุญนั้น วรรณะของดีฉันจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่
ดีฉัน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดีฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอำนาจมาก ดีฉันขอบอกแก่ท่าน ดีฉันครั้งเกิดเป็นมนุษย์
ได้ทำบุญใด เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีอำนาจรุ่งเรืองเช่นนี้ และวรรณะของดีฉันจึง
สว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาปฐมปติพพตาวิมาน

๑๒. ทูตียปติพพตาวิมาน

ว่าด้วยปติพพตาวิมาน ๒

[๑๒] พระโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก ท่านชั้นวิมานมีเสอาอันแล้วด้วยแก้วไพฑูรย์งดงาม มีรัศมีประกายงดงามมาก ท่านก็นั่งอยู่ในวิมานนั้น ลำแดงฤทธิ์ได้ต่าง ๆ ทั้งสูงทั้งต่ำ เทพอัปสรเหล่านี้ก็ฟ้อนรำขับร้องให้ท่านร่าเริงอยู่รอบข้าง ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก ท่านก็บรรลुเทวฤทธิ์แล้ว ครังเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไร เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดาองค์นั้น ถูกพระโมคคัลลานะซักถามแล้ว ดีใจ ก็ได้พยากรณ์ปัญหาของกรรม ที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเป็นมนุษย์อยู่ในหมู่มนุษย์ ดีฉันได้เป็นอุบาสิกาของพระผู้มีจักขุ เป็นผู้ศวนจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการลักทรัพย์ ยินดีเฉพาะสามีของตน ไม่กล่าวคำเท็จ และไม่ดื่มน้ำเมา อนึ่ง ดีฉันมีใจเลื่อมใส เมื่อบริจาคข้าวและน้ำ ได้ถวายทานอย่างไพบุลย์โดยเคารพ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีวรรณะอย่างนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดีฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดีฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดีฉันขอบอกแก่ท่าน ครังเป็นมนุษย์อยู่ ดีฉันได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดีฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบทูตียปติพพตาวิมาน

อรรถกถาทุติยปติพพาวิมาน

ทุติยปติพพาวิมาน มีคาถาว่า เวฬุริยถมฺภํ เป็นต้น. ทุติยปติพพาวิมานนั้น เกิดขึ้นอย่างไร ?

ดังได้สดับมา อุบาสิกาผู้หนึ่งในกรุงสาวัตถี เป็นผู้ซื่อตรงต่อสามี มีความเชื่อเลื่อมใส [ในพระรัตนตรัย] รักษาศีล ๕ ทำอาจารย์ให้บริสุทธ์ และได้ให้ทานตามสมควรแก่ทรัพย์สมบัติ ตายแล้วก็ไปบังเกิดในภพดาวดึงส์. คำที่เหลือมีนัยที่กล่าวมาแล้วในหนหลังทั้งนั้น. ท่านพระโมคคัลลานะ ถามว่า

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก ท่านขึ้นวิมานมีเสาเป็นแก้วไพฑูรย์ นารื่นรมย์ใจ มีรัศมีผ่องใส งดงามมาก ท่านก็นั่งอยู่ในวิมานนั้น ลำแดงฤทธิ์ได้แปลก ๆ ทั้งสูงและต่ำ เทพอัปสรเหล่านี้ ก็ฟ้อนรำขับร้องและรื่นเริงรอบ ๆ ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก ท่านก็บรรลुเทวฤทธิ์แล้ว ท่านครั้งเกิดเป็นมนุษย์ได้ทำบุญอะไร เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดาองค์นั้นดีใจ ถูกท่านพระโมคคัลลานะถาม ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ดีฉันเป็นอุบาสิกาของพระผู้มีจักษุ [พระพุทธเจ้า] ได้งดเว้นการฆ่าสัตว์ งดเว้นการลักทรัพย์ ยินดีเฉพาะสามีของตน ไม่พูดเท็จ ไม่ดื่มน้ำเมา มีจิตเลื่อมใสแล้ว เมื่อบริจาคข้าวน้ำ ก็ได้ถวายทานอย่างไพบุลย์ โดยเคารพ.

เพราะเหตุนั้น วรรณะของดีฉันจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดีฉัน และโลกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดีฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดีฉันขอบอกแก่ท่าน ดีฉันครั้งเกิดเป็นมนุษย์ได้ทำบุญใด เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดีฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาทุติยปติพพาวิมาน

๑๓. ปฐมสุณิสาวิมาน

ว่าด้วยสุณิสาวิมาน ๑

[๑๓] พระโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทวดา ท่านมีวรรณะงาม ส่องแสงสว่างไปทุกทิศ เหมือนกับดาว
ประกายพรึก เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะอย่างนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึง
สำเร็จแก่ท่าน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเป็นมนุษย์อยู่ ท่านได้ทำ
บุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพอันรุ่งเรืองถึงอย่างนี้ อนึ่ง วรรณะ
ของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้น อันพระโมคคัลลานะซักถามแล้วดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ครั้งเป็นมนุษย์อยู่ในหมู่มนุษย์ ดีฉันได้เป็นบุตรสะใภ้อยู่ในตระกูลแห่งพ่อค้า
ได้เห็นภิกษุผู้ปราศจากกิเลสจตุตถิ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว ก็เลื่อมใสได้ถวายขนมครึ่ง
หนึ่งแก่ภิกษุรูปนั้นด้วยมือทั้งสองของตน ครั้นถวายขนมครึ่งหนึ่งแล้ว ดีฉันจึงมา
บันเทิงอยู่ในสวนนั้นทวัน เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีวรรณะอย่างนี้ เพราะบุญนั้น
ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดีฉัน อนึ่งโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดีฉัน เพราะบุญนั้น ดีฉัน
จึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดีฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบปฐมสุณิสาวิมาน

อรรถกถาปฐมสุตนิสาวิมาน

ปฐมสุตนิสาวิมาน มีคำกล่าว อภิกขุเทน วณฺเณน เป็นต้น. ปฐมสุตนิสาวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

สะเก็ดของครอบครัวผู้หนึ่ง ในเรือนหลังหนึ่ง ในกรุงสาวัตถี เห็นพระเถระชฌาณสพเข้า มาบิณฑบาตยังเรือน ก็เกิดปีติโสมนัสว่า นี่บุญเขตอันยอดเยี่ยมมาปรากฏแก่เราแล้ว จึงแบ่งขนมส่วนหนึ่งซึ่งตนได้มาแล้ว น้อมเข้าไปถวายพระเถระด้วยอาการเอื้อเฟื้อ. พระเถระรับขนมนั้นอนุโมทนาแล้วก็ไป. ต่อมา สะเก็ดผู้นั้นก็ตายไปบังเกิดในภพดาวดึงส์. คำที่เหลือทั้งหมด ก็เช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้วในหนังสือเล่มที่แล้ว. ท่านพระโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทวดา ท่านมีวรรณะงาม ส่องสว่างไปทุกทิศ ประหนึ่งดาวประกายพริ้ว เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไร เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดาองค์นั้นดีใจ ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในหมู่มนุษย์ ดีฉันเป็นสะเก็ดในเรือนพ่อค้า. ดีฉันเห็นพระภิกษุผู้ปราศจากกิเลสจตุรสุติ ผ่องใส ไม่หม่นหมอง ก็เลื่อมใส จึงได้ถวายขนมแก่ท่านด้วยมือตนเอง ครั้นถวายขนมครั้งหนึ่งแล้ว ดีฉันจึงมาบังเกิดอยู่ในสวนนั้นจนวัน.

เพราะบุญนั้น วรรณะของดีฉันจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดีฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดีฉัน. เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีอานุภาพมากอย่างนี้ และวรรณะของดีฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาปฐมสุตนิสาวิมาน

๑๔. พุทธยสุณิสาวิมาน

ว่าด้วยสุณิสาวิมาน ๒

[๑๔] พระโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทวดา ท่านมีวรรณะงาม ส่องแสงสว่างไปทุกทิศ เหมือนกับดาว
ประกายพรึก เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จ
แก่ท่าน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ ท่านได้
ทำบุญอะไรไว้ ท่านจึงมีอานุภาพอันรุ่งเรืองถึงอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่าง
ไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้นถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจ ได้พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ครั้งเป็นมนุษย์ ดีฉันได้เป็นบุตรสะใภ้อยู่ในตระกูลแห่งพ่อผัว ได้เห็นภิกษุผู้
ปราศจากกิเลสจตุลีส ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว ก็เลื่อมใส ได้ถวายชิ้นขนมแก่ภิกษุรูปนั้น
ด้วยมือตนเอง ครั้นถวายแล้ว จึงมาบันเทิงใจอยู่ในสวนนั้นทวัน เพราะบุญนั้น
ดีฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดีฉัน อนึ่ง โศกะทุกอย่างที่
น่ารักจึงเกิดแก่ดีฉัน เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะ
ของดีฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบพุทธยสุณิสาวิมาน

อรรถกถาทุติยสุณิสาวิมาน

ทุติยสุณิสาวิมาน มีคาถาว่า อภิกุณฺเฑน วณฺเณน เป็นต้น. ก็ในทุติยสุณิสาวิมานนั้น เคยกล่าวมาแล้วทั้งนั้น. ในวัตรอุปบัติเหตุเกิดเรื่องต่างกันเฉพาะถวายขนมสดเท่านั้น. ด้วยเหตุนั้น พระธรรมสังคหอาจารย์จึงกล่าวว่า ท่านพระโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทวดา ท่านมีวรรณะงาม ส่องสว่างไปทุกทิศ ประหนึ่งดาวประกายพริก เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่าน จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดาองค์นั้นดีใจ ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ ดีฉันเป็นบุตรสะใภ้ในเรือนพ่อผัว ดีฉันได้เห็น พระภิกษุผู้ปราศจากกิเลสจุกฐลี ผ่องใส ไม่หม่นหมอง ก็เลื่อมใส แล้วจึงได้ถวายขนมสดครั้งหนึ่งแก่ท่านด้วยมือตนเอง ครั้นถวายขึ้นขนมสดแล้ว ก็บันเทิงอยู่ในสวน นั้นทวัน.

เพราะบุญนั้น วรรณะของดีฉันจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดีฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดีฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดีฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ดีฉันได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของดีฉัน จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาทุติยสุณิสาวิมาน

๑๕. อุตตราวิมาน

ว่าด้วยอุตตราวิมาน

[๑๕] พระโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทวดา ท่านมีวรรณะงาม ส่องแสงสว่างไปทุกทิศ เหมือนกับดาว
ประกายพรึก เพราะบุญ อะไร ท่านจึงมีวรรณะอย่างนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึง
สำเร็จแก่ท่าน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญ
อะไรไว้ เพราะบุญอะไรท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ อนึ่ง วรรณะของท่านจึง
สว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้นถูกพระโมคคัลลานะเถระถามแล้ว ดีใจ ได้พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

เมื่อดิฉันยังครองเรือนอยู่ ดิฉันไม่มีความริยาไม่มีความตระหนี่ ไม่ตีเสมอ
ไม่โกรธ อยู่ในโอวาทของสามี ไม่ประมาทเป็นนิจ ในวันอุโบสถ เข้าจำอุโบสถอัน
ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ตลอดวัน ๑๔ ค่ำ วัน ๑๕ ค่ำ และวัน ๘ ค่ำแห่ง
ปักข์ และตลอดปาฏิหาริย์ปักข์ [วันรับวันส่ง] ดำรวมในศีลระมัดระวัง จำแนกทาน
จึงครองวิมานอยู่ ดิฉันมีปกติเว้นจากปาณาติบาต ๑ งตเว้นจากความเป็นขโมย ๑
ไม่ประพฤติล่วงประเวณี ๑ เว้นขาดจากการพูดเท็จ ๑ ห่างไกลจากการดื่มน้ำเมา ๑
ยินดีในสิกขาบททั้ง ๕ ดิฉันเป็นผู้ฉลาดในอริยสัจธรรม เป็นอุบาสิกาของพระโคตม
ผู้มีพระจักขุ ทรงพระยศ ดิฉันนั้นเป็นผู้มียศ โดยยศก็คือศีลของตนเอง ดิฉันได้
เสวยผลแห่งบุญของตนอยู่ จึงสุขใจสุขกายไร้โรค เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะ
เช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน โภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้งเป็นมนุษย์อยู่ ดิฉันได้
ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ อนึ่งวรรณะของดิฉัน
จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

ก็แลเทพธิดาสั่งความว่า ท่านเจ้าข้า ขอบท่านได้กรุณานำความไปกราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าตามคำของดิฉันด้วยเถิดว่า นางอุตตราวาสิกา ขอถวายบังคมพระบาทยุคลของพระผู้มีพระเจ้าด้วยเศียรเกล้า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ทรงดำรงพระองค์เป็นผู้รู้แจ้งโลกอย่างแท้จริง ข้อที่พระผู้มีพระภาคเจ้าฟังทรงพยากรณ์ดิฉัน ในสามัญผลอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ไม่น่าอัศจรรย์เลย เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพยากรณ์ดิฉันไว้ในสภากาฬามิผลนั้นแล้ว.

จบอุตตราวิมาน

อรรถกถาอุตตราวิมาน

อุตตราวิมาน มีคาถาว่า อภิกุณฺเฑน วณฺเณน เป็นต้น. อุตตราวิมานนั้น เกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน กลันทกนิวาปสถาน กรุงราชคฤห์. สมัยนั้น บุรุษเชษฐใจ ชื่อปุณณะ อาศัยราชคฤห์เศรษฐีเลี้ยงชีพอยู่. ภริยาของเขาชื่อว่าอุตตรา. หญิงที่เป็นคนในเรือน ชื่อว่า อุตตรา มี ๒ คน รวมทั้งธิดาของเขาด้วย ต่อมาวันหนึ่ง เขามีโผษณากันว่า มหาชนในกรุงราชคฤห์ควรเล่นนักษัตร ๗ วัน. เศรษฐีฟังเรื่องนั้นแล้ว พุดกะปุณณะซึ่งมาแต่เช้าว่า พ่อเอ๋ย คนใกล้บ้านเรือนเคียงของเราประสงค์จะเล่นนักษัตรกัน เจ้าเล่า จักเล่นนักษัตรหรือจักทำงานรับจ้าง. ปุณณะตอบว่า นายท่านธรรมดางานนักษัตร ก็สำหรับคนมีทรัพย์ดอกขอรับ. ส่วนในเรือนของกระผม ไม่มีแม้แต่ทรัพย์และข้าวสารที่จะกินในวันพรุ่งนี้ กระผมไม่ต้องการงานนักษัตร ได้โคก็จักไปไถนา. เศรษฐีกล่าวว่า ถ้าอย่างนั้น ก็จงรับเอาโคไป. เขารับเอาโคงานและไถไป กล่าวกะภริยาว่า แม่นาง อันพวกชาวเมืองเขาจะพากันเล่นงานนักษัตรก็ตามที่เถิด แต่เพราะความที่เราเป็นคนจน ดิฉันก็ต้องไปทำงานรับจ้าง เจ้าจงหุงต้มอาหารเป็น ๒ เหวในวันนี้ก่อน แล้วค่อยนำไปให้ดิฉันนะ แล้วเขาก็ออกไปนา.

แม้ท่านพระสารีบุตรเถระ ได้เข้านิโรธสมาบัติ ๗ วันแล้ว ออกจากนิโรธสมาบัตินั้นสำรวจดูว่า วันนี้ เราควรจะสงเคราะห์ใครเล่าหนอ ก็เห็นปุณณะเข้าอยู่ในข่าย คือญาติของตน ใคร่ครวญดูว่า ปุณณะผู้นี้ มีศรัทธาอาจถวายทานแก่เราไหมหนอ ก็รู้ว่า เขามีศรัทธาสามารถสงเคราะห์ได้ และเขาจะได้มหาสมบัติเพราะข้อนี้เป็นปัจจัย จึงถือบาตรจีวร ไปยังที่เขาไถนา เห็นกอไม้กอหนึ่งใกล้ริมบ่อ จึงยืนอยู่. ปุณณะเห็นพระเถระแล้วหยุดไถนา ไหว้พระเถระด้วยเบญจางคประดิษฐ์ คิดว่าพระเถระคงต้องการไม้ชำระฟัน จึง

ทำกับปิยะไม้ซาระฟันแล้วถวายไม้ซาระฟันแก่พระเถระ. การทำกับปิยะก็คือการจัดแจงสิ่งของนั้นนั้นให้สมควรแก่สมณบริภคณ์เอง จากนั้นพระเถระจึงนำบาตรและผ้ากรองน้ำให้เขาไป. เขาคิดว่า พระเถระคงต้องการน้ำ จึงรับบาตรและผ้ากรองน้ำนั้น กรองน้ำแล้วถวาย.

พระเถระคิดว่า เรือนของปุณณะนี้ อยู่หลังเรือนของคนอื่น ๆ ถ้าเราจักไป ยังประตูเรือนของเขา ภริยาของปุณณะนี้คงจักไม่อาจเห็นเราได้ จักเราจักอยู่ในที่ตรงนี้แหละ จนกว่าภริยาของเขานำอาหารเดินทางมา. พระเถระรออยู่หน่อยหนึ่งในที่ตรงนั้นนั้นแหละ รู้ว่า ภริยาของเขาเดินทางมาแล้ว ก็ออกเดินไปหาไปภายในกรุง. ระหว่างทางนางเห็นพระเถระก็คิดว่า บางคราวเมื่อมีไทยธรรม เราก็ไม่พบพระผู้เป็นเจ้า บางคราวเมื่อเราพบพระผู้เป็นเจ้า ก็ไม่มีไทยธรรม แต่วันนี้ เราพบพระผู้เป็นเจ้าด้วย ไทยธรรมนี้ก็มีอยู่ด้วย พระผู้เป็นเจ้าจักสงเคราะห์เราได้ไหมหนอ. นางลดภาชนะอาหารลงแล้ว ไหว้พระเถระด้วยเบญจางคประดิษฐ์กล่าวว่า ท่านเจ้าข้า ขออย่าคิดเลยว่ ของนี้ป้อนหรือประณีตโปรดสงเคราะห์ดีฉันผู้เป็นทาสเถิด. ขณะนั้น พระเถระก็น้อมบาตรเข้าไป เมื่อนางเอามือข้างหนึ่งถือภาชนะ เอามืออีกข้างหนึ่งตักถวายอาหารจากภาชนะนั้น เมื่อถวายได้ครึ่งหนึ่ง ท่านก็เอามือปิดบาตรบอกว่า พอละ. นางจึงกล่าวว่า ท่านเจ้าข้า อาหารนี้มีส่วนเดียว ไม่อาจแบ่งเป็นสองส่วนได้ ขอท่านโปรดอย่าสงเคราะห์เฉพาะในโลกนี้แก่ทาสของท่านเลย โปรดสงเคราะห์ถึงโลกหน้าด้วย ดีฉันปรารถนาจะถวายหมดไม่เหลือเลยเจ้าข้า แล้วเอาอาหารทั้งหมดวางใส่ลงในบาตรของท่าน ทั้งตั้งความปรารถนาว่า ขอให้ดีฉันจงมีส่วนแห่งธรรมที่ท่านเห็นแล้วด้วยนะเจ้าข้า. พระเถระกล่าวว่า จงสมปรารถนาเถิด แล้วยืนทำอนุโมทนา นังฉัน ณ ที่สะดวกด้วยน้ำแห่งหนึ่ง. แม่นางก็กลับไปบ้าน หาข้าวสารมาหุงเป็นข้าวสวยอีกครั้ง เพื่อนำไปให้สามี.

ส่วนปุณณะเฒ่าที่ประมาณ ๘ กรีส ไม่อาจทนความหิวได้ ก็ปลดโค แล้วเข้าไปยังร่มไม้แห่งหนึ่ง นั่งมองนางอยู่. ขณะนั้น ภริยาของเขาก็นำอาหารเดินไป เห็นเขาแล้วก็คิดว่า เขาหิวนั่งมองเรา ถ้าจักตะคอกเราว่า ช่างช้าเหลือเกิน แล้วตีด้วยด้ามปฏักไชร้ บุญกรรมที่เราทำก็จักไร้ประโยชน์ จักเราจักบอกกล่าวเขาเสียก่อน จึงพูดอย่างนี้ว่า นายจำวันนี้ดีฉันทำจิตผ่องใสทั้งวัน โปรดอย่าทำกรรมที่ดีฉันทำไว้แล้วให้ไร้ประโยชน์เลย ดีฉันนำอาหารสำหรับนายมาแต่เช้า ระหว่างทาง พบท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร จึงถวายอาหารสำหรับนายแก่ท่านพระสารีบุตรไป แล้วย้อนกลับไปบ้าน หุงหาอาหารแล้วจึงมาอีกที นายจำโปรดทำจิตให้ผ่องใสเถิด. ปุณณะนั้นถามว่า แม่นางพูดอะไร ได้ฟังเรื่องนั้นยำอีกครั้ง แล้วกล่าวว่า แม่นาง เจ้าถวายอาหารสำหรับฉันแก่พระผู้เป็นเจ้า ช่างทำดีแท้ แม่

ฉันก็ถวายไม้ชำระฟันและน้ำบ้วนปากแก่ท่านเมื่อเช้าตรู่วันนี้ เขามีใจผ่องใส ยินดีถ้อยคำนั้น แต่มีความอ่อนเพลียลำบากกายเพราะได้อาหารตอนสายมากแล้ว จึงวางศรีษะหนุนตักของนางแล้วก็หลับไป.

ลำดับนั้น เนื้อที่ ๆ เขาไถตอนเช้า ที่ละเอียดเป็นฝุ่น กลับกลายเป็นทองคำสีสุกเหลืองอร่ามไปหมด ปรากฏงดงามเหมือนกองดอกกรรณิการิ. เขาตื่นแล้วมองดูกล่าวกะภริยาว่า แม่นาง เนื้อที่ ๆ ฉันไถไว้แห่งหนึ่ง ปรากฏชัดแก่ฉันเป็นทองไปหมด หรือลูกตาของฉัน ผาดไป เพราะได้อาหารสายเกินไปหนอ ภริยาเขากล่าวว่า นายจำ มันปรากฏแก่สายตาของดีฉันก็อย่างนั้นเหมือนกันจะ. เขาลุกขึ้นเดินไปที่นั่น หยิบขึ้นมาก่อนหนึ่ง ทูบที่หัวไถก็รู้ว่าเป็นทอง จริง ๆ คิดว่า โอ ! ผลในทานที่เรากวายเป็นเจ้าพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร ได้ให้ผลทันตาเห็นในวันนี้แล้วสินะ เราไม่อาจปกปิดทรัพย์เท่านี้ไว้บริโภคนได้ แล้วบรรจุทองคำเต็มภาชนะอาหารที่ภริยานำมา แยกไปยังราชสกุล พระราชาพระราชทานโอกาสแล้ว เข้าไปถวายบังคม เมื่อตรัสถามว่า อะไรกันพ่อเอ๋ย จึงกราบทูลว่า ข้าแต่สมมติเทพ วันนี้เนื้อที่ ๆ ข้าพระบาทไถนา กลายเป็นกองทองไปหมด จะโปรดให้นำทองที่เกิดขึ้นในนามาไว้ก็ควรด้วยเกล้า พระเจ้าข้า. พระราชาตรัสถามว่า เจ้าเป็นใคร. กราบทูลว่า ข้าพระบาท ชื่อปุณณะพระเจ้าข้า. ตรัสถามว่า วันนี้เจ้าทำบุญอะไร. กราบทูลว่า ข้าพระบาทถวายไม้ชำระฟันและน้ำบ้วนปากแก่เจ้าตรู่แก่ท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร ส่วนภริยาของข้าพระบาท ถวายอาหารที่เขานำมาสำหรับข้าพระบาทแก่พระผู้เป็นเจ้าเหมือนกัน พระเจ้าข้า.

พระราชาทรงสดับเรื่องนั้นแล้ว ตรัสว่า ท่านทั้งหลาย เขาว่าผลทานที่ถวายท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตรให้ผลทันตาเห็นแล้วในวันนี้เอง ตรัสถามว่า พ่อเอ๋ย เจ้าจะทำอย่างไร. กราบทูลว่า โปรดส่งเกวียนหลายพันเล่มให้ไปขนทองเข้ามาเถิด พระเจ้าข้า. พระราชาก็ทรงส่งเกวียนไปขน เมื่อพวกราชบุรุษถือเอาทอง พร้อมด้วยพูดว่า สมบัติของพระราชา ทองที่ถือเอาก็กลายเป็นดินไป จึงไปกราบทูลพระราชา. ตรัสถามว่า พวกเจ้าพูดว่าอะไร จึงถือเอา. กราบทูลว่า ข้าพระองค์พูดว่า สมบัติของพระองค์ พระเจ้าข้า. จึงทรงสั่งว่า พ่อเอ๋ย พวกเจ้าจงไปใหม่ แล้วกล่าวว่า นี่เป็นสมบัติของปุณณะ. แล้วถือเอามา. พวกราชบุรุษก็ปฏิบัติตามที่ทรงสั่งไว้. ทองที่ถือเอา ๆ ก็เป็นทองดังเดิม. พวกเขารับทองมาหมดแล้ว ทำเป็นกองไว้ที่พระลานหลวง กองสูงถึง ๘๐ ศอก. พระราชาจึงทรงสั่งให้ชาวกรุงประชุมกัน ตรัสถามว่า ในพระนครนี้ ทองของใครมีมากเท่านี้บ้าง กราบทูลว่า ไม่มี พระเจ้าข้า. ตรัสถามว่า ควรให้อะไรแก่เขาเล่า. กราบทูลว่า ฉัตรตำแหน่งเศรษฐี พระเจ้าข้า พระราชาตรัสว่า ปุณณะจะเป็นเศรษฐีมีทรัพย์มาก แล้วพระราชทาน

ฉัตรตำแหน่งเศรษฐีแก่เขาพร้อมด้วยโภคสมบัติยิ่งใหญ่.

ครั้งนั้น ปุณณนั้นกราบทูลพระราชว่า ข้าแต่สมมติเทพ ข้าพระบาทอยู่ในสกุลอื่นตลอดเวลาเท่านี้ ขอโปรดพระราชทานที่อยู่แก่ข้าพระบาทด้วย. พระราชาตรัสว่า ถ้าอย่างนั้น จงดู นั้นกองไม้ปรากฏอยู่จงให้นำกองไม้นั้นมาปลุกเรือนเสีย ตรัสบอกสถานที่ที่เคยเป็นเรือนของเศรษฐีเก่า. ปุณณเศรษฐีนั้นให้ปลุกเรือน ๒-๓ วันเท่านั้นตรงที่นั้น รวมงานมงคลขึ้นบ้านและงานมงคลฉลองฉัตรตำแหน่งเศรษฐีเป็นงานเดียวกัน ได้ถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ๗ วัน ครั้งนั้น พระศาสดาเมื่อทรงอนุโมทนาทาน ตรัสเทศนาอนุப்புพิกถาแก่เขา เมื่อจบธรรมกถา ปุณณเศรษฐีพร้อมด้วยภริยาและธิดาของเขาที่ชื่อว่าอุตตรารวมเป็น ๓ คนได้เป็นโสดาบัน.

ต่อมา ราชคหเศรษฐีสู้ขอธิดาของปุณณเศรษฐีให้บุตรของตน ถูกปุณณเศรษฐีปฏิเสธ จึงกล่าวว่า อย่าทำอย่างนี้เลย ท่านอาศัยเราอยู่ตลอดเวลาเท่านี้จึงได้สมบัติ จงให้ธิดาของท่านแก่บุตรเราเถิด ปุณณเศรษฐีนั้นกล่าวว่าพวกท่านเป็นมิจฉาทิฎฐิ ธิดาของเราเว้นพระรัตนตรัยเสียแล้ว ก็เป็นอยู่ไม่ได้ เราจึงไม่ให้ธิดาแก่บุตรของท่านนั้น. ครั้งนั้นกุลบุตรเศรษฐีศุภกตเป็นต้นเป็นอันมาก พวกเขามาพูดหว่านล้อมอ่อนน้อมปุณณเศรษฐีนั้นว่า ท่านอย่าทำลายความคุ้นเคยที่เคยมีมากับราชคหเศรษฐีนั้นเลย โปรดให้ธิดาแก่เขาเถิด ปุณณเศรษฐีนั้นจำใจต้องรับคำของคนเหล่านั้น แล้วได้ให้ธิดาในดีถีเพ็ญเดือน ๘ ครั้งนั้น ตั้งแต่มีสามี อุตตราธิดานั้น ไม่ได้เข้าไปหาภิกษุหรือภิกษุณี เพื่อถวายทานหรือฟังธรรมเลย เมื่อเวลาล่วงไป ๒ เดือนครึ่ง จึงถามหญิงรับใช้ที่ยืนอยู่ใกล้ ๆ ตนว่า บัดนี้กาลเวลาในช่วงฤดูพรรษายังเหลืออยู่เท่าไร. หญิงรับใช้จึงตอบว่าเหลืออีกครั้ง เดือนเจ้าคะแม่เจ้า. อุตตราธิดานั้นจึงส่งข่าวบอกบิดามารดาว่า เหตุไรบิดามารดาจึงจับลูกขังไว้ในเรือนจำอย่างนี้ บิดามารดาเขียนดีฉันประกาศให้เป็นทาสของคนอื่นเสียยังจะดีกว่า ไม่ควรยกดีฉันให้แก่สกุลมิจฉาทิฎฐิเช่นนี้ ตั้งแต่ดีฉันมาแล้ว ก็ไม่ได้ทำบุญแม้สักอย่างหนึ่ง แม้สักว่าพบเห็นและไหว้พระภิกษุสงฆ์เป็นต้นเลย. คราวนั้น บิดาของนาง จึงประกาศความเสียใจว่า ธิดาของเราตกทุกข์ได้ จึงส่งทรัพย์ไป ๑๕,๐๐๐ กหาปณะ และส่งข่าวไปว่าในนครนี้มีโสเภณีที่สวยงามมากชื่อ สิริมา รับค่าตัวเป็นทรัพย์วันละพันทุกวัน จงเอาทรัพย์นี้ไปนำพานางมามอบให้แก่สามีของเจ้า แล้วก็จงทำบุญตามชอบใจของตนเถิด. นางอุตตราธิดาก็กระทำอย่างนั้น เมื่อสามีเห็นนางสิริมาจึงถามว่า นี่อะไรกัน จึงกล่าวว่า นายท่าน สหายของฉันทะจะปรนนิบัติท่านตลอดครึ่งเดือนนี้ ส่วนดีฉันประสงค์จะให้ท่านฟังธรรมตลอดทั้งเดือน. สามีนางเห็นหญิงนั้นสวยงามมากก็เกิดความเสน่หา จึงรับคำว่า ดีชิจ๊ะ.

ฝ่ายนางอุตตราธิดาได้อารณานิมนต์พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์โปรดอย่าไปที่อื่น โปรดเมตตามารับอาหารในที่นี้แหละ ตลอดครึ่งเดือนนี้ ถือเอาบุญญาของพระศาสดา ดีใจว่า ตั้งแต่บัดนี้ไป เราจักได้บำรุงพระศาสดาและพึงธรรมจนถึงวันมหาปวารณาออกพรรษา แล้วสั่งบริวารทั้งหลายว่า พวกเจ้าจงต้มข้าวต้มอย่างนี้ จงหุงข้าวสวอยอย่างนี้ จงทอดขนมอย่างนี้ เทียบจัดแจงกิจทุกอย่างในโรงครัวใหญ่ ลำดับนั้น สามีนางมุ่งหน้าไปยังโรงครัวใหญ่ด้วยคิดว่า พรุ่งนี้เป็นวันมหาปวารณา ยืนใกล้หน้าต่างตรวจดูว่า หญิงโง่งคนนั้นกำลังเที่ยวทำอะไรหนอ เห็นนางนั้นมอมแมมด้วยเหงื่อ เประอะเปื้อนด้วยเขม่า เทียบจัดแจงอาหารอยู่อย่างนั้น คิดว่า โอหญิงโง่เงา ไม่ได้ยินดีเสวยสิริมบัติในฐานะผู้มั่งคั่งพร้อมด้วยโภคทรัพย์เช่นนี้ กลับเที่ยวไปปลื้มใจว่า จักบำรุงเหล่าสมณะโง่งเหล่านั้น ดังนี้ หัวเราะเยาะแล้วก็กลับหน้าต่างไป.

เมื่อสามีนั้นลับไปแล้ว นางสิริมาซึ่งยืนอยู่ใกล้ ๆ สามีนางนั้น คิดว่า ชายผู้นี้เห็นอะไรหนอจึงหัวเราะ จึงมองไปทางหน้าต่างนั้นนั่นแหละ เห็นนางอุตตราธิดาก็คิดว่า ผู้นี้เห็นหญิงนี้เองจึงหัวเราะ และผู้นี้คงสนิทชิดชมกับหญิงผู้นี้แน่ ได้ยินว่า นางสิริมานั้นอันที่จริงเป็นหญิงภายนอก แต่เมื่อมาอยู่เสวยสมบัติในเรือนนั้นเป็นเวลาครึ่งเดือน เกิดความลึ้มตัว ไม่รู้ความที่ตนเป็นหญิงภายนอก สำคัญว่าตนเป็นแม่เรือน นางสิริมาจึงผูกอาฆาตหึงหวงในนางอุตตราธิดา คิดว่า เราจะก่อทุกข์แก่หญิงคนนี้ ลงจากปราสาท เข้าไปสู่โรงครัวใหญ่ คว่ำกระบวยตักเนยใสที่เดือดในที่ที่กำลังทอดขนม เดินไปตรงข้างหน้านางอุตตราธิดา นางอุตตราธิดาเห็นนางสิริมากำลังเดินมา จึงแผ่เมตตาไปยังนางว่า สหายของเรานี้ได้ทำอุปการะแก่เรา จักรวาลก็ยังแคบเล็กเกินไป พรหมโลกก็ยังต่ำเกินไป สหายของเรามีคุณยิ่งใหญ่ ถึงเราก็จะเพราะอาศัยนาง จึงได้มีโอกาสให้ทานฟังธรรม ถ้าหากเรามีความโกรธในสหายผู้นี้ เนยใสนี้จะลวกเราเถิด ถ้าเราไม่มีความโกรธ เนยใสก็จะอย่าลวกเราเลย ถึงแม้เนยใสนั้นร้อนจนเดือด แต่เมื่อนางสิริมาตักราดลงบนศีรษะของนางอุตตราธิดานั้น ก็กลับเป็นประหนึ่งน้ำเย็น. ขณะนั้นนางสิริมาคิดว่าเนยใสนี้จะจกเย็น จึงเอากะบวยตักใหม่ถือเดินมา พวกทาสีของนางอุตตราเห็นก็ตะคอกว่า เฮ้ยอีหญิงดี้อ เจ้าไม่ควรจะราดเนยที่เดือดบนศีรษะเจ้านายของข้า ลูกขึ้น نرمตบตีบจนนางสิริมาล้มลง นางอุตตราธิดาแม้จะห้ามก็ห้ามไม่ได้. ครั้งนั้นนางยืนอยู่ข้างบน ห้ามทาสีทุกคนแล้ว สอบสวนนางสิริมาว่าเหตุไร เจ้าจึงทำกรรมหนักเช่นนี้

ขณะนั้นนางสิริมาได้สติรู้สึกตัวว่า ตนเป็นหญิงภายนอก จึงคิดว่า เราราดเนยใสที่เดือดบนศีรษะหญิงผู้นี้ เพราะเหตุเพียงสามีนางเองเห็นนางแล้วหัวเราะ เรากระทำ

กรรมหนักแล้ว หญิงผู้นี้ไม่สั่งทาสีจับเรา แม้เวลาที่พวกทาสีทำร้ายเรากียังห้ามปรามทาสีทุกคน ได้กระทำการที่ควรทำแก่เราทีเดียว ถ้าเราไม่ขอขมานาง ศีรษะของเราก็คงจะแตกเป็น ๗ เลี่ยง จึงหมอบลงใกล้เท้าอุตตราธิดานั้นกล่าวว่า แม่นาย โปรดอดโทษแก่ดิฉันเถิด. อุตตราธิดากล่าวว่า เราเป็นธิดามีบิดา เมื่อบิดาของเราอดโทษ เราก็จึงจะอดโทษให้ นางสิริมากกล่าวว่า สุดแต่แม่นายเถิด ดิฉันจะให้ปุณณเศรษฐีบิดาของท่านอดโทษให้อุตตราธิดากล่าวว่า ท่านปุณณเศรษฐีเป็นชนกบิดาในวิภวภูฏะของดิฉัน แต่เมื่อชนกบิดาในวิภวภูฏะอดโทษแล้ว ดิฉันจึงจะอดโทษให้. นางสิริมาถามว่า ก็ใครเล่าเป็นชนกบิดาในวิภวภูฏะของท่าน. นางตอบว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า. นางสิริมากกล่าวว่า ดิฉันไม่คุ้นกับพระองค์นี้ ดิฉันจะอย่างไรเล่า ? นางอุตตราธิดากล่าวว่า พຼ່ງนี้ พระศาสดาจักทรงพาภิกษุสงฆ์มาในที่นี้ เธอก็จงถือเครื่องสักการะตามแต่จะหาได้มาในที่นี้แหละ จงให้พระองค์อดโทษให้. นางสิริมากกล่าวว่า ดิฉันแม่เจ้า แล้วก็ลุกขึ้นกลับไปเรือนตน สั่งหญิงรับใช้ ๕๐๐ คน จัดแจงของเคี้ยวของกินและกับข้าวต่าง ๆ รุ่งขึ้นก็ถือสักการะนั้นมายังเรือนของนางอุตตราธิดา นางสิริมาไม่อาจจะวางของลงในบาตรของภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขได้ จึงยืนอยู่ นางอุตตราธิดาก็รับของนั้นมาทั้งหมดแล้วจัดการให้.

ครั้นพระศาสดาเสวยเสร็จ ฝ่ายนางสิริมาพร้อมกับบริวารก็หมอบลงแทบเบื้องบาทพระศาสดา. ขณะนั้น พระศาสดาตรัสถามนางว่า เจ้ามีความผิดอะไร นางสิริมากราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อวันวานข้าพระองค์กระทำความผิดนี้ ขณะนั้นสหายของข้าพระองค์ยังห้ามเหล่าทาสีที่จะทำร้ายข้าพระองค์ นางได้กระทำอุปการะแก่ข้าพระองค์โดยแท้ ข้าพระองค์นั้นสำนึกบุญคุณของนาง จึงขอขมาต่อนาง แต่นางกล่าวกะข้าพระองค์ว่า เมื่อพระองค์อดโทษให้ นางจึงจะอดโทษ พระศาสดาตรัสถามว่า อุตตรา เขาว่าอย่างนี้จริงหรือ นางอุตตราธิดาทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ จริงเจ้าข้า สหายราดเนยใสเดือดบนศีรษะของข้าพระองค์พระเจ้าข้า พระศาสดาตรัสถามว่า เมื่อเป็นดังนั้น เจ้าคิดอะไร นางอุตตราธิดาทูลว่า ข้าพระองค์คิดอย่างนี้ว่า จักรวาลก็แคบเกินไป พรหมโลกก็ต่ำเกินไป สหายของข้าพระองค์มีคุณยิ่งใหญ่ ด้วยว่าข้าพระองค์อาศัยนาง จึงได้มีโอกาสให้ทานและฟังธรรม ถ้าว่าข้าพระองค์มีความโกรธในนางแล้วไซ้ ขอเนยใสนี้จงลวกข้าพระองค์เถิด ถ้าไม่โกรธ ขอเนยใสจงอย่าลวก แล้วก็แผ่เมตตาไปยังนางพระเจ้าค่ะ พระศาสดาตรัสว่า ดิฉัน ดิฉันอุตตรา การชนะความโกรธอย่างนี้ก็สมควร ด้วยว่าขึ้นชื่อว่าผู้โกรธ ผู้ไม่โกรธฟังชนะ, ผู้ด่า ผู้ไม่ด่าก็ฟังชนะ, ผู้บริภาษ ผู้ไม่บริภาษก็ฟังชนะ, ผู้ตระหนี่ถี่เหนียว อันเราฟังชนะได้ด้วยการให้ทรัพย์สินของของตน, ผู้พูดเท็จ อันเราฟังชนะด้วยการพูดจริง, เมื่อทรงแสดงความข้อนี จึ่งตรัสพระคาถานี้ว่า

อุกโกธเน ชินะ โกรธ
ชินะ กทริย์ ทาเนน

อสาธุ สาธุนา ชินะ
สัจเจนาลิกวาทิน

พึงชนะความโกรธ ด้วยความไม่โกรธ, พึงชนะความไม่ดี ด้วยความดี, พึงชนะความตระหนี่ ด้วยการให้, พึงชนะผู้พูดเท็จ ด้วยคำจริง.

จบคาถาก็ได้ตรัสถามว่าด้วยอริยสัจจะ ๔ พอจบสัจจะ นางอุตตราธิดาก็ตั้งอยู่ในสภาคามิผล สามิ บิดาของสามิ และมารดาของสามิ ได้กระทำให้แจ้งซึ่งโศดาปัตติผล แม้นางสิริมากับบริวาร ๕๐๐ ก็ได้เป็นโศดาบัน. ต่อมานางอุตตราธิดาตายไปบังเกิดในภพดาวดึงส์ ครั้นนั้นท่านพระมหาโมคคัลลานะ เทียบเทวจาริกตามนัยที่กล่าวมาแล้วในหนหลัง พบนางอุตตราเทวธิดา จึงถามด้วยคาถาว่า

ดูก่อนเทวดา ท่านมีวรรณะงาม ส่องแสงสว่างไปทุกทิศ ประหนึ่งดาวประกายพริ้ว เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพี ผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ท่านครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ได้ทำบุญอะไร เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้นดีใจ ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว จึงพยากรณ์ปัญหาโดยอาการที่ท่านถามถึงกรรมที่มีผลอย่างนี้

ดิฉันอยู่ครองเรือน ไม่มีความริษยาความตระหนี่และการตีเสมอ ดิฉันไม่เป็นคนมักโกรธ อยู่ในโอวาทของสามิ เป็นผู้ไม่ประมาทเป็นนิจ ในวันอุโบสถ ดิฉันถืออุโบสถประกอบไปด้วยองค์ ๘ ตลอดวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ๘ ค่ำ แห่งปักษ์ และตลอดปาฏิหาริย์ปักษ์ (วันรับ-วันส่ง) ดิฉันสำรวมในศีลทุกเมื่อ มีความระมัดระวังชอบให้ท่าน จึงครองวิมานอยู่ ดิฉันเว้นขาดจากปาณาติบาต มุสาวาท อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร และเว้นไกลจากการดื่มน้ำเมา ยินดีในสิกขาบท ๕ รอบรู้อริยสัจเป็นอุปาสิกขาของพระโคตมผู้มีพระยศ ผู้มีพระจักขุ ดิฉันนั้นมียศด้วยยศ เสวยบุญของตน มีความสุข มีอนามัยก็ด้วยศีลของตนเอง เพราะบุญนั้น วรรณะของดิฉันจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอบอกกล่าวแก่ท่าน ดิฉันครั้งเกิดเป็น

มนุษย์ ได้ทำบุญได้ไว้ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีอำนาจรู้งเรื่องอย่างนี้ และวรรณะ
ของดีฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

นางอุตตราเทพธิดา สั่งความกับท่านพระโมคคัลลานะว่า ท่านผู้เจริญ ขอท่านพึงถวาย
บังคมพระบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วยเศียรเกล้า ตามคำของดีฉันว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ อุบาสกาชื่อว่าอุตตรา ขอถวายบังคมพระบาทพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยเศียรเกล้า
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ทรงดำรงพระองค์เป็นผู้รู้แจ้งโลกอย่างแท้จริง
จึงไม่น่าอัศจรรย์เลย ที่พระผู้มีพระภาคเจ้า พึงพยากรณ์ดีฉันไว้ในสามัญญผลอันใดอัน
หนึ่ง เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพยากรณ์ดีฉันไว้ในสภากาฬามิผลแล้ว.

จบอรรถกถาอุตตราวิมาน

๑๖. สิริมาวิมาน

ว่าด้วยสิริมาวิมาน

[๑๖] พระวังคิธเถระประสงค์ จะให้นางสิริมาเทพธิดา ได้ประกาศบุญกรรม ที่นางทำไว้ในครั้งก่อน จึงสอบถามนางด้วยสองคาถาว่า

ม้าของท่านเทียมรถ ประดับด้วยอสังการอย่างเยี่ยม ก้มหน้าไปในอากาศ มีกำลังว่องไว ม้าเหล่านั้นเทียมรถ ๕๐๐ อัญบุญกรรมเนรมิตแล้ว นายสารถิเตือนแล้ว ก็พาตัวท่านไป ท่านนั้นประดับองค์แล้ว ยืนอยู่บนรถอันเพริศแพรว ก็สว่างไสว คล้ายดวงไฟกำลังโชติช่วงอยู่.

ดูก่อนเทพธิดาผู้อำองค์ น่าดูไม่จืด อาตมาขอถามท่าน ท่านมาจากเทพหมู่ใด จึงเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ที่ไม่มีการประเสริฐยิ่งกว่า.

สิริมาเทพธิดาจึงตอบด้วยคาถาว่า

บัณฑิตทั้งหลาย กล่าวถึงเทพซึ่งเป็นผู้เลิศด้วยกาม [ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ] หมูใดว่า เป็นทวยเทพที่เยี่ยมหาที่เปรียบมิได้ ยินดีด้วยกามสมบัติ ที่ทวยเทพพวกอื่นมาเนรมิตให้ [นิมมานรดี] ดีฉันเป็นอัปสรที่มีวรรณะงาม มาจากเทพหมู่นั้น มาในมนุษยโลกนี้ก็เพื่อจะถวายบังคมพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ที่ไม่มีการประเสริฐยิ่งกว่า.

พระเถระใครจะถามถึงบุญกรรมที่นางก่อสร้างไว้ในชาติก่อน จึงได้ถามด้วยสองคาถาว่า

ชาติก่อนแต่จะมาในที่นี้ ท่านได้สั่งสมสุจริตกรรมอะไรไว้ ท่านจึงมีศนัยประมาณไม่ได้ เปี่ยมไปด้วยความสุข เพราะบุญอะไร ตัวท่านจึงมีฤทธิ์ ซึ่งไม่มีฤทธิ์ไร ๆ ประเสริฐยิ่งกว่า และหาะได้ (เช่นนี้)

ทั้งวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ ดูก่อนเทวดา ท่านมีทวยเทพห้อมล้อมสักการะ ท่านจุติมาจากที่ไหนจึงถึงสุคตินี้ อนึ่ง ท่านได้ทำตามโอวาทานุสาสนีของศาสดาองค์ใด หากท่านเป็นสาวิกาของพระพุทธเจ้าไซ้ร ขอท่านได้โปรดบอกอาตมาด้วย.

สิริมาเทพธิดา เมื่อจะตอบเนื้อความตามที่พระเถระถาม จึงกล่าวตอบด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ดิฉันเป็นปริจาริกานางบำเรอของพระเจ้าพิมพิสารผู้ทรงคุณอันประเสริฐ ทรงมีสิริ ในมหานครซึ่งสถาปนาไว้ในระหว่างภูผา ดิฉันมีความชำนาญด้วยศิลปการฟ้อนรำขับร้องอย่างเยี่ยม คนทั้งหลายในกรุงราชคฤห์ เขารู้จักดิฉันในนามว่า “สิริมา” เจ้าข้า. พระพุทธเจ้าทรงเป็นนิสสยะยอດผู้องอาจในจำพวกฤษีผู้แสวงหาคุณอันประเสริฐ ผู้แนะนำสัตว์โลกพิเศษ ได้ทรงแสดงทุกขสัจ สมุทัยสัจ ทุกขนิโรธสัจ ความดับทุกข์ อันไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง และมรรคสัจที่ไม่ลด เป็นทางตรง เป็นทางเกษมแก่ดิฉัน ดิฉันครั้งพึงอมตบตทางไม่ตาย ไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง ซึ่งเป็นคำสอนของพระตถาคตผู้ประเสริฐแล้ว จึงเป็นผู้ดำรงอย่างเคร่งครัดในศีลทั้งหลาย ดำรงมั่นอยู่ในธรรม ที่พระพุทธเจ้าผู้เลิศกว่านรชนทรงแสดงไว้แล้ว ครั้นดิฉันรู้จักบทอันปราศจากกิเลสจตุลีสี่ ซึ่งปัจจัยปรุงแต่งมิได้ ที่พระตถาคตผู้ประเสริฐทรงแสดงไว้นั้น ดิฉันจึงได้สัมผัสสมาธิอันเกิดจากความสงบในอัตภาพนั่นเอง อันนั้นเป็นความแน่นอนในมรรคผลอันเยี่ยมสำหรับดิฉัน ครั้นได้อมตรมอันประเสริฐอันทำให้แยกจากปุถุชนแล้ว จึงเชื่อมั่นโดยส่วนเดียว ในพระรัตนตรัย บรรลุคุณพิเศษเพราะตรัสรู้ หมดความสงสัย จึงเป็นผู้ที่ชนเป็นอันมาก บูชาแล้ว จึงสวดยความยินดีระเรงเล่นไม่น้อยเลยโดยประการดังกล่าวมานี้ ดิฉันจึงเป็นเทพธิดาผู้เห็นนิพพาน เป็นสาวิกาของพระตถาคตผู้ประเสริฐ เป็นผู้ได้เห็นธรรมตามความเป็นจริง เป็นผู้ตั้งอยู่ในผลขั้นแรก คือ เป็นโสดาบัน ทุกติเป็นอันไม่มีอีกละ ดิฉันนั้นมาเพื่อถวายบังคมพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ และนมัสการภิกษุทั้งหลายที่น่าเลื่อมใส ผู้ยินดีในธรรมฝ่ายกุศล และเพื่อจะนมัสการสมณะสมาคมอันเกษม ดิฉันเป็นผู้มีความเคารพในพระธรรมราชาผู้ทรงพระสิริ ครั้นได้เห็นพระสัมพุทธมุนีแล้ว ก็ปลื้มใจอิมเอบ ดิฉันขอถวายบังคมพระตถาคต ผู้เป็นสารถิฝักคนดีที่ควรฝักทรงตัดค้นหาเสียได้ ทรงยินดีแล้วในกุศลธรรม ผู้ทรงแนะนำประชุมชนให้พ้นทุกข์ ผู้ทรงอนุเคราะห์สัตว์โลกด้วยประโยชน์เกื้อกูลอย่างยิ่ง.

จบสิริมาวิมาน

อรรถกถาสิริมาวิมาน

สิริมาวิมาน มีคาถาว่า ยุตฺตา จ เต ปรมอลฺลกตา เป็นต้น. สิริมาวิมานนั้น เกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน กลันทกนิวาปสถาน กรุงราชคฤห์. สมัยนั้น นางโสเภณีชื่อ สิริมา ที่กล่าวไว้ในเรื่องติดต่อมาในหนหลัง [อุตตราวิมาน] สละงานที่เสรำหมอง [การเป็นโสเภณี] เพราะบรรลุโสดาปัตติผล ได้ตั้งสลาภกัต ๘ กองแก่พระสงฆ์ทุกวัน. ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ภิกษุ ๘ รูปก็หมุนเวียนเปลี่ยนกันมาสู่เรือนของนางเป็นประจำ. นางสิริมานั้น กล่าวคำเป็นต้นว่า โปรดรับเนยใส โปรดรับนมสด แล้วบรรจบาตรของภิกษุเหล่านั้นจนเต็ม. ของที่ภิกษุรูปหนึ่งได้ไป ย่อมเหลือเพื่อเพียงพอแก่ภิกษุ ๓ รูปบ้าง ๔ รูปบ้าง นางถวายบิณฑบาต โดยการใช้สอยเงิน ๑๖ กหาปณะ ทุกวัน.

ต่อมาวันหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งฉันสลาภกัตกองที่ครบ ๘ ในเรือนของนางแล้วก็ไปยังวิหารแห่งหนึ่งไกลออกไป ๓ โยชน์. ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายจึงถามภิกษุรูปนั้น ซึ่งนั่งในที่ปรนนิบัติพระเถระเวลาเย็นว่า ผู้มีอายุ ท่านรับภิกษาที่ไหนจึงมาที่นี่. ตอบว่า ผมฉันสลาภกัตกองที่ ๘ ของนางสิริมา. ถามว่า ผู้มีอายุ นางสิริมาถวายสลาภกัตนั้น ภัตตาหารเหล่านั้นยังน่าพอใจอยู่หรือ. ภิกษุนั้นจึงพรรณนาคุณของนางว่า ผมไม่อาจพรรณนาอาหารของนางได้ นางถวายแต่ของประณีตเหลือเกิน ของที่ภิกษุรูปหนึ่งได้ไป ยังพอจะสามารถถวายให้ฉันอิ่มได้ แก่ภิกษุ ๓ รูปบ้าง ๔ รูปบ้าง. แต่ทว่าเราได้มีโอกาสเห็นนางนั้นต่างหากที่สำคัญกว่าไทยธรรมของนาง. จริงอยู่ หญิงนั้นงามเห็นปานนี้ งามเห็นปานนั้น.

ลำดับนั้น ภิกษุรูปหนึ่งฟังคำพรรณนาคุณของนางสิริมานั้นแล้ว แม้ไม่ได้เห็นตัว ก็เกิดเสนาหาโดยที่เพียงการได้ยินเท่านั้น คิดว่า เราควรจะไปดูนางในที่นั้น จึงบอกอายุกาลพรรษาของตน แล้วถามภิกษุรูปนั้นซึ่งยังอยู่ฟังคำของภิกษุรูปนั้นว่า ผู้มีอายุ พຽนี้ท่านเป็นสังฆเถระก็จักได้สลาภกัตกองที่ ๘ ในเรือนหลังนั้น แล้วก็ถือบาตรจีวรกลับไปในทันใดนั่นเอง พออรุณขึ้นตอนเช้าตรู่ ก็เข้าไปยืนยังโรงสลาภ เป็นสังฆเถระได้สลาภกัตกองที่ ๘ ในเรือนนาง ก็ในเวลาตั้งแต่เมื่อวาน ที่ภิกษุซึ่งฉันเมื่อวันวานนี้กลับไปแล้ว ไร้อย่างไรอย่างหนึ่งก็เกิดขึ้นในกายของนางสิริมา เพราะฉะนั้น นางจึงนอนโดยเปลื้องเครื่องประดับอันเลิศหรรวิจิตรทั้งหลายออก. ขณะนั้นเหล่าทาสี เห็นภิกษุทั้งหลายมาเพื่อรับสลาภกัตกองที่ ๘ จึงบอกนาง. นางไม่อาจจะไปวางอาหารลงในบาตรด้วยมือตนเอง หรือนิมนต์ให้

ท่านั่งได้ ได้แต่ใช้เหล้าทาสีนั่น สั่งว่า แม่คุณเอ๋ย พวกเจ้าจงรับบาตร นิมนต์ให้ท่านั่งให้ท่านดื่มข้าวต้ม แล้วถวายของเคี้ยว เวลาอาหารก็จงบรรจубาตรให้เต็มแล้วถวาย ทาสีเหล่านั้น รับคำว่าดีแล้วแม่นาย แล้วนิมนต์ให้ท่านเข้าไป ให้ดื่มข้าวต้ม ถวายของเคี้ยว เวลาอาหารก็บรรจубาตรใสให้เต็มบาตร แล้วก็มาบอกนางสิริมา. นางกล่าวว่า พวกเจ้าจงช่วยกันพยุงเราไป เราจักไหว้พระผู้เป็นเจ้า แล้วทาสีเหล่านั้นช่วยกันพยุงนางไปหาภิกษุทั้งหลาย นางไหว้ภิกษุทั้งหลายด้วยเรือนร่างที่สิ้นเทาอยู่. ภิกษุนั้นดูนางแล้วก็คิดว่าขนาดเวลาที่นางกำลังป่วย สวมใส่เพียงอาภรณ์ธรรมดา รูปยังงามถึงเพียงนี้ ถ้าเวลานางไม่ป่วยและตกแต่งประดับด้วยอาภรณ์เครื่องประดับครบถ้วน จักงามสักเพียงไหนหนอเล่า. ขณะนั้นกิเลสที่สะสมไว้หลายโกฏิปี ที่คุ้นเคยมาหลายภพชาติ ของภิกษุนั้น ก็ฟุ้งขึ้น. ภิกษุนั้นไม่มีญาณที่จะระงับ ไม่อาจฉันอาหารได้ ถือบาตรกลับวิหาร ปิดบาตรเก็บไว้ ณ ที่แห่งหนึ่ง คล้ายชายจีวรลงปูนอน. ขณะนั้น ภิกษุผู้สหายรูปหนึ่ง แม้อ่อนวอนก็ไม่อาจทำให้เธอฉันอาหารได้ ภิกษุนั้นก็นอนอดอาหารอยู่ที่นั่นนั่นแล.

เวลาเย็นวันนั้นนั่นเอง นางสิริมาก็ตาย. พระราชาทรงส่งข่าวไปทูลพระศาสดาว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นางสิริมาน้องสาวของหมอชีวกตายเสียแล้วพระเจ้าข้า. พระศาสดาทรงทราบข่าวนั้นแล้ว ทรงส่งข่าวถวายพระราชว่า อย่าเพิ่งทำฌापณกิจศพนางสิริมา ขอได้โปรดนำไปปาชาอันเป็นที่รวมของศพสด ให้รักษาไว้โดยวิธีที่ผู้ลงกาเป็นต้นจะไม่จิกกิน. พระราชาก็ทรงปฏิบัติตามพระพุทธรประสงค์. ล่วงเวลาไป ๓ วัน ตามลำดับ. วันที่ ๔ ร่างของนางก็พองขึ้น. เหล่าหนอนก็คลานเข้าออกจากปากแผลทั้ง ๔ ทัวเรือนร่างก็เป็นลักษณะเหมือนถาดข้าวสาลีแตก ย้วยเย็บไปด้วยหมูหนอนที่คลานเข้าคลานออก. พระราชาก็โปรดให้ตีกลองป่าวประกาศไปในพระนครว่า ยกเว้นเด็กเฝ้าบ้านเสีย คนที่ไม่มาดูนางสิริมา ต้องเสียค่าปรับไหม ๘ กหาปณะ ทรงส่งข่าวไปทูลพระศาสดา มหาชนก็บอกกล่าวต่อกันว่า เขาว่าพระสงฆ์อันมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข จะเสด็จมาดูนางสิริมา. เมื่อได้กาลอันสมควร พระศาสดาจึงตรัสบอกภิกษุทั้งหลายว่า มาเถิดภิกษุ เราจักไปดูนางสิริมา.

ภิกษุหนุ่มแม้นั้น ที่อ้างว่าเธอไม่ฟังคำของใคร ๆ นอนอดอาหารอยู่ ๔ วัน. บาตรก็ไม่ได้ล้าง อาหารในบาตรก็บูด บาตรก็ขึ้นสนิม. ภิกษุรูปนั้น ถูกเพื่อนภิกษุเข้าไปหา พูดว่า นี่ท่าน พระศาสดาจะเสด็จไปดูนางสิริมานะ แม้จะถูกความหิวครอบงำ แต่พอได้ยินเพื่อนภิกษุออกชื่อว่าสิริมา ก็รีบลุกขึ้น ถามว่าท่านพูดอะไร เพื่อนภิกษุกล่าวว่า พระศาสดาจะเสด็จไปดูนางสิริมา ตัวท่านจักไปไหมเล่า. ก็ตอบว่า ไปสิขอรับ แล้วเทอาหารทิ้งล้างบาตรเก็บใส่ถลก แล้วก็ไปพร้อมกับภิกษุสงฆ์. พระศาสดามีหมู่ภิกษุแวดล้อมประทับยืน

อยู่ข้างหนึ่ง ทั้งภิกษุสงฆ์ ทั้งราชบุรุษ ทั้งอุบาสกบริษัท ทั้งอุบาสิกาบริษัท ก็พากันยืนอยู่แต่ละข้าง ๆ พระศาสดาตรัสถามพระราชว่า ถวายพระพรมหาบพิตร นั้นใคร พระราชาทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น้องสาวของหมอชีวก ชื่อนางสิริมา พระเจ้าข้า. ตรัสถามว่า นั้นสิริมาหรือ. ทูลว่า พระเจ้าข้าขอรับ. ตรัสว่าถ้าอย่างนั้น โปรดให้ตีกลองป่าวประกาศไปในพระนครว่า คนทั้งหลายจงให้ทรัพย์พันหนึ่งแล้วรับนางสิริมาไป. พระราชาตรัสสั่งให้ปฏิบัติตามพระพุทธรประสงค์. บรรดาคนเหล่านั้น ไม่มีแม้แต่คนเดียวที่จะพูดว่าฉันรับ พระราชาจึงกราบทูลพระศาสดาว่า ไม่มีคนรับ พระเจ้าข้า. ตรัสว่า ถ้าอย่างนั้น ก็จงลดราคาลงมาสิ มหาบพิตร. พระราชาก็ให้ตีกลองป่าวประกาศว่า ใครให้ทรัพย์ ๕๐๐ ก็จงรับสิริมาไป ไม่ทรงเห็นใคร ๆ ที่จะรับ จึงให้ตีกลองป่าวประกาศลดราคาลง ๒๕๐, ๒๐๐, ๑๐๐, ๕๐, ๒๕, ๒๐, ๑๐, ๕, ๑ กหาปณะ ครึ่งบาท ๑ มาสก ๑ กากณิก, จนกระทั่งให้เปล่า ๆ [ไม่คิดราคา] บรรดาชนแม้เหล่านั้น ก็ไม่มีใครพูดว่า ฉันรับ ๆ. พระราชาจึงกราบทูลว่า ให้เปล่า ๆ ก็ไม่มีคนรับ พระเจ้าข้า. พระศาสดาทรงแสดงว่า ตูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงดูสตรี ผู้ซึ่งเป็นที่รักที่ปรารถนาของมหาชน แต่ก่อนคนทั้งหลายในพระนครนี้ จ่ายทรัพย์พันหนึ่ง ก็จักสามารถได้นางไปอภิรมย์เพียงแค่ชั่วเวลาวันหนึ่ง แต่บัดนี้มอบให้ยกให้เปล่า ๆ ก็ไม่มีคนรับ เธอทั้งหลายจงดูสตรีระอันสวยงามเห็นปานนั้น อันถึงความสิ้นไปเสื่อมไปแตกสลายไปเป็นธรรมดา แม้พยายามทำให้งดงามด้วยเครื่องประดับภายนอก ก็ยังมีแผล โดยปากแผลทั้ง ๙ จากทวารทั้ง ๙ อันมีกระดูก ๓๐๐ ท่อนสร้างเป็นโครงขึ้น อาดูรเดือดร้อนอยู่เป็นนิจด้วยทุกขเวทนาอันมีประจำกาย คือความหนาวร้อนหิวกระหายเจ็บปวดเคล็ดขัดยอก ชื่อว่า มีความดำริคิดถึงพร้าเพื่อคิดคำนึงไฝฝั่นถึงมาก จากมหาชนผู้เฒ่าเฒ่าไร้ปัญญา ที่พากันดำริต้องการมาเพื่อสนองกิเลสบำเรอตัณหา พากันหลงติดข้องอยู่ซึ่งอัตภาพที่บุบสลายง่าย ที่ไม่ยั่งยืน เป็นไปพร้อมด้วยสิ่งปฏิกุศลทั้งปวงอันนี้ นี่แล จึงตรัสพระคาถาว่า

ปสฺส จิตฺตกตํ พิมพํ
อาตุรํ พหุสฺสํ กปป์

อรุกายํ สมุสฺสิตํ
ยสฺส นตฺถิ ฐวํ จิตฺติ

เธอจงดูรูปกาย ที่ปัจจัยทำให้งดงาม มีแผลโดยทั่ว กระดูกสร้างเป็นโครงขึ้น มีความเดือดร้อน มีความดำริมาก ซึ่งไม่มีความยั่งยืนคงที่เลย.

จบพระธรรมเทศนา ภิกษุที่มีจิตติดพันนางสิริมา ก็ปราศจากฉันทราคะ เจริญวิปัสสนาแล้วก็บรรลุพระอรหัตผล. สัตว์ประมาณ ๘๔,๐๐๐ ก็ได้ธรรมมาภิสมัย ตรัสรู้ธรรมในกาลนั้นแล.

สมัยนั้น สิริมาเทพกัญญาสำรวจความสำเร็จแห่งสมบัติของตน ตรวจดูที่มาก็เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้า มีภิกษุสงฆ์แวดล้อมประทับยืน และหมู่มหาชนประชุมกัน ใกล้เรือนร่างของตนในอดีตภพก่อน จึงมีเทพกัญญา ๕๐๐ ห้อมล้อม มาปรากฏกายกับรถ ๕๐๐ ลงจากรถแล้ว มีบริวารตามมาถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ยืนทำอัญชลีประนมมือไหว้. สมัยนั้น ท่านพระวังคีสะยืนอยู่ไม่ไกลจากพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิภาณปัญญาในการถามปัญหาข้อหนึ่ง แจ่มแจ้งกะข้าพระองค์พระเจ้าข้า. พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนวังคีสะ การถามปัญหาจงแจ่มแจ้งกะเธอเถิด [ทรงอนุญาตให้ถามปัญหากะเทพธิดาได้] ท่านพระวังคีสะ จึงได้ถามสิริมาเทพธิดาว่า

ม้ทั้งหลายของท่าน เทียมรถแล้ว ประดับอย่างวิเศษ ก็นำไปไปในอากาศ [เหาะได้] มีกำลังว่องไว ม้ทั้งหลายของท่านเทียมรถ ๕๐๐ อันบุญกรรมเนรมิตแล้ว สารดี เตือนแล้ว ก็พาท่านไป.

ท่านประดับองค์แล้ว แต่งแสงสว่างราวกะดวงไฟโชติช่วง ยืนอยู่เหนือรถอันเพริศแพรว. ดูก่อนเทพธิดาผู้ออังก์ ดูไม่จืดเลย อาตมาขอถามท่าน ท่านมาจากเทพหมู่ใด จึงเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ไม่มีผู้ใดประเสริฐยิ่งกว่า.

เทวดานั้นถูกพระเถระถามอย่างนี้แล้ว เมื่อจะแสดงองค์จึงกล่าวคาถาว่า

บัณฑิตกล่าวเทพ [ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ] ที่เป็นผู้เลิศด้วยงาม [งามาจร] หมู่ใดว่า เป็นเทวดาผู้ยอดเยี่ยม ยินดีด้วยงามสมบัติที่เหล่าเทพชั้นนิมมานรดีเนรมิตให้ ดิฉันเป็นเทพอัปสรมีวรรณงาม จากเทพหมู่นั้น มาในที่นี้ก็เพื่อนมัสการพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ที่ไม่มีการประเสริฐยิ่งกว่า.

เมื่อเทวดากล่าวบอกความที่ตนเป็นเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติอย่างนี้แล้ว พระเถระประสงค์จะให้นางกล่าวถึงภพก่อน บุญที่ทำในภพนั้นและลัทธิของนาง จึงได้กล่าวสองคาถาว่า

ท่านสร้างสมสุจริตอะไร ในอดีตภพเทวดานี้ไว้ในภพก่อน เพราะบุญอะไร ท่านจึงนั่งมาเป็นพาหนะมียศนับไม่ได้อำริยสุข และฤทธิ์ของท่านไม่มีฤทธิ์อื่นประเสริฐกว่า ยังเหาะได้ ทั้งวรรณของท่านรุ่งโรจน์ไปทั้งสิบทิศ.

ดูก่อนเทวดา ท่านอันทวยเทพแวดล้อมและสักการะแล้ว ท่านจุติจากที่ไหน จึงถึงสุคติ หรือท่านเชื่อฟังคำสั่งสอนของศาสดาองค์ใด หากท่านเป็นพุทธสาวิกา ขอ

ท่านโปรดบอกอาตมาด้วยเถิด.

เทวดาเมื่อจะกล่าวความที่พระเถระถามอย่างนี้ จึงได้กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

ดิฉันเป็นปรีจาริกาของพระราชเจ้าผู้ทรงคุณอันประเสริฐ ทรงมีสิริ ฦ มหานคร
ซึ่งสถาปนาไว้เป็นอันดี ฦ กลางภูผา [๕ ลูก] เป็นผู้ชำนาญเยี่ยมด้วยศิลปะพ้อง
รำขบร้อง. คนทั้งหลายในกรุงราชคฤห์ ได้รู้จักดิฉันในนามว่า สิริมา เจ้าข้า.
พระพุทธเจ้าผู้เป็นอุษีประเสริฐสุด เป็นผู้แนะนำ ได้ทรงแสดงทุกขสัจ สมุทัยสัจ
ทุกขนิโรธสัจ ที่ปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้ และมรรคสัจนี้ ที่ไม่คด เป็นทางตรงทางเกษม.

ดิฉันสดับอมตบท ที่ปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้ เป็นคำสอนของพระตถาคต ผู้ที่
ไม่มีผู้อื่นประเสริฐกว่า ดิฉันเป็นผู้สำรวมอย่างยิ่งในศีลทั้งหลาย ตั้งอยู่ในธรรมอัน
พระพุทธเจ้า ผู้เป็นนระประเสริฐทรงแสดงแล้ว.

ดิฉันรู้บทที่ปราศจากกิเลสจตุลีสี่ ที่ปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้ ซึ่งพระตถาคต ผู้ที่ไม่มี
ผู้อื่นประเสริฐกว่า ทรงแสดงแล้ว ดิฉันได้สัมผัสสมาธิจากสมณะ ในอภิกขณนั้นนั้น
แล อันนั้น ได้เป็นความแน่นอนอย่างยิ่ง [ที่จะบรรลุมรรคผล] สำหรับดิฉัน.

ดิฉันได้อมตรธรรมอันประเสริฐ ทำให้แปลกจากปุถุชน มีความเชื่อมั่นในพระ
รัตนตรัยโดยส่วนเดียว บรรลุคุณวิเศษเพราะตรัสรู้ ไม่มีความสงสัย อันชนเป็นอัน
มากบูชาแล้ว ดิฉันเสวยความยินดีรื่นเริงไม่น้อยเลย.

ดิฉันเป็นเทวดาเห็นอมตธรรมอย่างนี้ เป็นสาวิกาของพระตถาคต ผู้ที่ไม่มีผู้อื่น
ประเสริฐกว่า เห็นธรรม ก็ตั้งอยู่ในผลระดับแรก [โสดาปัตติผล] เป็นพระโสดาบัน
ทุกทีเป็นอันไม่มีอีกละ.

ดิฉันนั้นเข้ามาเพื่อถวายบังคมพระองค์ ผู้ที่ไม่มีผู้อื่นประเสริฐกว่า และเหล่า
ภิกษุผู้ยินดีในกุศล ที่น่าเลื่อมใส เพื่อนมัสการสมณสมาคมอันรุ่งเรือง ดิฉันมีความ
เคารพในพระธรรมราชาผู้ทรงสิริ.

ดิฉันพบพระมุนีแล้ว ก็มีใจบันเทิงเิบอิม ขอถวายบังคมพระตถาคต ผู้ทรงเป็น
สารถีฝึกคนดีที่ควรฝึก ทรงตัดตัณหา ยินดีในกุศล เป็นผู้นำสัตว์ผู้อนุเคราะห์ด้วย
ประโยชน์เกื้อกูลอย่างยิ่ง.

สิริมาเทพธิดา ครั้นประกาศความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย โดยมุข คือประกาศลัทธิ
ของตนอย่างนี้แล้ว ก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าและภิกษุสงฆ์ ทำประทักษิณเวียน

ขวา แล้วก็กลับเทวโลกแห่งเดิม พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทำเรื่องที่มาถึงแล้วนั้นนั้นแหละ ให้เป็นอัฐุปัตติเหตุเกิดเรื่องแล้ว ทรงแสดงธรรม. จบเทศนา ภิกษุผู้กระสันเพราะสาเหตุแห่งนางสิริมาก็บรรลุพระอรหัตผล พระธรรมเทศนานั้น เกิดประโยชน์แม้แก่บริษัทที่ประชุมกันแล้ว.

จบอรรถกถาสิริมาวิมาน

๑๗. เปสการียวิมาน

ว่าด้วยเปสการียวิมาน

[๑๗] ท้าวสักกเทวราชตรัสถามว่า

วิมานนี้งดงามส่องแสงรุ่งเรืองประจำ มีเสาแก้วไพฑูรย์ สถิตไฉยมลทิน ต้นไม้ทองคำปกคลุมโดยรอบ เป็นสถานที่เกิดด้วยผลกรรมของเรา เทพอัสรที่มีอยู่ก่อนตั้งแสนเหล่านั้น ก็เกิดในวิมานนั้นเพราะกรรมของตนเอง.

เจ้าเป็นผู้เปรียบพร้อมด้วยบริวารยศก็เข้าอยู่ สวรรค์มีขมเทศาที่เกิดก่อน พระจันทร์ราชาแห่งดาวนักษัตรส่องแสงข่มหมู่ดาวฉน์ใด เจ้าเมื่อส่องแสงก็รุ่งโรจน์ข่มเทพอัสรทั้งหมด โดยบริวารและโดยยศฉน์นั้นเหมือนกัน ดูก่อนเทพธิดาผู้มีพักตร์ชวนพิศ เจ้ามาจากภพไหนจึงได้มาถึงภพของเรา นี้ เราทั้งหมดไม่อิ่มด้วยการพบเจ้า เหมือนเทพเจ้าชาวไตรทศรวมหมดทั้งพระอินทร์ ไม่อิ่มด้วยการพบองค์พระพรหมฉะนั้น.

เทพธิดา อันท้าวสักกเทวราชตรัสถามอย่างนั้นแล้ว เมื่อจะประกาศเนื้อความนั้น จึงกล่าวสองคาถาว่า

ข้าแต่ท่านท้าวสักกะ พระองค์ตรัสถามข้าพระบาทถึงปัญหาอันใดว่า จูติมาจากภพไหนจึงได้มาถึงภพของเรา นี้ กรุงพาราณสี เป็นราชธานีของแคว้นกาสิ เมื่อก่อนข้าพระบาทอยู่ในนครนั้น เป็นธิดานายช่างหูก เป็นผู้มิใจเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เชื่อมมั่นโดยส่วนเดียวไม่สงสัย มีสักขาบทอันได้สมาทานแล้วไม่ขาดวิน ได้บรรลุนิยผล เป็นผู้แน่นอนในธรรม คือความตรัสรู้ เป็นผู้มิอนามัย.

ท้าวสักกเทวราช เมื่อจะทรงอนุโมทนาบุญสมบัติของเทพธิดานั้นจึงตรัสถึงคาถาว่า

ดูก่อนเทพธิดาผู้รุ่งเรืองด้วยยศโดยธรรม มิใจเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เชื่อมมั่นโดยส่วนเดียว ไม่สงสัย ผู้มีสักขาบทไม่ขาดวิน บรรลุนิ

อริยผล ผู้แน่นอนในธรรมคือความตรัสรู้ ผู้มีอนามัย เราขอแสดงความยินดีต่อบุญ
สมบัตินั้นของท่าน และการมาดีของท่าน.

จบแปลการยวิมาน

อรรถกถาแปลการยวิมาน

แปลการยวิมาน มีคาถาว่า อิทํ วิมานํ รุจิรํ ปภัสสรํ เป็นต้น. แปลการยวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน กรุงพาราณสี สมัยนั้น เวลาเช้า ภิกษุเป็นอันมากนั่งแล้ว ถือบาตรจีวรเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงพาราณสี. ภิกษุเหล่านั้นเดินเข้าไปใกล้ประตูเรือนของพราหมณ์ผู้หนึ่ง ในเรือนหลังนั้นธิดาของพราหมณ์ชื่อแปลการี กำลังเก็บเหาจากศีรษะของมารดา ใกล้กับประตูเรือน เห็นภิกษุเหล่านั้นกำลังเดินไป จึงพูดกะมารดาว่า แม่จ๋า นักบวชเหล่านี้ ยังหนุ่มแน่นอยู่ในปฐมวัย สะสวย น่าดู น่าชม ละเอียดย่อน ชะรอยจะสูญเสียอะไรบางอย่างไปกระมัง เหตุไรหนอจึงพากันบวชในวัยนี้ละแม่เนะ มารดาพูดกะธิดาว่าลูกเอ๋ย มีพระโอรสของเจ้าศากยะ ออกผนวชจากราชตระกูลศากยะ ตรัสรู้ธรรม บังเกิดเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขึ้นในโลก. พระองค์ทรงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถะพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง นักบวชเหล่านี้ฟังธรรมของพระองค์แล้ว ก็พากันออกบวชตามเสด็จจะลูก.

สมัยนั้น อุบาสกผู้หนึ่ง บรรลุผลรู้แจ่มแจ้งคำสั่งสอน เดินไปตามถนนนั้น ได้ยินคำกล่าวนั้นแล้ว ก็เข้าไปหาสตรีทั้งสองนั้น. ขณะนั้นพราหมณ์จึงกล่าวกะอุบาสกผู้นั้นว่า ท่านอุบาสก เดียวนี้ กุลบุตรจำนวนมาก สละโภคสมบัติเป็นอันมาก สละเครื่องญาติในตระกูลใหญ่ ๆ พากันบวชในศาสนาของพระศากยมุนีเจ้า กุลบุตรเหล่านั้นเห็นอำนาจประโยชน์อะไรหนอ จึงพากันบวช อุบาสกฟังคำนั้นแล้วกล่าวว่า ก็เพราะเห็นโทษในกามทั้งหลาย เห็นอนิสงส์ในการออกบวช แล้วจึงขยายความนั้นตามสมควรแก่กำลังความรู้ของตน โดยพิสดาร พรรณนาคุณของพระรัตนตรัย ประกาศคุณานิสงส์ของศีล ๕ ทั้งปัจจุบัน ทั้งภายหน้า ลำดับนั้น ธิดาของพราหมณ์จึงถามอุบาสกผู้นั้นว่า แม้คนเช่นเราก็สามารถตั้งอยู่ในสภาวะและศีล แล้วบรรลุคุณานิสงส์ที่ท่านกล่าวมาแล้วได้หรือ อุบาสกผู้นั้นกล่าวว่า ธรรมเหล่านี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสทั่วไปแก่คนทุกคน ก็เพราะฉะนั้น เหตุไรคนเช่นเราจะไม่สามารถเข้าถึงเล่า แล้วได้ให้สภาวะและศีลแก่นาง ธิดาพราหมณ์นั้น เมื่อนาง

รับสรณะ สมาทานศีลแล้ว ได้ถามอีกว่า กิจที่ควรทำยิ่งกว่านี้มีอีกไหม. อุบาสกนั้นกำหนดว่านางเข้าใจ รู้ว่านางคงจักปรักพร้อมด้วยอุปนิสัยทางธรรม เมื่อจะประกาศสภาวะความจริงของร่างกาย จึงบอกกรรมฐานคือกายคตาสติการเจริญภาวนาในกายที่มีอาการ ๓๒ ให้นางเกิดคลายความรักความยึดมั่นถือมั่นในกาย โดยยิ่งขึ้นไปอีก ก็ชี้แจงให้สลดใจ ด้วยธรรมกถาที่ประกอบด้วยไตรลักษณ์ มีความไม่เที่ยงเป็นต้น บอกทางวิปัสสนาให้ แล้วก็ไป. ฐิตาของพราหมณ์นั้น สนใจทุกคำที่อุบาสกนั้นกล่าวให้นัยไว้แล้ว มีจิตมั่นคงในการใส่ใจปฏิภาณสัญญาในร่างกาย เริ่มตั้งวิปัสสนาขึ้นมาในจิต เพราะเหตุแห่งความปรักพร้อมของอุปนิสัยที่ได้สั่งสมมาก่อนในอดีตกาล ไม่นานนัก ก็ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล สมัยต่อมา นางก็ตาย ไปบังเกิดเป็นบริจาริกาของท้าวสักกเทวราช มีบริวารถึงแสนหนึ่ง ท้าวสักกเทวราชเห็นนางแล้ว เกิดอัศจรรย์จิต มีเหตุยบันเทิง จึงตรัสถามถึงกรรมที่นางทำมา ด้วย ๔ คาถาว่า

วิมานนี้ น่ารัก มีรัศมีสว่างเป็นประจำ มีเสาแก้วไพฑูรย์ เหมรัตไวยุติแล้ว ต้นไม้ทองทั้งหลายปกคลุมโดยรอบ เป็นสถานที่เกิดด้วยวิบากกรรมของเรา อัปสรที่มีอยู่ก่อนเหล่านี้ เกิดอยู่แล้วในที่นั้นจำนวนแสนหนึ่ง ด้วยกรรมของตนเอง ตัวเจ้าผู้มียศก็เกิดในที่นั้น ส่องรัศมีข่มเหล่าเทวดาเก่า ๆ ดวงจันทร์ราชาแห่งดวงดาวรุ่งโรจน์ข่มหมู่ดาวฉนำใด ตัวเจ้าที่รุ่งเรืองอยู่ด้วยยศก็รุ่งโรจน์ข่มอัปสรหมื่นนี้ จันนั้นเหมือนกัน.

ดูก่อนเทพธิดาผู้มีพัศตร์ชวนพิศ ตัวเจ้ามาจากไหน จึงมาถึงภพนี้ของเรา พวกเราทุกองค์ไม่อึดด้วยการเห็นเจ้าเลย เหมือนปวงเทพชั้นไตรทศ พร้อมด้วยองค์อินทร์ ไม่อึดด้วยการเห็นองค์พระพรหมฉะนั้น.

ก็เทวดาองค์นั้น ถูกท้าวสักกะ จอมทวยเทพตรัสถามอย่างนี้แล้ว เมื่อจะประกาศความนั้น จึงกล่าว ๒ คาถาว่า

ข้าแต่ท่านท้าวสักกะ พระองค์ทรงพระกรุณาตรัสถามข้าพระบาท ถึงปัญหาว่า เจ้าจุติจากที่ไหน จึงมา ณ ที่นี้ ข้าพระบาทขอทูลตอบปัญหาข้อนั้นว่า ราชธานีของแคว้นกาสีมีอยู่ชื่อว่า พาราณสี ข้าพระบาทเกิดในราชธานีนั้น มีชื่อว่า เปสการิเพละ.

ข้าพระบาทมีใจเลื่อมใส มีความเชื่อมั่นส่วนเดียว ไม่สงสัยในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ รักษาสิกขาบทไม่ขาดวิน บรรลุผลแล้ว เป็นผู้แน่นอนในธรรมคือการตรัสรู้ ไม่มีโรคภัย.

ท้าวสักกะ เมื่อจะทรงอนุโมทนาบุญสมบัติและทิพย์สมบัตินั้นของนาง จึงตรัสว่า

ดูก่อน นางผู้มีใจเลื่อมใส มีความเชื่อมั่นส่วนเดียว ไม่สงสัยในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ รักษาสิกขาบทไม่ขาดวินัย บรรลุผลแล้ว เป็นผู้แน่นอนในธรรมคือการตรัสรู้ ไม่มีโรคภัย เราขอแสดงความยินดีในสมบัติของเจ้า และการมาดีของเจ้า เจ้ารุ่งโรจน์โดยธรรมและโดยยศ.

ท้าวสักกเทวราชตรัสบอกเล่าเรื่องนั้นถวายแก่ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระ. พระเถระจึงกราบทูลถวายพระผู้มีพระภาคเจ้า. พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทำความเข้าใจให้เป็นอรรถอุปมาเหตุเกิดเรื่อง จึงทรงแสดงธรรมแก่บริษัทที่ประชุมกัน. เทศนานั้น เกิดประโยชน์แก่โลกพร้อมทั้งเทวโลกแล.

จบอรรถกถาเปสการียวิมาน

จบอรรถกถาปิฎกวรรคที่ ๑ ประดับด้วย เรื่อง ๑๗ เรื่อง ในวิมานวัตถุ แห่งปรมัตถที่ป็นอรรถกถาขุททกนิกาย ด้วยประการฉะนี้.

จบอรรถกถาอิติวิมาน

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมปิฎกวิมาน ๒. ทุติยปิฎกวิมาน ๓. ตติยปิฎกวิมาน ๔. จตุตถปิฎกวิมาน ๕. กุณฺฐรวิมาน ๖. ปฐมนาฬวิมาน ๗. ทุติยนาฬวิมาน ๘. ตติยนาฬวิมาน ๙. ปทีปวิมาน ๑๐. ติลทักขิณวิมาน ๑๑. ปฐมปติพพาวิมาน ๑๒. ทุติยปติพพาวิมาน ๑๓. ปฐมสุณิสาวิมาน ๑๔. ทุติยสุณิสาวิมาน ๑๕. อุตตราวิมาน ๑๖. สิริมาวิมาน ๑๗. เปสการียวิมาน และอรรถกถา.

พระมณฑป วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

จิตตดาวรรคที่ ๒

๑. ทาสีวิมาน

ว่าด้วยทาสีวิมาน

[๑๘] ท่านพระมหาโมคคัลลานะถามว่า

ท่านแวดล้อมด้วยหมู่ นางเทพนารี เทียวชมไปโดยรอบในสวนจิตตดาวันอันน่า
รื่นรมย์ ประดุจท้าวสักกเทวราชทำทิศทั้งปวงให้สว่างไสว เหมือนดาวประกายพริ้ว
เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร อริยผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน
และโภคสมบัติทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ท่าน.

ดูก่อนนางเทพธิดาผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์
ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองเช่นนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่าง
ไสวไปทั่วทุกทิศ.

เทพธิดานั้น ถูกระโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจ จึงพยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในหมู่มนุษย์ ดิฉันเป็นทาสีหญิงรับใช้ในตระกูลอื่น ดิฉัน
นั้นเป็นอุบาสิกาของพระโคตม ผู้มีพระจักขุและพระเกียรตินิยต พากเพียรออกไป
จากกิเลส ในศาสนาของพระโคตมผู้ทรงพระคุณคงที่ เพราะมีมนสิการมั่นอยู่ในจิต
ว่า แม้ถึงร่างกายนี้จะแตกทำลายไปก็ตามที การที่จะหยุดความเพียรในการเจริญ
กรรมฐาน เป็นอันไม่มีเป็นอันขาด ทาง [มรรค] แห่งสิกขาบท ๕ [ศีล ๕] เป็นทาง
สวัสดี มีความเจริญ ไม่มีหนาม ไม่รก เป็นทางตรง อันสัตบุรุษทั้งหลายประกาศแล้ว
โปรดดูผลแห่งความพากเพียร คือ การที่ดิฉันบรรลุมรรคตามอุบายที่ต้องการ
เถิด ดิฉันถูกท้าวสักกเทวราชผู้มีอำนาจเชิญมา เหล่าดุริยเทพหกหมื่นช่วยกันปลุก
ดิฉัน คือ เทพบุตรอันมีนามว่า อาลัมพะ คัคคะ ภิมะ สาธุวาที ปัสสยะ โปกขระ
และสุผัสสะ และเหล่าเทพธิดาน้อย ๆ อันมีนามว่า วิณฺหา โมกขา นันทา สุนันทา
โสณทินนา สุจิมหิตา อาลัมพุสา มิสสเกสี และบุญทริกา และนางเทพกัญญาอีกพวก

หนึ่งเหล่านี้ คือ นางเอนิปัสตา นางสุปัสตา นางสุภัททา นางมุกทาวที ผู้ประเสริฐกว่านางเทพอัปสรทั้งหลาย ก็ช่วยปลุกเทพอัปสรนั้น ได้เข้ามาหาดีฉินตามกาลอันควร พวกกันพุดด้วยวาจาที่น่ายินดีว่า เอาเถิด พวกเราจักฟ้อนรำขับร้อง จักทำท่าร่ายให้รื่นรมย์ ดังนี้ นันทวัน มหาวัน เป็นที่ไม่เศร้าโศกเป็นที่น่ารื่นรมย์ของทวยเทพชั้นไตรทศน์ มิใช่สำหรับผู้ที่มีได้ทำบุญไว้ หากว่ามีสำหรับผู้ที่ทำบุญไว้เท่านั้น ทั้งมิใช่ความสุขในโลกนี้และโลกหน้าสำหรับผู้ที่มีได้ทำบุญไว้ หากเป็นความสุขในโลกนี้และโลกหน้าสำหรับผู้ที่ทำบุญไว้เท่านั้น อันบุคคลผู้ปรารถนาการอยู่ร่วมกับทวยเทพชั้นไตรทศเหล่านี้ ควรจะบำเพ็ญกุศลไว้มาก เพราะว่าผู้ทำบุญไว้แล้ว ย่อมเปรียบพร้อมด้วยโภคสมบัติ บันเทิงอยู่ในสวรรค์.

จบทาสีวิมาน

๑. อรรถกถาทาสีวิมาน

ทาสีวิมาน มีคาถาว่า อปิ สกุโกว เทวิทุโท ดังนี้ เป็นต้น. ทาสีวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อุบาसกคนหนึ่งชาวกรุงสาวัตถี ไปพระวิหารในเวลาเย็น กับอุบาสกเป็นอันมาก ฟังธรรมแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อบริษัทยอกไปแล้ว กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แต่วันนี้ไป ข้าพระองค์จักถวายภัตตาหารประจำ ๔ สำหรับแกล่งหนึ่ง ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสธรรมกถา อันสมควรแก่เขา ทรงปล่อยเขากลับไป. อุบาสกนั้น เรียนพระภิกษุทุกเทศกว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าจัดภัตตาหารประจำไว้ ๔ สำหรับเพื่อถวายสงฆ์ วันพรุ่งนี้ ขอพระผู้เป็นเจ้า โปรดมาเรือนของข้าพเจ้าเถิด ดังนี้ แล้วกลับไปเรือนของตน บอกเรื่องนั้นแก่ทาสีแล้ว สั่งส้าทาบว่า เจ้าไม่ฟังลิ้มเรื่องนั้นตลอดเวลาเป็นนิตย์เชียวนะ ทาสีนั้นก็รับคำ. ตามปกติ นางมีศรัทธาสมบุรณ์ อยากได้ทำบุญและมีศีล เพราะฉะนั้น จึงตื่นเช้าทุกวัน ตระเตรียมข้าวและน้ำอันประณีต กวาดที่นั่งของพวกภิกษุ จัดเครื่องเรือนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ปูอาสนะนิมนต์ภิกษุผู้เข้าไปก่อนให้นั่งบนอาสนะเหล่านั้น แล้วจึงไหว้บูชาด้วยของหอมดอกไม้ธูปเทียน อังคาสโดยเคารพ.

ต่อมาวันหนึ่ง นางเข้าไปหาภิกษุผู้ฉันเสร็จ ให้อาหารแล้ว จึงถามอย่างนี้ว่า ท่านเจ้าข้า จะหลุดพ้นจากทุกข์มีชาติคือความเกิดเป็นต้นนี้ได้อย่างไรเจ้าคะ ภิกษุทั้งหลายให้สรงและศีล ๕ แก่นางแล้ว ประกาศให้รู้สัจจะในสภาพของร่างกาย สั่งสอนนางไว้ในปฏิกูลมนสิการคือการใส่ใจกำหนดหมายร่างกายว่าเป็นปฏิกูล ภิกษุอีกพวกหนึ่งได้กล่าวธรรมมีกถาที่เกี่ยวกับความไม่เที่ยงให้แก่นางฟังอีก. นางรักษาศีลอยู่ ๑๖ ปี ทำโยนิโสมนสิการติดต่อกันมาตลอดวันหนึ่งคืนหนึ่ง ได้ความสบายใจในการฟังธรรมและเจริญวิปัสสนา เพราะญาณแก่กล้า ก็ทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล. สมัยต่อมา นางทำกาละแล้ว ไปเกิดเป็นนางบำเรอที่สนิทเสนหาของท้าวสักกเทวราช. นางอันดุริยเทพหกหมื่นบำเรออยู่ มีอัปสรแสนหนึ่งแวดล้อม เสวยทิพย์สมบัติใหญ่ ราเรงบันเทิงพร้อมด้วยบริวาร เทียวไปในอุทยาน เป็นต้น. ท่านพระมหาโมคคัลลานะ เห็นนางแล้ว ได้ถามโดยนัยที่กล่าวในหนหลังนั้น แหละว่า

ท่านแวดล้อมด้วยหมู่เทพนารี เทียวชมไปโดยรอบในสวนจิตสดาวันอันนารื่น-
รมย์ ประดูท้าวสักกเทวราช ส่องแสงสว่างไสวไปทุกทิศ เหมือนดาวประกายพริก
เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร อิฏฐผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน
และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูกรเทพธิดาผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้
ทำบุญอะไรไว้ ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทั่ว
ทุกทิศ.

นางเทพธิดานั้น ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในหมู่มนุษย์ ดิฉันได้เป็นทาสีหญิงรับใช้ในตระกูลอื่น ดิ-
ฉันนั้นเป็นอุบาสิกาของพระโคตม ผู้มีพระจักษุและพระเกียรติยศ พากเพียรออกไป
จากกิเลส ในศาสนาของพระโคตมผู้ทรงพระคุณอันคงที่ เพราะมีมนสิการมั่นอยู่ใน
จิตว่า แม้ถึงร่างกายนี้จะแตกทำลายไปก็ตามที การจะหยุดความเพียรในการเจริญ
กัมมัฏฐานนี้ ไม่มีเป็นอันขาด ทาง [มรรค] แห่งสิกขาบท ๕ [ศีล ๕] เป็นทาง
สวัสดิ มีความเจริญ ไม่มีหนาม ไม่รก เป็นทางตรง สัตบุรุษประกาศแล้ว ท่าน
โปรดดูผลแห่งความเพียร คือที่ดิฉันบรรลุมรรคตามอุบายที่ต้องการเถิด ดิฉัน
ถูกท้าวสักกเทวราชผู้มีอำนาจเชิญมา เหล่าศุริยเทพหกหมื่น ช่วยกันปลุกดิฉัน คือ
เทพบุตรนามว่า อาลัมพะ คัคคะ ภิมะ สาธุวาที ปลังสยะ โปกษะ และสุผัสสะ
และเหล่าเทพธิดาวัยรุ่น นามว่า วิณา โมกขา นันทา สุนันทา โสณทินา สุจิมหิตา
อาลัมพุสา มิสสเกสี บุณทริกา และเทพกัญญาอีกพวกหนึ่งเหล่านี้คือ นางเอนิปปัสสา
นางสุปปัสสา นางสุภัททา นางมุกทาวที ผู้ประเสริฐกว่าเทพอัปสรทั้งหลาย ก็ช่วย
กันปลุก เทพอัปสรเหล่านั้น ได้เข้ามาหาดิฉันตามกาลอันควร พวกกันพูดด้วยวาจา
ที่น่ายินดีว่า เอาเถิดพวกเราจักฟ้อนรำขับร้อง จักนำท่านให้รื่นรมย์ดังนี้ นันทวัน
มหาวัน เป็นที่ไม่เศร้าโศก เป็นที่น่ารื่นรมย์ของทวยเทพชั้นไตรทศนี้ มิใช่สำหรับผู้
ที่มีได้ทำบุญไว้ หากเป็นของสำหรับผู้ทำบุญไว้เท่านั้น มิใช่สุขทั้งในโลกนี้และโลก
หน้าสำหรับผู้ที่มีได้ทำบุญไว้ หากเป็นสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้าสำหรับผู้ทำบุญไว้
เท่านั้น อันบุคคลผู้ปรารถนาอยู่ร่วมกับทวยเทพชั้นไตรทศเหล่านั้น ควรจะบำเพ็ญ
กุศลไว้ให้มาก เพราะว่าผู้ทำบุญไว้แล้ว ย่อมเปรียบพร้อมด้วยโภคสมบัติ บันเทิงอยู่
ในสวรรค์.

หลังจากนั้นพระเถระได้แสดงธรรมแก่เทวดานั้นพร้อมกับบริวาร เมื่อกลับมาจากเทวโลกแล้ว ก็กราบทูลเรื่องนั้นถวายพระผู้มีพระภาคเจ้า. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงนำเนื้อความนั้นให้เป็นอรรถอุปมาตติเหตุเกิดเรื่อง ทรงแสดงธรรมแก่บริษัทที่ประชุมกัน พระธรรมเทศนานั้นได้เป็นประโยชน์แก่โลกพร้อมทั้งเทวโลกแล.

จบอรรถกถาทาสีวิมาน

๒. ลขุมาวิมาน

ว่าด้วยลขุมาวิมาน

[๑๕] พระมหาโมคคัลลานเถระ ได้ถามเทพธิดาว่า

ดูก่อนนางเทพธิดา ท่านผู้มีรัศมีงามยิ่ง ส่องสว่างไสวไปทุกทิศ ประดุจดาว
ประกายพรึก ฉะนั้น เพราะบุญอะไรท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และรัศมีของท่าน
จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้น ถูกพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว ดีใจ ก็ได้พยากรณ์ปัญหาแห่งกรรมที่
มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ บ้านของดิฉันตั้งอยู่ใกล้ทางออกประตูบ้านชาวประมง ดิฉัน
มีใจเลื่อมใสในพระอริยะผู้เที่ยงตรง ได้ถวายข้าวสุก ขนมหสด ผักดอง และน้ำ เครื่อง
ดื่มเจ็ดถ้วยรสต่าง ๆ แก่พระสาวกทั้งหลาย ผู้แสวงหาคุณอันใหญ่ยิ่ง ซึ่งกำลังท่อง
เที่ยววิณฑาตไปในบ้านนั้น ประการหนึ่ง ดิฉันได้เข้ารักษาอุโบสถอันประกอบ
ด้วยองค์ ๘ ประการ ตลอดวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ๘ ค่ำและตลอดปาฏิหาริย์ปักข์
เป็นผู้สังวรด้วยดีในศีลทุกเมื่อ เป็นผู้ตำรวมและจำแนกทาน จึงได้ครอบครองวิมาน
นี้ เป็นผู้เว้นจากปาณาติบาต เว้นขาดจากการเอาสิ่งของของผู้อื่นด้วยโดยจิต เว้น
ขาดจากการประพฤติล่วงละเมิดในกาม ตำรวมจากมุสาวาท และห่างไกลจากการ
ดื่มน้ำเมา เป็นผู้ยินดีในเบญจศีล ฉลาดในอริยสัจ เป็นอุบาสิกาของพระโคตมผู้มี
พระจักขุ และพระเกียรติยศ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และ
รัศมีของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ อีกประการหนึ่ง ท่านเจ้าข้า ขอพระคุณเจ้าจง
โปรดถวายบังคมพระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยเศียรเกล้า แล้วทูลตาม
คำของดิฉันว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุบาสิกาชื่อ ลขума ถวายบังคมพระบาททั้งคู่
ของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยเศียรเกล้า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ข้อที่พระผู้มีพระภาคเจ้า
พึงทรงพยากรณ์ดิฉันในสามัญผลอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ไม่น่าอัศจรรย์ดอกเจ้าคะ
เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพยากรณ์ดิฉันไว้ในสกทาคามีผลแล้วเจ้าคะ.

อรรถกถาลขุมาวีมาน

ลขุมาวีมาน มีคาถาว่า อภิกุณฺเฑน วณฺเณน ดังนี้เป็นต้น. ลขุมาวีมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร.

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ กรุงพาราณสี. พาราณสีนครมีประตูอยู่แห่งหนึ่งชื่อว่าประตูบ้านชาวประมง แม้หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ไม่ห่างไกลประตูนั้น ที่ประตูบ้านนั้นมีหญิงคนหนึ่งชื่อ ลขุม่า สมบูรณ์ด้วยศรัทธาและความรู้ เห็นภิกษุทั้งหลายเข้าไปทางประตูนั้น ไหว้แล้วนิมนต์ไปเรือนของตน ถวายภิกษาทัฬหีหนึ่ง เพราะความคุ้นเคยนั้นแล เมื่อศรัทธาเพิ่มพูนขึ้นจึงให้สร้างโรงฉันหลังหนึ่ง นำอาสนะเข้าไปถวายภิกษุทั้งหลาย ที่เข้าไปในโรงฉันนั้น ตั้งน้ำฉัน น้ำใช้ไว้ ได้ถวายข้าวสุก ขนมหุมมาส ผักดองซึ่งมีอยู่ในเรือนแก่ภิกษุทั้งหลาย. นางพึงธรรมในสำนักของภิกษุทั้งหลาย ตั้งอยู่ในสหรณะและศีลเป็นผู้มั่นคง เรียนวิปัสสนากัมมัฏฐาน เมื่อชวนชวายเป็นเจริญวิปัสสนาอยู่ ไม่นานนักก็ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล เพราะตนถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย. เวลาต่อมานางทำกาละตายไปบังเกิดในมหติวิมานภพดาวดึงส์ มีนางเทพอัปสรพันหนึ่งเป็นบริวาร เสวยทิพยสมบัติอยู่ในวิมานนั้นบันเทิงอยู่. ท่านพระมหาโมคคัลลานะเที่ยวทวนจาริกไป ได้ถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านผู้มีรัศมีงามสว่างไสวไปทุกทิศ ประดุจดาวประกายพรึก เพราะบุญอะไรท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ และรัศมีจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้น ถูกระโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

บ้านของดิฉันตั้งอยู่ใกล้ทางออกประตูบ้านชาวประมง ดิฉันมีใจเลื่อมใสในท่านผู้เที่ยงตรง ถวายข้าวสุกขนมหุมมาส ผักดองและน้ำส้มเจือรสเค็มแก่พระสาวกทั้งหลาย ผู้แสวงหาคุณอันใหญ่ยิ่ง ซึ่งท่องเที่ยววิเวกหาที่อยู่ที่ประตูบ้านชาวประมงประการหนึ่ง ดิฉันได้เข้ารักษาอุโบสถศีล อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ตลอดวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ๘ ค่ำ แห่งปักข์ และตลอดปาฏิหาริย์ปักข์ [วันรับ-ส่ง] เป็นผู้สังวรด้วยดีในศีลทุกเมื่อ เป็นผู้ดำรงและจำแนกทาน จึงได้ครอบครองวิมานนี้ ดิฉันเว้นจากปาณาติบาต เว้นจากถือเอาสิ่งของของผู้อื่นด้วยโดยจิต เว้นขาดจากการประพฤติดังละเมิดในกาม ดำรงจากมุสาวาทและห่างไกลจากการดื่มน้ำเมา เป็น

ผู้ยินดีในเบญจศีล ฉลาดในอริยสัจ เป็นอุบาสิกาของพระโคตมผู้มีพระจักขุ และมีพระเกียรติยศ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญกรรมนั้น ๆ ละฯ รัศมีของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

ประการหนึ่ง ขอท่านผู้เจริญ พึงถวายบังคมพระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยเศียรเกล้า แล้วทูลตามคำของดิฉันว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุบาสิกาชื่อสุมณฑาถวายบังคมพระบาททั้งคู่ของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยเศียรเกล้า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็การที่พระผู้มีพระภาคเจ้าพึงทรงพยากรณ์ดิฉันในสามัญผลอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ไม่น่าอัศจรรย์ เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพยากรณ์ดิฉันในสกทาคามีผลแล้ว.

จบอรรถกถาสุมาวิมาน.

๓. อาจามทายิกาวิมาน

ว่าด้วยอาจามทายิกาวิมาน

[๒๐] ท้าวสักกเทวราชเมื่อจะตรัสถามถึงที่เกิดแห่งหญิงนั้น กะพระมหากัสสปเถระ จิงตรัสคาถาสองคาถา ความว่า

หญิงชัடன் ยากไร้ อาศัยขายคารือนของคนอื่นอยู่ มีจิตเลื่อมใส ได้ถวาย ข้าวตังแก่พระคุณเจ้าผู้เที่ยวไปบิณฑบาต ซึ่งมาหยุดยืนนั่งอยู่เฉพาะหน้า ด้วยมือ ของตนเอง ครั้นละจากอศภามนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นไหนหนอเจ้าข้า.

พระมหากัสสปเถระถวายพระพรว่า

หญิงชัடன் ยากไร้ อาศัยขายคารือนของคนอื่นอยู่ มีจิตเลื่อมใส ได้ถวาย ข้าวตังแก่อศภามภาพผู้กำลังเที่ยวไปเพื่อบิณฑบาต ซึ่งมาหยุดนั่งเฉพาะหน้า ด้วย มือของตนเองนั้น ครั้นละจากอศภามนุษย์ จุตจากมนุษยโลกนี้พ้นไปแล้ว เทวดาผู้ มีฤทธิ์มากชื่อนิมมานรดีมีอยู่ นางผู้ถวายเพียงข้าวตังเป็นทานก็ถึงความสุขอันเป็น ทิพย์ บันเทิงใจอยู่ในชั้นนิมมานรดีนั้น.

ท้าวสักกเทวราชกล่าวสรรเสริญทานนั้นว่า

นำอศจรรย์จริงหนอ ทานอันหญิงยากไร้ตั้งไว้ดีแล้วในพระคุณเจ้ามหากัสสป ได้ทำกนิณสำเร็จผลแล้ว ด้วยไทยทานที่นำมาแก่ผู้อื่นหนอ. นางผู้งามทั่วสรรพางค์ สามีมองไม่จืด ได้รับอภิเษกเป็นเอกอัครมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ก็ยังไม่เท่า เลี้ยวที่ ๑๖ ของอาจามทานนี้ [ถวายข้าวตัง] ทองคำร้อยนิกกะ ม้าตั้งร้อยตัว รถม เทียมม้าอศตรร้อยคัน หญิงสาวผู้สวมคุณทลมณีแสนนาง ก็ยังไม่เท่าเลี้ยวที่ ๑๖ ของอาจามทานนี้ พระยาช้างตระกูลเหมวตะ เป็นช้างร่างใหญ่ มีงาอน มีสายรัด ทองคำ มีข่ายเครื่องประดับเป็นทองร้อยเชือก ก็ยังไม่เท่าเลี้ยวที่ ๑๖ ของอาจามทาน นี้ ถึงแม้พระเจ้าจักรพรรดิ จะครองความเป็นเจ้าในมหาทวีปทั้งสี่ ก็ยังไม่เท่าเลี้ยว ที่ ๑๖ ของอาจามทานนี้.

อรรถกถาอาจามทายิกาวิมาน

อาจามทายิกาวิมาน มีคาถาว่า **ปิณฑาย เต จรุตสฺส** ดังนี้ เป็นต้น. อาจามทายิกาวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันกลันทกนิวาปสถาน กรุงราชคฤห์. สมัยนั้น ในกรุงราชคฤห์มีครอบครัวหนึ่งเป็นอหิวาตกโรค คนในครอบครัวนั้นตายกันหมด เหลือหญิงคนหนึ่ง. หญิงนั้นทิ้งเรือน ทิ้งทรัพย์และข้าวเปลือกที่อยู่ในเรือนทั้งหมด เพราะกลัวมรณภัย หนีไปทางช่องฝาเรือน หมดที่พึ่ง ไปอาศัยเรือนของคนอื่น อยู่ข้างหลังเรือนของเขา. พวกผู้คนในเรือนนั้น มีใจคิดสงสาร ให้ข้าวต้มข้าวสวຍและข้าวตั้งเป็นต้น ที่เหลือในเรือนของตนนั้นแก่นาง. นางเลี้ยงชีวิตอยู่ด้วยข้าวตั้งของผู้คนเหล่านั้น.

สมัยนั้น ท่านมหากัสสปะ เข้านิโรธสมาบัติ ๗ วัน ออกจากนิโรธนั้นแล้วคิดว่า วันนี้อาจอนุเคราะห์ใครด้วยการรับอาหารหนอ จักเปลื้องใครจากทุกข์และจากทุกข์ เห็นหญิงนั้นใกล้ตาย และกรรมของนางที่จะนำไปนรก และโอกาสแห่งบุญที่นางได้ทำแล้วมา ในกาลก่อนก็พอมีอยู่บ้าง คิดว่า เมื่อเราไป หญิงคนนี้จักถวายข้าวตั้งที่ตนได้แล้ว เพราะบุญนั้นนั่นแหละ นางจักเกิดในเทวโลกชั้นนิมมานรดี เมื่อเป็นดังนั้น เอาเถิด จ้าเราจักช่วยนางจากการตกนรก ให้นางสำเร็จสวรรค์สมบัติ ดังนี้ ในเวลาเช้า เดินมุ่งหน้าไปยังที่อยู่ของนาง. ครั้งนั้น ท้าวสักกะ จอมทวยเทพจำแลงเพศ [ปลอมตัว] น้อมอาหารทิพย์หลายรสมีแกงและกับหลายอย่างเข้าไปถวาย. พระเถระรู้เช่นนั้น ได้ห้ามว่า ท่านท้าวโกสิยะ พระองค์ได้ทรงทำกุศลไว้แล้ว เหตุอะไร จึงทรงทำอย่างนี้ ขอพระองค์โปรดอย่าได้แย่งสมบัติของคนเข็ญใจยากไร้เลย จึงยืนอยู่ข้างหน้าของหญิงนั้น.

นางเห็นพระเถระแล้ว คิดว่า พระเถระนี้เป็นผู้มีอำนาจใหญ่ ในที่นี้ก็ไม่มีของกินหรือของเคี้ยว ซึ่งควรถวายแก่พระเถระนี้ มีเพียงน้ำข้าวและข้าวตั้งอันจืดเย็นไม่มีรส แกมยังเปื้อนไปด้วยหญ้าและผงธุลีซึ่งอยู่ในภาชนะสกปรกนี้ เราไม่อาจจะถวายแก่พระเถระเช่นนี้ได้ จึงกล่าวว่า ขอท่านจงโปรดสัตว์ข้างหน้าเถิด. พระเถระยืนนิ่งไม่ขยับเท้าแม้แต่ข้างเดียว ผู้คนอยู่ในเรือนนำภิกขาเข้าไปถวาย. พระเถระก็ไม่รับ. หญิงเข็ญใจนั้นรู้ว่า พระเถระประสงค์จะรับเฉพาะของเรา จึงมาในที่นี้ก็เพื่ออนุเคราะห์เราเท่านั้น มีใจเลื่อมใสเกิดความเอื้อเฟื้อ ก็เกลี้ยข้าวตั้งนั้นลงในบาตรของพระเถระ พระเถระแสดงอาการว่าจะฉัน เพื่อให้ความเลื่อมใสของนางเจริญเพิ่มขึ้น. ผู้คนป้อนาสนะแล้ว พระเถระก็นั่งบนอาสนะ

นั้น ฉันข้าวดังนั้น ตื่นน้ำแล้วชักมือออกจากบาตร ทำอนุโมทนากล่าวกะหญิงเชิญใจนั้น ว่า ท่านได้เป็นมารดาของอาตมาในอัฐภาพที่สามจากชาตินี้ ดังนี้แล้วก็ไป. นางยังความ เลื่อมใสให้เกิดในพระเถระยิ่งนัก ทำกาลตายไปในยามต้นแห่งราตรีนั้นแล้ว ก็เข้าไปอยู่ ร่วมกับเหล่าเทพนิมมานรดี. ครั้งนั้นท้าวสักกเทวราชทรงทราบ ว่า นางทำกาลแล้ว ทรง รำพึงอยู่ว่า นางไปเกิดที่ไหนหนอดังนี้ ไม่ทรงเห็นในดาวดึงส์ จึงเข้าไปหาท่านมหากัสส- ปะในยามกลางแห่งราตรี [เที่ยงคืน] เมื่อจะถามถึงสถานที่เกิดของหญิงนั้น ได้ตรัสคาถา ๒ คาถาว่า

เมื่อพระคุณเจ้า เทียวไปบิณฑบาตยืนนิ่งอยู่ หญิงผู้ใดเชิญใจยากไร้ อาศัยชายคา เรือนคนอื่น เลื่อมใสแล้ว ถวายข้าวดังด้วยมือตนเองแก่พระคุณเจ้า หญิงผู้นั้นละกาย มนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นไธสนอเจ้าข้า.

พระมหากัสสปเถระถวายพระพรว่า

หญิงชัடன் ยากไร้ อาศัยชายคาเรือนของคนอื่นอยู่ มีจิตเลื่อมใส ได้ถวาย ข้าวดังแก่อาตมภาพผู้กำลังเทียวไปเพื่อบิณฑบาต ซึ่งมายืนหยุดนั่งเฉพาะหน้า ด้วย มือของตนเองนั้น ครั้นละจากอัฐภาพมนุษย์ จุตจากมนุษย์โลกนี้พ้นไปแล้ว เทวดา ผู้มีฤทธิ์มากชื่อนิมมานรดีมีอยู่ นางผู้ถวายเพียงข้าวดังเป็นทานก็ถึงความสุขอันเป็น ทิพย์ บันเทิงใจอยู่ในชั้นนิมมานรดีนั้น.

ท้าวสักกะ สดับว่าทานของหญิงนั้นมีผลใหญ่ และมีอานิสงส์ผลใหญ่แล้ว เมื่อทรง สรรเสริญทานนั้นอีก จึงตรัสว่า

นำอัครจริยจริงหนอ ทานที่หญิงผู้ยากไร้ตั้งไว้ดีแล้ว ในพระคุณเจ้ากัสสปะ ด้วย ใทยทานที่นางนำมาแต่ผู้อื่น ทักขณายังสำเร็จผลได้จริงหนอ ข้อที่นารีผู้งามทั่ว สรรพวงศ์ ตามีมองไม่จิต ใ้ได้รับอภิเษกเป็นเอกอัครมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ก็ยัง ไม่เท่าเสี้ยวที่ ๑๖ ของอาจามทานนี้ [ถวายข้าวดัง] ทองคำร้อยนิกกะ ม้าร้อยตัว รด เทียมม้อสดรร้อยคัน หญิงสาวผู้สวามิภักดิ์ทลมนิจำนวนแสนนาง ก็ยังไม่เท่าเสี้ยวที่ ๑๖ ของอาจามทานนี้ พระยาช้างตระกูลเหมวตะ มีงาอน มีกำลังและว่องไว มีสาย รัดทองคำ มีตัวใหญ่ มีเครื่องประดับเป็นทองร้อยเชือก ก็ยังไม่เท่าเสี้ยวที่ ๑๖ ของ อาจามทานนี้ ถึงแม้พระเจ้าจักรพรรดิ ทรงครองความเป็นเจ้าทวีปใหญ่ทั้งสี่ ก็ยังไม่ เท่าเสี้ยวที่ ๑๖ ของอาจามทานนี้.

ท่านมหากัสสปเถระ กราบทูลคำทั้งหมดที่ท้าวสักกเทวราชกับตนกล่าวแล้วในที่นี้

ถวายพระผู้มีพระภาคเจ้า. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำคำนั้นให้เป็นอัฐุปัตติเหตุเกิด
เรื่องแล้ว จึงทรงแสดงธรรมโดยพิสดารโปรดบริษัทที่ประชุมกัน. พระธรรมเทศนานั้นได้มี
ประโยชน์แก่มหาชนแล.

จบอรรถกถาอาจากมทายิกาวิมาน

๔. จันทาลีวิมาน

ว่าด้วยจันทาลีวิมาน

[๒๑] พระมหาโมคคัลลานเถระได้กล่าวคาถาสองคาถาว่า

ดูก่อนนางจันทาลี ท่านจงถวายอภิวาทพระบาทยุคลของพระโคตมผู้มีพระ
เกียรติยศ พระผู้เป็นพระพุทธรเจ้าองค์ที่ ๗ ประทับยืนอยู่เพื่อทรงอนุเคราะห์ท่าน
คนเดียว ท่านจงทำให้เลื่อมใสยิ่งในพระพุทธรเจ้า ผู้เป็นพระอรหันต์ คงที่ แล้วจง
ประคองอัญชลีถวายอภิวาทโดยเร็วเถิด ชีวิตของท่านยังน้อยเต็มที.

เพื่อจะแสดงประวัติของนางจันทาลีนั้นโดยตลอด พระสังคีติกาจารย์จึงกล่าวคาถา
สองคาถานี้ว่า

หญิงจันทาลีผู้นี้ อันพระมหาเถระผู้มีตนอันอบรมแล้ว ดำรงไว้ซึ่งสรีระอัน
ที่สุด ตักเตือนแล้ว จึงถวายบังคมพระบาทยุคลของพระโคตม ผู้มีพระเกียรติยศ แม่
โคได้ขวิดนางในขณะที่กำลังยืนประคองอัญชลี นมัสการพระสัมมาสัมพุทธรเจ้า ผู้
ส่องแสงสว่างในโลกมีด.

เพื่อประกาศเรื่องราวเป็นไปของตน เทพธิดาจึงกล่าวว่า

ข้าแต่ท่านวิบุรุษผู้มีอำนาจมาก ดิฉันถึงแล้วซึ่งเทวฤทธิ์ เข้ามาหาท่านผู้สิ้น
อาสวะปราศจากกิเลสธุลี เป็นผู้ไม่หวั่นไหว นั่งเฝ้าอยู่ผู้เดียวในป่า ขอให้ท่านผู้
นั้นเจ้าค่ะ.

พระมหาโมคคัลลานเถระจึงกล่าวกะนางนั้นว่า

ดูก่อนเทพธิดาผู้สวยงาม ท่านเป็นใคร มีรัศมีดังทองงามรุ่งโรจน์ มีเกียรติยศ
มาก งามตระการมิใช่น้อย แวดล้อมด้วยหมู่อัปสรพากันลงมาจากวิมาน แล้วจึงไหว้
อาตมา.

เทพธิดานั้น ถูกระดมพระมหาเถระถามอย่างนี้ จึงกล่าวคาถา ๔ คาถาว่า

ท่านเจ้าข้า ครั่งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษย์โลก ดิฉันเป็นหญิงจันทาล ถูกท่านผู้เป็นวีรบุรุษส่งไปเพื่อถวายบังคมพระบาทของพระพุทธเจ้า ดิฉันได้ถวายบังคมพระบาทบุคคล ของพระโคตมผู้เป็นพระอรหันต์มีพระเกียรติยศอันงาม ครั้นได้ถวายบังคมพระบาทบุคคลแล้ว จุติกจากกำเนิดหญิงจันทาลก็เข้าถึงวิมานอันจำเริญ โดยประการทั้งปวง ในเทวอุทยานมีนามว่า นันทวัน เทพอัปสรประมาณพันหนึ่งพากันมายืนห้อมล้อมดิฉัน ดิฉันเป็นผู้ประเสริฐเลิศกว่าเทพอัปสรนั้นโดยรัศมีเกียรติยศ และอายุ ดิฉันได้กระทำกัลยาณกรรมไว้มาก มีสติสัมปชัญญะ ท่านเจ้าข้า ดิฉันมาในโลกครั้งนี้ ก็เพื่อถวายนมัสการท่านปราชญ์ผู้ประกอบด้วยความรู้คุณเจ้าค่ะ เทพธิดานั้น ครั้นกล่าวถ้อยคำนี้แล้ว เป็นผู้ประกอบด้วยความกตัญญูกตเวที ไหว้ทำทั้งสองของพระมหาโมคคัลลานเถระองค์อรหันต์แล้วก็อันตรธานไป ณ ที่นั้นนั่นเอง.

จบจันทาลวิมาน

อรรถกถาจันทาลวิมาน

จันทาลวิมาน มีคาถาว่า จณฑาลิ วนฺท ปาทานิ ดังนี้ เป็นต้น. จันทาลวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ กรุงราชคฤห์ ในเวลาใกล้รุ่งทรงข้ามหากรุณาสมาบัติ ที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ทรงปฏิบัติกันมาแล้ว เมื่อออกจากสมาบัติแล้วทรงตรวจดูโลกด้วยพระพุทธานุญาณอยู่ ได้ทรงเห็นหญิงจันทาลแก่คนหนึ่ง ซึ่งอยู่ในจันทาลคาม ในนครนั้นนั่นเองกำลังจะสิ้นอายุ ก็กรรมของนางที่จะนำไปนรกปรากฏชัดแล้ว. พระองค์ทรงมีพระทัยอันพระมหากุณาให้ระมัดระวังแล้วทรงดำริว่า เราให้นางทำกรรมอันนำไปสู่สวรรค์ จักห้ามการเกิดในนรกของนางด้วยกรรมนั้น ให้ดำรงอยู่บนสวรรค์ จึงเสด็จเข้าไปปิณฑบาตยังกรุงราชคฤห์พร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่ ก็สมัยนั้น หญิงจันทาลนั้นถือไม้ออกจากนคร พบพระผู้มีพระภาคเจ้ากำลังเสด็จมาได้ยืนประจันหน้ากันแล้ว. แม้พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับยืนตรงหน้าเหมือนห้ามมิให้นางไป. ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะ รู้พระทัยของพระศาสดา และความหมดอายุของหญิงนั้นแล้ว เมื่อจะให้นางถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงได้กล่าวคาถา ๒ คาถาว่า

ดูก่อนแม่จันทาล ท่านจงถวายบังคมพระบาทบุคคลของพระโคตม ผู้มีพระเกียรติยศเถิด พระโคตมผู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์ที่ ๗ ประทับยืนเพื่ออนุเคราะห์ท่าน

คนเดียว ท่านจงทำจิตให้เลื่อมใสยิ่ง ในพระองค์ผู้เป็นพระอรหันต์ ผู้คงที่ แล้วจงรีบ
ประกอบอัญชลีถวายบังคมเถิด ชีวิตของท่านน้อยเต็มที.

พระเถระ เมื่อระบุพระคุณของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยคาถา ๒ คาถาอย่างนี้ ทำ
นางให้สลดใจด้วยการชี้ชัดว่า นางจะหมดอายุ ประกอบนางไว้ในการถวายบังคมพระ
ศาสดา. ก็นางได้ฟังคำนั้นแล้ว เกิดสลดใจ มีใจเลื่อมใสในพระศาสดา ถวายบังคมด้วย
เบญจางคประดิษฐ์ ประกอบอัญชลีนมัสการอยู่ ได้ยินมีจิตเป็นสมาธิด้วยปีติอันซ่านไปใน
พระพุทธรูป. พระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จเข้าไปพระนครพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ด้วยทรงดำริ
ว่า เทานี้ก็พอจะให้นางเกิดในสวรรค์ได้ดังนี้. ต่อมา แม่โคลูกอ่อนตัวหนึ่ง หันวิ่งตรงไป
จากที่นั้นเอาเขาขวิดนางจนเสียชีวิต. ท่านพระสังคีติกาจารย์ เพื่อแสดงเรื่องนั้นทั้งหมด
ได้กล่าวคาถา ๒ คาถาว่า

หญิงจันทาลผู้นี้ อันพระมหาเถระผู้มีตนอันอบรมแล้ว ชำรงไว้ซึ่งสรีระอัน
สุดท้าย ตักเตือนแล้ว จึงถวายบังคมพระบาทยุคลของพระโคดม ผู้มีพระเกียรติยศ
แม่โคได้ขวิดนางในขณะที่กำลังยืนประกอบอัญชลี นมัสการพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ผู้ส่องแสงสว่างในโลกมีดังนี้.

ก็นางจุติจากนั้นไปบังเกิดในภพดาวดึงส์. นางมีอัปสรพันหนึ่งเป็นบริวาร. ก็แลใน
ทันใดนั้นเอง นางมาพร้อมกับวิมาน ลงจากวิมานแล้ว ได้เข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัล
ลานะถวายนมัสการ. เพื่อแสดงความข้อนั้น นางเทพธิดา ได้กล่าวว่า

ข้าแต่ท่านวีรบุรุษผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันบรรลुเทวฤทธิ์แล้ว เข้ามาหาท่านผู้สิ้น
อาสวะปราศกิเลสธุลี เป็นผู้ไม่หวั่นไหว นั่งเฝ้าอยู่ผู้เดียวในป่า ขอให้ท่านเจ้าค่ะ.

พระเถระได้ถามเทพธิดานั้นว่า

ดูก่อนเทพธิดาผู้สง่างาม ท่านเป็นใคร มีรัศมีดังทองงามรุ่งโรจน์ มีเกียรติยศ
มาก งามตระการมิใช่น้อย แวดล้อมด้วยหมู่เทพอัปสรพากันลงมาจากวิมาน จึงมา
ไหว้อาตมา.

เทพธิดานั้น ได้ถูกพระเถระถามอย่างนี้แล้ว จึงกล่าวคาถา ๔ คาถาอีกว่า

ท่านเจ้าข้า ดิฉันเป็นหญิงจันทาล ถูกท่านผู้เป็นวีรบุรุษส่งไปถวายบังคมพระ-
บาทยุคลของพระโคดม ผู้เป็นพระอรหันต์ มีพระเกียรติยศ ครั้นได้ถวายบังคมพระ
ยุคลบาทแล้ว จุติจากกำเนิดหญิงจันทาลไป เข้าถึงวิมานอันเปรียบพร้อมด้วยสมบัติ
ทั้งปวง ในอุทยานนั้นทวัน เทพอัปสรพันหนึ่งพากันมายืนห้อมล้อม ดิฉันเป็นผู้

ประเสริฐเลิศกว่าเทพอัปสรเหล่านั้น โดยวรรณะ เกียรติยศ และอายุ ดิฉันได้กระทำการอันงามมากมาย มีสติสัมปชัญญะ ท่านเจ้าข้า ดิฉันมามนุษยโลกครั้งนี้ ก็เพื่อถวายนมัสการพระมุนีผู้มีกรุณา เจ้าค่ะ.

ท่านพระสังคีติกาจารย์ ตั้งคาถาไว้อีกว่า

เทพธิดาจันทาลี ผู้กตัญญูกตเวที ครั้นกล่าวถ้อยคำนี้แล้ว ไหว้เท้าทั้งสองของท่านพระมหาโมคคัลลานเถระองค์พระอรหันต์แล้ว ก็อันตรธานไป ณ ที่นั้นนั่นเอง.

ส่วนท่านพระมหาโมคคัลลานเถระ กราบทูลเรื่องถวายพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำข้อความนั้นให้เป็นอัตตูปัตติเหตุเกิดเรื่อง ทรงแสดงธรรมแก่บริษัทที่ประชุมกัน พระธรรมเทศนานั้นได้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนแล.

จบอรรถกถาจันทาลีวิมาน

๕. ภัททิติกาวิมาน

ว่าด้วยภัททิติกาวิมาน

[๒๒] พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามถึงบุรพกรรมที่ภัททาเทพธิดานั้นได้กระทำไว้ว่า

ดูก่อนเทพธิดาผู้มีปัญญาดี ท่านสวมไว้เหนือศีรษะ ซึ่งมาลัยดอกมณฑารพ ซึ่งมีสีต่าง ๆ คือ เขียว เหลือง ดำ แดงเข้ม และแดง แวดล้อมด้วยกลีบเกสรจากต้นไม้ เหล่าใด ต้นไม้เหล่านี้ไม่มีในหมู่เทพเหล่าอื่น เพราะบุญอะไร ท่านผู้มียศจึงเข้าถึง หมู่เทวดาชั้นดาวดึงส์ ดูก่อนเทพธิดา ท่านถูกเรากล่าวแล้วโปรดบอกสิว่า นี่เป็นผล ของบุญกรรมอะไร.

เทพธิดาถูกพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามอย่างนี้แล้ว จึงทูลพยากรณ์ด้วยคาถาเหล่านี้
ว่า

ชนทั้งหลายรู้จักข้าพระองค์ว่า ภัททิติกา ข้าพระองค์เป็นอุบาสิกาอยู่ในกิม-
พิลนคร เป็นผู้สมบุรณ์ด้วยศรัทธาและศีล ยินดีในการจำแนกทานทุกเมื่อ มีจิตอัน
เลื่อมใสในพระอริยเจ้าผู้ปฏิบัติตรง ได้ถวายผ่าน่งห่ม อาหาร เสนาสนะ และเครื่อง
ประทีป ข้าพระองค์ได้เข้ารักษาอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ตลอด
ดิถีที่ ๑๔-๑๕ และดิถีที่ ๘ ของปักข์ และตลอดปาฏิหาริย์ปักข์ เป็นผู้สำรวมแล้ว
ด้วยดีในศีลทุกเมื่อ จงดเว้นจากปาณาติบาต เป็นผู้เว้นจากการถือเอาสิ่งของของผู้อื่น
ด้วยโดยจิต จากการประพฤติดิฉินกาม ดำรงจากมุสาวาท และจากการดื่มน้ำเมา
เป็นผู้ยินดีในสิกขาบททั้ง ๕ และเป็นผู้ฉลาดในอริยสัจ มีปกติเป็นอยู่ด้วยความ
ไม่ประมาท เป็นอุบาสิกาของพระพุทธเจ้าผู้มีพระสมันต์จักขุ ข้าพระองค์บำเพ็ญ
สุจริตกุศลธรรมสำเร็จแล้ว จุตติจากมนุษยโลกนั้นแล้ว เป็นนางเทพธิดาผู้มีรัศมีใน
กายตัวเอง เทียวชมอยู่รอบ ๆ สวนนั้นทวัน หนึ่ง ข้าพระองค์ได้เลี้ยงดูซึ่งท่าน
ภิกษุผู้เป็นอัครสาวกทั้งสอง ผู้อนุเคราะห์ชาวโลกด้วยประโยชน์เกื้อกูลอย่างยิ่ง เป็น
มหาปราชญ์ และได้บำเพ็ญสุจริตกุศลธรรมไว้มาก ครั้นจุตติจากมนุษยโลกนั้นแล้ว
ได้บังเกิดเป็นเทพธิดา ผู้มีรัศมีในกายของตนเอง เทียวชมอยู่รอบ ๆ สวนนั้นทวัน

ข้าพระองค์ได้เข้ารักษาอุโบสถ อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ นำมาซึ่งความสุขอันกำหนดมิได้เนื่องนิത്യ และได้สร้างสุจริตกุศลธรรมความชอบไว้บริบูรณ์แล้ว ครั้นจุติจากมนุษยโลกนั้นแล้ว ได้บังเกิดเป็นเทพธิดา ผู้มีรัศมีในกายตัวเอง เทียบชมอยู่รอบ ๆ นันทวัน.

จบภททิตถิกาวิมาน

อรรถกถาภททิตถิกาวิมาน

ภททิตถิกาวิมาน มีคาถาว่า นีลา ปีตา จ กาฬา จ ดังนี้ เป็นต้น. ภททิตถิกาวิมาน นั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกะ กรุงสาวัตถี สมัยนั้น ในกิมิลนคร มีคหบดีบุตรผู้หนึ่งชื่อ โรหกะ มีศรัทธาปสาทะ ถึงพร้อมด้วยศีลและอาจารย์ ในนครนั้นแลมีทาริกาเด็กหญิงคนหนึ่ง ในตระกูลที่มีโภคทรัพย์มาก ทัดเทียมกับนายโรหกะนั้น เป็นผู้ที่มีศรัทธาเลื่อมใส มีนามว่า ภททา เพราะเจริญแม่ตามปกติ ครั้นต่อมา มารดาบิดาของโรหกะ ได้เลือกกุมารีนั้น นำนางมาในเวลานั้น ได้ทำอวาวหวิวาหมงคลกัน. สองสามีภரியานั้น ก็อยู่ร่วมกันด้วยสามัคคี ก็เพราะอาจารย์สมมติของตน นางจึงได้เป็นคนเด่น รู้จักกันไปทั่วพระนครนั้นว่า ภททิตถิ แม่หญิงภททา.

ก็สมัยนั้น พระอัครสาวกทั้ง ๒ มีภิกษุเป็นบริวาร รูปละ ๕๐๐ จาริกเที่ยวไปในชนบท ถึงกิมิลนคร. นายโรหกะ รู้ว่าพระอัครสาวกนั้นไปที่กิมิลนครนั้น เกิดโสมนัส เข้าไปหาพระเถระทั้งสองรูป ไหว้แล้วนิมนต์ฉันในวันพรุ่งนี้ อังคาสท่านพร้อมด้วยบริวาร ให้อัมมหน้าสำราญด้วยของเคี้ยวของฉันอันประณีตในวันรุ่งขึ้น พร้อมด้วยบุตรและภรรยา ได้ฟังพระธรรมเทศนาที่ท่านแสดงแล้ว ตั้งอยู่ในโอวาสของท่าน รับสรณะ สมาทานเบญจศีล. ส่วนภรรยาของเขา ก็เข้ารักษาอุโบสถศีลในวัน ๘ คำ ๑๔ คำ ๑๕ คำ และวันปาฏิหาริย์. โดยเฉพาะอย่างยิ่งนางได้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลและอาจารย์ และเทวดาทั้งหลายอนุเคราะห์แล้ว ก็ด้วยความอนุเคราะห์ของเทวดานั้นแล นางก็ปลดเปลื้องคำว่าร้ายผิด ๆ ที่ตกมาเหนือตนหายไปได้ กลายเป็นผู้มีเกียรติยศแพร่ไปทั่วโลกอย่างยิ่ง เพราะนางมีศีลและอาจารย์หมดจดด้วยดีแล.

ก็ภรรยานั้น อยู่ในกิมิลนครนั่นเอง ส่วนสามีของนางอยู่ค้าขายในตักกศิลานคร ในวันมหรสพรื่นเริงกัน เมื่อถูกพวกเพื่อนรบเร้า ก็เกิดคิดอยากเล่นงานมหรสพตามเทศกาล เทวดาผู้ประจำเรือนก็ช่วยนำนางไปในตักกศิลานครนั้นด้วยอานุภาพทิพย์ของตนแล้ว

ส่งไปพร้อมกับสามี เพราะอยู่ร่วมกันนั้นแล ก็ตั้งครรภ์ เทวดาช่วยนำกลับกิมิลนคร เมื่อครรภ์ปรากฏชัดขึ้นโดยลำดับ ถูกแม่ผัวเป็นต้น รังเกียจว่านางประพฤตินอกใจสามี เมื่อกระแสน้ำในแม่น้ำคงคาถูกเทวดานั้นแล บันดาลให้เป็นเหมือนหลงมาท่วมกิมิลนคร ด้วยอำนาจของตน ประสบความยุ่งยาก ซึ่งตกลงมาเหนือตน ดังกระแสน้ำในแม่น้ำคงคาที่มีเกลียวคลื่น เกิดเพราะแรงลม ด้วยสัจจาธิฐานซึ่งพิสูจน์ว่าตนเป็นหญิงจงรักสามี และอ้างสัญญาณเครื่องหมาย ซึ่งสามีนั้นประทับชื่อไว้ไนตักกศิลาณคร จึงแก้ความรังเกียจนั้นได้ กลายเป็นผู้ที่ญาติฝ่ายสามีและมหาชนยกย่อง ด้วยเหตุนั้น ข้าพเจ้าจึงกล่าวว่า **สุวิสุทธิลาจารตาย อติวิย โลเก ปตฺถกฺกยสา อโหสิ** ได้เป็นผู้มีเกียรติยศแพร่ไปในโลกอย่างยิ่ง เพราะเป็นผู้มีศีลและอาจารย์หมดจดดี.

สมัยต่อมา นางทำกาละตายไปบังเกิดในภพดาวดึงส์ ครั้งเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จจากกรุงสาวัตถีไปยังภพดาวดึงส์ ประทับนั่งบนบัณฑุกัมพลศิลา ณ โคนต้นปาริฉัตร และเมื่อเทพบริษัทเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แม้ภททิตีเทพธิดาก็ได้เข้าไปเฝ้าถวายบังคมแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง. ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงถามบุญกรรมที่เทพธิดานั้นทำไว้ ณ ท่ามกลางเทวดาบริษัทและพระพรหมบริษัทที่ประชุมพร้อมกันในหิมันโลกธาตุ ได้ตรัสว่า

ดูก่อนเทพธิดาผู้มีปัญญาดี ท่านทักทรงไว้เหนือศีรษะ ซึ่งพวงมาลัยดอกมณฑารพ อันมีสีต่าง ๆ กัน คือ เขียว เหลือง ดำ แดงเข้ม และแดง ที่หอมล้อมด้วยกลีบเกสรจากต้นไม้เหล่าใด ต้นไม้เหล่านี้ ไม่มีในเทพหมู่อื่น เพราะบุญอะไร ท่านผู้เลอยศจึงเข้าถึงหมู่เทพชั้นดาวดึงส์ ดูก่อนเทพธิดา ท่านถูกเราถามแล้ว จงบอกมาเถิดว่า นี่เป็นผลของบุญอะไร.

เทพธิดานั้น ถูกพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามอย่างนี้แล้ว จึงได้ทูลพยากรณ์ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ชนทั้งหลายรู้จักข้าพระองค์ว่า ภททิตถิกา แม่หญิงภัทรา ข้าพระองค์เป็นอุบาสิกาอยู่ในกิมพิณคร เป็นผู้สมบุรณ์ด้วยศรัทธาและศีล ยินดีในการจำแนกทานทุกเมื่อ มีจิตผ่องใส ได้ถวายผ้านุ่งห่ม อาหาร เสนาสนะ และเครื่องประทีป ในพระอารยเจ้าผู้ปฏิบัติตรง ข้าพระองค์ได้เข้ารักษาอุโบสถ อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ตลอดคฤที่ ๑๔-๑๕ และคฤที่ ๘ ของปักษี และตลอดปาฏิหาริย์ปักษี ข้าพระองค์เป็นผู้ตำรวมแล้วด้วยดีในศีลทุกเมื่อ มีสัญญาและแจกทาน จึงครอบครองวิมาน. ดิฉันงดเว้นจากปาณาติบาต เป็นผู้เว้นจากการถือเอาสิ่งของของผู้

อื่นด้วยโดยจิต จากการประพาสพิณในกาม ตำรวมจากมุสาวาท และจากการดื่ม
น้ำเมา เป็นผู้ยินดีในลักขาบททั้ง ๕ และเป็นผู้ฉลาดในอริยสัจ เป็นอุบาสิกของ
พระพุทธเจ้าผู้มีพระสมันตจักขุ มีปกติเป็นผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาท.

ข้าพระองค์ได้โอกาสบำเพ็ญกุศลธรรม จูติจากมนุษยโลกนั้นแล้ว เป็นเทพธิดา
มีรัศมีของตนเองเที่ยวชมสวนนันทวันอยู่ อนึ่ง ข้าพระองค์ได้เลี้ยงดูท่านภิกษุ
อัครสาวกทั้งสอง ผู้นุเคราะห์ชาวโลกด้วยประโยชน์เกื้อกูลอย่างยิ่งเป็นมหาปราชญ์
และได้โอกาสบำเพ็ญกุศลธรรม ครั้นจูติจากมนุษยโลกนั้นแล้ว ได้บังเกิดเป็นเทพธิดา
ผู้มีรัศมีในตนเอง เที่ยวชมสวนนันทวันอยู่ ข้าพระองค์ได้เข้ารักษาอุโบสถ อัน
ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ อันนำความสุขมา หาประมาณมิได้อยู่เนื่องนิตย์ และ
ได้โอกาสสร้างกุศลธรรม ครั้นจูติจากมนุษยโลกนั้นแล้ว ได้บังเกิดเป็นเทพธิดา ผู้มี
รัศมีในตนเอง เที่ยวชมสวนนันทวันอยู่.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงอภิธรรมปิฎกตลอดสามเดือนโปรดหมู่เทวดา
และพรหม ผู้อยู่ในหมื่นโลกธาตุ มีพระพุทธมารดาเป็นประธาน เสด็จกลับมายังมนุษยโลก
แล้ว ทรงแสดงภททิตถิกาวิมานโปรดแก่ภิกษุทั้งหลาย. พระธรรมเทศนานั้น ได้เป็น
ประโยชน์แก่บริษัทผู้ประชุมกันแล.

จบอรรถกถาภททิตถิกาวิมาน

๖. โสณทินนาวิมาน

ว่าด้วยโสณทินนาวิมาน

[๒๓] พระมหาโมคคัลลานเถระ ได้สอบถามนางเทพธิดาด้วยคาถาว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม ส่องสว่างไสวไปทุกทิศ เหมือนดาวประกาย-
พริ้ว เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีผิวพรรณเช่นนี้ เพราะบุญอะไร อริยผลนี้จึงสำเร็จ
แก่ท่าน และโรคสมบัติทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพธิดา ผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ท่านได้
กระทำบุญอะไรไว้ และเพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมี
ของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้น ถูพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว ดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาแห่งกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ชนชาวาลันทานครรู้จักดีฉันว่า โสณทินนา ดีฉันเป็นอุบาสิกาอยู่ในเมืองนา-
ลันทา เป็นผู้สมบุรณ์ด้วยศรัทธาและศีล ยินดีแล้วในทานบริจาคเสมอ มีจิตผ่องใส
ได้ถวายผ้านุ่งห่ม อาหาร เสนาสนะ และ เครื่องประทีป เครื่องอุปการณ์ ในพระอาริยะ
ผู้ปฏิบัติตรง ดีฉันได้เข้ารักษาอุโบสถศีลอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ตลอดวัน
๑๔ คำ ๑๕ คำ และวัน ๘ คำแห่งปักษ์ และตลอดปาฏิหาริย์ปักษ์ เป็นผู้สำรวมด้วยดี
ในศีลทุกเมื่อ คือเป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต เว้นห่างไกลจากอทินนาทาน เว้นขาด
จากการประพฤติดิฉินในกาม สำรวมจากมูสาวาท และจากการดื่มน้ำเมา ดีฉันเป็นผู้
ยินดีในสิกขาบททั้ง ๕ มีปัญญาเฉลียวฉลาดในอริยสัจ เป็นอุบาสิกาของพระโคตม
ผู้มีพระจักขุและพระเกียรติยศ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีรัศมีเช่นนี้ ฯลฯ และรัศมี
ของดีฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบโสณทินนาวิมาน

อรรถกถาโสณทินนาวิมาน

โสณทินนาวิมาน มีคาถาว่า อภิกุณฑน วณฺเณน ดังนี้ เป็นต้น. โสณทินนาวิมาน นั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ พระเชตวัน กรุงสาวัตถี. ก็สมัยนั้น อุบาสิกาคนหนึ่ง ชื่อ โสณทินนา อยู่ในเมืองนาลันทา มีศรัทธาเลื่อมใส บำรุงภิกษุทั้งหลายด้วยปัจจัย ๔ โดยเคารพ มีนิจศีลอันบริสุทธิ์ดี เข้ารักษาอุโบสถประกอบอันด้วยองค์ ๘ ประการ. นางโสณทินนานั้น ได้ความสบายในการฟังธรรม เมื่อเพิ่มพูนกัมมฐานในสัจจะ ก็ได้เป็นโสดาบันเพราะถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย ต่อมา นางเป็นโรคชนิดหนึ่ง แล้วก็ตายไปเกิดในชั้นดาวดึงส์. ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระได้สอบถามเทพธิดานั้นด้วยคาถาสามคาถาเหล่านั้นว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณงาม มีรัศมีส่องสว่างไสวไปทุกทิศ เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณเช่นนี้ เพราะบุญอะไร อัญญาผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโรคสมบัติทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพธิดา ผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ และเพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้น ถูกระโมคคัลลานเถระถามแล้ว ดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ชนชาวเมืองนาลันทา รู้จักดีฉันว่าโสณทินนา ดีฉันเป็นอุบาสิกาอยู่ในเมืองนาลันทา เป็นผู้สมบุรณ์ด้วยศรัทธาและศีลยินดีแล้ว ในทานบริจาคนม มีจิตผ่องใส ได้ถวายผ้าห่ม อาหาร เสนาสนะและเครื่องประทีปเครื่องอุปการณ ในพระอารามผู้ปฏิบัติตรง ดีฉันได้เข้ารักษาอุโบสถศีล อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ตลอดวัน ๑๔ คำ ๑๕ คำ และวัน ๘ คำแห่งปักข์ และตลอดปาฏิหาริย์ปักข์ เป็นผู้สำรวมด้วยดีในศีลทุกเมื่อ. เป็นผู้ตเว้นจากปาณาติบาต เว้นห่างไกลจากอกุศลนาทาน เว้นขาดจากการประพฤตินอกกาล สำรวมจากมธุสวาท และจากการดื่มน้ำเมา ดีฉันเป็นผู้ยินดีในสิกขาบททั้ง ๕ มีปัญญาเฉลียวฉลาดในอริยสัจ เป็นอุบาสิกาของพระโคตมผู้มีพระจักขุ และพระเกียรติยศ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีวรรณเช่นนี้ อัญญาผลนี้จึงสำเร็จแก่ดีฉัน และโรคสมบัติทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ดีฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอำนาจมาก ดิฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ดิฉันได้
กระทำบุญได้ไว้ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของดิฉัน
จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาโสณทินนาวิมาน

๗. อุโบสถาวิมาน

ว่าด้วยอุโบสถาวิมาน

[๒๔] ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระ ได้ถามถึงบุรพกรรมของเทพธิดานั้นว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม มีรัศมีส่องสว่างไสวไปทุกทิศเหมือนดาว
ประกายพรึก เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และรัศมีของท่านจึง
สว่างไสวไปทุกทิศ.

นางเทพธิดานั้น ถูกพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว ดีใจ ก็ได้พยากรณ์ปัญหาแห่งกรรม
ที่มีผลอย่างนี้ว่า

ประชาชนรู้จักดีฉันว่า แม่อุโบสถา ดีฉันเป็นอุบาสิกาอยู่ในเมืองสาเกต เป็นผู้
สมบูรณ์ด้วยศรัทธาและศีล... ได้เป็นอุบาสิกาของพระโคตมผู้มีพระจักขุ สมบูรณ์
ด้วยพระเกียรติยศ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และรัศมีของดีฉัน
จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เมื่อจะแสดงโทษอย่างหนึ่งของตน เทพธิดานั้นจึงได้กล่าวคาถา ๒ คาถาอีกว่า

ฉันทะความพอใจเกิดแก่ดีฉัน เพราะฟังเรื่องนันทวันอยู่เนื่อง ๆ เพราะเหตุ
ที่ตั้งใจไปในนันทวันนั้น ดีฉันจึงเข้าถึงนันทวันชั้นดาวดึงส์พิภพ ดีฉันมิได้ทำ
ตามพระวาจาของพระศาสดาพุทธเจ้าเผ่าพันธุ์แห่งพระอาทิตย์ ตั้งจิตไว้ในภพอัน
เลว จึงมีความร้อนใจในภายหลัง.

เพื่อจะปลุกใจนางเทพธิดานั้น พระมหาโมคคัลลานเถระจึงกล่าวคาถานี้ว่า

ดูก่อนอุโบสถาเทพธิดา ท่านจะอยู่ในวิมานนี้นานเท่าไร ท่านถูกอาตมาถามแล้ว
โปรดบอกเถิด ถ้าท่านรู้อายุ.

เทพธิดานั้นตอบว่า

ข้าแต่ท่านมหาปราชญ์ ดีฉันจำดำรงอยู่ในวิมานนี้ สามโกฏิหกหมื่นปี จุติจาก
ที่นี่แล้ว จึงจักไปบังเกิดเป็นมนุษย์.

พระมหาโมคคัลลานเถระ ปลุกเทพธิดานั้นให้อาจหาญด้วยคาถานี้ว่า

ดูก่อนอุโบสถาทะพธิดา ท่านอย่ากลัวเลย ท่านเป็นผู้อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ทรงพยากรณ์ไว้แล้วว่า ท่านเป็นพระโสดาบัน ทุกคติท่านก็จะได้แล้วนี่.

จบอุโบสถาวิมาน

อรรถกถาอุโบสถาวิมาน

อุโบสถาวิมาน มีคาถาว่า อภิกุภนุเตน วณฺเณน ดังนี้ เป็นต้น. อุโบสถาวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

อัฐบุตฺตติเหตุเกิดเรื่องในข้อนี้มีแปลกกันเท่านั้นว่า อุบาสิกาคนหนึ่งชื่อ อุโบสถา ในเมืองสาเกต. คำที่เหลือเช่นเดียวกับวิมานติด ๆ กัน. ด้วยเหตุนั้น พระสังคีติกาจารย์จึงกล่าวว่า ท่านพระมหาโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม ฯลฯ รัศมีของท่านจึงส่องสว่างไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้น ถูกพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว ดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ดิฉันเป็นอุบาสิกาอยู่ในเมืองสาเกต ประชาชนรู้จักดิฉันว่า อุโบสถา เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศรัทธาและศีล ยินดีแล้วในการจำแนกทานเสมอ มีจิตผ่องใส ได้ถวายผ้าห่มห่ม อาหาร เสนาสนะ และเครื่องประทีปในพระอาริยะผู้ปฏิบัติตรง ดิฉันได้เข้ารักษาศูโอบสถศีล อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ตลอดวัน ๑๔ คำ ๑๕ คำ และวัน ๘ คำ แห่งปักษ์ และตลอดปาฏิหาริย์ปักษ์ด้วย เป็นผู้สำรวมด้วยดีในศีลเสมอ เป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต เว้นห่างไกลจากอกุศลนาทาน เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม สำรวมจากมูสาวาท และจากการดื่มสุราเมา ดิฉันเป็นผู้ยินดีในสิกขาบททั้ง ๕ มีปัญญาเฉลี่ยฉลาดในอริยสัจ เป็นอุบาสิกาของพระโคตมผู้มีพระจักขุ และพระเกียรติยศ เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงเป็นผู้มีรัศมีเช่นนี้ ฯลฯ และรัศมีของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้น เมื่อจะแสดงโทษอย่างหนึ่งของตน จึงได้กล่าวคาถา ๗ คาถาอีกว่า

ฉันทะความพอใจเกิดขึ้นแก่ดิฉัน เพราะได้ฟังเรื่องสวนนันทวันอยู่เนือง ๆ ดิฉันจึงตั้งจิตไปในสวนนันทวันนั้น แล้วก็เข้าถึงสวนนันทวันได้จริง ๆ ดิฉันมิได้

ทำตามพระวาจาของพระศาสดาพุทธเจ้าเผ่าพันธุ์แห่งพระอาทิตย์ ดิฉันนั่งตั้งจิตใจไว้ในภพอันแล้ว จึงร้อนใจในภายหลัง.

ความว่า ดิฉันไม่ได้ทำตามพระดำรัส ที่พระศาสดาได้ตรัสไว้โดยนัยเป็นต้นว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราไม่สรรเสริญให้ยินดีในภพแม้มีประมาณน้อยเลย ถึงแม้จะเป็นสุคติภพ เช่นสวรรค์และพรหมโลกก็ตามที เพราะว่ายังไม่พ้นจากไตรลักษณ์คือความไม่เที่ยงเป็นทุกข์เป็นอนัตตาไปได้ เราสรรเสริญการละภพชาติการเวียนว่ายตายเกิดเสีย แล้วทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน อธิบายว่า เทพธิดานั้นเดือดร้อนใจ เพราะไม่ได้ทำตามพระพุทธรพจน์ที่ให้ละฉันทราคะในภพทั้งหลาย.

เมื่อเทพธิดานั้นประกาศความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น อันเกิดจากความยินดีในภพชาติที่หลงเพลินสร้างไว้อย่างนี้แล้ว พระเถระเพื่อจะปลอบใจจึงกล่าวคาถาว่า

ดูก่อนอุโบสถเทพธิดา ท่านจะอยู่ในวิมานนี้นานเท่าไร ท่านถูกอาตมาถามแล้วโปรดบอกด้วย ถ้าท่านทราบอายุ.

นางเทพธิดานั้นตอบว่า

ข้าแต่ท่านมหาปราชญ์ ดิฉันจักดำรงอยู่ในวิมานนี้ ประมาณสามโกฏิหกหมื่นปี จุตินอกจากนี้แล้ว จักไปบังเกิดเป็นมนุษย์.

พระมหาโมคคัลลานเถระ ทำนางเทพธิดานั้นให้อาจหาญด้วยคาถานี้อีกว่า

ดูก่อนอุโบสถเทพธิดา ท่านอย่ากลัวเลย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงพยากรณ์ไว้แล้วว่า ท่านบรรลุลุณพิเศษเป็นโสดาบัน ทุกคติท่านก็จะได้แล้วนี้.

จบอรรถกถาอุโบสถาวิมาน

๘. สุนิทธาวิมาน

ว่าด้วยสุนิทธาวิมาน

[๒๕] พระมหาโมคคัลลานเถระ เมื่อจะถามถึงบุรพกรรมของเทพธิดานั้น จึงกล่าว
คาถานี้ว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านเป็นผู้มีวรรณะงาม มีรัศมีส่องสว่างไปทุกทิศ เหมือนดาว
ประกายพริ้ว เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และรัศมีของท่านจึง
สว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้น ถูกพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว ดีใจ จึงได้พยากรณ์ปัญหาแห่งกรรมที่
มีผลอย่างนี้ว่า

ประชาชนเรียกดิฉันว่า สุนิทธา ดิฉันเป็นอุบาสิกาอยู่ในกรุงราชคฤห์ เป็นผู้
สมบูรณ์ด้วยศรัทธาและศีล... เป็นอุบาสิกาของพระโคตมผู้มีพระจักขุ สมบูรณ์ด้วย
พระเกียรตินัย เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ รัศมีของดิฉันจึงสว่าง
ไสวไปทุกทิศ.

จบสุนิทธาวิมาน

อรรถกถาสุนิทธาวิมาน

อัฐมวิมาน วิมานที่ ๘ ราชคฤห์นันทน เรื่องเกิดในกรุงราชคฤห์ในอัฐมปัตติเหตุเกิด
เรื่องที่ฟังกล่าวตามลำดับว่า อุบาสิกา ชื่อ สุนิทธา ฯลฯ ของพระโคตมผู้มีพระจักขุ ท่าน
พระมหาโมคคัลลานะถามว่า

ท่านผู้มีวรรณะงาม ฯลฯ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้น ถูกพระมหาโมคคัลลานเถระถามแล้ว ดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่

มีผลอย่างนี้ว่า

ชนทั้งหลายในกรุงราชคฤห์ ได้รู้จักดีฉันว่า สุนิททา ดีฉันเป็นอุบาสิกาผู้สมบูรณ์ด้วยศรัทธาและศีล ยินดีแล้วในการจำแนกทานเสมอ มีจิตผ่องใสในอริยเจ้าผู้ตรง ได้ถวายผ่านุ่งห่ม อาหาร เสนาสนะและเครื่องประทีป ดีฉันได้เข้ารักษาอุโบสถศีลอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ตลอดวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำและวัน ๘ ค่ำแห่งปักข์ และตลอดปาฏิหาริย์ปักข์ด้วย เป็นผู้สำรวมด้วยดีในศีลทุกเมื่อ เป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต เว้นห่างไกลจากอกุศลนาทาน เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม สำรวมจากมูสาวาท และจากการดื่มน้ำเมา ดีฉันเป็นผู้ยินดีในสิกขาบททั้ง ๕ มีปัญญาเฉลียวฉลาดในอริยสัจ เป็นอุบาสิกาของพระโคตมผู้มีพระจักขุ และพระเกียรติยศ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ อริยผลนี้ย่อมสำเร็จแก่ดีฉัน และโลกสมบัติทุกอย่างที่น่ารัก จึงเกิดขึ้นแก่ดีฉัน เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงเป็นผู้มีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของดีฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาสุนิททาวิมาน

๙. สุตินนาวิมาน

ว่าด้วยสุตตินนาวิมาน

[๒๖] พระมหาโมคคัลลานเถระ เมื่อจะถามถึงบุรพกรรมของเทพธิดานั้น จึงกล่าว
คาถานี้ว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านเป็นผู้มีวรรณะงาม มีรัศมีส่องสว่างไปทุกทิศ เหมือนดาว
ประกายพรึก เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และรัศมีของท่านจึง
สว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้น ถูกระโมคคัลลานเถระถามแล้ว ดีใจ จึงได้พยากรณ์ปัญหาแห่งกรรมที่
มีผลอย่างนี้ว่า

ประชาชนเรียกดีฉันว่า แม่สุตตินา ดีฉันเป็นอุบาธิกาอยู่ในกรุงราชคฤห์ เป็น
ผู้สมบูรณ์ด้วยศรัทธาและศีล... เป็นอุบาธิกาของพระโคตมผู้มีพระจักขุ สมบูรณ์
ด้วยพระเกียรติยศ เพราะบุญนั้น ดีฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และรัศมีของดีฉัน
จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบสุตตินนาวิมาน

๑๐. ปฐมภิกษาทายิกาวิมาน

ว่าด้วยภิกษาทายิกาวิมาน

[๒๗] พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพธิดานั้น ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านเป็นผู้มีวรรณะงาม มีรัศมีส่องสว่างไสวไปทุกทิศ เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้น ถูกพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว ดีใจ จึงได้พยากรณ์ปัญหาแห่งกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ในชาติก่อนครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ดิฉันอยู่ในหมู่มนุษย์ในมนุษย์โลก ได้พบพระพุทธเจ้าผู้ปราศจากกิเลสจตุรุตี ผ่องใสไม่ขุ่นมัว ก็เลื่อมใส ได้ถวายภิกษาแด่พระองค์ด้วยมือของตัวเอง เพราะบุญอันนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และรัศมีของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบปฐมภิกษาทายิกาวิมาน

อรรถกถापฐมภิกษาทายิกาวิมาน

ปฐมภิกษาทายิกาวิมาน มีคาถาว่า อภิกุณฺเฑน วณฺเณน ดังนี้ เป็นต้น. ปฐมภิกษาทายิกาวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน กรุงสาวัตถี. สมัยนั้นหญิงคนหนึ่งอยู่ในอุตตมธุรานคร จะสิ้นอายุ ควรเกิดในอบายภูมิ พระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จออกจากมหากรุณาสมบัติเวลาใกล้รุ่ง ทรงตรวจดูโลก ทรงเห็นหญิงนั้นมีกรรมที่ควรไปเกิดในอบายภูมิ มีพระทัยอันพระมหากรุณาเตือนแล้ว มีพุทธประสงค์จะให้นางดำรงอยู่ใน

สุดฤๅมิ จึงเสด็จไปมธุรานครพระองค์เดียวหาผีเพื่อนไม่ ครั้นเสด็จถึงแล้ว ในเวลาเช้า ทรงนั่งแล้วถือบาตรและจีวรเสด็จไปบิณฑบาตนอกพระนคร. สมัยนั้น หญิงนั้นจัดแจงอาหารไว้ในเรือนเสร็จแล้ว เก็บงำไว้ในที่ส่วนหนึ่ง ถือหม้อน้ำไปทำน้ำ ก็เอาหม้อน้ำตักน้ำ กำลังไปเรือนของตน ก็พบพระศาสดาระหว่างทาง ทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ทรงได้บิณฑบาตแล้วหรือเจ้าคะ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ก็คงจักได้ ก็ทราบว่าเป็นองค์ยังไม่ได้บิณฑบาต วางหม้อน้ำเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้ว กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์จักถวายบิณฑบาต โปรดทรงรับเถิดเจ้าคะ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับโดยคุณิภาพ. หญิงนั้นทราบว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับแล้ว เดินล่วงหน้าไปก่อน ปลูกดอกอาสนะเหนือที่แห้งและเกลี้ยงเกลา ยืนคอยดูพระผู้มีพระภาคเจ้าอยู่. พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จเข้าไปยังเรือน ประทับนั่งบนอาสนะที่ปลูกไว้. ดังนั้นนางได้อาราธนาให้พระผู้มีพระภาคเจ้าเสวย เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยเสร็จแล้ว ทรงชักพระหัตถ์ออกจากบาตร ทรงทำอนุโมทนาแก่นางแล้วก็เสด็จหลีกไป. นางฟังอนุโมทนา รู้สึกปีติและโสมนัสมิใช่น้อย ไม่ยอมละปิตันมีพระพุทธรูปเป็นอารมณ์ ยืนนมัสการอยู่ จนพระพุทธรูปเสด็จกลับสายตาไป.

ล่วงไปได้ ๒-๓ วัน นางก็ทำกาละตายไปบังเกิดในภพดาวดึงส์ มีเทพอัปสรประมาณ พันหนึ่งเป็นบริวาร. ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพธิดานั้น ด้วยคาถาว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม ฯลฯ เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญ
อะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้น ถูกพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว ดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ในชาติก่อน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ดิฉันอยู่ในหมู่มนุษย์ในมนุษยโลก ดิฉันได้
พบพระพุทธเจ้าผู้ปราศจากกิเลสอันเป็นดังฐิติ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว ดิฉันเลื่อมใส ก็
ถวายภิกษาแด่พระองค์ด้วยมือของตนเอง เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้
 ฯลฯ และรัศมีของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาปฐมภิกษาทายิกาวิมาน

๑๑. ทุติยภิกษาทายิกาวิมาน

ว่าด้วยภิกษาทายิกาวิมาน

[๒๘] พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพธิดานั้น ด้วยคำนี้ว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านเป็นผู้มีวรรณะงาม มีรัศมีส่องสว่างไสวไปทุกทิศ เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และรัศมีของท่าน สว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้น ถูกพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว ดีใจ จึงได้พยากรณ์ปัญหาแห่งกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ในชาติก่อน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ในมนุษยโลก ดิฉันได้พบพระพุทธเจ้าผู้ปราศจากกิเลสฐิติ ผ่องใสไม่ขุ่นมัว ก็เลื่อมใส ได้ถวายภิกษาแด่พระองค์ด้วยมือของดิฉันเอง เพราะบุญอันนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และรัศมีของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบทุติยภิกษาทายิกาวิมาน

จบภาพพรรณนาความแห่งจิตตลดาวรรคที่ ๒ ซึ่งประดับด้วยเรื่อง ๑๑ เรื่องในวิมานวัตถุ ในอรรถกถาขุททกนิกาย ชื่อปรมัตถทีปนี ด้วยประการฉะนี้.

รวมวิมานที่มีในวรรคนี้คือ

๑. ทาสีวิมาน ๒. ลขุมวิมาน ๓. อาจามทายิกาวิมาน ๔. จันทาลิวิมาน ๕. ภัททิติกาวิมาน ๖. โสณทินนาวิมาน ๗. อุโบสถาวิมาน ๘. สุนิทธาวิมาน ๙. สุกินนาวิมาน ๑๐. ปฐุมภิกษาทายิกาวิมาน ๑๑. ทุติยภิกษาทายิกาวิมาน และอรรถกถา.

จบวรรคที่ ๒ ในอิตถีวิมาน

จบปฐมภาณวาร

ปาริฉัตตกวรรคที่ ๓

๑. อุฬารวิมาน

ว่าด้วยอุฬารวิมาน

[๒๕] พระมหาโมคคัลลานเถระถามนางเทพธิดา ด้วยคาถาว่า

ดูก่อนนางเทพธิดา ยศผิวพรรณของท่านโอฬารยิ่งนัก ยังทิศทั้งหมดให้สว่างไสว เหล่าเทพนารีและเหล่าเทพบุตรทั้งหลายประดับประดาดีแล้ว ฟ้อนรำ ขับร้อง ทำให้ท่านรำเริง ห้อมล้อมเพื่อบำเรอท่านอยู่ วิมานของท่านเหล่านี้ล้วนแต่เป็นวิมานทองคำ น่าดูน่าชมมาก ทั้งท่านเล่า ก็เป็นใหญ่กว่าเทพเจ้าเหล่าอื่น สมบูรณ์ด้วยความปรารถนาทุกอย่าง มีความเป็นอยู่อันยิ่งใหญ่ รำเริงใจอยู่ในหมู่ทวยเทพ. ดูก่อนนางเทพธิดา ท่านอันอาตมาถามแล้ว ขอจงบอก ผลนี้เกิดขึ้นจากกรรมอะไร.

นางเทพธิดาตอบว่า

ในชาติก่อน ดิฉันเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลก เป็นบุตรสะใภ้ในตระกูลของคนทุศีล ซึ่งเป็นตระกูลที่มีพ่อชั่วแม่ชั่วไม่มีศรัทธา เป็นคนตระหนี่ แต่ดิฉันถึงพร้อมด้วยศรัทธาและศีล ยินดีในการแจกทานตลอดกาล ได้ถวายขนมเบี๊องแก่สมณะซึ่งกำลังเที่ยววิณฑบาตอยู่ แล้วจึงได้บอกแก่แม่ชู้ว่า มีพระสมณะมาที่นี่ ดิฉันเลื่อมใสได้ถวายขนมเบี๊องแก่ท่านด้วยมือของตน แม่ชู้ว่าดิฉันว่า นางสู้รู้ ทำไมเธอจึงไม่ถามฉันเสียก่อนว่า จะถวายทานแก่สมณะดังนี้เล่า เพราะการถวายขนมเบี๊องนั้นแม่ชู้เกรี้ยวกราดเอา ทุบตีดิฉันด้วยสาก ดิฉันไม่อาจมีชีวิตอยู่ได้นานจึงสิ้นชีพลงพ้นจากการทรมานอย่างสาหัส จูติจากมนุษย์นั้นแล้วจึงได้มาเกิดบนสวรรค์ เป็นพวกเดียวกันกับเทพเจ้าชั้นดาวดึงส์ เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมนั้น.

จบอุฬารวิมาน

อรรถกถาอุพาริมาณ

ปาริฉัตตกวรรคที่ ๓ พึงทราบวินิจฉัยดังต่อไปนี้ อุพาริมาณ มีคาถาว่า อุพาโร เต ยโส วณฺโณ ดังนี้ เป็นต้น. อุพาริมาณนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ เวฬุวันมหาวิหาร อันเป็นที่ให้เหยื่อแก่กระแต ไกลกรุงราชคฤห์. สมัยนั้น ในตระกูลอุปัฏฐากของท่านพระมหาโมคคัลลานเถระ ได้มีหญิงสาวคนหนึ่งชอบให้ท่าน ยินดีในการแจกจ่ายทาน. นางให้อาหารของตนครึ่งหนึ่งเป็นทานก่อน แล้วตนเองจึงค่อยบริโภคอีกครั้งหนึ่ง หากยังไม่ได้ให้ทานก่อนก็ไม่ยอมบริโภค เมื่อยังไม่เห็นผู้ที่ควรให้ก็เก็บไว้ก่อน แล้วให้ในเวลาที่ท่านเห็น. นางให้แม่แก่ยาก. ครั้นต่อมามารดาของนาง ชื่นชมยินดีว่าลูกสาวของเราชอบให้ท่าน ยินดีในการแจกจ่ายทาน จึงให้เพิ่มขึ้นเป็นสองส่วนแก่มารดา. อนึ่ง มารดาเมื่อจะให้ ย่อมให้เพิ่มขึ้นอีกในเมื่อลูกสาวได้แจกจ่ายส่วนหนึ่งไปแล้ว. นางทำการแจกจ่ายจากส่วนนั้นนั่นเอง.

เมื่อกาลเวลาผ่านไปอย่างนี้ มารดาบิดาได้ยกลูกสาวนั้น ซึ่งเจริญวัยแล้ว แก่กุมารในตระกูลหนึ่งในเมืองนั้นนั่นเอง. แต่ตระกูลนั้นเป็นมิชฉาทิฏฐิ ไม่มีศรัทธา ไม่มีความเลื่อมใส. ครั้นนั้นท่านพระมหาโมคคัลลานะออกบิณฑบาตไปตามลำดับตรอกในกรุงราชคฤห์ ได้ไปยืนอยู่ที่ประตูเรือนของพ่อค้าของนาง นางครั้นเห็นพระมหาโมคคัลลานะนั้น ก็มิจิตเลื่อมใส นิมนต์ให้เข้าไปในบ้าน ไหว้แล้ว เมื่อไม่เห็นแม่ค้า นางจึงถือวิสาสะ เอาขนมที่แม่ค้าวางไว้ ด้วยคิดว่า เราจักบอกให้แม่ค้าอนุโมทนาในภายหลัง แล้วได้ถวายแก่พระเถระไป.

พระเถระการทำอนุโมทนาแล้วกลับไป. นางจึงบอกแก่แม่ค้าว่า ฉันได้ให้ขนมที่แม่วางไว้แก่พระมหาโมคคัลลานเถระไปแล้ว. แม่ค้าครั้นได้ฟังดังนั้น จึงตะคอกต่อว่านางว่า นี่มันเรื่องอะไรกันจ๊ะ ไม่บอกกล่าวเจ้าของก่อน เอาไปให้สมณะเสียแล้ว แม่ค้าโกรธจัด ไม่ได้นึกถึงสิ่งควรไม่ควร คว่ำซากที่วางอยู่ข้างหน้าทุบเข้าที่ที่จะย่อยบ่า เพราะเหตุที่นางเป็นสุขุมาลชาติ และเพราะจะสิ้นอายุ ด้วยการถูกทุบนั้นเอง นางได้รับทุกข์สาหัสต่อมา ๒-๓ วัน นางก็ถึงแก่กรรมไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แม้เมื่อกรรมสุจริตอื่นก็มีอยู่ แต่ทานที่นางถวายแก่พระเถระเป็นทานที่น่าพอใจยิ่ง ได้ปรากฏแก่มารดา. ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้ไปพบนางโดยนัยที่กล่าวแล้วในหนหลัง จึงถามนางนั้นด้วยคาถาว่า

ดูก่อนเทพธิดา ยศพิวพรรณของท่านโอพารยิ่งนัก ยังทิศทั้งหมดให้สว่างไสว เหล่านารีฟ้อนรำขับร้อง เทพบุตรตกแต่งงดงาม ต่างบันเทิงแวดล้อมเพื่อบูชาท่าน ดูก่อนสุทธาน วิมานเหล่านี้ของท่านเป็นสีทอง ท่านเป็นใหญ่กว่าเทพเหล่านั้น มีความสำเร็จในสิ่งที่น่าใคร่ทั้งหมด ท่านมีอำนาจยิ่งใหญ่ บันเทิงในหมู่เทพ ดูก่อนเทพธิดา เราขอถามท่าน ท่านจะบอกว่า นี่เป็นผลของกรรมอะไร.

ดิฉันในชาติก่อนเป็นมนุษย์ ได้เป็นสะใภ้ในตระกูลคนทุศีล ในเมื่อเขาไม่มีศรัทธา ตระหนี่ ดิฉันมีศรัทธาและศีล ยินดีในการแจกทานตลอดกาล ได้ถวายขนม เบื้องแก่ท่านผู้ออกไปบิณฑบาต ดิฉันจึงบอกแก่แม่ผัวว่า สมณะมาถึงที่นี่แล้ว ดิฉันจึงได้ถวายขนมเบื้องแก่สมณะนั้นด้วยมือของตน.

ด้วยเหตุนี้แหละ แม่ผัวนั้นจึงบริภาษว่า เธอเป็นสาวไม่มีใครสั่งสอน ทำไมไม่ถามฉันเสียก่อนที่จะถวายทานแก่สมณะ แม่ผัวก็โกรธดิฉัน จึงเอาสากทูปดิฉันที่จะงอยบ่า ดิฉันไม่สามารถจะมีชีวิตอยู่ได้นาน ครั้นดิฉันสิ้นชีพ จึงจุติจากที่นั่น มาเกิดเป็นสหายกับพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์.

เพราะบุญกรรมนั้น พิวพรรณของดิฉันจึงเป็นเช่นนี้ และพิวพรรณของดิฉัน ย่อมสว่างไสวไปทุกทิศ ดังนี้.

จบอรรถกถาอุพารวิมาน

๒. อุจฺจุทายิกาวิมาน

ว่าด้วยอุจฺจุทายิกาวิมาน

[๓๐] พระมหาโมคคัลลานเถระ ถามนางเทพธิดานั้นด้วยคาถาความว่า

ดูก่อนนางเทพธิดา ท่านมีสิริ มีผิวพรรณเปล่งปลั่ง มียศและเดช สว่างไสว ไพบรุษทั่วแผ่นดิน รวมทั้งเทวโลก เหมือนกับพระจันทร์ เป็นผู้ประเสริฐ เหมือน ท้าวมหาพรหมรุ่งเรืองกว่าเทพเจ้าเหล่าไตรทศพร้อมทั้งพระอินทร์ อาตมาขอถาม ท่านผู้ทัดทรงดอกอุบล ยินดีแต่พวงมาลัยประดับเศียร มีผิวพรรณเปล่งปลั่งดัง ทองคำ ประดับประดาอาภรณ์สวยงาม นุ่งห่มผ้าอย่างดี ดูก่อนเทพธิดาผู้เลอโฉม ท่านเป็นใคร มาให้อาตมาอยู่ เมื่อก่อนครั้งเมื่อเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ท่าน ได้ทำกรรมอะไรไว้ด้วยตน ได้ให้ทานหรือรักษาศีลอย่างไร ท่านได้เข้าถึงสุคติ มี เกียรติยศ เพราะกรรมอะไร ดูก่อนนางเทพธิดา อาตมาถามแล้วของบอก นี่เป็น ผลแห่งกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้น อันพระมหาโมคคัลลานเถระถามแล้ว กล่าวตอบด้วยคาถาว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระเถระรูปหนึ่งเข้ามายังบ้านของดิฉันเพื่อบิณฑบาต ใน กรุงราชคฤห์นี้ ทันใดนั้น ดิฉันมีจิตเลื่อมใส เพราะปีติ สดุดีที่จะหาสิ่งใดมาเทียบ ได้ จึงได้ถวายท่อนอ้อยแก่ท่าน ภายหลังแม่ผัวได้ถามถึงท่อนอ้อยที่หายไปว่า ท่อน อ้อยหายไปไหน ดิฉันจึงตอบว่า ท่อนอ้อยนั้นดิฉันไม่ได้ทิ้ง ทั้งไม่ได้รับประทาน แต่ดิฉันได้ถวายแก่ภิกษุผู้สงบบรรจบ ทันใดนั้น แม่ผัวได้บริภาษดิฉันว่า เธอหรือ จฉันเป็นเจ้าของท่อนอ้อยนั้น ว่าแล้วก็คว้าเอาตังฟาดดิฉันจนถึงตาย เมื่อดิฉันจุติ จากมนุษย์โลกนั้นแล้ว จึงมาเกิดเป็นนางเทพธิดา ดิฉันได้ทำกุศลกรรมนั้นไว้อย่าง เดียว เพราะกรรมนั้นเป็นเหตุ ดิฉันจึงมาเสวยความสุขด้วยตนเอง เปรียบพร้อม ด้วยเทพเจ้าผู้รับใช้ ไร่เรือนเทิงใจอยู่ด้วยเบญจกามคุณ อนึ่ง ดิฉันได้ทำกุศลกรรม นั้นเท่านั้น เพราะกรรมนั้นเป็นเหตุ ดิฉันจึงมาเสวยความสุขด้วยตนเอง เป็น ผู้ที่ท้าวสักกะจอมเทพคุ้มครองแล้ว และเป็นผู้อันเทพเจ้าชาวไตรทศอารักขาด้วย

จึงเป็นผู้เปรียบพร้อมไปด้วยเบญจกามคุณ ผลบุญเช่นนี้มีใช้น้อย การถวายท่อน
อ้อยของดีฉันมีผลอันยิ่งใหญ่ ดีฉันเปรียบพร้อมด้วยเทพเจ้าผู้รับใช้ ราเริงบันทิง
ใจอยู่ด้วยเบญจกามคุณ ผลบุญเช่นนี้มีใช้น้อย การถวายท่อนอ้อยของดีฉันมีผล
รุ่งเรืองมาก ดีฉันเป็นผู้ที่ทำวสัฏกะจอมเทพทรงคุ้มครองแล้ว ทั้งเทพเจ้าไตรทศก็
ให้อารักขาด้วย ดังทำวสัฏหานันในสวนนั้นทวันจะนั้น ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ดีฉัน
เข้ามามัสการท่านผู้มีความกรุณา มีปัญญารู้แจ้งและถามถึงความไม่มีโรคภัยด้วย
เพราะฉะนั้น ดีฉันมีใจเลื่อมใสด้วยปีติสุดที่จะหาสิ่งใด ๆ มาเทียบเคียงได้ ที่ได้ถวาย
ท่อนอ้อยแก่พระคุณเจ้าในครั้งนั้น.

จบอุจฺจุทายิกาวิมาน

อรรถกถาอุจฺจุทายิกาวิมาน

อุจฺจุทายิกาวิมาน มีคาถาว่า โสภาสยิตวา ปจวี สเทวกํ ดังนี้ เป็นต้น. อุจฺจุทายิกา-
วิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

บทมีอาทิว่า ภควา ราชคเห วิหริติ ทั้งหมดเช่นเดียวกับที่ได้กล่าวมาแล้ว ในวิมาน
เป็นลำดับไป แต่ในที่นี้ต่างกันว่านางถวายอ้อย. นางถูกแม่ผัวประหารด้วยตั้ง ตายในขณะ
นั้นทันที แล้วไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในคตินั้นเอง นางมาปรนนิบัติพระเถระ มี
รัศมีรุ่งเรือง ดุจพระจันทร์และพระอาทิตย์ ยังภูเขาคิชฌกูฏให้สว่างไสวไปทั่ว ยืนประคอง
อัญชลี ไหว้พระเถระอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง. ลำดับนั้น พระเถระถามนางด้วยคาถา
เหล่านี้ว่า

ท่านยังปลุกไฟพร้อมด้วยเทวโลกให้สว่างไสว รุ่งเรืองยิ่ง ด้วยสิริ ด้วยวรรณะ ด้วย
ยศ และด้วยเดช ดุจพระจันทร์และพระอาทิตย์ ดุจพระพรหมในไตรทศเทวโลก
พร้อมด้วยพระอินทร์ เราขอถามท่าน ดูก่อนเทวดาผู้งาม มีผิวสีทอง ตกแต่งงดงาม
ท่านคล่องมาลัยดอกบัว สวมดอกไม้ทำด้วยแก้วบนศีรษะ นุ่งผ้าชั้นยอด ท่านเป็น
ใครจึงมาไหว้เรา เมื่อก่อนท่านได้ทำกรรมอะไรไว้ด้วยตน ท่านเป็นมนุษย์ในชาติ
ก่อนสะสมทานและดำรงในศีลเช่นไร จึงเข้าถึงสุคติมียศ ด้วยกรรมอะไร. ดูก่อน
เทพธิดา เราถามท่าน ท่านจงบอกว่าเป็นผลของกรรมอะไร.

พระเถระถามอย่างนี้แล้ว เทพธิดาจึงตอบด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ. พระคุณเจ้าได้เข้าไปยังเรือนของดีฉันเพื่อบิณฑบาต

ในบ้านนี้ แต่นั่นดีฉันมีจิตเลื่อมใส ได้ถวายท่อนอ้อย. มีปิตีเป็นล้นพ้น. ภายหลังแม่ผัวชักใช้ดีฉันว่า นี่แน่แม่หญิงสาวเจ้าทั้งอ้อยไว้ที่ไหน. ดีฉันตอบว่า ฉันไม่ได้ทั้งและไม่ได้กิน ฉันได้ถวายแก่ภิกษุผู้สงบด้วยตนเองจะ. แม่ผัวได้ปรึกษาดีฉันว่า เอ็งเป็นใหญ่หรือข้าเป็นใหญ่ แล้วแม่ผัวก็ยกตั้งขึ้นทูลดีฉันจนถึงตาย ดีฉันจุติจากมนุษย์โลกแล้ว จึงมาเกิดเป็นเทพธิดา ดีฉันทำกุศลกรรมนั้น จึงได้เสวยสุขด้วยตน ดีฉันรื่นเริงบันเทิงด้วยกามคุณ ๕ ดังเหล่าเทพ. ดีฉันอันจอมเทพคุ้มครอง ทวยเทพในไตรทศรัक्षा เือบอิมไปด้วยกามคุณ ๕ จึงได้เสวยความสุขด้วยตนเอง. ผลบุญเช่นนี้ไม่ใช่เล็กน้อย การถวายอ้อยของดีฉันเป็นผลบุญยิ่งใหญ่ ดีฉันรื่นเริงบันเทิงด้วยกามคุณ ๕ กับหมู่เทพทั้งหลาย. ผลบุญเช่นนี้ไม่ใช่เล็กน้อย การถวายอ้อยของดีฉันมีผลรุ่งเรืองมาก จอมเทพคุ้มครอง ทวยเทพในไตรทศรัक्षा ดุจท้าวสหัตถ์ในสวนนั้นทวันจะนั้น. ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ดีฉันเข้ามาหาท่านผู้อนุเคราะห์ ผู้มีปัญญา แล้วไหว้และถามถึงความไม่มีโรค แต่นั่นดีฉันมีจิตใจเลื่อมใส มีปิตีอันล้นพ้น ที่ได้ถวายท่อนอ้อยแก่พระคุณเจ้า ดังนี้.

จบอรรถกถาอุจจตุททิกาวีมาน

๓. ปลั่งกวิมาน

ว่าด้วยปลั่งกวิมาน

[๓๑] พระมหาโมคคัลลานเถระ ถาเมนาเงเพชิตานันด้วยคาถาความว่า

ดูก่อนนางเทพธิดาผู้มีอานุภาพมาก ท่านอยู่บนที่นอนใหญ่เป็นบัลลังก์อันประเสริฐ อำนวยบุญกรรมตกแต่งให้วิจิตรด้วยแก้วมณีและทองคำ ไรยดอกไม้ไว้เกลื่อนกล่น อนึ่ง รอบ ๆ ตัวท่าน เหล่านางเทพอัปสรมีร่างสมทรง แผลงฤทธิ์ได้ต่าง ๆ ฟ้อนรำขับร้องให้ท่านร่าเริงบันเทิงใจอยู่เป็นนิจ ท่านเป็นนางเทพธิดาผู้ศักดิ์สิทธิ์ มีฤทธิ์อานุภาพมาก ครั้งเมื่อท่านยังเป็นมนุษย์อยู่ ได้ทำบุญอะไรไว้ ท่านเป็นผู้มีอานุภาพอันรุ่งเรือง และมีรัศมีกายสว่างไสวไปทั่วทุกทิศอย่างนี้ เพราะบุญกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้นตอบว่า

ดิฉันเมื่อเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลก เป็นบุตรสะใภ้ในตระกูลอันมั่งคั่งตระกูลหนึ่ง ดิฉันเป็นผู้ไม่โกรธ เป็นผู้ประพฤติดูได้บังคับบัญชาของสามี ไม่ประมาทในวันอุโบสถ เมื่อดิฉันยังเป็นสาวอยู่ เป็นผู้กตัญญูด้วยการไม่ประพฤตินอกใจสามี หม่อม ดิฉันเป็นที่โปรดปรานของสามีเป็นอย่างยิ่ง ก็เพราะดิฉันมีน้ำใจผ่องใส ดิฉันได้ประพฤตินให้เป็นที่ชื่นชอใจของสามีทั้งกลางวันและกลางคืน ชาตีก่อนดิฉันเป็นผู้มีศีล เป็นผู้บำเพ็ญในสิกขาบททั้งหลายอย่างครบถ้วน คือ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ มีการงานทางกายบริสุทธิ์ ประพฤติพรหมจรรย์อย่างสะอาด ไม่กล่าวคำเท็จ และเว้นขาดจากดื่มน้ำเมา ดิฉันมีใจเลื่อมใส ประพฤติตามธรรม ปลาบปลื้มใจ เข้ารักษาอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ในวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และวัน ๘ ค่ำ แห่งปักข์ และตลอดปาฏิหาริย์ปักข์ ครั้นดิฉันสมาทานกุศลธรรมอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการอย่างประเสริฐ เป็นของพระอรียะ มีความสุขเป็นกำไร เช่นนี้แล้ว ชาตีก่อนดิฉันได้เป็นสาวิกาของพระสุคตเจ้า ได้เป็นผู้อยู่ได้บังคับบัญชาของสามีเป็นอันดี ครั้นดิฉันทำกุศลกรรมเช่นนี้ ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ในมนุษยโลก

เป็นผู้มีส่วนแห่งภพอันวิเศษ พอสิ้นชีพลงแล้ว ดิฉันจึงถึงความเป็นนางเทพธิดาผู้มีฤทธิ์ ในอภิธัมปราชายภพ มาสู่สวรรค์ ห้อมล้อมด้วยหมู่เทพอัปสรในวิมาน มีปราสาทอย่างประเสริฐ นารีนรมย์ คณะเทพเจ้าและเหล่านางเทพธิดาทั้งหลาย ซึ่งมีรัศมีขานออกจากกายตน พวกมันมาชื่นชมยินดีกับดิฉันผู้มีอายุยืนมาสู่เทพวิมาน.

จบปลั่งกวิมาน

อรรถกถาปลั่งกวิมาน

ปลั่งกวิมาน มีคาถาว่า **ปลลลฺกเสฏฺเฐ มณฺโฬวณฺณจิตฺเต** ดังนี้ เป็นต้น. ปลั่งกวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ เขตวันมหาวิหาร อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐีใกล้กรุงสาวัตถี. ก็สมัยนั้น ธิดาของอุบาสิกาคคนหนึ่งในกรุงสาวัตถี มารดาบิดายกให้กุลบุตรคนหนึ่งในกรุงสาวัตถีนั้นเอง อันมีความเสมอกันทางตระกูล. ธิดานั้นเป็นหญิงไม่โกรธ ถึงพร้อมด้วยศีลและมารยาท นับถือสามัญจเทวดา สมาทานศีล ๕ ในวันธรรมดา และในวันอุโบสถได้ชวนชวรายรักษาศีลอุโบสถโดยเคร่งครัด. ต่อมานางถึงแก่กรรม เกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์. ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระ ไปพบเหมือนอย่างทีกล่าวกมาแล้วในหนหลัง ถ้ามเทพธิดานั้นว่า

ดูก่อนเทวีผู้มีอานุภาพมาก ท่านแผลงฤทธิ์ได้ต่าง ๆ อยู่บนที่นอนอันโอฬาร เป็นบัลลังก์ประเสริฐ วิจิตรด้วยแก้วมณีและทองคำ ลาดด้วยดอกไม้. นางอัปสรเหล่านี้ ฟ้อนรำขับร้อง ให้ความบันเทิงแก่ท่านโดยรอบ. เทวีผู้มีอานุภาพมาก ท่านเป็นผู้สำเร็จฤทธิ์ เมื่อเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ ผิวพรรณของท่านสว่างไปทั่วทิศด้วยกรรมอะไร ดังนี้.

แม้เทพธิดานั้นก็ได้ตอบด้วยคาถาทั้งหลายเหล่านี้ว่า

ดิฉันเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ ได้เป็นสะใภ้ในตระกูลมั่งคั่ง. ดิฉันไม่โกรธ อยู่ในอำนาจของสามี ในวันอุโบสถก็มีได้ประมาท. ดิฉันเป็นมนุษย์วัยสาวมิได้เหลวไหล มีจิตเลื่อมใส ได้ทำให้สามีโปรดปรานเป็นที่ยิ่ง เมื่อก่อนดิฉันได้เป็นหญิงมีศีล มีความประพฤติเป็นที่พอใจ. ดิฉันเว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ มีกายบริสุทธิ์ เป็นพรหมจารีที่สะอาด ไม่ดื่มน้ำเมา ไม่พูดเท็จ กระทำให้บริบูรณ์ในสิกขาบททั้งหลาย. ดิฉันมีใจเลื่อมใส ประพฤติตามธรรม มีใจปลาบปลื้มเข้ารักษา

อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ในวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และวัน ๘ ค่ำ แห่ง
ปักข์ และตลอดปาฏิหาริย์ปักข์ ครั้นดิฉันสมาทานกุศลอันประกอบด้วยองค์ ๘ อัน
เป็นของพระอริยะนี้ ได้มีความสุขเป็นกำไรแล้ว

ชาติก่อนดิฉันได้เป็นสาวิกาของพระสุคต ได้อยู่ในอำนาจของสามีเป็นอย่างดี
ครั้นดิฉันทำกุศลกรรมเช่นนี้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ได้เป็นผู้มีส่วนแห่งภพอันวิเศษ
พอสิ้นชีพิตักษัยแล้ว ดิฉันจึงถึงความเป็นนางเทพธิดาผู้มีฤทธิ์ ในอภิธัมปรายภาพ มา
สู่สวรรค์ ห้อมล้อมด้วยหมู่เทพอัปสรในวิมาน มีปราสาทอย่างประเสริฐ นำ
รินรมย์ คณะเทพเจ้าและเหล่านางเทพธิดาทั้งหลาย ซึ่งมีรัศมีชานออกจากกายตน
พากันมาชื่นชมยินดีกับดิฉันผู้มีอายุยืนมาสู่เทพวิมาน.

จบบรรณภาพปลั่งกวิมาน

๔. ลตาวิมาน

ว่าด้วยลตาวิมาน

[๓๒] นางเทพนารี ๕ องค์ มีความรุ่งเรือง มีปัญญางดงามด้วยคุณธรรม เป็นธิดาของท้าวเวสสุวรรณมหาราช คือ นางลดาเทพธิดา ๑ นางสัทธาเทพธิดา ๑ นางปวราเทพธิดา ๑ นางอัจฉิมุตีเทพธิดา ๑ นางสุดาเทพธิดา ๑ ต่างเป็นนางบำเรอของท้าวสักกเทวราชผู้ประเสริฐ มีสิริ ได้พากันไปยังแม่น้ำอันไหลมาจากสระอโนดาต มีน้ำเยือกเย็น มีดอกอุบลน้ำรินรมย์ ในป่าหิมพานต์ เพื่อทรงสนาน ครั้นทรงสนาน ฟ้อนรำขับร้อง รื่นเรึงสำราญใจในแม่น้ำแล้ว จากนั้นนางสุดาเทพธิดาได้ถามนางลดาเทพธิดาผู้เป็นพี่องค์ใหญ่ว่า เจ้าพี่จ๋า ผู้มีดวงตาเหลืองปนแดง มีร่างกายประดับด้วยพวงมาลัยอุบล มีพวงมาลัยประดับเศียร ผิวพรรณกึ่งดงามเปล่งปลั่งดังทองคำ มีอวัยวะทุกส่วนงดงามผ่องใส เหมือนทองคำที่ปราศจากเมฆหมอก มีอายุยืน ดีฉันขอถามเจ้าพี่ เพราะทำบุญอะไรไว้ เจ้าพี่จึงได้มียศมาก ทั้งเป็นที่รักและโปรดปรานของพระภัสสรา มีรูปงามสะสวยยิ่งนัก ทั้งฉลาดในการฟ้อนรำขับร้อง และบรรเลงเป็นเยี่ยม จนพวกเทพบุตรและเทพธิดาได้ถามถึงเสมอ ๆ ขอโปรดได้บอกแก่หม่อมฉันด้วยเถิด.

นางเทพธิดาจึงตอบว่า

ครั้งพี่ยังเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษย์โลก เป็นบุตรสะใภ้ในตระกูลมั่งคั่งตระกูลหนึ่ง ที่มีได้เป็นคนมักโกรธ เป็นผู้ประพฤติอยู่ได้บังคับบัญชาของสามี ไม่ประมาทในวันอุโบสถ เมื่อพี่ยังเป็นสาวอยู่ เป็นผู้รักดีด้วยการไม่ประพฤตินอกใจสามีหนุ่มพี่เป็นที่โปรดปรานของสามีเป็นอย่างยิ่ง ก็เพราะพี่มีน้ำใจผ่องใส ได้ทำตัวให้เป็น ที่โปรดปรานของสามีพร้อมทั้งญาติชั้นผู้ใหญ่ และบิดามารดาของสามี ตลอดจนคนใช้ชายหญิง พี่จึงได้มีบริวารยศอันบุญกรรมจัดมาให้ถึงอย่างนี้ เพราะกุศลกรรมนั้น พี่จึงได้เป็นผู้พิเศษกว่านางฟ้าพวกอื่น ในที่ ๔ สถาน คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ได้เสวยความยินดีมิใช่น้อย.

เมื่อนางสุตาเทพธิดาได้ฟังดังนี้แล้ว จึงได้พูดกับพี่สาวทั้งสามว่า

ข้าแต่เจ้าพี่ทั้งสาม เจ้าพี่ลดาได้แสดงถ้อยคำน่าฟังมากมิใช่หรือจะ หม่อมฉัน ทูลถามถึงเรื่องที่พวกเราชอบสงสัยกันมาก ก็กล่าวแก้ได้อย่างไม่ผิดพลาด เจ้าพี่ลดาควรเป็นตัวอย่างอันดีเยี่ยมสำหรับเราทั้งสี่และนารีทั้งหลาย มาเราทั้งปวงพึงประพฤติธรรมในสามีทั้งหลาย เราทั้งปวงพึงประพฤติในสามีเหมือนอย่างสตรีที่ดี ประพฤติยำเกรงสามี ฉะนั้นครั้งเราทั้งหลายปฏิบัติธรรม คือ การอนุเคราะห์ต่อสามีด้วยสภาพทั้ง ๕ อย่างนี้ ก็จะได้สมบัติอย่างที่เจ้าพี่ลดาพูดถึงอยู่ประเดี๋ยวนี้ พญาราชสีห์ตัวสัตยจรไปตามราวไพรใกล้เชิงเขา อาศัยอยู่บนบรรพตเขาหลวง แล้วก็เที่ยวตะครุบจับสัตว์ ๔ เท้าใหญ่ๆน้อยๆ ๗ ชนิดกัดกินเป็นอาหารได้ ฉันทิด สตรีที่มีศรัทธาเป็นอริยสาวิกาในศาสนา นี้ ก็ฉันนั้น เมื่อยังอาศัยภักตดาอยู่ ควรประพฤติ ยำเกรงสามี พึงฆ่าความโกรธ กำจัดความตระหนี่เสียได้แล้ว เขาผู้ประพฤติธรรม โดยชอบ จึงรื่นเริงบันเทิงใจอยู่บนสวรรค์.

จบลดาวิมาน

อรรถกถาลดาวิมาน

ลดาวิมาน มีคำถาว่า ลดา จ สุขชา ปวรา จ เทวตา ดังนี้ เป็นต้น. ลดาวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ เขตวันมหารวิหาร อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี ใกล้กรุงสาวัตถี. ก็สมัยนั้น ธิดาของอุบาสกคนหนึ่งชาวเมืองสาวัตถี ชื่อว่า ลดา เป็นบัณฑิต ฉลาด มีปัญญา ไปสู่ตระกูลสามี ประพฤติตนเป็นที่ชอบใจของสามีและแม่ผัวพ่อผัว พูดจาน่ารัก ฉลาดในการสงเคราะห์บริวารชน สามารถจัดการทรัพย์สมบัติในเรือนได้เรียบร้อย ไม่มักโกรธ ถึงพร้อมด้วยศีลและมรรยาท ยินดีในการแจกจ่ายทาน ถือศีล ๕ ไม่ขาด ได้เป็นหญิงไม่ประมาทในการรักษาอุโบสถ.

ครั้นต่อมา นางถึงแก่กรรม ได้เกิดเป็นธิดาของท้าวเวสสวัณมหาราช มีชื่อว่านาง ลดาเทพธิดาเหมือนกัน. นางลดาเทพธิดาได้มีน้องสาวอื่นอีก ๔ นาง คือ นางสังขชา-เทพธิดา นางปวราเทพธิดา นางอัจฉิมุตีเทพธิดาและนางสุตาเทพธิดา ท้าวสักกเทวราชนำนางทั้ง ๕ นั้นมาตั้งไว้ในฐานะเป็นนางบำเรอโดยให้เป็นหญิงพื่อนรำ. แต่นางลดาเทพธิดาได้เป็นที่โปรดปรานของท้าวสักกะมาก เพราะนางฉลาดในการพื่อนรำขับร้อง.

เมื่อนางเหล่านั้นมาประชุมร่วมกันอย่างมีความสุข จึงเกิดถกเถียงกันเกี่ยวกับความสามารถในการสังคีต. นางทั้งหมดจึงไปเฝ้าท้าวเวสสุวรรณมหาราชถามว่า พ่อเจ้าบรรดาลูก ๆ คนไหนฉลาดในการฟ้อน เป็นต้นจะพ่อ ท้าวเวสสุวรรณมหาราชตรัสอย่างนี้ว่า ลูก ๆ จงไปที่ฝั่งสระโนนดาต ลูก ๆ เล่นสังคีตในเทวสมาคมเถิด ณ ที่นั้น จักปรากฏความวิเศษของพวกลูก. นางเหล่านั้นได้ทำตาม ณ เทวสมาคมนั้น เมื่อนางลดาฟ้อน พวกเทพบุตรไม่สามารถจะดำรงอยู่โดยสภาพของตนได้. พวกเทพบุตรพากันชื่นชมยินดี ไม่เคยมีความอัศจรรย์ใจเช่นนี้มาก่อนเลย ต่างให้สาธุการไม่ขาดสาย ให้อำนาจด้วยความยินดี ยกผืนผ้าใบไปมา ได้เกิดโกลาหลยกใหญ่ดุจทำป่าหิมพานต์ให้สะท้านหวั่นไหว. ก็เมื่อนางนอกนั้นฟ้อน พวกเทพบุตรต่างนั่งนิ่งดูจนकुเหว่าอยู่ในโพรง. ความวิเศษได้ปรากฏแก่นางลดาเทพธิดา ในการขับกล่อมนั้นด้วยประการฉะนี้.

จึงบรรดาเทพธิดาเหล่านั้น ความสงสัยได้เกิดแก่นางสุดาเทพธิดาว่า พี่ลดานี้ทำกรรมอะไรไว้หนอ จึงครอบงำพวกเราไว้ได้ทั้งวรรณและยศ ถ้ากระไรเราจะต้องถามกรรมที่พี่ลดาทำไว้. นางสุดาเทพธิดาจึงได้ถามนางลดาเทพธิดา. แม้นางลดาเทพธิดาก็ได้ตอบให้นางสุดาเทพธิดาทราบ.

ท้าวเวสสุวรรณมหาราช ได้บอกความทั้งหมดนี้แก่ท่านมหาโมคคัลลานเถระผู้จาริกไปยังเทวโลก พระเถระเมื่อจะกราบทูลความนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าตั้งแต่มูลเหตุของคำถาม จึงกราบทูลว่า

คำถามของนางสุดาเทพธิดาว่า เทพนารี ๕ องค์มีความรุ่งเรือง มีปัญญางามด้วยคุณธรรม เป็นธิดาของท้าวเวสสุวรรณมหาราช คือ นางลดาเทพธิดา ๑ นางธัชชาเทพธิดา ๑ นางปวราเทพธิดา ๑ นางอัจฉิมุติเทพธิดา ๑ นางสุดาเทพธิดา ๑ ต่างเป็นนางบำเรอของท้าวสักกเทวราชผู้ประเสริฐ ผู้มีสิริ ได้พากันไปยังแม่น้ำอันไหลมาจากสระโนนดาต มีน้ำเย็น มีดอกบัวนารัณมย์ ในป่าหิมพานต์ เพื่อทรงสนาน ครั้นทรงสนานฟ้อนรำขับร้อง รื่นเริงในแม่น้ำนั้นแล้ว นางสุดาเทพธิดาได้ถามนางลดาเทพธิดาว่า พี่เจ้า ผู้ทรงพวงมาลัยดอกบัว มีพวงมาลัยประดับเศียร มีผิวงามเปล่งปลั่งดังทองคำ มีดวงตาเหลืองปนแดง มีอวัยวะทุกส่วนงามผ่องใสดุจทองฟ้าปราศจากเมฆหมอก มีอายุยืน น้องขอถามเจ้าพี่ เจ้าพี่ทำบุญอะไรไว้ จึงมียศ ทั้งเป็นที่รักของพระสวามี มีรูปงามสะสวยยิ่งนัก ทั้งฉลาดในการฟ้อนรำขับร้อง และบรรเลงเป็นเยี่ยม จนเทพบุตรเทพธิดาได้ถามถึงเสมอ ๆ ขอเจ้าพี่โปรดบอกแก่น้องด้วยเถิด.

นางลดาเทพธิดาตอบว่า

พี่เป็นมนุษย์อยู่ในหมู่มนุษย์ ได้เป็นสละไว้ในตระกูลมีสมบัติมาก พี่เป็นผู้ไม่
โกรธ พี่ประพฤติตามอำนาจของสามี ไม่ประมาทในวันอุโบสถ เมื่อพี่ยังเป็นสาว พี่
ไม่นอกใจสามี มีจิตเลื่อมใส เป็นที่โปรดปรานของสามี พร้อมทั้งพี่น้อง บิดามารดา
ของสามี ตลอดคนใช้ชายหญิง พี่จึงได้ยศอันบุญกรรมจัดมาให้ถึงอย่างนี้ เพราะ
กุศลกรรมนั้น พี่จึงได้วิเศษกว่านางฟ้าพวกอื่นในฐานะ ๔ คือ อายุ วรรณะ สุขะ
พละ ได้เสียความดีมีใช้น้อย. เมื่อนางสุดาเทพธิดาได้ฟังดังนั้นแล้ว จึงได้พูดกับ
เจ้าพี่ทั้ง ๓ ว่า ข้าแต่เจ้าพี่ทั้ง ๓ เจ้าพี่ลดาได้บอกถ้อยคำน่าฟังมากมิใช่หรือ น้องถาม
ถึงเรื่องที่พวกเราสงสัยกันมาก ก็บอกได้อย่างไม่ผิดพลาด เจ้าพี่ลดาควรเป็นตัวอย่าง
อันดี สำหรับพวกเราทั้ง ๔ และนารีทั้งหลาย พวกเราทั้งหมดพึงประพฤติในสามี
เหมือนอย่างสตรีที่ดีประพฤติยำเกรงสามีจะนั้น ครั้นเราทั้งหลายปฏิบัติธรรม คือ
การอนุเคราะห์ต่อสามีด้วยฐานะทั้ง ๕ อย่างแล้ว ก็จะได้สมบัติ อย่างที่เจ้าพี่ลดาพูด
ถึงอยู่เดี๋ยวนี้ พญาราชสีห์ตัวสัตยูจรรไปตามราวป่าใกล้เชิงเขา อาศัยอยู่บนภูเขา แล้ว
ก็เที่ยวตะครุบ จับสัตว์ ๔ เท้าให้น้อยๆ ทุก ๆ ชนิด กัดกินเป็นอาหารได้ฉันใด สตรี
ที่มีศรัทธา เป็นอริยสาวิกาในศาสนานี้ก็ฉันนั้น เมื่อยังอาศัยสามีอยู่ ควรประพฤติ
ยำเกรงสามี ฆ่าความโกรธเสีย กำจัดความตระหนี่เสียได้แล้ว เขาผู้ประพฤติธรรม
โดยชอบ จึงรื่นเริงบันเทิงใจอยู่บนสวรรค์.

จบอรรถกถาลดาวิมาน

๕. คุดติลวิมาน

ว่าด้วยคุดติลวิมาน

[๓๓] พระมหาสัตว์นามว่าคุดติลบัณฑิต อันสมเด็จพระรินทราธิราชทรงจำแลงองค์เป็นพราหมณ์โกสิยโคตร เสด็จเข้าไปหาทรงซักถามแล้ว ได้ทูลตอบแสดงความเจ็บใจของตนให้ท้าวเชอทรงทราบด้วยคาถา ความว่า

ข้าแต่ท้าวโกสีย์ ข้าพระองค์ได้สอนวิชาดีดพิณ ๗ สาย อันมีเสียงไพเราะมาก น่ารื่นรมย์ ให้แก่มุสลิละผู้เป็นศิษย์ เขาตั้งใจจะดีดพิณประชันกับข้าพระองค์บนกลางเวที ขอพระองค์ทรงเป็นที่พึงของข้าพระองค์ด้วย.

สมเด็จพระรินทราธิราช ทรงสดับคำปรับทุกข์นั้นแล้ว เมื่อจะทรงพลอบอาจารย์ จึงตรัสปลุกใจด้วยคาถา ความว่า

จะกลัวไปทำไมนะ ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าจะเป็นที่พึงของท่านอาจารย์ เพราะข้าพเจ้าเป็นผู้บูชาท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าผู้เป็นศิษย์จะไม่ปล่อยให้ท่านอาจารย์ปราชัย ท่านอาจารย์ต้องเป็นผู้ชนะนายมุสลิละผู้เป็นศิษย์แน่นอน.

เมื่อสมเด็จพระรินทราธิราชตรัสพลอบใจเช่นนี้ คุดติลบัณฑิตก็โล่งใจคลายทุกข์ พอถึงวันนัดก็ไปประลองศิลปกันบนเวทีหน้าพระโรง ในที่สุด คุดติลบัณฑิตผู้อาจารย์เป็นฝ่ายชนะ นายมุสลิละผู้เป็นศิษย์เป็นฝ่ายแพ้ถึงแก่ความตายกลางเวที เพราะอาชญาของปวงชน สมเด็จพระรินทราธิราชทรงกล่าววาจาแสดงความยินดีด้วยกับคุดติลบัณฑิตแล้ว เสด็จกลับเทวสถาน ครั้นกาลต่อมา สมเด็จพระรินทราธิราชตรัสใช้ให้พระมาตลีเทพสารดีนำเวชยันตราขรกลงมารับคุดติลบัณฑิตไปยังเทวโลก เพื่อให้ดีดพิณถวาย คุดติลบัณฑิตจึงกราบทูลท้าวโกสีย์ในท่ามกลางเทพบริษัท เพื่อไต่ถามถึงบุรพกรรมของเทพธิดาทั้งหลาย ณ ที่นั้น เป็นรางวัลแห่งการดีดพิณเสียก่อน เมื่อได้รับพระอนุญาตแล้ว จึงไต่ถามถึงบุรพกรรมของเทพธิดาเหล่านั้นว่า

ดูก่อนแม่เทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มีรัศมีส่องแสงสว่างไปทั่วทุกทิศ สถิตอยู่เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้

ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้น อันคุตติลบัณฑิตถามเหมือนท่านพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว มีใจยินดี ได้พยากรณ์ปัญหาแห่งผลกรรมที่ถูกถามนั้นว่า

ดิฉันเป็นสตรีผู้ประเสริฐในระและนารีทั้งหลาย ได้ถวายผ้าอย่างดีผืนหนึ่งแก่ภิกษุรูปหนึ่ง ดิฉันได้ถวายผ้าอันนารักอย่างนี้ จึงมาได้ทิพยวิมานอันน่าปลื้มใจถึงเช่นนี้ เชิญดูวิมานของดิฉันนั้นเถิด ยิ่งกว่านั้น ดิฉันยังเป็นนางฟ้าที่มีรูปร่างและผิวพรรณน่ารัก ทั้งยังเป็นผู้เลศกว่านางอัปสรตั้งพันนางอีกด้วย เชิญดูผลแห่งบุญ คือการถวายผ้าอย่างดีทั้งหลายนั้นเถิด เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศเพราะบุญกรรมนั้น.

วิมานทั้ง ๔ ที่จะกล่าวต่อไปนี้ มีความพิสดารเหมือนวัตถุกายิกวิมาน.

(๑) พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนแม่เทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้น อันพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว มีความปลาบปลื้มใจ ได้พยากรณ์ปัญหาแห่งผลกรรมที่ถูกถามนั้นว่า

ดิฉันเป็นสตรีผู้ประเสริฐในระและนารีทั้งหลาย ได้ถวายดอกมะลิอย่างดีแก่ภิกษุรูปหนึ่ง ดิฉันได้ถวายดอกมะลิอันนารักอย่างนี้ จึงมาได้ทิพยวิมานน่าปลื้มใจถึงเช่นนี้ นิมนต์พระคุณเจ้าดูวิมานของดิฉันนั้นเถิด ยิ่งกว่านั้น ดิฉันยังเป็นนางฟ้าที่มีรูปร่าง และผิวพรรณน่ารัก ทั้งยังเป็นผู้เลศกว่านางอัปสรตั้งพันอีกด้วย นิมนต์พระคุณเจ้าดูผลแห่งบุญ คือการถวายดอกมะลิอย่างดีทั้งหลายนั้นเถิด เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมนั้น.

(๒) พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนแม่เทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ สถิตอยู่เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศเพราะบุญกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้น อันพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว มีความปลาบปลื้มใจ ได้พยากรณ์ปัญหาแห่งผลกรรมที่ถูกถามนั้นว่า

ดิฉันเป็นสตรีผู้ประเสริฐในระและนารีทั้งหลาย ได้ถวายจุกของหอมอย่างดี แก่ภิกษุรูปหนึ่ง ดิฉันได้ถวายจุกของหอมอันน่ารักอย่างนี้ จึงมาได้ทิพยวิมานอัน น่าปลื้มใจเช่นนี้ นิมนต์พระคุณเจ้าดูวิมานของดิฉันนี้เถิด ยิ่งกว่านั้น ดิฉันยังเป็น นางฟ้าที่มีรูปร่างและผิวพรรณน่ารัก ทั้งยังเป็นผู้เลิศกว่านางอัปสรตั้งพันนางอีกด้วย นิมนต์พระคุณเจ้าดูผลแห่งบุญ คือ การถวายจุกของหอมอย่างดีทั้งหลายนั้น เถิด เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีส่องสว่างไป ทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมนั้น.

(๓) พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนแม่เทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ สถิตอยู่เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้น อันพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว มีความปลาบปลื้มใจ ได้พยากรณ์ ปัญหาแห่งผลกรรมที่ถูกถามนั้นว่า

ดิฉันเป็นสตรีผู้ประเสริฐในระและนารีทั้งหลาย ได้ถวายผลไม้อย่างดีแก่ภิกษุ รูปหนึ่ง ดิฉันได้ถวายผลไม้อันน่ารักอย่างนี้ จึงมาได้ทิพยวิมานอันน่าปลื้มใจถึง เช่นนี้ นิมนต์พระคุณเจ้าดูวิมานของดิฉันนั้นเถิด ยิ่งกว่านั้น ดิฉันยังเป็นนางฟ้าที่มี รูปร่างและผิวพรรณน่ารัก ทั้งยังเป็นผู้เลิศกว่านางอัปสรตั้งพันนางอีกด้วย นิมนต์ พระคุณเจ้าดูผลแห่งบุญ คือการถวายผลไม้อย่างดีทั้งหลายนั้นเถิด เพราะบุญกรรม นั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญ กรรมนั้น.

(๔) พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนแม่เทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มี รัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ สถิต อยู่เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้น อันพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว มีความปลาบปลื้มใจ ได้พยากรณ์ ปัญหาแห่งผลกรรมที่ถูกถามนั้นว่า

ดิฉันเป็นสตรีผู้ประเสริฐในระและนารีทั้งหลาย ได้ถวายอาหารมีรสอย่างดีแก่ ภิกษุรูปหนึ่ง ดิฉันได้ถวายอาหารอันน่ารักอย่างนี้ จึงมาได้ทิพยวิมานอันน่าปลื้ม ใจถึงเช่นนี้ นิมนต์พระคุณเจ้าดูวิมานของดิฉันนั้นเถิด ยิ่งกว่านั้น ดิฉันยังเป็น

นางฟ้าที่มีรูปร่างและผิวพรรณน่ารัก ทั้งยังเป็นผู้เลิศกว่านางอัปสรต้งพันนางอีกด้วย นิมนต์พระคุณเจ้าคุณผลแห่งบุญ คือการถวายอาหารมีรสอย่างดีทั้งหลายนั้นเถิด เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมนั้น.

พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนแม่เทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ สถิตอยู่เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศเพราะบุญกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้น อันพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว มีความปลื้มใจ ได้พยากรณ์ปัญหาแห่งผลกรรมที่ถูกถามนั้นว่า

ดิฉันได้นำของหอม ๕ อย่าง ไปประพรมที่องค์พระสถูปทองคำ สำหรับบรรจุพระบรมธาตุของพระกัศสปสัมมาสัมพุทธเจ้า นิมนต์พระคุณเจ้าคุณวิมานของดิฉันนี้เถิด ยิ่งกว่านั้น ดิฉันยังเป็นนางฟ้าที่มีรูปร่างและผิวพรรณน่ารัก ทั้งยังเป็นผู้เลิศกว่านางอัปสรต้งพันนางอีกด้วย นิมนต์พระคุณเจ้าคุณผลแห่งบุญคือการถวายของหอม ๕ อย่างนั้นเถิด เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมนั้น.

วิมานทั้ง ๔ จะกล่าวต่อไปนี้ มีเนื้อความพิสดารเหมือนกับคันธปัญจจลิกวิมาน

(๑) พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนแม่เทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ สถิตอยู่เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้น อันพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว มีความปลาบปลื้มใจ ได้พยากรณ์ปัญหาแห่งผลกรรมที่ถูกถามนั้นว่า

ดิฉันได้เห็นภิกษุและภิกษุณีทั้งหลาย พาฉันเดินทางไกล ได้ฟังธรรมเทศนาของท่านเหล่านั้น ได้เข้ารักษาอุโบสถอยู่วันหนึ่งคืนหนึ่ง นิมนต์พระคุณเจ้าคุณวิมานของดิฉันนั้นเถิด ยิ่งกว่านั้น ดิฉันยังเป็นนางฟ้าที่มีรูปร่างและผิวพรรณน่ารัก ทั้งยังเป็นผู้เลิศกว่านางอัปสรต้งพันนางอีกด้วย นิมนต์พระคุณเจ้าคุณผลแห่งบุญทั้งหลายเถิด เพราะบุญกรรมนั้นดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมนั้น.

(๒) พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนแม่เทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ สถิตอยู่เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้น อันพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว มีความปลาบปลื้มใจ ได้พยากรณ์ ปัญหาแห่งผลกรรมที่ถูกถามว่า

ดิฉันยืนอยู่ในน้ำ มีจิตเลื่อมใส ได้ถวายน้ำใช้และน้ำฉันแก่ภิกษุรูปหนึ่ง นิมนต์ พระคุณเจ้าวิมานของดิฉันนั้นเกิด ยิ่งกว่านั้น ดิฉันยังเป็นนางฟ้าที่มีรูปร่างและผิวพรรณน่ารัก ทั้งยังเป็นผู้เลิศกว่านางอัปสรตั่งพันนางอีกด้วย นิมนต์พระคุณเจ้าดู ผลแห่งบุญทั้งหลายเกิด เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมนั้น.

(๓) พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนแม่เทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ สถิตอยู่เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้น อันพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว มีความปลาบปลื้มใจ ได้พยากรณ์ ปัญหาแห่งผลกรรมที่ถูกถามนั้นว่า

ดิฉันไม่คิดมั่งร้าย ตั้งใจปฏิบัติเป็นอย่างดี ซึ่งแม่ผัวและพ่อผัวผู้ดูร้ายผู้มักโกรธ ง่ายและหยาบคาย เป็นผู้ไม่ประมาทในการรักษาศีลของตน นิมนต์พระคุณเจ้าดู วิมานของดิฉันนั้นเกิด ยิ่งกว่านั้น ดิฉันยังเป็นนางฟ้าที่มีรูปร่างและผิวพรรณน่ารัก ทั้งยังเป็นผู้เลิศกว่านางอัปสรตั่งพันนางอีกด้วย นิมนต์พระคุณเจ้าดูผลแห่งบุญทั้งหลายเกิด เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมนั้น.

(๔) พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนแม่เทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ สถิตอยู่เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้น อันพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว มีความปลาบปลื้มใจ ได้พยากรณ์ ปัญหาแห่งผลกรรมที่ถูกถามนั้นว่า

ดีฉันเป็นหญิงรับใช้ รับจ้างทำกิจการงานของคนอื่น ไม่เกียจคร้าน ไม่เป็นคนโง่งง่าย ไม่ถือตัว ชอบแบ่งปันสิ่งของอันเป็นส่วนของตนที่ได้มาแก่ปวงชนที่ต้องการ นิมนต์พระคุณเจ้าดูวิมานของดีฉันนั้นเถิด ยิ่งกว่านั้น ดีฉันยังเป็นนางฟ้าที่มีรูปร่างและผิวพรรณน่ารัก ทั้งยังเป็นผู้เลิศกว่านางอัปสรตั้งพันนางอีกด้วย นิมนต์พระคุณเจ้าดูผลแห่งบุญทั้งหลายเถิด เพราะบุญกรรมนั้น ดีฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศเพราะบุญกรรมนั้น.

พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนแม่เทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มีรัศมีส่องสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ สถิตอยู่เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้น อันพระมหาโมคคัลลานเถระถามแล้ว มีความปลาบปลื้มใจ จึงพยากรณ์ปัญหาแห่งผลกรรมที่ถูกถามนั้นว่า

ดีฉันได้ถวายข้าวสุกกลุณมวัสตแก่ภิกษุรูปหนึ่ง ผู้กำลังเที่ยววิณฑาบาตอยู่ นิมนต์พระคุณเจ้าจงดูวิมานของดีฉันนั้นเถิด ยิ่งกว่านั้น ดีฉันเป็นนางฟ้าที่มีรูปร่างและผิวพรรณน่ารัก ทั้งยังเป็นผู้เลิศกว่านางอัปสรตั้งพันนางอีกด้วย เพราะบุญกรรมนั้นดีฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมนั้น.

ในวิมานเหล่านั้น ๒๕ วิมานที่จะกล่าวต่อไปนี้มีเนื้อความพิสดารเหมือนกับชีโรทนทายิกาวิมาน.

พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนแม่เทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้น อันพระมหาโมคคัลลานเถระถามแล้ว มีความปลาบปลื้มใจ จึงพยากรณ์ปัญหาแห่งผลกรรมที่ถูกถามนั้นว่า

ดีฉันได้ถวาย

๑. น้ำอ้อยยบ ฯลฯ ๒. ผลมะพลับสุก ฯลฯ ๓. อ้อยท่อนหนึ่ง ฯลฯ ๔. แดงโมผลหนึ่ง ฯลฯ ๕. พักทองผลหนึ่ง ฯลฯ ๖. ยอดผักต้ม ฯลฯ ๗. ผลลิ้นจี่ ฯลฯ ๘. เชิงกราน ฯลฯ ๙. ผักดองกำหนึ่ง ฯลฯ ๑๐. ดอกไม้กำหนึ่ง ฯลฯ ๑๑. มัน ฯลฯ ๑๒. สะเดากำหนึ่ง ฯลฯ ๑๓. น้ำผักดอง ฯลฯ ๑๔. แป้งคลุกงาคั่ว ฯลฯ ๑๕. ประคดเอว

๗๑. ๑๖. ผ้าอังสะ ๗๑. ๑๗. พัด ๗๑. ๑๘. พัดสี่เหลี่ยม ๗๑. ๑๙. พัดใบตาล ๗๑. ๒๐. หางนกยูงกำหนึ่ง ๗๑. ๒๑. ร่ม ๒๒. รองเท้า ๗๑. ๒๓. ขนมห ๗๑. ๒๔. ขนมหัฒ ๗๑. ๒๕. น้ำตาลกรวด ๗๑

แก่อภิกษุรูปหนึ่งผู้กำลังบิณฑบาตอยู่ นิมนต์พระคุณเจ้าดูวิมานของดิฉันนั้นเถิด ยิ่งกว่านั้น ดิฉันยังเป็นนางฟ้าที่มีรูปร่างและผิวพรรณน่ารัก ทั้งยังเป็นผู้เลิศกว่านาง อปสรตั้งพันนางอีกด้วย เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณงามเช่นนี้ ๗๑ และ มีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมนั้น.

เมื่อนางเทพธิดาเหล่านั้น เผลยผลกรรมที่ได้ทำมาเป็นอันดีอย่างนี้แล้ว คุดติลวิมานทิตรำเรง บันเทิงใจ เมื่อจะแสดงความชื่นชมยินดีของตนจึงกล่าวว่า

ข้าพเจ้ามาถึงเมืองสวรรค์วันนี้ เป็นการดีแท้ เป็นฤกษ์งามยามดี ที่ข้าพเจ้า ได้เห็นนางเทพธิดาทั้งหลาย ที่เป็นนางฟ้า มีรูปร่างและผิวพรรณน่ารักใคร่ ทั้งยัง ได้ฟังธรรมอันแนะนำทางบุญกุศลจากเธอเหล่านั้นด้วย แต่จะไป ข้าพเจ้าจักกระทำ บุญกุศลให้มากด้วยการให้ทาน ด้วยการประพฤติธรรมสม่ำเสมอ ด้วยการรักษาศีล สังวร และด้วยการฝึกอินทรีย์ ข้าพเจ้าจักได้ไปสู่สถานที่ดี ๆ ไปแล้วไม่เศร้าโศก.

จบคุดติลวิมาน

อรรถกถาคุดติลวิมาน

คุดติลวิมาน มีคาถาว่า สดุดตุนติ สุมธูรฺรัง นี้เป็นต้น. คุดติลวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ กรุงราชคฤห์ ทานพระมหาโมคคัลลานะ จาริก ไปยังเทวโลก ตามนัยที่กล่าวแล้วในหนหลังนั้นแล ครั้นไปถึงภพดาวดึงส์ เห็นเทพธิดา ๓๖ นาง แต่ละนางมีนางอัปสรเป็นบริวาร เสวยทิพยสมบัติใหญ่ใน ๓๖ วิมาน ซึ่งตั้งอยู่ ณ ภพดาวดึงส์นั้น จึงถามถึงกรรมที่เทพธิดาเหล่านั้นได้กระทำมาในกาลก่อนตามลำดับด้วย คาถาทั้งหลาย ๓ คาถา มีอาทิว่า อภิกุณฺหา เวณฺเณห มีวรรณงามยิ่งนัก ดังนี้. แม้ เทพธิดาเหล่านั้นก็ได้ตอบตามลำดับคำถามของพระมหาโมคคัลลานเถระ โดยนัยมีอาทิว่า วตฺถุตฺตมททายิกา นารี ดิฉันเป็นนารีได้ถวาย ผ้าเนื้อดี ดังนี้.

ลำดับนั้น พระเถระจึงออกจากเทวโลกลงมาสู่มนุษยโลก ได้กราบทูลความนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า. พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นได้สดับดังนั้นแล้ว จึงตรัสว่า โมคคัลลา-

นะ เทพธิดาเหล่านั้นมิได้ตอบอย่างที่เธอถามในบัดนี้อย่างเดียวนั่น เมื่อก่อนก็ได้ตอบอย่างที่เราถามเหมือนกัน. พระเถระกราบทูลขอร้องให้ตรัสเล่า พระองค์จึงได้ตรัสเล่าเรื่องของพระองค์ ครั้งเสวยพระชาติเป็นคฤตติละอาจารย์ในอดีตให้ฟังดังต่อไปนี้

ในครั้งอดีต เมื่อ**พระเจ้าพรหมทัต**เสวยราชสมบัติอยู่ใน**กรุงพาราณสี** พระโพธิสัตว์อุบัติอยู่ในตระกูลคณธรรพ์ ได้เป็นอาจารย์ปรากฏชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในทุกทิศ โดยชื่อว่า **คฤตติละ** เช่นเดียวกับติมพฐนารทะเพราะเป็นผู้มีศิลปะบริสุทธิ์ในศิลปะของคณธรรพ์. คฤตติละนั้นเลี้ยงดูมารดาบิดาผู้แก่เฒ่าตาบอด. คณธรรพ์ ชื่อ**มุสิละ** ชาวอุชเชนี ได้ทราบถึงความสำเร็จทางศิลปะของอาจารย์คฤตติละนั้น จึงเข้าไปหาทำความเคารพแล้ว ยืน ณ ส่วนข้างหนึ่ง เมื่ออาจารย์คฤตติละถามว่า ท่านมีธุระอะไรหรือ จึงบอกว่า ประสงค์จะเรียนศิลปะในสำนักของอาจารย์. อาจารย์คฤตติละมองดูมุสิละคณธรรพ์นั้น เพราะความที่เป็นผู้ฉลาดในการดูลักษณะ คิดว่า เจ้าคนนี้มีอริยาศัยไม่เรียนร้อยหยาบคาย จักเป็นคนไม่รู้จักคุณคน ไม่ควรสงเคราะห์ ดังนี้จึงไม่ให้โอกาสที่จะเรียนศิลปะ มุสิละจึงเข้าไปหา มารดาบิดาของอาจารย์คฤตติละ ขอร้องให้มารดาบิดาช่วย. อาจารย์คฤตติละ เมื่อถูกมารดาบิดาแนะนำให้ยินยอม จึงคิดว่า อันว่าถ้อยคำของครูคนแรกคือบิดามารดา มีน้ำหนัก ควรค่าแก่การใส่ใจ ดังนี้ จึงเริ่มบอกศิลปะแก่มุสิละ ต่อมา เมื่อกาลเวลาล่วงไป เพราะเหตุที่อาจารย์คฤตติละปราศจากความตระหนี่ และเพราะจิตใจมีความกรุณา จึงไม่ทำอาจริยมุฏฐิ (หวงความรู้) จึงเปิดเผยวิชาการให้มุสิละศึกษาศิลปะโดยสิ้นเชิง จนหมดภูมิความรู้ของอาจารย์.

แม้มุสิละนั้น เพราะเป็นคนฉลาด เพราะสะสมบุญมาในกาลก่อน และเพราะไม่เกียจคร้าน ไม่ช้าก็เรียนจบศิลปะ จึงคิดว่า กรุงพาราณสีนี้ เป็นนครอันเลิศในชมพูทวีป ถ้ากระไร เราควรแสดงศิลปะแก่บริษัทต่อหน้าพระที่นั่งในนครนี้ เมื่อเป็นเช่นนั้น เราก็จักปรากฏชื่อเสียงเป็นที่รู้จักยิ่งกว่าอาจารย์ทั้งหลายในชมพูทวีป ดังนี้. มุสิละ จึงบอกแก่อาจารย์ว่า กระผมประสงค์จะแสดงศิลปะหน้าพระที่นั่ง ขอท่านอาจารย์ได้โปรดนำกระผมเข้าเฝ้าด้วยเถิด. พระมหาสัตว์ มีความกรุณาว่า มุสิละนี้ เรียนศิลปะในสำนักของเรา จงได้รับอุปถัมภ์เถิด ดังนี้ จึงนำเขาเข้าเฝ้าพระราชชา แล้วกราบทูลว่า ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาท ขอพระองค์ได้โปรดทอดพระเนตรดูความชำนาญในการติดพันของลูกศิษย์ของข้าพระพุทธเจ้าผู้นี้เถิดพระเจ้าข้า พระราชาตรัสสั่งว่า ดีแล้ว ทรงสดับการติดพันของมุสิละนั้น พอพระทัยยิ่งนัก ครั้นมุสิละกราบทูลลา ทรงห้ามแล้วตรัสว่า เจ้าจงอยู่รับราชการกับเราเถิด เราก็จักให้ครึ่งหนึ่งจากส่วนที่ให้แก่อจารย์. มุสิละกราบทูลว่า ขอเดชะ ข้าพระองค์จะไม่ขอรับต่ำกว่าอาจารย์ ขอพระองค์ได้โปรดพระราชทานเท่ากับ

อาจารย์เถิด พระเจ้าข้า เมื่อพระราชดำรัสว่า เจ้าอย่าพูดอย่างนั้นซิ ธรรมดาอาจารย์เป็นผู้ใหญ่ เราจักให้เจ้าครั้งหนึ่งเท่านั้น มุสิละกราบทูลว่า ขอเดชะพระอาญาไม่พ้นเกล้า ฯ ขอพระองค์ได้โปรดทอดพระเนตรศิลปะของข้าพระองค์และอาจารย์เถิด พระเจ้าข้า แล้วก็ออกจากกรุงราชคฤห์ เทียวโหมษณาไปในที่นั้น ๆ ว่า จากนั้นไป ๗ วัน จักมีการแสดงศิลปะที่หน้าพระลานหลวง ระหว่างข้าพเจ้าและอาจารย์คุตติละ ขอเชิญผู้ประสงค์จะชมศิลปะนั้นจงพากันมาชมเถิด.

พระมหาสัตว์สดับดังนั้นแล้ว คิดว่า มุสิละนี้ ยังหนุ่มมีกำลัง ส่วนเราแก่แล้ว กำลังก็น้อย ถ้าเราแพ้ เราตายเสียดีกว่า เพราะฉะนั้น เราจะเข้าไปป่าผูกคอตายละ จึงไปป่า เกิดกลัวตายก็กลับ อยากตายอีกก็เดินไปป่า กลัวตายอีกก็กลับ เมื่อพระมหาสัตว์ไป ๆ มา ๆ อยู่อย่างนี้ ที่นั้นเตียนโล่งไม่มีหญ้าเลย. ลำดับนั้น ท้าวสักกเทวราชเข้าไปหาพระมหาสัตว์ปรากฏรูปประดิษฐานอยู่บนอากาศ กล่าวอย่างนี้ว่า ท่านอาจารย์ทำอะไร. พระมหาสัตว์ได้ทูลตอบแสดงความเจ็บใจของตนว่า

ข้าแต่ท้าวโกสีย์ ข้าพระองค์ได้สอนวิชาคิดพิณ ๗ สาย มีเสียงไพเราะมาก น่ารื่นรมย์ แก่มุสิละผู้เป็นศิษย์ เขาตั้งใจจะคิดพิณประชันกับข้าพระองค์กลางเวที ขอพระองค์ได้โปรดเห็นที่พึงแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด.

อธิบายความว่า ข้าแต่เทวราช ข้าพระองค์ได้สอนศิลปะของคนธรรพ์ อันได้แก่วิชาชื่อว่า พิณ ๗ สาย เพราะแสดงเสียง ๗ อย่าง มีเสียงเหมือนนกยูงร้องเป็นต้น เพราะมีสาย ๗ สาย ชื่อว่ามีเสียงไพเราะมาก เพราะทำเสียงนั้นไม่ให้เสื่อมไปจากชนิดของเสียง ๒๒ อย่าง ตามสมควร ชื่อว่า น่ารื่นรมย์ เพราะเสียงและพิณน่ารื่นรมย์อย่างยิ่งแก่ผู้ฟัง โดยการเทียบกันและกัน เพราะเป็นผู้ฉลาดในการปรับเสียงครบ ๕๐ เสียง ตามที่เรียนมา เพราะเหตุนั้น ข้าพระองค์ได้สอนได้ให้เรียนได้ให้ศึกษาแก่ลูกศิษย์ ชื่อว่า มุสิละ. มุสิละนั้นเป็นลูกศิษย์ จะคิดพิณประชันกับข้าพระองค์ผู้เป็นอาจารย์ของตนบนเวที คือ ทำทายเพื่อแสดงความวิเศษของตนด้วยการแข่งดี เขาบอกกะข้าพระองค์ว่า อาจารย์จงมาแสดงศิลปะกันเถิด ดังนี้ ข้าแต่ท้าวโกสีย์เทวราช ขอพระองค์จงเป็นที่พึงแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด.

ท้าวสักกเทวราชได้สดับดังนั้น เมื่อจะทรงพลอบว่า อาจารย์อย่ากลัวเลย ข้าพเจ้าจะเป็นที่พึง ช่วยบรรเทาทุกข์ของอาจารย์ จึงตรัสว่า

ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าจะเป็นที่พึงของอาจารย์ ข้าพเจ้าเป็นผู้บูชาท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าผู้เป็นศิษย์จะไม่ปล่อยให้ท่านอาจารย์แพ้ ท่านอาจารย์จะต้องชนะนายมุสิละผู้เป็นศิษย์แน่นอน.

นัยว่า พระมหาสัตว์ได้เป็นอาจารย์ของท้าวสักกเทวราชในอัทธภาพก่อน. ด้วยเหตุนี้ ท้าวสักกเทวราชจึงกล่าวว่า **อหมาจริย ปุชโก** ข้าพเจ้าเป็นผู้บูชาท่านอาจารย์ ดังนี้ ไม่ใช่ คู่แข่งขันเหมือนนายมุสลิละ. เมื่อลูกศิษย์เช่นข้าพเจ้ายังมีอยู่ อาจารย์เช่นท่านจะแพ้ได้อย่างไร. เพราะฉะนั้น ศิษย์จักไม่ชนะท่านอาจารย์ได้. ท่านอาจารย์นั้นแหละจะชนะนายมุสลิละผู้เป็นศิษย์อย่างแน่นอน. อธิบายว่า นายมุสลิละนั้นเมื่อแพ้แล้วจักถึงความพินาศ. ก็แลครั้นท้าวสักกเทวราชตรัสอย่างนี้ แล้วจึงปลอกว่า ในวันที่ ๗ ข้าพเจ้าจักมายังโรงแข่งขันกัน ขอให้ท่านอาจารย์วางใจ เล่นดนตรีไปเถิด แล้วก็เสด็จกลับไป.

ครั้นถึงวันที่ ๗ พระราชาพร้อมด้วยข้าราชการบริพารประทับนั่ง ณ ท้องพระโรง. อาจารย์คุดติละและนายมุสลิละ เตรียมตัวเพื่อแสดงศิลปะเข้าไปถวายบังคมพระราชา นั่งบนอาสนะที่ตนได้ แล้วติดพิณ ท้าวสักกเสด็จขึ้นบนอากาศ. พระมหาสัตว์เห็นท้าวสักกะนั้น แต่คนนอกนั้นไม่เห็น. พวกบริษัทได้ตั้งใจฟังในการติดพิณของทั้ง ๒ คณะ ท้าวสักกะตรัสกับอาจารย์คุดติละว่า ท่านอาจารย์จงติดสายที่ ๑. เมื่อติดสายที่ ๑ แล้วพิณได้มีเสียงกังวานไพเราะ ท้าวสักกะตรัสต่อไปว่า ท่านอาจารย์จงติดสายที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ที่ ๖ ที่ ๗. เมื่อติดพิณเหล่านั้นแล้ว พิณก็ได้มีเสียงก้องกังวานไพเราะยิ่งขึ้น. นายมุสลิละเห็นดังนั้น เห็นที่ว่าตนแพ้แน่ถึงกับคอดก. พวกบริษัทต่างรำเรงยินดี ยกผืนผ้าใบไปมา แซ่ช่องสาธุการแก่อาจารย์คุดติละ. พระราชาตรัสสั่งให้นำนายมุสลิละออกจากท้องพระโรง. มหาชนเอาก่อนดินท่อนไม้เป็นต้นขว้างปา จนนายมุสลิละถึงแก่ความตายในที่นั้นนั่นเอง.

ท้าวสักกเทวราชแสดงความชื่นชมยินดีกับพระมหาบุรุษ แล้วเสด็จกลับสู่เทวโลกทันที. ทวยเทพทูลถามท้าวสักก่ว่า ข้าแต่ महाराज พระองค์เสด็จไปไหนมา ครั้นได้ฟังเรื่องราวนั้นแล้ว จึงพากันกราบทูลว่า ข้าแต่ महाराज พวกข้าพระองค์อยากเห็นอาจารย์คุดติละ ขอประทานโอกาส ขอพระองค์ทรงนำอาจารย์คุดติละมาแสดงแก่พวกข้าพระองค์ ณ ที่นี้เถิด ท้าวสักกเสด็จดับคำของทวยเทพแล้ว มีเทวบัญชาให้มาตลีเอาเวชยันตราขรตไปรับอาจารย์คุดติละมาให้เรา ทวยเทพอยากจะได้เห็นอาจารย์นั้น. มาตลีได้ทำตามเทวบัญชา. ท้าวสักกทรงทำความชื่นชมยินดีกับพระมหาสัตว์แล้วตรัสว่า ท่านอาจารย์โปรดติดพิณ ทวยเทพอยากฟัง. อาจารย์คุดติละทูลว่า ข้าพระองค์เลื่องชีพด้วยศิลปะ เมื่อไม่มีค่าจ้างก็จักไม่แสดงศิลปะ. ท้าวสักกะตรัสถามว่า ก็อาจารย์ต้องการค่าจ้างเช่นไรเล่า. อาจารย์คุดติละทูลว่า ข้าพระองค์ไม่ต้องการค่าจ้างอย่างอื่น แต่ขอให้ทวยเทพเหล่านี้ บอกถึงกุศลกรรมที่ตนทำมาแล้วในชาติก่อนนั้นนั่นแล นั่นจักเป็นค่าจ้างของข้าพระองค์ใจละ. ทวยเทพต่างรับว่าดีแล้ว.

ลำดับนั้น พระมหาสัตว์ เมื่อจะถามถึงความประพฤติดันชอธรรม ที่ทวยเทพเหล่านั้น

กระทำแล้วในอัทภาพก่อน อันเป็นเหตุแห่งเทวสมบัตินั้นโดยการประกาศถึงสมบัติที่ทวยเทพเหล่านั้นได้ในครั้งนั้นเฉพาะตน จึงถามด้วยคาถามีอาทิว่า **อภิกุณฺเฑน วณฺเณน** ดังนี้ ดูจท่านมหาโมคคัลลนะถามจะนั้น. แม้ทวยเทพเหล่านั้นก็ตอบแก่อาจารย์คฤตติละเหมือนอย่างที่ได้ตอบแก่พระเถระ ด้วยบทมีอาทิว่า **วตฺถุตุตฺมทายิกา นารี** ดังนี้. ด้วยเหตุนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ดูก่อนโมคคัลลนะ เทวดาเหล่านั้นมิได้ตอบอย่างเดียวกับที่เธอถามเท่านั้น เมื่อก่อนก็ได้ตอบเหมือนอย่างที่เราถามเหมือนกันดังนี้.

ไฉนว่า หญิงเหล่านั้น ครั้นศาสนาพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้เกิดเป็นมนุษย์ ได้กระทำบุญอย่างนั้น ๆ. บรรดาหญิงเหล่านั้น คนหนึ่งได้ถวายผ้า คนหนึ่งได้ถวายพวงดอกมะลิหนึ่งพวง คนหนึ่งได้ถวายของหอม คนหนึ่งได้ถวายผลไม้อย่างดี คนหนึ่งได้ถวายอ้อย คนหนึ่งได้ถวายของหอม ๕ อย่างประพรมที่ในเจดีย์ของพระผู้มีพระภาคเจ้า คนหนึ่งรักษาอุโบสถ คนหนึ่งได้ถวายน้ำแกัภิกษุผู้ฉันที่เรือในเวลาเข้าไปใกล้ คนหนึ่งเมื่อแม่ผ้าพ่อผ้าโกรทกก็ไม่โกรทตอบได้ทำการปรนนิบัติด้วยดี คนหนึ่งเป็นทาสไม่เกียจคร้าน มีมารยาทดี คนหนึ่งได้ถวายข้าวเจือด้วยน้ำนมแกัภิกษุผู้ออกบิณฑบาต คนหนึ่งได้ถวายน้ำอ้อย คนหนึ่งได้ถวายท่อนอ้อย คนหนึ่งได้ถวายมะพลับ คนหนึ่งได้ถวายแตงกวา คนหนึ่งได้ถวายผักเหลียง คนหนึ่งได้ถวายยอดผัก คนหนึ่งได้ถวายลิ้นจี่ คนหนึ่งได้ถวายเชิงกราน (เตาไฟปั้นด้วยดินยกตั้งได้ มีฐานสำหรับวางพื้น) คนหนึ่งได้ถวายผักดองกำหนึ่ง คนหนึ่งได้ถวายดอกไม้กำหนึ่ง คนหนึ่งได้ถวายหัวมัน คนหนึ่งได้ถวายสะเดากำหนึ่ง คนหนึ่งได้ถวายน้ำผักดอง คนหนึ่งได้ถวายแป้งงา คนหนึ่งได้ถวายผ้ารัดเอว คนหนึ่งได้ถวายผ้าอังสะ คนหนึ่งได้ถวายพัด คนหนึ่งได้ถวายพัดสีเหลี่ยม คนหนึ่งได้ถวายพัดใบตาล คนหนึ่งได้ถวายกำหางนกยูง คนหนึ่งได้ถวายร่ม คนหนึ่งได้ถวายรองเท้า คนหนึ่งได้ถวายขนม คนหนึ่งได้ถวายขนมก้อน คนหนึ่งได้ถวายน้ำตาลกรวด. เทพธิดาเหล่านั้น องค์หนึ่ง ๆ มีนางอัปสรพันหนึ่งเป็นบริวาร รุ่งเรืองด้วยเทวฤทธิ์ใหญ่ บังเกิดเป็นบริจาริกาของท้าวสักกเทวราช ในภพดาวดึงส์ ถูกอาจารย์คฤตติละถาม จึงตอบถึงกุศลที่ตนทำตามลำดับ โดยนัยมีอาทิว่า **วตฺถุตุตฺมทายิกา นารี** ดังนี้.

อาจารย์คฤตติละได้ถามบุรพกรรมของเทพธิดาเหล่านั้นว่า

ดูก่อนแม่เทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก ยังทศทั้งปวงให้สว่างไสว สถิตอยู่เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนั้น เพราะกรรมอะไร จึงสำเร็จแก่ท่านในเทวโลกนี้ โภคะทั้งหลายไร ๆ เป็นที่รัก ย่อมเกิดแก่ท่าน เพราะกรรมอะไร.

ดูก่อนเทวี ผู้มีอานุภาพมาก ข้าพเจ้าขอถามท่าน เมื่อครั้งท่านเป็นมนุษย์ได้ทำ

บุญอะไรไว้ เพราะกรรมอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่าน
รุ่งเรืองไปทั่วทิศ เพราะกรรมอะไร.

เทพธิดานั้น อันอาจารย์คุตติละถามเหมือนพระโมคคัลลานะถาม แล้วมีใจยินดี จึง
ตอบถึงผลกรรมนั้นว่า

ดิฉันเป็นสตรีผู้ประเสริฐในระและนารีทั้งหลาย ได้ถวายผ้าเนื้อดีแก่ภิกษุรูป
หนึ่ง ดิฉันได้ถวายผ้าอันน่ารักอย่างนี้ จึงได้เข้าถึงฐานะอันเป็นทิพย์อย่างนี้ เชิญ
ดูวิมานของดิฉันเถิด ดิฉันยังเป็นนางฟ้าที่มีผิวพรรณน่ารัก ทั้งเป็นผู้เลิศกว่านาง
อัปสรต้งพัน เชิญดูผลแห่งบุญทั้งหลายเถิด เพราะผลแห่งบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะ
งามเช่นนี้ ความสำเร็จในที่นี้ของดิฉันเพราะผลบุญนั้น โภคะทั้งหลายอันเป็นที่รัก
ย่อมเกิดแก่ดิฉัน เพราะผลบุญนั้น.

ข้าแต่ภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอบอกท่านว่า เมื่อครั้งดิฉันเป็นมนุษย์ได้ทำ
บุญอะไรไว้ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนั้น และมีรัศมีสว่างไสว
ไปทั่วทุกทิศ.

วิมาน ๔ นอกนี้ มีความพิสดารเหมือนวัตถุตมทาทายิกาวิมาน.

พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไปทั่วทุกทิศ
เพราะกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้น อันพระโมคคัลลานะถามแล้ว มีความปลื้มใจ ได้ตอบถึงผลแห่งกรรม
นั้นว่า

ดิฉันเป็นสตรีผู้ประเสริฐในระและนารีทั้งหลาย ได้ถวายดอกไม้อย่างดีแก่ภิกษุ
รูปหนึ่ง ดิฉันได้ถวายดอกไม้น่ารักอย่างนี้ จึงได้เข้าถึงฐานะอันเป็นทิพย์น่าปลื้มใจ
อย่างนี้ นิมนต์พระคุณเจ้าดูวิมานของดิฉันเถิด ดิฉันเป็นนางฟ้าที่มีผิวพรรณน่ารัก
ทั้งยังเป็นผู้เลิศกว่านางอัปสรต้งพัน เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้
และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

พระมหาโมคคัลลานะถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ
เพราะบุญกรรมอะไร.

นางเทพธิดาตอบว่า

ดิฉันเป็นนารีผู้ประเสริฐในนระและนารีทั้งหลาย ได้ถวายของหอมอย่างดีแก่
ภิกษุรูปหนึ่ง ฯลฯ เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ และมีรัศมีสว่าง
ไสวไปทั่วทุกทิศ.

พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ ฯลฯ
เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

เทพธิดาตอบว่า

ดิฉันเป็นสตรีผู้ประเสริฐในนระและนารีทั้งหลาย ได้ถวายผลไม้อย่างดีแก่ภิกษุ
รูปหนึ่ง ฯลฯ เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ และมีรัศมีสว่างไสว
ไปทั่วทุกทิศ.

พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ ฯลฯ
เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

เทพธิดาตอบว่า

ดิฉันเป็นสตรีผู้ประเสริฐในนระและนารีทั้งหลาย ได้ถวายอาหารมีรสอย่างดีแก่
ภิกษุรูปหนึ่ง เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ และมีรัศมีสว่างไสวไป
ทั่วทุกทิศ.

พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ ฯลฯ
เพราะบุญกรรมอะไร.

เทพธิดาตอบว่า

ดิฉันได้ถวายของหอม ๕ อย่าง ประพรมที่พระสถูปบรรจุพระบรมธาตุ ของ
พระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่ากัสสป เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่น
นี้ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

วิมาน ๔ นอกนี้ มีความพิสดารเหมือนคันธปัญจกุลวิมาน.

พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ ฯลฯ
เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

เทพธิดาตอบว่า

ดิฉันได้เห็นภิกษุและภิกษุณีพากันเดินทางไกล ได้ฟังธรรมของท่านเหล่านั้น ได้
เข้ารักษาอุโบสถอยู่วันหนึ่งคืนหนึ่ง เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้
และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มีรัศมี สว่างไสวไปทั่วทุกทิศ ฯลฯ
เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

เทพธิดาตอบว่า

ดิฉันยืนอยู่ในน้ำ มีจิตเลื่อมใส ได้ถวายน้ำแก่ภิกษุรูปหนึ่ง เพราะบุญกรรมนั้น
ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มีรัศมี สว่างไสวไปทั่วทุกทิศ ฯลฯ
เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

เทพธิดาตอบว่า

ดิฉันไม่คิดร้าย ตั้งใจปฏิบัติเป็นอย่างดี ซึ่งแม่ผัวและพ่อผัวผู้ดูร้ายโกรธง่ายและ
หยาบคาย ดิฉันไม่ประมาทในการรักษาศีลของตน ฯลฯ เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉัน
จึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ ฯลฯ
เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุก
ทิศ.

เทพธิดาตอบว่า

ดิฉันเป็นหญิงรับใช้รับจ้างทำงานของคนอื่น ไม่เกียจคร้าน ไม่โกรธง่าย ไม่ถือตัว ขอบแบ่งปันสิ่งของอันเป็นส่วนของตนให้แก่คนที่ต้องการ ฯลฯ เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก มีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ ฯลฯ เพราะบุญกรรมอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

เทพธิดาตอบว่า

ดิฉันได้ถวายข้าวสุกคอลลูกน้ำนมสด แก่ภิกษุรูปหนึ่งซึ่งกำลังออกบิณฑบาตอยู่ ฯลฯ เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ ดิฉันทำกรรมดี จึงเข้าถึงสุคติบันเทิงเริงรมย์อยู่อย่างนี้.

ในวิมานเหล่านั้น วิมาน ๒๕ นอกนี้ มีความพิสดารเหมือนกับ ซีโรทนายิกาวิมาน.

พระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงามยิ่งนัก และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ ฯลฯ เพราะบุญกรรมอะไร.

เทพธิดาตอบว่า

ดิฉันได้ถวาย

๑. น้ำอ้อย ฯลฯ ๒. ท่อนอ้อย ฯลฯ ๓. ผลมะพลับสุก ฯลฯ ๔. แดงกวา ฯลฯ ๕. พักทอง ฯลฯ ๖. ยอดผักต้ม ฯลฯ ๗. ผลลิ้นจี่ ฯลฯ ๘. เชิงกราน ฯลฯ ๙. ผักดองกำหนึ่ง ฯลฯ ๑๐. ดอกไม้กำหนึ่ง ฯลฯ ๑๑. มัน ฯลฯ ๑๒. สะเดากำหนึ่ง ฯลฯ ๑๓. น้ำผักดอง ฯลฯ ๑๔. แป้งคลุกงา ฯลฯ ๑๕. ประคดเอน ฯลฯ ๑๖. ผ้าอังสะ ฯลฯ ๑๗. พัด ฯลฯ ๑๘. พัดสี่เหลี่ยม ฯลฯ ๑๙. พัดใบตาล ฯลฯ ๒๐. พัดหางนกยูง ฯลฯ ๒๑. ร่ม ฯลฯ ๒๒. รองเท้า ฯลฯ ๒๓. ขนมห ฯลฯ ๒๔. ก้อนขนมห ฯลฯ ๒๕. น้ำตาลกรวด ฯลฯ

แก่ภิกษุรูปหนึ่งผู้กำลังบิณฑบาตอยู่ ฯลฯ เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

พระมหาสัตว์ เมื่อเทพธิดาเหล่านั้นตอบปัญหา ถึงผลกรรมที่ตนทำมาเป็นอันดีอย่างนี้แล้ว ก็มีใจยินดี เมื่อจะแสดงความยินดีของตน และเมื่อจะประกาศความที่ตนชวนชวยในการประพาศุจริต และความที่ตนมีอริยาสัยในนิพพาน จึงกล่าวว่า

วันนี้ข้าพเจ้ามาดีแล้ว เป็นฤกษ์งามยามดีที่ข้าพเจ้าได้เห็นเทพธิดาทั้งหลาย ที่เป็นนางฟ้ามีรูปร่างผิวพรรณน่ารักใคร่ ทั้งได้ฟังธรรมอันแนะนำทางบุญกุศล จากเทพธิดาเหล่านั้นด้วย ต่อไปนี้ ข้าพเจ้าทำบุญกุศลให้มาก ด้วยการให้ทาน ด้วยการประพาศุจรธรรมสม่ำเสมอ ด้วยการสำรวม ด้วยการฝึกฝน ข้าพเจ้าจักได้ไปสู่สถานที่ที่ไปแล้วไม่เศร้าโศก.

อนึ่ง ฟังทราบว่า หญิงเหล่านั้น เมื่อครั้งศาสนาของพระศพลพระนามว่ากัสสป ได้ท่องเที่ยวไปในเทวโลกตลอดพุทธันดรหนึ่ง ตั้งแต่อดีตภาพที่สองด้วยเจตนาอันเกิดสืบต่อกันมาในการประพาศุจรธรรม ดังได้กล่าวแล้ว ครั้นถึงศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าของเราทั้งหลาย หญิงเหล่านั้น ได้เกิดในภพดาวดึงส์นั่นเอง อันพระมหาโมคคัลลานะได้ถามปัญหา หญิงเหล่านั้นก็ได้ตอบปัญหา เหมือนอย่างในเวลาที่อาจารย์คุตติละถาม นั้นแล.

จบอรรถกถาคุตติลวิมาน

๖. ทัททลวิมาน

ว่าด้วยทัททลวิมาน

[๓๔] นางภัททาเทพธิดาผู้พี่สาว ได้ถามนางสุภัททาเทพธิดาผู้น้องสาวว่า

ท่านรู้เรื่องด้วยรัชมี ทั้งเป็นผู้เรื่องยศ ย่อมรู้โรงนั่งเทพเจ้าชาวดาวดึงส์ทั้งหมด ด้วยรัชมี ดิฉันไม่เคยเห็นท่าน เพิ่งจะมาเห็นในวันนี้เป็นครั้งแรก ท่านมาจากเทวโลกชั้นไหน จึงมาเรียกดิฉันโดยชื่อเดิมว่า ภัททา ดังนี้เล่า.

นางสุภัททาเทพธิดาผู้น้องสาวตอบว่า

ข้าแต่พี่ภัททา ฉันชื่อว่าสุภัททา ในภพก่อนครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ ดิฉันได้เป็นน้องสาวของพี่ ทั้งได้เคยเป็นภริยาร่วมสามีเดียวกับพี่มาด้วย ดิฉันตายจากมนุษย์โลกนั้นมาแล้ว ได้มาเกิดเป็นเทพธิดาประจำสวรรค์ชั้นนิมมานรดี.

นางภัททาเทพธิดาจึงถามต่อไปอีกว่า

ดูก่อนแม่สุภัททา ขอเธอได้บอกการอุบัติของเธอในหมู่เทพเจ้าเหล่านั้นมานรดี ซึ่งเป็นที่ ๆ สัตว์ได้ตั้งสมบุญกุศลไว้มาก แล้วจึงได้มาบังเกิด เธอได้มาเกิดในที่นี้เพราะทำบุญกุศลสิ่งใดไว้ และใครเป็นครูผู้แนะนำสั่งสอนเธอ เธอเป็นผู้เรื่องยศและถึงความสุขพิเศษไพบูรณ์เช่นนี้ เพราะได้ให้ทานและรักษาศีลเช่นไรไว้ ดูก่อนแม่เทพธิดา ฉันถามเธอแล้ว นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร โปรดตอบฉันด้วย.

นางสุภัททาเทพธิดาตอบว่า

เมื่อชาติก่อน ดิฉันมีใจเลื่อมใส ได้ถวายบิณฑบาต ๘ ที่ แก่สงฆ์ผู้เป็นทักษิณบุคคล ๘ รูป ด้วยมือของตน เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัชมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศเพราะบุญกรรมนั้น.

นางภัททาเทพธิดาได้ถามต่อไปอีกว่า

พี่เลี้ยงดูพระภิกษุทั้งหลาย ผู้ดำรงดี ผู้ประพฤดิพรหมจรรย์ ให้อัมหนาตำราญด้วยข้าวและน้ำ ด้วยมือของตนเองมากกว่าเธอ ครั้นให้ทานมากกว่าเธอแล้ว

ก็ยังได้บังเกิดในเหล่าเทพเจ้าต่ำกว่าเธอ ส่วนเธอได้ถวายทานเพียงเล็กน้อย อย่างไรก็ตามจึงมาได้ผลอย่างพิเศษไปบุญถึงเช่นนี้แล้ว แม่เทพธิดา ฉันถามเธอแล้ว นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไรโปรดตอบฉันด้วย.

นางสุภัททาเทพธิดาตอบว่า

เมื่อชาติก่อน ดิฉันได้เห็นพระภิกษุผู้อบรมทางจิตใจเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่ จึงได้นิมนต์ท่านรวม ๘ รูปด้วยกัน มีพระเรวตเถระเป็นประธาน ด้วยภัตตาหาร ท่านพระเรวตเถระนั้นมุ่งจะให้เกิดประโยชน์ อนุเคราะห์แก่ดิฉัน จึงบอกดิฉันว่า จงถวายสงฆ์เถิด ดิฉันได้ทำตามคำของท่าน ทักขิณของดิฉันนั้นจึงเป็นสังฆทาน ดิฉันให้ทานที่เข้าไปตั้งไว้ในสงฆ์ เป็นทานที่ไม่อาจประมาณผลได้ว่า มีอยู่เท่าไร ส่วนทานที่คุณพี่ได้ถวายแก่ภิกษุ ด้วยความเลื่อมใสเป็นรายบุคคล (ปาฏิปุคคลิกทาน) จึงมีผลไม่มาก.

นางภัททาเทพธิดา เมื่อจะรับรองความข้อนั้นจึงกล่าวว่า

พี่เพิ่งรู้เดี๋ยวนี้เองว่า การถวายสังฆทานนี้มีผลมาก ถ้าพี่ได้ไปบังเกิดเป็นมนุษย์อีก จักเป็นผู้รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่ ถวายสังฆทานและไม่ประมาทเป็นนิตย์.

เมื่อสนทนากันแล้ว นางสุภัททาเทพธิดาก็กลับไปสู่ทิพยวิมานของตน บนสวรรค์ชั้นนิมมานรดี ท้าวสักกเทวราชได้ทรงสดับการสนทนานั้น เมื่อนางสุภัททาเทพธิดากลับไปแล้ว จึงตรัสถามนางเทพธิดาว่า

ดูก่อนนางภัททา เทพธิดาผู้นั้นเป็นใคร มาสนทนากับเธอ ย่อมรุ่งโรจน์กว่าเทพเจ้าเหล่าดาวดั่งสัทั้งหมดด้วยรัศมี.

นางภัททาเทพธิดา เมื่อจะบรรยายข้อที่สังฆทานของเทพธิดาผู้น้องสาว ว่ามีผลมาก จึงทูลว่า

ขอเดชะ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมเทพ เทพธิดาผู้นั้น เมื่อชาติก่อนยังเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลกเป็นน้องสาวของหม่อมฉัน และได้เคยร่วมสามีเดียวกันกับหม่อมฉันด้วย เธอสั่งสมบุญกุศลคือถวายสังฆทาน จึงได้ไพบรุษถึงอย่างนี้เพคะ.

สมเด็จพระนรินทรราชา เมื่อจะทรงสรรเสริญสังฆทาน จึงตรัสว่า

ดูก่อนนางภัททา น้องสาวของเธอไพบรุษกว่าเธอ ก็เพราะเหตุในปางก่อน คือการถวายสังฆทานที่ไม่อาจจะประมาณผลได้ อันที่จริง ฉันได้ทูลถามพระพุทธเจ้า

ครั้งประทับอยู่ ณ อุเขตขณิกภู ถึงผลแห่งไทยธรรมที่ได้จัดแจงถวาย ในเขตที่มีผลมาก ของมนุษย์ทั้งหลายผู้มุ่งบุญให้ทานอยู่ หรือทำบุญปรารภเหตุแห่งการเวียนเกิดเวียนตาย จะถวายในบุคคลประเภทใดจึงจะมีผลมาก พระพุทธเจ้าตรัสตอบข้อความนั้นแก่ฉันอย่างแจ่มแจ้งว่า ท่านผู้ปฏิบัติเพื่ออริยมรรค ๔ จำพวก และท่านผู้ตั้งอยู่ในอริยผล ๔ จำพวก พระอริยบุคคล ๘ จำพวกนี้ชื่อว่าสงฆ์ เป็นผู้ปฏิบัติตรงดำรงมั่นอยู่ในปัญญาและศีล เมื่อมนุษย์ทั้งหลายผู้มุ่งบุญถวายทานในท่านเหล่านี้ หรือทำบุญปรารภการเวียนเกิดเวียนตาย ทานที่ถวายในสงฆ์ย่อมมีผลมาก พระสงฆ์นี้เป็นผู้มีคุณความดีอันยิ่งใหญ่ ยังผลให้เกิดแก่ผู้ถวายทานในท่านอย่างไพบูลย์ยากที่ใครจะประมาณว่าเท่านี้ ๆ ได้ เหมือนทะเลยากที่จะคาดคะเนได้ว่ามีน้ำเท่านี้ ๆ ได้ฉะนั้น พระสงฆ์เหล่านี้แล เป็นผู้ประเสริฐสุด เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าผู้มีความเพียรเป็นเยี่ยมในหมู่ชน เป็นแหล่งสร้างแสงสว่าง คือ ญาณของชาวโลกได้แก่ นำเอาแสงสว่างคือพระสัทธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศไว้แล้วมาชี้แจงปวงชนผู้ใคร่ต่อบุญเหล่านี้ ถวายทานมุ่งตรงต่อสงฆ์ ทักขิณาของเขาเหล่านั้น ชื่อว่าเป็นทักขิณาที่ถวายดีแล้ว เป็นยัญวิธีที่เข่นสรวงถูกต้อง จัดเป็นบูชากรรมที่บูชาแล้วชอบ เพราะทักขิณานั้นจัดเป็นสังฆทาน มีผลมาก อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายผู้รู้แจ้งโลกทรงสรรเสริญ ชนเหล่านี้ยังท่องเที่ยวอยู่ในโลก มาหวนระลึกถึงบุญเช่นนี้ได้ เกิดปีติโสมนัส ก็จะกำจัดมลทิน คือ ความตระหนี่พร้อมทั้งความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความลังเลในใจ และความวิปลาต อันเป็นมูลฐานเสียได้ ทั้งจะไม่เป็นผู้ที่ถูกผู้รู้ติเตียน ชนเหล่านั้นก็จะเข้าถึงสถานที่ ๆ เป็นแดนสวรรค์.

จบทัตทัตลวิมาน

อรรถกถาทัตทัตลวิมาน

ทัตทัตลวิมาน มีคาถาว่า ทททลลมานา วณฺเณน ดังนี้ เป็นต้น. ทัตทัตลวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ เขตวันมหาวิหาร อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐีใกล้กรุงสาวัตถี. ก็สมัยนั้น กุฏุมพิกคนหนึ่งเป็นอุปัฏฐากของท่านพระเวตถะ จากนาลกคาม ได้มีธิดาสองคน คนหนึ่งชื่อ ภัททา อีกคนหนึ่งชื่อ สุกัททา. ในธิดาสองคนนั้นนางภัททาไปสู่ตระกูลสามี นางมีศรัทธาเลื่อมใสฉลาด แต่ก็เปิ่นหมั่น. นางภัททาพูดกะสามีว่า ฉันมีน้องสาวอยู่คนหนึ่ง ชื่อสุกัททา พี่ไปนำเขามาเถิด หากน้องสุกัททานั้นพึงมี

บุตร บุตรนั้นก็จะเป็นบุตรของฉันด้วย และวงศ์ตระกูลนี้ก็จะไม่สูญ. สามีรับคำ ได้ทำตาม ที่ภรรยาบอก.

แล้วนางภททาได้สอนนางสุภททาว่า น้องสุภททา น้องต้องยินดีในการแจกทาน ไม่ ประมาทในการประพุดิธรรม ด้วยอาการอย่างนี้ ประโยชน์ในปัจจุบันและสัมปรายภพ ก็ จะอยู่ในเงื้อมมือของน้องแน่นอน. นางสุภททาทั้งอยู่ในโอวาทของพี่สาว ปฏิบัติตามที่ พี่สาวสอน วันหนึ่งนางนิมนต์พระสงฆ์อันมีท่านพระเวทเถระเป็นรูปที่ ๘ เนื่องจากพระ เเถระหวังให้นางสุภททาสั่งสมบุญจึงนำพาภิกษุ ๗ รูป โดยเป็นองค์สงฆ์ ไปเรือนของนาง. นางสุภททามีจิตเลื่อมใส อังคาสท่านพระเวทเถระและภิกษุเหล่านั้นด้วยของเคี้ยวของ บริโภคด้วยน้ำมือของตนเอง. พระเถระทำอนุโมทนาแล้วกลับ ครั้นต่อมา นางสุภททา ถึงแก่กรรมไปเกิดเป็นสหายกับเทวดาชั้นนิมมานรดีซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นที่ ๕. ส่วนนางภท- ทาได้ให้ทานที่เจาะจงในบุคคล (ปาฏิบุคคลิกทาน) แล้วก็ได้ไปเกิดเป็นบริจาริกาของท้าว สักกะจอมเทพในชั้นดาวดึงส์ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นที่ ๒.

ครั้งนั้น นางสุภททาพิจารณาถึงสมบัติของตน ครุ่นคิดอยู่ว่า เรามาเกิดในสวรรค์นี้ด้วย บุญอะไรหนอ จึงเห็นว่า เราตั้งอยู่ในโอวาทของพี่ภททา จึงประสบสมบัตินี้ด้วยทักษิณา ที่มุ่งไปในสงฆ์ พี่ภททาไปเกิดที่ไหนหนอ ได้เห็นนางภททานั้นไปเกิดเป็นบริจาริกาของ ท้าวสักกะ จึงหวังจะอนุเคราะห์ ได้เข้าไปยังวิมานของนางภททาเทพธิดา.

นางภททาเทพธิดา จึงถามนางสุภททาเทพธิดา ด้วยคาถา ๒ คาถาว่า

ท่านรู้เรื่องด้วยรัศมี ทั้งเป็นผู้เรื่องยศ ย่อมรู้โรจน์เกินทวยเทพชั้นดาวดึงส์ทั้ง หมดด้วยรัศมี ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นท่าน เพิ่งจะมาเห็นในวันนี้เป็นครั้งแรก ท่านมา จากเทวโลกชั้นไหน จึงได้เรียกข้าพเจ้าโดยชื่อเดิมว่า ภททา ดังนี้เล่า.

นางสุภททาเทพธิดาจึงบอกแก่นางภททาเทพธิดา ด้วยคาถา ๒ คาถาว่า

พี่ภททา น้องชื่อสุภททา ในภพก่อนครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ น้องได้เป็นน้องสาว ของพี่ทั้งได้เป็นภรรยาร่วมสามีกับพี่ด้วย น้องตายจากมนุษยโลกนั้นมาแล้ว ได้ มาเกิดเป็นเทพธิดา ร่วมกับเทวดาชั้นนิมมานรดี.

นางภททาเทพธิดา จึงถามต่อไปด้วยคาถา ๓ คาถาว่า

แม่สุภททา เธอจงบอกถึงการอุบัติของเธอในหมู่เทพเจ้าเหล่านั้นิมมานรดี ซึ่งเป็น ที่ที่สัตว์ทั้งหลายได้สั่งสมบุญไว้อย่างเพียงพอ จึงจะมาบังเกิดได้ เธอได้มาบังเกิดใน ที่นี้ เพราะทำบุญสิ่งใดไว้ และใครเป็นผู้สั่งสอน เธอเป็นผู้รู้เรื่องยศ และถึงความ

สุขพิเศษไพบูลย์ถึงเช่นนี้ เพราะได้ให้ทานและรักษาศีลเช่นไรไว้ แม่เทพธิดา ฉันถามเธอแล้ว นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร โปรดบอกฉันด้วย.

นางสุภัททาเทพธิดาตอบว่า

เมื่อชาติก่อน ฉันมีใจเลื่อมใส ได้ถวายบิณฑบาต ๘ ที่ แก่สงฆ์ผู้เป็นทักษิณบุคคล ๘ รูป ด้วยมือของตนเอง เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

เมื่อนางสุภัททาเทพธิดา บอกอย่างนี้แล้ว นางภัททาเทพธิดา จึงถามต่อไปว่า

พี่ได้อสังกาสภิกษุทั้งหลาย ผู้สำรวจประพฤติพรหมจรรย์ ด้วยข้าวและน้ำ ด้วยมือของตนเองมากกว่าเธอ ครั้นถวายทานมากกว่าเธอแล้ว ก็ยังเกิดในเหล่าเทพเจ้าต่ำกว่าเธอ ส่วนเธอได้ถวายเพียงเล็กน้อย ทำไมจึงได้รับผลวิเศษไพบูลย์เช่นนี้เล่า คุณก่อนเทพธิดา ฉันถามเธอแล้ว จงบอกว่าเป็นผลกรรมอะไร.

นางสุภัททาได้บอกถึงกรรมที่ตนทำต่อไปว่า

เมื่อชาติก่อน ฉันได้เห็นภิกษุผู้อบรมจิตใจ จึงได้นิมนต์ท่านรวม ๘ รูป มีพระเรวตเถระเป็นประธานด้วยภัตตาหาร พระเรวตเถระมุ่งจะให้เกิดประโยชน์ เพื่ออนุเคราะห์แก่ฉัน จึงบอกฉันว่า จงถวายสงฆ์เถิด ฉันได้ทำตามคำของท่าน ทักขิณานั้นจึงเป็นสังฆทานอันตั้งไว้ในสงฆ์ซึ่งหาประมาณมิได้ ส่วนทานที่พี่ได้ถวายแก่ภิกษุเจาะจงเป็นรายบุคคล (ปาฏิปุคคิกทาน) จึงมีผลไม่มาก.

ความว่า พระคุณเจ้าเรวตะได้บอกฉันว่า คุณก่อนสุภัททา หากว่าท่านประสงค์จะถวายทานแก่ภิกษุ ๘ รูปไซ้ เพราะการถวายทานที่เป็นไปในสงฆ์มีผลมากกว่าการถวายทานที่เป็นไปในบุคคล ฉะนั้น ท่านจงถวายทานในสงฆ์เถิด จงถวายทานเฉพาะสงฆ์เถิด ดังนี้.

เมื่อนางสุภัททาเทพธิดากล่าวอย่างนี้แล้ว นางภัททาเทพธิดา เมื่อจะรับรองความข้อนั้น และประสงค์จะปฏิบัติอย่างนั้นให้ยิ่ง ๆ ขึ้น จึงกล่าวคาถาว่า

พี่เพ่งรู้เดียงนี้เองว่า การถวายสังฆทานมีผลมาก หากพี่ไปเกิดเป็นมนุษย์อีก จักเป็นผู้รู้ความประสงค์ของผู้ขอ จักเป็นผู้ปราศจากความตระหนี่ ถวายสังฆทานและไม่ประมาทเป็นนิจ.

ส่วนนางสุภัททาเทพธิดาก็กลับไปสู่เทวโลกของตน. ลำดับนั้นท้าวสักกะจอมเทพทอดพระเนตรเห็นนางสุภัททาเทพธิดา รุ่งเรืองครอบงำทวยเทพชั้นดาวดึงส์ทั้งหมดด้วย

รศมีแห่งสรีระ และได้ดับการสนทนาของเทพธิดาทั้งสอง เมื่อนางสุภัททาเทพธิดาหายไปไหนโดยตัวเอง จึงตรัสถามนางภัททาเทพธิดาว่า

ดูก่อนนางภัททา เทพธิดาผู้นั้นเป็นใคร มาสนทนากับเธอ มีรศมีรุ่งโรจน์กว่า เทวดาชั้นดาวดึงส์ทั้งหมด.

นางภัททาเทพธิดาจึงทูลแต่ท้าวสักกะว่า

ขอเดชะ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมเทพ เทพธิดาผู้นั้น เมื่อชาติก่อนเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลก เป็นน้องสาวของหม่อมฉัน และยังเคยร่วมสามีเดียวกันกับหม่อมฉัน ด้วย เธอทำบุญถวายสังฆทานจึงรุ่งเรืองถึงเพียงนี้ เพคะ.

แล้วท้าวสักกะเมื่อจะสรรเสริญความที่สังฆทานมีผลมากจึงตรัสว่า

ดูก่อนนางภัททา น้องสาวของเธอรุ่งเรืองกว่าเธอ ก็เพราะในชาติก่อนได้ถวายสังฆทานซึ่งมีผลไพบูลย์ไม่มีที่เปรียบได้ ความจริงฉันได้ทูลถามพระพุทธเจ้าครั้งประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ ถึงผลแห่งไทยธรรม ที่ให้แล้วในเขตที่มีผลมาก ของมนุษย์ทั้งหลายผู้มั่งบุญ ให้ทานอยู่ หรือทำบุญปรารภเหตุแห่งการเวียนเกิดเวียนตาย จะถวายในบุคคลประเภทใด จึงจะมีผลมาก. พระพุทธเจ้าตรัสตอบข้อความนั้นแก่ฉันอย่างแจ่มแจ้ง ถึงผลแห่งการถวายทานในเขตที่มีผลมากกว่า ท่านผู้ปฏิบัติ อริยมรรค ๔ และท่านผู้ตั้งอยู่ในอริยผล ๔ ชื่อว่าสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติตรง ตั้งมั่นอยู่ในปัญญาและศีล เมื่อมนุษย์ทั้งหลายผู้มั่งบุญ ถวายทานในท่านเหล่านี้ หรือทำบุญปรารภการเวียนเกิดเวียนตาย ทานที่ถวายในสงฆ์ย่อมมีผลมาก.

พระสงฆ์เป็นผู้มีคุณยิ่งใหญ่ไพบูลย์ ไม่มีที่เปรียบได้ เหมือนทะเลยากที่จะคาดคะเนได้ว่ามีน้ำเท่านี้ ๆ ได้. ฉะนั้น พระสงฆ์เหล่านี้เป็นผู้ประเสริฐสุด เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าผู้มีความเพียรเป็นเยี่ยมในหมู่ภิกษุ เป็นผู้ทำแสงสว่าง ได้แก่ นำแสงสว่าง คือพระสัทธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศดีแล้ว มาชี้แจง เขาเหล่าใดถวายทานมุ่งตรงต่อสงฆ์ ทักขิณาของเขาเหล่านั้น ชื่อว่าเป็นทักขิณาที่ถวายดีแล้ว เช่นสรงดีแล้ว บูชาขอบแล้ว เพราะทักขิณานั้นจัดเป็นสังฆทาน มีผลมาก อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้รู้แจ้งโลก ทรงสรรเสริญ เขาเหล่าใดยังท่องเที่ยวอยู่ในโลก ระลึกถึงบุญเช่นนี้ได้ กำจัดมลทิน คือความตระหนี่พร้อมด้วยรากเหง้า ไม่มีใครติเตียนได้ เขาเหล่านั้นย่อมเข้าถึงฐานะอันเป็นสวรรค์.

ก็ท้าวสักกะจอมเทพทรงบอกความเป็นไปทั้งหมดนี้ แก่ท่านพระมหาโมคคัลลานะ

ท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงกราบทูลแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำ
ข้อนั้นให้เป็นเหตุเกิดเรื่องราวแล้ว ทรงแสดงธรรมแก่บริษัทที่ประชุมพร้อมเพรียงกัน.
เทศนานั้นได้มีประโยชน์แก่มหาชนด้วยประการฉะนี้.

จบอรรถกถาทัทธลวิมาน

๗. เสสวดีวิมาน

ว่าด้วยเสสวดีวิมาน

เมื่อพระวังคีสเถระจะได้ถามถึงบุรพกรรมของนางเทพธิดานั้น จึงสรรเสริญวิมานของเธอเสียก่อนเป็นปฐม ด้วยคาถา ๗ คาถา ความว่า

[๓๕] ดูก่อนแม่เทพธิดาอาตมาได้เห็นวิมานของท่านนี้ อันมุงและบังด้วยข่ายแก้วผลึก ข่ายเงินและข่ายทองคำ มีพื้นที่เต็มไปด้วยต้นไม้มีผลวิจิตรนานาพรรณเป็นระเบียบเรียบร้อย นารีธรรม์ เป็นวิมานซึ่งเกิดสำหรับผู้มีบุญ มีซุ้มประตูแล้วด้วยแก้ว ๗ ประการ ที่ลานวิมานเรียงรายไปด้วยทรายทองงดงามมาก มีรัศมีส่องสว่างไปทั่วทุกทิศ เหมือนพระอาทิตย์ มีรัศมีตั้งพัน ซึ่งกำจัดความมืดมนได้เป็นปกติในยามสทกาล หรือเหมือนกับแสงเปลวเพลิงซึ่งกำลังลุกอยู่บนยอดเขาในเวลากลางคืน หรือคล้ายกับการลืมหวนขึ้นขณะที่ฟ้าแลบในอากาศฉะนั้น วิมานนี้เป็นวิมานลอยอยู่ในอากาศ ก้องกังวานไปด้วยเสียงดนตรีคือ พิณเครื่องใหญ่ กลองและกังสดาล ประโคมอยู่มิได้ขาดระยะ สุธัมมเทพนคร อันเป็นเมืองพระอินทร์ ซึ่งมั่งคั่งไปด้วยสมบัติทิพย์อันใด วิมานของท่านก็อันนั้น วิมานของท่านนี้ฟุ้งไปด้วยกลิ่นหอมอย่างยอดเยี่ยมหลายอย่างต่าง ๆ กัน คือ กลิ่นดอกปทุม ดอกโกมุท ดอกอุบล ดอกจกกลณี ดอกคัดเค้า ดอกพุดซ้อน ดอกกุหลาบ ดอกอังกาบ ดอกรัง ดอกอโศก แยมกลีบส่งกลิ่นหอมระรื่น ทั้งตั้งอยู่ริมฝั่งสระโบกขรณี นารีธรรม์ เรียงรายไปด้วยไม้หูกวาง ขนุนลำมะลอ และต้นไม้กลิ่นหอม มีทั้งไม้เลื้อยชูดอกออกช่อหอมระรื่น ห้อยย้อยเกาะกายลงมาจากปลายใบต้นตาล และมะพร้าว คล้ายกับข่ายแก้วมณีและแก้วประพาฬ จัดเป็นของทิพย์ มีขึ้นสำหรับท่านผู้เรืองยศ อนึ่ง ต้นไม้และดอกไม้ผลไม้มทั้งหลายซึ่งเป็นต้นไม้เกิดอยู่ในน้ำและบนบก ทั้งเป็นรุกขชาติมีอยู่ในเมืองมนุษย์ และไม่มีในเมืองมนุษย์ ตลอดจนพรรณไม้มทิพย์ประจำเมืองสวรรค์ ก็ได้มีพร้อมอยู่ใกล้วิมานของท่าน ท่านได้สมบัติทิพย์ ทั้งนี้เป็นผลแห่งการประพฤติทางกาย วาจา ใจ และการฝึกฝนอินทรีย์อย่างไร เพราะผลกรรมอะไร ท่านจึงมาเกิดในวิมานนี้.

ดูก่อนนางเทพธิดา ผู้มีขนตาองุ่นมาก ขอท่านจงตอบถึงผลกระทบอันเป็นเหตุ
ได้วิมานที่ท่านได้แล้วนี้ ไปตามคำที่อาตมาถามท่านแล้วตามลำดับด้วยเถิด.

ลำดับนั้น นางเทพธิดาตอบว่า

ถั้วมานที่ดิฉันได้แล้วนี้ มีฝูงหงส์ นกกระเรียน ไก่ฟ้า นกกด และนกเขาไฟ เทียว
ร่อนร้องไปมา ทั้งเต็มไปด้วยหมู่ขนนางนวล นกกระทง และพญาหงส์ทอง ซึ่งเป็น
นกทิพย์เทียวบินไปมาอยู่ตลอดลำน้ำ และอีกจะหนึ่งไปด้วยฝูงนกประเภทอื่น ๆ อีก
คือ นกเป็ดน้ำ นกค้อนหอย นกคู้เหว่าลาย นกคู้เหว่าขาว มีทั้งต้นไม้มดอก ไม้ต้น ไม้
ผล อันเกิดเองหลายอย่างต่างพรรณ คือ ต้นแคฝอย ต้นหว้า ต้นโศก พระคุณเจ้าข้า
ดิฉันได้วิมานนี้ด้วยเหตุผลอันใด ดิฉันจะเล่าเหตุผลอันนั้นถวายพระคุณเจ้า นิมนต์
ฟังเถิด คือมีหมู่บ้านหมู่บ้านหนึ่งชื่อนาลกคาม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระนคร
ราชฤทธิ์ ดิฉันเป็นบุตรสะใภ้ประจำตระกูลของบ้านนั้นตั้งอยู่ภายในบุรี ชุมชนใน
หมู่บ้านนั้นเรียกดิฉันว่า เสวดี ดิฉันมีใจขึ้นบาน ได้ก่อสร้างกุศลกรรมไว้ในชาติ
นั้น คือ ได้บูชาพระธาตุของพระธรรมเสนาบดี นามว่า อุปติสสะสารีบุตร ซึ่ง
เป็นที่บูชาของทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลายผู้มากไปด้วยคุณความดีมีศีลเป็นต้นหา
ประมาณมิได้ ซึ่งนิพพานไปแล้วด้วยเครื่องสักการะหลายอย่าง ล้วนแล้วแต่รัตนะ
และดอกคำ ก็แหละครั้งบูชาพระธาตุของพระผู้แสวงหาซึ่งคุณอย่างยอดเยี่ยม ผู้ถึง
อนุภาติเสสนิพพานธาตุแล้ว ซึ่งในที่สุดยังเหลืออยู่แต่พระธาตุเท่านั้น ครั้นดิฉันละ
กายมนุษย์นั้นแล้ว จึงได้มาเกิดในดาวดึงส์ชั้นไตรทศ อยู่ประจำวิมานในเทวโลก.

จบเสวดีวิมาน

อรรถกถาเสวดีวิมาน

เสวดีวิมาน มีคาถาว่า ผลิกรชตเหมชาลจุนหนุ่ ดังนี้ เป็นต้น. เสวดีวิมานนั้นเกิด
ขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร ใกล้กรุงสาวัตถี. สมัยนั้น ได้
มีลูกสะใภ้ของตระกูลชื่อ เสวดี ในตระกูลคหบดีมหาศาลตระกูลหนึ่ง ณ นาลกคาม ใน
แคว้นมคธ.

ไฉนว่า ในอดีตกาลครั้งกระโน้น นางเสวดีนั้น เมื่อเขากำลังสร้างสกุปทองประมาณ
โยชน์หนึ่ง ของพระผู้มีพระภาคพระนามว่ากัสสป นางเป็นเด็กหญิงได้ไปยังฐานเจดีย์

กับมารดา ได้ถามมารดาว่า แม่จำ คนเหล่านี้ทำอะไรกันจะ มารดาตอบว่า เขาทำอิฐ ทองคำเพื่อสร้างเจดีย์ จะลูก. เด็กหญิงได้ฟังดังนั้นมีใจเลื่อมใส บอกกะมารดาว่า แม่ จำ ที่คอของลูกมีเครื่องประดับเล็ก ๆ ทำด้วยทองคำ ลูกจะให้เครื่องประดับนี้เพื่อสร้าง เจดีย์นะแม่ มารดาพูดว่าดีแล้วลูก ให้ไปเถิด แล้วก็ปลดเครื่องประดับนั้นจากคอมอบให้ แก่ช่างทอง กล่าวว่ เด็กหญิงคนนี้บริจาคเครื่องประดับนี้ ท่านจงใส่เครื่องประดับนี้ลง ไปแล้วทำอิฐเถิด. ช่างทองได้ทำตาม. ครั้นต่อมาเด็กหญิงนั้นได้ถึงแก่กรรม ด้วยบุญ นั้นเองได้ไปบังเกิดในเทวโลก ท่องเที่ยวไปมาในเทวโลกสิ้นกาลนาน ครั้นถึงศาสนาของ พระผู้มีพระภาคเจ้าของเรา ได้มาเกิดในนาลกคามจนอายุได้ ๑๒ ขวบตามลำดับ.

วันหนึ่ง เด็กหญิงนั้นได้รับเงินที่มารดาให้ จึงไปตลาดแห่งหนึ่งเพื่อซื้อน้ำมัน. ก็ที่ ตลาดนั้นบุตรภุมพิกคนหนึ่ง เป็นพ่อค้า กำลังขุดเพื่อจะเอาเงินทองแก้วมุกดาแก้วมณีเป็น อันมากที่บิดาฝังเก็บไว้ แต่ด้วยกำลังบาปกรรมเก่าของชายผู้นี้ เขาจึงเห็นสมบัติของตน เองที่ขุดขึ้นมา นั้น กลับกลายเป็นกระเบื้อง หิน และกรวดไปหมดสิ้น แต่เห็นจึงเอารวม เป็นกองไว้ส่วนหนึ่ง เพื่อทดสอบว่าเงินและทองเป็นต้นนี้จักเป็นของผู้มีบุญบ้างกระมัง.

ลำดับนั้น เด็กหญิงเห็นพ่อค้าบุตรภุมพิกนั้นจึงถามว่า ทำไมจึงเอาแก้วมากองไว้ที่ ตลาดอย่างนี้เล่า ควรจะเอาไปไว้เป็นอย่างดีมิใช่หรือ. พ่อค้าได้ฟังดังนั้นคิดว่า เด็กหญิง ผู้นี้มีบุญมาก ของทั้งหมดนี้กลับกลายเป็นของมีค่ามีแก้วแหวนเงินทองเป็นต้นขึ้นมา ได้ด้วยอำนาจบุญบารมีของเด็กหญิงผู้นี้ เราทั้งสองจักเป็นผู้ครอบครองร่วมกัน เราจัก สงเคราะห์เด็กหญิงนั้น จึงไปหามารดาของเด็กหญิง แล้วขอว่า ท่านจงให้เด็กหญิงนี้แก่ ข้าพเจ้าเพื่อจะได้บุตรเถิด แล้วให้ทรัพย์เป็นอันมาก ทำพิธีอาวาหวิวาหมงคล นำเด็กหญิง นั้นมาสู่เรือนของตน.

ต่อมา พ่อค้าผู้สามีได้เห็นศิลาจารวัตรของเด็กหญิงผู้เป็นภรรยา นั้น จึงเปิดห้องคลัง แล้วถามว่า น้องเห็นอะไรในห้องคลังนี้บ้าง เมื่อภรรยา ตอบว่า น้องเห็นเงิน ทองคำ แก้ว มณีกองอยู่ จึงกล่าวต่อไปว่า ของเหล่านี้ได้หายไปด้วยกำลังบาปกรรมของพี่ แต่ด้วยบุญ อันพิเศษของน้องจึงเป็นของวิเศษอย่างเดิม. เพราะฉะนั้นตั้งแต่นี้ไป น้องคนเดียวจงดูแล สมบัติทั้งหมดในเรื่องนี้ พี่จักใช้เฉพาะส่วนที่น้องให้เท่านั้น ตั้งแต่นั้นมา ชนทั้งหลาย จึง ตั้งชื่อเด็กหญิงนั้นว่า **เสสวดี**.

ก็สมัยนั้น ท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตรรู้ว่าตนเองจะสิ้นอายุ จึงคิดว่า เราจักกลับไป ตอบแทนพระคุณเพื่อให้เป็นค่าน้ำนมและค่าเลี้ยงดู แก่นางสารีพราหมณ์ผู้เป็นมารดาของ เราแล้วจึงจักค่อยปรินิพพาน แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูลลาขออนุญาต ปรินิพพาน และได้แสดงปาฏิหาริย์ครั้งใหญ่ต่อหน้าพระพักตร์เพื่อเป็นพุทธานุสา สรรเสริญ

พระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยบทสรรเสริญพันบท แล้วมุ่งหน้าไปจนพ้นทัศนวิสัย แต่ยังไม่หลีกไป ย้อนกลับมาอีกครั้งเพื่อถวายบังคมลาอีก ห้อมล้อมด้วยภิกษุสงฆ์ออกจากวิหาร ให้โอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ ให้โอวาทปลอบท่านพระอานนท์ ให้บริษัท ๔ กลับไป แล้วท่านพระสารีบุตรจึงเดินทางถึงนาลกคามโดยลำดับ เทศนาธรรมอันสมควร ให้มารดาตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล รุ่งเช้าก็ถึงแก่ปริณิพพานในห้องเดิมอันเป็นสถานที่ที่ท่านเกิดนั่นเอง. เมื่อพระสารีบุตรปริณิพพานแล้วทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลายต่างทำการสักการะศพ ล่วงไปถึง ๗ วัน พวกนักเก๋เจตีย์สูงร้อยศอกด้วยกฤษณาและไม้จันทน์.

นางเสสวดีได้ทราบข่าวการปริณิพพานของพระเถระจึงคิดว่าเราจักไปบูชาศพ หมายใจว่า จะให้คนรับใช้ถือผอบเต็มด้วยดอกไม้ทองคำและของหอมไป จึงไปลาพ่อมัว แม่พ่อมัวจะพูดว่าเจ้ามีข้าวของหนัก ๆ และจะถูกผู้คนในที่นั้นเหยียบเอา ส่งดอกไม้และของหอมไปก็พอแล้ว จงอยู่ในบ้านนี้แหละ นางมีศรัทธาแก่กล้า คิดว่า ถึงแม้เราจะตายลงในที่นั้นเราก็จักไปทำบูชาสักการะให้ได้ นางไม่ฟังคำพ่อมัว จึงพร้อมด้วยหญิงรับใช้พากันไป ณ ที่นั้น ยืนประนมมือบูชาด้วยของหอมและดอกไม้เป็นต้น.

ขณะเมื่อข้าราชการมาเพื่อบูชาพระเถระ ช้างตกมันเชือกหนึ่งได้เข้าไปยังที่นั้น. เมื่อผู้คนกลัวตาย พากันหนีเพราะเห็นช้างนั้น หมู่ชนได้เหยียบนางเสสวดี ซึ่งล้มลงแล้วได้ถูกคนเหยียบจนตาย. นางเสสวดีนั้นกำลังกระทำบูชาสักการะมีจิตถึงพร้อมด้วยความเลื่อมใสในพระเถระผู้เป็นองค์อรหันต์ ครั้นถึงแก่กรรมแล้วก็ไปบังเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์. นางได้มีนางอัปสรหนึ่งพันเป็นบริวาร.

ในทันทีที่ตนเอง นางเทพธิดาแลดูทิพยสมบัติของตน ใคร่ครวญถึงเหตุแห่งทิพยสมบัตินั้นว่า เราได้สมบัตินี้ด้วยบุญเช่นไรหนอ ครั้นเห็นการบูชาสักการะที่ท่านทำเฉพาะพระเถระ จึงมีจิตเลื่อมใสในพระรัตนตรัยยิ่งขึ้น นางประดับร่างกายด้วยเครื่องประดับบรรทุกเกวียนได้ ๖๐ เล่มเกวียน แวดล้อมด้วยนางอัปสรหนึ่งพัน ลงมาเพื่อถวายบังคมพระศาสดา ด้วยเทพฤทธิ์อันยิ่งใหญ่ ยังสืบทศให้สว่างไสว ดุจพระจันทร์และดุจพระอาทิตย์มาพร้อมกับวิมาน ลงจากวิมานยืนประคองอัญชลี ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า. ขณะนั้นท่านพระวัชชีสะนั่งอยู่ใกล้พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงกราบทูลกะพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิภาณในปัญหาย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์ เพื่อจะได้ถามถึงกรรมที่เทพธิดานี้กระทำไว้. พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่า วัชชีสะ ปัญหาจงปรากฏแก่เธอเถิด ดังนี้. ท่านวัชชีสะมีประสงค์จะถามถึงกรรมที่เทพธิดานั้นทำไว้ เมื่อจะสรรเสริญวิมานของเทพธิดานั้นเสียก่อนเป็นปฐม จึงกล่าวว่า

ดูก่อนเทพธิดา อาตมาได้เห็นวิมานของท่านนี้มุงด้วยแก้วพลี แก้วเงินและแก้ว

ทองคำ มีพื้นวิจิตรหลายอย่าง น่ารื่นรมย์ เป็นภพที่น่าอยู่ เนรมิตไว้เป็นอย่างดี มี
ชุมประศุกแล้วด้วยแก้ว ๗ ประการ ที่ลานวิมานเรียงรายไปด้วยทรายทอง งดงาม
มาก ส่องแสงไปทั่วสิบทิศ เหมือนพระอาทิตย์บนท้องฟ้า มีรัศมีดั่งพัน กำจัดความ
มืดได้ในสทกาล วิมานของท่านนี้ย่อมส่องแสงเหมือนกับแสงเปลวไฟ ซึ่งกำลังลุก
อยู่บนยอดภูเขาในเวลากลางคืน หรือคล้ายกับการลืมหินขึ้นขณะที่ฟ้าแลบในอากาศ
ฉะนั้น วิมานนี้เป็นวิมานลอยอยู่บนอากาศ ก้องกังวานไปด้วยเสียงดนตรี คือ พิณ
กลอง และกังสดาล ประโคมอยู่มิได้ขาดระยะ สัตว์สันทนพรหมอันเป็นเมืองของ
พระอินทร์ ซึ่งมั่งคั่งไปด้วยสมบัติทิพย์อันใด วิมานของท่านนี้ก็ฉันนั้น วิมานของ
ท่านนี้พุ่งไปด้วยกลิ่นหอมอย่างเยี่ยมหลายอย่างต่าง ๆ กัน คือกลิ่นดอกปทุม ดอก
โกมุท ดอกอุบล ดอกจงกลณี ดอกคัตถ์แก้ว ดอกพุดซ้อน ดอกกุหลาบ ดอกอังกาบ ดอก
รัง ดอกโอศก แยมกลีบส่งกลิ่นหอม ทั้งตั้งอยู่บนริมฝั่งสระโบกขรณีอันน่านรื่นรมย์
เรียงรายไปด้วยไม้हुกวาง ขนุนลำมะลอและต้นไม้กลิ่นหอม มีทั้งไม้เลื้อย ชูดอก
ออกช่อหอมระรื่น ห้อยย้อยเกาะกายลงมาจากใบต้นตาลและมะพร้าว คล้ายกับขำย
แก้วมณีและแก้วประพาฬ อันเป็นของทิพย์ มีขึ้นสำหรับท่านผู้เรืองยศ อนึ่ง ต้นไม้
และดอกไม้ผลไม้ ซึ่งเกิดอยู่ในน้ำและบนบก ทั้งเป็นรุกขชาติที่มีอยู่ในเมืองมนุษย์
และไม่มีในเมืองมนุษย์ ตลอดจนพรรณไม้ทิพย์ประจำเมืองสวรรค์ ก็ได้มีพร้อมอยู่
ใกล้วิมานของท่าน ท่านได้สมบัติทิพย์ ทั้งนี้เป็นผลแห่งการประพฤติชอบทางกาย
วาจา ใจ และการสำรวมการฝึกฝนอินทรีย์อย่างไร เพราะผลกรรมอะไร ท่านจึงมา
เกิดในวิมานนี้.

ดูก่อนเทพธิดา ผู้มีขนตาอนงาม. ขอท่านจงตอบถึงผลกรรม เป็นเหตุได้วิมาน
ที่ท่านได้แล้วนี้ ตามคำที่อาตมาถามเถิด.

ลำดับนั้น เทพธิดาตอบว่า

กวิมานที่ดีฉันได้แล้วนี้ มีฝูงหงส์ นกกระเรียน ไก่ฟ้า นกกด และนกเขาไฟ
เที่ยวร่อนร้องไปมา ทั้งเต็มไปด้วยหมู่นกนางนวล นกกระทุง พญาหงส์ซึ่งเป็นนก
ทิพย์ ซึ่งบินไปมาอยู่ตามลำน้ำ และอีกจะหนึ่งไปด้วยฝูงนกประเภทอื่น ๆ อีก คือนก
เป็ดน้ำ นกค้อนหอย นกดูเหว่าลาย นกดูเหว่าขาว มีทั้งต้นไม้ดอกไม้ ต้นไม้ ผล อัน
เกิดเองหลายอย่าง เช่นต้นแคฝอย ต้นหว้า ต้นโอศก ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ดีฉันได้วิมาน
นี้มาด้วยเหตุอันใด ดีฉันจะเล่าเหตุอันนั้นถวาย นิมนต์ฟังเถิด คือมีหมู่บ้านหมู่บ้าน
หนึ่ง ชื่อว่า นาลกคาม ตั้งอยู่ทางทิศเบื้องหน้าของแคว้นมคธ ดีฉันเป็นบุตรสะไภ้

ประจำตระกูลของบ้านนั้นอันตั้งอยู่ภายในบุรี ประชาชนในหมู่บ้านนั้น เรียกดีฉันว่า เสวดี ดีฉันมีน้ำใจขึ้นบาน ได้สร้างกุศลกรรมไว้ในชาตินั้น คือได้บูชาพระธาตุของพระธรรมเสนาบดี นามว่า อุบัติสสารีบุตร ซึ่งเป็นที่บูชาของทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย ผู้มากไปด้วยคุณความดีมีศีลเป็นต้นหาประมาณมิได้ ซึ่งนิพพานไปแล้ว ด้วยเครื่องสักการะหลายอย่าง ล้วนแต่รัตนและดอกคำ ครั้นบูชาพระธาตุของท่านผู้แสวงหาคุณอย่างยอดเยี่ยม ผู้ถึงอนุปาทิสถนิพพานแล้ว ซึ่งในที่สุดยังเหลือแต่พระธาตุเท่านั้น ครั้นดีฉันละกายมนุษย์นั้นแล้ว จึงได้มาเกิดในดาวดึงส์สวรรค์ชั้นไตรทศอยู่ประจำวิมานในเทวโลกนี้.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกระทำการสนทนา ที่ท่านพระวังคีสะและเทพธิดากล่าวให้เป็นเรื่องเกิดขึ้น แล้วจึงทรงแสดงธรรมแก่บริษัทที่ประชุมกันโดยพิสดาร. เทศนาได้มีประโยชน์แก่มหาชน ด้วยประการฉะนี้

จบอรรถกถาเสวดีวิมาน

๘. มัลลิกาวิมาน

ว่าด้วยมัลลิกาวิมาน

พระนารทเถระได้ถามนางมัลลิกาเทพธิดาว่า

[๓๖] ดูก่อนนางเทพธิดา ผู้มีผ้านุ่งห่มและธงล้วนแต่สีเหลือง ประดับประดาด้วยเครื่องก็ล้วนเหลือง เธอถึงจะไม่ประดับด้วยเครื่องประดับอันงดงามเหลืองอร่าม เช่นนี้ ก็ยังงามโดยธรรมชาติ ดูก่อนนางเทพธิดา ผู้มีเครื่องประดับล้วนแต่ทองคำ ธรรมชาติ แก้วไพฑูรย์ จินดา มีกายาปกคลุมไว้ด้วยร่างแหทองคำเหลืองอร่าม เป็นระเบียบงดงามด้วยสายแก้วสีต่าง ๆ สายแก้วเหล่านั้น ล้วนแต่สำเร็จด้วยทองคำ ธรรมชาติ แก้วทับทิม แก้วมุกดา แก้วไพฑูรย์ บางสายก็ล้วนแล้วด้วยแก้วลายคล้ายตาแมว บ้างก็สำเร็จด้วยแก้วแดงคล้ายสีเลือด บ้างก็สำเร็จด้วยแก้วอันสดใสเหมือนสีตานกพิราบ เครื่องประดับทั้งหมดที่ตัวของท่านนี้ทุก ๆ สาย ยามต้องลมพัด มีเสียงไพเราะเหมือนเสียงนกยูง พญาหงส์ทองหรือเสียงนกการเวก หรือมีฉะนั้นก็เสียงเบญจางคคุริยดนตรี ที่พวกคนสรรพ์พากันบรรเลงเป็นคู่ ๆ อย่างไพเราะน่าฟังก็ปานกัน อนึ่ง รถของท่านงดงามมาก หลากไปด้วยเนาวรัตน์นานาพรรณ อันบุญกรรมจัดสรรมาให้จากธาตุนานาชนิด ดูน่ามองพิจิตรจรัสจำรูญ ยามท่านยืนอยู่เหนือสุพรรณรถขับไปถึงประเทศใด ที่ตรงนั้นก็สว่างไสวไปทั่วถึงกัน ดูก่อนนางเทพธิดา อาตมาถามท่านแล้ว ท่านจงตอบอาตมาว่า นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร.

นางมัลลิกาเทพธิดาตอบว่า

พระคุณเจ้าข้า ดิฉันมีร่างกายซึ่งปกปิดไว้ด้วยร่างแหทองคำวิจิตรไปด้วยแก้วแดงอ่อน ๆ และแก้วมุกดา นับว่าดิฉันคลุมร่างไว้ด้วยตาข่ายทองเช่นนี้ ก็เพราะดิฉันมีจิตผ่องใส ได้บูชาพระโคตมบรมครูผู้ทรงพระคุณหาประมาณมิได้ ซึ่งเสด็จเข้าสู่นิพพานไปแล้ว ครั้นดิฉันทำกุศลกรรมที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายสรรเสริญแล้ว จึงสร้างโสภณ หมดโรคภัย ได้รับแต่ความสุขกาย สุขใจ รื่นเริงบันเทิงใจเป็นนิตย์.

จบมัลลิกาวิมาน

อรรถกถามัลลิกาวิมาน

มัลลิกาวิมาน มีคำถาว่า ปิตวตฺเถ ปิตฺรเช ดังนี้ เป็นต้น. มัลลิกาวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบำเพ็ญพุทธกิจ เริ่มต้นทรงแสดงพระธรรมจักกัปปวัตตนสูตรที่เมืองพาราณสี จนถึงทรงโปรดสุภทัตตปริพาชก เสด็จดับขันธปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุในเวลาใกล้รุ่ง ณ วันเพ็ญ เดือน ๖ ในระหว่างต้นสาละทั้งคู่ ณ ศาลวันแห่งมัลลราช ใกล้กรุงกุสินารา พวกเทวดาและมนุษย์ต่างพากันทำการบูชาพระสรีระของพระองค์ ในครั้งนั้น ราชบุตรีของกษัตริย์มัลละซึ่งเป็นภรรยาของท่านพันธุละมัลละ ในกรุงกุสินารา ชื่อ มัลลิกา เป็นอุบาสิกามีศรัทธาเลื่อมใส เอาน้ำหอมล้างเครื่องประดับมหาดาของตน ซึ่งเป็นเครื่องประดับอันมีลักษณะเช่นเดียวกับของนางวิสาขามหาอุบาสิกา ขัดด้วยผ้าเนื้อดี แล้วถือเอาของหอมและดอกไม้เป็นต้น เป็นอันมาก นำมาบูชาพระสรีระของพระผู้มีพระภาคเจ้า. นี่เป็นความย่อในเรื่องนี้. ส่วนเรื่องนางมัลลิกาภรรยาของท่านพันธุละมัลละซึ่งเป็นเสนาบดีของพระเจ้าปเสนทิโกศล มีแสดงโดยพิสดารอยู่ในอรรถกถาธรรมบท.

ครั้นต่อมา นางมัลลิกานั้น สิ้นชีพิตักษัยไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์. ด้วยอานุภาพแห่งการทำพุทธบูชา นั้น นางมัลลิกาได้มีทิพยสมบัติอันโอฬาร ไม่สาธารถด้วยผู้อื่น. วิมานประดับด้วยผ้า รุ่งเรืองด้วยแก้ว ๗ ประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีรัศมีสีทองผ่องใส ยิ่งนัก ปรากฏเหมือนสายน้ำสีทอง แดงเรือโปรยลงมาจากทุกทิศ.

ครั้งนั้น ท่านพระนารทะ จาริกไปยังเทวโลก เห็นเทพธิดา จึงได้เข้าไปหา. เทพธิดา ครั้นเห็นท่านพระนารทะ จึงยืนประคองอัญชลินมัสการ. ท่านพระนารทะจึงถามเทพธิดา นั้นว่า

ดูก่อนเทพธิดา ผู้มีผ้านุ่งห่มและธงล้วนแต่สีเหลือง เครื่องประดับก็ล้วนแต่สีเหลือง ท่านถึงไม่ประดับด้วยเครื่องประดับอันงดงาม ก็ยังงาม ดูก่อนเทพธิดา ผู้มีเครื่องประดับล้วนแต่ทองคำ แก้วไพฑูรย์ จินดา มีกายปกคลุมด้วยร่างแหทองคำ เหลืองอร่าม เป็นระเบียบงดงามด้วยสายแก้วต่าง ๆ สายแก้วเหล่านั้น ล้วนสำเร็จด้วยทองคำ แก้วทับทิม แก้วมุกดา แก้วไพฑูรย์ แก้วลายคล้ายตาแมว แก้วแดงคล้ายสีเลือด บางอย่างก็สดใสมือเหมือนสีตานกพิราบ เครื่องประดับทั้งหมดที่ตัวของท่านนี้ ทุก ๆ สาย ยามต้องลมพัดมีเสียงไพเราะเหมือนเสียงนกยูง เสียงพญาหงส์ทอง เสียง

นการเวก มิฉะนั้นก็เสี่ยงเบญจางคอุริยดนตรี ที่พวกคนธรรพ์พากันบรรเลงเป็นคู่ ๆ อย่างไพเราะน่าฟัง อึ้ง รดของท่านถึงดงามมาก หลากไปด้วยรัชนีต่าง ๆ อัน บุญกรรมจัดสรรมาให้จากชาตุนานาชนิด ดุจดงาม ยามท่านยืนอยู่บนรถ ขับไปถึงที่ใด ที่นั้นก็สว่างไสวไปทั่ว.

ครั้นพระเถระถามอย่างนี้แล้ว เทพธิดาก็ตอบด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ดิฉันมีร่างกายปกคลุมไว้ด้วยข่ายทองคำ วิจิตรไปด้วยแก้วมณีทองคำและแก้วมุกดา เพราะดิฉันมีจิตผ่องใส ได้บูชาพระโคตมบรมครูผู้ทรงคุณหาประมาณมิได้ ซึ่งเสด็จปรินิพพานไปแล้ว.

ดิฉันทำกุศลกรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญไว้ จึงสร้างศอกถึงความสุขรื่น-
เรงบันเทิงใจอยู่เป็นนิตย์.

อึ้ง เนื้อความนี้ ท่านพระนารทะได้แจ้งแก่พระธรรมสังคากาจารย์ ครึ่งทำสังคายนา โดยท่านเองเดียวกันกับที่คนและเทพธิดากล่าวแล้วในครั้งนั้น. พระธรรมสังคากาจารย์ จึงยกคำบอกเล่านั้นขึ้นสู่การสังคายนา ด้วยประการนั้นเอง.

จบอรรถกถามัลลิกาวิมาน

๙. วิสาลักขิวิมาน

ว่าด้วยวิสาลักขิวิมาน

สมเด็จพระนรินทรราธิราชตรัสถามนางสุนันทาเทพธิดาว่า

[๓๓] ดูก่อนแม่เทพธิดาผู้มีนัยน์ตางาม เธอชื่ออะไร ได้ทำกรรมอะไรไว้ จึงได้มีหมูนางฟ้าแวดล้อมเป็นบริวาร เดินวนเวียนอยู่รอบ ๆ ในสวนจิตรลดาอันน่ารื่นรมย์ ในคราวที่พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ล้วนแต่ขึ้นม้า ขึ้นรถตกแต่งร่างกายวิจิตรงดงาม เข้าไปยังสวนนั้นแล้ว จึงมาในที่นี้ แต่เมื่อพอเธอมาถึงในที่นี้ กำลังเที่ยวชมสวน รัศมีก็สว่างไสวไปทั่วจิตรลดาวัน แสงโอภาสของสวนมิได้ปรากฏอีก เพราะวรัศมีของเธอมาย่อม ดูก่อนแม่เทพธิดา ฉันถามเธอแล้ว ขอเธอจงบอกว่า นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร.

นางสุนันทาเทพธิดาผู้เป็นอัศรชยาทูลตอบว่า

ขอเดชะ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมเทพ ผู้ทรงบำเพ็ญทานมาแต่เก่าก่อน รูปอันสวยงาม คติ ฤทธิ และอานุภาพของหม่อมฉัน ย่อมมีได้ด้วยกรรมอันใด ขอพระองค์จงทรงสดับกรรมอันนั้น หม่อมฉันเป็นอุบาสิกา มีนามว่าสุนันทา อยู่ในกรุงราชคฤห์อันน่ารื่นรมย์ ถึงพร้อมด้วยศรัทธาและศีล ยินดีในการจำแนกทานทุกเมื่อ คือหม่อมฉันมีจิตเลื่อมใสในท่านผู้ประพฤติดังนี้ จึงได้ถวายผ้าห่ม รัดดาหาร เสนาสนะและประทีป ทั้งได้รักษาอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ตลอด ๑๔ คำ ๑๕ คำ และ ๘ คำ แห่งปีกษ และตลอดปาฏิหาริย์ปีกษ เป็นผู้สำรวมอยู่ในศีล ๕ เป็นนิตย คือเว้นจากการฆ่าสัตว์ สำรวมระวังจากการพูดเท็จ จากการเป็นขโมย จากการประพฤตินอกใจ ไกลจากการดื่มน้ำเมา เป็นผู้ฉลาดในอริยสัจจธรรม เป็นอุบาสิกาของพระโคตมผู้มีจักขุ ผู้มียศ ทาสีจากตระกูลญาติของหม่อมฉัน นำดอกไม้มากำให้ทุกวัน หม่อมฉันได้บูชาที่สถูปของพระผู้มีพระภาคเจ้าทุกวัน.

อนึ่ง ในวันอุโบสถ หม่อมฉันมีใจเลื่อมใสได้ถือเอาดอกไม้มากำบูชา และเครื่องบูชาไปบูชาพระสถูปด้วยมือของตนเอง.

ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมเทพ รูป คติ ฤทธิ์ และอานุภาพ เช่นนี้ มีขึ้น
แก่หม่อมฉัน เพราะกรรมนั้น มิใช่ว่าผลที่หม่อมฉันบูชาพระสถูปด้วยพวงมาลัย
และที่หม่อมฉันได้รักษาศีลจะให้ผลเท่านั้นก็หามิได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมเทพ
หม่อมฉันยังได้เป็นพระสภากาไม ตามความหวังของหม่อมฉันอีกด้วย.

จบวิสาลักษณ์วิมาน

อรรถกถาวิสาลักษณ์วิมาน

วิสาลักษณ์วิมาน มีคาถาว่า กา นาม ตฺว วิสาลกฺขิ ดังนี้ เป็นต้น. วิสาลักษณ์วิมานนั้น
เกิดขึ้นอย่างไร ?

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้ว พระเจ้าอชาตศัตรูทรงนำพระบรมสารี-
ริกธาตุของพระผู้มีพระภาคเจ้า ที่พระองค์ได้รับมา สร้างพระสถูป และฉลองในกรุงราช-
คฤห์ ลูกสาวช่างทำดอกไม้คนหนึ่งอยู่กรุงราชคฤห์ ชื่อ สุนันทา เป็นอุบาสิกา เป็น
อริยสาวิกา บรรลุโสดาบัน ได้สั่งพวงมาลัยและของหอมเป็นอันมากที่ส่งมาจากเรือนของ
บิดา ทำการบูชาพระเจดีย์ทุก ๆ วัน. และโดยพิเศษในทุกวันอุโบสถ นางได้ไปทำการ
บูชาด้วยตนเอง.

ต่อมานางมีโรคอย่างหนึ่งเบียดเบียน ถึงแก่กรรม ได้ไปเกิดเป็นบริจาริกาของท้าว
สักกเทวราช. วันหนึ่ง นางได้เข้าไปยังสวนจิตรลดากับท้าวสักกะจอมเทพ. ณ ที่นั้น
รัศมีของทวยเทพเหล่าอื่นถูกรัศมีของดอกไม้ทิพย์เป็นต้นในสวนจิตรลดาจำกัด มีสีวิจิตร
ตระการตายิ่งนัก. แต่รัศมีของเทพธิดาสุนันทา มิได้ถูกรัศมีดอกไม้เหล่านั้นครอบงำ คงอยู่
เหมือนเดิม. ท้าวสักกเทวราชทรงเห็นดังนั้น มีพระประสงค์จะรู้สุจริตกรรมที่เทพธิดานั้น
ทำมา จึงได้สอบถามด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ดูก่อนแม่เทพธิดาผู้มีตางาม เธอชื่อไร จึงได้มีหมูนางฟ้าแวดล้อม เติมนวนเวียน
อยู่รอบ ๆ ในสวนจิตรลดาอันน่ารื่นรมย์ ในคราวที่พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ ล้วนแต่
ขึ้นม้าขึ้นรถตกแต่งร่างกายงดงาม เข้าไปยังสวนนั้นแล้วจึงมาในที่นี้.

แต่เมื่อเธอมา พอมาถึงที่นี่กำลังเที่ยวในสวน รัศมีก็สว่างไสวไปทั้งสวนจิตรลดา
แสงสว่างของสวนมิได้ปรากฏ รัศมีของเธอมาย่อมเสีย ดูก่อนแม่เทพธิดา ฉันทามเธอ
แล้ว ขอเธอจงบอกว่า นี่เป็นผลของกรรมอะไร.

ครั้นท้าวสักกะตรัสถามอย่างนี้แล้ว เทพธิดานั้นจึงได้ตอบด้วยคาถา เหล่านี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมเทพ ผู้ทรงบำเพ็ญทานมาแต่กาลก่อน รูป คติ ฤทธิ์ และอานุภาพของหม่อมฉันมีขึ้นด้วยกรรมใด ขอพระองค์จงทรงสดับกรรมนั้นเถิด.

หม่อมฉันชื่อสุนันทา เป็นอุบาสิกาอยู่ในกรุงราชคฤห์อันน่ารื่นรมย์ ถึงพร้อมด้วยศรัทธาและศีล ยินดีในการแจกจ่ายทานทุกเมื่อ หม่อมฉันมีใจเลื่อมใสในท่านผู้ประพฤติตรง จึงได้ถวายผ้าห่ม ห่ม ภัตตาหาร เสนาสนะ และประทีป ทั้งได้รักษาอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ตลอด ๑๔ คำ ๑๕ คำและ ๘ คำ แห่ง ปักข์ และตลอดปาฏิหาริย์ปักข์ เป็นผู้ดำรงอยู่ในศีล ๕ เป็นนิตย คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการพูดเท็จ จากการเป็นขโมย จากการประพฤติผิดใจ ไกลจากการดื่มน้ำเมา เป็นผู้ฉลาดในอริยสัจจธรรม เป็นอุบาสิกาของพระโคตมผู้มีจักขุ ผู้มียศ ทาสีจากตระกูลญาติของหม่อมฉัน นำดอกไม้มาให้ทุกวัน หม่อมฉันได้บูชาที่สถูปของพระผู้มีพระภาคเจ้าทุกวัน อนึ่ง ในวันอุโบสถหม่อมฉันมีใจเลื่อมใสได้ถือเอาดอกไม้ของหอม และเครื่องลูบไล้ไปบูชาพระสถูปด้วยมือของตนเอง.

ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมเทพ รูป คติ ฤทธิ์ และอานุภาพเช่นนี้ มีขึ้นแก่หม่อมฉัน เพราะกรรมนั้น มิใช่ว่าผลที่หม่อมฉันได้บูชาพระสถูปด้วยพวงมาลัย และที่หม่อมฉันได้รักษาศีลจะให้ผลเพียงเท่านั้นก็หามิได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมเทพ หม่อมฉันยังได้เป็นสกทาคามี ตามความหวังของหม่อมฉันอีกด้วย.

ท้าวสักกะจอมเทพได้ทรงบอกความนั้นแก่ท่านพระวังคีสเถระ ตามนัยที่พระองค์และเทพธิดานั้นกล่าวแล้ว. ท่านพระวังคีสได้บอกแก่พระมหาเถระทั้งหลายผู้เป็นพระธรรมสังคากาจารย์ในครั้งทำสังคายนา. พระมหาเถระเหล่านั้นได้ยกเรื่องนั้นขึ้นสู่การสังคายนา ด้วยประการนั้นเอง.

จบอรรถกถาวิสาขชาด

๑๐. ปาริฉัตตกวิมาน

ว่าด้วยปาริฉัตตกวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามนางเทพธิดาองค์หนึ่งว่า

[๓๘] ดูก่อนเทพธิดา ท่านมาเก็บดอกไม้สวรรค์ปาริฉัตตกะ หอมหวานน่ารื่นรมย์มา ร้อยกรองเป็นพวงมาลัยทิพย์ ขับร้องสำเร็จอยู่ เมื่อท่านกำลังฟ้อนรำอยู่ เสียงทิพย์ น่าฟังวังเวงใจ เปล่งออกมาจากอวัยวะน้อยใหญ่พร้อม ๆ กัน ทั้งกลิ่นทิพย์หอมหวาน ยวนใจก็ฟุ้งออกจากอวัยวะน้อยใหญ่ทุก ๆ ส่วน เมื่อท่านไหวกายไปมา เสียงเครื่องประดับอันท่านประดับไว้ที่ช่องผมทุก ๆ ส่วน ถูกลมพัดมาต้องเข้า ก็เปล่งเสียง ไฟเพราะคล้ายดนตรีเครื่อง ๕.

อนึ่ง เสียงมาลัยประดับเศียรที่ถูกลมพัดต้องเข้าแล้ว ก็กังวานไฟเพราะ คล้ายกับ เสียงดนตรีเครื่อง ๕ แม้กลิ่นดอกไม้ที่ท่านสอดแซมไว้บนผม ก็มีกลิ่นหอมหวาน น่าชื่นใจ ฟุ้งไปทั่วทุกทิศ ดูดอกไม้สวรรค์ฉะนั้น ท่านสูดดมกลิ่นอันหอมหวานนั้น ทั้งได้เห็นรูปทิพย์อันมิใช่ของมนุษย์.

ดูก่อนเทพธิดา อาตมาถามแล้ว ขอท่านจงบอก นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร.

นางเทพธิดานั้นตอบว่า

ดิฉันได้น้อมนำเอาดอกอโศกซึ่งมีเกสรงามเลื่อมประภัสสร มีกลิ่นหอมฟุ้ง ไปบูชาพระพุทธเจ้า ครั้นดิฉันทำกุศลกรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญแล้ว จึงปราศจากความโศกไม่มีใครขึ้นเร่งบันเทิงอยู่เป็นนิตย์.

จบปาริฉัตตกวิมาน

อรรถกถาปาริฉัตตกวิมาน

ปาริฉัตตกวิมาน มีคาถาว่า ปาริฉุตตเก โกวิฬาเร ดังนี้ เป็นต้น. ปาริฉัตตกวิมาน นั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร ใกล้กรุงสาวัตถี. สมัยนั้น อุบาสกคนหนึ่งอยู่ในกรุงสาวัตถี เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า นิมนต์ฉันภัตตาหารในวันรุ่งขึ้น จึงจัดประรำใหญ่ใกล้ประตูเรือนของตน วงม่านโดยรอบ ผูกเพดานเบี่ยงบน ยกธงชัย และธงแผ่นผ้าเป็นต้น แขนงผ้าสีสดสวยต่าง ๆ และพวงของหอม พวงดอกไม้ พวงมาลัย ปลูกาดอาสนะ ณ สถานที่ราบเรียบแล้ว กราบทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคเจ้าตามกำหนดเวลา.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ในตอนเช้าทรงนั่งสงบห่มจีวร ถือบาตร เสด็จเข้าไปยังประรำที่ตกแต่งประดับประดาดุจเทพวิมาน ประคองว่าไฉนยังหวังอรรถนพให้สว่างไสวดุจแสงดาวมีรัศมีตั้งพื้นดวงประดับไว้ ประทับนั่งเหนืออาสนะที่ปูถวายเป็นอันดี. อุบาสกได้บูชาพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยของหอม ดอกไม้ รูปและประทีป.

สมัยนั้น หญิงหาฟีนคนหนึ่ง เห็นต้นโอศกมีดอกบานสะพรั่ง จึงถือเอาดอกโอศกเป็นอันมากทำเป็นช่อพร้อมด้วยข้าวและก้าน เดินมาเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่ง ณ ที่นั้น มีจิตเลื่อมใส จึงเอาดอกไม้เหล่านั้นปลูกาดเป็นเครื่องลาดดอกไม้อยู่โดยรอบอาสนะ ทำการบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วทำประทักษิณ ๓ รอบถวายนมัสการแล้วกลับไป. ครั้นต่อมา นางได้ถึงแก่กรรมไปบังเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีนางอัปสรหนึ่งพันเป็นบริวาร โดยมากนางฟ้อนรำขับร้องอยู่ที่สวนนั้นทุกวัน ร้อยกรองมาลัยดอกไม้ปาริฉัตตกะรื่นเรริงบันเทิง เล่นกีฬา เสวยแต่ความสุข.

ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระขึ้นไปบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ตามนัยที่กล่าวมาแล้ว ครั้นเห็นเทพธิดานั้น จึงถามถึงกรรมที่เทพธิดานั้นได้ทำมาด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมาเก็บดอกไม้สวรรค์ปาริฉัตตกะ หอมหวนนำรื่นรมย์มา ร้อยกรองเป็นมาลัยทิพย์ ขับร้องลำเรียงอยู่ เมื่อท่านกำลังฟ้อนรำอยู่ เสียงทิพย์นำฟังวังเวงใจ เปล่งออกจากอวัยวะน้อยใหญ่พร้อม ๆ กัน ทั้งกลิ่นทิพย์หอมหวนชวนใจก็ฟังออกจากอวัยวะน้อยใหญ่ทุก ๆ ส่วน เมื่อท่านไหวกายไปมา เสียงเครื่องประดับอันท่านประดับไว้ที่ช่องผมหูทุก ๆ ส่วน ถูกลมพัดมาต้องเข้า ก็เปล่งเสียงไพเราะคล้ายดนตรีเครื่อง ๕.

อนึ่ง เสียงมัลลย์ประดับเศียร ที่ถูกลมพัดต้องเข้าแล้วก็กังวานไพเราะคล้ายกับเสียงดนตรีเครื่อง ๕ แม้มกลิ่นดอกไม้ที่ท่านสอดแซมไว้บนผม ก็มีกลิ่นหอมหวานน่าชื่นใจ ฟุ้งไปทั่วทุกทิศ ดุจไม้สวรรค์ ฉะนั้น ท่านสูดดมกลิ่นอันหอมหวานนั้น ทั้งได้เห็นรูปทิพย์อันมีค่าของมนุษย์.

ดูก่อนเทพธิดา อาตมาถามแล้ว ขอท่านจงบอกว่า นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร.

เทพธิดาจึงตอบด้วยคาถา ๒ คาถาว่า

ดิฉันได้น้อมนำเอาดอกอโศก ซึ่งมีเกสรงามเลื่อมประภัสสร มีกลิ่นหอมฟุ้งไปบูชาพระพุทธเจ้า ครั้นดิฉันทำกุศลกรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญแล้ว จึงปราศจากความโศก ไม่มีโรค รื่นเริงบันเทิงอยู่เป็นนิตย์.

จบอรรถกถาปาริฉัตตกวิมาน

จบปาริฉัตตกวรรคพรรณนาที่ ๓ มีอยู่ ๑๐ เรื่อง ในวิมานวัตถุแห่งอรรถกถาขุททกนิกาย ชื่อว่า ปรมัตถทีปนี ด้วยประการฉะนี้.

รวมวิมานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อุฬารวิมาน ๒. อุกกุททาภิภาวิมาน ๓. ปัลลังกวิมาน ๔. ลตาวิมาน ๕. กุตติลวิมาน ๖. ทัททลวิมาน ๗. เสสวดีวิมาน ๘. มัลลิกาวิมาน ๙. วิสาหลักขิวิมาน ๑๐. ปาริฉัตตกวิมาน และอรรถกถา.

ปราสาททองคำ วัดจันทาราม (ท่าซุง)
ต.น้ำซึม อ.เมือง จ.อุทัยธานี

มัญชิฎฐกาวรรคที่ ๔

๑. มัญชิฎฐกวิมาน

ว่าด้วยมัญชิฎฐกวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพธิดาองค์หนึ่งว่า

[๓๕] ดูก่อนเทพธิดา ท่านรื่นรมย์อยู่ในวิมานแก้วผลึก มีพื้นดาราฉายไปด้วยทรายทอ กีกก้องไปด้วยดนตรีเครื่อง ๕ เมื่อท่านลงจากวิมานแก้วผลึก อันบุญกรรมแต่งไว้ เข้าไปสู่ป่าสาละอันมีดอกบานสะพรั่งตลอดกาลทั้งปวง ยืนอยู่ที่โคนต้นสาละต้นใด ๆ ต้นสาละนั้น ๆ ซึ่งเป็นไม้อุดมก็น้อมกิ่งโปรยดอกลงมา ป่าสาละนั้นต้องลมแล้ว โบกสะบัดไปมาเป็นที่อาศัยแห่งฝูงสกุลชาติ ไชยกลิ่นหอมฟุ้งไปทั่วทิศ ดูก่อนอุโลก ฉะนั้น ท่านสูดดมกลิ่นอันหอมหวานนั้น ทั้งได้ชมรูปทิพย์ ซึ่งมีไฉ่ของมนุษย์ ดูก่อน เทพธิดา อาตมาถามแล้ว ขอท่านโปรดบอก นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร.

เทพธิดาตอบว่า

เมื่อชาติก่อน ดิฉันเกิดเป็นมนุษย์ อยู่ในมนุษย์โลก เป็นทาสอยู่ในตระกูลเจ้านาย ได้เห็นพระพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่ มีจิตเลื่อมใส ได้โปรยดอกสาละรอบอาสนะ และได้ให้น้อมนำพวงมาลัยดอกสาละอันร้อยกรองอย่างดี ถวายพระพุทธเจ้าด้วยมือของตน ครั้นดิฉันได้ทำกุศลกรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญแล้ว ก็สร้างโศกหมดโรคภัย สุขกายสุขใจ รื่นเริงบันเทิงอยู่เป็นนิจ.

จบมัญชิฎฐกวิมาน

อรรถกถามัญชิภูฏกวิมาน

มัญชิภูฏกวิมาน มีคาถาว่า มัญชิภูฏเก วิมานสมิ โสวณฺณวาลุกสนฺหเต เป็นต้น. วิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่กรุงสาวัตถี. อุบาสกคนหนึ่งในกรุงสาวัตถีนั้นนิมนต์พระผู้มีพระภาคเจ้า จัดสร้างมณฑปแล้วบูชาสักการะถวายทานในมณฑปนั้น โดยนัยที่กล่าวแล้วในวิมานติด ๆ กัน. สมัยนั้น หญิงรับใช้ประจำตระกูลคนหนึ่ง เห็นต้นสาละในสวนอันธวันออกดอกบานสะพรั่ง จึงเก็บดอกสาละในสวนนั้นมา เอาเถาไม้ร้อยเป็นมัลลยสวมคอ ทั้งเก็บดอกที่ขาวอย่างมุกดาและดอกงาม ๆ เป็นอันมากเข้าพระนคร เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่ง เปล่งพระพุทธรังสีมีวรัณณะ ๖ ประการในมณฑปนั้น เหมือนดวงอาทิตย์อ่อนทอแสงส่องเทือกภูเขายุกคนธร ก็มีจิตเลื่อมใส เอาดอกไม้เหล่านั้นบูชา วางพวงมัลลยไว้รอบพระพุทธรอาสน์ โปรยดอกไม้อีกจำนวนหนึ่ง ถวายบังคมโดยเคารพ ทำประทักษิณสามครั้งแล้วไป. ต่อมานางได้ตายไปเกิดในดาวดึงส์. ที่ดาวดึงส์นั้น นางมีวิมานแก้วผลึกแดง และข้างหน้าวิมานมีสวนสาละใหญ่ พื้นที่สวนลาดทรายทอง. ยามที่นางออกจากวิมานเข้าสวนสาละ กิ่งสาละทั้งหลายโน้มลงโปรยดอกในเบื้องบน ท่านพระมหาโมคคัลลานะเข้าไปหานาง ตามนัยที่กล่าวแล้วในหนหลัง ถ้ามถึงกรรมที่นางทำไว้ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านรื่นรมย์อยู่ในวิมานแก้วผลึก มีพื้นคารดาษไปด้วยทรายทอง กีก้องไปด้วยดนตรีเครื่อง ๕ เมื่อท่านลงจากวิมานแก้วผลึก อันบุญกรรมแต่งไว้ เข้าไปสู่ป่าสาละ อันมีดอกบานสะพรั่งตลอดกาลทั้งปวง ยืนอยู่ที่โคนต้นสาละต้นใด ๆ ต้นสาละนั้น ๆ ซึ่งเป็นไม้อุดม ก็น้อมกิ่งโปรยดอกลงมา ป่าสาละนั้นต้องลมแล้ว โบกสะบัดไปมา เป็นที่อาศัยแห่งฝูงสกุณาติ ไชยกลิ่นหอมฟุ้งไปทั่วทิศ ดูก่อนอุโลก ฉะนั้น ท่านสตุดมกลิ่นอันหอมหวานนั้น ทั้งได้ชมรูปทิพย์ ซึ่งมีไชของมนุษย์

ดูก่อนเทพธิดา อาตมาถามแล้ว ขอท่านโปรดจงบอก นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร.

พระเถระถามอย่างนี้แล้ว เทพธิดานั้นได้พยากรณ์ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

เมื่อชาติก่อน ดิฉันเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลก เป็นทาสีอยู่ในตระกูลเจ้านาย

ได้เห็นพระพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่ มีจิตเลื่อมใส ได้ไปรดดอกสาละรอบอาสนะ. และได้น้อมนำพวงมาลัยดอกสาละ อันร้อยกรองอย่างดี ถวายพระพุทธเจ้าด้วยมือของตน ครั้นดีฉันทำกุศลกรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญแล้ว ก็สร้างโสภณคโรภย สุขกายสุขใจรื่นเริงบันเทิงอยู่.

จบอรรถกถาัมมชฎกวิมาน

๒. ปกัสสรวิมาน

ว่าด้วยปกัสสรวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพธิดาองค์หนึ่งว่า

[๔๐] ดูก่อนเทพธิดาผู้งาม มีรัศมีงามผุดผ่องยิ่งนัก นุ่งผ้าสีแดงงาม มีฤทธิ์มาก มีร่างกายงามดูปลื้มด้วยจุนจันทน์ ท่านเป็นใครมาไหว้อาตมาอยู่ อนึ่ง ท่านนั่งบนบัลลังก์ใด ย่อมไฟโรจน์ดังท้าวสักกเทวราชในนันทวันโนทยาน บัลลังก์ของท่านนั้นมีค่ามาก งามวิจิตรด้วยรัตนะต่าง ๆ ดูก่อนเทพธิดาผู้เจริญ เมื่อชาติก่อน ท่านได้สร้างสมสุจริตอะไร ได้เสวยวิบากแห่งกรรมอะไร ในเทวโลก อาตมาถามแล้ว ขอท่านโปรดบอก นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร.

เทพธิดาตอบว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ดิฉันได้ถวายพวงมาลัยและน้ำอ้อยแด่พระคุณเจ้า ผู้เที่ยวบิณฑบาตอยู่ ดิฉันจึงได้เสวยผลแห่งกรรมนั้นในเทวโลก ข้าแต่ท่านผู้เจริญ แต่ดิฉันยังมีความเดือดร้อนผิดพลาด เป็นทุกข์เพราะดิฉันไม่ได้ฟังธรรม อันพระพุทธรเจ้าผู้เป็นธรรมราชาทรงแสดงแล้ว ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เพราะเหตุนั้น ดิฉันจึงกราบเรียนพระคุณเจ้า ซึ่งเป็นผู้ควรอนุเคราะห์ดิฉัน โปรดชักชวนผู้ที่ควรอนุเคราะห์นั้น ด้วยธรรม ที่พระพุทธรเจ้าผู้เป็นพระธรรมราชาทรงแสดงดีแล้ว ทวยเทพที่มีศรัทธา ความเชื่อในพระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ และพระสังฆรัตนะ ก็รุ่งโรจน์ล้ำดิฉัน โดยอายุ ยศ สิริ ทวยเทพอื่น ๆ ก็ยิ่งยวดกว่า โดยอำนาจและวโรณะ มีฤทธิ์มากกว่า ดิฉัน.

จบปกัสสรวิมาน

อรรถกถาปภัตสรวิมาน

ปภัตสรวิมาน มีคาถาว่า ปกฺสฺสรวรรณฺณนิเภา เป็นต้น. วิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่กรุงราชคฤห์. สมัยนั้น อุบาสกคนหนึ่งในกรุงราชคฤห์ ได้เลื่อมใสในพระมหาโมคคัลลานเถระเป็นอย่างมาก. ธิดาของเขาคนหนึ่งมีศรัทธาปสาทะ นางมีความเคารพนับถือในพระเถระมาก. อยู่มาวันหนึ่ง ท่านพระมหาโมคคัลลานะเที่ยว บิณฑบาตในกรุงราชคฤห์เข้าไปยังตระกูลนั้น. นางเห็นพระเถระแล้วเกิดโสมนัส ฟูแลด อาสนะ เมื่อพระเถระนั่งบนอาสนะนั้นแล้ว นางบูชาด้วยมัลลียดอกมะลิแล้วเอาน้ำอ้อยบ หวานอร่อยเกลี่ยลงในบาตรของพระเถระ พระเถระประสงค์จะอนุโมทนาจึงได้นั่ง. นาง แจ้งให้ทราบเรื่องที่ขรราวาสไม่มีโอกาส (จะฟัง) เพราะมีกิจมาก กล่าวว่ดิฉันจักฟังธรรม ในวันอื่น ใหว่พระเถระแล้วส่งไป. และในวันนั้นเอง นางตายไปบังเกิดในดาวดึงส์. ท่าน พระมหาโมคคัลลานะเข้าไปพบนาง ได้ถามด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ดูก่อนเทพธิดาผู้งาม มีรัศมีงามผุดผ่องยิ่งนัก นุ่งผ้าสีแดงงาม มีฤทธิ์มาก มี ร่างกายงามลุ่มไต้ด้วยจุมจันท์ ท่านเป็นใครมาใหว่อาตมาอยู่ อนึ่ง ท่านนั่งบน บัลลังก์ใด ย่อมไพโรจน์ ดังท้าวสักกเทวราชในนันทวันโนทยาน บัลลังก์ของท่าน นั้นมีค่ามาก งาม วิจิตรด้วยรัตนะต่าง ๆ ดูก่อนเทพธิดาผู้เจริญ เมื่อชาติก่อน ท่าน ได้สร้างสมสุจริตอะไร ได้เสวยวิบากแห่งกรรมอะไรในเทวโลก อาตมาถามแล้ว ขอ ท่านโปรดบอก นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร.

พระเถระถามอย่างนี้แล้ว เทพธิดาได้พยากรณ์ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ดิฉันได้ถวายพวงมาลัยและน้ำอ้อยแด่พระคุณเจ้า ผู้เที่ยว บิณฑบาตอยู่ ดิฉันจึงได้เสวยผลแห่งกรรมนั้นในเทวโลก ข้าแต่ท่านผู้เจริญ แต่ดิฉัน ยังมีความเดือดร้อน ผิดพลาด เป็นทุกข์ เพราะดิฉันไม่ได้ฟังธรรม อันพระพุทเจ้า ผู้เป็นธรรมราชาทรงแสดงดีแล้ว ข้าแต่ท่านผู้เจริญเพราะเหตุนั้น ดิฉันจึงมากราบ เรียนพระคุณเจ้า ซึ่งเป็นผู้ควรอนุเคราะห์ดีฉัน โปรดชักชวนผู้ที่ควรอนุเคราะห์นั้น ด้วยธรรม ที่พระพุทเจ้าผู้เป็นพระธรรมราชาทรงแสดงดีแล้ว ทวยเทพที่มีศรัทธา ความเชื่อในพระพุทฐรัตนะ พระธรรมรัตนะ และพระสังฆรัตนะ ก็รุ่งโรจน์ล้ำดิฉัน โดยอายุ ยศ สิริ ทวยเทพอื่น ๆ ก็ยิ่งยวดกว่า โดยอำนาจและวรรณะ มีฤทธิ์มากกว่า ดิฉัน.

จบอรรถกถาปภัตสรวิมาน

๓. นาควิมาน

ว่าด้วยนาควิมาน

พระวังคีสเถระถามเทพธิดาองค์หนึ่งว่า

[๔๑] ท่านประดับองค์แล้ว ขึ้นนั่งขसारตัวประเสริฐ ซึ่งมีขนาดใหญ่ งามไปด้วยแก้ว และทอง วิจิตรด้วยข่ายทอง ผูกสายรัดประคนเรียบร้อย เลื่อนลอยในอากาศเวหา มาในที่นี้ ที่งาทั้งสองของขसारมีสระโบกขรณีที่เนรมิตไว้ มีน้ำใสสะอาดดารดาษไปด้วยดอกปทุมบานสะพรั่ง ดอกปทุมทั้งหลายมีหมู่เทพอัปสรนักดนตรีพากันมา ขับร้องประสานเสียงและฟ้อนรำ ชวนให้เกิดความประทับใจ ดูก่อนเทพธิดาผู้มี อานุภาพมาก ท่านบรรลुเทวฤทธิ์แล้ว ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทั่วทิศ.

เทพธิดานั้นตอบว่า

ดิฉันได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่กรุงพาราณสี ได้ถวายผ้าคู่แด่พระพุทธเจ้า ถวาย บังคมพระยุคลบาทแล้วนั่งอยู่ที่พื้นดิน ดิฉันปลื้มใจได้กระทำอัญชลีหนึ่ง พระพุทธเจ้ามีพระฉวีวรรณผุดผ่องดุจทองคำธรรมชาติ ได้ทรงแสดงทุกขสังและสมุทัยสัง และได้ทรงแสดงทุกขนิโรธ อันปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้ และมรรคสังแก่ดิฉัน โดย ประการที่ดิฉันจรรู้แจ้งได้ ดิฉันเป็นคนมีอายุน้อย ทำกาละ (ตาย) จูติจากชาตินั้น แล้ว ไปเกิดในชั้นไตรทศ (ดาวดึงส์) เป็นผู้เรื่องยศ เป็นปชาบดีองค์หนึ่งของท้าว ลักกะ นามว่ายสุตตรา ปรากฏไปทุกทิศ.

จบนาควิมาน

อรรถกถาภาควิมาน

นาควิมาน มีคาถาว่า **อลงกตา มณิกยจนาจิตํ** เป็นต้น. นาควิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ **อิสิปตนมฤคทายวัน กรุงพาราณสี**. สมัยนั้น อุบาสิกาชาวพาราณสีคนหนึ่งมีศรัทธาปราศรัย สมบูรณ์ด้วยศีลและจรรยา นางให้ทอผ้าคู่ อุทิศพระผู้มีพระภาคเจ้า ให้ซักย้อมดีแล้ว เข้าเฝ้าวางผ้าไว้แทบพระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วกราบทูลอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าโปรดอนุเคราะห์ทรงรับผ้าคู่นี้ ซึ่งจะพึงเป็นประโยชน์ เป็นสุขตลอดกาลนาน แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับผ้าคู่ นั้น ทรงเห็นอุปนิสัยสมบัติของนาง จึงทรงแสดงธรรม. จบเทศนา นางดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า ทำประทักษิณแล้วกลับบ้าน.

ต่อมาไม่นานนัก นางตายไปเกิดในภพดาวดึงส์ ได้เป็นที่สนิทเสน่หาของท้าวสักกเทวราช มีนามว่า **ยสุตตรา**. ด้วยบุญญาภพของนาง ก็บังเกิดกุญชรชาติตัวประเสริฐคลุมด้วยขำยทอง ที่คอของกุญชรนั้นมีมณฑปแก้วมณี กลางมณฑปก็บังเกิดรัตนบัลลังก์ที่ตกแต่งไว้อย่างดี และที่งาทั้งสองของกุญชรนั้น ปรากฏมีสระโบกขรณี ๒ สระ ดารดาษไปด้วยดอกปทุมบานสะพรั่งนารีนรมย์ ในดอกปทุมนั้น ๆ มีเทพธิดายืนอยู่ตามกลีบปทุม ประโคมดนตรีเครื่อง ๕ และขับร้องกัน.

พระศาสดาประทับที่กรุงพาราณสี ตามพระพุทธรักษาแล้วเสด็จจาริกไปยังกรุงสาวัตถี. ครั้นเสด็จถึงกรุงสาวัตถีโดยลำดับแล้ว ได้ยินว่า ในสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี กรุงสาวัตถี. ครั้งนั้นเทพธิดานั้นตรวจดูทิพยสมบัติที่ตนเสวยอยู่ ทบทวนถึงเหตุที่ได้เสวยทิพยสมบัติ ทราบว่าเหตุคือถวายผ้าคู่แด่พระศาสดา เกิดโสมนัส เลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคเจ้ามาก ประสงค์จะถวายบังคม ครั้นล่วงราตรีปฐมยาม นางนั่งเหนือคอช้างตัวประเสริฐเหาะมา ลงจากคอช้างนั้นแล้ว ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วยืนประคองอัญชลีอยู่ ณ ที่ควรแห่งหนึ่ง. ท่านพระวังคีสะโดยพระพุทธานุญาต ได้ถามนางด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ท่านประดับองค์แล้ว ขึ้นนั่งคชสารตัวประเสริฐ ซึ่งมีขนาดใหญ่ งามไปด้วย
แก้วและทอง วิจิตรด้วยขำยทอง ผูกสายรัดประคณเรียบร้อย เลื่อนลอยในอากาศ
เวหามาในที่นี้ ที่งาทั้งสองของคชสาร มีสระโบกขรณีที่เนรมิตไว้ มีน้ำใสสะอาด

ดาราฉายไปด้วยดอกปทุมบานสะพรั่ง ดอกปทุมทั้งหลาย มีหมู่เทพอัปสรนักดนตรีพากันมาขับร้องประสานเสียงและฟ้อนรำ ชวนให้เกิดความประทับใจ.

ดูก่อนเทพธิดาผู้มีอานุภาพมาก ท่านบรรลุละกัฏฐิแล้ว ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวาระของท่านจึงสว่างไสวไปทั่วทิศ.

(สายรัดประคณ หมายถึง เชือกหรือลวดหนึ่งตีเป็นเกลียวหุ้มผ้าแดง ใช้พันอ้อมลำตัว ถัดจากหน้าของช้าง มี ๒ เส้นคู่กัน สำหรับผูกรั้งสัปคับ แหียง หรือกูปมีให้โยกเลื่อน)

เมื่อถูกพระเถระถามอย่างนี้แล้ว เทพธิดาก็กล่าวตอบ ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ดิฉันได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่กรุงพาราณสี ได้ถวายผ้ากฐ์หนึ่งแด่พระพุทธเจ้า ถวายบังคมพระยุคลบาท แล้วนั่งอยู่ที่พื้นดิน ดิฉันปลื้มใจ ได้กระทำอัญชลี อนึ่ง พระพุทธเจ้ามีพระฉวีวรรณผุดผ่องดุจทองคำธรรมชาติ ได้ทรงแสดงทุกขสัจและสมุทัยสัจ และได้ทรงแสดงทุกขนิโรธสัจอันปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้ และมรรคสัจแก่ดิฉัน โดยประการที่ดิฉันจรรู้แจ้งได้ ดิฉันเป็นคนมีอายุน้อย ทำกาละ [ตาย] จุตินจากชาตินั้นแล้ว ไปเกิดในชั้นไตรทศ [ดาวดึงส์] เป็นผู้เรื่องยศ เป็นปราชญ์องค์หนึ่งของท้าวสักกะ นามว่า ยสุตตรา ปรากฏไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาวิมาน

๔. อโสมวิมาน

ว่าด้วยอโสมวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพธิดาองค์หนึ่งว่า

[๔๒] ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงามเปล่งรัศมีสว่างไปทุกทิศ เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไรผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพธิดาผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไร เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้น ถูกระพระโมคคัลลანะถามแล้ว ดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรม ที่มีผลอย่างนี้ว่า

ดิฉันอยู่ในกรุงพาราณสี มีจิตเลื่อมใส ได้ถวายขนมแห้ง แต่พระพุทธรูปเจ้าผู้แผ่พันธุ์พระอาทิตย์ ด้วยมือของตน ขอพระคุณเจ้าโปรดดูผลของข้าพเจ้านั้นขนมแห้งอันหารสเต็มมิได้ ครั้นเห็นว่าถวายขนมแห้งไม่เต็มแล้วได้ความสุข ใครเล่าจักไม่ทำบุญ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโศกะทุกอย่างที่น่ารัก จึงเกิดแก่ดิฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ดิฉันได้กระทำความดีไว้ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอโสมวิมาน

อรรถกถาอโถมวิมาน

อโถมวิมาน มีคาถาว่า อภิกุณฑน วณฺเณน เป็นต้น. อโถมวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน กรุงพาราณสี เวลาเช้า ทรงนั่งแล้ว ทรงถือบาตรและจีวรเสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงพาราณสี. ในกรุงพาราณสี นั้น มีหญิงเขี้ยวใจคนหนึ่ง ชื่อ อโถมา เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วเลื่อมใส ไม่เห็นสิ่งอื่นที่ควรถวาย นางคิดว่า ของที่ถวายแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าแม้เช่นนี้ ก็จักมีผลมากแก่เรา จึง น้อมถวายขนมแห้งไม่เค็มมีผิวราน. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับขนมนั้น. นางได้ยัดทาน นั้นเป็นอารมณ์ เสวยโสมนัสความดีใจ กาลต่อมา นางตายไปบังเกิดในภพดาวดึงส์. ท่าน พระมหาโมคคัลลานะถามนางว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม เปล่งรัศมี สว่างไปทุกทิศ เหมือนดาว ประกายพริ้ว เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึง สำเร็จแก่ท่าน และโภคะทุกอย่างที่น่ารัก จึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพธิดาผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ ทำบุญอะไร เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้น ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่าง นี้ว่า

ดิฉันอยู่ในกรุงพาราณสี มีจิตเลื่อมใส ได้ถวายขนมแห้ง แด่พระพุทธเจ้าผู้แผ่ พันธุ์พระอาทิตย์ด้วยมือของตน ขอพระคุณเจ้าโปรดดูผลของข้าพชนมแห้ง อันหา รสเค็มมิได้ ครั้นเห็นว่าขนมแห้งไม่เค็มแล้วได้ความสุข ใครเล่าจักไม่ทำบุญ.

เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอบอกท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ดิฉันได้ กระทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีจึงสว่าง ไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาอโถมวิมาน

๕. กัญชิกทายิกาวิมาน

ว่าด้วยกัญชิกทายิกาวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพธิดาองค์หนึ่งว่า

[๔๓] ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงามเปล่งรัศมีสว่างไปทุกทิศ ดูดวงประกายพริก เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านทำบุญอะไร เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้นดีใจ ถูกระถามพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาแห่งกรรม ที่มีผลอย่างนี้ว่า

เมื่อชาติก่อน ดิฉันเกิดเป็นมนุษย์ ดิฉันมีใจเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้ชื่อบรรลุ ได้ถวายน้ำข้าวที่ปรุงด้วยพุทรา อบด้วยน้ำมัน ผสมด้วยดีปลีกระเทียมและรากผักชี แต่พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์แห่งพระอาทิตย์ ณ อันธกวินทนคร นารีผู้งามทั่วสรรพางค์ สามีมองไม่จืด ครองความเป็นมเหสี ของพระเจ้าจักรพรรดิ ก็ยังไม่เท่าเสียวที่ ๑๖ แห่งการถวายน้ำข้าวนั้น ทองคำร้อยแท่ง ม้าร้อยตัว รถเทียมแม่ม้าอัสตร ร้อยคัน สาวน้อยประดับคุ่มหูแก้วมณีแสนนาง ก็ยังไม่เท่าเสียวที่ ๑๖ แห่งการถวายน้ำข้าวครั้งหนึ่ง ช้างตัวประเสริฐตระกูลเหมวตะ มีงาจุดงอนไถ มีสายรัดทองคำ มีที่อยู่อาศัยเป็นทอง (ถ้าทอง) ร้อยเชือก ก็ยังไม่เท่าเสียวที่ ๑๖ แห่งการถวายน้ำข้าวครั้งหนึ่ง ถึงแม้พระเจ้าจักรพรรดิ ครองความเป็นใหญ่แห่งทวีปทั้ง ๔ ก็ยังไม่เท่าเสียวที่ ๑๖ แห่งการถวายน้ำข้าวครั้งหนึ่ง.

จบกัญชิกทายิกาวิมาน

อรรถกถากัญชิกทายิกาวิมาน

กัญชิกทายิกาวิมาน มีคำถาว่า อภิกุณฑน วนุณน เป็นต้น. กัญชิกทายิกาวิมาน นั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประจักษ์โรคลมในพระนาภี จึงตรัสเรียกท่านพระอานนท์ สั่งว่า อานนท์ เธอจงไปเที่ยววิณฑบาต นำน้ำข้าวมาเพื่อทำยาแก่เรา. ท่านพระอานนท์ ทูลตอบรับพระพุทธดำรัสว่าพระพุทธเจ้าข้า. ถือบาตรที่ทำวมหาราชถวาย ยืนอยู่ที่ประตู นิเวศน์ของหมอผู้เป็นอุปัฏฐากของตน ภริยาของหมอเห็นท่าน ก็ออกไปต้อนรับไหว้แล้ว รับบาตรพลางถามพระเถระว่า ต้องการยาอะไร เจ้าข้า. เล่ากันว่า ภริยาของหมอนั้นเป็นคนมีปัญญา สังเกตรู้ว่า เมื่อจะประกอบยา พระเถระจึงมาที่นี่ มิใช่มาเพื่อภิกษา. และเมื่อพระเถระบอกว่า ต้องการน้ำข้าว นางคิดว่า นี่มิใช่ยาสำหรับพระผู้เป็นเจ้าของเรา บาตรนี้ก็เป็นบาตรของพระผู้มีพระภาคเจ้าโดยแท้ เอาละ เราจะจัดน้ำข้าวอันเหมาะแก่ พระโลกนาถ นางดีใจ เกิดความนับถือมาก จึงปรุงยาข้าวต้มด้วยพุทราและถั่วพูใส่เต็ม บาตร และจัดโภชนาอย่างอื่นเป็นบริวารของยาคุนั้นส่งไปถวาย. พอพระผู้มีพระภาคเจ้า เสวยยาคุนั้นเท่านั้น อาพาธนั้นก็สงบ ต่อมา นางตายไปบังเกิดในภพดาวดึงส์ เสวยทิพย์สมบัติยิ่งใหญ่นั่งเฝ้าอยู่. ท่านพระมหาโมคคัลลานะถามเทพธิดานั้นด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม เปล่งรัศมีสว่างไปทุกทิศ ดูกดาวประกายพริก เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และ โภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ท่าน.

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านทำบุญอะไร เพราะบุญอะไรท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรือง อย่างนี้ และรัศมีจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้

ดิฉันมีใจเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้ชื่อตรง ได้ถวายน้ำข้าวที่ปรุงด้วยพุทรา อบ ด้วยน้ำมัน ผสมด้วยดีปลีกระเทียมและรากผักชี แต่พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์แห่ง พระอาทิตย์ ณ อันธกวินทนคร. นารีผู้งามทั่วสรรพางค์ สามีมองไม่จืด ครอง ความเป็นมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ก็ยังไม่เท่าเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งการถวายน้ำข้าว นั้น. ทองคำร้อยแห่ง ม้าร้อยตัว รถเทียมด้วยแม่ม้าอัสตรร้อยคัน ดาวน้อยประดับ

ตุ้มหูแก้วมณีแสนนาง ก็ยังไม่เท่าเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งการถวายน้ำข้าวครั้งหนึ่ง. ช้างตัว
ประเสริฐตระกูลเหมวตะ มีงาจุดงอนไถ มีสายรัดทองคำ มีที่อยู่อาศัยเป็นทอง [ถ้า
ทอง] ร้อยเชือกก็ยังไม่เท่าเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งการถวายน้ำข้าวครั้งหนึ่ง. ถึงแม้พระเจ้า
จักรพรรดิ ครองความเป็นใหญ่แห่งทวีปทั้ง ๔ ก็ยังไม่เท่าเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งการถวาย
น้ำข้าวครั้งหนึ่ง.

บรรดาบทเหล่านั้น เทพธิดาแสดงว่า ดิฉันเอน้ำพุทราและมะขางเติมน้ำสีส่วน เคี้ยว
ยาข้าวต้มเหลือส่วนที่สี่ ประดูด้วยของเผ็ดร้อนทั้งหลายมีของเผ็ดร้อน ๓ อย่างอันมีราก
ผักชีมหาหิงคุ์ยี่หระและกระเทียมเป็นต้น อบอย่างดีให้ข้าวยาคุนั้นจับกลิ่นพริกไทย แล้ว
เกลี่ยลงในบาตรของพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ถวายเฉพาะพระศาสดาด้วยจิตเลื่อมใส. ดิฉัน
วางไว้ในมือของพระเถระ. เพราะเหตุนั้น เทพธิดาจึงกล่าวว่า

**ดิฉันมีใจเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้ซื้อตรงได้ถวายน้ำข้าวที่ผสมด้วยดีป्ली กระ-
เทียมและพริกไทยดังนี้.**

คำที่เหลือมีนัยดังกล่าวแล้วทั้งนั้น. เมื่อเทวดานั้นชี้แจงถึงกรรมสุจริตที่ตนสั่งสมไว้
แล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะก็แสดงธรรมแก่เธอพร้อมทั้งบริวารอย่างนี้แล้ว กลับมา
ยังมนุษยโลก กราบทูลเรื่องนั้นถวายพระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำเนื้อ
ความนั้นให้เป็นอรรถอุปบัติเหตุเกิดขึ้นแห่งเรื่อง แล้วทรงแสดงธรรมในท่ามกลางบริษัท
๔. เทศนานั้นได้เป็นประโยชน์แก่มหาชน ดังนี้แล.

จบอรรถกถากัณฐิกทายิกาวิมาน

๖. วิหารวิมาน

ว่าด้วยวิหารวิมาน

ท่านพระอนุรุธะถามเทพธิดาองค์หนึ่งว่า

[๔๔] ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม เปล่งรัศมีสว่างไปทุกทิศ เหมือนดาวประกายพริ้ว เมื่อท่านฟ้อนรำอยู่ เสียงอันเป็นทิพย์ นำฟัง นำรื่นรมย์ใจ ก็เปล่งออกจากอวัยวะน้อยใหญ่ทุกส่วน กลิ่นทิพย์ที่หอมหวานชวนใจ ก็ฟุ้งออกจากอวัยวะน้อยใหญ่ทุกส่วน เมื่อท่านเคลื่อนไหวกาย เครื่องประดับซึ่งผมก็เปล่งเสียงกังวานฟังไพเราะ ดูกดนตรีเครื่อง ๕ มาลัยประดับศีรษะที่ต้องลม ถูกลมพัดไหว ก็ส่งเสียงดังกังวานไพเราะดุจดนตรีเครื่อง ๕ แม้พวงมาลัยบนศีรษะของท่าน ก็มีกลิ่นหอมหวานชวนใจ หอมฟุ้งไปทุกทิศ ดูกต้นอุโลกฉะนั้น ดูก่อนเทพธิดา ท่านสดุดมกลิ่นที่หอมหวาน เห็นรูปทิพย์ซึ่งมีไช้ของมนุษย์ ท่านถูกอาตมาถามแล้วโปรดบอกที่เถิด นี่เป็นผลของกรรมอะไร.

เทพธิดานั้นตอบว่า

ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ นางวิสาขามหาอุบาสิกาสหยาของดิฉันอยู่ในกรุงสาวัตถี ได้สร้างมหาวิหารถวายสงฆ์ ดิฉันเห็นมหาวิหารและการบริจาคทรัพย์อุทิศสงฆ์ ซึ่งเป็นที่รักของดิฉัน เลื่อมใสในบุญนั้น จึงอนุโมทนา ดิฉันได้วิมานที่อัศจรรย์ นำทัศนากับด้วยอนุโมทนาอันบริสุทธิ์นั่นเอง วิมานลอยไปในเวหาเปล่งรัศมี ๑๒ โยชน์ โดยรอบด้วยฤทธิ์ของดิฉัน ห้องรโหฐานที่อยู่อาศัยของดิฉัน อันบุญกรรมจัดไว้เป็นพิมพ์เดียวกัน ประหนึ่งเนรมิตไว้เป็นส่วน ๆ เมื่อส่องแสง ก็ส่องสว่างไปร้อย โยชน์โดยรอบทิศ หนึ่ง ที่วิมานของดิฉันนั้น มีสระโบกขรณีมีหมู่มัจฉาอาศัยอยู่อาศัยประจำ มีน้ำใสสะอาดปูลาดด้วยทรายทอง ดารดาษไปด้วยปทุมบัวหลวงหลากชนิด อันบุณฑริกบัวขาวรายล้อมไว้รอบ ยามลมรำเพยพัด ก็โชยกลิ่นระรื่นจรรุ่งใจ มีรุกขชาตินานาชนิด คือ หว้า ขนุน ตาล มะพร้าว และวนะทั้งหลาย เกิดเองภายในนิวาสน์ มิได้มีใครปลูก วิมานนี้ก็ยกก้องไปด้วยนาคดนตรี เหล่าอัปสรเทพนารีก็ส่ง

เสียงเจื้อยแจ้ว แม่นรชนที่ผันเห็นแล้ว ก็จะมีปริ่มใจ วิมานมีรัศมีสว่างไสวไปทุกทิศ นำอัสภรณ์จิตใจ นำทัศนาศูนย์นี้ บังเกิดเพราะกุศลกรรมของดีฉัน (ฉะนั้น) จึงควรแท้ที่สาธุชนจะทำบุญกันไว้.

ว่า
พระอนุรุธเถระประสงค์จะให้นางบอกสถานที่ที่นางวิสาขาบังเกิดจึงได้กล่าวคาถานี้

ท่านได้วิมานที่อัสภรณ์นำทัศนาศูนย์ด้วยอนุโมทนาอันบริสุทธิ์นั้นเอง ขอท่านจงบอกคติของนางวิสาขาผู้ที่ได้ถวายทานนั้น นางวิสาขานั้นเกิดที่ไหน.

เทพธิดานั้นตอบว่า

ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ วิสาขาทูบาสถานนั้นเป็นสหยาของดีฉัน ได้สร้างมหาวิหารถวายสงฆ์ เธอรู้แจ้งธรรมได้ถวายทาน เกิดในสวรรค์ชั้นนิมมานรดีเป็นปชาบดีของท้าวสุณิมิตนั้น วิบากแห่งกรรมของนางวิสาขาทูบาสถานนั้น อันใคร ๆ ไม่ควรคิด ดีฉันได้พยากรณ์ที่เกิดของนางวิสาขา ที่พระคุณเจ้าถามว่า นางวิสาขานั้นเกิดที่ไหน โดยถูกต้องดังนี้. ถ้าอย่างนั้น ขอพระคุณเจ้าโปรดชักชวน แม้นคนอื่น ๆ ว่า พวกท่านจงปริ่มใจถวายทานแต่สงฆ์เถิด และจงมีใจเลื่อมใสฟังธรรม ลากคือการได้ความเป็นมนุษย์ เป็นการได้แสนยาก พวกท่านก็ได้แล้ว พระพุทธเจ้ามีพระสูตรเสียงดังพรหม มีพระฉวีวรรณดังทองคำ เป็นอธิบดีแห่งมรรคา ได้ทรงแสดงมรรคาไว้แล้ว ท่านทั้งหลายจงปริ่มใจถวายทานแต่สงฆ์ ซึ่งเป็นเขตที่ทักษิณามีผลมาก บุคคลเหล่าใด ๘ จำพวก ๔ คู่ ที่ท่านผู้รู้สรรเสริญแล้ว บุคคลเหล่านั้นเป็นพระทักษิณบุคลเป็นสาวกของพระสุคต ท่านที่ถวายในบุคคลเหล่านั้นมีผลมาก ท่านที่ปฏิบัติในอริยมรรค ๔ จำพวก และท่านที่ดำรงอยู่ในอริยผล ๔ จำพวก นี่คือสงฆ์ เป็นผู้ซื้อตรง มันคงอยู่ในปัญญาและศีล เมื่อมนุษย์ทั้งหลายผู้มุ่งบุญ บูชากระทำบุญอย่างยิ่ง ท่านที่ถวายในสงฆ์ย่อมมีผลมาก ด้วยว่า พระสงฆ์นี้เป็นเขตที่กว้างใหญ่ คำนวณนับมิได้ เหมือนสาครมหาสมุทรนับจำนวนน้ำมิได้ ก็พระสงฆ์เหล่านี้ เป็นผู้ประเสริฐสุด เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าผู้มีคุณเพียร เป็นผู้สร้างแสงสว่าง กล่าวสอนธรรม ชนเหล่าใดถวายทานอุทิศพระสงฆ์ ท่านของชนเหล่านั้น เป็นอันถวายดีแล้ว เช่นสรวงดีแล้ว บูชาดีแล้ว ทักษิณานั้นถึงสงฆ์ ดำรงมั่น มีผลมาก พระผู้รู้โลกทรงสรรเสริญแล้ว ชนเหล่าใดยังท่องเที่ยวอยู่ในโลก หวนระลึกถึงบุญเช่นนี้ได้ เกิดความรู้ พึงกำจัดมลทินคือความตระหนี่ พร้อมทั้งมูลรากไม่ถูกเขาตีเตียน ย่อมเข้าถึงสักคสถานแดนสวรรค์ ดังนี้.

จบวิหารวิมาน

อรรถกถาวิหารวิมาน

วิหารวิมาน มีคำถาว่า อภิกุณฑน วนุณน เป็นต้น. วิหารวิมานนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน กรุงสาวัตถี. สมัยนั้น มหาอุบาสกาวิสาขาร่วมด้วยเพื่อนหญิงและบริวารชน ต่างขะมักเขม้นอาบน้ำแต่งตัว เพื่อจะเที่ยวอุทยานในวันรื่นเริงวันหนึ่ง นางปริโภคโภชนาอย่างดี ประดับมณฑลดาประสาธน์แวดล้อมไปด้วยเพื่อนหญิงประมาณ ๕๐๐ คน ออกจากเรือนด้วยอิสริยะอันยิ่งใหญ่ ด้วยการกำหนดการที่ยิ่งใหญ่ กำลังเดินตรงไปยังอุทยาน คิดว่า ประโยชน์อะไรของเราด้วยการเล่นที่เปล่าประโยชน์ เหมือนเด็กหญิงโง่ ๆ เอาละ เราจักไปวิหาร ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าและไหว้พระคุณเจ้าทั้งหลายที่น่าเจริญใจ และจักฟังธรรม ถึงวิหารแล้วหยุดในที่สมควรแห่งหนึ่ง เปลื้องมณฑลดาประสาธน์มอบไว้ในมือของหญิงรับใช้ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ณ ที่สมควรแห่งหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงธรรมแก่วิสาขามหาอุบาสกานั้น.

นางฟังธรรมถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วทำประทักษิณ และไหว้ภิกษุทั้งหลายที่น่าเจริญใจ ออกจากวิหารไปได้หน่อยหนึ่ง กล่าวกะหญิงรับใช้ว่า เอาละแม่สาวใช้ จันจักประดับเครื่องประดับมณฑลดาประสาธน์. หญิงรับใช้นั้นห่อเครื่องประดับวางไว้ในวิหารแล้วเที่ยวไปในที่นั้น ๆ ลืมของไว้ เมื่อประสงคฺจะกลับ นึกขึ้นได้จึงพูดว่า ดีฉันลืมของไว้ เจ้าคะ หยุดก่อนนายท่าน ดีฉันจักไปนำมา. นางวิสากล่าวว่า นี่เจ้า ถ้าเจ้าลืมเครื่องประดับนั้นไว้ในวิหาร จันจักบริจาคเครื่องประดับเพื่อสร้างวิหารนั้นนั่นแหละ นางไปวิหารเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถวายบังคมแล้วแจ้งความประสงค์ของตน กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์จักสร้างวิหาร ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าโปรดอนุเคราะห์รับไว้เถิด พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับโดยดุชณิภาพ.

นางวิสากล่าวเครื่องประดับมณฑลดาประสาธน์นั้น ซึ่งมีราคาถึงเก้าโกฏิเจ็ดพันเหรียญ สร้างปราสาทหลังใหญ่สมควรเป็นที่ประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้า และเป็นที่อยู่ของภิกษุสงฆ์ ประดับด้วยห้องหนึ่งพันห้อง คือชั้นล่างห้าร้อยห้อง ชั้นบนห้าร้อยห้อง เช่นเสมือนเทพวิมาน มีภูมิพื้นดุจคลังแก้วมณี มีส่วนของเรือนเป็นต้นว่า ฝา เสา ช่อ จันทน์ ช่อฟ้า บานประตู หน้าต่างและบันได ที่ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระผู้ควบคุมการ

ก่อสร้างจัดไว้อย่างดี น่าจับใจ งานไม้ที่นำรีนรมย์ก็ตกแต่งสำเร็จเป็นอย่างดี งานปูนก็พิถีพิถันทำอย่างดีน่าปลื้มใจ วิจิตรไปด้วยจิตรกรรมมีมาลากรรมลายดอกไม้ และลวดลายกรรมลายเถาไม้เป็นต้น ที่ประดับตกแต่งไว้อย่างงดงาม และสร้างปราสาทห้องโถงฐานหนึ่งพันปราสาทเป็นบริวารของปราสาทใหญ่นั้น และสร้างกุฏิมณฑป และที่จงกรมเป็นต้นเป็นบริวารของปราสาทเหล่านั้น ใช้เวลา ๙ เดือนจึงสร้างวิหารเสร็จ เมื่อวิหารสำเร็จเรียบร้อยแล้ว นางวิสาขาใช้เงินฉลองวิหารถึงเก้าโกฏิเหรียญ นางพร้อมด้วยหญิงสหายประมาณ ๕๐๐ คนขึ้นปราสาท ได้เห็นสมบัติของปราสาทนั้น ดีใจกล่าวกะพรวกเพื่อนหญิงว่า เมื่อฉันสร้างปราสาทหลังนี้งามถึงเพียงนี้ ขอเธอทั้งหลายจงอนุโมทนาบุญที่ฉันชวนชวายนนั้น ฉันขอให้ส่วนบุญแก่พวกเธอ. เพื่อนหญิงทั้งหมดมีใจเลื่อมใสต่างอนุโมทนาว่า **อโห สาธุ อโห สาธุ** ดีจริง ๆ ดีจริง ๆ.

บรรดาเพื่อนหญิงเหล่านั้น เพื่อนอุบาสิกาคนหนึ่งได้ใส่ใจถึงการแผ่ส่วนบุญให้ นั่นเป็นพิเศษ ต่อมาไม่นาน นางได้ตายไปบังเกิดในภพดาวดึงส์ ด้วยบุญญาภพของนาง ได้ปรากฏวิมานหลังใหญ่ ยาวกว้างและสูงสิบหกโยชน์ ประดับประดาด้วยห้องโถงฐาน กำแพงอุทยานและสระโบกขรณีเป็นต้นมีใช้น้อย ล่องลอยอยู่ในอากาศ แผ่รัศมีของตนไป ใต้ร้อยโยชน์ อัปสรนั้น เมื่อจะเดินก็เดินไปพร้อมกับวิมาน สำหรับมหาอุบาสิกาวิสาขา เพราะมีจาคะไพบุลย์และมีศรัทธาสมบุรณ์ จึงไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นนิมมานรดี ได้ดำรงตำแหน่งอัครมเหสีของท้าวสุณิมิตเทวราช ครั้งนั้น ท่านพระอนรุทธะเที่ยวจาริกไปเทวโลก เห็นเพื่อนหญิงของนางวิสาขานั้นเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จึงถามด้วยคาถาเหล่านั้นว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม เปล่งรัศมีสว่างไปทุกทิศ เหมือนดาวประกายพริ้ว เมื่อท่านฟ้อนรำอยู่ เสียงอันเป็นทิพย์ น่าฟัง นำรีนรมย์ใจก็เปล่งออกจากอวัยวะน้อยใหญ่ทุกส่วน กลิ่นทิพย์ที่หอมหวานชวนใจ ก็ฟุ้งออกจากอวัยวะน้อยใหญ่ทุกส่วน เมื่อท่านเคลื่อนไหวกาย เครื่องประดับช่องผมก็เปล่งเสียงกังวานน่าฟัง ไพเราะ ดุจดนตรีเครื่อง ๕ มาลัยประดับศีรษะที่ช่องผมถูกลมพัดไหว ก็ส่งเสียงกังวานไพเราะดุจดนตรีเครื่อง ๕ แม้พวงมาลัยบนศีรษะของท่าน ก็มีกลิ่นหอมหวานชวนใจ หอมฟุ้งไปทุกทิศ ดุจดันอุโลกฉะนั้น ดูก่อนเทพธิดา ท่านสูดดมกลิ่นที่หอมหวาน เห็นรูปทิพย์ซึ่งมีไช้ของมนุษย์ ท่านถูกอาตมาถามแล้วโปรดบอกที่เกิด นี่เป็นผลของกรรมอะไร.

แม่เทพธิดานั้นก็ได้พยากรณ์แก่พระอนรุทธเถระอย่างนี้ว่า

ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ นางวิสาขมหาอุบาสิกาสหายของดิฉันอยู่ในกรุงสา-
วัตถิ ได้สร้างมหาวิหารถวายสงฆ์ ดิฉันเห็นมหาวิหารและการบริจาคทรัพย์อุทิศ
สงฆ์ ซึ่งเป็นที่รักของดิฉัน เลื่อมใสในบุญนั้นจึงอนุโมทนา ดิฉันได้วิมานที่อัครรรย
นำทัศนาศา ด้วยอนุโมทนาอันบริสุทธิ์นั่นเอง วิมานลอยไปในเวหาเปล่งรัศมี ๒ โยชน์
โดยรอบด้วยฤทธิ์ของดิฉัน ห้องโถงฐานที่อยู่อาศัยของดิฉัน อำนวยกรรมจัดไว้เป็น
พิมพ์เดียวกัน ประหนึ่งเนรมิตไว้เป็นส่วน ๆ เมื่อส่องแสงก็ส่องสว่างไปร้อยโยชน์
โดยรอบทิศ อนึ่ง ที่วิมานของดิฉันนั้น มีสระโบกขรณีที่หมู่มัจฉาอาศัยอยู่อาศัย
ประจำ มีน้ำใสสะอาดปูลาดด้วยทรายทอง ดารดาษไปด้วยปทุมบัวหลวงหลากชนิด
อันบุณฑริกบัวขาวรายล้อมไว้รอบ ยามลมรำเพยพัดก็โชยกลิ่นหอมระรื่นจูงใจ มี
รุกขชาตินานาชนิด คือ หว้า ขนุน ตาล มะพร้าว และวนะทั้งหลาย เกิดเองภายใน
นิเวศน์ มิได้มีใครปลูก วิมานนี้ก็ก่อไปด้วยนานาดนตรี เหล่าอัปสรเทพนารี ก็ส่ง
เสียงเจื้อยแจ้ว แม้นรชนที่ฝันเห็นแล้วก็จะพึงปลื้มใจ วิมานมีรัศมีสว่างไสวไปทุก
ทิศ นำอัครรรยจิต นำทัศนาศาเช่นนี้ บังเกิดเพราะกุศลกรรมของดิฉัน ฉะนั้น จึงควร
แท้ที่สาธุชนจะทำบุญกันไว้.

บัดนี้ พระอนุรุธเถระประสงค์จะให้นางบอกสถานที่ ที่นางวิสาขบังเกิด จึงได้กล่าว
คาถานี้ว่า

ท่านได้วิมานที่อัครรรยนำทัศนาศา ด้วยอนุโมทนาอันบริสุทธิ์นั่นเอง ขอท่านจง
บอกคติของนางวิสาข ผู้ที่ได้ถวายทานนั้น นางวิสาขานั้นเกิดที่ไหน.

บัดนี้ เมื่อเทพธิดาจะแสดงเนื้อความที่พระเถระนั้นถาม จึงได้กล่าวว่า

ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ วิสาขมหาอุบาสิกา นั้นเป็นสหายของดิฉัน ได้สร้าง
มหาวิหารถวายสงฆ์ เธอรู้แจ้งธรรม ได้ถวายทานเกิดในสวรรค์ชั้นนิมมานรดี เป็น
ปชาบดีของท้าวสุทิมิตเทวราชนั้น วิบากแห่งกรรมของนางวิสาขมหาอุบาสิกา นั้น
อันใคร ๆ ไม่ควรคิด ดิฉันได้พยากรณ์ที่เกิดของนางวิสาขที่พระคุณเจ้าถามว่า นาง
วิสาขนั้นเกิดที่ไหน โดยถูกต้อง ดังนี้.

ถามว่า ก็นางเทพธิดารู้ถึงสมบัติของนางวิสาขได้อย่างไร. ตอบว่า แม้วิสาข
เทพธิดาก็ไปหาเทพธิดาองค์นั้น เหมือนเทพธิดานางสุภักทาไปหานางภักทา. บัดนี้
เทพธิดาเมื่อจะแนะนำพระเถระให้ช่วยชักชวนคนอื่น ๆ ถวายทาน จึงกล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

ถ้าอย่างนั้น ขอพระคุณเจ้าโปรดชักชวน แม้นคนอื่น ๆ ว่า พวกท่านจงปลื้มใจ

ถวายทานแต่สงฆ์เถิด และจงมีใจเลื่อมใสฟังธรรม ลากคือการได้ความเป็นมนุษย์ เป็นการได้แสนยาก พวกท่านก็ได้แล้ว พระพุทธเจ้ามีพระสูตรเสียงดังพรหม มีพระฉวีวรรณดังทองคำ เป็นอธิบดีแห่งมรรคา ได้ทรงแสดงมรรคาไว้แล้ว ท่านทั้งหลายจงปลื้มใจถวายทานแต่สงฆ์ ซึ่งเป็นเขตที่ทักษิณามีผลมาก บุคคลเหล่าใด ๘ จำพวก ๔ คู่ ที่ท่านผู้รู้สรรเสริญแล้ว บุคคลเหล่านั้นเป็นพระทักษิณียบุคคลเป็นสาวกของพระสุคต ท่านที่ถวายในบุคคลเหล่านี้มีผลมาก ท่านที่ปฏิบัติในอริยมรรค ๔ จำพวก และท่านที่ดำรงอยู่ในอริยผล ๔ จำพวกนั้น คือสงฆ์ เป็นผู้ซื้อตรง มันคงอยู่ในปัญญาและศีล เมื่อมนุษย์ทั้งหลายผู้มุ่งบุญบูชากระทำบุญอย่างยิ่ง ท่านที่ถวายในสงฆ์ย่อมมีผลมากด้วยว่า พระสงฆ์นี้เป็นเขตที่กว้างใหญ่ คำนวณนับมิได้เหมือนสาครมหาสมุทร นับจำนวนน้ำมิได้ ก็พระสงฆ์เหล่านี้เป็นผู้ประเสริฐสุด เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าผู้มีความเพียร เป็นผู้สร้างแสงสว่าง กล่าวสอนธรรม คนเหล่าใดถวายทานอุทิศพระสงฆ์ ท่านของชนเหล่านั้นเป็นอันถวายดีแล้ว เช่นสรวงดีแล้ว บูชาดีแล้ว ทักษิณานั้นถึงสงฆ์ ดำรงมัน มีผลมาก พระผู้รู้โลกทรงสรรเสริญแล้ว คนเหล่าใดยังท่องเที่ยวอยู่ในโลก หวนระลึกถึงบุญเช่นนี้ได้เกิดความรู้ พึงกำจัดมลทิน คือความตระหนี่พร้อมทั้งมูลราก ไม่ถูกเขาตีเตียน ย่อมเข้าถึงสักคสถานแดนสวรรค์ ดังนี้.

เมื่อท่านพระอนรุทธะกลับมนุษยโลกแล้ว ได้แสดงธรรมแก่บริษัทที่ประชุมกัน พระธรรมเทศนานั้นได้เป็นประโยชน์แก่มหาชน ดังนี้แล.

จบอรรถกถาวิหารวิมาน

๗. จตุรตถวิมาน

ว่าด้วยจตุรตถวิมาน

เทพธิดาองค์ที่ ๑

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพธิดาองค์หนึ่งว่า

[๔๕] ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม ฯลฯ เปล่งรัศมีสว่างไปทุกทิศ เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพธิดา ผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถาม ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไร เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และมีรัศมีสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ดิฉันได้ถวายดอกราชพฤกษ์กำมือหนึ่ง แต่ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาตในนครปัทมกตะ ซึ่งตั้งอยู่บนเนิน เป็นนครชั้นดี น่ารื่นรมย์ของแคว้นเอสิกะ ด้วยบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ ด้วยบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดาองค์ที่ ๒

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม ฯลฯ เปล่งรัศมีสว่างไปทุกทิศ เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญอะไร.

เทพธิดานั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ดิฉันได้ถวายดอกบัวขาบก้ามือหนึ่ง แก่ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาตในนครปณณกะ ซึ่งตั้งอยู่บนเนิน เป็นนครชั้นดี น่ารื่นรมย์ของแคว้นเอสิกะ ด้วยบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ ด้วยบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโศกะทุกอย่างที่น่ารัก จึงเกิดแก่ดิฉันเพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดาองค์ที่ ๓

ดูราเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม ฯลฯ เปล่งรัศมีสว่างไปทุกทิศ เหมือนดาว
ประกายพรึก เพราะบุญอะไร.

เทพธิดานั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ดิฉันได้ถวายดอกบัวหลวงก้ามือหนึ่ง ซึ่งมีรากขาวกลีบเขียว เกิดในสระน้ำแก่
ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต ในนครปณณกะ ซึ่งตั้งอยู่บนเนิน เป็นนครชั้นดี น่ารื่นรมย์
ของแคว้นเอสิกะ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึง
สำเร็จแก่ดิฉัน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมี
อานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดาองค์ที่ ๔

ดูราเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม ฯลฯ เปล่งรัศมีสว่างไปทุกทิศ เหมือนดาว
ประกายพรึก เพราะบุญอะไร.

เทพธิดานั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ดิฉันชื่อสุมนา เจ้าคะ มีจิตงาม ได้ถวายดอกมะลิตูม มีสีดงาข้างแก่ภิกษุผู้
เที่ยวบิณฑบาตในนครปณณกะ ซึ่งตั้งอยู่บนเนิน เป็นนครชั้นดี น่ารื่นรมย์ของ
แคว้นเอสิกะ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และรัศมีของดิฉันจึงสว่าง
ไสวไปทุกทิศ.

จบจตุรติถวิมาน

อรรถกถาจตุรตถวิมาน

จตุรตถวิมาน มีคาถาว่า อภิกุณฺเฑน วณฺเณน เป็นต้น จตุรตถวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ กรุงสาวัตถี ท่านพระมหาโมคคัลลานะเมื่อจาริกไปเทวโลก ได้ไปถึงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ท่านเห็นเทพธิดา ๔ องค์ มีอัปสรเป็นบริวารองค์ละหนึ่งพัน เสวยทิพย์สมบัติอยู่ในวิมาน ๔ หลัง ซึ่งตั้งเรียงกันอยู่ในดาวดึงส์นั้น เมื่อจะถามถึงกรรมที่เทพธิดาเหล่านั้นทำไว้ในปางก่อน จึงถามตามลำดับ [เรียงตัว] ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ดูราเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม เปล่งรัศมีสว่างไปทุกทิศ เหมือนดาวประกาย-
พริก เพราะบุญอะไรท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่
ท่าน โภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูราเทพธิดาผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ท่านได้ทำ
บุญอะไร เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และมีรัศมีสว่างไสวไป
ทุกทิศ.

เทพธิดาเหล่านั้นได้พยากรณ์ เรียงตัวต่อจากคำถามของพระเถระนั้น เพื่อจะแสดงความ
นั้น พระสังคีติกาจารย์จึงกล่าวคาถานี้ว่า

เทวดานั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่าง
นี้.

เล่ากันว่า ครั้งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่ากัสสปะ เทพธิดาเหล่านั้นเกิดในครอบครัวผู้มีอันจะกินในนครปณณกตะ ในรัฐซึ่งมีชื่อว่าเอสิกะ ครั้นเจริญวัยแล้ว ไปมีสามีอยู่ร่วมพร้อมเพรียงกันในนครนั้นนั้นแหละ บรรดานางเหล่านั้น นางหนึ่งเห็นภิกษุผู้ถือบิณฑบาตเป็นวัตร [ถือบิณฑบาตดิฐงค์] รูปหนึ่ง มีจิตเลื่อมใส ได้ถวายดอกราชพฤกษ์กำหนึ่ง อีกนางหนึ่งได้ถวายดอกบัวขาวกำมือหนึ่งแก่ภิกษุอีกรูปหนึ่ง นางหนึ่งได้ถวายดอกบัวหลวงกำมือหนึ่งแก่ภิกษุอีกรูปหนึ่ง อีกนางหนึ่งได้ถวายดอกมะลิตูมแก่ภิกษุอีกรูปหนึ่ง ต่อมานางเหล่านั้นตายไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีอัปสรเป็นบริวารพันหนึ่ง เทพธิดาเหล่านั้นเสวยทิพย์สมบัติอยู่จนตลอดอายุในดาวดึงส์นั้น จุตีจากดาวดึงส์แล้ว ก็ยังเวียนว่ายไป ๆ มา ๆ อยู่ในดาวดึงส์นั้นแหละ ด้วยเศษวิบากแห่งกรรมนั่นเอง แม้ใน

พุทธรูปบาทกาลนี้ ก็ได้เกิดในดาวดึงส์นั้นอีก ถูกท่านพระมหาโมคคัลลานะถามปัญหาตาม
นัยที่กล่าวแล้ว.

บรรดาเทพธิดาทั้งสี่นั้น เทพธิดาองค์หนึ่งเมื่อจะบอกถึงบุญกรรมที่ตนทำ ตอบว่า

ดิฉันได้ถวายดอกราชพฤกษ์กำมือหนึ่ง แก่ภิกษุผู้เกี่ยวพันบาตในนครปณณ-
กตะ ซึ่งตั้งอยู่บนเนิน เป็นนครชั้นดี น่ารื่นรมย์ของแคว้นเอตตะกะ ด้วยบุญนั้น ดิฉัน
จึงมีวรรณะเช่นนี้ ด้วยบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารัก
จึงเกิดแก่ดิฉัน เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของดิฉันจึง
สว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดาอีกองค์หนึ่งตอบว่า

ดิฉันได้ถวายดอกบัวขาวกำมือหนึ่ง แก่ภิกษุผู้เกี่ยวพันบาตในนครปณณกตะ
ซึ่งตั้งอยู่บนเนิน เป็นนครชั้นดี น่ารื่นรมย์ของแคว้นเอตตะกะ ด้วยบุญนั้น ดิฉันจึงมี
วรรณะเช่นนี้ ด้วยบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิด
แก่ดิฉัน เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของดิฉันจึงสว่าง
ไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดาอีกองค์หนึ่งตอบว่า

ดิฉันได้ถวายดอกบัวหลวงกำมือหนึ่ง ซึ่งมีรากขาวกลีบเขียว เกิดในสระน้ำ แก่
ภิกษุผู้เกี่ยวพันบาตในนครปณณกตะ ตั้งอยู่บนเนิน เป็นนครชั้นดี น่ารื่นรมย์ของ
แคว้นเอตตะกะ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จ
แก่ดิฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพ
รุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดาอีกองค์หนึ่งตอบว่า

ดิฉันชื่อสุมนา เจ้าคะ มีจิตงาม ได้ถวายดอกมะลิตูม มีสีดังงาช้าง แก่ภิกษุผู้
เกี่ยวพันบาตในนครปณณกตะ ซึ่งตั้งอยู่บนเนิน เป็นนครชั้นดี น่ารื่นรมย์ของ
แคว้นเอตตะกะ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และรัศมีของดิฉันจึงสว่าง
ไสวไปทุกทิศ.

เมื่อเทพธิดาทั้ง ๔ นั้น กล่าวถึงกรรมที่ตนกระทำแล้วอย่างนี้ พระเถระก็ได้กล่าว
อนุပ္พพิกขา แล้วประกาศอริยสัจแก่เทพธิดาเหล่านั้น พอจบอริยสัจ เทพธิดาเหล่านั้นทั้ง

หมดพร้อมกับบริวาร ได้เป็นพระโสดาบัน. พระเถระกลับมามนุษยโลก กราบทูลเรื่อง
นั้นถวายพระผู้มีพระภาคเจ้า. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำเรื่องนั้นให้เป็นอัฐุปัตติเหตุ
เกิดเรื่อง ทรงแสดงธรรมโปรดบริษัทที่ประชุมกัน พระธรรมเทศนานั้นได้เป็นประโยชน์แก
มหาชนแล.

จบอรรถกถาจตุรติถีวิมาน

๘. อัมพวิมาน

ว่าด้วยอัมพวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพธิดาองค์หนึ่งว่า

[๔๖] สวณมะม่วงทิพย์ของท่านน่ารื่นรมย์ ในสวนนี้มีปราสาทหลังใหญ่กึกก้องไปด้วยดนตรีต่าง ๆ เจื้อยแจ้วไปด้วยหมู่เทพอัปสร อนึ่ง ในปราสาทนี้มีประทีปทองดวงใหญ่สว่างไสวอยู่เป็นนิത്യ ปราสาทของท่านแวดล้อมด้วยต้นไม้ที่ออกผลเป็นผ้าโดยรอบ ด้วยบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ ด้วยบุญอะไร ผลนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโกละทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูราเทพธิดาผู้มีอานุภาพใหญ่ อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ท่านทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว จึงพยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

เมื่อชาติก่อน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ในมนุษยโลก ดิฉันมีจิตเลื่อมใสได้สร้างวิหารถวายสงฆ์ แวดล้อมไปด้วยต้นมะม่วง เมื่อสร้างวิหารสำเร็จเรียบร้อยแล้วได้ทำการฉลอง เอาผ้าห่มต้นมะม่วงทั้งหลาย ทำผลมะม่วงด้วยผ้า ตามประทีปไว้ที่ต้นมะม่วงนั้น ๆ นิมนต์หมู่สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งเป็นหมู่สูงสุดให้ขบฉันแล้ว มอบถวายวิหารนั้นแก่สงฆ์ ด้วยมือของตน เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีมะม่วงที่น่ารื่นรมย์ มีปราสาทหลังใหญ่ในสวนนี้ ซึ่งกึกก้องไปด้วยดนตรีต่าง ๆ เจื้อยแจ้วไปด้วยหมู่เทพอัปสร อนึ่ง ปราสาทนี้จึงมีประทีปทองดวงใหญ่สว่างไสวอยู่เป็นนิത്യ ปราสาทของดิฉันจึงแวดล้อมด้วยต้นไม้ที่ออกผลเป็นผ้าโดยรอบ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโกละทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันเป็นมนุษย์ได้กระทำบุญอันใดไว้ เพราะบุญอันนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอัมพวิมาน

อรรถกถาอัมพวิมาน

อัมพวิมาน มีคาถาว่า **ทิพฺพํ เต อมฺพวนํ รมฺมํ** เป็นต้น. อัมพวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในพระวิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี. สมัยนั้น อุบาสิกคนหนึ่งในกรุงสาวัตถี ได้ฟังว่า การถวายอาวาสมีผลมากและมีอานิสงส์มาก เกิดฉันทะความพอใจ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วกราบทูลอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์มีความประสงค์จะสร้างอาวาสแห่งหนึ่ง ขอได้โปรดตรัสบอกโอกาสเช่นนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงส่งภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายได้แสดงที่ให้อุบาสิกานั้น นางได้สร้างอาวาสที่น่ารื่นรมย์ในที่นั้นแล้วให้ปลูกต้นมะม่วงรอบอาวาสนั้น.

อาวาสนั้นมีต้นมะม่วงเรียงรายล้อมรอบ สมบูรณ์ด้วยร่มเงาและน้ำ มีภูมิภาคชาวสะอาตเกลื่อนกลาดด้วยทราย คล้ายข่ายแก้วมุกดาน่าจับใจเหลือเกิน.

นางตกแต่งวิหารนั้นด้วยผ้าสีต่าง ๆ และด้วยพวงดอกไม้พวงของหอม เป็นต้น จนดูคล้ายเทพวิมาน ติดตั้งตะเกียงน้ำมันและเอาผ้าไหมพันทันมะม่วงทั้งหลายแล้วมอบถวายแด่สงฆ์.

ต่อมา นางทำกาลกิริยาตายไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ วิมานหลังใหญ่แวดล้อมไปด้วยสวนมะม่วงได้ปรากฏแก่นาง.

นางแวดล้อมไปด้วยหมู่อัปสรเสวยทิพย์สมบัติอยู่ในวิมานนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะเข้าไปหานางแล้ว ถามด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

สวนมะม่วงทิพย์ของท่านน่ารื่นรมย์ ในสวนนี้มีปราสาทหลังใหญ่ก็กก้องไปด้วยดนตรีต่าง ๆ เจื้อยแจ้วไปด้วยหมู่เทพอัปสร อนึ่ง ในปราสาทนี้มีประทีปทองดวงใหญ่ สว่างไสวอยู่เป็นนิത്യ ปราสาทของท่านแวดล้อมด้วยต้นไม้ที่ออกผลเป็นผ้าโดยรอบ ด้วยบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ ด้วยบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูราเทพธิดาผู้มีอำนาจใหญ่ อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ท่านทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพธิดานั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว จึงพยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

เมื่อชาติก่อน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์อยู่ในมนุษยโลก ดิฉันมีจิตเลื่อมใส ได้สร้างวิหารถวายสงฆ์ แวดล้อมไปด้วยต้นมะม่วง เมื่อสร้างวิหารสำเร็จเรียบร้อยแล้วได้ทำการฉลอง เอาผ้าห่มต้นมะม่วงทั้งหลาย ทำผลมะม่วงด้วยผ้า ตามประทีปไว้ที่ต้นมะม่วงนั้น ๆ นิมนต์หมู่สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งเป็นหมู่สูงสุดให้ฉัน แล้วมอบถวายวิหารนั้นแด่สงฆ์ด้วยมือของตน เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีสวนมะม่วงที่น่ารื่นรมย์ มีปราสาทหลังใหญ่ในสวนนี้ ซึ่งก็ยกออกไปด้วยดนตรีต่าง ๆ เจื้อยแจ้วไปด้วยหมู่เทพอัปสร หนึ่งในปราสาทนี้จึงมีประทีปทองดวงใหญ่สว่างไสวอยู่เป็นนิตย์ ปราสาทของดิฉันจึงแวดล้อมด้วยต้นไม้ที่ออกผลเป็นผ้าโดยรอบ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอำนาจมาก ดิฉันเป็นมนุษย์ได้กระทำบุญอันใดไว้ เพราะบุญข้อนั้น ดิฉันจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

ความว่า ผลทั้งหลายของต้นมะม่วงเหล่านั้นเป็นผ้า เหตุนั้น ต้นมะม่วงเหล่านั้นจึงชื่อว่าออกผลเป็นผ้า ให้ผลออกมาเป็นผ้าทิพย์.

จบอรรถกถาอัมพวิมาน

๙. ปิตวิมาน

ว่าด้วยปิตวิมาน

ท้าวสักกเทวราชตรัสถามเทพธิดาองค์หนึ่งว่า

[๔๓] ดูราเทพธิดาผู้เจริญ ผู้มีฝ่าเหลือง มีรงเหลือง ประดับด้วยอสังการเหลือง มีกายลูบไล้ด้วยจันทน์เหลือง ทัดทรงดอกอุบลเหลือง มีปราสาทเหลือง มีที่นอนที่นั่งเหลือง มีภาชนะเหลือง มีฉัตรเหลือง มีรถเหลือง มีฝ่าเหลือง มีพัดเหลือง ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน เจ้าได้ทำกรรมอะไรไว้ เจ้าถูกราคาแล้ว ของงบอกที่เกิด นี้เป็นผลแห่งกรรมอะไร.

เทพธิดานั้นตอบว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระบาทได้น้อมนำดอกบวบขม ซึ่งมีรสขมไม่มีใครปรารถนา จำนวน ๔ ดอก บูชาพระสถูป ข้าพระบาทมีใจผ่องใส มุ่งเฉพาะพระบรมสารีริกธาตุของพระศาสดา ไม่ทันพิจารณาหนทางที่มาแห่งแม่โค มิได้นึกไปที่แม่โคนั้น ทันใดนั้นแม่โคได้ขีดข้าพระบาท ผู้มีความปรารถนาแห่งใจยังไม่ถึงพระสถูป ถ้าข้าพระบาทพึงสังสมบุญนั้นยิ่งขึ้นไซ้ ทิพยสมบัติพึงมียิ่งกว่านี้เป็นแน่ ข้าแต่ท้าวหมวานเทพกฤษณวรจอมเทพ เพราะบุญกรรมนั้น ข้าพระบาทละกายมนุษย์แล้วจึงมาอยู่ร่วมกับพระองค์.

ท้าวหมวานเทพกฤษณวร ผู้เป็นอธิบดีในสวรรค์ชั้นไตรทศ ทรงสดับคำนี้แล้ว เมื่อจะยังเทวดาชั้นดาวดึงส์ให้เลื่อมใส จึงได้ตรัสคำนี้กะมาตลีเทพสารภีว่า

ดูก่อนมาตลี ท่านจงดูผลแห่งกรรมอันวิจิตรนำอัศจรรย์นี้ ไทยธรรมที่เทพธิดานี้กระทำแล้ว ถึงจะน้อย บุญก็มีผลมาก เมื่อจิตเลื่อมใสในพระตถาคตสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือในสาวกของพระองค์ก็ตาม ทักขิณาทานนั้นไม่ใช่น้อยเลย มาเถิด มาตลี แม้ชาวเราทั้งหลาย ก็ควรจะพากันบูชาพระบรมธาตุของพระตถาคตให้ยิ่งยวดขึ้นไป เพราะการสังสมบุญ นำสุขมาให้ เมื่อพระตถาคตยังทรงพระชนม์อยู่ก็ตาม เสด็จปรินิพพานแล้วก็ตาม เมื่อจิตสมาธิสมาธิ ผลบุญก็ย่อมสมาธิสมาธิ เพราะ

เหตุที่ตั้งจิตไว้ชอบ ลัทธิทั้งหลายย่อมไปสู่สุคติ ทายกทั้งหลายกระทำสักการะใน พระตถาคตเหล่าใดแล้ว ย่อมไปสู่สวรรค์ พระตถาคตเหล่านั้น ย่อมอุบัติขึ้นเพื่อ ประโยชน์แก่ชนเป็นอันมากหนอ.

จบปิตวิมาน

อรรถกถापิตวิมาน

ปิตวิมาน มีคาถาว่า **ปิตวตฺเถ ปิตฺรเช** เป็นต้น. ปิตวิมานนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ?

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระเจ้าอชาตศัตรูนำพระบรมสารีริกธาตุที่พระองค์ได้รับส่วนแบ่ง มาสร้างพระสถูปและทำการฉลอง อุบาสิกาชาวราชคฤห์ คนหนึ่งปฏิบัติกิจของร่างกายแต่เช้าตรู่ คิดจักบูชาพระศาสดาถึอดอกบวบขม ๔ ดอก ตามที่ได้มา มีศรัทธาเกิดฉันทะอุตสาหะขึ้นในใจอย่างฉับพลัน มิได้คำนึงถึงอันตรายใน หนทาง เดินมุ่งหน้าไปสู่ยังพระสถูป.

ขณะนั้น โคแม่ลูกอ่อนวิ่งสวนทางมาอย่างรวดเร็ว ขวิดอุบาสิกานั้นให้สิ้นชีวิต. นางทำ กาลกิริยาตายในขณะนั้นเอง บังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อท้าวสักกเทวราชเสด็จทรง กรีธาในอุทยาน นางได้ปรากฏองค์พร้อมกับรถ ขมเทพธิดาทั้งหมดด้วยรัศมีแห่งสรีระ ของตน ท่ามกลางเทพนางกษัตริย์พันสองโกฏิครึ่งซึ่งเป็นบริวาร ท้าวสักกเทวราชทอด พระเนตรเห็นดังนั้น มีพระทัยพิศวง เกิดอัศจรรย์ไม่เคยเป็น ทรงดำริว่า ด้วยกรรมอันยิ่งใหญ่เช่นไรหนอ เทพธิดาผู้นี้จึงได้เทพฤทธิ์ที่ยิ่งใหญ่เช่นนี้ แล้วตรัสถามเทพธิดานั้นด้วย คาถาเหล่านี้ว่า

ดูราเทพธิดาผู้เจริญ ผู้มีผ้าเหลือง มีรงเหลือง ประดับด้วยอสังการเหลือง มี กายลูบไล้ด้วยจันทน์เหลือง ทัดทรงดอกอุบลเหลือง มีปราสาทเหลือง มีที่นอนที่นั่ง เหลือง มีภาชนะเหลือง มีฉัตรเหลือง มีรถเหลือง มีม้าเหลือง มีพัดเหลือง ครั่งเกิด เป็นมนุษย์ในชาติก่อน เจ้าได้ทำกรรมอะไรไว้ เจ้าถูกราธแล้ว ของงบอกที่เถิด นี้ เป็นผลแห่งกรรมอะไร.

เทพธิดาแม่นั้น ก็ได้พยากรณ์แก่ท้าวสักกะนั้นด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระบาทได้น้อมนำดอกบวบขม ซึ่งมีรสขมไม่มีใคร ปรารถนา จำนวน ๔ ดอก บูชาพระสถูป ข้าพระบาทมีใจผ่องใส มุ่งเฉพาะพระบรม สารีริกธาตุของพระศาสดา ไม่ทันพิจารณาหนทางที่มาแห่งแม่โค มิได้นึกไปที่แม่โค

นั่น ทันใดนั้นแม่โคได้ขวิดข้าพระบาทผู้มีความปรารถนาแห่งใจยังไม่ถึงพระสถูป ถ้าข้าพระบาทพึงสังสมบุญนั้นยิ่งขึ้นไซ้ ทิพยสมบัติพึงมียิ่งกว่านี้เป็นแน่ ข้าแต่ ท้าวฆณวนเทพกฤษณจรมเทพ เพราะบุญกรรมนั้น ข้าพระบาทละกายมนุษย์แล้ว จึงมาอยู่ร่วมกับพระองค์.

เทพธิดากล่าวอย่างนี้ เพราะมโนเรขที่เกิดขึ้นว่า เราจักเข้าไปยังพระสถูปแล้วบูชาด้วย ดอกไม้ทั้งหลาย ดังนี้ยังไม่สมบูรณ์. แต่จิตที่คิดบูชาพระสถูปเจดีย์ด้วยดอกไม้ทั้งหลาย สำเร็จแล้วโดยแท้ จึงเป็นเหตุให้เทพธิดานั้นเกิดในเทวโลก ถ้าข้าพระบาทพึงสังสม คือ เข้าไปสังสมโดยชอบทีเดียวซึ่งบุญนั้น ด้วยการบูชาด้วยดอกไม้ คือด้วยการไปถึงพระ สถูปแล้วบูชาตามความประสงค์ สมบัติเห็นที่จะพึงมีโดยยิ่ง คือยิ่ง ๆ ขึ้นไปกว่านี้ คือกว่า สมบัติตามที่ได้อยู่แล้ว.

ท้าวฆณวนเทพกฤษณ ผู้เป็นอธิบดีในสวรรค์ชั้นไตรทศทรงสดับคำนี้แล้ว เมื่อ จะยังเทวดาชั้นดาวดึงส์ให้เลื่อมใสจึงได้ตรัสคำนี้กะมาตลีเทพสารถิ

ตั้งแต่นั้น ท้าวสักกะทรงแสดงธรรมแก่หมู่เทวดา ซึ่งมีพระมาตลี เทพสารถิเป็นประมุข ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ดูก่อนมาตลี ท่านจงดูผลแห่งกรรมอันวิจิตรน่าอัศจรรย์นี้ ไทยธรรมที่เทพธิดา นี้กระทำแล้ว ถึงจะน้อย บุญก็มีผลมาก เมื่อจิตเลื่อมใสในพระตถาคตสัมมาสัมพุทธ- เจ้า หรือในสาวกของพระองค์ก็ตาม ทักษิณาทานนั้นไม่ชื่อน้อยเลย มาเถิด มาตลี แม้ชาวเราทั้งหลาย ก็ควรจะพากันบูชาพระบรมธาตุของพระตถาคตให้ยิ่งยวดขึ้น ไป เพราะการสังสมบุญนำสุขมาให้ เมื่อพระตถาคตยังทรงพระชนมอยู่ก็ตาม เสด็จ ปรีณิพพานแล้วก็ตาม เมื่อจิตสม่าเสมอ ผลบุญก็ย่อมสม่าเสมอ เพราะเหตุที่ตั้งจิตไว้ ชอบ สัตว์ทั้งหลายย่อมไปสู่สุคติ ทายกทั้งหลายกระทำสักการะในพระตถาคตเหล่า ใดแล้ว ย่อมไปสู่สวรรค์ พระตถาคตเหล่านั้น ย่อมอุบัติขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ชนเป็น อันมากหนอ.

ก็แลครั้นตรัสอย่างนี้แล้ว ท้าวสักกะจอมทวยเทพได้สั่งระงับการเล่นกริชาในอุทยาน เสด็จกลับจากอุทยานนั้นแล้ว ทรงทำการบูชา ๗ วันที่พระจุฬามณีเจดีย์ ซึ่งเป็นสถานที่ พระองค์ทรงบูชาเนื่อง ๆ.

สมัยต่อมา ท้าวสักกเทวราชได้เล่าเรื่องนั้นถวายท่านพระนารทเถระผู้จาริกไปยังเทว- โลก พระเถระได้บอกกล่าวแก่พระธรรมสังคหกาจารย์ทั้งหลาย ท่านจึงได้ยกเรื่องนั้นขึ้น สู่สังคายนาอย่างนั้นแล.

จบอรรถกถาปีติวิมาน

๑๐. อัจฉริยमान

ว่าด้วยอัจฉริยमान

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพธิดาองค์หนึ่งว่า

[๔๘] ท่านส่องสว่างตลอดปฐพี เหมือนดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ รุ่งโรจน์ล้ำโลก พร้อมทั้งเทวโลก ด้วยสิริ วรรณะ ยศ และเดช เหมือนดั่งท้าวมหาพรหมรุ่งโรจน์ล้ำทวยเทพชั้นไตรทศพร้อมทั้งองค์อินทร์ ดุราเทพธิดาผู้เลอโฉม ทัดทรงมาลัยดอกอุบล มีดอกไม้กรองบนศีรษะ มีผิวพรรณผุดผ่องดังทองประดับองค์ ทรงภูษาอันสูงสุด. อาตมาถามท่าน ท่านเป็นใคร มาไหว้อาตมา เมื่อก่อนท่านได้ทำกรรมอะไรไว้ด้วยตน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ท่านสั่งสมทานหรือรักษาศีล เพราะบุญอะไร ท่านจึงเข้าถึงสุคติ มียศ (อิสริยะ, เกียรติ, บริวาร).

ดุราเทพธิดา ท่านถูกอาตมาถามแล้ว ขอท่านโปรดบอกที่เกิด นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร.

เทพธิดานั้นตอบว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ปัจจุบันพระคุณเจ้าเข้าไปบิณฑบาตยังบ้านตำบลนี้แหละ มาถึงเรือนของพวกดิฉัน ขณะนั้นดิฉันมีจิตเลื่อมใส เปี่ยมด้วยปีติไม่มีอะไรเปรียบได้ ได้ถวายท่อนอ้อยแด่พระคุณเจ้า แต่ภายหลัง แม่ผัวมาซักถามดิฉันว่า อีจรรย์เจ้าเอาอ้อยไปไว้ที่ไหน ดิฉันตอบว่า ฉันไม่ได้ทิ้งและไม่ได้รับประทาน ฉันเองได้ถวายแด่ภิกษุผู้สงบ แม่ผัวผู้นั้นได้บริภาษดิฉันว่า อ้อยนี้ของเจ้าหรือ ที่แท้ข้าเป็นเจ้าของ ดังนี้แล้ว นางคว่ำก้นเดินทุ้มดิฉัน ดิฉันก็ตาย จุตติจากมนุษยโลกนั้นแล้วมาเป็นเทวดา ดิฉันได้กระทำกุศลกรรมนั้นแหละ จึงได้เสวยความสุขด้วยตน ได้ร่วมบำรงบำเรออยู่กับเทวดาทั้งหลาย และบันเทิงใจอยู่ด้วยกามคุณห้า ดิฉันได้กระทำกุศลกรรมนั้นแหละ จึงได้เสวยความสุขด้วยตน มีท้าวสักกะจอมเทพคุ้มครอง มีทวยเทพชั้นไตรทศรักษา เปรียบพร้อมไปด้วยกามคุณห้า ผลบุญเช่นนี้มีใช้น้อย การถวายอ้อยของดิฉันมีผลมาก ดิฉันได้ร่วมบำรงบำเรออยู่กับเทวดาทั้งหลาย และ

บันเทิงใจอยู่ด้วยกามคุณห้า ผลบุญเช่นนี้มีใช้น้อย การถวายอภัยของดีฉันมีผล รุ่งเรืองมาก ดีฉันมีท้าวสักกะจอมเทพคุ้มครอง มีทวยเทพชั้นไตรทศรักษา เพียง ดังว่าท้าวสหัตถ์นั้นในสวนนั้นทวัน ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ดีฉันลำนึกถึงพระคุณเจ้าผู้ อนุเคราะห์ จึงเข้ามาถวายนมัสการและบอกกล่าวถึงกรรมที่เป็นกุศล ขณะนั้นดีฉัน มีจิตเลื่อมใส เปี่ยมด้วยปีติ ไม่มีอะไรเปรียบได้ ได้ถวายท่อนอภัยแด่พระคุณเจ้า ดังนี้.

จบอุจจวิมาน

อรรถกถาอุจจวิมาน

อุจจวิมาน มีคาถาว่า โสภาสยิตวา ปจวี สเทวกัม เป็นต้น. อุจจวิมาน นั้น เช่นเดียวกับวิมานอภัยในหนหลัง ทั้งโดยพระบาลีและโดยเหตุเกิดเรื่องนั่นเอง.

ในเรื่องนั้น แม่ผัวใช้ตั้งอย่างเดียวตีลูกสะเภาตาย แต่ในเรื่องนี้ ใช้ก่อนดิน ความต่าง กันดังนี้เท่านั้น. แต่เพราะวัตถุ (ที่ใช้ประหาร) ต่างกัน ทั้งสองเรื่องจึงขึ้นสู่สังคายนาแยก กัน บันทึกพิงทราบดังนี้.

ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระถามว่า

ท่านส่องสว่างตลอดปฐพี เหมือนดวงจันทร์และดวงอาทิตย์รุ่งโรจน์ล้าโลก พร้อมทั้งเทวโลกด้วยสิริ วรรณะ ยศและเดช เหมือนดังท้าวมหาพรหมรุ่งโรจน์ ล้าทวยเทพชั้นไตรทศพร้อมทั้งองค์อินทร์ ดุราเทพธิดาผู้เลอโฉม ทัดทรงมาลัยดอก อุบล มีดอกไม้กรองบนสิริระ มีผิวพรรณผุดผ่องดังทอง ประดับองค์ ทรงภูษาอัน สูงสุด อาตมาขอถามท่าน ท่านเป็นใครมาไหว้อาตมา เมื่อก่อนท่านได้ทำกรรมอะไร ไว้ด้วยตน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ท่านสั่งสมทานหรือรักษาศีล เพราะบุญ อะไร ท่านจึงเข้าถึงสุคติ มียศ [อิสริยะ, เกียรติ, บริวาร] ดุราเทวดา ท่านถูกอาตมา ถามแล้ว ขอท่านโปรดบอกทีเถิด นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร.

ลำดับนั้น เทวดาได้กล่าวตอบด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ปัจจุบันพระคุณเจ้าเข้าไปบิณฑบาตยังบ้านตำบลนี้แหละ มาจนถึงเรือนของพวกดีฉัน ขณะนั้น ดีฉันมีจิตใจเลื่อมใส เปี่ยมด้วยปีติไม่มีอะไร เปรียบได้ ได้ถวายท่อนอภัยแด่พระคุณเจ้า แต่ภายหลัง แม่ผัวมาซักถามดีฉันว่า อี ใจร้าย เจ้าเอาอภัยไปไว้ที่ไหน ดีฉันตอบว่า ฉันไม่ได้ทิ้งและมิได้รับประทาน ฉัน

เองได้ถวายแต่ภิกษุผู้สงบ แม่ผู้ผู้นั้นได้ปรึกษาดีฉันว่า อ้อยนี้ของเจ้าหรือ ที่แท้
ข้าเป็นเจ้าของ ดังนี้แล้ว นางคว่ำก้นดินท่มดีฉัน ดีฉันก็ตาย จูติจากมนุษย์โลก
นั้นแล้วมาเป็นเทวดา ดีฉันได้กระทำกุศลกรรมนั้นแหละ จึงได้เสวยความสุขด้วย
ตน ได้ร่วมบำรุงบำเรออยู่กับเทวดาทั้งหลาย และบันเทิงใจอยู่ด้วยกามคุณห้า ดีฉัน
ได้กระทำกุศลกรรมนั้นแหละ จึงได้เสวยความสุขด้วยตน มีท้าวสักกะจอมเทพ
คู้มครอง มีทวยเทพชั้นไตรทศรักษา เปรียบพร้อมไปด้วยกามคุณห้า ผลบุญเช่นนี้
มีใช้น้อย การถวายอ้อยของดีฉันมีผลมาก ดีฉันได้ร่วมบำรุงบำเรออยู่กับเทพดาทั้ง
หลายและบันเทิงใจอยู่ด้วยกามคุณห้า ผลบุญเช่นนี้มีใช้น้อย การถวายอ้อยของดีฉัน
มีผลรุ่งเรืองมาก ดีฉันมีท้าวสักกะจอมเทพคู้มครอง มีทวยเทพชั้นไตรทศรักษา
เพียงดั่งว่าท้าวสหสัณย์ในสวนนันทวัน ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ดีฉันสำนักถึงพระคุณ
เจ้าผู้อนุเคราะห์จึงเข้ามาถวายนมัสการ และบอกกล่าวถึงกรรมที่เป็นกุศล ขณะนั้น
ดีฉันมีจิตเลื่อมใส เปี่ยมด้วยปีติไม่มีอะไรเปรียบได้ ได้ถวายท่อนอ้อยแด่พระคุณเจ้า
ดังนี้.

จบอรรถกถาอุจจุวิมาน

๑๑. วันทณวิมาน

ว่าด้วยวันทณวิมาน

[๔๕] ดุราเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม เปล่งรัศมีสว่างไปทุกทิศ เหมือนดาวประกาย-
พริ้ว เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่
ท่าน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั่งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำ
บุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึง
สว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวดานั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่าง
นี้ว่า

ครั่งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลก ดิฉันเห็นสมณะทั้งหลายผู้มีศีล ๗ ไว้ทำ
ท่านทั้งหลาย ทำใจให้เลื่อมใส อนึ่ง ดิฉันปลื้มใจ ได้กระทำอัญชลี เพราะบุญนั้น
ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโศกะทุกอย่าง
ที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอบอกพระคุณเจ้า ครั่งเกิดเป็นมนุษย์
ดิฉันได้กระทำบุญอันใดไว้ เพราะบุญอันนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และ
รัศมีของดิฉันจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบวันทณวิมาน

อรรถกถาวันทวิมาน

วันทวิมาน มีคำกล่าว อภิกุณฑน วรรณ เป็นต้น. วันทวิมานนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ กรุงสาวัตถี สมัยนั้น ภิกษุมารูปด้วยกัน อยู่จำพรรษาในอาวาสใกล้บ้านแห่งหนึ่ง ครั้นออกพรรษาพิจารณาแล้ว เก็บจำเสนาสนะ ถือบาตรจีวร เดินมุ่งไปกรุงสาวัตถี เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ผ่านไปกลางหมู่บ้านตำบลหนึ่ง. หญิงคนหนึ่งในหมู่บ้านนั้น เห็นภิกษุทั้งหลาย มีจิตเลื่อมใสเกิดความเคารพอย่างมาก ให้อภัยด้วยเบญจางคประดิษฐ์ แล้วประคองอัญชลีไว้เหนือศีรษะ ยืนลืมหูลีลาที่แสดงความเลื่อมใส แลดูอยู่จนภิกษุทั้งหลายลับตาไป.

สมัยต่อมา หญิงนั้นทำกาลกิริยาตายไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้สอบถามเทพธิดานั้น ผู้เสวยทิพยสมบัติอยู่ในดาวดึงส์นั้น ด้วยคำถามว่า

ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณะงาม เปล่งรัศมีสว่างไปทุกทิศ เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพีผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

เทพธิดานั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลก ดิฉันเห็นสมณะทั้งหลายผู้มีศีล ให้อภัยท่านทั้งหลาย ทำใจให้เลื่อมใส อนึ่ง ดิฉันปลื้มใจ ได้กระทำอัญชลี เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ดิฉัน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ดิฉัน.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอบอกพระคุณเจ้า ครั้งเป็นมนุษย์ดิฉันได้กระทำบุญอันใดไว้ เพราะบุญอันนั้น ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของดิฉันจึงสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

เทพธิดาได้พยากรณ์ด้วยคาถาเหล่านี้ ดังกล่าวมาจะนี้. ความว่า ดิฉันทำจิตให้
เลื่อมใสปรารถนาคุณของสมณะเหล่านั้นว่า พระคุณเจ้าเหล่านั้นดีหนอ เป็นธรรมจारी เป็น
พรหมจारी (เป็นผู้ประพฤติธรรม เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์). ดิฉันยินดี เกิดโสมนัส ใจ
แล้ว. อธิบายว่า แม้เพียงลืมนตาที่แย้มบานด้วยความเลื่อมใส แลดูภิกษุทั้งหลายผู้
น่ารัก ยังมีอุปการะมากแก่สัตว์เหล่านี้ จะป่วยกล่าวไปไยถึงการไหว้เล่า. ด้วยเหตุ
นั้น เทพธิดาจึงกล่าวว่า เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวาระเช่นนี้ ดังนี้เป็นต้น. คำที่เหลือมี
นัยดังกล่าวมาแล้วนั้นแล.

จบอรรถกถาวันทนวิมาน

๑๒. รัชชুমาลาวิมาน

ว่าด้วยรัชชুমาลาวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพธิดาองค์หนึ่งว่า

[๕๐] ดูก่อนเทพธิดา ท่านมีวรรณงาม กรีดกรายมือและเท้าฟ้อนรำได้เหมาะเจาะ ในเมื่อคนตรีบรรเลงอยู่อย่างไพละ เมื่อท่านนั้นร่ายรำอยู่ เสียงทิพย์อันน่าฟัง นำรื่นรมย์ใจ ก็เปล่งออกจากอวัยวะน้อยใหญ่ทั่วสรรพางค์ เมื่อท่านนั้นร่ายรำอยู่ กลิ่นทิพย์ที่มีกลิ่นอันหอมหวานนำรื่นรมย์ใจ ก็ฟุ้งจรไปจากอวัยวะน้อยใหญ่ทั่วสรรพางค์ เครื่องประดับที่มวยผมที่แกว่งไกวไปตามกาย ก็เปล่งเสียงกังวานให้ได้ยิน ปานประหนึ่งว่า คนตรีเครื่อง ๕ เทริดที่ถูกลมกระพือพัดอ่อนไหวไปตามสายลม ก็เปล่งเสียงกังวานให้ได้ยิน ปานประหนึ่งว่าคนตรีเครื่อง ๕ เช่นกัน พวงมาลัยประดับเศียรของท่านมีกลิ่นหอมนำรื่นรมย์ใจ ก็ส่งกลิ่นหอมฟุ้งตลบไปทุกทิศ ดั่งหนึ่งคันมัญชุสกะ (เป็นชื่อดันไม้สวรรค์ ที่ว่ามีกลิ่นหอมยิ่งนัก) ท่านได้สูดดมกลิ่นหอมนั้น ทั้งได้เห็นรูปอันมิใช่ของมีอยู่ในมนุษย์ ดูก่อนเทวดา อาตมาถามท่านของท่านได้โปรดบอกว่า นี่เป็นผลของกรรมอะไร.

เทพธิดานั้นตอบว่า

ในชาติก่อนดิฉันเกิดเป็นทาสีในบ้านชื้อคยาของพราหมณ์ มีบุญน้อยไม่มีวาสนา คนทั้งหลายเรียกชื่อดิฉันว่า รัชชุมาลา ดิฉันเศร้าเสียใจมากเพราะถูกขู่เช็ญของผู้ที่ด่าทอและตบตี จึงถือเอาหมอน้ำออกไป ทำเป็นเหมือนจะไปตักน้ำ ครั้นแล้วได้วางหมอน้ำไว้ข้างทาง เข้าไปสู่ยังป่าช้าด้วยคิดว่า เราจักตายในป่านี้แหละ จะมีประโยชน์อะไรเล่า ด้วยการเป็นอยู่ของเรา ดังนี้ แล้วจึงผูกเชือกเป็นปวงให้แน่น แล้วเหวี่ยงไปยังต้นไม้ ที่นั่น ก็มองดูไปรอบทิศว่า จะมีใครไหมหนอ อาศัยอยู่ในป่าบ้าง ในที่นั้นดิฉันได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นมุณี บำเพ็ญประโยชน์ เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์ ประทับนั่งที่โคนต้นไม้ ทรงเพ่งพินิจอยู่ มิได้ทรงมีภัยแต่ที่ไหน ๆ ความสังเวชใจทำให้เกิดขนพองสยองเกล้าอย่างไม่เคยมี ได้มีแก่ดิฉันนั้น

ว่า ใครหนอแลมาอยู่ในป่านี้ เป็นเทวดาหรือมนุษย์กันแน่ ใจของดิฉันเลื่อมใสแล้ว เพราะได้เห็นพระองค์ผู้นำเลื่อมใส ควรแก่ความเลื่อมใส เสด็จออกจากป่า (คือกิเลส) บรรลุถึงนิพพานอันปราศจากป่าแล้ว ท่านผู้มีใจคนธรรมดาสามัญเลย ท่านผู้นี้มีอินทรีย์อันคุ้มครองแล้ว ยินดีในฉันท มีใจไม่วอกแวกไปตามอารมณ์ภายนอก ทรงเกื้อกูลโลกทั้งมวล จักต้องเป็นพระพุทธเจ้าแน่ ท่านผู้นี้เป็นที่หวาดหวั่นของเหล่าผู้มีฉันทาภิภู มิหาผู้เข้าใกล้ได้ยาก ดูดั่งราชสีห์อาศัยอยู่ในถ้ำ ท่านผู้นี้ยากที่จะได้เห็น เหมือนดอกมะเดื่อ พระตถาคตนั้น ตรัสเรียกดิฉัน ด้วยพระดำรัสอันอ่อนหวานว่า นี่แน่ะ รัชมมาลา พระองค์ท่านได้ตรัสกะดิฉันว่า เธอจงถึงตถาคตเป็นที่พึง ดิฉันได้ฟังพระดำรัสอันปราศจากโทษ ประกอบด้วยประโยชน์ เป็นวาจาสะอาด นิ่มนวล อ่อนโยน ไพเราะ ที่จะบรรเทาความโศกทั้งปวงได้นั้นแล้ว พระตถาคตผู้ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่โลกทั้งปวง ทรงทราบว่ ดิฉันมีจิตอาจหาญดีแล้ว จึงทรงสั่งสอนดิฉัน ผู้เลื่อมใส มีใจใสสะอาดแล้ว พระองค์ได้ตรัสกะดิฉันว่า นี่ทุกข์ นี่เหตุเกิดทุกข์ นี่ความดับทุกข์ นี่ทางตรงให้ถึงอมตะ ดิฉันตั้งตนอยู่ในพระโอวาทของพระองค์ ผู้ทรงเอ็นดู เกลี้ยวงมาด จึงได้บรรลุทางนิพพานอันเป็นอมตะ สงบ ไม่มีการจุติ ดิฉันนั้น มีความจงรักภักดีตั้งอยู่มั่นคงแล้ว ไม่มีที่จะหวั่นไหวในเรื่องทัสสนะ (คือบรรลุโสดาบัน) เป็นธิดาผู้บังเกิดในพระอุระของพระพุทธองค์ ด้วยศรัทธาที่ยิ่ง รากลงแล้ว ดิฉันนั้นรื่นรมย์เที่ยวเล่นบันเทิงใจอยู่ ไม่มีสิ่งน่ากลัวแต่ที่ไหน ๆ ทัดทรงพวงมลัยทิพย์ ได้ดื่มน้ำหวานหอม ที่ทำให้ร่างกายกระปรี้กระเปร่า นางฟ้านักดนตรีนับได้หกหมื่นกระทำการขับกล่อมดิฉันอยู่ เหล่าเทพบุตรมีชื่อต่าง ๆ กัน คือ ชื่ออามัพะ ชื่อคัคกระ ชื่อภิมะ ชื่อสาธวาทิ ชื่อสังสยะ ชื่อโปกขระ ชื่อสุผัสสะ และเหล่าอัปสร มีชื่อว่าวิณา ชื่อโมกขา ชื่อนันทา ชื่อสุนันทา ชื่อโสณทินนา ชื่อสุจิมหิตา ชื่อลัมพูสา ชื่อมิสสเกสี ชื่อปุลลทริกา ชื่ออติทารุณี ชื่อเอณิปัสสา ชื่อสุปัสสา ชื่อสุกัททา ชื่อมุกทาวาทิ เหล่านี้ล้วนแต่เลิศกว่าอัปสรทั้งหลายในการขับกล่อม เทวดาเหล่านั้นเข้าไปหาดิฉันตามเวลา แล้วกล่าวเชิญชวนว่า มาเถิด พวกเราจะฟ้อนรำ จะขับร้อง จะทำให้ท่านร่าเริง ที่นี้มีใช้ของผู้มิได้ทำบุญไว้ แต่เป็นที่ของผู้ทำบุญไว้ สวณมหาวันของเทพเจ้าทั้งหลาย เป็นที่ไม่เศร้าโศก เป็นที่น่าบันเทิง น่ารื่นรมย์ สำหรับผู้ที่มีได้ทำบุญไว้ สุขไม่มีในโลกนี้และโลกหน้า สุขในโลกนี้และโลกหน้าจะมีแก่คนทำบุญไว้ ผู้มีความประสงค์อยู่ร่วมกับเทพเหล่านั้น ควรกระทำกุศลให้มากไว้ เพราะผู้ที่มีบุญอันทำไว้แล้ว ย่อมพร้อมพร้อมด้วยโภคสมบัติ บันเทิงในสวรรค์ พระตถาคตทั้งหลายเป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน เป็นบ่อเกิดแห่งบุญเขตของมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมอุบัติขึ้นมาเพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มากจริงหนอ ที่ทายกกระทำบุญในท่านแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์.

อรรถกถารัชชুমาลาวิมาน

รัชชুমาลาวิมาน มีคาถาว่า **อภิกุณฺเฑน วณฺเณน** เป็นต้น. รัชชুমาลาวิมานนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี. สมัยนั้น พราหมณ์คนหนึ่งในหมู่บ้านคยาได้ให้ธิดา แก่บุตรพราหมณ์คนหนึ่งในบ้านนั่นเอง นางไปมีสามีแล้ว ตั้งตนเป็นใหญ่ในเรือนนั้น นางเห็นลูกสาวทาสีในเรือนนั้นแล้วไม่ชอบหน้า นับแต่เห็นมา นางก็แสดงอาการอึดอัดด่าว่าด้วยความโกรธ และชุกำหมัดแก่ลูกสาวทาสีนั้น เมื่อลูกสาวทาสีเติบโตขึ้นพอจะทำการงานได้ นางก็ใช้เข้า สกอก กำหมัดทุบตีเธอ เหมือนผูกอาฆาตกันมาในชาติก่อน ๆ หลายชาติทีเดียว.

เล่ากันมาว่า ทาสีนั้นได้เป็นนายของนาง ครั้นสมัยศาสนาของพระทศพลพระนามว่า กัสสปะ ส่วนนางเป็นทาสี เธอทุบตีต่อยทาสีนั้นด้วยก้อนดินและหมัดเป็นต้นเนื่อง ๆ ทาสีเหนื่อยหน่ายเพราะการกระทำนั้น ได้กระทำบุญทั้งหลายมีการให้ทาน เป็นต้นตามกำลัง แล้วตั้งความปรารถนาว่า ในอนาคตกาล ขอเราพึงเป็นนาย มีความเป็นอยู่ให้เหนือหญิงนี้.

ภายหลัง ทาสีนั้นจุติจากอัฐภาพนั้นแล้ว เวียนว้ายไป ๆ มา ๆ อยู่ในสังสารวัฏ เมื่อถึงเวลาในพุทธรูปบาทกาลนี้ ได้บังเกิดในตระกูลพราหมณ์ ในหมู่บ้านคยา ไปมีสามี ตามนัยดังกล่าวแล้ว ส่วนหญิงอีกคนหนึ่งได้เป็นทาสีของนาง นางจึงเบียดเบียนเธอ เพราะเหตุที่ผูกอาฆาตกันไว้อย่างนั้น.

เมื่อเบียดเบียนอยู่อย่างนี้ โดยไม่มีเหตุที่สมควรเลย นางได้จิกผม ใช้ทั้งมือทั้งเท้าตบ ถีบอย่างเต็มที่ ทาสีนั้นไปศาลาอาบน้ำ โกงผมเสียเกลี้ยง หญิงผู้เป็นนายกล่าวว่า เฮ้ย อีทาสีชั่ว เพียงโกงผมเกลี้ยง มึงจะพ้นหรือ แล้วเอาเชือกพันศีรษะ จับนางให้ก้มลงเขียนตรงนั้น และไม่ให้นางเอาเชือกนั้นออก นางทาสีจึงได้ชื่อว่า **รัชชุมาลา** ตั้งแต่นั้นมา.

ต่อมาวันหนึ่ง ตอนใกล้รุ่ง พระศาสดาเสด็จออกจากมหากรุณาสมบัติ ทรงตรวจดูสัตว์โลก ทรงเห็นอุปนิสัยแห่งโศดาปัตติผลของนางรัชชุมาลา และการดำรงอยู่ในสภาวะและศีลของนางพราหมณ์ผู้เป็นนายนั้น จึงเสด็จเข้าไปประทับนั่งที่โคนไม้ต้นหนึ่ง ทรงเปล่งพระพุทธรัตติ มีแสงสี ๖ ประการออกไป. กล่าวฝ่ายนางรัชชุมาลาเล่า ถูกเขา

เบียดเบียนอยู่เช่นนั้นทุก ๆ วัน คิดว่า จะมีประโยชน์อะไรด้วยชีวิตอันลำเค็ญเช่นนี้ของเรา ดังนี้ เกิดความเบื่อหน่ายในชีวิต ประสงค์จะตายเสีย จึงถือเอาหมอน้ำออกจากเรือนไป ทำที่เดินไปทำน้ำ แล้วเข้าไปปาลึกตามลำดับ ผูกเชือกเข้าที่กิ่งไม้ต้นหนึ่ง ที่ไม่ไกลต้นไม้ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่ง ประสงค์จะทำเป็นปวงผูกคอตาย มองดูไปข้างโน้นข้างนี้ ก็เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่งอยู่ ณ ที่นั้น ดูน่าพอใจ น่าเลื่อมใส ทรงบรรลुความฝึกตนและความสงบอย่างสูงสุด กำลังเปล่งพระพุทธรศมีมีวรัณะ ๖ อยู่ ครั้นเห็นแล้ว มีใจถูกความเคารพในพระพุทธรเจ้าเห็นยั้งไว้ จึงคิดว่า ทำไฉน พระผู้มีพระภาคเจ้าจะทรงแสดงธรรมแก่คนเช่นเรา ที่เราได้ฟังแล้วพึงพ้นจากชีวิตที่ลำเค็ญนี้ได้หนอ.

ที่นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรวจดูอาการจะความประพฤติดังจิตของนางแล้ว จึงตรัสเรียกว่า รัชชুমาลา. นางได้ยินพระดำรัส ที่พระพุทธรองค์ทรงทราบชื่อของตนเองเป็นอัศจรรย์อย่างนั้นแล้ว เป็นประหนึ่งว่า ถูกโสรจสงด้วยน้ำอมฤต ได้ถูกปีติสัมผัสซาบซ่านไม่ขาดสาย เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง. พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสธรรมกถา ว่าด้วยอริยสัจจะ ๔ อันเป็นลำดับต่อจากอนุปปพิกกาทกถา. นางก็ได้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล. พระศาสดาทรงดำริว่า การอนุเคราะห์แก่นางรัชชুমาลาเพียงเท่านี้ก็พอแล้ว บัดนี้นางได้กลับกลายเป็นคนที่ใคร ๆ จะกำจัดไม่ได้แล้ว ดังนี้ จึงเสด็จออกจากป่า ประทับนั่งที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่งไม่ไกลบ้าน. ฝ่ายนางรัชชুমาลา เพราะเหตุที่ขณะนี้ นางเป็นผู้ไม่ควรที่จะฆ่าตัวตาย และเพราะเหตุที่นางเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยขันติเมตตาและความเอ็นดูต่อผู้อื่นแล้ว จึงคิดว่า นางพราหมณ์ที่เป็นเจ้านายเราตั้งแต่นี้ไป จะฆ่าหรือจะเบียดเบียนเรา หรือจะทำการอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตามที่เถิด ดังนี้แล้ว ก็เอาหมอน้ำกลับไปเรือน. สามิยืนอยู่ที่ประตูเรือนเห็นนางแล้วจึงถามว่า วันนี้เธอไปทำน้ำตั้งนานแล้วจึงมา และสีหน้าของเธอก็ดูผ่องใสยิ่งนัก เธอปรากฏโดยอาการเปลี่ยนไป (ไม่เหมือนเดิม) นี้อะไรกัน. นางจึงเล่าความเป็นไปนั้นแก่สามิ.

เรื่องรู้ไปถึงพราหมณ์ผู้เป็นใหญ่ในบ้าน พราหมณ์นั้นได้ฟังคำของนางทาสีนั้นแล้ว รู้ข่าวการเสด็จมาของพระศาสดา มีความยินดีอย่างยิ่ง ได้เข้าไปยังเรือน แล้วกล่าวแก่ลูกสะใภ้ต่อหน้านางรัชชুমาลาว่า ด้วยสาเหตุที่นางนำชาวดีอันยิ่งใหญ่มาบอกกล่าวแก่เรา ตั้งแต่วันนี้ต่อไป นางรัชชุมาลาไม่ต้องทำอะไรที่เป็นหน้าที่ของทาสีอีกต่อไปแล้ว ดังนี้แล้วมีใจยินดี รีบไปยังสำนักของพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว ทำปฏิสันถารด้วยความเอื้อเฟื้อ นิมนต์พระศาสดา แล้วนำมาสู่เรือนของตน อังคาสเลี้ยงดูด้วยของเคี้ยวของฉันอันประณีต พอพระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยเสร็จ ชักพระหัตถ์ออกจากบาตร จึงเข้าไปเฝ้า นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง. แม้สะใภ้ของพราหมณ์นั้นก็เข้าไปเฝ้าถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

พวกพราหมณ์และคฤหบดี แม้ที่อยู่ในหมู่บ้านคยาคามได้ฟังเรื่องนั้นแล้ว พวกกันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า บางพวกก็ถวายบังคม บางพวกก็เพียงแต่กล่าวทักทายปราศรัย.

พระศาสดาตรัสกรรมที่กระทำในชาติก่อนของนางรัชชুমालาและของนางพราหมณ์นั้นโดยพิสดาร แล้วทรงแสดงธรรมตามสมควรแก่บริษัทที่มาประชุมกัน. นางพราหมณ์และมหาชนที่ประชุมกันในที่นั้น ได้ฟังธรรมนั้นแล้ว ต่างดำรงอยู่ในสภาวะและศีล. จากนั้นพระศาสดาทรงลุกขึ้นจากอาสนะ เสด็จกลับไปกรุงสาวัตถีตามเดิม. พราหมณ์ได้ตั้งนางรัชชুমาลาไว้ในตำแหน่งเป็นลูกสาว. ลูกสะใภ้ของพราหมณ์ก็มองดูนางรัชชুমาลาด้วยนัยน์ตาแสดงความรัก ปฏิบัติต่อกันด้วยความเสนหานำพอใจทีเดียว ตราบชีวิตหาไม่.

ต่อมานางรัชชুমาลาตายไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ นางมีอัปสรพັນหนึ่งเป็นบริวาร. นางประดับองค์ด้วยเครื่องอาภรณ์อันเป็นทิพย์ มีประมาณบรรทุกหกลีบเล่มเกวียน มีอัปสรพັນหนึ่งห้อมล้อม เสวยทิพย์สมบัติอย่างใหญ่หลวง มีใจเบิกบาน เทียวเตร่ไปในสวนนั้นทวันเป็นต้น. ครั้งนั้นท่านพระมหาโมคคัลลานะไปเที่ยวทเวจาริก เห็นนางรุ่งโรจน์อยู่ด้วยเทวานุภาพ ด้วยเทวฤทธิ์อันยิ่งใหญ่ จึงถามถึงกรรมที่นางได้กระทำไว้ ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ดูก่อนเทวดา ท่านมีวรรณะงามยิ่ง กริยกรายมือและเท้าฟ่อนรำได้เหมาะเจาะ ในเมื่อดนตรีบรรเลงอยู่อย่างไพเราะ เมื่อท่านนั้นร้ายรำอยู่ เสียงทิพย์อันนำฟัง นำรื่นรมย์ใจ ก็เปล่งออกจากอวัยวะน้อยใหญ่ทั่วสรรพางค์ เมื่อท่านนั้นร้ายรำอยู่ กลิ่นทิพย์ที่มีกลิ่นอันหอมหวานนำรื่นรมย์ใจ ก็ฟุ้งขจรไปจากอวัยวะน้อยใหญ่ทั่วสรรพางค์ เครื่องประดับที่มวยผมที่แกว่งไกวไปมาตามกาย ก็เปล่งเสียงกังวานให้ได้ยิน ปานประหนึ่งว่า ดนตรีเครื่อง ๕ เทริดที่ถูกลมกระพือพัดเคลื่อนไหวไปตามสายลม ก็เปล่งเสียงกังวานให้ได้ยิน ปานประหนึ่งว่า เสียงดนตรีเครื่อง ๕ เช่นกัน พวงมาลัยประดับเศียรของท่านมีกลิ่นหอมนำรื่นรมย์ใจ ก็ส่งกลิ่นหอมฟุ้งกลับไปทุกทิศ ดังหนึ่งต้นมัลลิวาสกะ (เป็นชื่อดันไม้ในสวรรค์ ที่ว่ามีกลิ่นหอมยิ่งนัก) ท่านได้สดุดมกลิ่นหอมนั้น ทั้งได้เห็นรูปอันมีไช้ของมีอยู่ในมนุษย์

ดูก่อนเทวดา อาตมาถามท่าน ขอท่านได้โปรดบอกว่า นี่เป็นผลของกรรมอะไร.

เทวดาถูกพระเถระไต่ถามอย่างนี้แล้ว จึงได้พยากรณ์ชี้แจงถึงชาติก่อนเป็นต้น ของตน ให้ท่านทราบด้วยคาถาเหล่านี้

ในชาติก่อนดิฉันเกิดเป็นทาสีในบ้านชื่อยาของพราหมณ์ มีบุญน้อย ไม่มี

วาศนา คนทั้งหลายเรียกชื่อดิฉันว่า รัชชুমาลา ดิฉันเศร้าเสียใจมาก เพราะถูกขู่ขี้ญูของผู้ที่ด่าทอและโดนตี จึงถือเอาหมอน้ำออกไป ทำเป็นเหมือนจะไปตักน้ำ ครั้นแล้วได้วางหมอน้ำไว้ข้างทาง เข้าไปยังป่าช้า ด้วยคิดว่า เราจักตายในป่านี้แหละ จะมีประโยชน์อะไรเล่า ด้วยการเป็นอยู่ของเรา ดังนี้ แล้วจึงผูกเชือกเป็นบ่วงให้แน่น แล้วเหวี่ยงไปยังต้นไม้ ที่นั่นก็มีงูไปรอบทิศว่า จะมีใครไหมหนอ อาศัยอยู่ในป่าบ้าง ในที่นั่น ดิฉันได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นมุณี บำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์ ประทับนั่งที่โคนต้นไม้ ทรงเพ่งพินิจอยู่ มิได้ทรงมีภัยแต่ที่ไหน ๆ ความสังเวชใจทำให้เกิดขนพองสยองเกล้าอย่างไม่เคยมี ได้มีแก่ดิฉันนั้นว่า ใครหนอแล มาอยู่ในป่านี้ เป็นเทวดาหรือมนุษย์กันแน่ ใจของดิฉันเลื่อมใสแล้ว เพราะได้เห็นพระองค์ผู้นำเลื่อมใส ควรแก่ความเลื่อมใส เสด็จออกจากป่า (คือกิเลส) บรรลุถึงนิพพานอันปราศจากป่าแล้ว ท่านผู้นี้ มีใจคนธรรมดาสามัญเลย ท่านผู้นี้ มีอินทรีย์อันคุ้มครองแล้ว ยินดีในฌาน มีใจไม่วอกแวกไปตามอารมณ์ภายนอก ทรงเกื้อกูลโลกทั้งมวล จักต้องเป็นพระพุทธเจ้าแน่ ท่านผู้นี้เป็นที่หวาดหวั่นของเหล่าผู้มีจิตาภิชฌาหาผู้เข้าใกล้ได้ยาก ดูกดังราชสีห์อาศัยอยู่ในถ้ำ ท่านผู้นี้ยากที่จะได้เห็น เหมือนดอกมะเดื่อ พระตถาคตนั้นตรัสเรียกดิฉันด้วยพระคำรัสอันอ่อนหวาน นี่แน่ะรัชชুমาลา พระองค์ท่านได้ตรัสกะดิฉันว่า เธอจงถึงตถาคตเป็นที่พึง ดิฉันได้ฟังพระคำรัสอันปราศจากโทษ ประกอบด้วยประโยชน์ เป็นวาจาสะอาดนิมนวล อ่อนโยนไพเราะที่จะบรรเทาความโศกทั้งปวงได้นั้นแล้ว พระตถาคตผู้ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่โลกทั้งปวง ทรงทราบว่ดิฉันมีจิตอาหาญดีแล้ว จึงทรงสั่งสอนดิฉันผู้เลื่อมใส มีใจใสสะอาดแล้ว พระองค์ได้ตรัสกะดิฉันว่า นี่ทุกข์ นี่เหตุเกิดทุกข์ นี่ความดับทุกข์ นี่ทางตรงให้ถึงอมตะ ดิฉันตั้งตนอยู่ในพระโอวาทของพระองค์ผู้ทรงเอ็นดูเจตนาเลิกละลาจ จึงได้บรรลุทางนิพพานอันเป็นอมตะ สงบ ไม่มีการจุติ ดิฉันนั้นมีความจงรักภักดีตั้งอยู่มั่นคงแล้ว ไม่มีที่จะหวั่นไหวในเรื่องทัสสนะ เป็นธิดาผู้บังเกิดจากพระอุระของพระพุทธองค์ ด้วยศรัทธาที่ยังรากลงแล้ว ดิฉันนั้นรื่นรมย์เที่ยวเล่นบันเทิงใจอยู่ ไม่มีสิ่งน่ากลัวแต่ที่ไหน ๆ ทัดทรงพวงมาลัยทิพย์ ได้ดื่มน้ำหวานหอมที่ทำให้ร่างกายกระปรี้กระเปร่า นางฟ้านักดนตรีนับได้หกหมื่นกระทำการขับกล่อมดิฉันอยู่ เหล่าเทพบุตรมีชื่อต่าง ๆ กันคือ ชื่ออาพัมพะ ชื่อคัคกระ ชื่อภิมะ ชื่อสาธูวาที ชื่อสังสยะ ชื่อโปกขระ ชื่อสุผัสสะ และเหล่านางอัปสร มีชื่อว่าวิณา ชื่อโมกขา ชื่อนันทา ชื่อสุนันทา ชื่อโสมทินนา ชื่อโมกขา ชื่อนันทา ชื่อมิสสเกสิ ชื่อปุลนทริกา ชื่ออติหารุณี ชื่อเอณิปัสสา ชื่อสุปัสสา ชื่อสุภักทา ชื่อมุกทาวที เหล่านี้ ล้วนแต่เลิศกว่านางอัปสรทั้งหลายในการขับกล่อม เทวดาเหล่านั้นเข้าไปหาดิฉันตามเวลา แล้วกล่าว

เชิญชวนว่ามาเถิด พวกเราจะผ่อนรำ จะขับร้อง จะทำให้ท่านรำเริง ที่นี้มีใช้ของผู้
มิได้ทำบุญไว้ แต่เป็นที่ของผู้ทำบุญไว้ สวณมหาวันของเทพยเจ้าทั้งหลาย เป็นที่ไม่
เศร้าโศก เป็นที่น่าบันเทิง นำรื่นรมย์ สำหรับผู้ที่มิได้ทำบุญไว้ สุขไม่มีในโลกนี้และ
โลกหน้า สุขในโลกนี้และโลกหน้าจะมีแก่คนที่ทำบุญไว้ ผู้มีประสงค์จะอยู่ร่วมกับ
เทพเหล่านั้น ควรกระทำกุศลให้มากไว้ เพราะผู้มีบุญอันทำไว้แล้ว ย่อมพรั่งพร้อม
ด้วยโภคสมบัติ บันเทิงในสวรรค์ พระตลาคตทั้งหลาย เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน
เป็นบ่อเกิดแห่งบุญเขตของมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมอุบัติขึ้นมาเพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่
มากจริงหนอ ที่ทายกกระทำบุญในท่านแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์ ดังนี้.

บทว่า มีความรักดีมั่นคง ได้แก่มีความเยื่อใยด้วยความเลื่อมใสไม่หวั่นไหวในพระ
รัตนตรัย. นางเป็นผู้ไม่หวั่นไหว คืออันใครให้หวั่นไหวมิได้ในความเห็นชอบนี้ว่า พระผู้มี-
พระภาคเจ้าเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมอันพระองค์ตรัสดีแล้ว พระสงฆ์ปฏิบัติดีแล้ว
ดังนี้ เพราะเหตุที่นางชื่อว่า ไม่หวั่นไหวในทัสสนะ. ก็การไม่หวั่นไว้นั้นมิได้เพราะอะไร
เพราะเหตุนั้น นางจึงกล่าวว่า เพราะศรัทธาที่เกิดรากเหง้าขึ้นแล้ว. นางแสดงว่า ดิฉัน
มีปกติไม่หวั่นไหวเพราะศรัทธาที่เกิดรากเหง้า ขึ้นแล้วด้วยรากเหง้า กล่าวคือการรู้แจ้ง
สัจจะในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยนัยเป็นต้นว่า แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น
เป็นพระอรหันต์ ในพระธรรมของพระองค์โดยนัยเป็นต้นว่า ธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสดีแล้ว ในพระสงฆ์ของพระองค์โดยนัยเป็นต้นว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค-
เจ้าปฏิบัติดีแล้ว. เพราะเหตุนี้แหละ นางจึงชื่อว่าเป็นธิดาผู้บังเกิดจากพระอุระ
ของพระพุทธเจ้า คือเป็นบุตรผู้เกิดจากพระอุระ เพราะเป็นผู้มีกำเนิดดีอันเกิดจากความ
พยายามที่พระอุระของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า.

ท่านพระมหาโมคคัลลานะฟังประวัตินี้แล้ว กลับมามนุษยโลก กราบทูลแด่พระผู้มี-
พระภาคเจ้า. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกระทำเรื่องนั้นให้เป็นเหตุเกิดเรื่องแล้ว ทรงแสดง
ธรรมแก่บริษัทที่มาประชุมกัน. เทศนานั้นได้เป็นประโยชน์แก่มหาชนแล้วด้วยประการ
ฉะนี้.

จบอรรถกถารัชชুমาลาวิมาน

การพรรณนาเนื้อความแห่งมัชฌิมนิกายวรรคที่ ๔ ที่ประดับด้วยเรื่อง ๑๒ เรื่อง ใน
วิมานวัตถุแห่งอรรถกถาขุททกนิกาย ชื่อ**ปรมัตถทีปนี** จบแล้วด้วยประการฉะนี้.

จบอรรถกถาอิติวิมาน

รวมวิมานที่มีในวรรณคดี

๑. มัณชิภูฏวิมาน ๒. ปกัสนวิมาน ๓. นาควิมาน ๔. อโถมวิมาน ๕. กัญชิกทายิกา-
วิมาน ๖. วิหารวิมาน ๗. จตุรทิศวิมาน ๘. อัมพวิมาน ๙. ปัตวิมาน ๑๐. อัจฉวิมาน ๑๑.
วันทวิมาน ๑๒. ราชบุมาลาวิมาน และอรรถกถา.

๒. ปุริสวิมานวัตถุ มหาธรรคที่ ๕

๑. มัณชุกเทวปุตตวิมาน

ว่าด้วยมัณชุกเทวปุตตวิมาน

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๕๑] ใครรู้เรื่องด้วยฤทธิ ด้วยยศ มีวรรณงาม ทำทิศทุกทิศให้สว่างไสว กำลังไหว
เท้าของเรา.

เทพบุตรกราบทูลว่า

เมื่อชาติก่อน ข้าพระองค์เป็นกบอยู่ในน้ำ มีน้ำเป็นถิ่นที่หากิน กำลังฟังธรรม
ของพระองค์อยู่ คนเลี้ยงโคก็ฆ่าเสีย ขอพระองค์โปรดดูฤทธิและยศ ดูอานุภาพ
วรรณ และความรู้เรื่องของความเลื่อมใสแห่งจิตเพียงครั้งเดียวของข้าพระองค์ ข้า
แต่ท่านพระโคตม ชนเหล่าใดได้ฟังธรรมของพระองค์ตลอดกาลยาวนาน ชนเหล่า
นั้นก็ถึงฐานะที่ไม่หวั่นไหว ซึ่งคนไปแล้วไม่เศร้าโศกเลย.

จบมัณชุกเทวปุตตวิมาน

ปริสวิมานวัตถุ

มหาถาวรคดี ๕

อรรถกถาฉันทุกเทวปุตตวิมาน

ฉันทุกเทวปุตตวิมาน มีคาถาว่า **โก เม วนฺหติ ปาทานิ** เป็นต้น. ฉันทุกเทวปุตตวิมานเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ริมฝั่งสระโบกขรณี ชื่อ **คัคครา** นครจัมปา เวลาใกล้รุ่ง พระองค์ทรงเข้ามหากรุณาสมาบัติอันเป็นพุทธานุจิณวัตร ทรงออกจากสมาบัตินั้น แล้วทรงตรวจดูเหล่าสัตว์พวกที่เป็นเวไนยพอจะแนะนำได้ ทรงเห็นว่า เวลาเย็นวันนี้ ขณะที่เรากำลังแสดงธรรม เมื่อกบตัวหนึ่งกำลังถือนิมิตในเสียงของเรา (หมายถึงว่า สนใจพอใจในเสียง) จักตายด้วยความพยายามของผู้อื่น แล้วบังเกิดในเทวโลก จะมาให้มหาชนเห็น พร้อมด้วยเทพบริวารเป็นอันมาก คนเป็นจำนวนมากจักได้ตรัสรู้ธรรมในที่นั้น ครั้นทรงทราบแล้ว เวลาเช้าทรงนั่งแล้วทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังจัมปานคร พร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่ ทรงทำให้ภิกษุทั้งหลายหาบิณฑบาตได้ง่าย เสวยภตกิจเสร็จแล้ว เสด็จเข้าพระวิหาร เมื่อภิกษุทั้งหลายทำวัตรปฏิบัติแล้วไปที่พักกลางวันของตน ๆ ก็เสด็จเข้าพระคันธกุฎี ทรงใช้เวลากลางวันให้หมดไปด้วยสุขในผลสมบัติ เวลาเย็นเมื่อบริษัททั้ง ๔ ประชุมกัน เสด็จออกจากพระคันธกุฎีอันหอมตลบ เสด็จเข้ามณฑปศาลาประชุมธรรมริมฝั่งสระโบกขรณี ด้วยพระปาฏิหาริย์ซึ่งเหมาะแก่ขณะนั้น ประทับนั่งเหนือพระบวรพุทธอาสน์ที่ประดับไว้ ทรงเปล่งพระสุรเสียงเพียงดังเสียงพรหม ซึ่งประกอบด้วยองค์ ๘ (๑. วิสสุทฺธ สละสลวย ๒. มนุชฺ ไพเราะ ๓. วิญญูญฺย ชัดเจน ๔. สวณีย เสนาะโสต ๕. อวิสารี ไม่เคืองพรา ๖. พินทุ กลมกล่อม ๗. คมฺภีร ลุ่มลึก ๘. นินฺนาที มีกังวาน) ราวกะว่าพญาไกรสรสีหราชมิหวาดหวั่น บันลือสีหนาทเหนือพื้นมโนศิลาฉะนั้น ทรงเริ่มแสดงธรรมด้วยพระพุทธานุภาพอันหาอุปมามิได้ ด้วยพระพุทธานุภาพอันเป็นอจินไตย.

ในขณะนั้น กบตัวหนึ่งมาแต่สระโบกขรณี จึงนอนถือนิมิตในพระสุรเสียงด้วยธรรมสัญญาว่า นี่เรียกว่าธรรม อยู่ทำยบริษัท ขณะนั้น คนเลี้ยงลูกโคคนหนึ่งมายังที่นั้น เห็นพระศาสดากำลังทรงแสดงธรรม และบริษัทกำลังฟังธรรมอย่างสงบเจียม สงบใจไปในเรื่องนั้น ยืนถือไม้ [สำหรับต้อนโค] ไม่ทันเห็นกบ จึงได้ปักไม้ทิ่มลงไปในบ้นหัวกบเข้า กบมีจิตเลื่อมใสด้วยธรรมสัญญา ทำกาลละตายไป ในขณะนั้นเองได้ไปบังเกิดในวิมานทอง ๑๒

โยชน์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นเหมือนหลับแล้วตื่นขึ้น เห็นตนถูกหุ้มอัสพรแฉดล้อม นึกดูว่า เรามาแต่ไหนจึงบังเกิดในที่นี้ ก็เห็นสภาวะของชาติก่อน แล้วนึกทบทวนดูว่า เราเกิดในที่นี้ และได้รับสมบัติเช่นนี้ เราทำกรรมอะไรหนอ ไม่เห็นกรรมอื่น นอกจากถือนิมิตในพระสุรเสียงของพระผู้มีพระภาคเจ้า เทพบุตรนั้นมาพร้อมด้วยวิมานในขณะนั้นเอง ลงจากวิมานทั้งที่มหาชนเห็นอยู่นั้นแล เข้าไปถวายบังคมพระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยเศียรเกล้า แล้วยืนประคองอัญชลินมัสการอยู่ ด้วยอานุภาพทิพย์ยิ่งใหญ่ พร้อมด้วยบริวารหมู่ใหญ่.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบเทพบุตรนั้น เพื่อจะทรงทำผลแห่งกรรมและพุทธานุภาพให้ประจักษ์แก่มหาชน จึงตรัสถามว่า

**ใครรู้เรื่องด้วยฤทธิ ด้วยยศ มีวรรณงาม ทำทิศทุกทิศให้สว่างไสว กำลังไหว้
เท้าของเรา.**

ครั้งนั้น เทพบุตรเมื่อจะกราบเรียนกระทำให้แจ้ง ซึ่งชาติก่อนเป็นต้นของตน ได้ทูลพยากรณ์ด้วยคาถาเหล่านั้นว่า

เมื่อชาติก่อน ข้าพระองค์เป็นกบอยู่ในน้ำ มีน้ำเป็นถิ่นที่หากิน กำลังฟังธรรมของพระองค์อยู่ คนเลี้ยงโคก็ฆ่าเสีย ขอพระองค์โปรดดูฤทธิและยศ อานุภาพ วรรณและความรู้เรื่องของความเลื่อมใสแห่งจิตเพียงครูเดียวของข้าพระองค์ ข้าแต่ท่านพระโคตม ชนเหล่าใด ได้ฟังธรรมของพระองค์ตลอดกาลยาวนาน ชนเหล่านั้นก็จะถึงฐานะที่ไม่หวั่นไหว ซึ่งคนไปแล้วไม่เศร้าโศกเลย.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรวจดูอุปนิสัยสมบัติของเทพบุตรนั้น และของบริษัทที่ประชุมกันอยู่ แล้วทรงแสดงธรรมโดยพิสดาร จบเทศนา เทพบุตรนั้นตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล สัตว์แปดหมื่นสี่พันได้ตรัสรู้ธรรม เทพบุตรนั้นถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า ทำประทักษิณ ทำอัญชลีแด่ภิกษุสงฆ์ พร้อมแล้วด้วยบริวารกลับเทวโลก.

จบอรรถกถามันทุกเทวปุตติวิมาน

๒. เรวดีวิมาน

ว่าด้วยเรวดีวิมาน

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

[๕๒] ญาติมิตรและสหายผู้มีใจดี ย่อมยินดี ต้อนรับบุคคลผู้ร้างแรมไปนาน แล้วกลับมาโดยสวัสดิภาพจากที่ไกล ฉันทใด แม้บุญที่ทำแล้ว ก็ฉันทนั้น บุญทั้งหลายย่อมต้อนรับบุคคลผู้ทำบุญ ผู้ไปจากโลกนี้สู่โลกอื่น เหมือนญาติต้อนรับญาติที่ตนรัก ผู้กลับคืนมาฉะนั้น.

ยักษ์สองตนกล่าวกะนางเรวดีว่า

ลูกขึ้น แม่เรวดี ตัวชั่วร้ายผู้ไม่ปดประตุ (นรก) ผู้มีปกติไม่ให้ทาน เราจักนำเจ้าไปในที่ที่พวกสัตว์นรกผู้ตกยาก เพียบด้วยทุกข์ ต้องถอนใจอยู่.

พระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลายกล่าวว่า

ยักษ์ใหญ่ยักษ์ตาแดงสองตนนั้น เป็นทูตของพญายม กล่าวดังนี้ทีเดียว แล้วจับแขนนางเรวดีคนละข้าง นำเข้าไปใกล้หมู่เทวดา.

นางเรวดีถามยักษ์สองตนว่า

วิมานงาม มีรัศมีดวงดวงอาทิตย์ งามสว่างจ้า คลุมด้วยข่ายทอง มีเทพอัปสรเคลื่อนกลาด นั้นเป็นวิมานของใคร รุ่งเรืองเพียงแสงอาทิตย์ หมู่เทพนารี ไล่ทาด้วยแก่นจันทร์ ทำวิมานให้งดงามทั้งสองด้าน วิมานนั้นปรากฏมีรัศมีเสมอดวงอาทิตย์ ใครขึ้นสวรรค์บันเทิงอยู่ในวิมาน.

ยักษ์เหล่านั้นได้บอกแก่นางเรวดีว่า

ในกรุงพาราณสี มีอุบาสกชื่อนันทิยะ เป็นคนไม่ตระหนี่ เป็นทานบดี เป็นผู้รู้ถ้อยคำ วิมานที่มีอัปสรเคลื่อนกลาด รุ่งเรืองเพียงแสงอาทิตย์ นี่เป็นของอุบาสกนั้น หมู่เทพนารีไล่ทาด้วยแก่นจันทร์ ทำให้วิมานงดงามทั้งสองด้าน วิมานนั้นปรากฏมีรัศมีเสมอดวงอาทิตย์ นันทิยะอุบาสกนั้น ขึ้นสวรรค์บันเทิงอยู่ในวิมาน.

นางเรวดีกล่าวว่า

ดิฉันเป็นภรรยาของนันทิยะ เป็นเจ้าของเรือน เป็นใหญ่ของตระกูลทั้งหมด บัดนี้ ดิฉันจักยินดีในวิมานของสามี ไม่ปรารถนาเห็นนรก.

ยักษ์เหล่านั้นกล่าวว่า

แนะนำตัวชั่วร้าย นี่แหละนรกของเจ้า เจ้าไม่ทำบุญในมนุษย์โลก ด้วยว่า คนตระหนี่ โกรธเคือง มีบาปกรรม ย่อมไม่ได้ความเป็นสหายของผู้ขึ้นสวรรค์.

นางเรวดีถามนิริยบาลว่า

คุณ มูตร และของไม่สะอาด เห็นกันได้เฉพาะหรือหนอ อูจาละนี้มีกลิ่นเหม็นหรือ มันพุ่งไปได้หรือ.

นิริยบาลกล่าวว่า

นรกนี้ชื่อสังสวกะ ลึกชั่วร้ายบุรุษ เป็นนรกที่เจ้าจะต้องหมกไหม้อยู่หลายพันปีนะเรวดี.

นางเรวดีถามว่า

ดิฉันทำกรรมชั่วด้วยกาย วาจา ใจ หรือหนอ ดิฉันได้นรกสังสวกะ ลึกชั่วร้ายบุรุษ เพราะบาปกรรมอะไร.

นิริยบาลกล่าวว่า

เจ้าหลอกลวงสมณะ พรหมณ์ และวณิพกทั้งหลาย ด้วยมุสาวาท เจ้าทำบาปนั้นไว้ เพราะบาปนั้น เจ้าจึงได้นรกสังสวกะ ลึกชั่วร้ายบุรุษ เจ้าจะต้องหมกไหม้อยู่ในนรกนั้นหลายพันปีนะเรวดี นิริยบาลทั้งหลายตัดมือและเท้า ตัดหูและจมูก และยังมีฝูงนกกา มารุมจิกกินเจ้าที่ดิ้นรนอยู่.

นางเรวดีกล่าวว่า

โปรดเถิด ขอท่านทั้งหลายช่วยนำดิฉันกลับ ดิฉันจักกระทำบุญให้มาก ด้วยทาน สมจริยา สัตตบงกช และทมะ ที่คนทั้งหลายทำแล้วจะมีความสุข และไม่ต้องเดือดร้อนภายหลัง.

นิริยบาลกล่าวว่า

เมื่อก่อนเจ้าประมาทแล้ว บัดนี้คร่ำครวญอยู่ เจ้าจักเสวยวิบากแห่งกรรมทั้งหลาย ที่เจ้าทำไว้เอง.

นางเรวดีกล่าวว่า

ใครจากเทวโลกไปสู่มนุษยโลก ถูกถามแล้ว ฟังกล่าวคำของดิฉันอย่างนี้ว่า ขอ
ท่านทั้งหลายจงถวายทาน ผ้านุ่งห่ม ที่นอน ข้าว น้ำ ในสมณพราหมณ์ ผู้วางอาชญา
แล้ว ด้วยว่า คนตระหนี่โกรธเคือง มีบาปกรรม ย่อมไม่ได้ความเป็นสหายของผู้ขึ้น
สวรรค์.

ดิฉันนั้นไปจากที่นี่ ได้กำเนิดเป็นมนุษย์แล้ว จักเป็นผู้รู้ถ้อยคำของผู้รับทาน
สมบุรณ์ด้วยศีล จักกระทำกุศลให้มาก ด้วยทาน สมจริยา สัตตบงกช และทมะอย่าง
แน่นอน.

ดิฉันจักปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น จักตัดทางเข้ารูปในที่ที่เดินไปลำบาก จักขุดบ่อและ
ตั้งน้ำดื่มไว้ ด้วยใจที่พอังใส.

ดิฉันจักเข้าจำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์แปด ตลอด ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ๘ ค่ำ
แห่งปักข์ และตลอดปาฏิหาริย์ปักข์ สำรวมในศีลทุกเมื่อ และจักไม่ประมาทในทาน
ผลกรรมนี้ ดิฉันเห็นแล้วด้วยตนเอง.

ลำดับนั้น พวกนิรยบาลได้โยนนางเรวดี ผู้กำลังรำพันเพ้อฝันนอนอยู่อย่างนั้น จากที่
นั้น ลงนรกที่น่ากลัวหัวลงดินตื้นซีฟ้า ด้วยประการฉะนี้.

นางเรวดีกล่าวในที่สุดว่า

เมื่อก่อน ดิฉันเป็นคนตระหนี่ บริภาษสมณพราหมณ์ และหลอกลวงสามีด้วย
เรื่องไม่จริง จึงหมกไหม้ในนรกที่น่ากลัว ดังนี้.

จบเรวดีวิมาน

อรรถกถาเรวดีวิมาน

เรวดีวิมาน มีความว่า อฏฺเฐหิ เรวเต สุปาปธมฺเม เป็นต้น เรวดีวิมานนั้นเกิดขึ้น
อย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน กรุงพาราณสี สมัยนั้น
ตระกูลที่สมบุรณ์ด้วยศรัทธาในกรุงพาราณสี มีบุตรชื่อนันทิยะ เป็นอุบาสก ถึงพร้อมด้วย
ศรัทธา เป็นทายก เป็นทานบดี เป็นผู้บำรุงพระสงฆ์ ครั้นนั้น บิดามารดาของเขามีความ
ประสงค์จะนำหญิงสาวชื่อ เรวดี ธิดาของลุงมาแต่เรือนที่พวกญาติอยู่กันพร้อมหน้า แต่

นางเป็นคนไม่มีศรัทธา มีปกติไม่ให้ทาน นันทิยะจึงไม่ต้องการนาง มารดาของนันทิยะพูดกะเรวดีว่า แม่หนู เจ้ามาเรือนนี้แล้ว จงเอาโคมัยสดไล้ทาที่นั้งของภิกษุสงฆ์ ปลูกดอกาสนะ ทั้งเชิงรองบาตร เวลาภิกษุทั้งหลายมา จงไหว้ รับบาตร นิมนต์ให้นั่ง เอาที่กรองน้ำกรองน้ำดื่ม แล้วล้างบาตรเวลาพระฉันเสร็จแล้ว อย่างนี้ จักเป็นที่ยินดีของลูกฉัน นางก็ได้ทำตามคำสั่งสอน ลำดับนั้น บิดามารดาบอกนันทิยะว่า เรวดีเป็นหญิงที่พอสั่งสอนได้ เมื่อนันทิยะรับว่า ดีแล้ว จึงกำหนดวันแล้วทำพิธีอาวาหมงคล.

ครั้งนั้น นันทิยะกล่าวกะนางว่า ถ้าเธอจักบำรุงภิกษุสงฆ์และบิดามารดาของฉัน เมื่อเป็นอย่างนี้ เธอก็อยู่ในเรือนนี้ได้ อย่าประมาทนะ นางรับคำว่า ดีแล้ว เป็นเหมือนมีศรัทธา อยู่ตลอดเวลา อนุวัตรตามสามัตถอดจนกระทั่งมีบุตร ๒ คน เมื่อเวลาที่บิดามารดาของนันทิยะได้ทำกาละตายแล้ว ความเป็นใหญ่ทุกอย่างในเรือนได้ตกอยู่แก่นางคนเดียว แม้ นันทิยะก็ได้ประพฤติตนเป็นมหาทานบดี เริ่มตั้งทานถวายภิกษุสงฆ์ เริ่มตั้งปากวัตร (หุงข้าวเป็นประจำ) ที่ประตูเรือนไว้สำหรับคนยากไร้และคนเดินทางเป็นต้น เขาสร้างศาลา ๔ หลัง ประดับด้วยห้อง ๔ ห้อง ที่อิสิปตนมหาวิหาร ให้จัดตั้งเตียงตั้งเป็นต้น ถวายมหาทานแต่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข แล้วหลั่งน้ำทักษิโณทกลงในพระหัตถ์ของพระตถาคต เพื่อมอบถวาย. ในเวลานั้น พร้อมกับที่มีการถวายนํ้าทักษิโณทก ก็ได้มีปราสาททิพย์ ล้วนแล้วไปด้วยรัตนะ ๗ ประการ ทั้งยาวและกว้าง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ สูงร้อยโยชน์ เอ็กเกริกไปด้วยหมูนางอัปสรพันหนึ่ง ได้ผุดขึ้น ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์.

ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะไปเที่ยวทเวจาริก เห็นปราสาทนั้น ได้ถามพวกเทพบุตรที่มาไหว้วว่า นี่ปราสาทของใคร.

เทพบุตรทั้งหลายกล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เจ้าของปราสาทหลังนี้ชื่อนันทิยะ เป็นบุตรของกกุณพี กรุงพาราณสีในโลกมนุษย์ ได้สร้างศาลา ๔ หลัง ที่อิสิปตนมหาวิหาร ถวายสงฆ์ ปราสาทหลังนี้บังเกิดขึ้นสำหรับนันทิยะนั้น แม่เหล่าเทพอัปสรที่บังเกิดในปราสาทก็ไหว้พระเถระ กล่าวว่า ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ พวกดิฉันบังเกิดในปราสาทนี้เพื่อเป็นบริจาริกาของอุบาสกชื่อนันทิยะ ผู้เป็นชาวกรุงพาราณสี ขอพระคุณเจ้าโปรดบอกแก่เขาอย่างนี้ว่า เหล่าเทพธิดาที่บังเกิดเพื่อเป็นบริจาริกาของท่าน เมื่อท่านชักเข้าอยู่ ก็รู้สึกคอยจวน่งง่าน ชื่อว่าสมบัติในเทวโลก ย่อมเป็นที่พอใจยิ่ง การเสียสละมนุษย์สมบัติเพื่อเทวสมบัตินั้น เปรียบเหมือนทุบภาชนะดินแล้วรับเอาภาชนะทองคำฉะนั้น แล้วกล่าวว่า ขอพระคุณเจ้าโปรดบอกแก่เขา เพื่อให้เขามาในที่นี้ พระเถระรับคำว่าดีแล้ว รีบมาจากเทวโลก กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้า ท้ามกลางบริษัทว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ทิพยสมบัติย่อมบังเกิดคอยท่าคนที่ทำบุญแล้ว แต่ยังมีชีวิตอยู่ในมนุษยโลกนี้ด้วยหรือ พระเจ้า

ข้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนโมคคัลลานะ ทิพยสมบัติที่บังเกิดคอยทำนันทิยะใน
เทวโลก เธอก็ได้เห็นเองแล้วมิใช่หรือ เหตุไรเธอจึงถามเรา พระโมคคัลลานเถระกราบทูล
ว่า ทิพยสมบัติบังเกิดขึ้นคอยทำอยู่อย่างนั้น พระเจ้าข้า ครั้งนั้น พระศาสดาเมื่อทรงแสดง
ธรรมแก่พระเถระนั้นว่า มิตรและพวกพ้องทั้งหลาย ย่อมยินดีรอคอยต้อนรับคนที่จากไป
นานแล้วกลับมา ฉันทิ บุญทั้งหลายที่ตนเองกระทำย่อมต้อนรับประคับประคองบุคคลที่
ทำบุญไว้ ผู้จากโลกนี้ไปปรโลก ฉันทิ ได้ทรงภาสิตพระคาถาทั้งหลายว่า

**ญาติมิตรและสหายผู้มีใจดี ย่อมยินดีต้อนรับบุคคลผู้ร้างแรมไปนาน แล้วกลับ
มาโดยสวัสดิ์จากที่ไกลฉันทิ แม้บุญที่ทำแล้วก็ฉันทิ บุญทั้งหลายย่อมต้อนรับ
บุคคลผู้ทำบุญ ผู้ไปจากโลกนี้ไปสู่โลกอื่น เหมือนญาติรอคอยต้อนรับญาติที่ตนรัก
ผู้กลับคืนมาฉะนั้น.**

นันทิยะได้ฟังดังนั้นแล้ว จึงถวายทานทั้งหลาย กระทำบุญทั้งหลายมากมายยิ่งขึ้น
เมื่อเขาไปค้าขายได้บอกกะเรวดีว่า ที่รัก สังฆทานก็ดี ปากวัดรเพื่อคนอนาถาก็ดี ที่ฉันทิ
ไว้ เธออย่าลืมหาเสีย จงให้ดำเนินไป นางรับคำว่า ดีแล้ว.

แม้เขาเดินทางไปพักอยู่ในที่ใด ๆ ก็คงถวายทานแก่ภิกษุทั้งหลายและให้ทานแก่คน
อนาถา ย่อมมีการให้ทานตามสมควรแก่ทรัพย์ ในที่นั้น ๆ เหมือนเดิม พระชีนาสพทั้ง
หลายย่อมเมตตามารับทานของเขา แม้แต่จาริกมาจากที่ไกล เพื่ออนุเคราะห์เขา.

กล่าวฝ่ายนางเรวดี เมื่อนันทิยะไปแล้ว นางให้ทานอยู่อีกสองสามวันเท่านั้น แล้วงด
อาหารสำหรับคนอนาถา แม้สำหรับภิกษุทั้งหลาย นางได้ถวายข้าวต้มผสมน้ำตาลเป็น
ภัตตาหาร มีน้ำส้มเป็นที่สอง นางได้โปรยเมล็ดข้าวสุกซึ่งเหลือจากที่คนบริโภคน้ำ มีขึ้นปลา
ขึ้นเนื้อปนอยู่ มีกระดูกเลื่อนกลาด ในสถานที่ฉันอาหารของภิกษุทั้งหลาย แล้วแสดงแก่
คนทั้งหลายว่า ทานทั้งหลายจงดูการกระทำของพวกสมณะ พวกสมณะทั้งขว้างของที่เขา
ถวายด้วยศรัทธากันอย่างนี้.

ลำดับต่อมานั้น นันทิยะเสร็จการค้าขายได้กำไรแล้วกลับมา ได้ทราบความเป็นไปดัง
นั้น จึงไล่ นางเรวดีออกจากเรือน แล้วตนจึงเข้าเรือน ในวันที่สอง นันทิยะได้ถวายทานเป็น
อันมากแต่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ได้ให้เงินจัตราและอนาถาภัตรดำเนินไปโดย
ชอบอย่างเดิม ต่อมาด้วยความใจอ่อน เขาได้ยกโทษและตั้งนางเรวดีที่พวกสหายของเขา
นำพานางกลับมา ให้เป็นใหญ่ในการดูแลอาหารอีกครั้ง สมัยต่อมา เขาทำกาละบังเกิดใน
วิมานของตนนั่นเอง ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์.

ฝ่ายนางเรวดียกเลิกทานทุกอย่าง แล้วเที่ยวดำบริภาษภิกษุสงฆ์ ด้วยเข้าใจว่า เพราะ

สมณะเหล่านี้ ฉันทจึงถูกขับไล่และเสื่อมลาภสักการะ ครั้นนั้น ท้าวเวสสุวัณมีบัญชากะยักษ์ สองตนว่า พนาย ท่านทั้งสองจงไปป่าวประกาศในนครพาราณสีว่า จากวันนี้ไปเจ็ดวัน นางเรวดีจะถูกโยนใส่นรกทั้งเป็น มหาชนได้ฟังดังนั้นเกิดสลดใจ ทั้งกลัวและหวาดสะดุ้ง.

ครั้งนั้น นางเรวดีขึ้นปราสาท ปิดประตูแล้วนั่งอยู่ ในวันที่เจ็ด ท้าวเวสสุวัณซึ่งถูก บาปกรรมของนางเรวดีเตือน บัญชาสั่งยักษ์สองตนผู้มีผมและหนวดสีดำปนแดงแสงเรือง มีจมูกเปี้ยวบิดผิดปกติ มีเขี้ยวโง้งนัยน์ตาแดง มีผิวพรรณเสมอด้วยยางสน มีรูปปร่างน่า กลัวเหลือเกิน เข้าไปกล่าวเป็นต้นว่า ลูกขึ้น แม่เรวดีผู้ชั่วร้าย จับแขนทั้งสองประกาศ ว่า มหาชนจงดู ทำให้ทุลักทุเลล้มลุกคลุกคลาน จากถนนหนึ่งไปอีกถนนหนึ่ง จนทั่ว พระนคร และเหาะขึ้นนำไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แสดงวิมานและสมบัติของนันทิยะให้นาง ได้เห็น แล้วส่งนางซึ่งกำลังเพ้อรำพันอยู่นั้นแลไปใกล้อุสสทนรก บุรุษของพระยายมได้ โยนนางลงอุสสทนรก. เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า

ลูกขึ้น แม่เรวดี ตัวชั่วร้าย ผู้ไม่ปิดประตู (นรก) ผู้มีปกติไม่ให้ทาน เราจักนำเจ้า ไปในที่ที่พวกสัตว์นรกผู้ตกยาก เพียบด้วยทุกข์ ต้องถอนใจอยู่.

ต่อไปนี้เป็นคำของสังคีติกาจารย์ว่า

ยักษ์ใหญ่ยักษ์ตาแดงสองตนนั้น เป็นทูตของพระยายม กล่าวดังนี้ทีเดียว แล้ว จับแขนนางเรวดีคนละข้าง นำเข้าไปใกล้หมู่เทวดา.

เมื่อยักษ์เหล่านั้นนำไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์แล้วพักไว้ใกล้ ๆ วิมานของนันทิยะอย่างนี้ นางเรวดีเห็นวิมานนั้นสว่างจ้าเหลือเกิน เหมือนดวงอาทิตย์ จึงถามยักษ์เหล่านั้นว่า

วิมานงาม มีรัศมีดังดวงอาทิตย์งามสว่างจ้า กลมด้วยข่ายทอง มีเทพอัปสร เกื่อนกลาด นั้นเป็นวิมานของใคร รุ่งเรืองเพียงแสงอาทิตย์ หมู่เทพนารีไล่ทาด้วย แก่นจันทร์ ทำวิมานในทั้งดงามทั้งสองด้าน วิมานนั้นปรากฏมีรัศมีเสมอดวงอาทิตย์ ใครขึ้นสวรรค์บันเทิงอยู่ในวิมาน.

แม้ยักษ์เหล่านั้นก็ได้บอกแก่นางเรวดีว่า

ในกรุงพาราณสี มีอุบาสกชื่อนันทิยะ เป็นคนไม่ตระหนี่ เป็นทานบดี เป็นผู้รู้ ถ้อยคำ วิมานที่มีอัปสรเกื่อนกลาด รุ่งเรืองเพียงแสงอาทิตย์ นี่เป็นของอุบาสกนั้น หมู่เทพนารีไล่ทาด้วยแก่นจันทร์ ทำวิมานในทั้งดงามทั้งสองด้าน วิมานนั้นปรากฏมี รัศมี เสมอดวงอาทิตย์ นันทิยะอุบาสกนั้น ขึ้นสวรรค์บันเทิงอยู่ในวิมาน.

ลำดับนั้น นางเรวดีกล่าวว่า

ดิฉันเป็นภรรยาของนักทียะ เป็นเจ้าของเรือน เป็นใหญ่ของตระกูลทั้งหมด บัดนี้ ดิฉันจักยินดีในวิมานของสามี ไม่ปรารถนาเห็นนรก.

ยักษ์ทั้งสองนำนางผู้กำลังกล่าวอยู่อย่างนั้นแหละ ไปใกล้นรก โดยกล่าวว่า เจ้าจะปรารถนาหรือไม่ปรารถนาก็ตาม ไม่มีประโยชน์อะไรด้วยการปรารถนาของเจ้า แล้วกล่าวคาถาว่า

แนะนำตัวชั่วร้าย นี่แหละนรกของเจ้า เจ้าไม่ทำบุญในมนุษยโลก ด้วยว่าเป็นคนตระหนี่ โกรธเคือง มีบาปกรรม ย่อมไม่ได้ความเป็นสหายของผู้ขึ้นสวรรค์.

ก็แหละครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ยักษ์สองตนนั้นได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฝ่ายนางเรวดิเห็นนิรบาลสองนายคล้าย ๆ กัน กำลังจุดคร่านางเพื่อใส่ในคุกนรกชื่อสังสวกะ จึงถามถึงนรกนั้นว่า

คุณบุตรและของไม่สะอาด เห็นกันได้เฉพาะหรือหนอ อูจากระนี้มิกลิ้นเหม็นหรือ มันพุ่งไปได้หรือ.

เมื่อนิรบาลกล่าวคำนั้นว่า

นรกนี้ชื่อสังสวกะ ลึกชั่วร้ายบุรุษ เป็นนรกที่เจ้าจะต้องหมกไทม้อยู่หลายพันปีนะเรวดิ.

นางถามถึงกรรมที่เป็นเหตุให้ตนบังเกิดในนรกนั้นว่า

ดิฉันทำกรรมชั่วด้วยกาย วาจา ใจหรือหนอ ดิฉันได้นรกสังสวกะ ลึกชั่วร้ายบุรุษ เพราะบาปกรรมอะไร.

นิรบาลบอกกรรมนั้นของเธอว่า

เจ้าหลอกลวงสมณะ พราหมณ์ และวณิกทั้งหลาย ด้วยมุสาวาท เจ้าทำบาปนั้นไว้

เพราะบาปกรรมนั้น เจ้าจึงได้นรกสังสวกะลึกชั่วร้ายบุรุษ เจ้าจะต้องหมกไทม้อยู่ในนรกนั้นหลายพันปี นะเรวดิ.

ความว่า ชื่อว่าสังสวกะ เพราะของไม่สะอาดมีกลิ่นและมูลเป็นต้น ไหลออกตลอดกาลเป็นนิจ ลำดับนั้น เพื่อแสดงว่า นางหมกไทม์ในนรกนั้นหลายพันปีมิใช่น้อยแล้วพ้นขึ้นมาได้ ยังถูกตัดมือเป็นต้นอีก นิรบาลได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่นางจะต้องได้ในนรกนั้นว่า

นิรยบาลทั้งหลายตัดมือและเท้า ตัดหูและจมูก และยังมีฝูงนกมารุมจิกกินเจ้า
ที่ตีนรณอยู่.

นางเรวดีได้รำพันเพื่อต่อไปถึงเรื่องนั้น ๆ เช่นขอกลับมนุษย์โลกเป็นต้น เพราะเหตุ
นั้น ท่านจึงกล่าวว่า

โปรดเถิด ขอท่านทั้งหลายช่วยนำดิฉันกลับ ดิฉันจักกระทำบุญให้มาก ด้วยทาน
สมจริยา สัจญมมะ และทมะ ที่คนทั้งหลายทำแล้วจะมีความสุข และไม่ต้องเดือด
ร้อนภายหลัง.

พวกนิรยบาลกล่าวอีกว่า

เมื่อก่อนเจ้าประมาทแล้ว บัดนี้คร่ำครวญอยู่ เจ้าจักแสวงวิบากแห่งกรรมทั้ง
หลาย ที่เจ้าทำไว้เอง.

นางเรวดีกล่าวอีกว่า

ใครจากเทวโลกไปสู่มนุษย์โลก ถูกถามแล้ว พึงกล่าวคำของดิฉันอย่างนี้ว่า ขอ
ท่านทั้งหลายจงถวายทาน ผ่านู้งหม่ม ที่นอน ข้าว น้ำ ในสมณพราหมณ์ผู้วางอาชญา
แล้ว ด้วยว่าคนตระหนี่ โกรธเคือง มีบาปกรรม ย่อมไม่ได้ความเป็นสหายของผู้ขึ้น
สวรรค์.

ดิฉันนั้นไปจากที่นี่ ได้กำเนิดเป็นมนุษย์แล้ว จักเป็นผู้รู้ถ้อยคำของผู้รับทาน
สมบุรณ์ด้วยศีล จักกระทำกุศลให้มาก ด้วยทาน สมจริยา สัจญมมะ และทมะเป็น
แน่แท้.

ดิฉันจักปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น จักตัดทางเข้าไปในที่ที่เดินไปลำบาก จักขุดบ่อ และ
ตั้งน้ำดื่มไว้ด้วยใจที่ผ่องใส.

ดิฉันจักเข้าจำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ตลอด ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ๘ ค่ำ แห่ง
ปักข์ และตลอดปาฏิหาริย์ปักข์ ตำรวมในศีลทุกเมื่อ และจักไม่ประมาทในทาน ผล
กรรมนี้ ดิฉันเห็นแล้วด้วยตนเอง.

ลำดับนั้น พวกนิรยบาลได้โยนนางเรวดี ผู้กำลังรำพันเพื่อดิฉันรณอยู่อย่างนั้น
จากที่นั่นลงนรกที่น้ำกลว หวังลงดินดินขี้ฟ้า ด้วยประการฉะนี้

นางเรวดีได้กล่าวคาถาสุดท้ายอีกว่า

เมื่อก่อน ดีฉันได้เป็นคนตระหนี่ บริภาษสมณพราหมณ์ และหลอกลวงสามี ด้วยเรื่องไม่จริง จึงหมกไหม้ในนรกที่น่ากลัว ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนางเรวดีถูกพวักยักษ์จับนำไป แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสดับดังนั้นแล้ว ตรัสเรื่องนี้ ตั้งแต่ต้น ทรงแสดงพระธรรมโดย พิศดารยิ่งขึ้น เมื่อจบเทศนา ชนเป็นอันมากได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น เรื่องนี้เรียกว่า เรวดีวิมาน เพราะโดยมากเป็นเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับนางเรวดีโดยแท้ แต่เพราะนางเรวดี ไม่ใช่เทวดาที่มีวิมาน ทั้งเรื่องนี้ก็ประกอบด้วยสมบัติมีวิมานของนันทิเทพบุตรเป็นต้น ฉะนั้น พระสังคีติกาจารย์จึงยกขึ้นสู่สังคายนาไว้ในฝ่ายปริสฺวิมานนั้นแล บัณฑิตพึงทราบ ดังนี้.

จบอรรถกถาเรวดีวิมาน

๓. จิตตมานวภิธาน

ว่าด้วยจิตตมานวภิธาน

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกะจิตตมานพว่า

[๕๓] บรรดาผู้กล่าวสอนอยู่ (ศาสดา) ผู้ใดเป็นผู้ประเสริฐในมนุษย์ เป็นศากยมุณี เป็นภควาผู้ทำกิจเสร็จแล้ว ถึงฝั่งแล้ว พรั่งพร้อมด้วยพลและวิริยะ เธอจงเข้าถึงผู้นั้น ผู้เป็นสุคต เป็นสละ เธอจงเข้าถึงพระธรรมที่ตำรอรากะ ไม่หวั่นไหว ไม่เศร้าโศก เป็นอสังขตธรรม ไม่ปฏิฆะ ไพบละ ช่อตรง จำแนกไว้ นี่เป็นสละ บัณฑิตทั้งหลายกล่าวทานที่ถวายในทานเหล่านี้ว่ามีผลมาก ทานเหล่านั้น คือ อริยบุคคลสี่คู่ เป็นบุคคลแปด ผู้แสดงธรรม เธอจงเข้าถึงพระสงฆ์นี้เป็นสละ.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามเทพบุตรว่า

พระอาทิตย์ในท้องฟ้าก็ไม่สว่าง พระจันทร์ก็ไม่สว่าง ดาวฤกษ์ผดุงก็ไม่สว่าง เหมือนวิมานนี้ มีรัศมีสว่างมากไม่มีที่เปรียบ ท่านเป็นใคร จากดาวดึงส์มาสู่แผ่นดิน มีรัศมีเกิน ๒๐ โยชน์ ตัดรังสีพระอาทิตย์ และทำกลางคืนให้เป็นเหมือนกลางวัน วิมานของท่านงามบริสุทธิ์ผุดผ่อง มีดอกปทุมมาก มีดอกบุณฑริกงาม กลิ่นกลาดไปด้วยดอกไม้ทั้งหลาย งามไม่น้อย คลุมด้วยข่ายทองที่ปราศจากละอองธุลี สว่างอยู่ในอากาศ เหมือนดวงอาทิตย์ วิมานของท่านบริบูรณ์ด้วยเหล่าอัปสร ผู้ทรงผ้าแดงและผ้าเหลือง หอมตลบด้วยกฤษณา ประยงค์ และจันทน์ มีองค์และผิวพรรณเปล่งปลั่งดังทอง เหมือนท้องฟ้าเต็มไปด้วยดวงดาวทั้งหลาย ทวยเทพบุตร และเทพธิดาในวิมานนี้มีมาก หลากหลากวรรณะ มีอาภรณ์ประดับด้วยดอกไม้ มีใจดี มีกรรทอง นุ่งห่มด้วยอาภรณ์ที่เป็นทอง ไชยกลิ่นหอมลอยไปตามลม นี่เป็นวิบากแห่งการสำรวมอะไร ท่านเกิดในวิมานนี้ ด้วยผลแห่งกรรมอะไร และท่านได้วิมานนี้โดยวิธีใด ท่านถูกเรากล่าวแล้ว เชิญบอกตามสมควรแก่วิธีนั้นด้วยเถิด.

เทพบุตรกราบทูลว่า

พระศาสดาเสด็จมาพบมาณพในทางนี้ ด้วยพระองค์เอง เมื่อทรงอนุเคราะห์ ได้ตรัสสอนแล้ว ฉัตตมาณพฟังธรรมของพระองค์ผู้เป็นรัตนอันประเสริฐ ได้กราบทูลว่า ข้าพระองค์จักกระทำตาม พระองค์ตรัสสอนว่า เธอจงเข้าถึงพระชินวร ผู้ประเสริฐ ทั้งพระธรรมและภิกษุสงฆ์เป็นสรณะ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่แรกข้าพระองค์ได้กล่าวว่า ไม่รู้ แต่ภายหลังได้กระทำตามพระดำรัสของพระองค์อย่างนั้นทีเดียว พระองค์ตรัสสอนว่า จงอย่าฆ่าสัตว์ อย่าประพฤติกกรรมไม่สะอาดต่าง ๆ ผู้มีปัญหาทั้งหลายไม่สรรเสริญความไม่สำรวมในสัตว์ทั้งหลายเลย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่แรกข้าพระองค์ได้กล่าวว่า ไม่รู้ แต่ภายหลังได้กระทำตามพระดำรัสของพระองค์อย่างนั้นทีเดียว พระองค์ตรัสสอนว่า อย่าเป็นผู้มีความสำคัญของที่เจ้าของมิได้ให้ แม้ที่ชนอื่นรักษาไว้ ว่าเป็นของควรถือเอา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่แรกข้าพระองค์ได้กล่าวว่า ไม่รู้ แต่ภายหลังได้กระทำตามพระดำรัสของพระองค์อย่างนั้นทีเดียว พระองค์ตรัสสอนว่า อย่าได้ล่วงเกินภริยาของคนอื่น ที่คนอื่นรักษา นั้นเป็นสิ่งไม่ประเสริฐ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่แรกข้าพระองค์ได้กล่าวว่า ไม่รู้ แต่ภายหลังได้กระทำตามพระดำรัสของพระองค์อย่างนั้นทีเดียว พระองค์ตรัสสอนว่า อย่าได้กล่าวเรื่องจริงเป็นเท็จ ผู้มีปัญหาทั้งหลายไม่สรรเสริญมุสาวาทเลย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่แรกข้าพระองค์ได้กล่าวว่า ไม่รู้ แต่ภายหลังได้กระทำตามพระดำรัสของพระองค์อย่างนั้นทีเดียว พระองค์ตรัสสอนว่า จงงดเว้นน้ำเมา ซึ่งเป็นเครื่องให้คนปราศจากสติญาณนั้นทั้งหมด ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่แรกข้าพระองค์ได้กล่าวว่า ไม่รู้ แต่ภายหลังได้กระทำตามพระดำรัสของพระองค์อย่างนั้นทีเดียว ข้าพระองค์นั้นถือสิกขาบท ๕ ในศาสนานี้ ปฏิบัติในธรรมของพระตถาคต ได้ไปยังทางสองแพร่ง ท่ามกลางพวกโจร พวกโจรเหล่านั้นมาข้าพระองค์ที่ทางนั้นเพราะโภคะเป็นเหตุ.

ข้าพระองค์ระลึกถึงกุศลนี้เพียงเท่านี้ กุศลอื่นนอกจากนั้น ของข้าพระองค์ไม่มี ด้วยกรรมอันสุจริตนั้น ข้าพระองค์จึงเกิดในหมู่เทวดาชาวไตรทิพย์ พรั่งพร้อมด้วยสิ่งที่ปรารถนา ขอพระองค์โปรดดูวิบากแห่งการสำรวมชั่วขณะครั้งหนึ่ง ด้วยการปฏิบัติธรรมตามสมควร ซึ่งเหมือนรุ่งเรืองอยู่ด้วยยศ คนเป็นอันมาก ผู้มีกรรมต่ำทราม เพ่งดูข้าพระองค์ ก็นึกกระหม่อม โปรดดูเถิด ข้าพระองค์ถึงสุคติและถึงความสุขด้วยเทศนาเล็กน้อย ก็เหล่าสัตว์ผู้ที่ฟังธรรมของพระองค์ติดต่อกันเหล่านั้น เห็นที่จะสัมผัสพระนิพพานอันเป็นแดนเกษมเป็นแน่ กรรมที่ทำเมื่อน้อยก็มีวิบากใหญ่ไปบุญล้น เพราะธรรมของพระตถาคตแท้ ๆ โปรดดูเถิด เพราะเป็นผู้ได้ทำบุญไว้ ฉัตตมาณพจึงเปล่งรัศมีสว่างตลอดแผ่นปฐพี เหมือนดังดวงอาทิตย์.

คนพวกหนึ่งประชุมปรึกษากันว่า กุศลนี้เป็นอย่างไร พวกเราจะประพฤติกุศลอะไร พวกเรานั้นได้ความเป็นมนุษย์แล้ว ฟังปฏิบัติมนุษยธรรม มีศีลกันอยู่อีกทีเดียว พระศาสดาทรงมีอุปการะมาก ทรงอนุเคราะห์อย่างนี้ เมื่อข้าพระองค์ถูกโจรฆ่าชิงทรัพย์ยังกลางวันแสก ๆ อยู่เลย ข้าพระองค์นั้น เป็นผู้เข้าถึงพระผู้มีพระนามอันเป็นสัจจะขอพระองค์โปรดอนุเคราะห์เถิด พวกข้าพระองค์ทั้งหลายขอฟังธรรมอีก ชนเหล่าใดในศาสนานี้ ละกามราคะ ละอนุสัยคือภวราคะและโมหะได้ขาด ชนเหล่านั้น ย่อมไม่ต้องนอนในครรรค์ คือไม่ต้องเกิดอีก เพราะถึงปรินิพพานดับทุกข์เย็นสนิทแล้ว.

จบฉัตตมาณวกวิมาน

อรรถกถาฉัตตมาณวกวิมาน

ฉัตตมาณวกวิมาน มีคำถาว่า โย วทํ ปวโร มนุเชสุ เป็นต้น. ฉัตตมาณวกวิมานเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี สมัยนั้น มีมาณพในตระกูลพราหมณ์มีชื่อว่าฉัตตะ เป็นบุตรที่ได้มาโดยยาก ของพราหมณ์คนหนึ่ง ในเสตัพพนคร มาณพนั้นเจริญวัยแล้ว บิดาส่งไปฝากกับภจจันทร เรือนมนต์และฐานวิชาทั้งหลายในสำนักของพราหมณ์ชื่อโปกขรชาติ ไม่นานนักก็สำเร็จการศึกษาในศิลปพราหมณ์ เพราะเป็นคนมีปัญญาและไม่เกียจคร้าน เขากล่าวกะอาจารย์ว่า กระผมศึกษาศิลปะในสำนักของท่านอาจารย์แล้ว กระผมจะให้ทักษิณาคำบูชาครูแก่ท่านอาจารย์อย่างไร อาจารย์กล่าวว่า ธรรมดาทักษิณาคำบูชาครู ต้องพอเหมาะแก่ทรัพย์สมบัติของอันเตวาสิก เธอจงนำหยาปณะมาพินหนึ่ง ฉัตตมาณพกราบอาจารย์กลับไปเสตัพพนคร ใหว่บิดามารดา บิดามารดาก็ชื่นชมยินดีกระทำให้ปฏิบัติสันทนาการต้อนรับ เขาบอกความนั้นแก่บิดา กล่าวว่า โปรดให้ของที่ควรจะให้แก่ฉันเถิด ฉันจักให้คำบูชาครูในวันนี้แหละแล้วจักกลับมา บิดามารดากล่าวกะเขาว่า ลูก วันนี้ค่าแล้ว พรุ่งนี้ค่อยไป แล้วนำหยาปณะทั้งหลายออกมาผูกเป็นห่อแล้ววางไว้.

พวกโจรรู้เรื่องนั้น แอบอยู่ในป่าช้าแห่งหนึ่ง ในทางที่ฉัตตมาณพจะไป ด้วยคิดว่า จักฆ่ามาณพแล้วชิงเอาหยาปณะทั้งหลายเสีย.

เวลาใกล้รุ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จออกจากมหากรุณาสมบัติทรงตรวจดูโลกอยู่ ทรงเห็นว่า ฉัตตมาณพจะดำรงอยู่ในสภาวะและศีล เขาจักถูกพวกโจรฆ่าตายแล้วไปบัง-

เกิดในเทวโลก จากนั้นเขาจะมาจากเทวโลกกับวิมาน และบริษัทที่ประชุมกันในที่นั้นจะ
ตรัสรู้ธรรม เพราะเหตุดังกล่าวนี้ จึงเสด็จไปก่อน ประทับนั่ง ณ โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง ใน
เส้นทางเดินของมาณพ มาณพถือเอาทรัพย์ค่าบูชาอาจารย์ ไปจากเสตัพพนคร มุ่งหน้า
ไปอุกกัฏฐนคร เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่งอยู่ในระหว่างทาง จึงเข้าไปเฝ้ายืนอยู่
พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เธอจักไปไหน กราบทูลว่า ข้าแต่ท่านพระโคตมข้าพระองค์จัก
ไปอุกกัฏฐนคร เพื่อให้ทักษิณาค่าบูชาครู แก่ไปกขรสาติพราหมณ์ผู้เป็นอาจารย์ของข้า
พระองค์ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า มาณพ เธอรู้สัณณะ ๓ และศีล ๕ หรือยัง
เล่า เมื่อมาณพกราบทูลว่าข้าพระองค์ไม่รู้สัณณะ ๓ และศีล ๕ เหล่านั้นว่ามีและเป็นเช่น
ไร ทรงประกาศผลานิสงส์ของการถึงสัณณะและการสมาทานศีล ๕ ว่า นี่เป็นเช่นนั้น แล้ว
ตรัสว่า มาณพ เธอจงเรียนวิธีถึงสัณณะก่อน มาณพทูลตอบว่า สาธุ ข้าพระองค์จักเรียน
ขอพระองค์โปรดตรัสบอกเถิดพระเจ้าข้า เมื่อทรงแสดงวิธีถึงสัณณะโดยประพันธ์เป็นคาถา
สมควรแก่อัธยาศัยของมาณพนั้น ได้ตรัสคาถา ๓ คาถาว่า

บรรดาผู้กล่าวสอนอยู่ [ศาสดา] ผู้ใดเป็นผู้ประเสริฐในมนุษย์ เป็นศากยมนิ เป็น
ภควา ผู้ทำกิจเสร็จแล้ว ถึงฝั่งแล้ว พรั่งพร้อมด้วยพลและวิริยะ เธอจงเข้าถึงผู้นั้น
ผู้เป็นสุดศ เป็นสัณณะ เธอจงเข้าถึงพระธรรมที่ล้ารอกระคะ ไม่หวั่นไหว ไม่เศร้า
โศก เป็นอสังขตธรรม ไม่ปฏิฆะ ไม่พาระ ชื่อตรง จำแนกไว้ดีนี้ เป็นสัณณะ บัณฑิต
ทั้งหลายกล่าวทานที่ถวายในทานเหล่าใดว่ามีผลมาก ทานเหล่านั้น คือ อริยบุคคลสี่
คู่ เป็นบุคคลแปด ผู้แสดงธรรม เธอจงเข้าถึงพระสงฆ์นี้ เป็นสัณณะ.

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสวิธีถึงสัณณะพร้อมด้วยทรงชี้คุณของสัณณะด้วยคาถา ๓
คาถาอย่างนี้แล้ว มาณพเมื่อจะประกาศวิธีถึงสัณณะตั้งอยู่ในหทัยของตน โดยมุขคือระลึก
ถึงคุณของสัณณะนั้น ๆ จึงน้อมรับคาถานั้น ๆ โดยนัยเป็นต้นว่า โย วทตี ปวโร ใน
ลำดับแห่งคาถานั้น ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกาศสิกขาบท ๕ ทั้งโดยปฐมทั้งโดย
ผลานิสงส์ ได้ตรัสวิธีสมาทานสิกขาบทเหล่านั้น แก่มาณพผู้น้อมรับอย่างนี้แล้ว มาณพนั้น
ทบทวนแม้วิธีสมาทานนั้นด้วยดี มีใจเลื่อมใส กราบทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้า
พระองค์จักไปละ แล้วระลึกคุณพระรัตนตรัยเดินไปตามทางนั้นเอง แม้พระผู้มีพระภาค-
เจ้ามีพระพุทธดำริว่า กุศลเพียงเท่านั้นของมาณพนี้ พอที่จะให้เกิดในเทวโลก แล้วได้เสด็จ
ไปพระวิหารเชตวันอย่างเดิม.

เมื่อมาณพมีจิตเลื่อมใส ตั้งอยู่ในสัณณะทั้งหลายด้วยความเป็นผู้มีจิตตูปบาทเป็นไป
ว่า ข้าพเจ้าเข้าถึงสัณณะ ดังนี้ โดยกำหนดคุณพระรัตนตรัย และตั้งอยู่ในศีลทั้งหลาย
ด้วยอธิฐานศีล ๕ ตามนัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้แล้ว กำลังเดินระลึกถึงคุณพระ

รัตนตรัยตามนัยนั้นแล พวกโจรก็กรูกันมาที่หนทาง มาณพไม่ทันใส่ใจสังเกตุการมาของ พวกโจรเหล่านั้น เดินระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยอย่างเดียว โจรคนหนึ่งยืนซ่อนในระหว่าง พุ่มไม้ เอาลูกศรอาบยาพิษแทงอย่างฉับพลัน ทำให้เขาสิ้นชีวิต แล้วยึดหอกหาปณะ หลีกไปพร้อมกับพวกสหายของตน ฝ่ายมาณพทำกาละแล้ว ตายไปบังเกิดในวิมานทอง ๓๐ โยชน์ ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นเหมือนหลับแล้วตื่นขึ้น มีอัสพรพหนึ่งแวดล้อม มี อัฐภาพประดับด้วยเครื่องประดับมีประมาณ ๖๐ เล่มเกวียน รัศมีของวิมานนั้นแผ่ไปกว่า ๒๐ โยชน์.

ครั้งนั้น พวกมนุษย์ชาวเสตัพยนครเห็นมาณพทำกาละแล้ว จึงไปเสตัพยนคร บอก แก่บิดามารดาของมาณพนั้น พวกชาวบ้านออกก็ภูฏะก็ไปออกก็ภูฏนคร บอกแก่ไปกขรชาติ-พราหมณ์ บิดามารดาของมาณพนั้น พวกญาติและมิตร และไปกขรชาติพราหมณ์พร้อม ด้วยบริวาร มีน้ำตาไหลอาบหน้าร้องไห้ไปประเทศนั้น ส่วนมากชาวเสตัพยะ ชาวออกก็ภูฏะ และชาวอิจฉานังคละ ก็ได้ประชุมกัน.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ามีพระดำริว่า เมื่อเราไป ฉัตตมาณพเทพบุตรจะมาพบ เรา เราจักให้เขาผู้มาแล้วกล่าวถึงกรรมที่ทำไว้ ให้ทำผลแห่งกรรมให้ประจักษ์ แล้วเราจัก แสดงธรรม มหาชนจักตรัสรู้ธรรมด้วยอาการอย่างนี้ ครั้นมีพระดำริแล้ว พร้อมด้วยภิกษุ หมู่ใหญ่เสด็จเข้าไปยังประเทศนั้น ประทับนั่งเปล่งพระพุทธรังสีมีพรรณ ๖ ประการ ณ โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง ครั้งนั้น แม้ฉัตตมาณพเทพบุตรตรวจดูสมบัติของตน ทบทวนเหตุแห่ง สมบัตินั้น เห็นการถึงสละและการสมาทานศีล เกิดความประหลาดใจ เกิดความเลื่อมใส มากในพระผู้มีพระภาคเจ้า คิดว่า เราจักไปถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า และไหว้ภิกษุ สงฆ์ ในบัดนี้แหละ และจักทำคุณพระรัตนตรัยให้ปรากฏแก่มหาชน เทพบุตรอาศัยความเป็นผู้กตัญญู กระทำประเทศแห่งป่านั้นทั้งหมดให้มีแสงสว่างเป็นอันเดียวกัน มาพร้อมกับ วิมาน ลงจากวิมาน ปรากฏองค์ให้เห็นพร้อมด้วยบริวารหมู่ใหญ่ เข้าไปหมอบถวาย บังคมด้วยเศียรเกล้าแทบพระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วยืนประคองอัญชลีอยู่ มหาชนเห็นดังนั้น มีความประหลาดอัศจรรย์ว่า นี่ใครหนอ เทวดาหรือพรหมพากันเข้า แวดล้อมพระผู้มีพระภาคเจ้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า เพื่อจะทรงทำบุญกรรมที่เทพบุตรนั้นกระทำไว้ให้ปรากฏ ได้ตรัสถามเทพบุตรนั้นว่า

พระอาทิตย์ในท้องฟ้าก็ไม่สว่าง พระจันทร์ก็ไม่สว่าง ดาวฤกษ์ผดุงก็ไม่สว่าง เหมือนวิมานนี้ มีรัศมีสว่างมาก ไม่มีที่เปรียบ ท่านเป็นใคร จากดาวดึงส์มาสู่แผ่นดิน รัศมีมีเกิน ๒๐ โยชน์ ตัดรังสีพระอาทิตย์ และทำกลางคืนให้เป็นเหมือนกลาง

วัน วิมานของท่านงามบริสุทธิ์ผุดผ่อง มีดอกปทุมมาก มีดอกบุณฑริกงาม เกือบกลาดไปด้วยดอกไม้ทั้งหลาย งามไม่น้อย คลุมด้วยข่ายทองที่ปราศจากละอองธุลีสว่างอยู่ในอากาศ เหมือนดวงอาทิตย์ วิมานของท่านบริบูรณ์ด้วยเหล่าอัครผู้ทรงผ้าแดงและผ้าเหลือง หอมตลบด้วยกฤษณา ประยงค์ และจันทน์มีองค์และผิวพรรณเปล่งปลั่งดังทอง เหมือนท้องฟ้าเต็มไปด้วยดวงดาวทั้งหลาย ทวยเทพบุตรและเทพธิดาในวิมานนี้มีมาก หลากหลากวรรณะ มีอาภรณ์ประดับด้วยดอกไม้ มีใจดี มีกรรทอง นุ่งห่มด้วยอาภรณ์ที่เป็นทอง ไชยกลิ่นหอมลอยไปตามลม นี่เป็นวิบากแห่งการสำรวมอะไร ท่านเกิดในวิมานนี้ ด้วยผลแห่งกรรมอะไร และท่านได้วิมานนี้โดยวิธีใด ท่านอุทานถามแล้ว เชิญบอกตามสมควรแก่วิธีนั้นด้วยเถิด.

ลำดับนั้น เทพบุตรได้พยากรณ์ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

พระศาสดาเสด็จมาพบมาณพในทางนี้ ด้วยพระองค์เอง เมื่อทรงอนุเคราะห์ได้ตรัสสอนแล้ว ฉัตตมาณพฟังธรรมของพระองค์ผู้เป็นรัตนอันประเสริฐ ได้กราบทูลว่า ข้าพระองค์จักกระทำตาม พระองค์ตรัสสอนว่า เธอจงเข้าถึงพระชินวรผู้ประเสริฐ ทั้งพระธรรมและภิกษุสงฆ์ เป็นสรณะ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่แรกข้าพระองค์ได้กล่าวว่า ไม่รู้ แต่ภายหลังได้กระทำตามพระดำรัสของพระองค์อย่างนั้นทีเดียว พระองค์ตรัสสอนว่า จงอย่ามาสัตว์ อย่าประพฤติกกรรมไม่สะอาดต่าง ๆ ผู้มีปัญหาทั้งหลายไม่สรรเสริญความไม่สำรวมในสัตว์ทั้งหลายเลย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่แรกข้าพระองค์ได้กล่าวว่า ไม่รู้ แต่ภายหลังได้กระทำตามพระดำรัสของพระองค์อย่างนั้นทีเดียว พระองค์ตรัสสอนว่า อย่าเป็นผู้มีความสำคัญของที่เจ้าของมิได้ให้ แม้ที่ชนอื่นรักษาไว้ ว่าเป็นของควรถือเอา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่แรกข้าพระองค์ได้กล่าวว่า ไม่รู้ แต่ภายหลังได้กระทำตามพระดำรัสของพระองค์อย่างนั้นทีเดียว พระองค์ตรัสสอนว่า อย่าได้ล่วงเกินภริยาของคนอื่นที่คนอื่นรักษา นั่นเป็นสิ่งไม่ประเสริฐ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่แรกข้าพระองค์ได้กล่าวว่า ไม่รู้ แต่ภายหลังได้กระทำตามพระดำรัสของพระองค์อย่างนั้นทีเดียว พระองค์ตรัสสอนว่า อย่าได้กล่าวเรื่องจริงเป็นเท็จ ผู้มีปัญหาทั้งหลายไม่สรรเสริญมุสาวาทเลย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่แรกข้าพระองค์ได้กล่าวว่า ไม่รู้ แต่ภายหลังได้กระทำตามพระดำรัสของพระองค์อย่างนั้นทีเดียว พระองค์ตรัสสอนว่า จงงดเว้นน้ำเมา ซึ่งเป็นเครื่องให้คนปราศจากสติญาณนั้นทั้งหมด ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่แรกข้าพระองค์ได้กล่าวว่า ไม่รู้ แต่ภายหลังได้กระทำตามพระดำรัสของพระองค์อย่างนั้นทีเดียว ข้าพระองค์นั้นถือสิกขาบท ๕ ในศาสนานี้ ปฏิบัติในธรรมของพระตถาคต ได้ไปยังทางสอง

แพรง ท่ามกลางพวกโจร พวกโจรเหล่านั้นมาเข้าพระองค์ ที่ทางนั้น เพราะโศคะ เป็นเหตุ เข้าพระองค์ระลึกถึงกุศลนี้เพียงเท่านี้ กุศลอื่นนอกจากนั้นของข้าพระองค์ ไม่มี ด้วยกรรมอันสุจริตนั้น ข้าพระองค์จึงเกิดในหมู่เทวดาชาวไตรทิพย์พร้อมด้วยสิ่งที่น่าปรารถนา ขอพระองค์โปรดวิบากแห่งการดำรงชั่วขณะครั้งหนึ่ง ด้วยการปฏิบัติธรรมตามสมควร ซึ่งเหมือนรุ่งเรืองอยู่ด้วยยศ คนเป็นอันมากผู้มีกรรมต่ำทรามเพ่งดูข้าพระองค์ ก็นึกกระหยิ่ม โปรดดูเถิด ข้าพระองค์ถึงสุคติ และถึงความสุข ด้วยเทศนาเล็กน้อย ก็เหล่าสัตว์ผู้ที่ฟังธรรมของพระองค์ติดต่อกันเหล่านั้น เห็นที่จะสัมผัสพระนิพพานอันเป็นแดนเกษมเป็นแน่ กรรมที่ทำมาน้อย ก็มีวิบากใหญ่ไพศาล เพราะธรรมของพระศาสดาแท้ ๆ โปรดดูเถิด เพราะเป็นผู้ได้ทำบุญไว้ ฉัตตมาณจึงเปล่งรัศมีสว่างตลอดแผ่นปฐพี เหมือนดวงดวงอาทิตย์ คนพวกหนึ่งประชุมปรึกษากันว่า กุศลนี้เป็นอย่างไร พวกเราจะประพาศกุศลอะไร พวกเรา นั้นได้ความเป็นมนุษย์แล้ว ฟังปฏิบัติมนุษยธรรม มีศีลกันอยู่อีกทีเดียว พระศาสดาทรงมีอุปการะมาก ทรงอนุเคราะห์อย่างนี้ เมื่อข้าพระองค์ถูกโจรฆ่าชิงทรัพย์ ยังกลางวันแสก ๆ อยู่เลย ข้าพระองค์นั้นเป็นผู้เข้าถึงพระผู้มีพระนามอันเป็นสัจจะ ขอพระองค์โปรดอนุเคราะห์เถิด พวกข้าพระองค์ทั้งหลายขอฟังธรรมอีก ชนเหล่าใดในศาสนานี้ละกามราคะ ละอนุสัยคือภวราคะและโมหะได้ขาด ชนเหล่านั้นย่อมไม่ต้องนอนในครรภ์ คือไม่ต้องเกิดอีก เพราะถึงปรินิพพาน ดับทุกข์ เย็นสนิทแล้ว.

เทพบุตรตั้งอยู่ในความเป็นผู้กตัญญู เมื่อแสดงความไม่อึดด้วยดีด้วยการเข้าไปใกล้ และด้วยการฟังธรรม จึงกล่าวคำนั้นทั้งหมด ด้วยประการฉะนี้ ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงตรวดดูอริยาศัยของเทพบุตร และบริษัทที่ประชุมกันในที่นั้นแล้ว ทรงแสดงอนุพุทฺธิกถา ทรงทราบว่ชนเหล่านั้นมีจิตสงบ จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่ทรงยกขึ้นแสดงเอง (อริยสัจ ๔) เมื่อจบเทศนา เทพบุตรและบิดามารดาตั้งอยู่ในโสดาปัตติผลและมหาชนหมู่ใหญ่ได้ตรัสรู้ธรรม.

เทพบุตรตั้งอยู่ในปฐมผลแล้ว เมื่อจะประกาศความเคารพหนักของตนในมรรคชั้นสูง และความที่การบรรลุมรรคนั้นมีอันสูงส่งมาก จึงกล่าวคาถาสุดท้ายว่า **เย จิธ ปชหนฺติ กามราคะ** ดังนี้ เนื้อความของคาถานั้นว่า ชนเหล่าใดดำรงอยู่ในศาสนานี้ ย่อมละ คือย่อมถอนกามราคะได้ขาดไม่เหลือเลย ชนเหล่านั้นย่อมไม่ต้องนอนในครรภ์อีก เพราะถอนโอรัมภาคิยสังโยชน [สังโยชนเบื้องต่ำ] ได้แล้ว อนึ่ง ชนเหล่าใดละโมหะ คือเพิกถอนโดยประการทั้งปวง ชื่อว่าละภวราคานุสัยได้ด้วย จึงไม่มีคำที่จะต้องกล่าวว่า ชนเหล่านั้นย่อมไม่ต้องนอนในครรภ์อีก ดังนี้ เพราะเหตุไร. เพราะถึงปรินิพพานดับทุกข์ เป็นผู้เย็นสนิทแล้ว.

จริงอยู่ ชนเหล่านั้นเป็นอุตมบุรุษถึงปรีณิพพานดับทุกข์ ด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ ดังนั้นจึงเป็นผู้เย็นสนิทแล้ว เพราะความเร้าร้อนทุกอย่างที่สัตว์ทั้งปวงต้องเสวยได้สิ้นสุดไปในปรีณิพพานนั้นนั่นเอง.

เทพบุตรเมื่อประกาศความที่ตนถึงกระแสนิเวศแล้ว จีบเอายอดเทศนาด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า กระทำประทักษิณแล้วแสดงความนับถือแก่ภิกษุสงฆ์ ลาภิคารมแล้ว กลับเทวโลกอย่างเดิม แม้พระศาสดาทรงลุกจากพุทธอาสน์แล้ว เสด็จไปพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ บิคารมของมาณพ ไปกขรสาติพราหมณ์ และมหาชนทั้งหมด ส่งเสด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วพากันกลับ พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จไปพระวิหารเชตวัน ตรัสวิมานนี้โดยพิสดารแก่บริษัทที่ประชุมกันเทศนานั้นได้เป็นประโยชน์แก่มหาชนแล.

จบอรรถกถาจิตตมาณววิมาน

๔. กักกฏกรสทายกวิมาน

ว่าด้วยกักกฏกรสทายกวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๕๔] วิมานเสาแก้วมณีนีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๗๐๐ ห้อง โอรหาร มีเสาแก้วไพฑูรย์ ลาดด้วยเครื่องลาดที่ถูกต้อง สวยงาม ท่านอยู่ ต็มกิน ในวิมานนั้น มีพิณทิพย์บรรเลงไพเราะ มีเบญจกามคุณ มีรสเป็นทิพย์ และเทพนารีแต่งองค์ ด้วยเครื่องทองฟ่อนรำอยู่ เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนั้น เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนท้าวผู้มีอำนาจมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกระถามพระโมคคัลลานะถามแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ปุทอง มีสืขา ยืนอยู่ที่ประตูคอยเตือนสติให้ระลึก (ถึงกรรม) ได้สง่างาม เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้า เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบกักกฏกรสทายกวิมาน

อรรถกถากัถกกุฏสหายกวิมาน

กัถกกุฏสหายกวิมาน มีคาถาว่า อุจฺจมิทํ มณฺธิณฺโณ วิมานํ เป็นต้น. กัถกกุฏสหายกวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเริ่มเจริญวิปัสสนา เกิดโรคปวดหูขึ้นมา ไม่อาจที่จะชวนขวยวิปัสสนาได้ เพราะมีร่างกายไม่สบาย แม้ประกอบยาต่าง ๆ ตามวิธีที่หมอทั้งหลายบอก โรคก็ไม่สงบ ภิกษุนั้นได้กราบทูลความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบว่ โภชนะที่มีรสปูเป็นสัปปาเยแก่เขา จึงตรัสแก่ภิกษุรูปนั้นว่า ภิกษุ เธอจงไปเที่ยวบิณฑบาตแถว ๆ ที่นาของชาวมคธ.

ภิกษุนั้นคิดว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงเห็นการณ์ไกล คงจักทรงเห็นอะไร ๆ เป็นแน่ จึงทูลรับพระพุทธานุญาตว่า สาธุ พระเจ้าข้า ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ถือบาตรจีวรไปนาของชาวมคธ ได้ยินบิณฑบาตที่ประตูกระท่อมของคนเฝ้านาคนหนึ่ง คนเฝ้านั้นปรุงอาหารรสปูและหุงข้าวแล้ว คิดว่าพักเสียหน่อยหนึ่งแล้วจึงจักกิน นั่งอยู่ แลเห็นพระเถระเข้า จึงรับบาตร นิมนต์ให้นั่งในกระท่อม ได้ถวายภัตตาหารที่มีรสปู เมื่อพระเถระฉันภัตตาหารนั้นได้หน่อยหนึ่งเท่านั้น โรคปวดหูก็สงบ เหมือนอาบนํ้าร้อยหม้อ พระเถระนั้นได้ความสบายใจเพราะอาหารเป็นสัปปาเย น้อมจิตไปโดยวิปัสสนา ยังฉันไม่ทันเสร็จ ก็ทำอาสวะให้สิ้นไปโดยไม่เหลือ ตั้งอยู่ในพระอรหัต กล่าวกะคนเฝ้านาว่า อุบาสก โรคของอาตมาสงบ เพราะฉันบิณฑบาตของท่าน กายและใจสบาย แม้ท่านก็จักปราศจากทุกข์กายทุกข์ใจ ด้วยผลแห่งบุญของท่านนั้น ทำอนุโมทนาแล้วหลีกไป.

สมัยต่อมา คนเฝ้านาตายไปบังเกิดในท้องแก้วไพฑูรย์ ประดับด้วยห้องรโหฐาน ๗๐๐ ห้อง ในวิมานทองมีเสาแก้วมณีสูง ๑๒ โยชน์ ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ อนึ่ง ที่ประตูของวิมานนั้น มีปูทองอยู่ในเสาแทรกแก้วมุกดา ซึ่งเป็นเครื่องเตือนถึงบุญกรรมตามที่ได้สั่งสมไว้ ห้อยอยู่ ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะไปในดาวดึงส์นั้น โดยนัยที่กล่าวมา เห็นวิมานนั้นแล้ว ได้ถามด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

วิมานเสาแก้วมณีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๗๐๐ ห้อง โอพาร มีเสาแก้วไพฑูรย์ ลาดด้วยเครื่องลาดที่ถูกต้อง สวยงาม ท่านอยู่ ตมกิน ในวิมานนั้น มีพิณทิพย์บรรเลงไพเราะ มีเบญจกามคุณ มีรสเป็นทิพย์ และเทพนรีแต่งองค์ ด้วยเครื่องทองฟ่อนรำอยู่ เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนั้น เพราะบุญ

อะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโรคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนท้าวผู้มีอำนาจมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ปู่ทองมีสืบชา ยืนอยู่ที่ประตู คอยเตือนสติให้ระลึก (ถึงกรรม) ได้สว่างงาม เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโรคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้า.

ข้าแต่ภิกษุผู้มีอำนาจมาก ข้าพเจ้าขอบอกแก่ท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้าได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถากัถกกฎกรสทายกวิมาน

๕. ทวารปาลกวิมาน

ว่าด้วยทวารปาลกวิมาน

วิมานที่ ๕ ต่อจากนี้ พึงให้พิสดารเหมือนกักกภูวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๕๕] วิมานเสาแก้วมณีนีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๗๐๐ ห้อง โอพาร ๗๑ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

พันปีทิพย์เป็นอายุของข้าพเจ้า มีการจับกล่อมด้วยวาจาให้เป็นไปด้วยใจ ผู้ทำบุญไว้จักดำรงอยู่ได้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ มีความพร้อมพร้อมด้วยกามอันเป็นทิพย์ เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ ๗๑ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบทวารปาลกวิมาน

อรรถกถาทวารปาลกวิมาน

ทวารปาลกวิมาน มีคาถาว่า อัจจุสมิโท มณินฺถมฺ เป็นต้น. ทวารปาลกวิมานเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น อุบาสกคนหนึ่ง ในกรุงราชคฤห์ถวายนิจกัต ๔ ที่แด่พระสงฆ์ เรือนของเขาอยู่ท้ายหมู่บ้าน โดยมากต้องปิดประตู เพราะกลัวพวกโจร ภิภษุทั้งหลายไปแล้ว บางคราวไม่ได้ภักดีพากันกลับ เพราะประตูปิด อุบาสกกล่าวกะภริยาว่า ที่รัก เธอถวายภिक्षาแด่พระคุณเจ้าทั้งหลายโดย

เคารพหรือ ภริยากล่าวว่า พระคุณเจ้าทั้งหลายไม่ได้มาหลายวันแล้ว เพราะเหตุไร เห็นจะเป็นเพราะประตูปิด อุบาสกได้ฟังดังนั้น สลดใจ จึงแต่งตั้งบุรุษคนหนึ่งให้เป็นคนเฝ้าประตูสั่งว่า ตั้งแต่วันนี้ไป ท่านจงนั่งเฝ้าประตู พระคุณเจ้าทั้งหลายมาเวลาใด จงนิมนต์ท่านให้เข้าเรือนเวลานั้น แล้วจงรู้จักที่ต้องจัดต้องทำทั้งปวง มีรับบาตรและปูลาดอาสนะเป็นต้น แก่พระคุณเจ้าผู้เข้าเรือนแล้ว บุรุษนั้นรับคำว่า สาธุ เมื่อการทำตามสั่ง ได้ฟังธรรมในสำนักของภิกษุทั้งหลาย เกิดศรัทธาเชื่อกรรมและผลแห่งกรรม ตั้งอยู่ในสภาวะและศีลทั้งหลาย ได้บำรุงภิกษุทั้งหลายโดยเคารพ.

เวลาต่อมา อุบาสกผู้ถวายนิจกัตตายไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นยามะ ฝ่ายคนเฝ้าประตูบำรุงภิกษุทั้งหลายโดยเคารพ เกิดขึ้นในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพราะทำความชวนชวายในการบริจาคของผู้อื่น และเพราะอนุโมทนา สมบัติทุกอย่างมีวิมานทอง ๑๒ โยชน์ เป็นต้นของเขา ฟังทราบตามนัยที่กล่าวแล้วในกักกภูกวิมานนั้นแล. คาถาที่แสดงคำถามและคำตอบ มีมาอย่างนี้

วิมานเสาแก้วมณีนีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๗๐๐ ห้อง โอฬาร มีเสาแก้วไพฑูรย์ ลาดด้วยเครื่องลาดที่ชบใจ สวยงาม ท่านอยู่ ค่อม กิน ในวิมานนั้นมีพิณทิพย์บรรเลงไพเราะ มีเบญจกามคุณ มีรสเป็นทิพย์ และเทพนารีแต่งองค์ด้วยเครื่องประดับทองฟ้อนรำอยู่ เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนั้น เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโภคะทุกอย่างที่ท่านรักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนทေးผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวบุตรนั้นดีใจ ถูกระโมคคัลลนานะถามแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

พันปีทิพย์ เป็นอายุของข้าพเจ้า มีการจับกล่อมด้วยวาจา ให้เป็นไปด้วยใจ ผู้ทำบุญไว้จักดำรงอยู่ได้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ มีความพรั่งพร้อมด้วยกามอันเป็นทิพย์ เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนั้น ฯลฯ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า ทิพฺพํ มมํ วสุสฺสทสฺสมายู ความว่าตนเองเกิดในเทพหมู่ใด กล่าวประมาณอายุของเทพหมู่นั้น คือเทวดาในชั้นดาวดึงส์ ด้วยว่าร้อยปีโดยการนับปีของมนุษย์ทั้งหลาย เป็นคตินหนึ่ง วันหนึ่ง (ของสวรรค์) สามสิขราตรีโดยราตรีนั้น

เป็นเดือนหนึ่ง สิบสองเดือนโดยเดือนนั้น เป็นปีหนึ่ง พันปีโดยปีนั้นเป็นอายุ อายุนั้นสาม โกฎิหกล้านปี โดยการนับของมนุษย์ทั้งหลาย. บทว่า **วาจาคีต** ได้แก่ ชักล่อมด้วย วาจา คือเพียงกล่าวด้วยวาจาว่า มากันเถิด พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย อาสนะปูลาดแล้วในที่นี้ ขอท่านทั้งหลายโปรดนั่งเหนืออาสนะนี้เถิด เป็นต้น และด้วยวาจาเป็นการปฏิสันถารว่า ร่างกายของพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายไม่มีโรคหรือ ที่อยู่สบายดีหรือ เป็นต้น. บทว่า **มนสา ปวตติต** ความว่า เพียงความเลื่อมใสที่ทำให้เป็นไปด้วยใจว่าพระผู้เป็นเจ้าเหล่านี้เป็นผู้นำรัก เป็นผู้ประพฤติธรรม เป็นผู้ประพฤติสมณะ เป็นพรหมจารี เป็นต้น แต่ไม่แสดงว่า ของบริจาคนางอย่าง อันเป็นสมบัติของข้าพเจ้า มีอยู่. บทว่า **เอตดาวตา** ได้แก่ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น คือเพียงกล่าวและเพียงเลื่อมใสอย่างนี้. บทว่า **จสฺสตี ปญญกมโม** ความว่า ชื่อว่าเป็นผู้ทำบุญไว้ จักตั้งอยู่ คือจักเป็นไปนาน ในเทวโลก อธิบายว่า เมื่อตั้งอยู่ เป็นผู้พรั่งพร้อมด้วยกามอันเป็นทิพย์ คือเป็นผู้พรั่งพร้อมคือประกอบด้วยเบญจกามคุณอันเป็นทิพย์ โดยทำนองเป็นของใช้สอย สำหรับเทวดาทั้งหลายในหมู่เทพนั้นแหละ บำรุงบำเรออินทรีย์อยู่. คำที่เหลือมีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล.

จบอรรถกถาทวารपालกวิมาน

๖. ปฐมกรณียวิมาน

ว่าด้วยปฐมกรณียวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๕๖] วิมานเสาศาแก้วณีสถู ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๙๐๐ ห้อง โอปาร
๗๗ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถาม แล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

บัณฑิตผู้รู้แจ้งพึงกระทำบุญทั้งหลาย ในพระพุทธเจ้าผู้เสด็จไปแล้วโดยชอบ
ซึ่งเป็นเขตที่ถวายทานแล้วมีผลมาก ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในพระองค์ว่า พระพุทธ-
เจ้าเสด็จจากป่ามาสู่บ้านเพื่อประโยชน์แก่เราหนอ จึงเข้าถึงดาวดึงส์ เพราะบุญนั้น
วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า ๗๗
และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบปฐมกรณียวิมาน

อรรถกถापฐมกรณียวิมาน

ปฐมกรณียวิมาน มีคาถาว่า อุจฺจมิทํ มณฺญญํ เป็นต้น. ปฐมกรณียวิมานนั้นเกิดขึ้น
อย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี สมัยนั้น อุบาสกชาว
สาวัตถีคนหนึ่ง ถือเครื่องอุปกรณ์อาบน้ำไปแม่น้ำอจิรวดี กำลังเดินมา เห็นพระผู้มีพระ-
ภาคเจ้าเสด็จเข้าบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี เข้าไปถวายบังคมแล้วกราบทูลอย่างนี้ว่า ข้า
แต่พระองค์ผู้เจริญ ใครนิมนต์แล้วหรือยัง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงดูขณะ อุบาสกนั้นทราบ

ว่า ยังไม่มีใครนิมนต์ จึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอนิมนต์พระผู้มีพระภาคเจ้าโปรดอนุเคราะห์รับภัตตาหารของข้าพระองค์เถิด พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับนิมนต์ด้วยดุชนิภาพ อุบาสกนั้นดีใจ นำพระผู้มีพระภาคเจ้าไปเรือน ปลาตอาสนะที่สมควรแก่พระพุทธเจ้า แล้วนิมนต์พระผู้มีพระภาคเจ้าให้ประทับนั่งบนอาสนะนั้น เลี้ยงดูจนอิ่มหน้าด้วยข้าวน้ำอันประณีต พระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยเสร็จแล้ว ทรงทำอนุโมทนาแก่อุบาสกนั้น เสด็จหลีกไป เรื่องที่เหลือเช่นกับวิมานกล่าวมาติด ๆ กัน เพราะเหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่า

วิมานเสาแก้วมณีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๗๐๐ ห้อง โอพารมีเสาแก้วไพฑูรย์ ลาดด้วยเครื่องลาดที่ชอบใจ สวยงาม ท่านนั่งดื่มกินในวิมานนั้นมีพิณทิพย์บรรเลงไพเราะ มีเบญจกามคุณมีรสเป็นทิพย์ และเทพนารีแต่งองค์ด้วยอาภรณ์ทองฟ่อนรำอยู่ เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโรคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนท้าวผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

ท้าวบุตรนั้นดีใจ ถูกระโมคคัลลนานะถามแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

บัณฑิตผู้รู้แจ้งพึงกระทำบุญทั้งหลายในพระพุทธเจ้าผู้เสด็จไปแล้วโดยชอบ ซึ่งเป็นเขตที่ถวายทานแล้วมีผลมาก ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในพระองค์ว่า พระพุทธเจ้าเสด็จจากป่ามาสู่บ้านเพื่อประโยชน์แก่เราหนอ จึงเข้าถึงดาวดึงส์ เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโรคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า.

ข้าแต่ภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ข้าพเจ้าขอบอกแก่ท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้าได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาปฐมกรรมนิยวิมาน

๗. ทุติยกรณีวิมาน

ว่าด้วยทุติยกรณีวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๕๙] วิมานเสาแก้วมณีนีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๙๐๐ ห้อง โอฟาร ๗๗ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลანะถาม แล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

บัณฑิตผู้รู้แจ้งพึงกระทำบุญทั้งหลายในภิกขุทั้งหลายผู้ไปแล้วโดยชอบ ซึ่งเป็นเขตที่ถวายทานแล้วมีผลมาก ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในภิกขุเหล่านั้นว่า ภิกขุทั้งหลายจากป่ามาสู่บ้านเพื่อประโยชน์แก่เราหนอ จึงเข้าถึงดาวดึงส์ เพราะบุญนั้นวรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ ๗๗ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบทุติยกรณีวิมาน

อรรถกถาทุติยกรณีวิมาน

วิมานที่ ๗ อย่างเดียวกับวิมานที่ ๖ ในวิมานที่ ๖ นั้น อุบาสกถวายอาหารแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าอย่างเดียว แต่ในวิมานที่ ๗ นี้ ถวายแด่พระเถระรูปหนึ่ง. คำที่เหลือมีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล. เพราะเหตุนี้พระธรรมสังคากาจารย์จึงกล่าวว่า

วิมานเสาแก้วมณีนีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๙๐๐ ห้อง โอฟาร มีเสาแก้วไพฑูรย์ ลาดด้วยเครื่องลาดที่ขบใจ สวยงาม ท่านนั่งดื่มกิน ในวิมานนั้นมีพิณทิพย์บรรเลงไพเราะ มีเบญจกามคุณ มีรสเป็นทิพย์ และเทพนารีแต่งองค์ด้วย

อารมณ์ทอง ฟ่อนรำอยู่ เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโรคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทวะผู้มีอำนาจมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทวบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถาม แล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

บัณฑิตผู้รู้แจ้งพึงกระทำบุญทั้งหลาย ในภิกษุทั้งหลายผู้ไปแล้วโดยชอบ ซึ่งเป็นเขตที่ถวายทานแล้วมีผลมาก ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในภิกษุเหล่านั้นว่า ภิกษุทั้งหลายจากป่ามาสู่บ้าน เพื่อประโยชน์แก่เราหนอ จึงเข้าถึงดาวดึงส์ เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโรคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า.

ข้าแต่ภิกษุผู้มีอำนาจมาก ข้าพเจ้าขอบอกแก่ท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้าได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

จบอรรถกถาทุติยกรณียวิมาน

๘. ปฐมสูจิวิมาน

ว่าด้วยปฐมสูจิวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๕๘] วิมานเสาแก้วมณีนีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๙๐๐ ห้อง โอพาร
๗๗ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลანะถามแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ให้สิ่งใดสิ่งนั้นไม่มีผล พึงให้สิ่งใด สิ่งนั้นประเสริฐกว่า ข้าพเจ้าถวายเข็ม เข็ม
นั้นแลประเสริฐกว่า เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าเป็นเช่นนี้ ๗๗ และวรรณะ
ของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบปฐมสูจิวิมาน

อรรถกถापฐมสูจิวิมาน

ปฐมสูจิวิมาน มีคาถาว่า อจุจมิท มณินฺถณํ เป็นต้น. ปฐมสูจิวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร
?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ท่านพระ
สารีบุตรจะต้องทำจีวรและมีความต้องการเข็ม ท่านจึงเที่ยววิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ ได้
ยืนอยู่ที่ประตูเรือนของช่างทอง ช่างทองเห็นดังนั้น จึงกล่าวว่า ต้องการอะไร เจ้าข้า พระ
สารีบุตรตอบว่า มีจีวรกรรมที่ต้องทำ ต้องการเข็ม ช่างทองมีใจเลื่อมใส ถวายเข็มสองเล่ม
ที่ทำไว้เรียบร้อย กล่าวว่า ท่านเจ้าข้า เมื่อต้องการเข็มอีก โปรดบอกกระผมเถิด แล้วให้
ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ พระเถระอนุโมทนาแก่เขาแล้วหลีกไป กาลต่อมา ช่างทองนั้นตาย
ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์.

ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะเที่ยวทวาริกถามเทพบุตรนั้นด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

วิมานเสาแก้วมณีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๗๐๐ ห้อง โอพาร
มีเสาแก้วไพฑูรย์ ลาดด้วยเครื่องลาดที่ชอบใจ สวยงาม ท่านนั่งดื่มกินในวิมานนั้น
มีพิณพิภพบรรเลงไพเราะ มีเบญจกามคุณ มีรสเป็นทิพย์ และเทพนารีแต่งองค์ด้วย
อาภรณ์ทอง ฟ้อนรำอยู่ เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญ
อะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโรคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนท้าวผู้มีอำนาจมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำ
บุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่าน
จึงสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว จึงพยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ให้สิ่งใดสิ่งนั้นไม่มีผล ฟังให้สิ่งใด สิ่งนั้นประเสริฐกว่า ข้าพเจ้าถวายเข็ม เข็ม
นั้นแลประเสริฐกว่า เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ และโรคะทุก
อย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า.

ข้าแต่ภิกษุผู้มีอำนาจมาก ข้าพเจ้าขอบอกแก่ท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้า
ได้ทำบุญใดไว้เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของ
ข้าพเจ้าจึงสว่างไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาปฐมสุจิตวิมาน

๙. ทุติยสุจิตวิมาน

ว่าด้วยทุติยสุจิตวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๕๕] วิมานเสาแก้วมณีนีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๙๐๐ ห้อง โอพาร ๗๗ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกระพระโมคคัลลანะถามแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ในชาติก่อน ข้าพเจ้าเกิดเป็นมนุษย์ อยู่ในหมู่มนุษย์ ในมนุษยโลก ข้าพเจ้าได้เห็นภิกษุปราศจากกิเลสมลทิน ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว ก็เลื่อมใส ได้ถวายเข็มแด่ภิกษุนั้น ด้วยมือของตน เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ ๗๗ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไปทุกทิศ.

จบทุติยสุจิตวิมาน

อรรถกถาทุติยสุจิตวิมาน

ทุติยสุจิตวิมาน มีคาถาว่า อัจฉริยํ มณีนุญํ เป็นต้น. ทุติยสุจิตวิมานเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ช่างเย็บชาวราชคฤห์คนหนึ่งมุ่งไปวิหาร ก็ไปถึงพระวิหารเวฬุวัน ในพระเวฬุวันนั้น เขาเห็นภิกษุรูปหนึ่งกำลังเย็บจีวรด้วยเข็มที่ทำกันเองในพระเวฬุวัน จึงได้ถวายเข็มหลายเล่มพร้อมกล่องเข็ม. คำที่เหลือทั้งหมดมีนัยดังกล่าวมาแล้วนั่นแล.

ท่านพระมหาโมคคัลลันะถามด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

วิมานเสาแก้วมณีนีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๙๐๐ ห้อง โอพาร

มีเสากว๊วไฟทูลย์ ลาดด้วยเครื่องลาดที่ชอบใจ สวยงาม ท่านนั่งดื่มกินในวิมานนั้น มีพิณพิภย์บรรเลงไพเราะ มีเบญจกามคุณ มีรสเป็นทิพย์ และเทพนารีแต่งองค์ด้วย อารมณ์ทองฟ่อนร่าอยู่ เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลอันจึงสำเร็จแก่ท่าน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนท้าวผู้มีอำนาจมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว จึงพยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ในชาติก่อน ข้าพเจ้าเกิดเป็นมนุษย์ อยู่ในหมู่มนุษย์ในมนุษยโลก ข้าพเจ้าได้เห็น ภิกษุปราศจากกิเลสมลทิน ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว ก็เลื่อมใส ได้ถวายเข็มแต่ภิกษุนั้นด้วยมือของตน เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า.

ข้าแต่ภิกษุผู้มีอำนาจมาก ข้าพเจ้าขอบอกแก่ท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้าได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

คำทั้งหมดมีนัยดังกล่าวแล้วในหนหลังนั้นแล.

จบอรรถกถาพุทธยสูตรวิมาน

๑๐. ปฐมนาควิมาน

ว่าด้วยปฐมนาควิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๖๐] ท่านเมื่อขึ้นข้างตัวเผือกผ่อง ไม่มีตำหนิ มีงา มีพลัง เร็วมาก ก็จับจีวรประเสริฐ ที่ตกแต่งไว้งาม เห็นในอากาศมา ณ ที่นี้ ทั้งทั้งสองของข้าง เหนือศีรษะ ปทุมมีน้ำใส มีดอกปทุมบานสะพรั่ง ในดอกปทุมทั้งหลายมีคณะเทพดนตรีบรรเลง อยู่ และมีเหล่าเทพอัปสรที่งามจับใจฟ้อนรำอยู่ ท่านบรรลุเทพฤทธิ์ มีอานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรือง อย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล อย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าเลื่อมใส ยกดอกไม้กำแปดดอก ขึ้นบูชาที่พระสถูปของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า กัสสปะ ด้วยมือตนเอง เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ ฯลฯ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบปฐมนาควิมาน

อรรถกถापฐมนาควิมาน

ปฐมนาควิมาน มีคาถาว่า สุตฺตฺกฺกขณฺธํ อภิชฺยุหฺ นาคํ เป็นต้น. ปฐมนาควิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะเที่ยวทวนจาริก ตามนัยที่กล่าวแล้วในหนหลังนั้นแล ไปถึงภพดาวดึงส์

ได้เห็นเทพบุตรองค์หนึ่งในดาวดึงส์นั้น ชี้อ้างทิพย์ใหญ่เผือกปลอด ไปทางอากาศ ด้วยบริวารเป็นอันมาก ด้วยทิพยานภาพยิ่งใหญ่ว่าสว่างไสวไปทุกทิศ เหมือนพระจันทร์และพระอาทิตย์ ครั้นเห็นแล้วจึงเข้าไปหาเทพบุตรนั้น ครั้นนั้น เทพบุตรนั้นลงจากข้าง กราบท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ยืนประคองอัญชลีอยู่.

ลำดับนั้น พระเถระได้ถามถึงกรรมที่ทำไว้ โดยมุ่งประกาศสมบัติของเทพบุตรนั้นว่า

ท่านเมื่อขึ้นข้างตัวเผือกผ่อง ไม่มีตำหนิ มีงา มีพลัง เร็วมาก ก็จับชี้อ้างตัวประเสริฐที่ตกแต่งไว้งาม เหาะเหินในอากาศ มา ณ ที่นี้ ที่งาทั้งสองของข้างเนรมิตสระปทุมมีน้ำใส มีดอกปทุมบานสะพรั่ง ในดอกปทุมทั้งหลาย มีคณะเทพดนตรีบรรเลงอยู่ และมีเหล่าเทพอัปสรที่งามจับใจฟ้อนรำอยู่ ท่านบรรลุเทพฤทธิ์ มีอำนาจมาก ครั้นเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรถูกพระเถระถามอย่างนี้แล้ว เมื่อกล่าวกรรมที่ตนทำ ได้พยากรณ์ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ข้าพเจ้าเลื่อมใส ยกดอกไม้กำแปดดอก ขึ้นบูชาที่พระสถูปของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระนามว่ากัสสปะ ด้วยมือตนเอง เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า.

ข้าแต่ภิกษุผู้มีอำนาจมาก ข้าพเจ้าขอบอกแก่ท่าน ครั้นเกิดเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้าได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

คากานันมีความว่า ข้าพเจ้าได้ดอกไม้แปดดอกที่หลุดจากขั้วหล่นที่โคนกอ มีจิตเลื่อมใส จึงยกขึ้นบูชาโดยถือดอกไม้เหล่านั้นบูชาที่พระสถูปทองโยชนหนึ่ง ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระนามว่ากัสสปะ ในชาติก่อน.

เล่ากันว่า ในอดีตกาล เมื่อพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน และมหาชนได้สร้างพระสถูปทองโยชนหนึ่งแล้ว พระเจ้ากาสิพระนามว่ากิงกิ พร้อมด้วยราชบริพาร ขวานคร ชาวนิคม และชาวชนบท พากันบูชาด้วยดอกไม้ทุก ๆ วัน เมื่อคนเหล่านั้นกระทำอย่างนั้น ดอกไม้จึงเป็นของมีค่ามากและหายาก ครั้นนั้น อุบาสกคนหนึ่งเที่ยวไปในถนนข้างร้อยดอกไม้ หาซื้อดอกไม้ดอกละหนึ่งกหาปณะก็ไม่ได้ จึงถือเงินแปดกหาปณะไปสวนดอกไม้ กล่าวกะนายมาลาการว่า โปรดมอบดอกไม้แปดดอกแลกกับเงินแปดกหาปณะนี้

นะจ๊ะ นายมาลาการกล่าวว่านายจำ ดอกไม้ที่จะเลือกตัดเอาแต่ที่ดี ๆ ให้ไป ไม่มีเลยจ๊ะ. ฉันจะเข้าไปดูแล้วเลือกเอานะจ๊ะ. เชิญเข้าสวนหาเอาเองเถิดจ๊ะ. อุบาสกนั้นเข้าไปหา ได้ดอกไม้ร่วงแปดดอก จึงกล่าวกะนายมาลาการว่า โปรดรับแปดดอกหามาไปเถิด พ่อคุณ นายมาลาการกล่าวว่า ท่านได้ดอกไม้ด้วยบุญของท่าน ฉันรับหามาไม่ได้ดอก อุบาสกกล่าวว่า ฉันจักไม่รับเอาดอกไม้ทั้งหลายเปล่า ๆ ไปบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้า ดอกจะ แล้ววางหามาไว้ตรงหน้าเขา รับเอาดอกไม้ไปลานพระเจดีย์ มีจิตเลื่อมใสบูชาแล้ว กาลต่อมา อุบาสกนั้นตายไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ อยู่ในดาวดึงส์นั้นชั่วกำหนดอายุ จุตินิพพานในชั้นนั้นไปเกิดในเทวโลกชั้นที่สูงขึ้นไปอีก เทียบไปเทียบมาอยู่ในเทวโลกทั้งหลายอย่างนี้ มากมายหลายชาติ เพราะความที่ยังไม่หมดอาณิสสแห่งบุญที่ตนกระทำไว้ ในพุทธปรมาตมกาลแม้นี้ เกิดในภพดาวดึงส์ด้วยเศษวิบากของกรรมนั้นแล.

เมื่อท่านพระมหาโมคคัลลานะกลับมามนุษยโลก กราบทูลเรื่องนี้ให้นางพราหมณ์ผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำเรื่องนั้นให้เป็นอรรถอุปมาเหตุเกิดเรื่อง ทรงแสดงธรรมโปรดบริษัทที่ประชุมกันโดยพิสดาร เทศนานั้นได้มีประโยชน์แก่มหาชนแล.

จบอรรถกถาปฐมนาควิมาน

๑๑. ทุติยนาควิมาน

ว่าด้วยทุติยนาควิมาน

พระวังคีสเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๖๑] ท่านจีช่างใหญ่เผือกปลอดเป็นช่างอุดม แวดล้อมไปด้วยหมู่อัปสร เทียวไปตามอุทยานต่าง ๆ ทำให้สว่างไปทุกทิศ เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนี้ ฯลฯ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระวังคีสเถระถามแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ ได้เป็นอุบาสกของพระผู้มีอักษุ เป็นผู้ดเว้นจากปาณาติบาต งดเว้นจากอกุศลนาทานในโลก ไม่ดื่มน้ำเมา ไม่กล่าวเท็จ และยินดีด้วยภริยาของตน มีจิตเลื่อมใส เมื่อบริจาคข้าวน้ำได้ถวายทานอย่างไพบุลย์ โดยเคารพ เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ ฯลฯ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบทุติยนาควิมาน

อรรถกถาทุติยนาควิมาน

ทุติยนาควิมาน มีคาถาว่า มหนฺตํ หาคํ อภิรุญฺหํ เป็นต้น. ทุติยนาควิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น อุบาสกคนหนึ่งในกรุงราชคฤห์ เป็นคนมีศรัทธาเลื่อมใสตั้งอยู่ในศีล ๕ สมาทานอุโบสถศีลในวันอุโบสถ เวลาก่อนอาหาร ถวายทานแด่ภิกษุทั้งหลาย ตามสมควรแก่สมบัติของตน แล้วจึงบริโภคเองในภายหลัง นุ่งห่มผ้าสะอาดในเวลาหลังอาหาร แล้วให้คนถือน้ำอัฐบานไป

วิหาร มอบถวายแด่ภิกษุสงฆ์แล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ฟังธรรม เขาสั่งสมสุจริตมากทั้งด้านทานและด้านศีลโดยเคารพ ด้วยอาการอย่างนี้ จุตติจากภพนี้ ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ช้างทิพย์ใหญ่เผือกปลอด ได้ปรากฏด้วยบุญญาภพของเขา เขาขี่ช้างนั้นไปเล่นอุทยานเสมอ ๆ พร้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก ด้วยทิพยานุภาพอันยิ่งใหญ่.

ภายหลังวันหนึ่ง เทพบุตรนั้นถูกความกตัญญูเตือน เวลาเที่ยงคืน ช้างทิพย์นั้นมาจากเทวโลกด้วยบริวารใหญ่ ด้วยหวังว่า จักถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า เปล่งรัศมีสว่างทั่วพระเวฬุวัน ลงจากคอช้าง เข้าไปเฝ้าถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ยืนประคองอัญชุลีอยู่ ณ ที่สมควรส่วนหนึ่ง ท่านพระวังคิสะยืนอยู่ใกล้ ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ขออนุญาตพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ถามเทพบุตรนั้น ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ท่านช้างใหญ่เผือกปลอดเป็นช้างอุดม แวดล้อมไปด้วยหมู่อัปสร เทียวไปตามอุทยานต่าง ๆ ทำให้สว่างไปทุกทิศ เหมือนดาวประกายพริ้ว เพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโลกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนทေးผู้มีอานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระวังคิสะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ ได้เป็นอุบาสกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต งดเว้นจากอทินนาทานในโลก ไม่ดื่มน้ำเมา ไม่กล่าวเท็จ และยินดีด้วยภริยาของตน มีจิตเลื่อมใส เมื่อบริจาคข้าวน้ำได้ถวายทานอย่างไพบูลย์โดยเคารพ เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโลกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า.

ข้าแต่ภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้าได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาทุติยนาควิมาน

๑๒. ตติยนาควิมาน

ว่าด้วยตติยนาควิมาน

บุรุษผู้เป็นบัณฑิตตามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๖๒] ใครหนอมิข้างเผือกปลอดเป็นยานทิพย์ มีดนตรีประโคมก็กก้อง เขาหลงกัน
อยู่ในอากาศ ท่านเป็นเทวดาหรือคนธรรพ์ หรือเป็นท้าวสักกะผู้ให้ทานในกาลก่อน
พวกเราไม่รู้ ขอถามท่าน พวกเราจะรู้จักท่านได้อย่างไร.

เทพบุตรกล่าวว่า

เราไม่ใช่เทวดา ไม่ใช่คนธรรพ์ ไม่ใช่ท้าวสักกะผู้ให้ทานในกาลก่อน ข้าพเจ้า
เป็นเทพองค์หนึ่งในบรรดาเหล่าเทพที่ชื่อสุธัมมา.

บุรุษผู้เป็นบัณฑิตถามว่า

เราทั้งหลายกระทำอัญชลีกรรมอย่างใหญ่ ขอถามเทพพวกสุธัมมา คนทำกรรม
อะไรในมนุษยโลกจึงจะเข้าถึงเทพพวกสุธัมมา.

เทพบุตรกล่าวว่า

ผู้ใดถวายอาคารอ้อย อาคารหญ้า และอาคารผ้า หรือถวายอย่างใดอย่างหนึ่ง ใน
สามอย่างนั้น ผู้นั้นย่อมเข้าถึงเทพพวกสุธัมมา.

จบตติยนาควิมาน

อรรถกถาตติยนาควิมาน

ตติยนาควิมาน มีคาถาว่า โโก หนู ทิพฺเพน ยาเนน เป็นต้น. ตติยนาควิมานเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น พระเถระชีณาสพ ๓ องค์ เข้าจำพรรษาในอาวาสใกล้หมู่บ้าน ครั้นออกพรรษาปวารณาแล้ว พระเถระเหล่านั้นประสงค์จักถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงเดินทางมุ่งกรุงราชคฤห์ ในระหว่างทาง ถึงที่ใกล้ไร่อ้อยของพราหมณ์มีฉาภิภูริ ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในเวลาเย็น ถามคนเฝ้าอ้อยว่า พ่อคุณ วันนี้มาถึงกรุงราชคฤห์ไหม คนเฝ้าอ้อย กล่าวว่า ไม่อาจดอกรับ กรุงราชคฤห์อยู่ห่างจากที่นี่ถึงโยชน์ นิมนต์ท่านทั้งหลายอยู่ในที่นี้แหละ พรุ่งนี้ค่อยไป พระเถระถามว่า พ่อคุณที่นี่มีอะไร ๆ ที่พอจะทำเป็นที่อยู่ได้บ้างเล่า. ไม่มี ขอรับ แต่กระผมจักจัดที่อยู่ถวายพวกท่าน พระเถระทั้งสามรับนิมนต์.

คนเฝ้าอ้อยนั้นผูกท่อนไม้เป็นมณฑปกิ่งไม้ ในไร่อ้อยที่ยืนต้นอยู่อย่างเดิมนั้นแหละ ใช้ใบอ้อยมุงข้างบน ลาดฟางข้างล่าง ถวายแด่พระเถระองค์หนึ่ง เอาอ้อยสามลำผูกเป็นสังเขปว่าไม้สามเสา แล้วมุงด้วยหญ้า ลาดพื้นด้วยหญ้า ถวายแด่พระเถระองค์ที่สอง นำไม้สองสามท่อนในกระท่อมของตนและกิ่งไม้ทั้งหลายแล้วคลุมด้วยจีวร ทำกลดถวายแด่พระเถระอีกองค์หนึ่ง พระเถระเหล่านั้นอยู่ในที่นั้น.

พอรাত্রีสว่าง ได้เวลา เขาหุงข้าว ถวายไม้สัฟน์และน้ำล้างหน้าแล้ว ถวายภัตตาหารกับน้ำอ้อย เมื่อพระเถระเหล่านั้นฉันและอนุโมทนาแล้ว กำลังจะไป เขาได้ถวายอ้อยองค์ละลำ ด้วยกล่าวว่า จักเป็นส่วนของกระผม เขาไปส่งพระเถระสิ้นระยะทางน้อยหนึ่งแล้วก็กลับ เสวยปีติโสมนัสอย่างโอฬาร ปรารภการช่วยชวนถวายและทานของตน กลับบ้าน.

ฝ่ายเจ้าของไร่เดินมา สวนทางกับภิกษุที่กำลังเดินไป ถามภิกษุทั้งหลายว่า ได้อ้อยมาแต่ไหน ภิกษุทั้งหลายตอบว่า คนเฝ้าอ้อยนั้นถวาย พราหมณ์ได้ฟังดังนั้นก็โกรธ ไม่พอใจ อึดอัดอยู่ ถูกความโกรธครอบงำ วิ่งตามไปข้างหลังคนเฝ้าอ้อย เอาไม้ค้อนตีเขาปลงชีพเขาด้วยการตีที่เดียวเท่านั้น คนเฝ้าอ้อยระลึกถึงบุญกรรมที่ตนทำไว้นั้นแหละ ตายไปบังเกิดในสุรัmmaเทวสภา ช้างพลายทิพย์ตัวประเสริฐใหญ่เผือกปลอด บังเกิดด้วยบุญญาภพของเขา.

บิดามารดาและญาติมิตรของเขา ได้ข่าวการตายของคนเฝ้าอ้อยแล้ว น้ำตาอาบหน้าร้องไห้พากันไปยังที่นั้น และชาวบ้านทั้งหมดได้ประชุมกัน บิดามารดาของเขาปรารภจะ

ทำการฉาปนกิจตรงที่นั่น ในขณะที่เทพบุตรนั้นชี้ข้างทิพย์ตัวนั้น แวดล้อมไปด้วยเทพผู้
ชำนาญฉิ่งทั้งหมด มีดนตรีเครื่อง ๕ บรรเลงอยู่ มาจากเทวโลกพร้อมด้วยบริวารเป็นอัน
มาก ด้วยเทพฤทธิ์อันยิ่งใหญ่ ลอยอยู่ในอากาศ ปรากฏกายให้ที่ประชุมนั้นเห็น ครั้นนั้น
บุรุษผู้เป็นบัณฑิตในที่นั้น ได้ถามเทพบุตรนั้นถึงบุญกรรมที่เขาทำไว้ ด้วยคาถาเหล่านี้

ใครหนอมีข้างเผือกปลอดเป็นยานทิพย์ มีดนตรีประโคมกึกก้อง เขาหลงกัน
อยู่ในอากาศ ท่านเป็นเทวดาหรือคนธรรพ์ หรือเป็นท้าวสักกะผู้ให้ทานในกาลก่อน
พวกเราไม่รู้ ขอถามท่าน พวกเราจะรู้จักท่านได้อย่างไร.

เทพบุตรแม้นั้นได้พยากรณ์ความนั้นแก่เขา ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

เราไม่ใช่เทวดา ไม่ใช่คนธรรพ์ ไม่ใช่ท้าวสักกะผู้ให้ทานในกาลก่อน ข้าพเจ้าเป็น
เทพองค์หนึ่งในบรรดาเหล่าเทพที่ชื่อสุธัมมา.

คนเป็นบัณฑิตถามแม้อีกว่า

เราทั้งหลายกระทำอัญชลีอย่างใหญ่ ขอถามเทพพวกสุธัมมา คนทำกรรมอะไร
ในมนุษยโลก จึงจะเข้าถึงเทพพวกสุธัมมา.

เทพบุตรได้พยากรณ์อีกว่า

ผู้ใดถวายอาคารอ้อย อาคารหญ้า และอาคารผ้า หรือถวายอย่างใดอย่างหนึ่ง ใน
ตามอย่างนั้น ผู้นั้นย่อมเข้าถึงเทพพวกสุธัมมา.

เทพบุตรนั้นตอบเนื้อความที่บุรุษบัณฑิตนั้นถามอย่างนี้แล้ว เมื่อประกาศคุณพระ
รัตนตรัย ชื่นชมกับบิดามารดาแล้ว ก็กลับไปยังเทวโลก มนุษย์ทั้งหลายฟังคำของเทพ-
บุตรแล้ว เกิดความเลื่อมใสเป็นอันมากในพระผู้มีพระภาคเจ้าและภิกษุสงฆ์ ตระเตรียม
เครื่องอุปกรณ์ให้ทานมากมาย บรรทุกเต็มหลายเล่มเกวียน พากันไปพระวิหารเวฬุวัน
ถวายมหาทานแด่ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข กราบทูลเรื่องที่เป็นไปนั้นถวาย
พระศาสดา พระศาสดาตรัสเรื่องนั้นเป็นคำถามและคำตอบเหมือนอย่างนั้นนั่นแหละ ทรง
ทำข้อความนั้นให้เป็นอัฐุปัตติเหตุเกิดเรื่อง ทรงแสดงธรรมโดยพิสดาร ให้มนุษย์เหล่านั้น
ตั้งอยู่ในสภาวะและศีลทั้งหลาย คนเหล่านั้นมีศรัทธาตั้งมั่น ถวายบังคมพระผู้มีพระ-
ภาคเจ้า แล้วกลับไปบ้านของตน ได้ช่วยกันสร้างวิหาร ตรงที่ที่คนเฝ้าอ้อยตาย แล.

จบอรรถกถาตติยนาควิมาน

๑๓. จูฬรณวิมาน

ว่าด้วยจูฬรณวิมาน

พระมหากัจจายนเถระทูลถามพระกุมารว่า

[๖๓] ท่านสอดธนูไว้มัน ยืนจ้องธนูไม่แก่น้อย ท่านเป็นกษัตริย์ หรือราชกุมาร หรือเป็นพรานป่า.

พระกุมารตรัสตอบว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าเป็นโอรสของพระเจ้าอัสสกะ เทียวไปในป่า ข้าแต่ภิกษุ ข้าพเจ้าขอบอกนามของข้าพเจ้าแก่ท่าน คนทั้งหลายรู้จักข้าพเจ้าว่า สุชาติ ข้าพเจ้าแสวงหาเนื้อจึงหยั่งลงสู่ป่าใหญ่ ไม่เห็นเนื้อ เห็นแต่ท่าน จึงได้ยืนอยู่.

พระเถระทูลว่า

ท่านผู้มีบุญมาก ท่านมาดีแล้ว ท่านมาไม่เลวเลย ท่านจงรับเอาน้ำจากที่นี่ล้างเท้าทั้งสองของท่านเถิด นี่เป็นน้ำดื่ม เย็น นามาน้ำชอกเขา ท่านราชโอรส ครั้นเสวยน้ำแล้ว โปรดเสด็จเข้าไปประทับนั่งบนสันถัดเถิด.

พระกุมารตรัสว่า

ข้าแต่พระมหามุนี วาจาของท่านงามหนอ น้ำฟัง ไม่มีโทษ มีประโยชน์ ไพเราะท่านรู้แล้ว โปรดกล่าวแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์เถิด.

ท่านอยู่ในป่ายินดีอะไร ข้าแต่ท่านฤๅษีผู้ประเสริฐสุด ท่านถูกถามแล้ว โปรดบอกที่เถิด พวกข้าพเจ้าพิจารณาคำของท่านแล้ว พึงประพฤติดุโดยเอื้อเฟื้อ ซึ่งบทที่ประกอบด้วยอรรถและธรรม.

พระเถระทูลว่า

ดูก่อนกุมาร เราขอใจการไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งปวง การงดเว้นลักขโมย งดเว้นการประพฤติดุลงกิน งดเว้นดื่มเมา งดบาปกรรม ความประพฤติสงบ ความ

เป็นพหูสูตร ความเป็นคนกตัญญู ธรรมเหล่านี้ กุลบุตรสรรเสริญในปัจจุบัน อัน
วิญญูชนพึงสรรเสริญ ดูก่อนราชโอรส ท่านจงรู้เถิดว่าอีกห้าเดือนข้างหน้า ท่านจัก
สิ้นพระชนม์ ท่านจงเปลื้องตนเถิด.

พระกุมารตรัสถามว่า

ข้าพเจ้าจะไปชนบทไหนหนอ จะทำกรรมอะไร จะทำกิจของบุรุษอะไร ๆ หรือ
จะใช้วิชาอะไร จึงจะไม่แก่ไม่ตาย.

พระเถระทูลว่า

ดูก่อนราชโอรส ไม่มีประเทศที่สัตว์ไปแล้วไม่แก่ไม่ตาย ไม่มีกรรม วิชา และ
กิจของบุรุษ ที่สัตว์ทำไปแล้วไม่แก่ไม่ตาย ผู้มีทรัพย์มาก มีโศกะมาก แม้เหล่ากษัตริย์
ครองแคว้นแคว้น มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก แม้ท่านเหล่านั้น ไม่แก่ไม่ตายก็หาไม่.

ท่านที่เป็นนักศึกษา เป็นบุตรของชาวอันธกะและชาวเวณทู ผู้สามารถแก้วน-
กล้า ประหารฝ่ายปรปักษ์ แม้ท่านเหล่านั้น เสมอด้วยสิ่งยั่งยืน ก็ต้องพินาศ ถึง
อายุชัย สิ้นอายุ.

กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร คนจัณฑาลและปุกกุสะ และพวกชาติอื่น ๆ แม้
คนเหล่านั้นไม่แก่ไม่ตาย หามีไม่ ท่านที่ร้ายมนต์พรหมจินดามือองค์ ๖ และท่านที่
ใช้วิชาอื่น ๆ แม้ท่านเหล่านั้นไม่แก่ไม่ตาย หามีไม่ อนึ่ง พวกฤษี ผู้สงบสำรวมจิต
บำเพ็ญตบะ แม้ท่านผู้บำเพ็ญตบะเหล่านั้นก็ต้องละทิ้งร่างกายไปตามกาล แม้พระ
อรหันต์ทั้งหลายผู้อบรมตนแล้ว ทำกิจเสร็จแล้วไม่มีอาสวะ สิ้นบุญและบาปแล้ว ก็
ยังทอดทิ้งกายนี้.

พระกุมารตรัสว่า

ข้าแต่พระมหาราชา ถ้าทั้งหลายของท่านเป็นสุภามิต มีประโยชน์ ข้าพเจ้าพึง
พินิจตามสุภามิตนั้นแล้ว และขอท่านโปรดเป็นสรณะ ของข้าพเจ้าด้วยเถิด.

พระเถระทูลว่า

ท่านจงอย่าถึงอาตมาเป็นสรณะเลย อาตมาถึงพระมหาวิรสาทายบุตรใดเป็น
สรณะ ท่านจงถึงพระมหาวิรสาทายบุตรนั้นเป็นสรณะเถิด.

พระกุมารตรัสถามว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญทุก ๆ พระศาสดาของท่านพระองค์นั้น ประทับอยู่ในชนบทไหน
แม้ข้าพเจ้าก็จักไปเฝ้าพระชินะผู้หาบุคคลเปรียบมิได้.

พระเถระทูลว่า

พระศาสดาผู้เป็นบุรุษอาชาไนย มีพระสมภพแต่ราชสกุลพระเจ้าโอกกากราช
ในชนบททิศตะวันออก แต่พระองค์เสด็จปรินิพพานเสียแล้ว.

ราชโอรสตรัสว่า

ข้าแต่ท่านผู้เฒ่า ข้าพพระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาของท่านยังดำรงพระชนม์อยู่
ถึงไกลหลายพันโยชน์ ข้าพเจ้าก็จะไปเฝ้าใกล้ ๆ แต่เพราะพระศาสดาของท่านเสด็จ
ปรินิพพานเสียแล้ว ข้าพเจ้าขอถึงพระมหาวีระผู้เสด็จปรินิพพานแล้วเป็นสรณะ
ขอถึงพระพุทธเจ้า ทั้งพระธรรมอันยอดเยี่ยม ทั้งพระสงฆ์ ผู้เป็นสรณะของมนุษย์
และเทวดา ว่าเป็นสรณะ.

ข้าพเจ้าของคเวณปาณาติบาตทัณฑ์ ของคเวณอกินนาทานในโลก ไม่ดื่มน้ำเมา
และไม่กล่าวเท็จ เป็นผู้ยินดีด้วยภริยาของตน.

พระเถระถามเทวบุตรว่า

พระอาทิตย์มีรัศมีมาก ส่องแสงไปในท้องฟ้าตามลำดับตลอดทิศ ประการใด ๆ
รถใหญ่ของท่านนี้ก็มีประการอย่างนั้น แผ่แสงไปโดยรอบกว้างร้อยโยชน์ หุ้มด้วย
แผ่นทองโดยรอบ คานรถนั้นวิจิตรด้วยแก้วมุกดาและแก้วมณี มีลายทองและเงิน
ทำด้วยแก้วไพฑูรย์ สร้างไว้อย่างดี สง่างาม จอรถสร้างด้วยแก้วไพฑูรย์ แอกรถ
วิจิตรด้วยแก้วทับทิม แม้ม้า (เทียมรถ) ก็ประดับด้วยทองและเงินสง่างาม วิ่งเร็ว
ทันใจ ท่านนั้นยืนสง่าอยู่ในรถทอง มีพาหนะเทียมม้าพันธุ์หนึ่ง ดังท้าวสักกะจอม
ทวยเทพ ดูราท่านผู้มียศ อาตมาขอถามท่านผู้ชาญฉลาด ยศอันโอฬารนี้ท่านได้มา
อย่างไร.

เทวบุตรตอบว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าเป็นราชโอรส ชื่อสุชาติในชาติก่อน และท่านได้
อนุเคราะห์ให้ข้าพเจ้าได้ตั้งอยู่ในสัณณูมะ ท่านทราบบว่าข้าพเจ้าหมดอายุ ได้มอบ
พระบรมสารีริกธาตุของพระศาสดา ด้วยกล่าวว่า ลูกก่อนสุชาติ เธอจงบูชาพระบรม
สารีริกธาตุนี้ การบูชานั้นจักเป็นประโยชน์แก่เธอเอง ข้าพเจ้าได้ชวนขวายนบูชา
พระบรมสารีริกธาตุนั้นด้วยของหอมและดอกไม้ทั้งหลาย ครั้นละร่างมนุษย์แล้ว
ได้เข้าถึงนันทอุทยาน มีอัปสรห้อมล้อม รื่นรมย์ด้วยการฟ้อนรำขับร้องอยู่ใน
นันทอุทยานอันน่ารื่นรมย์ ประกอบด้วยฝูงปักษยานานาพรรณ.

จบจุฬารัตนนิพนธ์

อรรถกถาจุฬารัตนวิมาน

จุฬารัตนวิมาน มีคาถาว่า ทพฺพหฺมมา นิสารสฺส เป็นต้น. จุฬารัตนวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้ว พร้อมด้วยมีการแบ่งพระบรมธาตุ สถาปนาพระสถูปสำหรับพระศาสดาไว้ในที่นั้น ๆ เมื่อพระสาวกที่ได้คัดเลือกเพื่อสังคายนาพระธรรม มีพระมหากัสสปเถระเป็นประมุขอยู่ในที่นั้น ๆ กับบริษัทของตน ๆ ด้วยเห็นแก่เวไนยสัตว์ จนถึงวันเข้าพรรษา ท่านพระมหากัสสปจะจำพรรษาอยู่ในเขตป่าแห่งหนึ่ง ในปัจฉิมประเทศ สมัยนั้น พระเจ้าอัสสกราชครองราชสมบัติอยู่ในโปตลินคร แคว้นอัสสกะ กุมารพระนามว่าสุชาต เป็นพระโอรสของอัครมเหสีของพระเจ้าอัสสกราชนั้น มีพระชนมายุได้ ๑๖ ปี ถูกพระบิดาเนรเทศจากแคว้นเพราะยื้อแย่งราชสมบัติกับพระเทวีน้อย จึงเข้าป่า อาศัยพวกวรณอยู่ในป่า เล่ากันว่า กุมารนั้นบวชในศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระนามว่ากัสสปะ ตั้งอยู่ในคฤณเพียงศีล ตายอย่างปฤชชน บังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ อยู่ในดาวดึงส์นั้นชั่วอายุ เทียวไปเทียวมาอยู่ในสุคตินั้นแล ในพุทธรูปบาทกาลนี้ บังเกิดในครรภ์ของอัครมเหสี ของพระเจ้าอัสสกราชในแคว้นอัสสกะ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสรู้ได้ ๓๐ ปี เขาได้มีนามว่า สุชาต เจริญด้วยบริวารเป็นอันมาก.

เมื่อพระชนนีของสุชาตกุมารนั้นสิ้นพระชนม์แล้ว พระเจ้าอัสสกราชได้ตั้งราชธิดาองค์อื่นไว้ในตำแหน่งอัครมเหสี ต่อมาพระนางได้ประสูติพระโอรส พระราชาทอดพระเนตรเห็นโอรสของพระนาง ก็ทรงเลื่อมใสได้ประทานพรว่า ที่รัก เจ้าจงถือเอาพรที่เจ้าปรารถนา พระนางทำเป็นรับพรไว้แต่พักไว้ก่อน (ยังไม่กล่าวขอพร) เมื่อสุชาตกุมารมีพระชันษาได้ ๑๒ พรรษา พระนางจึงกราบทูลพระราชาว่า ข้าแต่พระองค์ พระองค์ทอดพระเนตรเห็นลูกของหม่อมฉันแล้วมีจิตเลื่อมใส ได้พระราชนิพนธ์ไว้ บัดนี้ขอพระองค์โปรดพระราชนิพนธ์นั้นเถิด ตรัสว่าจงรับเอาเถิดเทวี พระนางกราบทูลว่า ขอพระองค์โปรดพระราชนิพนธ์ราชสมบัติแก่ลูกของหม่อมฉันนะเพคะ ตรัสว่า จิบหายละอิตถ์สุชาตกุมารลูกคนโตของฉันทน์ ซึ่งเป็นเสมือนเทพกุมาร ยังอยู่ เหตุไร เจ้าจึงกล่าวอย่างนี้ ทรงปฏิเสธ พระเทวียืนย่นคำบอญ ๆ ก็ผูกพระทัยไม่ได้ วันหนึ่งทูลว่า ข้าแต่ท้าวเจ้า ถ้าพระองค์ยังดำรงอยู่ในสัจจะ ก็ขอได้โปรดพระราชนิพนธ์เถิด พระราชาทรงเสียพระทัยว่า เราได้พลั้งให้พรแก่หญิงผู้นี้ และนางก็มาพูดอย่างนี้ ตรัสเรียกสุชาตกุมารมาตรัสบอกความเรื่องนั้น น้ำพระเนตรไหล พระกุมารเห็นพระบิดาทรงโศกเศร้า ก็เสียพระทัยนำพระเนตรไหล กราบทูลว่า ข้าแต่ท้าวโปรดทรงอนุญาตเถิด ข้าพระองค์จักไปที่อื่น พระราชาทรงสดับดังนั้นแล้ว ตรัสว่า พ่อจ้ก

สร้างเมืองใหม่ให้เจ้า เจ้าควรอยู่ในเมืองนั้น พระกุมารก็ไม่ปรารถนา เมื่อพระราชอาศรัยว่า พ่ोजักส่งไปอยู่ในสำนักพระราชสาหายของพ่อดังนี้ ก็ไม่ทรงเห็นด้วยแม้ข้อนั้น กราบทูลอยู่อย่างเดียวว่า ข้าแต่ท้าว ข้าพระองค์จักไปป่า พระราชาสวมกอดพระโอรส จุมพิตที่พระเศียรตรัสว่า เมื่อพ่อล่วงลับไปแล้ว เจ้าจงมาครองราชสมบัติในนครนี้ ทรงปล่อยไปแล้ว.

พระกุมารนั้นเข้าป่าอาศัยพวกพรานอยู่ วันหนึ่งไปล่าเนื้อ เทพบุตรองค์หนึ่งเป็นสหายที่ประเสริฐในครั้งที่เขาเป็นสมณะ จำแลกรูปเป็นเนื้อมาล่อเขาด้วยความหวังดี วิ่งไปใกล้ที่อยู่ของท่านพระมหากษัตริย์แล้วหายไป พระกุมารนั้นคิดจักจับเนื้อตัวนี้ในบัดนี้ จึงวิ่งเข้าไปถึงที่อยู่ของพระเถระ ไม่เห็นเนื้อ เห็นแต่พระเถระนั่งอยู่นอกบรรณศาลา จึงได้ยืนก้มปลายลูกธนูในที่ใกล้พระเถระนั้น พระเถระแลดูเขา ทราบเรื่องที่เป็นไปของเขาทั้งหมดตั้งแต่ต้น เมื่อจะอนุเคราะห์ ทำเป็นไม่รู้ เมื่อทำการสงเคราะห์ได้ถามว่า

ท่านสอดธนูไว้มัน ยืนจ้องธนูไม่แก่น้อย ท่านเป็นกษัตริย์ หรือราชกุมาร หรือเป็นพรานป่า.

ลำดับนั้น พระกุมารนั้นเมื่อประกาศตน จึงตรัสว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าเป็นโอรสของพระเจ้าอัสสกะ เทียวไปในป่า ข้าแต่ภิกษุ ข้าพเจ้าขอบอกนามของข้าพเจ้าแก่ท่าน คนทั้งหลายรู้จักข้าพเจ้าว่า สุชาติ ข้าพเจ้าแสวงหาเนื้อ จึงหยั่งลงสู่ป่าใหญ่ ไม่เห็นเนื้อ เห็นแต่ท่าน จึงได้ยืนอยู่.

พระเถระได้ฟังดังนั้น เมื่อกระทำปฏิสันถารกับกุมารนั้น ทูลว่า

ท่านผู้มีบุญมาก ท่านมาดีแล้ว ท่านมาไม่เลวเลย ท่านจงรับเอาน้ำจากที่นี่ล้างเท้าทั้งสองของท่านเถิด นี่เป็นน้ำดื่ม เย็น นำมาแต่ชอกเขา ท่านราชโอรส ครั้นเสวยน้ำแล้วโปรดเสด็จเข้าไปประทับนั่งบนสันถัดเถิด.

ลำดับนั้น พระราชกุมารรับการปฏิสันถารของพระเถระตรัสว่า

ข้าแต่พระมหามุนี วาจาของท่านงามหนอ น้ำฟัง ไม่มีโทษ มีประโยชน์ ไพเราะท่านรู้แล้วกล่าวแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์เถิด.

ท่านอยู่ในป่า ยินดีอะไร ข้าแต่ท่านฤๅผู้ประเสริฐสุด ท่านถูกถามแล้วโปรดบอกที่เถิด พวกข้าพเจ้าพิจารณาคำของท่านแล้ว พึงประพฤติโดยเอื้อเฟื้อ ซึ่งบทที่ประกอบด้วยอรรถและธรรม.

บัดนี้ พระเถระเมื่อกล่าวสัมมาปฏิบัติของตน ซึ่งสมควรแก่พระราชกุมารนั้น จึงทูลว่า

ดูก่อนกุมาร เราขอใ้การไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งปวง การงดเว้นลักขโมย งดเว้น การประพฤติล่วงเกิน งดเว้นดื่มน้ำเมา งดบาปกรรม ความประพฤติสงบ ความเป็น พหุสูต ความเป็นคนกตัญญู ธรรมเหล่านี้ กุลบุตรสรรเสริญในปัจจุบัน อันวิญญูชน พึงสรรเสริญ.

พระเถระกล่าวสัมมาปฏิบัติที่สมควรแก่พระราชกุมารนั้นอย่างนี้แล้ว ตรวดดูอายุสัง-
ขารด้วยอนาคตังสญาณ เห็นว่าอายุของเขาเหลือเพียงห้าเดือนเท่านั้น เพื่อจะให้เขาสด-
ใจแล้วทั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัตินั้นมั่นคง จึงกล่าวคาถานี้ว่า

ดูก่อนราชโอรส ท่านจงรู้เถิดว่า อีกห้าเดือนข้างหน้าท่านจักสิ้นพระชนม์ ท่าน
จงเปลื้องตนเถิด.

บรรดาบทเหล่านั้น อธิบายความว่า ท่านจงเปลื้องตนจากทุกข์ในอบายเถิด.

ต่อ่นั้น พระกุมารเมื่อถามอุบายหลุดพ้นสำหรับตน จึงตรัสว่า

ข้าพเจ้าจะไปชนบทไหนหนอ จะทำอะไร จะทำกิจของบุรุษอะไร ๆ หรือจะใช้
วิชาอะไร จึงจะไม่แก่ไม่ตาย.

ต่อ่นั้น พระเถระเพื่อจะแสดงธรรมแก่เขา ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

ดูก่อนราชโอรส ไม่มีประเทศที่สัตว์ไปแล้ว ไม่แก่ไม่ตาย ไม่มีกรรม วิชาและ
กิจของบุรุษ ที่สัตว์ทำแล้วไม่แก่ไม่ตาย ผู้มีทรัพย์มาก มีโศกะมาก แม้เหล่ากษัตริย์
ครองแคว้นแคว้น มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก แม้ท่านเหล่านั้นไม่แก่ไม่ตายก็หาไม่.
ท่านที่เป็นนักศึกษา เป็นบุตรของชาวอันธกะ และชาวเวณทฺ์ ผู้สามารถแกลัวกล้า
ประหารฝ่ายปรปักษ์ แม้ท่านเหล่านั้น เสมอด้วยสิ่งยั่งยืน ก็ต้องพินาศ ถึงอายุชั-
ยสิ้นอายุ.

กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ คูทร คนจัณฑาลและปุกกุสะ และพวกชาติอื่น ๆ แม้
คนเหล่านั้น ไม่แก่ไม่ตาย หามิได้ ท่านที่ร่ายมนต์พรหมจินดามือ ๖ และท่านที่
ใช้วิชาอื่น ๆ แม้ท่านเหล่านั้น ไม่แก่ไม่ตายหามิได้ อนึ่ง พวกฤษีผู้สงบ ดำรวมจิต
บำเพ็ญตบะ แม้ท่านผู้บำเพ็ญตบะเหล่านั้น ก็ต้องละทิ้งร่างกายไปตามกาล แม้พระ
อรหันต์ทั้งหลายผู้อบรมตนแล้ว ทำกิจเสร็จแล้ว ไม่มีอาสวะ สันบุญและบาปแล้ว ก็
ยังทอดทิ้งกายนี้.

บัดนี้ พระกุมารเมื่อตรัสถามสิ่งที่ตนพึงทำ จึงตรัสว่า

ข้าแต่พระมหาราชา ข้าพเจ้าทั้งหลายของท่านเป็นสุภามิตร มีประโยชน์ ข้าพเจ้าพึง
พินิจตามสุภามิตรนั้นแล้ว และขอท่านโปรดเป็นสวามิภักดิ์ของข้าพเจ้าด้วยเถิด.

ลำดับนั้น พระเถระเมื่อพราศสอนพระกุมารนั้น ได้ภาสิตคาถานี้ว่า

ท่านจงอย่าถึงอาตมาเป็นสวามิภักดิ์ อาตมาถึงพระมหาวีรศากยบุตรใดเป็น
สวามิภักดิ์ ท่านจงถึงพระมหาวีรศากยบุตรนั้นเป็นสวามิภักดิ์.

ต่อนั้น พระราชกุมารตรัสอย่างนี้ว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระศาสดาของท่านพระองค์นั้นประทับอยู่ในชนบทไหน
แม้ข้าพเจ้าจักไปเฝ้าพระชินะผู้หาบุคคลเปรียบมิได้.

พระเถระทูลอีกว่า

พระศาสดาเป็นบุรุษอาชาไนย มีพระสมณภาพแต่ราชสกุลพระเจ้าโอกกากราช ใน
ชนบททิศตะวันออก แต่พระองค์เสด็จปรินิพพานเสียแล้ว.

ราชโอรสนั้นพึงธรรมเทศนาของพระเถระอย่างนี้แล้ว มีใจเลื่อมใสก็ตั้งอยู่ในสวามิภักดิ์และ
ศีล เพราะเหตุนี้ พระธรรมสังคหาคารยทั้งหลายจึงกล่าวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ถ้าพระพุทธรูปเจ้าผู้เป็นศาสดาของท่านยังดำรงพระชนม์อยู่
ถึงไกลหลายพันโยชน์ ข้าพเจ้าก็จะไปเฝ้าใกล้ ๆ แต่เพราะพระศาสดาของท่านเสด็จ
ปรินิพพานเสียแล้ว ข้าพเจ้าก็ขอถึงพระมหาวีระผู้เสด็จปรินิพพานแล้วเป็นสวามิภักดิ์
ขอถึงพระพุทธรูปเจ้า ทั้งพระธรรมอันยอดเยี่ยม ทั้งพระสงฆ์ ผู้เป็นสวามิภักดิ์ของมนุษย์
และเทวดา ว่าเป็นสวามิภักดิ์.

ข้าพเจ้าของดเวณปาณาติบาตทัณฑ์ ของดเวณอทินนาทานในโลก ไม่ดื่มน้ำเมา
และไม่กล่าวเท็จ เป็นผู้ยินดีด้วยภริยาของตน.

พระราชกุมารตั้งอยู่ในสวามิภักดิ์และศีลอย่างนี้แล้ว พระเถระก็ทูลอย่างนี้ว่า ดูก่อนราช-
กุมาร ไม่มีประโยชน์ที่ท่านจะอยู่ป่าในที่นี้ ท่านจะมีชีวิตอยู่ไม่นาน ภายใน ๕ เดือน
เท่านั้นท่านจักสิ้นพระชนม์ ฉะนั้น ท่านควรไปยังสำนักพระราชบิดาของท่าน ทำบุญทั้ง
หลายมีการให้ทานเป็นต้น พึงเป็นผู้มีสวามิภักดิ์ เป็นที่ไปในเบื้องหน้า ดังนี้แล้ว แบ่งพระบรม-
สารีริกธาตุในสำนักของตนให้ราชกุมารนั้นเมื่อจะไป ตรัสว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าจัก
ไปจากที่นี่ตามคำของท่าน แม้ท่านก็พึงไปในที่นั้น เพื่ออนุเคราะห์ข้าพเจ้า ทราบว่าพระ

เถรรับนิมนต์แล้ว ไหว้ ทำประทักษิณแล้ว เสด็จไปนครของพระบิดา เข้าไปยังอุทยาน
แจ้งให้กราบทูลพระราชาทรงทราบว่า ตนมาแล้ว.

พระราชาทรงสดับเรื่องนั้น พร้อมด้วยบริวารเสด็จไปอุทยาน สวมกอดพระกุมาร นำ
เข้าในเมือง มีพระราชประสงค์จะอภิเษก พระกุมารทูลว่า ข้าแต่ทเวะ ข้าพระองค์มีอายุน้อย
จากนี้ไป ๔ เดือน ก็จักตาย ข้าพระองค์จะต้องการอะไรด้วยราชสมบัติ ข้าพระองค์จัก
อาศัยพระองค์ทำบุญเท่านั้น แล้วประกาศคุณของพระเถระ และอาณาพของพระรัตนตรัย
พระราชาทรงสดับดังนั้น ทรงสลดพระทัย เลื่อมใสในพระรัตนตรัยและพระเถระ โปรดให้
สร้างวิหารใหญ่ แล้วทรงส่งทูตไปสำนักของพระมหากัจจายนเถระ แม้พระเถระก็ได้มา
อนุเคราะห์พระราชและมหาชน พระราชาพร้อมด้วยข้าราชบริวารเสด็จไปต้อนรับแต่ไกล
ทีเดียว นิมนต์พระเถระให้เข้าวิหาร บำรุงด้วยปัจจัยสี่โดยเคารพ ตั้งอยู่ในสหรณะและศีลทั้ง
หลาย พระกุมารสมทานศีลทั้งหลาย บำรุงพระเถระและภิกษุทั้งหลายโดยเคารพ ให้ทาน
ฟังธรรม ล่วงไปสี่เดือนก็สิ้นพระชนม์ไปบังเกิดในภพดาวดึงส์ รตนชาติเจ็ดโยชน์ประดับ
ด้วยรัตนเจ็ด เกิดขึ้นด้วยบุญญาภพของเทวบุตรนั้น เทวบุตรนั้นมีอุปสรรเป็นบริวาร
หลายพัน.

พระราชาทรงทำสักการะสรีระของพระกุมาร และถวายมหาทานแด่ภิกษุสงฆ์ ทำการ
บูชาพระเจดีย์ มหาชนประชุมกันในที่นั้น แม้พระเถระพร้อมด้วยบริวารก็ได้เข้าไปยัง
ประเทศนั้น ครั้นนั้น เทวบุตรตรวจดูกุศลกรรมที่ตนทำไว้ คิดด้วยความเป็นผู้กตัญญูว่า
เราจักไปไหว้พระเถระและจักทำศาสนคุณให้ปรากฏ ขึ้นรถทิพย์ มาปรากฏรูปให้เห็น
พร้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก ลงจากรถ ไหว้แทบเท้าพระเถระ ทำปฏิสันถารกับบิดา
เข้าไปยืนประคองอัญชลีอยู่ใกล้พระเถระ พระเถระได้ถามเทวบุตรนั้นด้วยคาถาเหล่านั้น
ว่า

พระอาทิตย์มีรัศมีมาก ส่องแสงไปในท้องฟ้าตามลำดับตลอดทิศ ประการใด ๆ
รถใหญ่ของท่านนี้ ก็มีประการอย่างนั้น แผ่แสงไปโดยรอบกว้างร้อยโยชน์ หุ้มด้วย
แผ่นทองโดยรอบ คานรถนั้นวิจิตรด้วยแก้วมุกดาและแก้วมณี มีลายทองและเงินทำ
ด้วยแก้วไพฑูรย์ สร้างไว้อย่างดีสง่างาม จอนรถสร้างด้วยแก้วไพฑูรย์ แอกรถวิจิตร
ด้วยแก้วทับทิม แม่ม้า (เทียมรถ) ก็ประดับด้วยทองและเงิน สง่างาม ว่องไวทันใจ
ท่านนั้นยืนสง่าอยู่ในรถทอง มีพาหนะเทียมม้าพันหนึ่ง ดังท้าวสักกะจอมทวยเทพ
ก่อนท่านผู้มียศ อาตมาขอถามท่านผู้ชาญฉลาด ยศอันโอฬารนี้ ท่านได้มาอย่างไร.

เทวบุตรถูกพระเถระถามอย่างนี้แล้ว ได้พยากรณ์ด้วยคาถาเหล่านี้ ว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าเป็นราชโอรส ชื่อสุชาติ ในชาติก่อน และท่านได้อนุเคราะห์ให้ข้าพเจ้าได้ตั้งอยู่ในสัจญมะ ท่านทราบว่าข้าพเจ้าหมดอายุ ได้มอบพระบรมสารีริกธาตุของพระศาสดาด้วย กล่าวว่า ดูก่อนสุชาติ เธอจงบูชาพระบรมสารีริกธาตุนี้ การบูชานั้นจักเป็นประโยชน์แก่เธอเอง.

ข้าพเจ้าได้ชวนขวายนบูชาพระบรมสารีริกธาตุนั้น ด้วยของหอมและดอกไม้ทั้งหลาย ครั้นละร่างมนุษย์แล้ว ได้เข้าถึงนันทอุทยาน มีอัปสรหอมล้อม รื่นรมย์ ด้วยการฟ้อนรำขับร้องอยู่ในนันทอุทยานอันเลิศน่ารื่นรมย์ ประกอบด้วยฝูงปักษานานาพรรณ.

เทวบุตรตอบเนื้อความที่พระเถระถามอย่างนี้แล้วไหว้พระเถระ ทำประทักษิณ ลาบิดามารดาแล้วขึ้นรถกลับไปเทวโลกตามเดิม.

แม้พระเถระก็ได้ทำเนื้อความนั้น ให้เป็นอรรถอุปตติเหตุเกิดเรื่อง กล่าวธัมมิกถาโดยพิสดารแก่บริษัทที่ประชุมกัน ธัมมิกถานั้นได้เป็นประโยชน์แก่มหาชน ครั้งนั้น พระเถระได้บอกเรื่องทั้งหมดนั้น แก่พระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลาย ในคราวปฐมสังคายนา โดยทำนองที่ตนและเทวบุตรพูดกันนั้นเทียว พระธรรมสังคากาจารย์เหล่านั้นได้ยกเรื่องนั้นขึ้นสู่สังคายนา อย่างนั้นแล.

จบอรรถกถาจุฬารัตนวิมาน

๑๔. มหารถวิมาน

ว่าด้วยมหารถวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทวบุตรว่า

[๖๔] ท่านจันทรมังคละผู้มีใช้น้อยคนนี้ เทียมด้วยม้าพันธ์หนึ่ง เข้ามาใกล้พื้นที่อุทยาน รุ่งเรืองดังท้าววาสะผู้ให้ทานในกาลก่อน ผู้เป็นเจ้าของแห่งเทวดา ทูบรถทั้งสองของท่านก็ล้วนแล้วด้วยทอง ประกอบด้วยแผ่นทองสองข้างสนธิดี มีลูกกรงจัดไว้ได้ระเบียบเรียบร้อย เหมือนนายช่างพากเพียรบรรจงจัด โชติช่วงดุจพระจันทร์ในวันเพ็ญ รถคันนี้คลุมด้วยข่ายทอง วิจิตรด้วยรัตนะต่าง ๆ เป็นอันมาก เอกอึ่งนำเพลิดเพลินดี มีรัศมีรุ่งเรือง โชติช่วงด้วยหมู่เทพ ผู้ถือพัดจามร อนึ่ง ดุมรถเหล่านี้ประดับตรงกลางระหว่างล้อรถ อันจิตจัดเนรมิต วิจิตรไปด้วยลายร้อยลาย พรางพรายดังสายฟ้าแลบ รถคันนี้ดาดด้วยลวดลายวิจิตรมีใช้น้อย กงใหญ่มีรัศมีตั้งพัน เสียงของกงเหล่านั้นฟังไพเราะ ดุจดนตรีเครื่องห้าที่เขาประโคม ทิ้งอนรงดงามตกแต่งด้วยดวงจันทร์แก้วมณี วิจิตร บริสุทธิผุดผ่องทุกเมื่อ ประกอบด้วยลายทองเนียนสนิท โสภิตล้าลายแก้วไพฑูรย์ ม้าเหล่านี้ผูกสอดแล้วด้วยดวงจันทร์แก้วมณี สูงใหญ่ว่องไว อุบมาได้ดังผู้เติบโตใหญ่มีอำนาจมาก ร่างใหญ่ มีกำลัง เร็วมาก รู้ใจของท่าน วิ่งไปได้รวดเร็วดังใจนึก ม้าทั้งหมดนี้อดทน ก้าวไปด้วยเท้าทั้ง ๔ รู้ใจของท่าน วิ่งไปได้รวดเร็วดังใจนึก เป็นม้าอ่อนโอนไม่ล้าพอง วิ่งเรียบ ทำใจผู้ขับขี่ให้เบิกบาน เป็นยอดของม้าทั้งหลาย ผูกสอดเครื่องประดับที่ทำดีแล้ว บางครั้งสะบัดขน บางครั้งก็วิ่งเหาะย่างไปด้วยเท้า บางครั้งก็เหาะไป เสียงของม้าเหล่านั้นฟังไพเราะดุจดนตรีเครื่องห้าที่เขาประโคม เสียงรถ เสียงเครื่องประดับ เสียงกีบม้า เสียงร้องคำรน และเสียงเทพผู้บรรเลงฟังไพเราะดี ดุจดนตรีของคนธรรพีในสวนจิตรลดา.

เหล่าอัปสรที่ยืนอยู่บนรถ มีดวงตาอ่อนดังลูกตาเนื้อทราย มีขนตาดก มีรอยยิ้มจากดวงหน้า พุดจาน่ารัก คลุมด้วยข่ายแก้วไพฑูรย์ มีผิวละเอียดอันคนธรรพ์และเทวดาผู้เลิษฐาทุกเมื่อทีเดียวย อัปสรเหล่านั้นนั่งห่มผ้าแดงและผ้าเหลือง น่ายินดี มี

เนตรไพศาล มีดวงตาอ่อนน่านรักยิ่ง เป็นผู้ดีมีสกุล มีองค์งาม สรวลเสี้ยวใส อัปสรทั้งหลายยืนประนมมือเด่นอยู่บนรถ เธอเหล่านั้นสวมทองคันแขน แต่งองค์ดี เหวส่วนกลางงาม มีขาและถันสมบูรณ์ นิ้วมือกลม หน้าสายน่าชม อัปสรพวกอื่น ๆ ที่ยืนประนมมือเด่นอยู่บนรถ มีช่องผงงาม เป็นสาวรุ่น ๆ มีผมสอดแซมด้วยแก้วทับทิมและดอกไม้ จัดลอนผมเรียบร้อยมีประกาย อัปสรเหล่านั้นมีกิริยาเรียบร้อย มีใจยินดีต่อท่าน เหล่าอัปสรที่ยืนประนมมือเด่นอยู่บนรถ มีดอกไม้กรองบนศีรษะคลุมด้วยดอกปทุมและดอกอุบล ตกแต่งแล้ว ลูบไล้ด้วยแก่นจันทร์ อัปสรเหล่านั้นมีกิริยาเรียบร้อย มีใจยินดีต่อท่าน เหล่าอัปสรที่ยืนประนมมือเด่นอยู่บนรถเหล่านั้นสวมพวงมาลัย คลุมด้วยดอกปทุมและดอกอุบล ตกแต่งแล้ว ลูบไล้ด้วยแก่นจันทร์ อัปสรเหล่านั้นมีกิริยาเรียบร้อย มีใจยินดีต่อท่าน เหล่าอัปสรที่ยืนประนมมือเด่นอยู่บนรถ ส่องแสงสว่างไปทั่วสิบทิศ ด้วยเครื่องประดับที่คอ ที่มือ ที่เท้า และที่ศีรษะเหมือนดวงอาทิตย์ในสารถกาลกำลังอุทัยขึ้นมา ดอกไม้และเครื่องประดับที่แขนทั้งสอง ไหวพริ้วเพราะแรงลม ก็เปล่งเสียงกังวานไพเราะเพราะจับใจ อันวิญญูชนทุกคนฟังฟัง ดุราท่านจอมเทพ รด ช้าง (ม้า) และดนตรีทั้งหลายที่อยู่สองข้างพื้นอุทยาน ส่งเสียงทำให้ท่านบันเทิงใจ คุณพิณทั้งหลายมีรางและคันถือที่ปรับไว้เรียบร้อย อันนักคิดพิณบรรเลงอยู่ ย่อมทำชนผู้ฟังให้บันเทิงจะนั้น เมื่อพิณเป็นอันมากเหล่านี้มีเสียงไพเราะเจริญใจ อันอัปสรทั้งหลายบรรเลงอยู่ สนิกสนมกลมกลืนซาบซึ้งตรึงใจ เหล่าเทพกัญญาผู้ชำนาญศิลป์พากันฟ้อนรำขับร้องอยู่ในดอกปทุมทั้งหลาย เมื่อใดการขับร้องการประโคมและการฟ้อนรำเหล่านี้ ผสมผสานเป็นอันเดียวกัน เมื่อนั้นอัปสรพวกหนึ่งก็ฟ้อนรำอยู่ในรถของท่านนี้.

อีกพวกหนึ่งซึ่งเป็นเทพกัญญาชั้นสูง ก็ส่องรัศมีอยู่สองข้างในรถของท่านนั้น ท่านอันหมู่ดนตรีปลุกให้ตื่น บันเทิงใจ อันทวยเทพทั้งหลายบูชาอยู่ ดูท่าวสัฏกะผู้ทรงวราราช เมื่อพิณเป็นอันมากเหล่านี้มีเสียงไพเราะเจริญใจ ซาบซึ้งตรึงใจ อันอัปสรบรรเลงอยู่ เมื่อก่อนท่านทำกรรมอะไรไว้ด้วยตนเอง ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ท่านได้รักษาอุโบสถหรือว่าได้ชอบใจการประพาศธรรม และการสมาทานวัตรอะไร นี่คงมีผลของกรรมเล็กน้อยที่ท่านทำไว้ หรืออุทานุภาพอันไพบูรณ์ของท่านนี้ มิใช่วิบากของอุโบสถที่ท่านประพฤติดิแล้วในชาติก่อน ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้ท่านรุ่งโรจน์ข่มหมู่เทพเป็นนักรหนา นี่ก็คงจะเป็นผลมาจากท่าน สีด หรืออัญชลีกรรมของท่าน ท่านถูกอาตมาถามแล้ว โปรดบอกกรรมนั้นแก่อาตมาเถิด.

เทวบุตรนั้นดีใจ ภูพระโมคคัลลานะถามแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้ชนะอินทรีย์แล้ว มีความเพียรไม่ทรมาน ผู้สูงสุดแห่งนระทั้งหลาย ทรงพระนามว่ากัสสปะ เป็นอัครบุคล ผู้เปิดประตูแห่งอมตนคร ผู้เป็นเทวดายิ่งกว่าเทวดา ผู้มีบุญลักษณะตั้งร้อย ผู้เป็นเทวดายิ่งกว่าเทวดา ผู้มีพระรูปร่างเหมือนกับทองสิงคิและทองชมพูนุท ครั้นได้เห็นพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นแล้ว ข้าพเจ้าก็มีใจเลื่อมใสทันที ข้าพเจ้าได้เห็นพระองค์ผู้มีสุภายิตเป็นธง ได้ถวายข้าวและน้ำอันสะอาด ประณีต ประกอบด้วยรส และถวายจีวรในพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ในที่อยู่ของตน อันเกลือกกล่นไปด้วยดอกไม้ ข้าพเจ้านั้นมีใจไม่ข้องในอะไร ๆ ได้อังคาส (เลี้ยงดู) พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้สูงสุดกว่าเหล่าสัตว์สองเท้าด้วยข้าว น้ำ จีวร ของเคี้ยว ของบริโภค และของลั้ม จึงร่ำรรมย์อยู่ในสวรรค์อันเป็นเทวบุรี โดยอุบายนี้ ข้าพเจ้าได้บูชาญชื่อนิรัคคพะ (มีลั้มสลักอันออกแล้ว เพราะได้บริจาคสมบัติของตนทั้งหมด) อันบริสุทธิ ๓ อย่างนี้ ละร่างมนุษย์แล้ว เป็นผู้เสมอกับพระอินทร์ ร่ำรรมย์อยู่ในเทวบุรี.

ข้าแต่ท่านพระมุณี บุคคลเมื่อหวังอายุ วรรณะ สุขะ พละ และรูปอันประณีต พึงตั้งข้าวและน้ำที่ปรุงแต่งดีแล้วเป็นอันมาก ถวายแด่พระพุทธเจ้า ผู้มีพระทัยไม่ข้องเกี่ยวอะไร ๆ ไม่ว่าในโลกนี้หรือโลกหน้า ไม่มีผู้ประเสริฐสุดหรือเสมอกับพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าถึงแล้วซึ่งความเป็นผู้ควรบูชาอย่างยิ่ง ในบรรดาผู้ควรบูชาทั้งหลายสำหรับชนผู้ต้องการบุญ ผู้แสวงผลอันไพบูรณ์.

จบมหารถวิมาน

อรรถกถามหารถวิมาน

มหารถวิมาน มีคาถาว่า สหสฺสยตุตฺตํ หยวาทํ สุภํ เป็นต้น. มหารถวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะเที่ยวเทศาจาริกโดยนัยที่กล่าวแล้วในหนหลัง ได้ปรากฏในที่ที่ไม่ไกลเทวบุตรชื่อว่าโคपालะ ในภพดาวดึงส์ ผู้ออกจากวิมานของตน ขึ้นรถทิพย์คันใหญ่เทียมม้าพันธ์หนึ่ง ไปเล่นอุทยานด้วยบริวารยศใหญ่ ด้วยเทวฤทธิ์ยิ่งใหญ่ เทวบุตรเห็นท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้วเกิดความเคารพมาก รีบลงจากรถเข้าไปไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ แล้วยืนประคองอัญชลีไว้เหนือเศียร.

เทวบุตรนั้นมีบุพกรรมดังต่อไปนี้. เล่ากันมาว่า เทวบุตรนั้นเป็นพราหมณ์ชื่อว่าโคปา-

ละ เป็นอาจารย์ของพระราชธิดาผู้เสมือนเทพกัญญา เธอบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า วิปัสสี ด้วยพวงดอกไม้ทอง แล้วตั้งความปรารถนาไว้ว่า ขอพวงดอกไม้ประดับอกที่เป็นทองจงเกิดแก่ข้าพเจ้าทุก ๆ ภพ ด้วยอานุภาพแห่งบุญนี้ เธอท่องเที่ยวอยู่ในสุคติภพทั้งหลายนั้นแลหลายกัป ครั้งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า กัสสปะ เธอบังเกิดในครุฑอัครมเหสีของพระเจ้ากาสิ พระนามว่า กิกิ ได้นามว่า อรุจจธมาลา เพราะได้พวงดอกไม้ทองตามปรารถนา โคปาละพราหมณ์นั้นได้ร่วมในการถวายมหาทานเช่นอสทิสทานเป็นต้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า กัสสปะ พร้อมด้วยสงฆ์สาวก แม้ฟังธรรมที่พระศาสดาทรงแสดงเฉพาะพราหมณ์นั้นและราชธิดาก็ไม่อาจทำคุณวิเศษให้เกิดได้ เพราะอินทรีย์ยังไม่แก่กล้า ตายทั้งที่เป็นปุถุชนนั่นเอง บังเกิดในวิมานทองร้อยโยชน์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์มีอุปสรรหลายโกฏิเป็นบริวาร ด้วยอานุภาพแห่งบุญตามที่สั่งสมไว้อันรุดเทียมม้าอาชาไนยอันเป็นทิพย์ สำเร็จด้วยรัตนะเจ็ด เทียมม้าพันธุ์หนึ่ง วิจิตรด้วยผ้าที่จัดไว้อย่างดี เอิกอิ่งด้วยเสียงไพเราะนุ่มนวล เหมือนบุคคลกระหึ่มอยู่ด้วยการเกิดแห่งรัตมีของตน ดังดวงทิพากร ก็บังเกิดแก่เทวบุตรนั้น.

เทวบุตรนั้นเสวยทิพยสมบัติในดาวดึงส์นั้นชั่วอายุแล้วท่องเที่ยวไป ๆ มา ๆ อยู่ในเทวโลกทั้งหลาย แม้ในพุทธรูปบาทกาลนี้ ก็บังเกิดเป็นเทวบุตรนามว่า โคปาละนั่นเอง เสวยสมบัติตามที่กล่าวแล้ว ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ด้วยเศษวิบากแห่งกรรมนั้นแหละ

เทวบุตรนั้น เข้าไปหาแล้วยืนอยู่อย่างนี้ ท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงถามด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ท่านขึ้นรถม้างดงามมิใช่น้อยคันนี้ เทียมด้วยม้าพันธุ์หนึ่ง เข้ามาใกล้พื้นที่อุทยาน
รุ่งเรืองดังท้าววาสวะ ผู้ให้ทานในกาลก่อน ผู้เป็นเจ้าของแห่งเทวดา ทูบรถทั้งสองของ
ท่านก็ล้วนแล้วด้วยทอง ประกอบด้วยแผ่นทองสองข้างสนิทดี มีลูกกรงจัดไว้ได้
ระเบียบเรียบร้อย เหมือนนายช่างพากเพียรบรรจงจัด โชติช่วงดุจพระจันทร์ในวัน
เพ็ญ รถคันนี้คลุมด้วยข่ายทอง วิจิตรด้วยรัตนะต่าง ๆ เป็นอันมาก เอิกอิ่งนำ
เปลิดเปลินดี มีรัศมีรุ่งเรือง โชติช่วงด้วยหมู่เทพผู้ถือพัดจามร อนึ่ง ดุมรถเหล่านี้
ประดับตรงกลางระหว่างล้อรถ อันจัดจัดเนรมิต วิจิตรไปด้วยลายร้อยลาย พราง
พรายดังสายฟ้าแลบ รถคันนี้ดาดด้วยลวดลายวิจิตรมิใช่น้อย กองใหญ่มีรัศมีตั้ง
พัน เสียงของกงเหล่านั้นฟังไพเราะ ดุจดนตรีเครื่องห้าที่เขาประโคม ทั้งอนรถ
งดงามตกแต่งด้วยดวงจันทร์แก้วมณี วิจิตร บริสุทธิผุดผ่องทุกเมื่อ ประกอบด้วย
ลายทองเนียนสนิท โสภิตล้าลายแก้วไพฑูรย์ ม้าเหล่านี้ผูกสอดแล้วด้วยดวงจันทร์
แก้วมณี สูงใหญ่ ว่องไว อุปมาได้ดังผู้เติบโตใหญ่มีอำนาจมาก ร่างใหญ่มีกำลังเร็วมาก

รู้ใจของท่าน วังไปได้รวดเร็วดังใจนึก ม้าทั้งหมดนี้อดทน ก้าวไปด้วยเท้าทั้ง ๔ รู้ใจของท่าน วังไปได้รวดเร็วดังใจนึก เป็นม้าอ่อนโยน ไม่ล่ำพอง วังเรียบ ทำใจผู้ขับขี่ให้เบิกบาน เป็นยอดของม้าทั้งหลาย ผูกสอดเครื่องประดับที่ทำดีแล้ว บางครั้งสะบัดขน บางครั้งก็วิ่งเหาะย่างไปด้วยเท้า บางครั้งก็เหาะไป เสียงของม้าเหล่านั้น ฟังไพเราะดุจดนตรีเครื่องห้าที่เขาประโคม เสียงรถ เสียงเครื่องประดับ เสียงกับม้า เสียงร้องคำรน และเสียงเทพผู้บรรเลงฟังไพเราะดี ดุจดนตรีของคนสรรพในสวนจิตรลดา.

เหล่าอัปสรที่ยืนอยู่บนรถ มีดวงตาอ่อนดังตาลูกเนื้อทราย มีขนตาตก มีรอยยิ้มจากดวงหน้า พุดจาน่ารัก. คลุมด้วยชายแก้วไพฑูรย์ มีผิวละเอียด อันคนสรรพและเทวดาผู้เลิศบูชาทุกเมื่อทีเดียว อัปสรเหล่านั้นนุ่งห่มผ้าแดงและผ้าเหลืองนำยินดี มีเนตรไพศาล มีดวงตาอ่อนน่ารักยิ่ง เป็นผู้ดีมีสกุล มีองค์งาม สรวลเสียงใส อัปสรทั้งหลายยืนประนมมือเด่นอยู่บนรถ เธอเหล่านั้นสวมทองต้นแขนแต่งองค์ดี เอวส่วนกลางงาม มีขาและถันสมบูรณ์ นิ้วมือกลม หน้าสวายน่าชม อัปสรพวกอื่น ๆ ที่ยืนประนมมือเด่นอยู่บนรถมีห้องผมงาม เป็นสาวรุ่น ๆ มีผมสอดแซมด้วยแก้วทับทิม และดอกไม้ จัดลอนผมเรียบร้อย มีประกาย อัปสรเหล่านั้นมีกิริยาเรียบร้อย มีใจยินดีต่อท่าน เหล่าอัปสรที่ยืนประนมมือเด่นอยู่บนรถ มีดอกไม้กรองบนศีรษะ คลุมด้วยดอกปทุมและดอกอุบล ตกแต่งแล้ว ลูบไล้ด้วยแก่นจันทน์ อัปสรเหล่านั้นมีกิริยาเรียบร้อย มีใจยินดีต่อท่าน เหล่าอัปสรที่ยืนประนมมือเด่นอยู่บนรถเหล่านั้น สวมพวงมาลัย คลุมด้วยดอกปทุมและดอกอุบล ตกแต่งแล้วลูบไล้ด้วยแก่นจันทน์ อัปสรเหล่านั้นมีกิริยาเรียบร้อย มีใจยินดีต่อท่าน เหล่าอัปสรที่ยืนประนมมือเด่นอยู่บนรถส่องแสงสว่างไปทั่วสิบทิศ ด้วยเครื่องประดับที่คอ ที่มือ ที่เท้าและที่ศีรษะ เหมือนดวงอาทิตย์ในสารถกาลกำลังอุทัยขึ้นมา ดอกไม้และเครื่องประดับที่แขนทั้งสองไหวพริ้วเพราะแรงลม ก็เปล่งเสียงกังวานไพเราะเพราะจับใจ อันวิญญูชนทุกคนฟังฟังดูก่อนท่านจอมเทพ รถม้าและดนตรีทั้งหลายที่อยู่สองข้างพื้นที่อุทยาน ส่งเสียงทำให้ท่านบันเทิงใจ ดุจดนตรีทั้งหลายมีรางและคันถึงที่ปรับไว้เรียบร้อย อันนักคิดพิณบรรเลงอยู่ ย่อมทำชวนผู้ฟังให้บันเทิงจะนั้น เมื่อพิณเป็นอันมากเหล่านั้นมีเสียงไพเราะเจริญใจ อันอัปสรทั้งหลายบรรเลงอยู่ สนทนสนมกลมกลืน ชาบซึ่งตรึงใจเหล่าเทพกัญญาผู้ชำนาญศิลป์ พวกนี้ฟ้อนรำขับร้องอยู่ในดอกปทุมทั้งหลาย เมื่อใดการขับร้องการประโคมและการฟ้อนรำเหล่านี้ ผสมผสานเป็นอันเดียวกัน เมื่อนั้นอัปสรพวกหนึ่งก็ฟ้อนรำอยู่ในรถของท่านนี้.

อีกพวกหนึ่งซึ่งเป็นเทพกัญญาชั้นสูง ก็ต้องรัศมีอยู่สองข้างในรถของท่านนั้น ท่านอันหมู่คนตรีปลุกให้ตื่น บันเทิงใจ อันทวยเทพทั้งหลายบูชาอยู่ ดูก้าวสักกะ ผู้ทรงวราราช เมื่อพิณเป็นอันมากเหล่านี้ มีเสียงไพเราะเจริญใจ ชาวซึ่งตรึงใจอัน อัสสรวรรณอยู่ เมื่อก่อนท่านทำกรรมอะไรไว้ด้วยตนเอง ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ท่านได้รักษาอุโบสถ หรือว่าได้ขอบใจการประพาศธรรมและการสมาทาน วัตรอะไร นี่คงมีผลของกรรมเล็กน้อยที่ท่านทำไว้ หรืออุทธานุภาพอันไพบูรณ์ของท่านนี้ ถ้ามิใช่วิบากของอุโบสถ ที่ท่านประพาศดีแล้วในชาติก่อน ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้ท่านรู้โรจน์ข่มขู่เทพเป็นนักหนา นี่ก็คงจะเป็นผลแห่งทานศีล หรืออัญชลีกรรมของท่าน ท่านถูกถามมาแล้ว โปรดบอกกรรมนั้นแก่อาตมาเถิด.

เทวบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้ชนะอินทรีย์แล้ว มีความเพียรไม่ทราโม ผู้สูงสุดแห่งนระทั้งหลาย ทรงพระนามว่ากัสสปะ เป็นอัครบุคล ผู้เปิดประตูแห่งอมตนคร ผู้เป็นเทวดายิ่งกว่าเทวดา ผู้มีบุญลักษณะตั้งร้อย ผู้เป็นเช่นกับกุญชร ผู้ข้ามโอฆะได้แล้ว ผู้มีพระรูปงามเช่นกับทองสิงคิและทองชมพูนุท ครั้นได้เห็นพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นแล้ว ข้าพเจ้าก็มีใจเลื่อมใสทันที ข้าพเจ้าได้เห็นพระองค์ผู้มีสุภาภิตเป็นธง ได้ถวายข้าวและน้ำอันสะอาด ประณีต ประกอบด้วยรส และถวายจีวรในพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ในที่อยู่ของตนอันเคลื่อนกล่นไปด้วยดอกไม้ ข้าพเจ้านั้นมีใจไม่ข้องในอะไร ๆ ได้อ้างคาส [เสียงดู] พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้สูงสุดกว่าเหล่าสัตว์สองเท้า ด้วยข้าว น้ำ จีวร ของเคี้ยว ของบริโภค และของลั้ม จึงร่ำนมัยอยู่ในสวรรค์อันเป็นเทวบุรี โดยอุบายนี้ ข้าพเจ้าได้บูชาขัยญ ชื่อนิรัคคพะ (มีลั้มสลักอันออกแล้ว เพราะได้บริจาศสมบัติของตนทั้งหมด) อันบริสุทธ ๓ อย่างนี้ ละร่างมนุษย์แล้ว เป็นผู้เสมอกับพระอินทร์ ร่ำนมัยอยู่ในเทวบุรี ข้าแต่ท่านพระมุณี บุคคลเมื่อหวังอายุ วรรณะ สุขะ พละ และรูปอันประณีต พึงตั้งข้าวและน้ำที่ปรุงแต่งดีแล้วเป็นอันมาก ถวายแด่พระพุทธเจ้าผู้มีพระทัยไม่ข้องเกี่ยวอะไร ๆ ไม่ว่าในโลกนี้หรือโลกหน้า ไม่มีผู้ประเสริฐสุดหรือเสมอด้วยพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าถึงแล้วซึ่งความเป็นผู้ควรบูชาอย่างยิ่ง ในบรรดาผู้ควรบูชาทั้งหลาย สำหรับชนผู้ต้องการบุญ ผู้แสวงผลอันไพบูรณ์.

พระเถระรู้ว่า เทวบุตรนั้นซึ่งกำลังกล่าวอยู่อย่างนั้นแล มีจิตสบาย มีจิตอ่อน มีจิตปราศจากนิวรณ์ มีจิตรื่นเริง และมีจิตเลื่อมใส จึงได้ประกาศสัจจะทั้งหลาย เวลาจบ

ลัจจะ เทวบุตรนั้นก็ตั้งอยู่ในโศดาปัตติผล ลำดับนั้น พระเถระกลับมามนุษยโลก ได้กราบทูลความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ตามทำนองที่ตนและเทวบุตรกล่าวแล้วนั้นแล พระศาสดาทรงทำความนั้นให้เป็นอัฐุปัตติเหตุเกิดเรื่อง ทรงแสดงธรรมแก่บริษัทที่ประชุมกัน เทศนานั้นได้เป็นประโยชน์แก่มหาชน แล.

จบอรรถกถาพุทธวิมาน

ปายาสิกวรรคที่ ๖

๑. ปฐมอคาริยวิมาน

ว่าด้วยอคาริยวิมานที่ ๑

พระมหาโมคคัลลานเถระ ได้ถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๖๕] สวณจิตรลดาวันเป็นนระประเสริฐสูงสุดของทวยเทพชั้นไตรทศ ส่องแสงสว่างไสว ฉับใด วิมานของท่านนี้ก็มีอุปมาฉนั้น ส่องแสงสว่างไสวอยู่ในอากาศ ท่านบรรลुเทวฤทธิ์มีอำนาจมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และส่องแสงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้น ถูกพระโมคคัลลานเถระถามแล้วดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมมีผลอย่างนี้ว่า

ในมนุษยโลก ข้าพเจ้าและภรรยา อยู่ครองเรือน เป็นคู่อู่ข้าวอู่น้ำ มีจิตเลื่อมใส ได้บริจาคข้าวและน้ำอย่างไพบูลย์โดยเคารพ เพราะบุญนั้นข้าพเจ้าจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบปฐมอคาริยวิมาน

อรรถกถาปฐมอการิวิมาน

ปฐมอการิวิมาน มีคาถาว่า ยถา วन्हิ จิตฺตลตฺ ปภาสติ เป็นต้น. ปฐมอการิวิมาน นั้น เกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ตระกูล [ครอบครัว] หนึ่ง ในกรุงราชคฤห์ เป็นผู้เลื่อมใสทั้งสองฝ่าย พรั่งพร้อมด้วยศีลและจรรยา เป็นดุษบ่อน้ำของภิกษุและภิกษุณีทั้งหลาย ทั้งสองภริยาสามีนั้นอุทิศเบื่องหน้าต่อพระรัตนตรัย ทำบุญจนตลอดชีวิต จุติกจากภพนั้นแล้ว ไปบังเกิดในชั้นดาวดึงส์ เทพทั้งสองนั้น เสวยทิพยสมบัติในดาวดึงส์นั้น. คำอื่นนั้น ฟังทราบ ตามนัยที่กล่าวมาแล้วในหนหลังแล.

พระเถระถามว่า

จิตรลดาวัน อุทยานอันประเสริฐสูงสุด ของเหล่าเทพชั้นไตรทศ ย่อมส่องรัศมี จันใด วิมานของท่านนี้ ก็อุปมาจันนั้น ส่องรัศมีอยู่ในอากาศ.

ท่านบรรลุตเวฤทธิ มีอานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไร เพราะบุญอะไรท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ [ตอบ] ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ในมนุษยโลก ข้าพเจ้ากับภริยา อยู่ครองเรือน เป็นดุษบ่อน้ำ มีจิตเลื่อมใสแล้ว เมื่อบริจาคข้าวน้ำได้ถวายทานอย่างไพบูลย์ โดยเคารพ.

เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโภคะทุกอย่างที่น่ารัก จึงเกิดแก่ข้าพเจ้า.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ข้าพเจ้าขอบอกท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้าได้ทำบุญใด เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาปฐมอการิวิมาน

๒. ทุติยอการิยวิมาน

ว่าด้วยอการิยวิมานที่ ๒

พระมหาโมคคัลลานเถระ ได้ถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๖๖] สวณจิตรลดาวันเป็นนะประเสริฐสูงสุดของทวยเทพชั้นไตรทศ ส่องแสงสว่างไสว จันใด วิมานของท่านนี้ก็อุปมาฉันนั้น ส่องแสงสว่างไสวอยู่ในอากาศ ท่านบรรลุนิพพาน มีอานุภาพมาก ครั่งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ.

เทพบุตรนั้น ถูกพระโมคคัลลานเถระถามแล้วดีใจ จึงพยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ในมนุษย์โลก ข้าพเจ้าและภรรยาอยู่ครองเรือน เป็นดุษฎีบูชาข้าวบ่อน้ำ มีจิตเลื่อมใส เมื่อบริจาคข้าวน้ำ ได้ถวายทานอย่างไพบุลย์ โดยเคารพ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีวรรณะอย่างนี้ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบทุติยอการิยวิมาน

อรรถกถาทุติยอการิยวิมาน

ทุติยอการิยวิมาน. มีความว่า ยถา วन्ह จิตฺตลตฺ เป็นต้น. ในทุติยอการิยวิมานนั้น อรรถกถาปตีติ เหตุเกิดเรื่อง ก็เช่นเดียวกับปฐมอการิยวิมาน แล.

พระเถระถามว่า

จิตรลดาวัน อุทยานอันประเสริฐสูงสุด ของทวยเทพชั้นไตรทศ ย่อมส่องรัศมีจันใด วิมานนี้ของท่านก็อุปมาฉันนั้น ส่องรัศมีอยู่ในอากาศ.

ท่านบรรลุตวฤทธิ มีอานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไรท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ในมนุษย์โลก ข้าพเจ้ากับภริยา อยู่ครองเรือน เป็นคู่จอบ่น้ำ มีจิตเลื่อมใสแล้ว เมื่อบริจาคข้าวน้ำได้ถวายทานอย่างไพบูลย์โดยเคารพ.

เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโภคะทุกอย่างที่น่ารัก จึงเกิดแก่ข้าพเจ้า.

เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของข้าพเจ้า จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาพุทธยอคาริยวิหาร

๓. ผลทายกวิมาน

ว่าด้วยผลทายกวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระ ได้ถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๖๗] วิมานแก้วมณีนี้สูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๙๐๐ มีเสาแก้วไพฑูรย์ ปลูกด้วยเครื่องลาดอันสวยงาม ท่านนั่ง ตัม กินในวิมานนั้น อนึ่ง พินทิพย์บรรเลงไพเราะ เทพอัปสรชั้นไตรทศ ๖๔,๐๐๐ ล้วนแต่ผู้ชำนาญศิลป์พากันมาฟ้อนรำขับร้องให้บันเทิงใจ ท่านบรรลुเทวฤทธิ์ มีอานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้น ถูกระโมคคัลลานเถระถามแล้วดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ผู้มีจิตเลื่อมใส เมื่อถวายก็ถวายผลมะม่วงในหม้อภิกษุผู้ปฏิบัติตรง ย่อมได้ผลอันไพบุลย์ ผู้นั้นแลไปสู่สวรรค์ บันเทิงอยู่ในสวรรค์ชั้นไตรทิพย์ เสวยผลบุญอันไพบุลย์ ข้าแต่ท่านมหาโมณี ก็อย่างนั้นเหมือนกัน ข้าพเจ้าได้ถวายผลมะม่วง ๔ ผล.

เพราะเหตุนี้แล มนุษย์ผู้ต้องการความสุข ปรรณาคความสุข อันเป็นทิพย์ หรือปรรณาคความสวยงามของมนุษย์ ควรถวายผลไม้เป็นนิตย์ทีเดียว.

เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีวรรณะเช่นนี้ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบผลทายกวิมาน

อรรถกถาผลทายกวิมาน

ผลทายกวิมาน มีคาถาว่า **อุจฺจมิทํ มณฺญญํ** เป็นต้น. ผลทายกวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น พระเจ้าพิมพิสารเกิดความอยากจะได้ผลมะม่วง ในเวลาที่มีใช้ฤดูมะม่วง ท้าวเธอตรัสกะพนักงานเฝ้าสวนว่า พนายเอ๋ย ข้าเกิดอยากกินผลมะม่วงขึ้นมาแล้ว เพราะฉะนั้น เจ้าจงนำมะม่วงมาให้ข้าที่เถิด. เจ้าพนักงานกราบทูลว่า ข้าแต่ท้าวะ ขณะนี้มะม่วงทั้งหลายยังไม่มีผล พระเจ้าข้า แต่ถ้าหากพระองค์จะโปรดรอคอยชั่วเวลาสักเล็กน้อย ข้าพระบาทก็จะทำให้มันออกผลให้ได้ ไม่นานเลย พระเจ้าข้า. ตรัสว่า ดีสิ พนายลงมือทำอย่างนั้นเลย. พนักงานเฝ้าสวนก็ไปสวน เอาดินละเอียดที่โคนต้นมะม่วงออกไปแล้ว เกลี่ยดินละเอียดเช่นนั้นลงใหม่ รดน้ำลงตรงนั้นจนต้นมะม่วงสลัดใบ ไม่นานนัก ครั้นแล้ว ก็เอาดินละเอียดนั้นออกไป เกลี่ยดินละเอียดตามปกติ ผสมกับกากมะปรางแล้วใส่น้ำรสหวานลงไป. ครั้นนั้น ไม่นานเลย ต้นมะม่วงทั้งหลายก็ออกช่อตามกิ่ง ตูมแล้วก็บาน ออกผลดิบอ่อนแล้วก็แก่ ในต้นมะม่วงเหล่านั้น ต้นหนึ่ง ก็สุกก่อน ๔ ผล มีสีแดงเรื่อดังผงชาด มีกลิ่นรสหอมหวาน.

พนักงานเฝ้าสวนนั้น ก็ถือผลมะม่วงเหล่านั้นเดินไปถวายพระราชา ระหว่างทาง พบท่านพระมหาโมคคัลลานะ กำลังบิณฑบาตคิดว่า มะม่วงเหล่านี้ เป็นผลไม้ชั้นยอด จำเราจักถวายพระผู้เป็นเจ้าเสียเถิด พระราชาจะทรงชม่า หรือเนรเทศเราก็คงตามที. เพราะว่า เมื่อเราถวายพระราชา ก็จะมีผลเล็กน้อยเพียงค่าตอบแทนในปัจจุบัน แต่เมื่อเราถวายพระผู้เป็นเจ้าแล้ว จักมีผลไม่มีประมาณ ทั้งปัจจุบันทั้งภายหน้า ครั้นคิดอย่างนี้แล้ว ก็ถวายผลมะม่วงเหล่านั้นแก่พระเถระ แล้วเข้าไปกราบทูลเรื่องนั้นถวายแด่พระราชา. พระราชาทรงสั่งราชบุรุษว่า พนายพวกเจ้าจงสอบสวน อย่างเป็นที่บุรุษผู้นี้กล่าวก่อน. ส่วนพระเถระ นำผลมะม่วงเหล่านั้น น้อมถวายแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า. ในผลมะม่วงเหล่านั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทานแก่ท่านพระสารีบุตรผล ๑ ท่านพระมหาโมคคัลลานะผล ๑ ท่านพระมหากัสสปะผล ๑ เสดยเองผล ๑ พวกราชบุรุษจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระราชา

พระราชาทรงสดับเรื่องนั้นแล้ว ทรงปลื้มพระทัยว่า บุรุษผู้นี้เป็นบัณฑิต ที่ยอมสละชีวิตตนชวนถวายแด่บุญ แล้วพระราชทานบ้านส่วยตำบล ๑ และผ้าผ่อนเครื่องประดับ เป็นต้นแก่เขาแล้วตรัสว่า พนาย เจ้าชวนถวายบุญ ด้วยการถวายผลมะม่วงเป็นทาน เจ้า

จึงให้ส่วนบุญจากทานนั้นแก่เราบ้างสิ. เขากราบทูลว่า ข้าแต่ท้าว ข้าพระบาท ขอถวายโปรดทรงรับส่วนบุญ ตามสมควรเถิด พระเจ้าข้า. ต่อมาพนักงานเฝ้าสวน ก็ตายไปเกิดในเหล่าเทพชั้นดาวดึงส์ วิมานทอง ๑๖ โยชน์ ประดับด้วยห้องโถง ๗๐๐ ก็บังเกิดแก่เขา. ท่านพระมหาโมคคัลลานะพบเทพบุตรนั้นแล้วถามว่า

วิมานเสาศกัณฐีสูงขนาด ๑๖ โยชน์ โดยรอบ มีห้องโถง ๗๐๐ โอฟารล้วนเสาศกัณฐี ปลูกด้วยเครื่องลาดอันสวยงาม ท่านนั่งดื่ม และกิน อยู่ในวิมานนั้น พินทิพย์บรรเลงไพเราะ เหล่าเทพกัญญา ชั้นไตรทศ ๖๔,๐๐๐ ล้วนแต่ผู้ชำนาญศิลป์ พากันพ้อนรำขับร้อง ทำความบันเทิงอย่างโอฟาร. ท่านบรรลุมหาความสุขแล้วมีอานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

บุคคลผู้มีใจเลื่อมใสในท่านผู้ปฏิบัติตรง เมื่อถวายทานก็เป็นผู้ถวายผลไม้มีย่อมได้ผลอันไพบูรณ์. ผู้ถวายผลไม้นั้น ถึงสวรรค์แล้ว ก็บันเทิงในสวรรค์ชั้นไตรทิพย์ และเสวยผลบุญอันไพบูรณ์.

ข้าแต่ท่านมหา牟尼 ข้าพเจ้าก็อย่างนั้นเหมือนกัน ได้ถวายผลมะม่วง ๔ ผล.

เพราะฉะนั้น มนุษย์ผู้ต้องการสุข หรือปรารถนาสุขทิพย์ หรือปรารถนาความสวยงามของมนุษย์ ก็ควรถวายผลไม้มิเป็นนิตย์ทีเดียว.

เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ข้าพเจ้าขอบอกท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้าได้ทำบุญใด เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอานุภาพมากอย่างนี้ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาผลทายกวิมาน

๔. ปฐมอุปัฏฐายทวยกวิมาน

ว่าด้วยปฐมอุปัฏฐายทวยกวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระ ถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๖๘] พระจันทร์ส่องแสงสว่าง อยู่ในนภากาศ อันปราศจากเมฆฝนฉนใด วิมานของท่านนี้ก็ฉนน ส่องแสงสว่างอยู่ในอากาศ ท่านบรรลุตวฤทธิ มีอานุภาพมาก ครั้งเป็นมนุษย์ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถุกพระโมคคัลลานเถระถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าและภรรยา เมื่อยังอยู่ในมนุษยโลกได้ถวายที่อยู่แก่พระอรหันต์ มีจิตเลื่อมใส เมื่อบริจาคข้าวและน้ำ ได้ถวายทานอันไพบุลย์เป็นอันมากโดยเคารพ.

เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบปฐมอุปัฏฐายทวยกวิมาน

อรรถกถาปฐมอุปัฏฐายทวยกวิมาน

ปฐมอุปัฏฐายทวยกวิมาน มีคาถาว่า จนุโท ยถา วิคตพลาหเก นเก เป็นต้น. ปฐมอุปัฏฐายทวยกวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่พระเวฬุวันวิหาร กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่ง จำพรรษา ณ วัดใกล้หมู่บ้าน ออกพรรษาปวารณาแล้ว ก็เดินทางไปกรุงราชคฤห์ เพื่อถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า ระหว่างทางก็เข้าไปยังหมู่บ้านตำบลหนึ่ง เวลาเย็น แสงวหา

ที่อยู่ พบอุบาสกผู้หนึ่งจึงถามว่า ท่านอุบาสก หมู่บ้านนี้มีที่พอบรรพชิตอยู่ได้บ้างไหม. อุบาสกมีจิตเลื่อมใสอยู่แล้วจึงไปบ้านพร้อมกับภริยา นิมนต์แล้วกำหนดที่พอบพระเถระอยู่ได้ ตกแต่งอาสนะในที่นั้น วางน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้าแล้ว นิมนต์ให้เข้าไป เมื่อพระเถระกำลังล้างเท้า ก็จุดประทีป ปูเครื่องลาดบนเตียงถวายและนิมนต์ฉันวันพรุ่งนี้ วันรุ่งขึ้นก็ให้พระเถระฉันและถวายก้อนน้ำอ้อยงาบ เพื่อใส่น้ำดื่ม เดินไปส่งพระเถระแล้วก็กลับ ต่อมาอุบาสกนั้น ก็ตายพร้อมกับภริยา ไปบังเกิดในวิมานทอง ๑๒ โยชน์ที่ภพดาวดึงส์. ท่านพระมหาโมคคัลลานะ จึงสอบถามเทพบุตรนั้น ด้วยสองคาถาว่า

ดวงจันทร์โคจรอยู่ในอากาศ ส่องแสงกระจ่างในท้องฟ้า ที่ปราศจากพลาห
[เมฆฝน] ฉันทใด วิมานนี้ของท่าน ก็เปรียบฉันทนั้น ตั้งอยู่ในอากาศส่องรัศมีอยู่ ท่าน
บรรลुเทวฤทธิ์แล้ว มีอานุภาพมาก ครั่งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไร เพราะ
บุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุก
ทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ในมนุษย์โลก ข้าพเจ้ากับภริยาได้ถวายที่อยู่อาศัยแก่พระอรหันต์ มีจิตเลื่อมใส
แล้ว เมื่อบริจาคข้าวน้ำได้ถวายทานอย่างไพบุลย์ โดยเคารพ.

เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่
ข้าพเจ้า ฯลฯ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาปฐมอุปัชฌายกวิมาน

๕. ทุติยอุปัฏฐกวิมาน

ว่าด้วยทุติยอุปัฏฐกวิมาน

พระมหาโมคคัลลานะเถระ ได้ถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๖๕] พระอาทิตย์ส่องแสงสว่างอยู่ในนภากาศ อันปราศจากเมฆฝน ลันได ฯลฯ พวกเราคือข้าพเจ้าและภรรยา เมื่อยังอยู่ในมนุษยโลก ได้ถวายที่อยู่แก่พระอรหันต์ มีจิตเลื่อมใส เมื่อบริจาคข้าวและน้ำได้ถวายทานอย่างไพบูลย์โดยเคารพ.

เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีวรรณะอย่างนี้ ฯลฯ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบทุติยอุปัฏฐกวิมาน

อรรถกถาทุติยอุปัฏฐกวิมาน

ทุติยอุปัฏฐกวิมาน มีคาถาว่า สุริโย ยถา วิคตพลาหเก นเก เป็นต้น. ทุติยอุปัฏฐกวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ภิกษุเป็นอันมาก จำพรรษาวัดใกล้หมู่บ้าน พวกเขากันเดินทางหมายกรุงราชคฤห์ เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า เวลาเย็นก็มาถึงหมู่บ้าน ตำบลหนึ่ง. คำที่เหลือ ก็เช่นเดียวกับวิมานก่อน.

ท่านพระมหาโมคคัลลานะ สอบถามว่า

ดวงอาทิตย์โคจรไปในอากาศ ส่องแสงสว่างในท้องฟ้า ที่ปราศจากพลาหก [เมฆฝน] ลันได วิมานนี้ของท่าน ก็เปรียบฉันนั้น ฯลฯ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

วิมานนี้พึงทำให้พิสดารเหมือนวิมานก่อนในหนหลัง. แม้ในคานานั้น ก็กล่าวไว้แล้ว

ั้งัน.

จบอรรถกถาทุติยอุปัสนายกวิมาน

๒. ภิกขาทายกวิมาน

ว่าด้วยภิกขาทายกวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระ ได้ถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๗๐] วิมานแก้วมณีของท่านนี้สูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๙๐๐ มีเสาแก้วไพฑูรย์ ปลูกด้วยเครื่องลาดอันสวยงาม ท่านบรรลุตเวฤทธิ มีอานุภาพมาก ฯลฯ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้น ถูกพระโมคคัลลานเถระถามแล้วดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ ข้าพเจ้าได้เห็นภิกษุลำบากกาย หิวโหย ในกาลนั้น ข้าพเจ้าจัดกับข้าวอย่างหนึ่ง ถวายพร้อมด้วยข้าวสวย เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบภิกขาทายกวิมาน

อรรถกถาภิกขาทายกวิมาน

ภิกขาทายกวิมาน มีคาถาว่า อัจจุสมิโท มณีนุถัม วิมานัม เป็นต้น. ภิกขาทายกวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่ง เดินทางไกลเข้าไปบิณฑบาตยังหมู่บ้านตำบลหนึ่ง ยืนใกล้ประตูเรือนหลังหนึ่ง. บุรุษผู้หนึ่งในเรือนหลังนั้น ล้างมือทำแล้วนั่งลงหมายจะบริโภคน้ำโภชนะ ที่เขาจัดโภชนะมาเพื่อตน เมื่อเห็นภิกษุนั้น ก็เกลี้ยข้าวสวยในภาชนะของตน ลงในบาตรของภิกษุนั้น แม้ภิกษุนั้นจะบอกว่า ให้แต่ส่วนเดียวเถิด แต่ก็เกลี้ยลงหมดเลย ภิกษุนั้นอนุโมทนาแล้วก็กลับไป. บุรุษผู้นั้นกำลังระลึกว่า เราไม่กินเอง แต่ถวายข้าวสวยนั้นแก่ภิกษุผู้หิวจัด ก็ได้ปีติโสมนัส

อันโอฬาร ต่อมา เขาตาย ก็ไปบังเกิดในวิมานทอง ๑๒ โยชน์ ในภพชั้นดาวดึงส์ ท่าน
พระมหาโมคคัลลานะเที่ยวเทศจาริกไป พบเทพบุตรนั้นรุ่งโรจน์ด้วยเทวฤทธิ์ยิ่งใหญ่ จึง
สอบถามด้วยสองคาถานี้ว่า

วิมานเสาศกัณฐีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๗๐๐ โอฬาร ล้วนเสาศกัณฐี
แก้วไพฑูรย์ ปลูกด้วยเครื่องลาดอันงามดี ท่านบรรลุมะกัทธิแล้วมีอาณูภาพมาก
 ฯลฯ และวรรณะของท่านก็สว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ ข้าพเจ้าพบภิกษุ ที่ลำบากกาย หิวโหย จึงปรุง
กับข้าวอย่างหนึ่ง โดยถวายพร้อมกับข้าวสวดยในเวลานั้น. เพราะบุญนั้น วรรณะ
ของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ ฯลฯ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เมื่อเทพบุตรนั้นประกาศสุจริตกรรมของตนอย่างนี้แล้ว พระมหาเถระจึงแสดงธรรม
แก่เทพบุตรนั้นพร้อมกับบริวาร แล้วกลับมามนุษยโลก กราบทูลเรื่องนั้นถวายแด่พระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า พระศาสดาทรงทำเรื่องนั้นเป็นอัฐกัปอดีตเหตุเกิดเรื่องแล้ว ทรงแสดง
ธรรมแก่มหาชนที่ประชุมกัน เทศนานั้นก็ได้เกิดประโยชน์แก่มหาชนแล.

จบอรรถกถาภิกขาทายกวิมาน

๗. ยวपालกวิมาน

ว่าด้วยยวपालกวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระ ได้ถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๗๑] วิมานแก้วมณีของท่านนี้ ฯลฯ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้น ถูกพระโมคคัลลานเถระถามแล้วดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ ข้าพเจ้าเป็นคนเฝ้านาข้าวเหนียว ได้เห็นภิกษุผู้ปราศจากกิเลสประดุจธูติ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว มีความเลื่อมใส จึงได้แบ่งขนมสดถวายท่านด้วยมือของตน ครั้นแล้วจึงบันเทิงอยู่ในสวนนั้นทวัน เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบยวपालกวิมาน

อรรถกถายวपालกวิมาน

ยวपालกวิมาน มีคำถาว่า อุกุจมิทํ มณิณฺณํ วิมานํ เป็นต้น. ยวपालกวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร กรุงราชคฤห์ เด็กเข็ญใจคนหนึ่งเฝ้านาข้าวเหนียว. วันหนึ่ง เขาได้ขนมสดอย่างหนึ่งสำหรับเป็นอาหารมือเช้า คิดว่าไปนาแล้วจึงจักกิน ถือนขนมสดนั้นเดินไปนาข้าวเหนียว นั่งลงใกล้โคนไม้ ขณะนั้น พระเถระชฌาสพรูปหนึ่งเดินทางมาถึงที่นั่นในเวลากระชั้นชิด เข้าไปยังโคนไม้ที่เด็กเฝ้านาข้าวเหนียวนั้นอยู่. เด็กเฝ้านาข้าวเหนียวดูเวลาแล้วถามว่า ท่านได้อาหารแล้วหรือขอรับ พระเถระก็นิ่ง เขารู้ว่า ท่านยังไม่ได้ฉัน จึงกล่าวว่า ท่านขอรับใกล้เวลาแล้ว ท่านไปเที่ยวบิณฑบาตฉันไม่ได้แล้วละ โปรดฉันขนมสดนี้ อนุเคราะห์กระผมเถิด แล้วถวายขนมสด

นั้นแก่พระเถระ. พระเถระเมื่อจะอนุเคราะห์เด็กนั้น ก็ฉันขนมสดนั้น ทั้งที่เขาเห็นอยู่ อนุโมทนาแล้วก็จากไป. แม้เด็กนั้นก็มิจิตเลื่อมใส่ว่า เราเมื่อถวายขนมสดเป็นทานแก่ ภิกษุเช่นนี้ ชื่อว่าถวายดีแล้วหนอ ต่อมา เขาก็ตายไปบังเกิดในวิมานภพดาวดึงส์ โดยนัย ที่กล่าวมาแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงสอบถามเทพบุตรนั้น ด้วยคาถาหลายคาถา ว่า

วิมานเสาแก้วมณีนีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๗๐๐ โอรพาร มีเสา
แก้วไพฑูรย์ ลาดด้วยเครื่องลาดอันงามดี.

ท่านนั่งดื่มและกินอยู่ในวิมานนั้น พิณพิพม์บรรเลงไพเราะ และเหล่าเทพกัญญา
ชั้นไตรทศจำนวน ๖๔,๐๐๐ นาง ก็เป็นผู้ดี ล้วนชำนาญศิลป์พ้องรำจับร้อง ทำความ
บันเทิงอย่างโอพาร.

ท่านบรรลुเทวฤทธิ์แล้วมีอำนาจมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไร
ไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่าง
ไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ ข้าพเจ้าได้เป็นคนเฝ้านาข้าวเหนียว ได้เห็นพระ
ภิกษุผู้ปราศจากกิเลสประดุจธูติ ผ่องใส ไม่มัวหมอง ก็เลื่อมใส ได้แบ่งขนมถวายแก่
ท่านด้วยมือตนเอง ครั้นถวายขนมส่วนหนึ่งแล้ว ก็บันเทิงอยู่ในนั้นทนวัน.

เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่
ข้าพเจ้า และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอำนาจมาก ข้าพเจ้าขอบอกท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้า
ได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของ
ข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถายวปาลกวิมาน

๘. ปฐมกุณฑลวิมาน

ว่าด้วยกุณฑลวิมานที่ ๑

พระมหาโมคคัลลานเถระ ได้ถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๗๒] ท่านแต่องค์ ทรงมาลัย ทรงพัสดราภรณ์สวย ใส่ตุ้มหูอันงาม แต่งผมและ
หมวดเรียบริ้ว สวมอาภรณ์ประดับมือ เรืองยศ อยู่ในวิมานทิพย์ ดุจพระจันทร์
หนึ่ง พิลทิพย์ก็บรรเลงไพเราะ เทพอัปสรชั้นไตรทศจำนวน ๖๔,๐๐๐ ก็เป็นผู้ดี
ล้วนชำนาญศิลป์พากันมาฟ้อนรำขับร้องทำให้บันเทิงใจ ท่านบรรลुเทวฤทธิ์ มี
อานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมี
อานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้น ถูกพระโมคคัลลานเถระถามแล้วดีใจ พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในหมู่มนุษย์ ข้าพเจ้าได้เห็นสมณะทั้งหลายผู้มีศีล มี
วิชาและจรณะพร้อมพร้อม มียศ เป็นพหูสูต บรรลุธรรมที่สิ้นค้นหา มีจิตเลื่อมใส
เมื่อบริจาคข้าวและน้ำ ได้ถวายทานอย่างไพบูลย์ โดยความเคารพ เพราะบุญนั้น
ข้าพเจ้า จึงมีวรรณะเช่นนี้ ฯลฯ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบปฐมกุณฑลวิมาน

อรรถกถาปฐมกุณฑลวิมาน

ปฐมกุณฑลวิมาน มีคาถาว่า อลงกโต มालยโร สุวตฺโถ เป็นต้น. ปฐมกุณฑลวิมาน
นั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันวิหาร กรุงสาวัตถี. สมัยนั้น ท่านพระ

อัครสาวกทั้งสองพร้อมด้วยบริวาร เทียวจาริกไปในแคว้นกาสี เวลาพระอาทิตย์ตก ก็ถึงวิหารแห่งหนึ่ง. อุบาสกผู้หนึ่งในโคจรคาม [หมู่บ้านที่พระเทียวบิณฑบาต] ของวิหารนั้น ได้ยินเรื่องนั้นแล้ว ก็ไปหาพระเถระไว้แล้ว น้อมน้ำล้างเท้า น้ำมันทาเท้า เตียงตั้งเครื่องปูลาด และเครื่องประทีป นิมนต์ฉันวันพรุ่งนี้ รุ่งขึ้นก็ถวายมหาทาน พระเถระทำอนุโมทนา แก่อุบาสกนั้นแล้วก็จาริกต่อไป ต่อมา อุบาสกนั้นก็ตายไปบังเกิดในวิมานทอง ๑๒ โยชน์ ในภพดาวดึงส์ ท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงสอบถามเทพบุตรนั้น ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ท่านแต่งองค์ ทรงมัลลย์ มีพัสดราภรณ์สวย ใส่ตุ้มหูงาม แต่งผมและหมวด
เรียบร้อย สวมอาภรณ์ประดับมือ มียศ [เกียรติและบริวาร] อยู่ในวิมานทิพย์ เหมือน
พระจันทร์ พิณทิพย์ก็บรรเลงเพราะ และเหล่าเทพกัญญาชั้นไตรทศจำนวน ๖๔,๐๐๐
ก็เป็นผู้ดี ล้วนชำนาญศิลปะพากันมาฟ้อนรำขับร้องทำความบันเทิงอย่างโอฬาร.

ท่านบรรลุเทวฤทธิ์แล้วมีอำนาจมาก ครั่งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไร
ไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่าง
ไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ครั่งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ ข้าพเจ้าเห็นสมณะทั้งหลายมีศีล มีวิชาและ
จรรยาพร้อม มียศ เป็นพหูสูต เข้าถึงธรรมที่สันต์ค้นหา ก็มีจิตเลื่อมใส เมื่อ
บริจาคข้าวน้ำ จึงได้ถวายทานอย่างไพบูลย์ โดยเคารพ เพราะบุญนั้น วรรณะของ
ข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโกละทุกอย่างที่น่า
รัก ฯลฯ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของข้าพเจ้า
จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาปฐมกุณฑลวิมาน

๙. ทุติยคุณทลีวิมาน

ว่าด้วยคุณทลีวิมานที่ ๒

พระมหาโมคคัลลานเถระ ได้ถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๗๓] ท่านแต่งองค์ทรงมาลัย มีพัศตราภรณ์สวยงาม ฯลฯ ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่าง
นี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้น ถูกพระโมคคัลลานเถระถามแล้วดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในหมู่มนุษย์ ข้าพเจ้าได้เห็นสมณะล้วนแต่ดี ฯลฯ ข้าพเจ้า
จึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ฯลฯ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุก
ทิศ.

จบทุติยคุณทลีวิมาน

อรรถกถาทุติยคุณทลีวิมาน

ทุติยคุณทลีวิมาน มีคาถาว่า อลงกโต มลยธโร สุวตฺโถ เป็นต้น. ทุติยคุณทลีวิมาน
นั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันวิหาร กรุงสาวัตถี. สมัยนั้น ท่านพระ
อัครสาวกทั้งสอง เทียวจาริกไปในแคว้นกาสิ. คำตั้งว่ามาเป็นต้นทั้งหมด ก็เช่นเดียวกับ
วิมานก่อนนั้นแหละ.

ท่านพระมหาโมคคัลลานะถามว่า

ท่านแต่งองค์ ทรงมาลัย ทรงพัศตราภรณ์อันสวย ต้มหูงาม แต่งผมและหนวด
เรียบร้อย สวมเครื่องประดับมือ มียศ อยู่ในวิมานทิพย์เหมือนพระจันทร์.

พิณทิพย์บรรเลงไพเราะ และเหล่าเทพกัญญาชั้นไตรทศจำนวน ๖๔,๐๐๐ ก็เป็นผู้ดี ล้วนชำนาญศิลป์ พากันมาพ้องรำจับร้อง ทำความบันเทิงอย่างโอฬาร ท่านบรรลुเทวฤทธิ์แล้วมีอานุภาพมาก ฯลฯ และวรรณของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ ข้าพเจ้าเห็นสมณะทั้งหลาย ล้วนแต่ดี มีวิชา และจรรยาพร้อม มียศ เป็นพหูสูต มีศีลผ่องใส มีจิตเลื่อมใส เมื่อบริจาคข้าวน้ำ ได้ถวายทานอย่างไพบุลย์ โดยเคารพ.

เพราะบุญนั้น วรรณของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า ฯลฯ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาทุติยกุณฑลวิมาน

๑๐. อุตตรวิมาน

ว่าด้วยอุตตรวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระ ได้ถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๗๔] สภาใดของท่านนี้ก็อุปมาด้วยสภานั้น ส่องแสงสว่างอยู่ในอากาศ ท่านบรรลุนิเวศน์ มีอานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไรท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวาระของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้น ถูพระโมคคัลลานเถระถามแล้วดีใจ ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในหมู่มนุษย์ ข้าพเจ้าเป็นมาณพรับใช้ของพระยาปายาสี ได้ทรัพย์มาแล้ว ได้กระทำการแจกจ่าย อนึ่ง ท่านผู้มีศีลทั้งหลาย เป็นที่รักของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามีจิตเลื่อมใส เมื่อบริจาคข้าวและน้ำได้ถวายทานอันไพบุลย์ โดยเคารพ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีวาระเช่นนี้ ฯลฯ และวาระของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอุตตรวิมาน

อรรถกถาอุตตรวิมาน

อุตตรวิมาน มีคาถาว่า ยา เทวราชสุส สภา สุธมฺมา เป็นต้น. อุตตรวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าปรินิพพาน แจกพระธาตุกันแล้ว พระสภุชทั้งหลาย ถูกสถาปนาไว้ในนครนั้น ๆ ครั้นพระมหาเถระมีพระมหากัสสปะเป็นประมุข คัดเลือกพระเถระอรหันต์

เพื่อสังคายนาพระธรรมวินัยแล้ว และเมื่อพระเถระอื่น ๆ กับบริษัทของตน ๆ อยู่ในที่นั้น ๆ จนเข้าพรรษา ท่านพระกุมารกัสสปะพร้อมกับภิกษุ ๕๐๐ รูป มาถึงเสตัพพนคร อยู่ ณ สีลปาวัน ครั้งนั้น พระยาปายาสี [เจ้าเมืองเสตัพพะ] ฟังว่าพระเถระอยู่ในที่นั้น มีหมู่ชนเป็นอันมากแวดล้อมแล้ว เข้าไปหาพระเถระ ทำปฏิสันถารกันแล้วก็นั่งลง ประกาศทิฏฐิความเห็นของตนว่า ตนเองไม่เชื่อว่าโลกนี้โลกหน้ามี ไม่เชื่อว่าสวรรค์นรกมี พระเถระได้แก้ความเห็นผิดนั้นให้แก่พระยาปายาสี เมื่อจะประกาศว่า ปรโลก [โลกอื่น] มี ด้วยอุปมาและอุทาหรณ์มีพระจันทร์และพระอาทิตย์เป็นต้น ก็แสดงเหตุผลต่าง ๆ ดังที่ได้จารึกไว้ในปายาสีสูตร อันวิจิตรด้วยนัยต่าง ๆ ประดับด้วยเหตุและอุปมาமாகอย่าง สามารถเปลื้องปมมิจนาทิฏฐิความเห็นผิดออกได้ ทำพระยาปายาสีนั้นให้ดำรงอยู่ในทิฏฐิสัมปทา คือถึงพร้อมด้วยความเห็นชอบ.

พระยาปายาสีนั้น เมื่อมีทิฏฐิความเห็นถูกต้องหมดจดแล้ว เวลาให้ทานแก่สมณพราหมณ์คนยากไร้คนเดินทางไกลเป็นต้น ก็เพียงให้แต่ของปอน ๆ คือข้าวปลายเกเรียนกับน้ำส้มพะอุม พอกินได้พอได้รองท้องพอได้แก้หิว เมื่อให้จีวรและผ้าผ่อนก็ให้แต่เพียงผ้าเนื้อหยาบ เพราะตนมีอหยาตัยไมโอพาร [คือใจแคบ] ดังนั้น จึงให้ทานโดยไม่เคารพ ครั้นแตกกายทำลายขันธ ก็เข้าถึงหมู่เทพชั้นต่ำ คือเป็นสหายของเหล่าเทพชั้นจาตุมาหาราช [ต่ำสุดในสวรรค์ ๖ ชั้น]. ส่วนมาณพชื่ออุตตระ ผู้จัดการในกิจใหญ่กิจน้อยของพระยาปายาสีนั้น ได้เป็นผู้ชวนชวายเป็นทาน แม้เครื่องจตุปัจจัยคืออาหารข้าวน้ำจีวรผ้าผ่อนต่าง ๆ มิใช่เป็นของเขา แต่เขาก็ได้ชวนชวายเป็นทานเหล่านั้นโดยเคารพ อุตตระมาณพเมื่อตายไป ก็ได้เข้าถึงหมู่เทพชั้นดาวดึงส์ซึ่งอยู่สูงกว่าพระยาปายาสีผู้เป็นเจ้าของปัจจัยแห่งทานนั้น. วิมาน ๑๒ โยชน์ก็ได้บังเกิดแก่เขา อุตตรเทพบุตร เมื่อจะประกาศความกตัญญู จึงเข้าไปหาท่านพระกุมารกัสสปะพร้อมทั้งวิมาน ลงจากวิมานแล้ว ให้อำนาจพระเถระด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ยืนประคองอัญชลีอยู่. พระเถระจึงสอบถามอุตตรเทพบุตรนั้น ด้วยคาถาหลายคาถาว่า

วิมานนี้ของท่าน ตั้งอยู่ในอากาศ ส่องรัศมี เปรียบด้วยสภาของท้าวสักกเทวราช
ชื่อสุธรรมมา มีหมู่เทพนั่งอยู่กันพร้อมเพรียง.

ท่านบรรลुเทวฤทธิ์แล้วมีอานุภาพมาก ฯลฯ และวรรณของท่านจึงสว่างไสว
ไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกท่านพระโมคคัลลานะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ ข้าพเจ้าได้เป็นมาณพรับใช้ของพระยาปายาสี ได้ทรัพย์มาแล้วก็เอามาจัดแจกเป็นทาน ภิกษุทั้งหลายที่มีศีลเป็นที่รักของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามีจิตเลื่อมใสแล้ว เมื่อปริจาคข้าวน้ำก็ได้ถวายทานอย่างไพบุลย์ โดยเคารพ.

เพราะบุญนั้น วรรณะของข้าพเจ้าจึงเป็นเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า ฯลฯ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาอุตตรวิมาน

จบอรรถกถาปายาสีวรรคที่ ๖ ประดับด้วยเรื่อง ๑๐ เรื่อง ในวิมานวัตถุแห่งปรมัตถ-
ที่ปณี อรรถกถาขุททกนิกาย ด้วยประการฉะนี้.

รวมวิมานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมอคาริยวิมาน ๒. ทุติยอคาริยวิมาน ๓. ผลทายกวิมาน ๔. ปฐมอุปัชฌายก-
วิมาน ๕. ทุติยอุปัชฌายกวิมาน ๖. ภิกขาทายกวิมาน ๗. ยวपालกวิมาน ๘. ปฐม-
กุณฑลวิมาน ๙. ทุติยกุณฑลวิมาน ๑๐. อุตตรวิมาน และอรรถกถา.

จบวรรคที่ ๖

สุนิกขิตตวรรคที่ ๗

๑. จิตตลดาวิมาน

ว่าด้วยจิตตลดาวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระ ถาถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๗๕] สวณจิตตลดาเป็นวณะประเสริฐที่สุด สูงสุดของทวยเทพชั้นไตรทศ ย่อมสว่างไสว ฉ้นใด วิมานของท่านนี้ก็อุปมาฉันนั้น สว่างไสวอยู่ในอากาศ ท่านได้เทพฤทธิ มีอานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกระพระโมคคัลลานะถามแล้ว ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลก ข้าพเจ้าเป็นคนยากจน ไม่มีที่พึ่ง ยากไร้ เป็นกรรมกร เลี้ยงดูบิดามารดาผู้แก่เฒ่า อนึ่ง สมณะผู้มีศีลได้เป็นที่รักของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามีจิตเลื่อมใส เมื่อบริจาคข้าวและน้ำ ได้ถวายทานอย่างไพบุลย์ โดยเคารพ.

เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า. ฯลฯ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบจิตตลดาวิมาน

อรรถกถาจิตตลดาวิมาน

จิตตลดาวิมาน มีคาถาว่า ยถา วณ จิตตลตํ ปภาสติ เป็นต้น. จิตตลดาวิมานนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ วิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี สมัยนั้น ในกรุงสาวัตถีมีอุบาสกคนหนึ่ง เป็นคนยากจน มีภคเณอ ย รับจ้างทำงานของผู้อื่นเลี้ยงชีพ เขาเป็นคนมีศรัทธาปสาทะ เลี้ยงดูมารดาบิดาซึ่งแก่เฒ่า เขาคิดว่า ขึ้นชื่อว่าผู้หญิงมีสามีมักแสดงตัวเป็นใหญ่ ที่จะประพฤติให้ถูกใจแม่ผัวพ่อผัวนั้นหายาก หลีกเลี้ยงความร้อนใจของบิดามารดาจึงไม่แต่งงาน เลี้ยงดูท่านเสียเอง รักษาศีลถืออุโบสถ ให้ท่านตามกำลังทรัพย์ ต่อมาเขาทำกาลกิริยาตายไปบังเกิดในวิมาน ๑๒ โยชน์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ท่านพระมหาโมคคัลลานะไปสวรรค์ตามนัยที่กล่าวแล้วในหนหลัง ได้สอบถามเทพบุตรนั้นถึงกรรมที่ทำไว้ ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

สวนจิตรลดาเป็นสวนประเสริฐที่สุด สูงสุดของทวยเทพชั้นไตรทศ ย่อมสว่างไสวฉ้านใด วิมานของท่านนี้ก็อุปมาฉนั้นนั่น สว่างไสวอยู่ในอากาศ ท่านได้เทพฤทธิ์มีอำนาจมาก ครั่งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั่งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลก ข้าพเจ้าเป็นคนยากจน ไม่มีที่พึ่ง ยากไร้เป็นกรรมกร เลี้ยงดูบิดามารดาผู้แก่เฒ่า อนึ่ง สมณะผู้มีศีลได้เป็นที่รักของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามีจิตเลื่อมใส เมื่อบริจาคข้าวและน้ำได้ถวายทานอย่างไพบูลย์ โดยเคารพ.

เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และภคเณอทุกอย่างที่นารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า. ฯลฯ เพราะบุญนั้นข้าพเจ้าจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาจิตตลดาวิมาน

๒. นันทวิมาน

ว่าด้วยนันทวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระ ถาถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๗๖] สวณันทวันเป็นวันประเสริฐที่สุด สูงสุดของทวยเทพชั้นไตรทศ ย่อมสว่างไสว ฉนฺได วิมานของท่านนี้ ก็อุปมาฉนนัน สว่างไสวอยู่ในอากาศ ท่านได้เทพฤทธิ์ มีอานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไรท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลก ข้าพเจ้าเป็นคนยากจน ไม่มีที่พึ่ง เป็นกำพร้า เป็นกรรมกรเลี้ยงดูบิดามารดาผู้แก่เฒ่า อนึ่ง สมณะผู้มีศีล ได้เป็นที่รักของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามีจิตเลื่อมใส เมื่อบริจาคข้าวและน้ำ ได้ถวายทานอย่างไพบูลย์ โดยเคารพ.

เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโภคะทุกอย่างที่นารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า ฯลฯ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบนันทวิมาน

อรรถกถานันทนวิมาน

นันทนวิมาน มีคาถาว่า ยถา วนํ นนฺทํ ปภาสติ เป็นต้น. นันทนวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี เรื่องทั้งหมดมีว่า สมัยนั้น ในกรุงสาวัตถีมีอุบาสกคนหนึ่ง ดังนี้ เหมือนกับเรื่องของวิมานติด ๆ กัน (ที่กล่าวมาแล้ว) แต่อุบาสกคนนี้ แต่งงานแล้วเลี้ยงดูบิดามารดา ต่างกันตรงนี้เท่านั้น.

พระมหาโมคคัลลานเถระได้สอบถามเทพบุตรถึงกรรมที่ทำไว้ ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

สวนนันทวันเป็นสวนประเสริฐสุด สูงสุดของทวยเทพชั้นไตรทศ สว่างไสว
ฉันใด วิมานของท่านนี้ก็อุปมาฉันนั้น สว่างไสวอยู่ในอากาศ ท่านได้เทพฤทธิ์มี
อานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมี
อานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่าง
นี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลก ข้าพเจ้าเป็นคนยากจน ไม่มีที่พึ่ง เป็นกำพร้า
เป็นกรรมกรเลี้ยงดูบิดามารดาผู้แก่เฒ่า อนึ่ง สมณะผู้มีศีล ได้เป็นที่รักของข้าพเจ้า
ข้าพเจ้ามีจิตเลื่อมใส เมื่อบริจาคข้าวและน้ำ ได้ถวายทานอย่างไพบูลย์ โดยเคารพ.

เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่
ข้าพเจ้า และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า. ฯลฯ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึง
มีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถานันทนวิมาน

๓. มณิญญวิมาน

ว่าด้วยมณิญญวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระ ถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๗๗] วิมานเสาแก้วมณีนีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๗๐๐ ล้วนเสาแก้ว
ไพฑูรย์ ปลูกด้วยเครื่องปลูกตึงดงามโอฬาร ท่านนั่งและค้มกินในวิมานนั้น และ
พิณพิทยกับริรงไพเราะ มีกามคุณห้า มีรสเป็นทิพย์ และอัปสรเทพนารีที่แต่งองค์
ด้วยทองฟ่อนร่าอยู่ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลอัน
นี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพบุตรผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้
ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่าน
จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกระพระโมคคัลลანะถามแล้ว ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่
มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลก ข้าพเจ้าได้สร้างที่จองกรมไว้ในทางที่ไม่มี
ต้นไม้ และปลูกต้นไม้ไว้ร่มรื่น อนึ่ง สมณะผู้มีศีล ได้เป็นที่รักของข้าพเจ้า ข้าพเจ้า
มีจิตเลื่อมใส เมื่อบริจาคน้ำและน้ำ ได้ถวายทานอย่างไพบูลย์ โดยเคารพ.

เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่
ข้าพเจ้า และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า. ฯลฯ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้า
จึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบมณิญญวิมาน

อรรถกถาถกถามณิภูณวิมาน

มณิภูณวิมาน มีคาถาว่า อัจฉริยํ มณิภูณํ วิมานํ เป็นต้น. มณิภูณวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี สมัยนั้น ภิกษุผู้เฒ่าเป็นจำนวนมากอยู่ในที่อยู่ในป่า ในทางที่พระเถระเหล่านั้นไปบิณฑบาตยังหมู่บ้านตำบลใกล้เคียง ๆ อุบาสกคนหนึ่งปรับพื้นที่ไม่เรียบให้เรียบเอาหนามออกไป ถางกอไม้พุ่มไม้ออก ผูกสะพานที่เหมือนทั้งหลาย ในฤดูน้ำ ปลุกต้นไม้ไม่มีเงาร่มรื่นในที่ไม่มีต้นไม้ ลอกลำห้วยและทำให้กว้างและลึก จัดทำทำน้ำไว้พร้อม และให้ทานตามกำลังทรัพย์ รักษาศีล ต่อมาเขาทำกาลกิริยาตายไปบังเกิดในวิมานทอง ๑๒ โยชน์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์.

ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระ เข้าไปหาสอบถามเทพบุตรนั้นด้วยคาถาหลายคาถาว่า

วิมานเสาแก้วมณีนีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๓๐๐ ล้วนเสาแก้วไพฑูรย์ ปลูกด้วยเครื่องปลูกทั้งดงามโฬาร ท่านนั่ง และดื่มกินในวิมานนั้น และพิณพิทยักับบรรเลงไพเราะ มีกามคุณ ๕ มีรสเป็นทิพย์ และอัปสรเทพนารีที่แต่งองค์ด้วยทองฟ่อนร่าอยู่ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโรคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพบุตร ผู้มีอำนาจมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้น ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้วดีใจ แล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในหมู่มนุษย์ ข้าพเจ้าได้สร้างที่จงกรมไว้ในทางที่ไม่มีต้นไม้ และปลุกต้นไม้ไว้ร่มรื่น อนึ่ง สมณะผู้มีศีล ได้เป็นที่รักของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามีจิตเลื่อมใส เมื่อบริจาคข้าวและน้ำ ได้ถวายทานอย่างไพบูรณ์โดยเคารพ.

เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโรคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า. ฯลฯ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอำนาจรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาถกถามณิภูณวิมาน

๔. สุวรรณวิมาน

ว่าด้วยสุวรรณวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๗๘] วิมานเหนือภูเขาทองของท่าน มีรัศมีสว่างไปทุกส่วน ปกคลุมด้วยข่ายทอง ผูก
จึงข่ายกระดิ่งไว้ เสาวิมานทุกต้นแปดเหลี่ยม ทำไว้อย่างดี ล้วนแล้วด้วยแก้วไพฑูรย์
ที่เหลี่ยมหนึ่ง ๆ สร้างด้วยรัตนะ ๗ ประการ มีพื้นอันน่ารื่นรมย์ใจ วิจิตรด้วยแก้ว
ไพฑูรย์กับทอง แก้วผลึกกับเงิน แก้วลาย (เพชรตาแมว) กับมุกดา และแก้วมณีแดง
(ทับทิม) ที่วิมานนั้น ฐิติไม่พัง หมู่อันนั้นมีสี่เหลี่ยมที่สร้างไว้ ก็รับข้อฟ้า สร้าง ๔
บันไดไว้ ๔ ทิศ สว่างไสวด้วยห้องรัตนะต่าง ๆ ดูกว้างอาทิศย์ ที่วิมานนั้นมีไฟที่
จัดไว้เป็นพิมพ์เดียวกัน ประหนึ่งเนรมิตไว้เป็นสัดส่วน เมื่อส่องแสงจึงสว่างไปโดย
รอบทั้ง ๔ ทิศ.

ในวิมานอันประเสริฐนั้น ท่านเป็นเทพบุตรผู้มีรัศมีมาก รุ่งโรจน์ด้วยวรรณะ
ดุจดวงอาทิตย์ที่ก่ดั่งอุทัย นี่เป็นผลแห่งทาน หรือศีล หรืออัญชลีกรรมของท่าน ท่าน
ถูกอาตมาถามแล้ว โปรดบอกผลกรรมนั้นแก่อาตมาที่เถิด.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ครั้นแล้วจึงพยากรณ์ปัญหาของกรรม
ที่มีผลอย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าอยู่ในเมืองอันธกวินทะ เลื่อมใสแล้วได้สร้างวิหารถวายพระพุทธเจ้าเฝ้า
พันธุ์พระอาทิตย์ ผู้เป็นพระศาสดา ด้วยมือของตน ข้าพเจ้ามีใจเลื่อมใสได้ถวาย
ของหอม ดอกไม้ ปัจจัย เครื่องอุปโภค และวิหาร แต่พระศาสดาในเมืองอันธกวินทะ
นั้น เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าได้ผลนี้ จึงมีสิทธิในนั้นทวัน ข้าพเจ้ามีหมู่เทพอัปสร
พื่อนำขับร้องห้อมล้อม รื่นรมย์อยู่ในนั้นทวันอันประเสริฐที่น่านรื่นรมย์ ประกอบ
ไปด้วยสฤณชาตินานาชาติ.

จบสุวรรณวิมานที่ ๔

อรรถกถาสวรรณวิมาน

สวรรณวิมาน มีคาถาว่า โสวณฺณคเย ปพฺพตสฺมิ เป็นต้น. สวรรณวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ นครอันธกวินทะ สมัยนั้นอุบาสกคนหนึ่งมีศรัทธาปลาตะ เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติ ได้สร้างพระคันธกุฎีที่สมควรเป็นที่ประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้า ถึงพร้อมด้วยอาการทั้งปวง ที่ภูเขาโล้นแห่งหนึ่ง ไม่ไกลหมู่บ้านนั้น อารามหาพระผู้มีพระภาคเจ้า ให้ประทับอยู่ในพระคันธกุฎีนั้น แล้วบำรุงโดยเคารพ และตนเองก็ตั้งอยู่ในนิจศีล เป็นผู้มั่งคั่งด้วยบริสุทธิดี ทำกาลกิริยาตายไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ วิมานที่รุ่งเรืองด้วยข่ายรัศมีของรัตนะนานาชนิด มีไฟที่อันวิจิตรแวดล้อม งามพร้อมไปด้วยเครื่องอลังการประดับยอดหลากหลาย มีฝา เสา และบันไดจัดไว้เป็นอย่างดี เป็นรมณีสถานที่น่ารื่นรมย์ สมบัติที่ชี้ถึงอานุภาพแห่งกรรมของอุบาสกนั้น ได้เกิดขึ้นเหนือยอดภูเขาทอง ท่านพระมหาโมคคัลลานะจาริกไปยังเทวโลก เห็นเทพบุตรนั้นจึงได้ถามด้วยคาถาทั้งหลายว่า

วิมานเหนือภูเขาทองของท่าน มีรัศมีสว่างไปทุกส่วน ปกคลุมด้วยข่ายทอง ผูกจึงข่ายกระดิ่งไว้ เสาวิมานทุกต้นแปดเหลี่ยมทำไว้อย่างดี ล้วนแล้วด้วยแก้วไพฑูรย์ที่เหลี่ยมหนึ่ง ๆ สร้างด้วยรัตนะ ๗ ประการ มีพื้นอันน่ารื่นรมย์ใจ วิจิตรด้วยแก้วไพฑูรย์กับทอง แก้วผลึกกับเงิน แก้วลาย [เพชรตาแมว] กับมุกดา และแก้วมณีแดง [ทับทิม] ที่วิมานนั้น ฐานไม่พุ่ง หมู่จันทน์มีสี่เหลี่ยม ที่สร้างไว้ก็รับข้อฟ้า สร้าง ๔ บันไดไว้ ๔ ทิศ สว่างไสวด้วยห้องรัตนะต่าง ๆ ดูดวงอาทิตย์ ที่วิมานนั้นมีไฟที่จัดไว้เป็นพิมพ์เดียวกัน ประหนึ่งนรมิตไว้เป็นสัดส่วน เมื่อส่องแสงจึงสว่างไปโดยรอบทั้ง ๔ ทิศ.

ในวิมานอันประเสริฐนั้น ท่านเป็นเทพบุตรผู้มีรัศมีมาก รุ่งโรจน์ด้วยวรรณะ ดูดวงอาทิตย์ที่กำลังอุทัย นี่เป็นผลแห่งทาน หรือศีล หรืออัญชลีกรรมของท่าน ท่านถูกอาตมาถามแล้ว โปรดบอกผลกรรมนั้นแก่อาตมาทีเถิด.

เทพบุตรนั้นถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว จึงพยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าอยู่ในเมืองอันธกวินทะ เลื่อมใสแล้ว ได้สร้างวิหารถวายพระพุทธเจ้า

เผ่าพันธุ์พระอาทิตย์ ผู้เป็นพระศาสดา ด้วยมือของตน ข้าพเจ้ามีใจเลื่อมใสได้ถวาย
ของหอม ดอกไม้ ปัจจัย เครื่องอุปโภคและวิหาร แต่พระศาสดาในเมืองอันธกษัตริย์
นั้น เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงได้ผลนี้ จึงมีสิทธิในนันทวัน ข้าพเจ้ามีหมู่เทพอัปสร
พ่อนรำขับร้องหอมล้อม รื่นรมย์อยู่ในนันทวันอันประเสริฐ ที่นารื่นรมย์ประกอบ
ไปด้วยสกุณาตินานาชนิด.

เมื่อเทวดาเล่าแจ้งถึงบุญกรรมของตนอย่างนี้แล้ว พระเถระได้แสดงธรรมแก่เทพบุตร
นั้นพร้อมทั้งบริวาร แล้วกราบทูลความนั้นถวายพระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า
ได้ทรงทำเรื่องนั้นให้เป็นอรรถอุปมาตติเหตุเกิดเรื่อง ทรงแสดงธรรมโปรดบริษัทที่ประชุมกัน
อยู่ เทศนานั้นได้เกิดประโยชน์แก่มหาชน ดังนี้แล.

จบอรรถกถาสวรรณวิมาน

๕. อัมพวิมาน

ว่าด้วยอัมพวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๗๕] วิมานเสาแก้วมณีนีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๗๐๐ ล้วนเสาแก้ว ไฟทูลย์ ปลูกด้วยเครื่องปลูกตึงดงามโอฬาร ท่านนั่งและดื่มกินในวิมานนั้น และ พินทียกัฏฐิภรรเลงไพเราะ มีกามคุณห้า มีรสเป็นทิพย์ และอัปสรเทพนารีที่แต่งองค์ ด้วยทองฟ่อนร่าอยู่ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลอัน นี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโรคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน. ฯลฯ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลანะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล อย่างนี้ว่า

เมื่อพระอาทิตย์กำลังแผดแสงในเดือนท้ายฤดูร้อน ข้าพเจ้าเป็นคนรับจ้างทำ งานของผู้อื่น กำลังรดน้ำสวนมะม่วงอยู่ ในขณะนั้น ภิกษุที่ปรากฏชื่อว่า สารีบุตร ลำบากกาย ไม่ลำบากใจ ได้เดินไปทางสวนมะม่วงนั้น ข้าพเจ้ากำลังรดน้ำต้นมะม่วง ได้เห็นท่านกำลังเดินมา จึงได้กล่าวว่า ขอโอกาสเถิดเจ้าข้า กระผมขอให้ท่านสง รน้ำ ซึ่งจะนำสุขใจมาให้ ท่านพระสารีบุตรวางบาตรจิ้วไว้ เหลือจิ้วฝืนเดียวหนึ่ง ที่ร่มเงาโคนต้นไม้ เพื่ออนุเคราะห์แก่ข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าเป็นคนมีใจเลื่อมใส เอา น้ำใสมาให้ท่าน ซึ่งมีจิ้วฝืนเดียวหนึ่งที่ร่มเงาโคนต้นไม้สงน้ำ มะม่วงเราก็รดน้ำ แล้ว สมณะเราก็ให้ท่านสงน้ำแล้ว เราชวนขวยบุญแล้วมิใช่น้อย บุรุษนั้นมีปิตี ฆาปชานไปทั่วกายของตน ด้วยประการฉะนี้ ข้าพเจ้าได้ทำกรรมมีประมาณเท่านี้ เองในชาตินั้น ละร่างมนุษย์แล้วเข้าถึงนันทวัน ข้าพเจ้ามีเหล่าเทพอัปสรฟ่อนร่า ขับร้องหอมล้อมรื่นรมย์อยู่ในอุทยานนันทวันอันน่ารื่นรมย์ ประกอบไปด้วยฝูง สกฤชชาตินานาชาติ.

จบอัมพวิมานที่ ๕

อรรถกถาอัมพวิมาน

อัมพวิมาน มีคาถาว่า **อุจฺจมิทํ มณฺธิณฺณํ** เป็นต้น. อัมพวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ในกรุงราชคฤห์มีบุรุษเขี้ยวใจคนหนึ่ง รับจ้างเฝ้าสวนมะม่วงของคนอื่นแลกกัฏทาหาร วันหนึ่งเขาเห็นท่านพระสารีบุตรมีเหงื่อท่วมตัวกำลังเดินไปตามทางใกล้ ๆ สวนมะม่วงนั้น ในภูมิประเทศที่ร้อนด้วยแสงแดด ระอุด้วยทรายร้อน มีชายพยับแดดเป็นต้วยิบ ๆ แผ่ไปในฤดูร้อน เกิดความเคารพนับถือมาก เข้าไปหาแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านเจ้าข้าฤดูร้อนนี้ร้อนมาก ปรากฏเหมือนร่างกายลำบากเหลือเกิน ขอโอกาสเกิดเจ้าข้า ขอพระผู้เป็นเจ้าโปรดไปยังสวนมะม่วงนี้ พักเสียดสักรุ่นหนึ่ง หายเหนื่อยในการเดินทางแล้วค่อยไป โปรดอนุเคราะห์เถิด. พระเถระประสงค์จะเพิ่มพูนจิตเลื่อมใสของเขเป็นพิเศษ จึงเข้าไปยังสวนนั้น นั่งที่โคนมะม่วงต้นหนึ่ง.

บุรุษนั้นกล่าวอีกว่า ท่านเจ้าข้า ถ้าท่านต้องการจะสร้งน้ำ กระผมจักตักน้ำจากบ่อนี้ให้ท่านสร้ง และจักถวายน้ำดื่มด้วย. พระเถระรับนิมนต์ด้วย خوشณภาพ. เขาตักน้ำจากบ่อเอกรวงแล้ว ให้พระเถระสร้ง และครั้นให้สร้งแล้ว เขาล้างมือทำแล้ว น้อมนำน้ำดื่มเข้าไปถวายแด่พระเถระผู้หนึ่งอยู่ พระเถระดื่มน้ำนั้น ระวังความกระวนกระวายได้แล้ว กล่าวอนุโมทนาในการถวายน้ำและให้สร้งน้ำแก่บุรุษนั้นแล้วหลีกไป. ต่อมา บุรุษนั้นได้เสวยปีติโสมนัสอย่างโอฬารว่า เราได้ระวังความร่ำร้อนของพระสารีบุตรเถระ ผู้ร่ำร้อนยิ่งเพราะฤดูร้อน เราได้ชวนชวายนบุญมากหนอ. ภายหลังเขาทำกาลกิริยาตายไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ท่านพระมหาโมคคัลลานะเข้าไปหาเขา ถามถึงบุญที่เขากระทำด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

วิมานเสาแก้วมณีนีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐาน ๙๐๐ ล้วนเสาแก้วไพฑูรย์ ปลูกด้วยเครื่องปลูกตึงดงาม ท่านนั่งและดื่มกินในวิมานนั้น พินทิพย์ก็บรรเลงไพเราะ ในวิมานนี้มีกามคุณห้า มีรสอันเป็นทิพย์ และอัปสรเทพนารีที่แต่งองค์ด้วยทอง ฝ้อนร่าอยู่ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน. ฯลฯ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ดีใจก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

เมื่อพระอาทิตย์กำลังแผดแสง ในเดือนท้ายฤดูร้อน ข้าพเจ้าเป็นคนรับจ้างทำงานของผู้อื่น กำลังรดน้ำสวนมะม่วงอยู่ ในขณะนั้น ภิกษุที่ปรากฏชื่อว่าสารีบุตร ลำบากกาย ไม่ลำบากใจ ได้เดินไปทางสวนมะม่วงนั้น ข้าพเจ้ากำลังรดน้ำต้นมะม่วง ได้เห็นท่านกำลังเดินมา จึงกล่าวว่า ขอโอกาสเถิดเจ้าข้า กระผมขอให้ท่านสร้างน้ำ ซึ่งจะนำสุขใจมาให้ ท่านพระสารีบุตรวางบาตรจีวรไว้ เหลือจีวรผืนเดียวหนึ่งที่ร่มเงาโคนต้นไม้ เพื่ออนุเคราะห์แก่ข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าเป็นคนมีใจเลื่อมใส เอน้ำใส่มาให้ท่าน ซึ่งมีจีวรผืนเดียวหนึ่งที่ร่มเงาโคนต้นไม้สร้างน้ำ มะม่วงเราก็รดน้ำแล้ว สมณะเราก็ให้ท่านสร้างน้ำแล้ว เราชวนขวายนบุญแล้วมิใช่น้อย บุรุษนั้นมีปิตุชาบชานไปทั่วกายของตน ด้วยประการฉะนี้

ข้าพเจ้าได้ทำกรรมมีประมาณเท่านั้นเอง ในชาตินั้น ละร่างมนุษย์แล้ว เข้าถึงนันทวัน ข้าพเจ้ามีเหล่าเทพอัปสรฟ้อนรำขับร้องหอมล้อมรื่นรมย์อยู่ในอุทยาน นันทวันอันนารัณรมย์ ประกอบไปด้วยฝูงสกุณาตินานาชนิด.

เทพบุตรเหล่านั้น ได้พยากรณ์แก่พระโมคคัลลานเถระนั้น ด้วยคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้.

จบอรรถกถาอัมพวิมาน

๖. โคपालวิมาน

ว่าด้วยโคपालวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๘๐] ภิกษุเห็นเทพบุตรผู้สวมเครื่องประดับมือ ผู้มียศ ในวิมานสูง ซึ่งตั้งอยู่สิ้นกาลนาน รุ่งโรจน์อยู่ในทิพย์วิมาน ดูพระจันทร์ จึงได้ถามว่า ท่านเป็นผู้ประดับองค์ทรงมาลัย มีพัศตราภรณ์สวย มีกลิ่นทลงาม แต่งผมและหนวดแล้ว สวมเครื่องประดับมือ มียศ รุ่งโรจน์อยู่ในทิพย์วิมานเหมือนพระจันทร์ พิลทิพย์ทั้งหลายก็บรรเลงไพเราะ เหล่าเทพอัปสรชั้นไตรทศ จำนวน ๖๔,๐๐๐ ล้วนแต่คนดี ผู้ชำนาญศิลป์พากันฟ้อนรำขับร้อง ทำความบันเทิงอยู่ ท่านบรรลุเทพฤทธิ์ มีอานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลก ข้าพเจ้าได้รับจ้างเลี้ยงแม่โคของคนเหล่านี้ ต่อมาเมื่อมีสมณะมาหาข้าพเจ้า โคทั้งหลายได้ไปกินถั่วราชมาฆ ข้าพเจ้าต้องกระทำกิจสองอย่างในวันนี้ ท่านเจ้าข้า ครั้งนั้นข้าพเจ้าได้คิดอย่างนั้น ภายหลังกลับได้สัญญาความสำคัญโดยแยบคาย จึงวางห่อขนมสดลงในมือพระเถระ พร้อมกับกล่าวว่า ข้าพเจ้าถวายเจ้าข้า ข้าพเจ้าได้รับรูดไปไร่ถั่ว ก่อนที่ไร่ถั่วซึ่งเป็นทรัพย์ของเจ้าของจะถูกฝูงโคทำลาย ณ ที่นั้น ฐหามีพิษมากได้กัดเท้าของข้าพเจ้าผู้กำลังเร่งรีบไป ข้าพเจ้าถูกความทุกข์เบียดเบียนบีบคั้น และภิกษุได้ฉันขนมสดที่ข้าพเจ้าถวายนั่นเอง เพื่ออนุเคราะห์ให้ข้าพเจ้า ข้าพเจ้ากระทำกาลกิริยาตายไป จุตจากอัฐภพนั้นบังเกิดเป็นเทวดา กุศลกรรมนั่นเองข้าพเจ้ากระทำไว้ ข้าพเจ้าจึงได้เสวยผลกรรมอันเป็นสุขด้วยตนเอง ท่านเจ้าข้า พระคุณเจ้าอนุเคราะห์ข้าพเจ้ามากแล้ว ข้าพเจ้าขออภิวาทพระคุณเจ้าด้วยความเป็นผู้กตัญญู ในโลกพร้อมทั้งเทวโลกและมารโลก ไม่มี

มุนีอื่นที่อนุเคราะห์ยิ่งกว่าพระคุณเจ้า ท่านเจ้าข้า พระคุณเจ้าอนุเคราะห์ข้าพเจ้า
มากแล้ว ข้าพเจ้าขออิวาทพระคุณเจ้า ด้วยความเป็นผู้กตัญญู ในโลกนี้หรือโลก
อื่น ไม่มีมุนีอื่นที่อนุเคราะห์ยิ่งกว่าพระคุณเจ้า ท่านเจ้าข้า พระคุณเจ้าอนุเคราะห์
ข้าพเจ้ามากแล้ว ข้าพเจ้าขออิวาทพระคุณเจ้า ด้วยความเป็นผู้กตัญญู.

จบโคपालวิมานที่ ๖

อรรถกถาโคपालวิมาน

โคपालวิมาน มีคาถาว่า ทิสฺวาน เทวํ ปฏิปุจฺจิ ภิกฺขุ เป็นต้น. โคपालวิมานนั้นเกิด
ขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น คนเลี้ยง
โคชาวราชคฤห์คนหนึ่ง ถือขนมสดที่ห่อด้วยผ้าเก่าเพื่อเป็นอาหารเช้า ออกจากเมืองไป
ถึงโคจรภูมิซึ่งเป็นทีที่เกี่ยวไปของแม่โคทั้งหลาย ท่านพระมหาโมคคัลลานะทราบว่ เขาผู้
นี้จักตายในบัดนี้เอง และจักเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพราะถวายขนมสดแก่เรา ดังนี้ จึง
ได้ไปใกล้เขา เขาตบเวลาแล้ว ประสงค์จะถวายขนมสดแต่พระเถระ ขณะนั้นแม่โคทั้งหลาย
เข้าไปยังไร่น้ำ ครั้งนั้น คนเลี้ยงโคคิดว่า เราควรจะถวายขนมสดแต่พระเถระ หรือว่าควร
จะไล่แม่โคทั้งหลายออกจากไร่น้ำ ตอนนั้นเขาคิดว่า พวกเจ้าของไร่น้ำจงทำกะเราตามที่
ต้องการเถิด แต่เมื่อพระเถระไปเสียแล้ว เราจะได้ถวายขนมสด เอาเถิด เราจักถวาย
ขนมสด แต่พระผู้เป็นเจ้านั่นละ ได้นำขนมสดนั้นเข้าถวายแต่พระเถระ พระเถระรับเพื่อ
อนุเคราะห์เขา.

ขณะที่เขาวิ่งไปโดยเร็วเพื่อจะไล่ต้อนแม่โคทั้งหลายให้กลับ มิทันได้พิจารณาถึงอัน-
ตราย ภูพิษที่ถูกเขาเหยียบก็กัดเอา แม้พระเถระเมื่ออนุเคราะห์เขา ก็เริ่มฉนขนมสดนั้น
คนเลี้ยงโคต้อนแม่โคทั้งหลายกลับมาแล้ว เห็นพระเถระกำลังฉนขนมอยู่ มีจิตเลื่อมใส
นั่งเสวยปีติโสมนัสอย่างยิ่ง พิชฌแล่นท่วมทั่วสรีระของเขาในขณะนั้นเอง เมื่อพิชฌแล่นถึง
ศีรษะ เขาตายในครุ่นั้นแหละ ครั้นตายแล้ว เขาไปบังเกิดในวิมานทอง ๑๒ โยชน์ ใน
สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ท่านพระมหาโมคคัลลานะไปพบเขา จึงได้ถามด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ภิกษุเห็นเทพบุตรผู้สวมเครื่องประดับมือ ผู้มียศ ในวิมานสูง ซึ่งตั้งอยู่สิ้นกาลนาน
รุ่งโรจน์อยู่ในทิพยวิมาน ดุจพระจันทร์ จึงได้ถามว่า

ท่านเป็นผู้ประดับองค์ ทรงมาลัย มีพัศตราภรณ์สวดย มีคุณทลงาม แต่งผมและ

หมวดแล้ว สวมเครื่องประดับมือ มียศ รุ่งโรจน์อยู่ในทิพย์วิมาน เหมือนพระจันทร์
พิณทิพย์ทั้งหลายกับบรรเลงไพเราะ เหล่าเทพอัปสรชั้นไตรทศ จำนวน ๖๔,๐๐๐ ล้วน
แต่คนดี ผู้ชำนาญศิลป์ พากันฟ้อนรำขับร้องทำความบันเทิงอยู่ ท่านบรรลุนิพพาน
มีอานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมี
อานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้น ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้วดีใจ ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่
มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลก ข้าพเจ้าได้รับจ้างเลี้ยงโคของคนเหล่านี้
ต่อมามีสมณะมาหาข้าพเจ้า โคทั้งหลายได้ไปกินถั่วราชมาย ข้าพเจ้าต้องกระทำ
กิจสองอย่างในวันนี้ ท่านเจ้าข้า ครั้งนั้นข้าพเจ้าได้คิดอย่างนั้น ภายหลังกลับได้
สัตยญาณความสำคัญโดยแยบคาย จึงวางห่อขนมสดลงในมือพระเถระ พร้อมกับกล่าว
ว่า ข้าพเจ้าถวายเจ้าข้า ข้าพเจ้านั้นได้รับรดไปไร่ถั่ว ก่อนที่ไร่ถั่วซึ่งเป็นทรัพย์ของ
เจ้าของจะถูกฝูงโคทำลาย ณ ที่นั้น ฐาปามีพิษมากได้กัดเท้าของข้าพเจ้าผู้กำลังเร่งรีบ
ไป ข้าพเจ้าถูความทุกข์เบียดเบียนบีบคั้น และภิกษุได้ฉันทนผลที่ข้าพเจ้าถวาย
นั่นเอง เพื่ออนุเคราะห์ข้าพเจ้า ข้าพเจ้ากระทำกาลกิริยาตายไป จูติจากอัตภาพนั้น
บังเกิดเป็นเทวดา กุศลกรรมนั่นเองข้าพเจ้ากระทำไว้ ข้าพเจ้าจึงได้เสวยผลกรรมอัน
เป็นสุขด้วยตนเอง เจ้าข้า พระคุณเจ้าอนุเคราะห์ข้าพเจ้ามากแล้ว ข้าพเจ้าขอภิกขา
พระคุณเจ้า ด้วยความเป็นผู้กตัญญู ในโลกพร้อมทั้งเทวโลกและมารโลก ไม่มีมุนีอื่น
ที่อนุเคราะห์ยิ่งกว่าพระคุณเจ้า ท่านเจ้าข้า พระคุณเจ้าอนุเคราะห์ข้าพเจ้ามากแล้ว
ข้าพเจ้าขอภิกขาพระคุณเจ้า ด้วยความเป็นผู้กตัญญู ในโลกนี้หรือในโลกอื่น ไม่มี
มุนีอื่นที่อนุเคราะห์ยิ่งกว่าพระคุณเจ้า ท่านเจ้าข้า พระคุณเจ้าอนุเคราะห์ข้าพเจ้ามาก
แล้ว ข้าพเจ้าขอภิกขาพระคุณเจ้า ด้วยความเป็นผู้กตัญญู.

ครั้งนั้น ท่านพระโมคคัลลานะได้กราบทูลเรื่องนั้นถวายพระผู้มีพระภาคเจ้า ตามทำ-
นองที่ตนและเทพบุตรพูดกัน พระศาสดาทรงภาษิต เนื้อความแล้ว ทรงทำเรื่องนั้นให้เป็น
อัตถูปัตติเหตุเกิดเรื่อง ตรัสพระพุทฺธพจน์ว่า ทิสฺวาน เทวํ ปฏิปฺจุจฺฉิ ภิกฺขุ เป็นต้น เพื่อ
ทรงแสดงธรรมโปรดแต่บริษัทที่ประชุมกันอยู่นั้นแล.

จบอรรถกถาโคपालวิมาน

๗. กัณฐกวิมาน

ว่าด้วยกัณฐกวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๘๑] พระจันทร์มีรูปรูปกระต่ายในเดือนเพ็ญ อันหมู่ดาวแวดล้อม เป็นอชิบติของดาวทั้งหลาย ย่อมโคจรไปโดยรอบ ฉนั้นใด ทิพยวิมานนี้ก็อุปมาฉนั้นนั้น ย่อมรุ่งโรจน์ด้วยรัศมีในเทพบุรี เหมือนดวงอาทิตย์กำลังอุทัย ฉะนั้น พื้นวิมานนำรื่นรมย์ใจ วิจิตรไปด้วยแก้วไพฑูรย์ ทอง แก้วผลึก เงิน เพชรตาแมว แก้วมุกดา และแก้วทับทิม ปลูกด้วยแก้วไพฑูรย์ ห้องรโหฐานงามนำรื่นรมย์ ปราสาทของท่านอันบุญกรรมสร้างไว้อย่างดี สระโบกขรณีของท่านนำรื่นรมย์ กว้างขวาง ประดับด้วยแก้วมณี มีน้ำใสสะอาด ลาดด้วยทรายทอง ดาดด้วยปทุมชาติต่าง ๆ รายรอบด้วยบัวขาว ยามลมรำเพยก็โชยกลิ่นหอมฟุ้งจรุงใจ สองข้างสระโบกขรณีของท่านนั้น มีพุ่มไม้สร้างไว้อย่างดี ประกอบด้วยไม้ดอกและไม้ผลทั้งสองอย่าง อัสปทั้งหลายแต่งองค์ด้วยสรรพากรณ์ ประดับด้วยมัลลยพวงดอกไม้ต่าง ๆ พากันมาบำรุงบำเรอท้าวเทวราชผู้ประทับนั่งเหนือบัลลังก์ (พระแท่น) ทำทองคำอ่อนนุ่มลาดด้วยผ้าโกเชาว์ ต่างก็รื่นรมย์ ท่านทำท้าวเทวราชผู้มีมหิทธิฤทธิ์นั้น ให้บันเทิงดังท้าววสวัตตีเทวราช ท่านพรั่งพร้อมด้วยความยินดีในการฟ้อนรำ ขับร้อง และประโลมดนตรี รื่นรมย์อยู่ด้วยกลอง สังข์ ตะโพน พิณ และบัณเฑาะว์ รูป เสียง กลิ่น รส และโณภูมิจัณณะอย่างต่าง ๆ อันเป็นทิพย์ของท่านที่ท่านประสงค์แล้ว นำรื่นรมย์ใจ.

ดูราเทพบุตร ท่านเป็นผู้มีรัศมีมาก รุ่งโรจน์ยิ่งด้วยวรรณะ อยู่ในวิมานอันประเสริฐฉนั้น ดังดวงอาทิตย์กำลังอุทัยฉนั้น นี้เป็นผลแห่งทานหรือศีลหรืออัญชลีกรรมของท่าน ท่านถูกอาตมาถามแล้ว โปรดบอกข้อนั้นแก่อาตมาทีเถิด.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลანะถามแล้ว ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าคือกัณฐกอัครราช สหชาติของพระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะในกรุง

กบิลพัสดุ์ ราชธานีของกษัตริย์แคว้นสาकยะ ครั้งใดพระราชโอรสเสด็จออกมหาภิ-
เนษกรรมเพื่อโพธิญาณตอนเที่ยงคืน พระองค์ใช้ฝ่าพระหัตถ์อันนุ่มและพระนขาที่
แดงปลั่ง ค่อย ๆ ตบขาข้าพเจ้า และตรัสว่า พาไปสัสมาย เราบรรลุพระสัมโพธิญาณ
อันอุดมแล้ว จักยังโลกให้ข้ามโสมสสาร เมื่อข้าพเจ้าฟังพระดำรัสนั้น ได้มีความ
ร่าเริงเป็นอันมาก ข้าพเจ้ามีใจเบิกบานยินดีได้รับคำในครั้งนั้น ครั้นรู้ว่า พระศากโย-
รสผู้มียศใหญ่ประทับนั่งเหนือหลังข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้ามีใจเบิกบานบันเทิง นำพระ
มหาบุรุษไปถึงแคว้นแคว้นของกษัตริย์เหล่าอื่น เมื่อพระอาทิตย์ขึ้น พระมหาบุรุษ
นั้นมีได้ทรงอาลัย ละทิ้งข้าพเจ้าและฉันทนอำมาตย์ไว้ เสด็จหลักไป ข้าพเจ้าได้เลี้ยว
พระบาททั้งสอง ซึ่งมีพระนขาแดงของพระองค์ ร้องไห้แลดูพระมหาวิระผู้กำลัง
เสด็จไป เพราะไม่ได้เห็นพระศากโยรสผู้ทรงสิรินั้น ข้าพเจ้าป่วยหนักก็ตายอย่างฉับ
พลัน ด้วยอาณภาพแห่งบุญนั้นแหละ ข้าพเจ้าจึงมาอยู่วิมานทิพย์นี้ ซึ่งประกอบด้วย
กามคุณทุกอย่างในเทวนคร อีกอย่างหนึ่ง ข้าพเจ้าได้มีความร่าเริงเพราะได้ฟังเสียง
เพื่อพระโพธิญาณว่า เราจักบรรลุความสิ้นอาสวะ ด้วยกุศลมูลนั่นเอง ข้าแต่ท่าน
ผู้เจริญ ถ้าพระคุณเจ้าจะพึงไปในสำนักของพระพุทธรเจ้าผู้ศาสดาไซ้ ขอพระคุณ
เจ้า จงกราบทูลถึงการถวายบังคมด้วยเศียรเกล้ากะพระองค์ ตามคำของข้าพเจ้า แม้
ข้าพเจ้าจักไปเฝ้าพระชินเจ้า ผู้หาบุคคลอื่นเปรียบมิได้ การได้เห็นพระโลกนาถผู้
คงที่หาได้ยาก.

พระสังคีติกาจารย์ได้แต่งคาถาไว้สองคาถาดังนี้ว่า

กัณฐกเทพบุตรนั้น เป็นผู้กตัญญูกตเวที เข้าไปเฝ้าพระศาสดา ฟังพระดำรัส
ของพระพุทธรเจ้าผู้มีจักขุแล้ว ชำระธรรมจักขุให้บริสุทธิ์ ชำระทิฏฐิ วิจิกิจฉา และ
ศีลพตปราคาสให้บริสุทธิ์แล้ว ถวายบังคมพระยุคลบาทของพระศาสดา แล้วหาย
ไปในที่นั่นเอง.

จบกัณฐกวิมานที่ ๗

อรรถกถากัณฐกวิมาน

กัณฐกวิมาน มีคาถาว่า ปุณณมาเส ยถา จนุโท เป็นต้น. กัณฐกวิมานนั้นเกิดขึ้น
อย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระ

มหาโมคคัลลานะเที่ยวจาริกไปในเทวโลก ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ขณะนั้น กัณฐกเทพบุตรออกจากวิมานของตน ขึ้นยานทิพย์ไปอุทยานด้วยเทพฤทธิ์อันยิ่งใหญ่พร้อมบริวารเป็นอันมาก เห็นท่านพระมหาโมคคัลลานะเกิดความเคารพนับถือมาก รีบลงจากยานเข้าไปหาพระเถระ ไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์แล้วยืนประคองอัญชลีไว้เหนือเศียร ลำดับนั้น พระเถระได้ถามเทพบุตรนั้นถึงกรรมที่ตนกระทำ โดยมีประกาศสมบัติที่ได้บรรลุว่า

พระจันทร์มีรูปรูปกระต่ายในเดือนเพ็ญ อันหมู่ดาวแวดล้อม เป็นอธิบดีของหมู่ดาวทั้งหลาย ย่อมโคจรไปโดยรอบ ฉันใด ทิพย์วิมานนี้ก็อุปมาฉันนั้น ย่อมรุ่งโรจน์ด้วยรัศมีในเทพบุรี เหมือนดวงอาทิตย์กำลังอุทัย ฉะนั้น พื้นวิมานนำรินรมย์ใจ วิจิตรไปด้วยแก้วไพฑูรย์ ทอง แก้วผลึก เงิน เพชรตาแมว แก้วมุกดา และแก้วทับทิม ปลูกด้วยแก้วไพฑูรย์ ห้องโถงงามนำรินรมย์ ปราสาทของท่านอันบุญกรรมสร้างไว้อย่างดี สระโบกขรณีของท่าน นำรินรมย์กว้างขวาง ประดับด้วยแก้วมณี มีน้ำใสสะอาด ลาดด้วยทรายทอง ดาดด้วยปทุมชาติต่าง ๆ รายรอบด้วยบัวขาว ยามลมรำเพย ก็โชยกลิ่นหอมฟุ้งจรุงใจ สองข้างสระโบกขรณีของท่านนั้นมีพุ่มไม้สร้างไว้อย่างดี ประกอบด้วยไม้ดอกและไม้ผลทั้งสองอย่าง อัปสรทั้งหลายแต่งองค์ด้วยสรรพากรณ์ ประดับด้วยมาลัยทองดอกไม้ต่าง ๆ พวกกันมาบำรุงบำเรอท้าวเทวราชผู้ประทับนั่งเหนือบัลลังก์ [พระแท่น] แท้ทองคำ อ่อนนุ่ม ลาดด้วยผ้าโกเชาว์อย่างดี ต่างก็รินรมย์ ท่านทำท้าวเทวราชผู้มีมหิทธิฤทธิ์นั้น ให้บันเทิงดังท้าววสวัตตีเทวราช ท่านพร้อมด้วยความยินดี ในการฟ้อนรำ ขับร้อง และประโคมดนตรี รินรมย์อยู่ด้วยกลอง สังข์ ตะโพน พิณ และบัณเฑาะว์ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะมีอย่างต่าง ๆ อันเป็นทิพย์ของท่านที่ท่านประสงค์แล้ว นำรินรมย์ใจ.

ดูก่อนเทพบุตร ท่านเป็นผู้มีรัศมีมาก รุ่งโรจน์ยิ่งด้วยวรรณะ อยู่ในวิมานอันประเสริฐนั้น ดังดวงอาทิตย์กำลังอุทัย ฉะนั้น นี่เป็นผลแห่งทาน หรือศีล หรืออัญชลีกรรมของท่าน ท่านถูกอาตมาถามแล้ว โปรดบอกชื่อนั้นแก่อาตมาทีเถิด.

เทพบุตรนั้นดีใจ อันพระโมคคัลลานะถามแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าคือกัณฐกอัครราช สหชาติของพระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะในกรุงกบิลพัสดุ์ ราชธานีของกษัตริย์แคว้นศากยะ ครั้งใดพระราชนิเวศน์ออกมหาภิเนษกรรมเพื่อโพธิญาณตอนเที่ยงคืน พระองค์ใช้ฝ่าพระหัตถ์อันนุ่มและพระนขาที่แดงปลั่งค่อย ๆ ตบขาข้าพเจ้า และตรัสว่า พาเราไปเถิดเพื่อน เราบรรลุพระ

สัมโพธิญาณอันอุดมแล้วจักยังโลกให้ข้ามโสมสงคราม [ห้วงน้ำใหญ่ คือสงคราม].

เมื่อข้าพเจ้าฟังพระดำรัสนั้น ได้มีความร่าเริงเป็นอันมาก ข้าพเจ้ามีใจเบิกบานยินดี ได้รับคำในครั้งนั้น ครั้นรู้ว่าพระศากยโอรสผู้มียศใหญ่ประทับนั่งเหนือหลังข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้ามีใจเบิกบานบันเทิง นำพระมหาบุรุษไปถึงแวนแคว้นของกษัตริย์เหล่าอื่น

เมื่อพระอาทิตย์ขึ้น พระมหาบุรุษนั้นมิได้ทรงอาลัย ละทิ้งข้าพเจ้าและฉันนอำมาตย์ไว้ เสด็จหลีกไป ข้าพเจ้าได้เลี้ยวพระบาททั้งสองซึ่งมีพระขนางแดงของพระองค์ ร้องไห้แลดูพระมหาวิระผู้กำลังเสด็จไป เพราะไม่ได้เห็นพระศากยโอรสผู้ทรงสิรินั้น ข้าพเจ้าป่วยหนัก ก็ตายอย่างฉับพลัน ด้วยอาณูภาพแห่งบุญนั้นแหละ ข้าพเจ้าจึงมาอยู่วิมานทิพย์นี้ ซึ่งประกอบด้วยกามคุณทุกอย่างในเทวนคร.

อีกอย่างหนึ่ง ข้าพเจ้าได้มีความร่าเริงเพราะได้ฟังเสียงเพื่อพระโพธิญาณ ว่าเราจักบรรลุลความสิ้นอาสวะ ด้วยกุศลมูลนั่นเอง ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ถ้าพระคุณเจ้าจะพึงไปในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ศาสดาไซ้ ขอพระคุณเจ้าจงกราบทูลถึงการถวายบังคมด้วยเศียรเกล้ากะพระองค์ตามคำของข้าพเจ้า แม้ข้าพเจ้าก็จักไปเฝ้าพระชินเจ้าผู้หาบุคคลอื่นเปรียบมิได้ การได้เห็นพระโลกนาถผู้คงที่หาได้ยาก.

กัณฐกเทพบุตรเมื่อนั้นได้กล่าวถึงกรรมที่ตนกระทำแล้ว

เรื่องย่อมีว่าเทพบุตรนี้ คือ กัณฐกอัครราช ผู้เป็นสหชาติ [เกิดพร้อมกันในวันเดียวกัน] กับพระโพธิสัตว์ของพวกเราในอดีตภพนี้ อัครราชนั้นให้พระโพธิสัตว์ประทับบนหลังในสมัยเสด็จมหาภิเนษกรรมณัพพาพระมหาบุรุษล่วงเลยราชอาณาจักรทั้งสามอาณาจักร ให้ถึงฝั่งแม่น้ำโนมานที โดยราตรีนั้นยังไม่สิ้นเลย

ลำดับนั้น อัครราชนั้น เมื่อพระอาทิตย์ขึ้น พระมหาสัตว์ทรงรับบาตรและจีวรที่ฆฏิการมหาพรหมน้อมถวาย ทรงผนวชแล้ว ปล่อยให้กลับกบิลพัสดุ์พร้อมกับฉันนอำมาตย์ อัครราชนั้นใช้ลิ้นของตนเลียพระยุคลบาทของพระมหาบุรุษ ด้วยหัวใจที่หนักด้วยความรัก ลืมตาทั้งสองซึ่งมีประสาทเป็นที่พอใจ แลดูชัฏศนวิสัยที่จะเห็นได้ แต่เมื่อพระโลกนาถเสด็จดำเนินลับตาไปแล้ว มีใจเลื่อมใสว่า เราได้พาพระมหาบุรุษผู้เป็นนายกชั้นยอดของโลกโดยอาการอย่างนี้ ร่างกายของเรามีประโยชน์หนอ แต่ก็อดกลั้นวิโยคทุกข์ไว้ไม่ได้ เพราะอำนาจความรักที่เกาะเกี่ยวกันมาช้านาน ยังถูกรวมตาเตือนด้วยอำนาจทิพยสมบัติที่นายกย่องอยู่อีก ก็ทำกาละตายไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์.

เมื่อเทพบุตรแสดงว่า แม้ถึงข้าพเจ้าจะฝากการถวายบังคมไปในบัดนี้ ครั้นฝากไป

แล้ว ข้าพเจ้าก็จะไม่เฉยอยู่ ดังนี้ จึงกล่าวว่า แม้ข้าพเจ้าก็จักไปเฝ้าพระชินเจ้าผู้หาบุคคลอื่นเปรียบมิได้ อนึ่ง เพื่อแสดงเหตุในการไปให้สำคัญยิ่งขึ้น จึงกล่าวว่า การได้เห็นพระโลกนาถผู้คงที่หาได้ยาก. พระสังคีติกาจารย์ได้แต่งคาถาไว้สองคาถาดังนี้ว่า

กัณฐกเทพบุตรนั้น เป็นผู้กตัญญูกตเวที เข้าไปเฝ้าพระศาสดา พังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้มี จักขุแล้ว ชำระธรรมจักขุให้บริสุทธิ์ ชำระทิฏฐิ วิจิกิจฉาและศีลพตปราคมาสให้บริสุทธิ์แล้ว ถวายบังคมพระยุคลบาทของพระศาสดาแล้วหายไปในที่นั่นเอง.

จบอรรถกถากัณฐกวิมาน

๘. อเนกวัณณวิมาน

ว่าด้วยอเนกวัณณวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๘๒] ท่านอันหมู่อัปสรแวดล้อม จันวิมานอันมีวรรณะมิใช่น้อย เป็นที่ระยับความ
กระวนกระวายและความโศก วิจิตรมาก บันเทิงอยู่ ดุจท้าวสุนิมมิตเทวราช ผู้เป็น
ใหญ่ในเทวดา ไม่มีใครเสมอเหมือน จะมีใครที่ไหญ่ยิ่งกว่าท่านทางยศ ทางบุญ และ
ทางฤทธิ์ หมู่ทวยเทพชั้นไตรทศทั้งหมด ชุมนุมกันไหว้ท่าน ดุจเทวดาและมนุษย์
ทั้งหลาย ไหว้พระจันทร์ฉะนั้น และเทพอัปสรเหล่านี้ ก็ฟ้อนรำ ขับร้อง บันเทิงอยู่
รอบ ๆ ท่าน ท่านเป็นผู้บรรลुเทวฤทธิ์ มีอานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้
ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่าน
จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกระพระมหาโมคคัลลანะถามแล้ว ก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผล
อย่างนี้ว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เมื่อก่อนข้าพเจ้าได้เป็นสาวกของพระชินพุทธเจ้าพระนาม
ว่า สุธเมธ ข้าพเจ้าเป็นปุถุชน ยังมีได้ตรัสรู้ บวชอยู่ ๓ พรรษา เมื่อพระสุธเมธชิน-
พุทธเจ้าผู้ศาสดา ผู้ข้ามโอฆะได้แล้ว เป็นผู้คงที่ เสด็จปรินิพพานแล้ว ข้าพเจ้านั้นได้
ไหว้รัตนเจดีย์ที่คลุมด้วยข่ายทอง ทำใจให้เลื่อมใสในพระสัพพัญญู ข้าพเจ้ามิได้ให้ทาน
เพราะไม่มีวัตถุทานที่จะให้ แต่ข้าพเจ้าได้ชักชวนคนอื่น ๆ ให้ยินดีในการให้ทานนั้น
ว่า ท่านทั้งหลายจงบูชาพระศาสดาของพระพุทธเจ้าผู้ควรบูชานั้นเถิด ได้ยินว่า ท่าน
ทั้งหลาย ละอัตภาพนี้แล้ว จักไปสววรรคด้วยอาการอย่างนี้ ข้าพเจ้าได้ทำกุศลกรรม
อย่างนั้นแล จึงได้เสวยสุขอันเป็นทิพย์ด้วยตน และบันเทิงอยู่ในท่ามกลางหมู่เทพ
ชั้นไตรทศ ทั้งข้าพเจ้าก็ยังไม่สิ้นบุญนั้น.

จบอเนกวัณณวิมานที่ ๘

อรรถกถาอเนกวันณวิมาน

อเนกวันณวิมาน มีคาถาว่า อเนกคุณิ ทรโสภณาสหิ เป็นต้น. อเนกวันณวิมาน นั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะเที่ยวจาริกไปในเทวโลก ตามนัยที่กล่าวแล้วในหนหลัง ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ครั้งนั้น เทพบุตรผู้มีรัศมีมิใช่น้อย เห็นท่านพระมหาโมคคัลลานะนั้น เกิดความเคารพนับถือมาก เข้าไปหาแล้วยืนประคองอัญชลีอยู่ พระเถระถามถึงกรรมที่เทพบุตรกระทำว่า

ท่านอันหมู่อัปสรแวดล้อม ขึ้นวิมานอันมีวรรณะมิใช่น้อย เป็นที่ระงับความกระวนกระวายและความโศก วิจิตรมาก บันเทิงอยู่ ดูก้าวสูนิมิตเทวราช ผู้เป็นใหญ่ในเทวดา ไม่มีใครเสมอเหมือน จะมีใครที่ไหนที่ยิ่งกว่าท่านทางยศ ทางบุญ และทางฤทธิ์ หมู่เทพชั้นไตรทศทั้งหลาย ชุมนุมกันก็ให้ท่าน ดูกเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายให้พระจันทร์ฉะนั้น และเทพอัปสรเหล่านี้ ก็ฟ้อนรำ ขับร้อง บันเทิงอยู่รอบ ๆ ท่าน ท่านเป็นผู้บรรลुเทพฤทธิ์ มีอานุภาพมาก ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่าน จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ตีใจก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า.

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เมื่อก่อนข้าพเจ้าได้เป็นสาวกของพระชินพุทธเจ้าพระนามว่า สุธเมธ ข้าพเจ้าเป็นปุถุชนยังมิได้ตรัสรู้ บวชอยู่ ๗ พรรษา เมื่อพระสุธเมธชินพุทธเจ้าผู้ศาสดา ผู้ข้ามโอฆะได้แล้ว เป็นผู้คงที่ เสด็จปรินิพพานแล้ว ข้าพเจ้านั้น ได้ไหว้รัตนเจดีย์ที่คลุมด้วยข่ายทอง ทำใจให้เลื่อมใสในพระสัพพัญญู ข้าพเจ้ามิได้ให้ทาน เพราะไม่มีวัตถุทานที่จะให้ แต่ข้าพเจ้าได้ชักชวนคนอื่น ๆ ให้ยินดีในการให้ทานนั้นว่า ท่านทั้งหลายจงบูชาพระศาสดาของพระพุทธเจ้าผู้ควรบูชานั้นเถิด ได้ยินว่า ท่านทั้งหลายละอัตภาพนี้แล้ว จักไปสวรรค์ด้วยอาการอย่างนี้ ข้าพเจ้าได้กระทำกุศลกรรมอย่างนั้นแล จึงได้เสวยสุขอันเป็นทิพย์ด้วยตน และบันเทิงอยู่ในท่ามกลางหมู่เทพชั้นไตรทศ ทั้งข้าพเจ้าก็ยังมิสิ้นบุญนั้น.

เล่ากันมาว่า นับจากนี้ถอยหลังไปสามหมื่นกับ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า **สุเมธ** เสด็จอุบัติขึ้นในโลก ทรงทำโลกนี้กับเทวโลกให้สว่างเป็นอย่างเดียวกันด้วยการแสดงพระสัทธรรม ทรงบำเพ็ญพุทธกิจแล้วเสด็จปรินิพพาน เมื่อมนุษย์ทั้งหลายเก็บพระบรมธาตุของพระผู้มีพระภาคเจ้าสร้างรัตนเจดีย์ บุรุษคนหนึ่งได้บวชในศาสนาของพระศาสดา ประพฤติพรหมจรรย์อยู่ ๗ พรรษา มีความรำคาญด้วยกิเลสเพราะจิตไม่ตั้งมั่นจึงสึก ครั้นสึกแล้ว โดยที่เป็นผู้มีความสังเวชมากและมีฉันทะในธรรม จึงทำการปิดกวาดและดูแลของใช้เป็นต้นที่ลานพระเจดีย์ รักษานิจศีลและอุโบสถศีล ฟังธรรมและเที่ยวชักชวนคนอื่น ๆ ให้ทำบุญ เขากำลະตายในเมื่อสิ้นอายุ บังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพราะความยิ่งใหญ่แห่งบุญกรรม เขาเป็นเทพบุตรที่มีศักดิ์ใหญ่ มีอำนาจมาก เป็นผู้ที่เทวดาทั้งหลาย มีท้าวสักกะเป็นต้น สักการบูชา ดำรงอยู่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้นชั่วอายุ จุตินอกจากดาวดึงส์นั้นท่องเที่ยวไป ๆ มา ๆ อยู่ในเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ในพุทธรูปบาทกาลนี้ บังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ด้วยเศษวิบากแห่งกรรมนั้นแหละ เทวดาทั้งหลายรู้จักเทพนั้นว่าเป็นผู้มีวรรณะมิใช่น้อย (อเนกวัณณ)

จบอรรถกถาอเนกวัณณวิมาน

๙. มัณฐกุณฑลวิมาน

ว่าด้วยมัณฐกุณฑลวิมาน

พราหมณ์ ถามเทพบุตรนั้นว่า

[๙๓] เจ้าแต่่งตัว มีตุ้มหูเกลี้ยง ทรงมาลัยดอกไม้อั่ว ทาตัวด้วยจันทน์แดง ประคองแขน
คร่ำครวญอยู่ในกลางป่า เจ้าเป็นทุกข์หรือ.

มัณฐกุณฑลเทพบุตรตอบว่า

เรือนรถทำด้วยทองคำงามผุดผ่อง เกิดขึ้นแก่ข้า ข้าหาซื้อรถนั้นยังไม่ได้ ข้า
จะสละชีวิตเพราะความทุกข์นั้น.

พราหมณ์กล่าวว่า

พ่อมานพผู้เจริญ เจ้าอยากได้ล้อทองคำ แก้วมณี ทองแดง หรือเงิน ก็จงบอก
แก่ข้า ข้าจะจัดซื้อให้เจ้า.

มาณพนั้นกล่าวตอบพราหมณ์นั้นว่า

พระจันทร์พระอาทิตย์ทั้งสองนั้น ย่อมปรากฏในท้องฟ้า รถทองของข้า ย่อม
งามด้วยคู่ล้อนั้น.

พราหมณ์กล่าวว่า

พ่อมานพ เจ้าเป็นคนโง่ ที่มาปรารณาสิ่งที่ไม่ควรปรารณา ข้าเข้าใจว่า เจ้า
จักตาย (เสียก่อน) จักไม่ได้พระจันทร์และพระอาทิตย์แน่ ๆ.

มาณพกล่าวว่า

แม้การไปการมาของพระจันทร์พระอาทิตย์ ก็ยังเห็นกันอยู่ รัศมีของพระจันทร์
พระอาทิตย์ ก็ยังเห็นกันอยู่ในวิถีทั้งสอง คนที่ตายล่วงลับไปแล้ว ใครก็ไม่เห็น เรา
สองคนที่ร้องไห้คร่ำครวญอยู่ในที่นี่ ใครโง่กว่ากัน.

พราหมณ์กล่าวว่า

พอมานพ เจ้าพุดจริง เราสองคนที่ร้องให้คร่ำครวญอยู่ ข้านี้แหละเป็นคน
โงกว่า บรรดาคนที่ตายล่วงลับไปแล้ว เหมือนทารกร้องไห้อยากได้พระจันทร์
ฉะนั้น เจ้ามาราตรดข้าผู้เร้าร้อนให้สงบ ด้วยความกระวนกระวายทั้งหมดได้ เหมือน
เอาน้ำรดไฟที่ราดปรียงฉะนั้น เจ้าผู้ที่บรรเทาความโศกเศร้าถึงบุตรของข้าผู้เฝ้าแต่
เศร้าโศก เชื่อว่าได้ถอนลูกศรคือความโศกที่เกาะหัวใจของข้าขึ้นได้แล้ว พอมานพ
ข้าเป็นผู้ที่เจ้าถอนลูกศร คือความโศกขึ้นให้แล้ว ก็เป็นผู้ดับร้อน เย็นสนิท ไม่ต้อง
เศร้าโศก ไม่ต้องร้องไห้ เพราะฟังเจ้า เจ้าเป็นเทวดา หรือเป็นคนธรรมดา หรือเป็น
ท้าวสักกะผู้ให้ทานในชาติก่อน เจ้าเป็นใคร หรือเป็นบุตรของใคร เราจะรู้จักเจ้าได้
อย่างไร.

มานพตอบว่า

ท่านเผาบุตรที่ป่าช้าเอง แล้วคร่ำครวญร้องให้ถึงบุตรคนใด ข้าคือบุตรคนนั้น
ทำกุศลกรรมแล้ว ถึงความเป็นสหายของทวยเทพชั้นไตรทศ.

พราหมณ์ถามว่า

เมื่อท่านให้ทานน้อยหรือมากในเรือนของตน หรือรักษาอุโบสถกรรมเช่นนั้น
เราก็มองได้เห็น เพราะกรรมอะไร ท่านจึงไปเทวโลกได้.

มานพตอบว่า

ข้าป่วยเป็นไข้ได้รับทุกข์ มีกายกระสับกระส่ายอยู่ในที่อยู่ของตน ได้เห็น
พระพุทธรูปเจ้าผู้ปราศจากกิเลสฐิติ ข้ามพ้นความสงสัย เสด็จไปดีแล้ว มีพระปัญญา
ไม่ทราโม ข้าฉันมีใจเบิกบานเลื่อมใสได้กระทำอัญชลีแด่พระตถาคต ข้าทำกุศลกรรม
นั้น จึงถึงความเป็นสหายของทวยเทพชั้นไตรทศ.

พราหมณ์กล่าวว่า

นำอัสจรรย์หนอ ไม่เคยมีหนอ อัญชลีกรรมมีผลเป็นได้ถึงเช่นนี้ แม้ข้าก็มีใจ
เบิกบาน มีจิตเลื่อมใส จึงขอถึงพระพุทธรูปเจ้าว่า เป็นสละที่พึง ในวันนี้นี้แหละ.

มานพกล่าวว่า

ท่านจงมีจิตเลื่อมใส ถึงพระพุทธรูปเจ้าพระธรรมและพระสงฆ์ว่า เป็นสละที่พึง
ในวันนี้นี้แหละ อนึ่ง ท่านจงสมาทานสิกขาบท ๕ อย่าให้ขาดและต่างพร้อย จง
รีบงดเว้นจากการฆ่าสัตว์เสีย จงเว้นการถือเอาสิ่งของที่เขามีได้ให้ในโลก จงไม่ดื่ม
น้ำเมาและไม่กล่าวเท็จ จงยินดีด้วยภรรยาของตน.

พราหมณ์กล่าวว่า

ข้าแต่เทวดาผู้นำบูชา ท่านเป็นผู้ปรารถนาประโยชน์ ปรารถนาเกื้อกูลแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะทำตามคำของท่าน ขอท่านจงเป็นอาจารย์ของข้าพเจ้าเถิด. ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้า และพระธรรมว่าเป็นสัจจะที่พึงอันยอดเยี่ยม และข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นนรเทพว่า เป็นสัจจะที่พึง.

ข้าพเจ้างดเว้นจากการฆ่าสัตว์อย่างฉับพลัน งดการถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้ในโลก ข้าพเจ้าไม่ดื่มน้ำเมา และไม่กล่าวเท็จ และเป็นผู้ยินดีด้วยภรรยาของตนดังนี้.

จบมัญญกุณฑลวิมานที่ ๙

อรรถกถามัญญกุณฑลวิมาน

มัญญกุณฑลวิมาน มีคำถาว่า **อลงกโต มัญญกุณฑล** เป็นต้น. มัญญกุณฑลวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี สมัยนั้น พราหมณ์ชาวสาวัตถีคนหนึ่ง เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก แต่เป็นคนไม่มีศรัทธา ไม่มีความเลื่อมใส เป็นมิจฉาทิฎฐิ ไม่ให้อะไรแก่ใคร ๆ เพราะความที่ไม่ให้นั่นเอง เขาจึงเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า **อทินนปุพพกะ** ซึ่งแปลว่า **ไม่เคยให้** เขาไม่ต้องการเฝ้าพระตถาคต ไม่ต้องการแม้จะเห็นสาวกของพระตถาคต เพราะความเป็นคนโลภโดยเป็นมิจฉาทิฎฐิ เขาสอนบุตรของตนชื่อ**มัญญกุณฑล**ว่า ลูก เจ้าไม่พึงไปหา ไม่พึงเห็นพระสมณโคดมและสาวกของพระองค์ แม้ตัวเขาเองก็ได้กระทำอย่างนั้น คราวนั้น บุตรของเขาป่วย พราหมณ์ก็ไม่ได้ทำยารักษา เพราะกลัวเปลืองทรัพย์ เมื่อโรคกำเริบขึ้นจึงเชิญหมอมาดู หมอทั้งหลายดูร่างกายของเขาแล้ว รู้ว่าเด็กนั้นรักษาไม่หายจึงหลีกไป พราหมณ์คิดว่า เมื่อลูกตายในเรือน น่าออกลำบาก จึงอุ้มบุตรให้นอนที่นอกซุ้มประตู.

ณ ราตรีปัจจุสมัยใกล้รุ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จออกจากพระมหากรุณาสมบัติ ทรงตรวจดูโลก ทรงเห็นมัญญกุณฑลมีอายุพหุมาจะตายในวันนั้นเอง และทรงเห็นโอกาสที่มาณพนั้นกระทำความผิดอันจะเป็นเหตุที่นำไปนรก มีพระพุทธรูปรว่า ถ้าเราไปในที่นั้น มาณพนั้นจักทำจิตให้เลื่อมใสเรา จักบังเกิดในเทวโลก จักเข้าไปหาบิดาที่ร้องให้อยู่ในป่าช้ากระทำให้บิดาสงเวช เมื่อเป็นเช่นนั้น ทั้งเขาและบิดาของเขาจักมาหาเรา หมู่

มหาชนจักประชุมกัน เมื่อเราแสดงธรรม จักมีการตรัสรู้ธรรมกันมากในที่นั้น ครั้นทรงทราบอย่างนี้แล้ว พอรุ่งเช้า ทรงนั่งแล้วทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี ประทับยืนเปล่งพระพุทธรังสีมีวรัณะ ๖ โกล่ เรือนบิดาของมาณพมีภรรยาคนหนึ่ง มาณพเห็นพระฉัพพรรณรังสีเหล่านั้นคิดว่า นั่นอะไร เหลียวดูข้างโน้นข้างนี้ ได้เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงฝึกตนดีแล้ว ค้มครองตนดีแล้ว มีพระอินทรีย์สงบโชติช่วงอยู่ด้วยพระมหาปริสลักษณะ ๓๒ พร้อมด้วยอนุพยัญชนะ ๘๐ และด้วยพระเกตุมาลาอันมีรัศมีวาหนึ่ง ทรงรุ่งโรจน์ด้วยพระพุทธรสีอันหาที่เปรียบมิได้ ด้วยพระพุทธานุภาพอันเป็นอจินไตย ครั้นเห็นแล้ว มาณพนั้นได้มีความคิดอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาคสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จถึงที่นี่แล้วหนอ ซึ่งพระองค์มีรูปสมบัติ ที่จะครอบงำแม้พระอาทิตย์ ด้วยพระเดชของพระองค์ ครอบงำพระจันทร์ ด้วยพระคุณที่น่ารัก ครอบงำสมณพราหมณ์ทั้งหมด ด้วยความเป็นผู้สงบระงับ อันความสงบระงับพึงมีในที่นี้แน่แท้ อัครบุคคลในโลกนี้ ก็เห็นจะเป็นพระองค์ท่านผู้นี้เอง และก็เสด็จมาถึงที่นี่ ก็เพื่อทรงโปรดอนุเคราะห์แก่เราแน่แล้ว มาณพนั้นมีเรือนร่างอันปิดที่มีพระพุทธรูปเป็นอารมณ์สัมผัสแล้วตลอดกาล เสวยปีติโสมนัสไม่น้อย มีจิตเลื่อมใสนอนประคองอัญชลี พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเห็นเขาแล้ว มีพระดำริว่า กรรมเพียงเท่านี้ก็พอที่มาณพนี้จะเข้าถึงสวรรค์ ดังนี้แล้ว เสด็จหลีกไป.

แม้มาณพนั้นก็ไม่ละปีติโสมนัสนั้นเลย ทำกาละตายไปบังเกิดในวิมานทอง ๑๒ โยชน์ ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ฝ่ายบิดาของเขา ให้ทำสักการะสรีระแล้ว ในวันที่สองไปป่าช้าในเวลาเช้ามีด คร่ำครวญว่า โอ้อภัย มัฏฐกุนทลี โอ้อภัย มัฏฐกุนทลี เดินพลางร้องไห้พลางวนไปรอบ ๆ ป่าช้า.

เทพบุตรตรวจดูความสมบูรณ์แห่งสมบัติของตน ทบทวนดูว่า เราทำกรรมอะไร จากไหนจึงมาที่นี่ ได้รู้อัตภาพก่อนของตน และเห็นความเลื่อมใสแห่งจิตที่เป็นไปในพระผู้มีพระภาคเจ้า เพียงทำอัญชลีที่น่าจับใจในเวลาจะตายในอัตภาพนั้น เกิดความเลื่อมใสและความนับถือเป็นอันมากในพระตถาคตอย่างยิ่งว่า โอ พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ทรงมีอานุภาพมาก ใคร่ครวญดูว่า อทินนบุพพกพราหมณ์ทำอะไรหนอ เห็นมาร้องไห้อยู่ในป่าช้า จึงคิดว่า พราหมณ์นี้ เมื่อก่อน ไม่ทำแม้เพียงยารักษาเรา มาบัดนี้วนเวียนร้องไห้อยู่ในป่าช้า หาประโยชน์มิได้ เอาเถอะ เราจักให้พราหมณ์นั้นสังเวชแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศล ดังนี้แล้ว มาจากเทวโลกแปลงตัวเป็นมัฏฐกุนทลีร้องไห้อยู่ ยืนประคองแขนคร่ำครวญอยู่ใกล้ ๆ บิดา แล้วแก้มส่งเสียงคร่ำครวญว่า โอ้ พระจันทร์ โอ้ พระอาทิตย์ ครั้งนั้น พราหมณ์คิดว่า นี่ มัฏฐกุนทลีมาแล้ว ได้กล่าวกะเขาด้วยคาถาว่า

เจ้าแต่งตัว มีตุ้มหูเกลี้ยง ทรงมาลัยดอกไม้ ทาตัวด้วยจันทน์แดง ประคองแขน

คร่ำครวญอยู่ในกลางป่า เจ้าเป็นทุกข์หรือ.

ลำดับนั้น เทพบุตรกล่าวกะพราหมณ์ว่า

เรือนรถทำด้วยทองคำมผุดผ่องเกิดขึ้นแก่ข้า ข้าหาคู่ล้อรถนั้นยังไม่ได้ ข้าจะ
สละชีวิตเพราะความทุกข์นั้น.

ลำดับนั้น พราหมณ์กล่าวกะเทพบุตรนั้นว่า

พอมานพผู้เจริญ เจ้าอยากได้คู่ล้อทองคำ แก้วมณี ทองแดง หรือเงินก็จงบอก
แก่ข้า ข้าจะจัดคู่ล้อให้เจ้า.

มาณพได้ฟังดังนั้น คิดว่า พราหมณ์นี้ปกติตระหนี่ ไม่ยอมแม้การทำยารักษาลูก แต่
เมื่อเห็นเรากล้วยลูก ร้องไห้ กลับใจป้ำปูดว่า จะทำล้อรถทองเป็นต้นให้ ช่างเถอะ จำเรา
จักข่มเขา จึงกล่าวว่า

ท่านจักทำคู่ล้อแก่ข้าใหญ่เท่าไร เมื่อพราหมณ์กล่าวว่าให้เท่าที่เจ้าต้องการ จึงขอ
ว่า ข้าต้องการพระจันทร์และพระอาทิตย์ ขอท่านจงให้พระจันทร์พระอาทิตย์แก่ข้า
เถิด.

มาณพนั้นกล่าวตอบพราหมณ์นั้นว่า

พระจันทร์พระอาทิตย์ทั้งสองนั้นย่อมปรากฏในท้องฟ้า รถทองของข้า ย่อม
งามด้วยคู่ล้อนั้น.

ลำดับนั้น พราหมณ์กล่าวกะเทพบุตรว่า

พอมานพ เจ้าเป็นคนโง่ ที่มาปรารถนาสิ่งที่ไม่ควรปรารถนา ข้าเข้าใจว่าเจ้าจัก
ตาย [เสียก่อน] จักไม่ได้พระจันทร์และพระอาทิตย์แน่นอน.

ลำดับนั้น มาณพกล่าวกะพราหมณ์ว่า

คนที่ร้องให้เพื่อต้องการสิ่งที่ปรากฏอยู่เป็นคนโง่ หรือว่าคนที่ร้องให้เพื่อตอง-
การสิ่งที่ไม่ปรากฏอยู่เป็นคนโง่ แล้วกล่าวว่า

แม้การไปการมาของพระจันทร์พระอาทิตย์ ก็ยังเห็นกันอยู่ รัศมีของพระจันทร์
พระอาทิตย์ ก็ยังเห็นกันอยู่ในวิถีทั้งสอง ส่วนคนที่ตายล่วงลับไปแล้ว ใครก็ไม่เห็น
บรรดาเราสองคนที่ร้องให้คร่ำครวญอยู่ในที่นี้ ใครโง่กว่ากัน.

พราหมณ์ได้ฟังดังนั้นแล้ว กำหนดในใจว่า เจ้านี้พูดถูกจึงกล่าวว่า

พ่อมานพ ท่านพูดจริง บรรดาเราสองคน ที่ร้องให้คร่ำครวญอยู่ ข้านี้แหละเป็นคนโง่กว่า ปรารถนาบุตรที่ตายล่องลับไปแล้ว เหมือนทารกร้องไห้ อยากได้พระจันทร์ฉะนั้น.

พราหมณ์หายโศกเศร้าเพราะถ้อยคำของมานพนั้น เมื่อจะชมเชยมานพ จึงกล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

เจ้ามารดาครดข้าผู้เร่าร้อนให้สงบ ดับความกระวนกระวายทั้งหมดได้ เหมือนเอาน้ำรดไฟที่ราดเปรียงฉะนั้น เจ้าผู้ที่บรรเทาความโศกเศร้าถึงบุตรของข้าผู้เฝ้าแต่เศร้าโศก เชื่อว่าได้ถอนลูกศรคือความโศกที่เกาะหัวใจของข้าขึ้นได้แล้ว พ่อมานพ ข้าเป็นผู้ที่เจ้าถอนลูกศร คือความโศกขึ้นได้แล้ว ก็เป็นผู้ดับร้อน เย็นสนิท ไม่ต้องเศร้าโศก ไม่ต้องร้องไห้เพราะฟังเจ้า ดังนี้.

ลำดับนั้น พราหมณ์บรรเทาความโศกได้แล้ว เห็นผู้ให้คำชี้แจงแก่ตน อยู่ในรูปเป็นเทวดา เมื่อจะถามว่า ท่านชื่ออะไร จึงกล่าวคาถาว่า

ท่านเป็นเทวดา หรือเป็นคนธรรมดา หรือเป็นท้าวสักกะผู้ให้ทานในชาติก่อน ท่านเป็นใคร หรือเป็นบุตรของใคร เราจะรู้จักท่านได้อย่างไร.

เทพบุตรเมื่อนั้นก็ได้ชี้แจงตนแก่พราหมณ์นั้นว่า

ท่านเผาบุตรที่ป่าช้าเองแล้ว คร่ำครวญร้องไห้ถึงบุตรคนใด ข้าคือบุตรคนนั้น ทำกุศลกรรมแล้ว ถึงความเป็นสหายของทวยเทพชั้นไตรทศ.

ลำดับนั้น พราหมณ์กล่าวกะเทพบุตรนั้นว่า

เมื่อท่านให้ทานน้อยหรือมากในเรือนของตน หรือรักษาอุโบสถกรรมเช่นนั้น พวกเราก็มิได้เห็น เพราะกรรมอะไร ท่านจึงไปเทวโลกได้.

ลำดับนั้น มาณพกล่าวกะพราหมณ์ว่า

ข้าป่วยเป็นไข้ได้รับทุกข์ มีกายกระสับกระส่าย อยู่ในที่อยู่ของตน ได้เห็นพระพุทธรูปเจ้าผู้ปราศจากกิเลสฐิติ ข้ามพ้นความสงสัย เสด็จไปดีแล้ว มีพระปัญญาไม่ทราโม ข้าฉันมีใจเบิกบานเลื่อมใส ได้กระทำอัญชลีแด่พระตถาคต ข้าทำกุศลกรรมนั้น จึงถึงความเป็นสหายของทวยเทพชั้นไตรทศ.

เมื่อมานพกำลังกล่าวอยู่อย่างนั้นแล ทิวเรือนร่างของพราหมณ์เต็มเปี่ยมไปด้วยปีติ เมื่อเขาจะประกาศปีตินั้น จึงกล่าวว่า

นำอัสจรรย๋หนอ ไม่เคยมีหนอ อัญชลีกรรม มีผลเป็นได้ถึงเช่นนี้ แม้ข้าก็มีใจ
เบิกบาน มีจิตเลื่อมใส จึงจะขอถึงพระพุทธเจ้าว่า เป็นพระที่พึงในวันนี้นี้แหละ.

ลำดับนั้น เทพบุตรเมื่อจะประกอบพราหมณ์นั้นไว้ใน การถึงพระและสมาทานศีล จึง
กล่าวสองคาถาว่า

ขอท่านจงมีจิตเลื่อมใส ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ว่า เป็นพระ
ที่พึงในวันนี้นี้แหละ อนึ่ง ท่านจงสมาทานสิกขาบท ๕ อย่าให้ขาดและต่างพร้อย จง
รีบด่วนจากการฆ่าสัตว์เสีย จงเว้นการถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้ในโลก จงไม่ดื่ม
น้ำเมาและไม่กล่าวเท็จ จงยินดีด้วยภรรยาของตน.

บรรดาบทเหล่านั้น ความว่า ท่านมีจิตเลื่อมใสถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นที่พึง ว่าพระผู้
มีพระภาคเจ้าผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะ ดังนี้ ฉนใด ท่านจงมีจิตเลื่อมใสถึงพระธรรมและพระ
สงฆ์ว่าเป็นที่พึง ว่าพระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว พระสงฆ์ปฏิบัติดีแล้ว ดังนี้
ฉนนั้นเหมือนกัน อีกอย่างหนึ่ง ท่านมีจิตเลื่อมใสถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึง ฉนใด ท่าน
มีจิตเลื่อมใสว่า นี่นาประโยชน์และความสุขมาทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยส่วนเดียว จง
สมาทาน คือจงประพฤติถ่อมมันซึ่งศีลห้า อันเป็นบท คือเป็นส่วนแห่งสิกขา คืออริศีลสิกขา
หรือเป็นอุบายทางดำเนินถึงอริจิตตสิกขา และอริปัญญสิกขา ไม่ให้ขาดและต่างพร้อย
เพราะไม่กำเริบและไม่เศร้าหมอง ฉนนั้นเหมือนกัน.

พราหมณ์ถูกเทพบุตรประกอบไว้ใน การถึงพระและการสมาทานศีลอย่างนี้แล้ว เมื่อ
จะรับคำของเทพบุตรนั้นด้วยเศียรเกล้า จึงกล่าวคาถาว่า

ข้าแต่เทวดาผู้นำบูชา ท่านเป็นผู้ปรารถนาประโยชน์ ปรารถนาเกื้อกูลแก่ข้าพเจ้า
ข้าพเจ้าจะทำตามคำของท่าน ขอท่านจงเป็นอาจารย์ของข้าพเจ้าเถิด ดังนี้.

เมื่อดำรงอยู่ในคำนั้น ได้กล่าวสองคาถาว่า

ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าและพระธรรมว่าเป็นพระที่พึงอันยอดเยี่ยม และ
ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นนรเทพว่า เป็นพระที่พึง.

ข้าพเจ้างดเว้นจากการฆ่าสัตว์อย่างฉับพลัน งดการถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้ใน
โลก ข้าพเจ้าไม่ดื่มน้ำเมา และไม่กล่าวเท็จ และเป็นผู้ยินดีด้วยภรรยาของตน ดังนี้.

แต่นั้น เทพบุตรคิดว่า กิจที่ควรกระทำแก่พราหมณ์ เราก็กระทำเสร็จแล้ว บัดนี้
พราหมณ์คงจักเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเองดังนี้แล้วได้อันตรธานไป ณ ที่นั้นเอง แม้
พราหมณ์ก็เกิดเลื่อมใสและนับถือมากในพระผู้มีพระภาคเจ้า และถูกเทวดาเตือน จึงบ้าย-

หน้าไปวิหารด้วยหมายใจจักเข้าเฝ้าพระสมณโคดม มหาชนเห็นดังนั้น คิดว่า พราหมณ์นี้ ไม่นับถือไม่เลื่อมใสไม่เข้าเฝ้าพระตถาคตตลอดกาลนานเท่านี้ วันนี้จะเข้าเฝ้าเพราะความ โศกถึงบุตร จักมีพระธรรมเทศนาเช่นไรหนอ จึงพากันติดตามพราหมณ์นั้นไป.

พราหมณ์เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ทำปฏิสันถารแล้ว กราบทูลอย่างนี้ว่า ข้าแต่ ท่านพระโคดม คนไม่ให้ท่านอะไร ๆ หรือไม่รักษาศีล เพียงแต่เลื่อมใสในพระองค์อย่าง เดียว จะบังเกิดในสวรรค์ได้หรือ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่า ท่านพราหมณ์ เมื่อย่ำ รุ่งวันนี้ มัญญกุณฑลเทพบุตรได้บอกเหตุที่เข้าถึงเทวโลกของตน แก่ท่านแล้วมิใช่หรือ ขณะนั้น มัญญกุณฑลเทพบุตรก็ได้มาปรากฏองค์พร้อมกับวิมาน ลงจากวิมานถวายบังคม พระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ยืนประคองอัญชุลีอยู่ ณ ที่สมควรแห่งหนึ่ง.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงสุจริตที่เทพบุตรนั้นกระทำแล้ว ในที่ประชุมนั้น ทรงทราบว่ที่ประชุมมีความสบายใจ จึงทรงแสดงสามุกังสีกเทศนา [ธรรมเนียมที่ยกขึ้น แสดงเองโดยที่ไม่ต้องปรารภเหตุการณ์ใดใด] คืออริยสัจ ๔.

จบเทศนา เทพบุตร พราหมณ์ และบริษัทที่ประชุมกัน รวมเป็นสัตว์แปดหมื่นสี่พันได้ ตรัสรู้ธรรมแล.

จบอรรถกถามัญญกุณฑลวิมาน

๑๐. เสริสสกวิมาน

ว่าด้วยเสริสสกวิมาน

พระควัมปติเถระกล่าวว่า

[๘๔] ขอท่านทั้งหลายจงฟังคำของเทวดาและของพวกพ้อคำในทางทะเลทราย ที่ได้มาพบกันในเวลานั้น และฟังถ้อยคำที่เทวดาและพวกพ้อคำโต้ตอบกันโดยประการใด ขอท่านทั้งปวงจงฟังคำนั้นโดยประการนั้นเถิด ยังมีพระยา นามว่า ปายาสิมียศถึงความป็นสหายของกุมเทวดา บันเทิงอยู่ในวิมานของตน เป็นเทวดาได้มาสนทนากะพวกมนุษย์.

เสริสสกเทพบุตรถามพวกพ้อคำด้วยคาถาว่า

ดูก่อนมนุษย์ทั้งหลาย พวกท่านกลัวทางคดเคี้ยว ใจเสียวอยู่ในที่น่าสงสัยว่ามีภัยในป่า ในถิ่นอมมนุษย์ ในทางกันดาร ไม่มีน้ำ ไม่มีอาหาร เดินไปได้แสนยาก กลางทะเลทราย ในทะเลทรายนี้ ไม่มีผลไม้ ไม่มีเผือกมัน ไม่มีเชื้อไฟ ในที่นี้ จะมีอาหารแต่ที่ไหน นอกจากฝุ่นและทรายที่แดดแผดเผาทั้งร้อนทั้งทารุณ เป็นที่ดอนร้อนดังแผ่นเหล็กเผาไฟ หากความสุขมิได้ เทียบเท่านรก (ในปรโลก) เป็นที่อยู่ของพวกมนุษย์หยาบซำยุคโบราณ เป็นภูมิประเทศเหมือนถูกลาปไว้ เออ ก็พวกท่านหวังอะไร เพราะเหตุไรจึงไม่พิจารณาให้ถี่ถ้วน ตามกันเข้ามายังประเทศอันนี้พร้อมกัน เพราะความโลภ ความกลัว หรือเพราะความหลง.

พวกพ้อคำตอบว่า

พวกข้าพเจ้าเป็นนายกองเกวียนอยู่ในแคว้นมคธและแคว้นอังคะ บรรทุกสินค้ามากมาย ต้องการทรัพย์ปรารถนาอะไร จะพากันไปยังสินธุประเทศ และโสวีระประเทศ เวลากลางวัน ข้าพเจ้าทุกคนทนความกระหายน้ำไม่ได้ ทั้งมุ่งหมายจะอนุเคราะห์สัตว์พาหนะ รีบเดินทางมาในกลางคืน ซึ่งเป็นเวลาวิกาล ข้าพเจ้าทั้งหลายจึงได้พลัดทาง ไปผิดทาง หลงทางไม่รู้ทิศ เดินเข้าไปในป่าที่ไปได้แสนยาก กลางทะเลทราย วุ่นวายเหมือนคนตาบอด ข้าแต่ท่านทเวผู้ควรบูชา พวกข้าพเจ้า

ได้พบวิมานอันประเสริฐ และตัวท่านนี้ ซึ่งไม่เคยพบมาก่อน จึงหวังจะรอดชีวิตยิ่งกว่าแต่ก่อน เพราะพบกัน พวกข้าพเจ้าจึงพากันร่าเริง ดีใจและปลื้มใจ.

เทพบุตรถามว่า

ดูก่อนพ่อทั้งหลาย พวกท่านไปทะเลทรายทั้งฝั่งโน้น ทั้งฝั่งนี้ และไปทางที่มีเชิงหวายและหลักตอ ไปหลายทิศที่ไปได้ยาก คือมีแม่น้ำ และที่ขรุขระของภูเขา เพราะโรคภัยเป็นต้นเหตุ พวกท่านไปยังแคว้นของพระราชอื่น ๆ ได้เห็นพวกมนุษย์ชาวต่างประเทศ เราขอฟังสิ่งอัศจรรย์ ที่พวกท่านได้ฟังหรือได้เห็นมาในสำนักของพวกท่าน.

พวกพ่อคำตอบว่า

ข้าแต่พ่อกุมาร สมบัติของมนุษย์ที่แล้ว ๆ มาทั้งหมด พวกข้าพเจ้าไม่เคยได้ยินหรือได้เห็นอัศจรรย์กว่าวิมานของท่านนี้เลย พวกข้าพเจ้าดูวิมานของท่านอันมีรัศมีไม่ทรมานแล้วไม่อึดเลย สระโบกขรณี เลื่อนลอยไปในอากาศ มีสวนป่าไม้มาก มีบุณฑริกบัวขาวมาก มีต้นไม้ออกผลเป็นนิตย์ โขยกกลิ่นหอมตลบไป เสาวิมานเหล่านี้ เป็นเสาแก้วไพฑูรย์ สูงร้อยศอก ส่วนยาวประดับด้วยศิลา แก้วประพาพ แก้วลาย และแก้วทับทิม มีรัศมีโชติช่วง วิมานงามของท่านนี้มีเสาพันทิ้ง มีอนุภาพหาที่เปรียบมิได้ อยู่บนเสาเหล่านั้น ประกอบด้วยรัตนะภายใน ภายนอกล้อมด้วยไพฑูรย์ทอง และกำบังอย่างดีด้วยแผ่นทอง วิมานของท่านนี้สว่างด้วยทองชมพูนุท ส่วนนั้น ๆ ของวิมาน กลิ้งกลตา ประกอบด้วยบันไดและแผ่นกระดานของปราสาทมั่นคง งดงาม มีส่วนประกอบเข้ากันสนิท ชวนพิศอย่างยิ่ง น่าลึงโลดใจ ภายในวิมานรัตน์ มีข่าน้ำอุดมสมบูรณ์ ตัวท่านอันหมู่เทพอัปสรหอมล่อม เอิกอิ่งด้วยเสียงตะโพน เปิงมางและดนตรี อันทวยเทพมากราบไหว้ด้วยการสดุดีและวันทนา ท่านนั้นตั้งอยู่ด้วยหมู่เทพนารี บันเทิงอยู่ในวิมานปราสาท อันประเสริฐน่ารื่นรมย์ใจ มีอนุภาพเป็นอนันต์ ประกอบไปด้วยคุณทุกอย่าง ดังท้าวเวสสุวรรณในนิลนิสถานมีดอกบัว ท่านเป็นเทวดาหรือเป็นยักษ์ หรือเป็นท้าวสักกะจอมเทพ หรือเป็นมนุษย์ พวกพ่อคำเกวียนถามท่าน ขอท่านโปรดบอกทีเถิด ท่านเป็นเทวดาชื่อไร.

เทพบุตรตอบว่า

ข้าพเจ้าเป็นเทวดาชื่อเสริสสกะ เป็นผู้รักษาทางกันดาร คຸ້ມครองทะเลทราย ทำตามเทวบัญชาคำสั่งของท้าวเวสสุวรรณ จึงดูแลรักษาประเทศดินนี้อยู่.

พวกพ่อคำถามว่า

วิมานนี้ท่านได้มาเอง หรือเกิดโดยความเปลี่ยนแปลง ท่านทำเองหรือเทวดาทิ้ง
หลายให้ พ่อค้าเกวียนทั้งหลายถามท่าน วิมานที่น่าภูมิใจนี้ท่านได้มาอย่างไร.

เทพบุตรตอบว่า

วิมานนี้ มิใช่ข้าพเจ้าได้มาเอง มิใช่เกิดโดยการเปลี่ยนแปลง มิใช่ข้าพเจ้าทำเอง
มิใช่เทวดาทิ้งหลายให้ วิมานที่น่าภูมิใจนี้ ข้าพเจ้าได้มาด้วยบุญกรรมที่มิใช่บาปของ
ตน.

พวกพ่อค้าถามว่า

อะไรเป็นวัตรและเป็นพรหมจรรย์ของท่าน นี่เป็นวิบากแห่งบุญอะไรที่ท่าน
สั่งสมไว้ดีแล้ว พ่อค้าเกวียนทั้งหลายถามท่าน วิมานนี้ท่านได้มาอย่างไร.

เทพบุตรตอบว่า

ข้าพเจ้ามีนามว่าปายาสี เมื่อครั้งรับราชการ (เป็นเจ้าเมืองเสตัพพะยะ) แคว้นโกศล
ข้าพเจ้าเป็นนัถกติกิฏฐิ (มีความเห็นผิดว่าไม่มีบุญบาป) เป็นคนตระหนี่ มีธรรมอัน
ลามก มีปกติกล่าวว่าขาดสูญ ได้มีสมณะ นามว่าพระกุมารกัสสปะ ผู้โอฬาร เป็น
พหูสูตร กล่าวธรรมได้วิจิตร ท่านได้แสดงธรรมกถาโปรด ข้าพเจ้าในครั้งนั้น ได้
บรรเทาทิฏฐิ ที่เป็นข้าศึกใจ (มิจฉาทิฏฐิ) ของข้าพเจ้าได้ ข้าพเจ้าได้ฟังธรรมกถา
ของท่านนั้นแล้ว ได้ปลืญณตนเป็นอุบาสก งดเว้นจากปาณาติบาต เว้นขาดจาก
อทินนาทานในโลก ไม่ดื่มน้ำเมาและไม่กล่าวมุสา ยินดีด้วยภริยาของตน ข้อนั้นเป็น
วัตรและเป็นพรหมจรรย์ของข้าพเจ้า นี่เป็นวิบากแห่งบุญที่ข้าพเจ้าสั่งสมไว้ดีแล้ว
วิมานนี้ข้าพเจ้าได้มาด้วยบุญกรรมที่ไม่ใช่บาปเหล่านั้นแหละ.

พวกพ่อค้าถามว่า

ได้ยินว่า คนทั้งหลายที่มีปัญญา พุดแต่คำจริง คำของบัณฑิตทั้งหลาย จึงไม่
แปรปรวนกลับกลายเป็นอย่างอื่น คนทำบุญจะไปในที่ใด ๆ ย่อมมีแต่ของที่น่ายกน้า
ใคร่ บันเทิงอยู่ในที่นั้น ๆ ความโศก ความรำไห่ การฆ่า การจองจำ และเหตุเกิดเรื่อง
เลวร้าย มีอยู่ในที่ใด ๆ คนทำบาปก็ย่อมไปในที่นั้น ๆ ย่อมไม่พ้นทุกข์ไปได้ ไม่ว่าใน
กาลไร พ่อกุมาร เพราะเหตุอะไรหนอ เทพบริวารจึงกลายเป็นผู้พินเพื่อนในชั่วครู่นี้
เหมือนน้ำใสถูกกวนให้ขุ่น โทมนัสความเลื่อมใสจึงได้มีแก่เทพบริวารนี้และตัวท่าน.

เทพบุตรตอบว่า

ดูก่อนพ่อค้าทั้งหลาย กลิ่นหอมทิพย์เหล่านี้หอมฟุ้งจากป่าไม้ซีก หอมตลบ
อบอวลทั่ววิมานนี้ กำจัดความมืดได้ทั้งกลางวันกลางคืน ล่วงไปร้อยปีเปลือกผก

ของต้นซีกเหล่านี้จะแตกออกเป็นฝัก ๆ เป็นอันรู้ว่าร้อยปีของมนุษย์ล่วงไปแล้ว คุณก่อนพ่อค้าทั้งหลาย ตั้งแต่ข้าพเจ้าเกิดในเทวดาหมูนี้นี้ ดำรงอยู่ในวิมานนี้ ๕๐๐ ปี ทัพย์แล้วจึงจุติ เพราะสิ้นบุญเพราะสิ้นอายุ เพราะความโศกนั้นนั่นแล ข้าพเจ้าจึงชบเขา.

พวกพ่อค้ากล่าวว่า

ท่านได้วิมานซึ่งหาที่เปรียบมิได้เป็นเวลานาน ท่านเป็นเช่นนั้นจะเศร้าโศกไปทำไมเล่า ผู้มีบุญน้อยเข้าอยู่ในวิมานชั่วเวลาสั้น ๆ ควรเศร้าโศกแท้.

เทพบุตรกล่าวว่า

ดูก่อนพ่อค้าทั้งหลาย ข้อที่ท่านทั้งหลายกล่าววาทาน่ารักตักเตือนข้าพเจ้านั้นสมควรแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะตามคัมภีร์ของพวกท่าน ขอท่านทั้งหลายจงไปยังที่ที่พวกท่านปรารถนาโดยสวัสดิ์เถิด.

พวกพ่อค้ากล่าวว่า

ข้าพเจ้าทั้งหลาย มีความต้องการทรัพย์ปรารถนาอะไร จึงพากันไปยังสินธุประเทศ และโสวีระประเทศ พวกข้าพเจ้าจักประกอบการกรรมตามสมควร จักเสียสละอย่างบริบูรณ์ กระทำการฉลองเสรีสกเทพบุตรอย่างโอฬาร.

เทพบุตรกล่าวว่า

ท่านทั้งหลายอย่าได้ทำการบูชาเสรีสกเทพบุตรเลย สิ่งที่พวกท่านพูดถึงทั้งหมด จักมีแก่พวกท่าน ท่านทั้งหลายจงงดเว้นการกระทำที่เป็นบาป และจงตั้งใจประกอบตามซึ่งธรรมเถิด ในหมู่พ่อค้าเกวียนนี้มีอุบาสกผู้เป็นพหูสูต สมบูรณ์ด้วยศีลและวัตร มีศรัทธา มีจาคะ มีความละมุนละไม มีปัญญาประจักษ์ เป็นผู้สันโดษ เป็นผู้มีความรู้ ไม่พูดเท็จทั้งรู้ ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น ไม่พูดส่อเสียดให้เขาแตกกัน พูดแต่วาจาอ่อนหวานน่ารัก มีความเคารพมีความยำเกรง มีวินัย ไม่เป็นคนเหลว เป็นผู้บริสุทธิ์ในอธิศีล เป็นคนเลี้ยงบิดามารดาโดยธรรม มีความประพฤติประเสริฐ เขาแสวงหาโภคะทั้งหลายเพื่อเลี้ยงบิดามารดา มิใช่เพื่อตน เมื่อบิดามารดาล่วงลับแล้ว เป็นผู้น้อมไปในเนกขัมมะ จักประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนตรง ไม่คดโกง ไม่โอ้อวด ไม่มีมายา ไม่พูดมีเลศนัย เขาเป็นผู้ทำแต่กรรมดี ตั้งอยู่ในธรรมเช่นนี้ จะพึงได้ความทุกข้ออย่างไรเล่า เพราะอุบาสกนั้นเป็นเหตุ ข้าพเจ้าจึงได้ปรากฏตัว.

ดูก่อนพ่อค้าทั้งหลายเอ๋ย เพราะฉะนั้น พวกท่านจงเห็นธรรมเถิด เพราะเว้นจากอุบาสกนั้นเสียแล้ว ท่านทั้งหลายจะวุ่นวายเหมือนคนตาบอดหลงเข้าไปในป่า

เป็นเถาเถาไป อันคนอื่นทอดทิ้งสัตบุรุษ (อุบาสก) นั้น กระทำได้ง่าย การคบหา
สัตบุรุษนำสุขมาให้หนอ.

พวกพ่อค้าถามว่า

ข้าแต่เทวดา อุบาสกคนนั้น คือใคร ทำงานอะไร เขาชื่ออะไร เขาโคตรอะไร ท่าน
มาในที่นี้เพื่ออนุเคราะห์อุบาสกคนใด แม้ข้าพเจ้าทั้งหลายก็ต้องการจะเห็นอุบาสก
คนนั้น ท่านรักอุบาสกคนใด ก็เป็นลาภของอุบาสกคนนั้น.

เทพบุตรกล่าวว่า

ผู้ใดเป็นกัลลภก็มีชื่อว่าสัมภวะ อาศัยการตัดผมเลี้ยงชีพ เขาเป็นคนรับใช้ของ
พวกท่าน ท่านทั้งหลายจงรู้ผู้้นั้นว่าเป็นอุบาสก ท่านทั้งหลายอย่าได้ดูหมิ่นอุบาสก
นั้น อุบาสกนั้นเป็นผู้ละมุนละไม (น่ารัก).

พวกพ่อค้ากล่าวว่า

ข้าแต่เทวดา พวกข้าพเจ้ารู้จักช่างตัดผมคนที่ท่านพูดถึง แต่ไม่รู้ว่าเขาเป็นเช่น
นี้เลย ข้าแต่เทวดาข้าพเจ้าทั้งหลายได้ฟังคำของท่านแล้ว จักบูชาอุบาสกนั้นอย่าง
โอฬาร.

เทพบุตรกล่าวว่า

มนุษย์ในกองเกวียนนี้ ไม่ว่าคนหนุ่มคนแก่ หรือคนป็นกลาง หมดทุกคนนั้น
แหละจงขึ้นวิมาน พวกคนตระหนี่จึงดูผลของบุญทั้งหลาย.

พระธรรมสังคากาจารย์กล่าวคาถาไว้ตอนจบเรื่องว่า

พ่อค้าเหล่านั้นทั้งหมดในที่นั้น ต่างคนต่างเข้าห้อมล้อมกัลลภนั้น พวกกันขึ้นสู่
วิมาน ดูจกพดาวดึงส์ของท้าววสวะ (พระอินทร์) พ่อค้าเหล่านั้นทั้งหมดในที่นั้น
ต่างคนต่างประกาศความเป็นอุบาสก ได้เป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต งดเว้นจาก
อทินนาทาน งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา และไม่กล่าวเท็จ ยินดีด้วยภรรยาของตน.

พ่อค้าเหล่านั้นทั้งหมดในที่นั้น ครั้นต่างคนต่างประกาศความเป็นอุบาสกแล้ว
บันเทิงอยู่ด้วยเทพฤทธิ์เนื่อง ๆ ได้รับอนุญาตแล้วหลีกไป พ่อค้าเหล่านั้นมีความ
ต้องการทรัพย์ ปรารถนากำไร ไปถึงสินธุประเทศและโสวีระประเทศ พยายาม
ค้าขายตามปรารถนา มีลาภผลบริบูรณ์ กลับมาเมืองปาณลีบุตรอย่างปลอดภัย พ่อค้า
เหล่านั้นไปสู่เรือนของตน มีความสวัสดิ์ พร้อมหน้าบุตรภรรยา มีความเพลิดเพลิน
ปลาบปลื้ม ดีใจ ชื่นใจ ได้ทำการบูชาเสริสกกเทพบุตรอย่างโอฬาร ช่วยกันสร้าง

เทวาลัยชื่อเสรีสกะขึ้น การคบสัตบุรุษสำเร็จประโยชน์เช่นนี้ การคบผู้มีคุณธรรม มีประโยชน์มาก เพื่อประโยชน์ของอุบาสกคนเดียว พ้อคำทั้งหมดก็ได้ประสบความสำเร็จ สุข.

จบเสรีสกวิมาน

อรรถกถาเสรีสกวิมาน

เสรีสกวิมาน มีคาถาว่า **สุโณถ ยกขุสฺส จ วาณิชาณ จ** เป็นต้น. เสรีสกวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ท่านพระกุมารกัสสปะพร้อมกับภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป ไปถึงเสตัพพนคร ได้เปลื้องพระยาปายาสีผู้เข้าไปหาตนในนครนั้นออกจากมิจฉาทิฏฐิ ให้ดำรงอยู่ในสัมมาทิฏฐิ จำเดิมแต่นั้นมา พระยาปายาสีเป็นผู้ชวนชวายเป็นบุญ แต่ว่าเมื่อถวายทานแก่สมณพราหมณ์ทั้งหลาย ได้ถวายทานโดยไม่เคารพ เพราะมิได้คุ้นเคยการสร้างสมความศรัทธาในท่านนั้นมาแต่เดิม ในเวลาต่อมาทำกาลกิริยาตายไปบังเกิดในเสรีสกวิมาน [ใกล้ต้นชึก] ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช.

เล่ากันมาว่า ในอดีตกาล ครั้งพระผู้มีพระภาคเจ้า พระนามว่า กัสสปะ พระเถระชื่อนาสพองค์หนึ่ง เทียบบิณฑบาตในบ้านแห่งหนึ่งแล้วได้ทำภักติกที่สวนแห่งหนึ่งนอกบ้านทุกวัน คนเลี้ยงโคคนหนึ่งเห็นดังนั้น คิดว่า พระผู้เป็นเจ้าลำบากเพราะแสงแดด มีจิตเลื่อมใสได้อาเสาไม้ชึก ๔ ต้น กระทำมณฑปกิ่งไม้ถวาย อาจารย์บางพวกกล่าวว่า ปลุกต้นชึกใกล้มณฑป ดังนี้ก็มี เขาทำกาลตายไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ด้วยบุญกรรมนั่นเอง ที่ประตูลิขิตได้บังเกิดสวนไม้ชึกซึ่งมีดอกพริ้งพร้อมด้วยสีและกลิ่นงดงามอยู่ทุกเวลา ส่องถึงกรรมเก่าของเขาด้วยเหตุนี้ วิมานนั้นจึงรู้จักกันว่าเสรีสกะ อนึ่ง เทพบุตรนั้นเวียนว่ายอยู่ในเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายตลอดเวลาพุทธันดรหนึ่ง ในพุทธรูปบาทกาลนี้ได้กลับชาติมาเกิดเป็นพระควัมปติเถระ หนึ่งในหมู่คฤหัสถ์ ๔ คนมีท่านวิมลเป็นต้น ซึ่งเคยเป็นสหายของพระยสเถระ ได้ตั้งอยู่ในพระอรหัตผลด้วยพระธรรมเทศนาของพระผู้มีพระภาคเจ้า ในพรรษาแรกแห่งการตรัสรู้ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ท่านพระควัมปติเห็นวิมานว้างนั้น จึงใช้อิทธิฤทธิ์ไปพักกลางวันที่วิมานนั้นอยู่เนื่อง ๆ ด้วยอำนาจบุญกรรมที่เคยสั่งสมไว้ในกาลก่อน.

ต่อมา พระควัมปติเถระพบปายาสีเทพบุตรในที่นั้น ถามว่า ผู้มีอายุ ท่านเป็นใคร เมื่อปายาสีเทพบุตรตอบว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าคือพระยาปายาสี มาเกิดในที่นี้

จึงกล่าวว่า ท่านเป็นมิจฉาทิฏฐิ มีทัศนะวิปริตมิใช่หรือ มาเกิดในที่นี้ได้อย่างไร ครั้งนั้น ปายาสีเทพบุตรกล่าวกะพระเถระว่า พระผู้เป็นเจ้ากุมารกัสสปเถระได้เปลื้องข้าพเจ้าจาก มิจฉาทิฏฐิแล้ว แต่ข้าพเจ้าบังเกิดในวิมานว่างก็ด้วยบุญกิริยาที่กระทำโดยไม่เคารพ ดี แล้วเจ้าข้า เวลาท่านกลับไปมนุษยโลก ขอท่านโปรดบอกกล่าวแก่ชนบริวารของข้าพเจ้า ว่า พระยาปายาสีถวายทานโดยไม่เคารพ จึงมาเกิดในวิมานไม้ซีกซึ่งเป็นวิมานว่าง ท่านทั้งหลายจงทำบุญโดยไม่เคารพ จงตั้งใจให้แน่วแน่ เพื่อมาเกิดในวิมานนั้น พระเถระก็ได้กระทำอย่างว่านั้นเพื่ออนุเคราะห์เทพบุตรนั้น แม้พวกชนบริวารเหล่านั้น ฟังคำของพระเถระแล้ว ตั้งใจทำบุญอย่างนั้น ได้บังเกิดในเสรีสกวิมานไม้ซีก ทำวมหาราชเวสสุวัณได้ แต่งตั้งเสรีสกเทพบุตรให้เป็นเจ้าหน้าทีผู้อารักขามรรคาเพื่อจะปลดเปลื้องอันตรายที่เกิด ต่อมนุษย์ แก่พวกมนุษย์ที่เดินทางในทางที่ขาดร่มเงาและน้ำ ณ พื้นที่ทะเลทราย.

สมัยต่อมา พวกพ่อค้าชาวอังคะและมคธ เอาสินค้าบรรทุกเกวียนเต็มพั้นเล็ม เดินทาง ไปสินธุประเทศและโสวีระประเทศ ในทางทะเลทรายไม่เดินทางในกลางวัน เพราะกลัว ร้อน เดินทางในกลางคืน โดยใช้ดวงดาวเป็นสัญญาณเครื่องกำหนดหมาย พวกเขาพากัน เดินทางไปยังทิศทางอื่น ในระหว่างพ่อค้าเหล่านั้น มีอุบาสกคนหนึ่งเป็นคนมีศรัทธา เลื่อมใส สมบูรณ์ด้วยศีล สมบูรณ์ด้วยอุปนิสัยที่จะได้บรรลุพระอรหัตในปัจจุบันชาติ ไปค้าขายเพื่อบำรุงเลี้ยงบิดามารดา เมื่อจะอนุเคราะห์อุบาสกนั้น เสรีสกเทพบุตรจึงแสดง องค์พร้อมด้วยวิมาน และครั้นแสดงแล้ว ได้ถามว่าเหตุไร พวกท่านจึงเดินทางสายนี้ ซึ่ง ไม่มีร่มเงาและน้ำ ทั้งยังเป็นทะเลทราย พวกเขาได้บอกถึงเรื่องที่พวกตนมาในที่นั้นแก่ เทพบุตรนั้น การแสดงข้อความนั้น เป็นคาถาที่รวบรวมคำกล่าวคำโต้ตอบของเทพบุตร และของพ่อค้าทั้งหลายไว้. เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของคาถาเหล่านั้น พระธรรมสังคห- กายาจารย์ทั้งหลายได้เริ่มตั้งคาถาตันไว้สองคาถาว่า

ขอท่านทั้งหลายจงฟังคำของเทวดา และของพวกพ่อค้าในทางทะเลทรายที่ได้ มาพบกันในเวลานั้น และฟังถ้อยคำที่เทวดาและพวกพ่อค้าได้ตอบกันโดยประการใด ขอท่านทั้งปวงจงฟังคำนั้น โดยประการนั้นเถิด ยังมีพระยานามว่าปายาสี มียศ ถึง ความเป็นสหายของภุมเทวดา บันเทิงอยู่ในวิมานของตน เป็นเทวดา ได้มาสนทนา กะพวกมนุษย์.

บัดนี้ เป็นคาถาถามของเทพบุตร ว่า

ดูก่อนมนุษย์ทั้งหลาย พวกท่านกลัวทางคดเคี้ยวใจเสียดอยู่ในที่น่าสงสัยว่ามีภัย ในป่า ในถิ่นอมมนุษย์ ในทางกันดาร ไม่มีน้ำ ไม่มีอาหาร เดินไปได้แสนยากกลง ทะเลทราย ในทะเลทรายนี้ไม่มีผลไม้ ไม่มีเผือกมัน ไม่มีเชื้อไฟในที่นี้ จะมีอาหาร

แต่ที่ไหน นอกจากฝุ่นและทราย ที่แดดเผาเผาทั้งร้อนทั้งทารุณ เป็นที่ดอน ร้อน
ดังแผ่นเหล็กเผาไฟ หากความสุขมิได้ เทียบเท่าความรัก (ในปรโลก) เป็นที่อยู่ของพวก
มนุษย์หยาบช้า ยุคโบราณ เป็นภูมิประเทศเหมือนถูกสาปไว้ เอาที่พวกท่านหวัง
อะไร เพราะเหตุไรจึงไม่พิจารณาให้ถี่ถ้วน ตามกันเข้ามายังประเทศถิ่นนี้พร้อมกัน
เพราะความโลภ ความกลัว หรือ เพราะหลงทาง.

บัดนี้ พวกพ่อค้ากล่าวว่า

พวกข้าพเจ้าเป็นนายกองเกวียนอยู่ในแคว้นมคธ และแคว้นอังคะ บรรทุกสินค้า
มา ต้องการทรัพย์ปรารถนาอะไร จะพากันไปยังสินธุประเทศและโสวีระประเทศ
เวลากลางวัน ข้าพเจ้าทุกคนทนความกระหายน้ำไม่ได้ ทั้งมุ่งหมายจะอนุเคราะห์
สัตว์พาหนะ รับประทานอาหารในกลางคืนซึ่งเป็นเวลาวิกาล ข้าพเจ้าทั้งหลายจึงได้พลัด
ทาง ไปผิดทาง หลงทางไม่รู้ทิศ เดินเข้าไปในป่าที่ไปได้แสนยาก กลางทะเลทราย
วุ่นวายเหมือนคนตาบอด ข้าแต่ท่านท้าวผู้ควรบูชา พวกข้าพเจ้าได้พบวิมานอัน
ประเสริฐและตัวท่านนี้ ซึ่งไม่เคยพบมาก่อน จึงหวังจะรอดชีวิตยิ่งกว่าแต่ก่อน
เพราะพบกัน พวกข้าพเจ้าจึงพากันร่าเริงดีใจและปลื้มใจ.

เมื่อพวกพ่อค้าเล่าความเป็นไปของตนอย่างนี้แล้ว เทพบุตรได้ถามด้วยคาถาสอง
คาถาอีกว่า

ดูก่อนพ่อทั้งหลาย พวกท่านไปทะเลทรายทั้งฝั่งโน้น ทั้งฝั่งนี้ และไปทางที่
มีเชิงหวายและหลักตอ ไปหลายทิศที่ไปได้ยาก คือมีแม่น้ำและที่ขรุขระของภูเขา
เพราะโรคทรัพย์เป็นต้นเหตุ พวกท่านไปยังแคว้นของพระราชอื่น ๆ ได้เห็น
พวกมนุษย์ชาวต่างประเทศ เราขอฟังสิ่งอัศจรรย์ที่พวกท่านได้ฟังหรือได้เห็นมา ใน
สำนักของพวกท่าน.

ถูกเทพบุตรถามอย่างนี้แล้ว พวกพ่อค้ากล่าวว่า

ข้าแต่พ่อ कुमार สมบัติของมนุษย์ที่แล้ว ๆ มาทั้งหมด พวกข้าพเจ้าไม่เคยได้ยิน
หรือได้เห็นอัศจรรย์กว่าวิมานของท่านนี้เลย พวกข้าพเจ้าดูวิมานของท่านอันมีรัศมี
ไม่ทราบดีแล้วไม่อึ้งเลย สระโบกขรณีเลื่อนลอยไปในอากาศ มีสวนป่าไม้มาก มี
บุณฑริกบัวขาวมาก มีต้นไม้ออกผลเป็นนิจ โขยกกลิ่นหอมตลบไป เสาวิมานเหล่านี้
เป็นเสาแก้วไพฑูรย์ สูงร้อยศอก ส่วนยาวประดับด้วยศิลา แก้วประพาพ แก้วลาย
และแก้วทับทิม มีรัศมีโชติช่วง วิมานงามของท่านนี้มีเสาพันทหนึ่ง มีอานุภาพหาที่

เปรียบมิได้ อยู่บนเสาเหล่านั้น ประกอบด้วยรัตนะภายใน ภายนอกล้อมด้วยไฟที่
ทอง และกำบังอย่างดีด้วยแผ่นทอง วิมานของท่านนี้สว่างด้วยทองชมพูท
ส่วน
นั้น ๆ เกลี้ยงเกลาประกอบด้วยบันไดและแผ่นกระดานของปราสาท มั่นคงงดงาม
ส่วนประกอบเข้ากันสนิท ชวนพิศอย่างยิ่ง น่าลึงโลดใจ ภายในวิมานรัตน์ มีข้าว
น้ำอุดมสมบูรณ์ ตัวท่านอันหมู่เทพอัปสรห้อมล้อมเอิกอิ่ง ด้วยเสียงตะโพนเปิงมาง
และดนตรี อันทวยเทพกราบไหว้ด้วยการสดุดี และวันทนา ท่านนั้นตั้งอยู่ด้วย
หมู่เทพนารี บันเทิงอยู่ในวิมานปราสาทอันประเสริฐน่ารื่นรมย์ใจ มีอานุภาพเป็น
อินทีย ประกอบไปด้วยคุณทุกอย่างดังท้าวเวสสุวรรณในลัทธิสถานมิดอกบัว ท่าน
เป็นเทวดาหรือเป็นยักษ์ หรือเป็นท้าวสักกะจอมเทพ หรือเป็นมนุษย์ พวกพ่อค้า
เกวียนถามท่าน ขอบท่านโปรดบอกที่เกิด ท่านเป็นเทวดาชื่อไร.

บัดนี้ เทพบุตรนั้นเมื่อจะให้พวกพ่อค้ารู้จักตน จึงกล่าวคาถาว่า

ข้าพเจ้าเป็นเทวดาชื่อเสรีสกะ เป็นผู้รักษาทางกันดาร คุ้มครองทะเลทราย ทำ
ตามเทวบัญชาคำสั่งของท้าวเวสสุวรรณ จึงดูแลรักษาประเทศดินนี้อยู่.

บัดนี้ พวกพ่อค้าเมื่อถามถึงกรรมเป็นต้นของเทพบุตรนั้น กล่าวว่า

วิมานนี้ท่านได้มาเอง หรือเกิดโดยความเปลี่ยนแปลง ท่านทำเองหรือเทวดาทิ้ง
หลายให้ พ่อค้าเกวียนทั้งหลายถามท่าน วิมานที่น่าภูมิใจนี้ท่านได้มาอย่างไร.

บัดนี้ เทพบุตรเมื่อจะปฏิเสธประการทั้ง ๔ (ที่ถาม) แล้วอ้างถึงบุญเท่านั้น ได้กล่าว
คาถาว่า

วิมานนี้ มิใช่ข้าพเจ้าได้มาเอง มิใช่เกิดโดยการเปลี่ยนแปลง มิใช่ข้าพเจ้าทำเอง
มิใช่เทวดาทิ้งหลายให้ วิมานที่น่าภูมิใจนี้ ข้าพเจ้าได้มาด้วยบุญกรรมที่มีไช่บาปของ
ตน.

พวกพ่อค้าได้ฟังดังนั้นแล้ว ยกหลัก ๘ ประการเหล่านั้น ว่าเป็นบุญญาริการทีเดียว
และถามสรุปบุญอีกว่า

อะไรเป็นวัตรและเป็นพรหมจรรย์ของท่าน นี่เป็นวิบากแห่งบุญอะไรที่ท่าน
สั่งสมไว้ดีแล้ว พ่อค้าเกวียนทั้งหลายถามท่าน วิมานนี้ท่านได้มาอย่างไร.

เทพบุตรปฏิเสธคำถามเหล่านั้นอีก เมื่อจะแสดงตนและบุญตามที่ได้สั่งสมไว้ กล่าวว่า

ข้าพเจ้ามีนามว่าปายาสี เมื่อครั้งรับราชการ [เป็นเจ้าเมืองเสตัพพะ] แคว้นโกศล

ข้าพเจ้าเป็นนักถกเถียง (มีความเห็นผิดว่าไม่มีบุญไม่มีบาป) เป็นคนตระหนี่ มีธรรมอันลามก มีปกติกล่าวว่าขาดสูญ ได้มีสมณะนามว่าพระกุมารกัสสปะ ผู้โอฬาร เป็นพหูสูตร กล่าวธรรมได้วิจิตร ท่านได้แสดงธรรมกถาโปรดข้าพเจ้า ในครั้งนั้น ได้บรรเทาโทษที่เป็นข้าศึกใจ [มิจฉาทิฐิ] ของข้าพเจ้าได้ ข้าพเจ้าได้ฟังธรรมกถาของท่านนั้นแล้ว ได้พิจารณาตนเป็นอุบาทว์ งดเว้นจากปาณาติบาต เว้นขาดจากอกุศลงานในโลก ไม่ดื่มน้ำเมา และไม่กล่าวมุสา ยินดีด้วยภริยาของตน ข้อนั้นเป็นวัตรและเป็นพรหมจรรย์ของข้าพเจ้า นี่เป็นวิบากแห่งบุญที่ข้าพเจ้าสั่งสมไว้ดีแล้ว วิมานนี้ข้าพเจ้าได้มาด้วยบุญกรรมที่มีใช้บาปเหล่านั้นแหละ.

ลำดับนั้น พวกพ่อค้าได้เห็นเทพบุตรและวิมานของเทพบุตรนั้นชัดเจน จึงเชื่อผลแห่งกรรม เมื่อประกาศความเชื่อในผลแห่งกรรมของตน ได้กล่าวสองคาถาว่า

ได้ยินว่า คนทั้งหลายที่มีปัญญา พุฒแต่คำจริง คำของบัณฑิตทั้งหลาย จึงไม่แปรปรวนกลับกลายเป็นอย่างอื่น คนทำบุญจะไปในที่ใด ๆ ย่อมมีแต่ของที่น่ารักน่าใคร่ บันเทิงอยู่ในที่นั้น ๆ ความโศก ความรำไห่ การฆ่า การจองจำ และเหตุเกิดเรื่องเลวร้าย มีอยู่ในที่ใด ๆ คนทำบาป ก็ย่อมไปในที่นั้น ๆ ย่อมไม่พ้นทุกข์ไปได้ไม่ว่าในกาลไร.

เมื่อพวกเขากำลังพูดกันอยู่อย่างนี้แล เปลือกฝักซีก ที่แก่จัด ขั้วหลุดเพราะความแก่จัด ก็หล่นจากต้นซีก ไกลประตู่วิมาน ด้วยเหตุนี้เทพบุตรพร้อมด้วยเทพบริวารก็โทมัสเสียใจ พวกพ่อค้าเห็นดังนั้น จึงกล่าวคาถาว่า

พอกุมาร เพราะเหตุอะไรหนอ เทพบริวารจึงกลายเป็นผู้พินเพื่อนในชั่วครู่นี้ เหมือนน้ำถูกกวณให้ขุ่น โทมัสความเสียใจ จึงได้มีแก่เทพบริวารนี้และตัวท่าน.

เทพบุตรได้ฟังดังนั้นแล้ว กล่าวว่า

ดูก่อนพ่อค้าทั้งหลาย กลิ่นหอมทิพย์เหล่านี้หอมฟุ้งจากป่าไม้ซีก หอมตลบอบอวลทั่ววิมานนี้ กำจัดความมืด ได้ทั้งกลางวันกลางคืน ล่วงไปร้อยปีเปลือกฝักของต้นซีกเหล่านี้ จะแตกออกเป็นฝัก ๆ เป็นอันรู้ว่า ร้อยปีของมนุษย์ล่วงไปแล้ว ดูก่อนพ่อค้าทั้งหลาย ตั้งแต่ข้าพเจ้าเกิดในเทวดาหมู่นี้ ดำรงอยู่ในวิมานนี้ ๕๐๐ ปีทิพย์แล้วจึงจุติ เพราะสิ้นบุญ เพราะสิ้นอายุ เพราะความโศกนั้นนั้นแล ข้าพเจ้าจึงชบเซา.

ลำดับนั้น พวกพ่อค้าพากันพูดปลอบโยนเทพบุตรนั้นว่า

ท่านได้วิมานซึ่งหาที่เปรียบมิได้เป็นเวลานาน ท่านเป็นเช่นนั้น จะเศร้าโศกไปทำไมเล่า ผู้มีบุญน้อยเข้าอยู่วิมานชั่วเวลาสั้น ๆ ควรเศร้าโศกแท้.

เทพบุตรสบายใจด้วยคำปลอบโยนเพียงเท่านั้นเอง รับคำพวกพ่อค้าเหล่านั้น และเมื่อชี้แจงแก่พ่อค้าเหล่านั้น กล่าวคาถาว่า

ดูก่อนพ่อค้าทั้งหลาย ข้อที่ท่านทั้งหลายกล่าววาทะว่ารักตักเตือนข้าพเจ้านั้นสมควรแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะต้องคุ้มครองพวกท่าน ขอท่านทั้งหลายจงไปยังที่ที่พวกท่านปรารถนาโดยสวัสดิ์เถิด.

ลำดับนั้น พวกพ่อค้าเมื่อจะประกาศความเป็นผู้กตัญญู ได้กล่าวคาถาว่า

ข้าพเจ้าทั้งหลายมีความต้องการทรัพย์ ปรารถนากำไร จึงพากันไปยังสินธุประเทศและโสวีระประเทศ พวกข้าพเจ้าจักประกอบการตามสมควร จักเสียสละอย่างบริบูรณ์ กระทำการฉลองเสรีสกเทพบุตรอย่างโอฬาร.

เทพบุตรปฏิเสฐานฉลองและชักชวนพ่อค้าเหล่านั้น ในสิ่งที่ควรทำอีก กล่าวคาถาว่า

ท่านทั้งหลายอย่าได้ทำการบูชาเสรีสกเทพบุตรเลย สิ่งที่พวกท่านพูดถึงทั้งหมดจักมีแก่พวกท่าน ท่านทั้งหลายจงงดเว้นการกระทำที่เป็นบาป และจงตั้งใจประกอบตามซึ่งธรรมเถิด.

เทพบุตรเมื่อจะอนุเคราะห์อุบาสกผู้ใด ก็จึงได้ประสงค์จะรักษาและป้องกันพ่อค้าเหล่านั้นไว้ เมื่อเทพบุตรระบุเกียรติคุณของอุบาสกผู้นั้นแล้วแนะนำอุบาสกผู้นั้นแก่พ่อค้าเหล่านั้น ได้กล่าวคาถาเหล่านั้นว่า

ในหมู่พ่อค้าเกวียนนี้ มีอุบาสกผู้เป็นพหูสูต สมบูรณ์ด้วยศีลและวัตร มีศรัทธามีจาคะ มีความละมุนละไม มีปัญญาประจักษ์ เป็นผู้สันโดษ เป็นผู้มีความรู้ ไม่พูดเท็จทั้งรู้ ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น ไม่พูดส่อเสียดให้เขาแตกกัน พูดแต่วาจาอ่อนหวาน น่ารัก มีความเคารพ มีความยำเกรง มีวินัยไม่เป็นคนเลว เป็นผู้บริสุทธิ์ในอริยศีลเป็นคนเลื่องบิฑามารดาโดยธรรม มีความประพฤติประเสริฐ เขาแสวงหาภกะทั้งหลาย เพื่อเลื่องบิฑามารดา มิใช่เพื่อตน เมื่อบิฑามารดาล่วงลับแล้ว เป็นผู้โน้มไปในเนกขัมมะ จักประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนตรงไม่คดโกง ไม่โอ้อวด ไม่มีมายา ไม่พูดมีเลศนัย เขาเป็นผู้ทำแต่กรรมดี ตั้งอยู่ในธรรมเช่นนี้ จะพึงได้ความทุกข์อย่างไรเล่า เพราะอุบาสกนั้นเป็นเหตุ ข้าพเจ้าจึงได้ปรากฏตัว ดูก่อนพ่อค้าทั้งหลายเอ๋ย เพราะฉะนั้น พวกท่านจงเห็นธรรมเถิด เพราะเว้นจากอุบาสกนั้นเสียแล้ว ท่าน

ทั้งหลายจะวุ่นวายเหมือนคนบอดหลงเข้าไปในป่า เป็นถ้ำถ่านไฟไหม้ อันคนอื่นทอดทิ้ง
สัตบุรุษ (อุบาสก) นั้น กระทำได้ง่าย การคบหาสัตบุรุษนำสุขมาให้หนอ.

พวกพ่อค้าประสงค์จะทราบว่ อุบาสกที่เทพบุตรกล่าวถึงเป็นใครโดยสรุปเจาะจง จึง
กล่าวคาถาว่า

ข้าแต่เทวดา อุบาสกนั้น คือใคร ทำงานอะไร เขาชื่ออะไร เขาโคตรอะไร ท่านมา
ในที่นี้เพื่ออนุเคราะห์อุบาสกคนใด แม้ข้าพเจ้าทั้งหลายก็ต้องการจะเห็นอุบาสกคน
นั้น ท่านรักอุบาสกคนใดก็เป็นลาภของอุบาสกคนนั้น.

บัดนี้ เทพบุตรเมื่อแสดงอุบาสกนั้นโดยชื่อและโคตรเป็นต้น กล่าวว่

ผู้ใดเป็นกัลลภก็มีชื่อว่าสัมภวะ อาศัยการตัดผมเลี้ยงชีพ เขาเป็นคนรับใช้ของ
พวกท่าน ท่านทั้งหลายจงรู้ผู้นั้นว่าเป็นอุบาสก ท่านทั้งหลายอย่าได้ดูหมิ่นอุบาสก
นั้น อุบาสกนั้นเป็นผู้ละมุนละไม [น่ารัก]

บัดนี้ พ่อค้าทั้งหลายรู้จักอุบาสกนั้นแล้ว กล่าวว่

ข้าแต่เทวดา พวกข้าพเจ้ารู้จักช่างตัดผมคนที่ท่านพูดถึง แต่ไม่รู้ว่เขาเป็นเช่น
นี้เลย ข้าแต่เทวดา ข้าพเจ้าทั้งหลายได้ฟังคำของท่านแล้ว จักบูชาอุบาสกนั้นอย่าง
โอฬาร.

บัดนี้ เพื่อจะยกพ่อค้าเหล่านั้นขึ้นสู่วิมานของตนแล้วสั่งสอน จึงกล่าวคาถาว่า

มนุษย์ในกองเกวียนนี้ ไม่ว่าคนหนุ่ม คนแก่หรือคนปุนกลาง หมดทุกคนนั้น
แหละจงขึ้นวิมาน พวกคนตระหนี่จึงดูผลของบุญทั้งหลาย.

บัดนี้ พระธรรมสังคหการจารย์ทั้งหลายกล่าวคาถาไว้ ๖ คาถาตอนจบเรื่องว่

พ่อค้าเหล่านั้นทั้งหมดในที่นั้น ต่างคนต่างเข้าห้อมล้อมกัลลภนั้น พากันขึ้น
สู่วิมาน ดูจดพดาวดึงส์ของท้าววสวะ [พระอินทร์] พ่อค้าเหล่านั้นทั้งหมดในที่
นั้น ต่างคนต่างประกาศความเป็นอุบาสก ได้เป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต งดเว้น
จากอทินนาทาน งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา และไม่กล่าวเท็จ ยินดีด้วยภรรยาของ
ตน พ่อค้าเหล่านั้นทั้งหมดในที่นั้น ครั้นต่างคนต่างประกาศความเป็นอุบาสกแล้ว
บันเทิงอยู่ด้วยเทพฤทธิ์เนื่อง ๆ ได้รับอนุญาตแล้วหลีกไป พ่อค้าเหล่านั้นมีความ
ต้องการทรัพย์ ปรารถนากำไรไปถึงสินธุประเทศ และโสวีระประเทศ พยายาม
ค้าขายตามปรารถนา มีลาภผลบริบูรณ์ กลับมาเมืองปาฏลิบุตรอย่างปลอดภัย พ่อค้า

เหล่านั้นไปสู่เรือนของตน มีความสวัสดิ พร้อมหน้าบุตรภรรยา มีความเพิดเพลิน
ปลาบปลื้ม ดีใจ ชื่นใจ ได้ทำการบูชาเสริสเทพบุตรอย่างโอฬาร ช่วยกันสร้าง
เทวาลัย ชื้อเสริสกะ การคบสัตบุรุษสำเร็จประโยชน์เช่นนี้ การคบผู้มีคุณธรรมมี
ประโยชน์มาก เพื่อประโยชน์ของอุบาสกคนเดียว พ่อค้าทั้งหมดก็ได้ประสบความสำเร็จ
สุข.

ฝ่ายสัมภาวอุบาสกเรียนคาถาประพันธ์ที่ดำเนินไปโดยคำกล่าวคำโต้ตอบของปายาสี-
เทพบุตร และพ่อค้าเหล่านั้น โดยทำนองที่ได้ฟังนั้นแหละ และบอกกล่าวแก่พระเถระทั้ง
หลาย อาจารย์บางพวกกล่าวว่า ปายาสีเทพบุตร กล่าวแก่ท่านพระสัมภาวเถระ. พระมหา-
เถระทั้งหลายมีพระยสเถระเป็นประมุข ได้ยกเรื่องนั้นขึ้นสู่สังคายนาในคราวสังคายนา
ครั้งที่สอง ฝ่ายสัมภาวอุบาสกออกบวชเมื่อบิดามารดาล่วงลับไปแล้ว ได้ดำรงอยู่ในพระ
อรหัตผล แล.

จบอรรถกถาเสริสกวิมาน

๑๑. สุนิกขิตตวิมาน

ว่าด้วยสุนิกขิตตวิมาน

พระมหาโมคคัลลานเถระ ถาถามเทพบุตรองค์หนึ่งว่า

[๘๕] วิมานเสาศาแก้วมณีนีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐานงามโอฬาร ๗๐๐ ห้อง ล้วนเสาศาแก้วไพฑูรย์ ปลูกด้วยเครื่องปลูกตึงดงาม ท่านนั่งและดื่มกินในวิมานนั้น และพิณทิพย์ก็บรรเลงไพเราะ มีกามคุณห้า มีรสเป็นทิพย์ และเทพนารีที่แต่งองค์ ด้วยทองฟ่อนร่าอยู่ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนั้น เพราะบุญอะไร ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพบุตรผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ท่านได้ ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่าน จึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกระพระโมคคัลลანะถามแล้ว ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าได้จัดดอกไม้ที่เขาวางกันไว้ไม่เรียบร้อยให้เรียบร้อย แล้ววางไว้ที่พระสถูปของพระสุคต จึงเป็นผู้มีอุทธีมาก มีอานุภาพมาก พรุ่งพร้อมไปด้วยกามทั้งหลายอันเป็นทิพย์ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ข้าพเจ้า เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบสุนิกขิตตวิมาน

จบภาณวารที่ ๔

อรรถกถาสุนิกขิตตวิมาน

สุนิกขิตตวิมาน มีคาถาว่า อัจฉริยํ มณีนุทํ เป็นต้น. สุนิกขิตตวิมานนั้นเกิดขึ้นอย่างไร ?

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะจาริกไปในเทวโลก ถึงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ขณะนั้นเทพบุตรองค์หนึ่งยืนอยู่ที่ประตูวิมานของตน เห็นท่านพระมหาโมคคัลลานะเกิดความเคารพนับถือมาก เข้าไปหาแล้วไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ยืนประคองอัญชลีอยู่.

เล่ากันมาว่า เทพบุตรนั้น ในอดีตกาล ครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะเสด็จดับขันธปรินิพพาน มหาชนได้สร้างพระสถูปทองโยชน์หนึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระองค์ บริษัท ๔ ได้พากันเข้าไปบูชาที่พระเจดีย์ด้วยของหอมดอกไม้และรูปเป็นต้นเสมอ ๆ เมื่อคนอื่น ๆ ไปบูชาด้วยดอกไม้ที่พระเจดีย์นั้น อุบาสกคนหนึ่งเห็นดอกไม้ที่วางไว้ไม่เรียบร้อยในที่ที่คนทั้งหลายเหล่านั้นบูชา จึงบรรจงจัดวางดอกไม้เหล่านั้นอย่างเรียบร้อยทีเดียวในที่นั้นเอง ได้บูชาด้วยดอกไม้ซึ่งจัดอย่างพิเศษเป็นส่วน ๆ มีสัณฐานน่าดูน่าเลื่อมใส ครั้นแล้วก็ยึดการบูชาด้วยดอกไม้เหล่านั้นเป็นอารมณ์ ระลึกถึงพระคุณของพระศาสดา มีจิตเลื่อมใส ตั้งบุญนั้นไว้ในหทัย.

เวลาต่อมา อุบาสกนั้นทำกาละตายไปบังเกิดในวิมานทอง ๑๒ โยชน์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ด้วยอานุภาพแห่งกรรมนั้นเอง เขาได้มีอานุภาพมากและบริวารมาก.

ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้ถามถึงกรรมสุจริตที่เทพบุตรกระทำ โดยมุ่งประกาศสมบัติตามที่ได้ไว้ ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

วิมานเสาแก้วมณีนีสูง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ มีห้องรโหฐานงามโอฬาร ๗๐๐ ห้อง
ล้วนเสาแก้วไพฑูรย์ ปลูกด้วยเครื่องปลูกทั้งดงาม ท่านนั่งและดื่มกินในวิมานนั้น
และพิณพิภย์ก็บรรเลงไพเราะ มีกามคุณห้า มีรสเป็นทิพย์ และเทพนารีที่แต่งองค์
ด้วยทองฟ่อนร่าอยู่ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะงามเช่นนั้น เพราะบุญอะไร
ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ท่าน และโศกะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ท่าน.

ดูก่อนเทพบุตรผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และรัศมีของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

เทพบุตรนั้นได้กล่าวถึงกรรมที่ตนกระทำแก่พระมหาโมคคัลลานเถระนั้นด้วยคาถาหลายคาถา พระสังคีติกาจารย์ทั้งหลายเมื่อแสดงเรื่องนั้นกล่าวว่า

เทพบุตรนั้นดีใจ ถูกพระโมคคัลลานะถามแล้ว ครั้นแล้วก็พยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าได้จัดดอกไม้ ที่เขาวางกันไว้ไม่เรียบร้อยให้เรียบร้อย แล้ววางไว้ที่พระสถูปของพระสุคต จึงเป็นผู้มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก พรั่งพร้อมไปด้วยกามทั้งหลายอันเป็นทิพย์ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีวรรณะเช่นนี้ เพราะบุญนั้น ผลอันนี้จึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้า และโภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้า.

ข้าแต่ท่านภิกษุผู้มีอำนาจมาก ข้าพเจ้าขอบอกท่าน ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้าได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอำนาจรู้งเรื่องอย่างนี้ และรัศมีของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศ.

จบอรรถกถาสุนิกขิตตวิมาน

จบอรรถกถาสุนิกขิตตวรรคที่ ๗ ประดับด้วยเรื่อง ๑๑ เรื่อง ในวิมานวัตถุ แห่งปรมัตถที่ปณี อรรถกถาขุททกนิกาย ด้วยประการฉะนี้.

จบอรรถกถาปริสวิมาน

รวมวิมานที่มีในวรรคนี้คือ

๑. จิตตลดาวิมาน ๒. นันทนิมาน ๓. มณีนุณวิมาน ๔. สุวรรณวิมาน ๕. อัมพวิมาน ๖. โคपालวิมาน ๗. กัณฐกวิมาน ๘. อเนกวันณวิมาน ๙. มัญญกุณฑลวิมาน ๑๐. เสริสส-กวิมาน ๑๑. สุนิกขิตตวิมาน และอรรถกถา.

นิคมกถา

คำท้ายเรื่อง

ก็ด้วยกถาเพียงที่กล่าวมานี้ เทศนาอันใด อำนวยประโยชน์แก่โลกทั้งปวง เมื่อจะประกาศสมบัติวิมานเป็นต้น ของเทวดาทั้งหลาย และเหตุของวิมานนั้นแก่สัตว์ทั้งหลาย ย่อมชี้ชัดถึงความที่บุญทั้งหลาย แม้จำนวนเล็กน้อย ก็มีผลไภพเพราะเจตนา [ของทายก] และพระทักษิณบุคลลพร้อม. พระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลาย ผู้ฉลาดในกถาวัตถุ และรู้เรื่องอย่างดี ร่วมกันสังคายนา เทศนาได้ไว้ว่า วิมานวัตถุ เพื่อจะประกาศความของวิมานวัตถุนั้น ข้าพเจ้าได้อาศัยnyiที่มาในอรรถกถาเก่า จึงเริ่มแต่งอรรถกถา ซึ่งมีชื่อว่า ปรมัตถทีปนี เพราะประกาศปรมัตถ์อรรถอย่างสูง ในวิมานวัตถุนั้น ตามสมควรในเรื่องนั้น ๆ อรรถกถาปรมัตถทีปนีนั้น มีบาลีจำนวน ๑๗ ภาณวาร มีวินิจจยอันไม่สับสน ก็จบลงแล้ว ดังนั้น ข้าพเจ้าผู้แต่งอรรถกถาปรมัตถทีปนีนี้ ได้ประสบบุญอันใด ด้วยอนุภาพแห่งบุญอันนั้น ขอสัตว์ผู้มีเรือนร่างจงหยั่งรากลั่นคงลงสู่คำสั่งสอนของพระโลกนาถ ด้วยข้อปฏิบัติมีศีลเป็นต้นอันบริสุทธิ์ จงเป็นภาคีมีส่วนแห่งวิมุตติรสกันหมดทุกตัวสัตว์เกิด. ขอศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จงดั่งยังยืนอยู่ในโลก ขอหมู่ปราณสัตว์ทุกหมู่เหล่า จงมีความเคารพในศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นนิจเกิด ขอฝนจงตกต้องตามฤดูกาล ขอพระราชผู้เป็นเจ้าของแผ่นดิน ผู้แนบแน่นในพระสัทธรรม จงปกครองประชาชนโลกโดยธรรม เทอญ.

จบอรรถกถาขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ชื่อปรมัตถทีปนี ที่อาจารย์ธรรมปาละ ผู้อยู่ในพรตตติวิหารแต่งไว้ ด้วยประการฉะนี้.

จบอรรถกถาวิมานวัตถุ

อธิบายศัพท์ วิมานวัตถุ

กฏุมพี ผู้มีอันจะกิน อิศรชน ชนชั้นกลาง

กฏาการ เรือนมียอด เช่น ปราสาท

ขันติ ความอดทน ความอดกลั้น

เข้านิโรธสมาบัติ การเข้านิโรธ, การเข้าถึงความดับ หมายถึงการเข้าถึงความดับสัญญา (ความกำหนดหมาย) และเวทนา (ความเสวยอารมณ์) เรียกอย่างย่อว่าเข้านิโรธสมาบัติ เรียกอย่างเต็มว่า เข้าสัญญาเวทียตนิโรธ นิโรธสมาบัตินั้นต้องเป็นพระอรหันต์และพระอนาคามีผู้ได้สมาบัติ ๘ จึงจะสามารถเข้าได้ ซึ่งสามารถเข้าได้นานถึง ๗ วัน มีคุณานิสงส์พิเศษที่รู้กันมาว่า ผู้ใดที่ได้ถวายอาหารแด่พระสงฆ์ผู้ออกจากนิโรธสมาบัติมือแรกจะได้รับอานิสงส์ในปัจจุบันทันตาเห็น

โคจรคาม ขอบเขตเส้นทางหรือเขตบ้านที่ภิกษุไปบิณฑบาต

ชั้นไตรทศ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

เชิงกราน เตาไฟปั้นด้วยดินยกตั้งได้ มีฐานสำหรับวางพิน

ไถยธรรม ธรรมที่น่าประโยชน์ยิ่งใหญ่มากสำหรับผู้รู้ บางทีเขียนว่า เถยธรรม

ดุชนิภาพ โดยอาการสงบ โดยอาการนิ่ง

โดยปริยาย โดยบางส่วน โดยนัย โดยเข้าใจได้เองแม้ไม่ได้แสดงออกอย่างชัดแจ้ง

ต้นกัลปพฤกษ์ ต้นไม้ในตำนานที่เล่าว่า เมื่ออยากได้สิ่งของอันใด ก็สามารถไปสอยเอาได้สมปรารถนาตามต้องการที่ต้นกัลปพฤกษ์ คือจะมีของทิพย์ให้สอยไปใช้ตามความต้องการของผู้นั้น

ทมะ การรู้จักข่มจิตข่มใจตนเอง รู้จักควบคุมตนเพื่อจุดหมายอันยิ่งใหญ่ในภายหน้าจะได้ก่อเกิด หรือผลประโยชน์ที่ตั้งใจไว้ไม่เสียหาย

ทักษิณายบุคคล ทักษิณาย หรือ ผู้ควรแก่ทักษิณา ในกรณีนี้ ก็คือบุคคลที่ได้ฝึกอบรมตนในทางความประพฤติและคุณธรรมต่าง ๆ อย่างเพียบพร้อม กลายเป็นตัวอย่างแห่งชีวิตที่ดีงามและมีความสุข จนกระทั่งว่าแม้เพียงการมีบุคคลเช่นนี้อยู่ในโลก ก็เป็นประโยชน์แก่มวลมนุษย์คุ่มค่าอยู่แล้ว ยิ่งบุคคลเช่นนี้ จาริกเผยแผ่ธรรมด้วยการไปปรากฏตัว แสดงชีวิตแบบอย่างเช่นนั้น ให้เห็นกว้างขวางออกไป หรือแสดงคำสอนแนะนำผู้อื่นเพื่อเข้าถึงชีวิตเช่นนั้นด้วยตนเองบ้าง ก็ยังเป็นประโยชน์ล้ำค่าเกินกว่าราคาของสิ่งตอบแทนใด ๆ และบุคคลเช่นนี้ย่อมไม่เรียกร้องหรือหวังผลตอบแทนใด ๆ ด้วย อาศัยปัจจัยสี่แต่พอดำรงชีวิตอยู่ได้เท่านั้น ของที่ให้เพื่อความดำรงอยู่ของบุคคลเช่นนี้แหละคือทักษิณา และบุคคลเช่นนี้ ย่อมทำให้ทักษิณานั้นมีผลมาก คือว่าเกิดบุญกุศลมาก เพราะเป็นทักษิณาที่ช่วยให้รูปแบบแห่งคุณธรรมความดีงาม และตัวอย่างที่เป็นอยู่มีอยู่จริงแห่งชีวิตที่มีความสุขที่แท้จริง ยังปรากฏอยู่ในโลกได้ และเป็นประโยชน์กว้างขวางออกไป บุคคลเช่นนี้ จึงชื่อว่า เป็นผู้ควรแก่ทักษิณาทาน เพราะทำให้ทักษิณาทานมีผลมาก และได้ชื่อต่อไปว่า เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก (อนุตตรํ ปุณ्यกุเขตต์ โลกุตฺต)

ทายก ผู้ให้ทานที่เป็นผู้ชาย

ทายิกา ผู้ให้ทานที่เป็นผู้หญิง

ท้าวสักกะ พระอินทร์ เทวราชที่เป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ท้าวสหกันย์ อีกชื่อหนึ่งของ พระอินทร์ ท้าวสักกเทวราช ผู้เป็นใหญ่ในชั้นดาวดึงส์

ท้าววาสวะ อีกชื่อหนึ่งของ พระอินทร์ ท้าวสักกเทวราช ผู้เป็นใหญ่ในชั้นดาวดึงส์

ทุคติ ภพภูมิชั้นต่ำที่ผู้มีบาปจะไปเกิด

ทุติยสังคีติ การสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๒ กระทำกันที่วัดวาฬการาม เมืองเวสาลี เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วหนึ่งร้อยปี

ทุศีล ไม่มีศีล ผิดศีล

ทำกัปปิยะ การที่ผู้ที่อุปฐากจากจัดแจงจัดการสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้พระภิกษุได้ใช้สอย โดยที่จะไม่ผิดธรรมเนียมอันดีงามตามพระธรรมวินัยของสงฆ์

ทำกาละ ดาย

ทำประทักษิณ เดินรอบเวียนไปทางขวา

ไทยธรรม วัตถุที่จะนำไปบำเพ็ญทาน

ถลก ถูสำหรับใส่บาตรเพื่อจะพกพาไป เรียกว่าถลกบาตร หรือบางที่เรียกว่าสลกบาตร

ไถยจิต เจตนาอันไม่ซื่อตรง เจตนาอันประกอบด้วยความโลภหรืออกุศลจิตอย่างอื่น

ธรรมกรก ที่กรองน้ำ เป็นบริวารหนึ่งของพระภิกษุมิไไว้สำหรับใช้กรองน้ำดื่ม

นิตยภัต ภัตตาหารที่ถวายแก่พระภิกษุเป็นนิจ

น้ำทักษิณาทก น้ำที่เทลงในพิธีกรรมอุทิศกุศลไปให้ผู้ล่วงลับ

น้ำอัฐบาณ น้ำผลไม้ที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุฉันได้ แม้ในเวลาหลังเที่ยงวันไปแล้ว

บริจาริกา หญิงรับใช้, โดยมากมักใช้กันหมายถึง หญิงบำเรอ, เมีย

ปฐมมหาสังคีติ การสังคายนาครั้งที่ ๑ กระทำที่ถ้ำสัตตบรรณคูหา เชิงเขาเวภารบรรพต เมืองราชคฤห์ เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วสามเดือน

ปัจฉาสมณะ พระผู้ติดตามไปด้วย

ปฏิกาหก ผู้รับทาน

ปฏิกูลสัญญา การกำหนดหมายสิ่งต่าง ๆ ที่มาเกี่ยวข้อง โดยความเป็นของปฏิกูล เพื่อประโยชน์ในการละระคะความรักความผูกพันความยึดมั่น

ปริพาชิกา นักบวชหญิงนอกศาสนาจำพวกหนึ่งในครั้งพุทธกาล

ปาฏิบุคคลิกทาน ทานที่ให้โดยเจาะจงบุคคลผู้รับ ต่างจากสังฆทานซึ่งเป็นทานที่ให้โดยไม่เจาะจงบุคคลผู้รับ

ผ้าอหฺวาด ผ้าชิ้นส่วนหนึ่งในการตัดเย็บจีวร อยู่แถบชาย ๆ ของผ้าจีวร

ผ้าแคว้นกาสิ ผ้าที่ทอโดยชาวเมืองพาราณสี เป็นผ้าที่นิยมนำคุณภาพดีมากในครั้งพุทธกาล ปัจจุบันที่เมืองพาราณสียังมีฝีมือการทอผ้าดั้งเดิมอยู่

พระขีณาสพ พระอรหันต์ ผู้สิ้นอาสวะ ผู้สิ้นกิเลส

พระภัตตฤเทศก์ พระผู้มีหน้าที่แจกอาหาร หรือเป็นผู้ทำหน้าที่จัดคิวให้พระภิกษุไปรับอาหารตามที่มีผู้นิมนต์

พระวงศ์เส พระอรหันต์รูปหนึ่งในครั้งพุทธกาลได้รับการยกย่องจากพระบรมศาสดาว่า
เป็นยอดของภิกษุทั้งหลายผู้มีปฏิภาณกวี

พระเวฬุวัน กลันทกนิวาปีวิหาร วัดเวฬุวันป่าไผ่ที่เมืองราชคฤห์ ที่ซึ่งเดิมทีเป็นที่เลี้ยง
อาหารกระแต

พระสมันตจักขุ พระนามหนึ่งของพระพุทธเจ้าหมายความว่าผู้มีจักขุโดยรอบ ซึ่งมีความ
หมายคล้ายกับคำว่า พระสัพพัญญุตญาณ คือ มีปรีชาหยั่งรู้สภาวะธรรมทั้งปวง

พุทธันดร ช่วงเวลาจากศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งไปถึงศาสนาของพระพุทธ-
เจ้าอีกพระองค์หนึ่ง

พุทธอุบาทกาล ช่วงเวลาที่มีพระพุทธศาสนา

พระโลกนาถ พระผู้เป็นที่พึ่งของชาวโลก หมายถึง พระพุทธเจ้า

ภวราคะ ความยินดีในความมีความเป็น

ภุมมเทพ ภูมิเทวดา เทวดาซึ่งสิงสถิตตามภูมิประเทศต่าง ๆ

มหาภิเนษกรรม การเสด็จออกบรรพชาของพระพุทธเจ้า

มหาลดาประสาธน์ มหาลดาปสาธน์ เป็นเครื่องประดับประจำตัวของนางวิสาขามหา-
อุบาสิกา เป็นเครื่องประดับที่เศรษฐีบิดาของท่านได้สร้างให้เพื่อเป็นชุดแต่งงาน
เครื่องประกอบในมหาลดาประสาธน์มี เพชร ๔ ทะนาน, แก้วมุกดา ๑๑ ทะนาน,
แก้วประพาพ ๒๐ ทะนาน, แก้วมณี ๓๓ ทะนาน ใช้เงินทำแทนด้าย เครื่องประดับ
นั้นสวมที่ศีรษะแล้ว ย่อมจดหลังเท้า ลูกดุมทำด้วยทอง ห่วงทำด้วยเงิน มีแหวน
วงหนึ่งที่ท่ามกลางกระหม่อม, หลังหูทั้งสอง ๒ วง, ที่หลุมคอ ๑ วง, ที่เข้าทั้งสอง
๒ วง, ที่ข้อศอกทั้งสอง ๒ วง, ที่ข้างสะเอวทั้งสอง ๒ วง ดังนี้. ก็ในเครื่องประดับ
นั้นแล เขาทำนกยูงตัวหนึ่งไว้ นกยูงนั้นสถิตอยู่ท่ามกลางกระหม่อมแห่งนางวิสาขา
ปรากฏประหนึ่งนกยูงยืนรำแพนอยู่บนยอดเขา ขนปีกทำด้วยทอง ข้างละ ๕๐๐ ขน
จะอวยปากทำด้วยแก้วประพาพ นัยน์ตาทำด้วยแก้วมณี, คอและแหวหางก็เหมือน
กัน ก้านขนทำด้วยเงิน, ขาก็เหมือนกัน. เครื่องประดับนี้มีค่า ๙ โกฏิ. ท่านเศรษฐี
บิดานางวิสาขาให้ค่าบำเหน็จแสนหนึ่งในการสร้าง. ใช้ช่างทอง ๕๐๐ คน ใช้เวลา
สร้าง ๔ เดือน

มัจฉริยะ ความตระหนี่

มิจฉาทิฏฐิ ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

มนสิการ การพิจารณา

โมหะ ความหลง

โยนิโสมนสิการ การพิจารณาโดยแยบคาย

ยมโลก โลกเบื้องต่ำ ภพภูมิเบื้องต่ำ

ยัญ พิธีการบูชา เช่นสรวงสักการะ

ยาคุ ข้าวยาคุ หรือ ข้าวกระยาคุ คือข้าวอ่อนที่ยังเป็นน้ำนมอยู่ เปลือกมีสีเขียวอ่อน ๆ ต้องคั้นสด ๆ ทันทีที่ตัดจากต้น ถ้าแห้งแล้วจะไม่มีน้ำ น้ำข้าวยาคุมีลักษณะสีเขียวอ่อน ๆ ขึ้นแบบน้ำนม

รูกขเทวดา เทวดาที่สิงสถิตอยู่ตามต้นไม้

เล่นนักษัตร ร่วมฉลองในงานเทศกาล ในงานรื่นเริงตามโอกาส

วันมหาปวารณา คือ การทำปวารณาครั้งใหญ่ หมายถึง วันที่พระภิกษุสงฆ์ทุกรูปในอาวาสนั้น ทั้งพระผู้ใหญ่และพระผู้น้อยต่างเปิดโอกาสอนุญาตแก่กันและกัน ให้ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ด้วยจิตที่เมตตา ซึ่งเป็นวันเดียวกันกับวันออกพรรษา

วิภวัญญะ ความมวนเวียนรอบแล้วรอบเล่าไม่รู้จักจบสิ้นไม่รู้จักสิ้นสุดยุติ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ไม่รู้จักสิ้นสุด ความมวนเวียนรอบแล้วรอบเล่าของกิเลส กรรม วิบาก

วิวิภวัญญะ ความตรงข้ามกับวิภวัญญะ คือการออกจากความมวนเวียน

วิชาและจรณะ ความรู้ที่ดีและความประพฤติที่ดี

วชิทุจริต วาจาที่ไปทางอกุศล

วชิสุจริต วาจาที่ไปทางกุศล

เวไนย ผู้ควรแนะนำสั่งสอน, ผู้ฟังดัดได้สอนได้

สมจริยา มีจริยาการกระทำที่ถูกต้องที่สมควรแก่กรรม

สรทกาล สารท ชื่อฤดูในระหว่างฤดูฝนกับฤดูหนาว คือ ฤดูใบไม้ร่วง; เทศกาลทำบุญปลายเดือน ๑๐ ในทางจันทรคติ.

สลากภัต หมายถึงอาหารที่ท่ายกถวายพระตามสลาก คือมีการจับสลาก นับเข้าเป็นเครื่องสังฆทานคือทานที่ถวายโดยไม่เจาะจงผู้รับ

สัญญาณะ การยับยั้ง, การงดเว้น (จากบาป หรือจากการเบียดเบียน), การบังคับควบคุมตน

สามัญผล สามัญผล แปลตามตัวอักษรว่า ผลแห่งความเป็นสมณะ อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในสามัญผลสูตร อันมีตั้งแต่ผลเบื้องต้น เช่นพ้นจากการเป็นทาส จนถึงขั้นสูง คือ หลุดพ้นจากอาสวะทั้งมวล หรือมองอีกปริยายหนึ่ง ดีความให้ใช้ได้ทั่วไป ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ สามัญผล อาจหมายถึงผลแห่งความรู้คือ ไม่รู้เสียเปล่า นำเอาความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์ มาปฏิบัติตามให้เกิดความดีงามขึ้นในตน มิใช่เพียงรู้ธรรม กล่าวธรรม แต่ไม่ประพฤติธรรม

สามิจิกรรม การกระทำอันสมควร เรื่องที่ควรทำ

สมณศากยบุตร พระภิกษุซึ่งเป็นนักบวชในศาสนาของพระพุทธเจ้า

สังเวช สลดใจจากการเห็นสังขารความจริง

สังวรธรรมา บรรยายความอย่างพิถีพิถัน

สังคายนา การรื้อกรองแยกแยะธรรมะเป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกในการดำรงรักษาสืบทอดและท่องจำ

สัปปายะ ที่สบายเหมาะแก่การประกอบกิจทางธรรม

สัปปบุรุษ คนดี

สัปปริสธรรม ธรรมะของคนดี ธรรมะที่ทำให้เป็นคนดี

สายรัดประคณ หมายถึง เชือกหรือลวดหนึ่งตีเป็นเกลียวหุ้มผ้าแดง ใช้พันอ้อมลำตัวรัดขาหน้าของช้าง มี ๒ เส้นคู่กัน สำหรับผูกรั้งสัปดาห์ แหย่ง หรือกุบมิให้โยกเลื่อน

สุขุมาลชาติ มีตระกูลผู้ดี, มีตระกูลสูง, โดยปริยายหมายความว่า มีลักษณะอย่างผู้ดี เช่น เขาเป็นคนสุขุมาลชาติ กิริยามารยาทเรียบร้อย

อจินไตย แปลว่าสิ่งที่ไม่พึงคิด คือไม่อาจรู้ได้ด้วยการคิด ถ้าขึ้นจะคิดให้รู้ให้ได้ก็จะกลายเป็นผู้มีส่วนแห่งความเครียดเป็นบ้าเสียสติไป มี ๔ อย่างคือ

๑. พุทฺธวิสัย คือความรู้ความสามารถของพระพุทธเจ้านั้น เป็นสิ่งที่เราไม่สา-

มารถที่จะหยั่งถึง เข้าใจได้ว่า ทำไมพระพุทธเจ้าจึงทรงรู้ ทรงเห็น ทรงมีความสามารถมากมายก่ายกอง ผิดจากมนุษย์คนธรรมดาสามัญ

๒. ฌานวิสัย คือเรื่องของฌานสมาบัติ เช่นทำไมคนเราบางคนถึงเข้าฌานนั่งอยู่เฉย ๆ ได้เป็นวัน ๆ โดยที่ไม่ต้องกินข้าวไม่ต้องหลับไม่ต้องนอน สิ่งนี้เป็นเรื่องของผูปฏิบัติเท่านั้นจะรู้ จะเข้าใจได้ ถ้าคนที่ไม่เคยประพฤติดิปฏิบัติ มานั่งคิดนอนคิดยังงี้ก็ไม่สามารถเข้าใจได้ อย่างพวกเรานี้ เพียงแต่นั่งเฉย ๆ แค่ว่า ๑๕ นาที หรือครึ่งชั่วโมงก็จะนั่งกันไม่ได้อยู่แล้ว แล้วทำไมคนบางคนจึงนั่งหลับตานั่งเฉยอยู่เป็นวัน ๆ ได้ นี่คือการเข้าฌานสมาบัติ ซึ่งไม่ใช่เป็นสิ่งที่ปุถุชนคนธรรมดาสามัญจะเข้าใจได้
๓. กรรมวิสัย เรื่องของกรรมนี้เป็นเรื่องที่เหนือวิสัยของมนุษย์ปุถุชนคนธรรมดาจะเข้าใจได้ว่า เมื่อทำกรรมอันหนึ่งอันใดไว้แล้ว ผลที่จะตามมานั้นจะเป็นอย่างไร หรือการที่มนุษย์หรือสัตว์ทั้งหลายที่ได้มาเกิดเป็นมนุษย์หรือเป็นสัตว์ในโลกนี้นั้นได้กระทำการอะไรมาในอดีต เรื่องนี้เราไม่สามารถที่จะรู้เห็นได้ เพราะเป็นเรื่องข้ามภพข้ามชาติ พวกเราเห็นได้แต่สิ่งที่เป็นอยู่ในชาตินี้เท่านั้นเอง แต่เราไม่รู้ว่ชาติก่อนมีจริงหรือเปล่า ชาติหน้ามีจริงหรือเปล่า สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถจะรู้ได้จากความนึกคิดของเราเอง แต่เป็นสิ่งที่จะรู้ได้จากการประพฤติปฏิบัติธรรมเท่านั้น คือต้องนั่งสมาธิ เจริญวิปัสสนาเท่านั้น จึงจะเข้าสู่ความจริงอันนี้ได้
๔. โลกวิสัย คือเรื่องของความเป็นมาของโลกนี้ ว่าโลกนี้เป็นมาอย่างไร เกิดขึ้นมาได้อย่างไร มีใครเป็นคนสร้างมาหรือเปล่า หรือไม่มีคนสร้าง เรื่องอย่างนี้เป็นเรื่องที่เหนือวิสัยของมนุษย์ที่จะสามารถรู้เห็นได้ เลยกลายเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันไปต่าง ๆ นานา บางคนก็ว่ามีพระเจ้าสร้างโลกขึ้นมา บางคนก็บอกว่าไม่มีพระเจ้า ไม่มีใครสร้างโลก เป็นเรื่องของเหตุ เป็นเรื่องของปัจจัย เป็นเรื่องของธาตุทั้ง ๖ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศธาตุ และวิญญาณธาตุ เมื่อเกิดปฏิกิริยาขึ้นมาก็ทำให้เกิดเป็นโลก เป็นดาว เป็นเดือน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล อย่างนี้เป็นต้น เป็นเรื่องที่ถกเถียงกันมา สรุปว่า อจินไตย แปลว่าไม่มีประโยชน์ คือรู้ไปก็ไม่มีประโยชน์ รู้ไปก็เท่านั้น เสียสมองเปล่า ๆ

อรรถ ความหมายคำอธิบายของเรื่องราวหรือของถ้อยคำ

อริยสัจจะ ๔ มีความจริงอยู่ ๔ ประการคือ การมีอยู่ของทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และ หนทางไปสู่ความดับทุกข์ ความจริงเหล่านี้เรียกว่า อริยสัจ ๔

๑. ทุกข์ คือ การมีอยู่ของทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ และตายล้วนเป็นทุกข์ ความโศก

เศร้าพีรพีโรราพันทุกข์กายทุกข์ใจคับแค้นใจก็เป็นทุกข์

๒. สมุทัย คือ เหตุแห่งทุกข์ คือตัณหาความอยาก

๓. นิโรธ คือ ความดับทุกข์ จะมีได้ด้วยการดับตัณหา

๔. มรรค คือ หนทางนำไปสู่ความดับทุกข์ อันได้แก่ อริยมรรค ๘ ซึ่งได้รับการหล่อเลี้ยงด้วยการดำรงชีวิตอย่างมีสติ ความมีสตินำไปสู่สมาธิและปัญญา ซึ่งจะปลดปล่อยให้พ้นจากความทุกข์และความโศกเศร้าทั้งมวล

อสทิสถาน คือทานอันยิ่งใหญ่ที่ไม่มีใครทำได้เหมือน ในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งจะมีการถวายอสทิสถานครั้งเดียวเท่านั้น และผู้ที่จัดอสทิสถานถวายจะเป็นผู้หญิง ในสมัยของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน ผู้ที่จัดแจงอสทิสถานถวายคือ พระนางมัลลิกาเทวีมีเชื้อของพระเจ้าปเสนทิโกศล

อนุปาทิสေနนิพพาน การดับกิเลสพร้อมทั้งเบญจขันธ์, พระอรหันต์เมื่อยังมีชีวิตอยู่เรียกว่าได้สอุปาทิสေနนิพพาน คือ ความดับกิเลสแต่ยังมีเบญจขันธ์เหลืออยู่ ครั้นท่านสิ้นชีวิตลง เรียกว่า ได้อนุปาทิสေနนิพพาน คือดับทั้งกิเลสทั้งเบญจขันธ์

อนุปุปพิกถา คำว่า อนุปุปพิกถา แปลว่า ถ้อยคำที่กล่าวโดยลำดับตั้งแต่เบื้องต้นขึ้นไป มี ๕ คือ ๑. ทานกถา ถ้อยคำที่พรรณานาทาน ๒. สีลกถา ถ้อยคำที่พรรณาสีล ๓. สัคคกถา ถ้อยคำที่พรรณาสวรรค์ ๔. กามาทินวกถา ถ้อยคำที่พรรณานาทินพ คือโทษของกาม ๕. เนกขัมมานิสังสกถา ถ้อยคำที่พรรณานาอันสงฆ์ของเนกขัมมะ คือ การออกจากกาม.

อนุสัย อนุสัย แปลว่า กิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในสันดาน เรียกว่า อนุสัยกิเลส ก็ได้ หมายถึง กิเลสละเอียดที่ตกตะกอนนอนแนบนิ่งอยู่ในจิต จนบางครั้งทำให้เข้าใจผิดคิดว่าไม่มี จนเมื่อกระทบอารมณ์อย่างแรงจึงแสดงตัวออกมา เหมือนตะกอนที่นอนอยู่ในตุ่มใหญ่ซึ่งมีน้ำใสอยู่ข้างบน พอถูกกวนแรง ๆ ตะกอนจึงฟุ้งขึ้นมา อนุสัย มี ๗ อย่างคือ ๑) กามราคะ ความกำหนัดในกาม ๒) ปฏิฆะ ความหงุดหงิดไม่พอใจ ๓) ทิฏฐิ ความเห็นผิด ๔) วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย ๕) มานะ ความถือตัว ๖) ภวราคะ ความติดใจในภพ ๗) อวิชชา ความไม่รู้แจ้ง

อังกาส ถวายอาหารพระ, เลี้ยงพระ

อตัฏฐปัตติเหตุ เรื่องที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ อันเป็นเหตุให้ได้เป็นโอกาสสั่งสอนแยกแยะ แจกแจงในสิ่งที่มีคุณค่าในสิ่งที่เป็นประโยชน์

อันเตवासิก ลูกศิษย์

อัญชลีกรรม การแสดงอาการคารวะ

อาจารย์ ความประพฤติอันดีงาม

เอตทัคคะ ความเป็นเลิศในแง่ใดแง่หนึ่ง

โอฆสงสาร แปลว่า การวนเวียนอยู่ในภพด้วยอำนาจโอฆกิเลส การท่องเที่ยวอยู่ในโอฆ-กิเลส (คือ กาม ภพ ทิฏฐิ อวิชชา) หมายถึงการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในโลกนี้ ด้วยอำนาจกิเลสที่เปรียบเสมือนกระแสน้ำซึ่งท่วมทับครอบงำจิตใจของสัตว์ให้จมอยู่ทุกเมื่อ โอฆสงสาร ใช้เรียกการเวียนตายเวียนเกิดในภพภูมิต่าง ๆ ของสัตว์โลกที่ยังไม่หมดกิเลสซึ่งมีความหมายเดียวกับคำว่า สังสารวัฏ หรือ วัฏสงสาร

พระมณฑปและปราสาทพระเทพบิดร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ของฝากท้ายเล่ม

ท่านสาธุชนทั้งหลายชายหญิง เวลามีปัญหาชีวิตประเดประดังขึ้นมา หรือเวลาประสบความผิดหวังอย่างแรง เวลาถึงคราวอัปจนหนทางแก้ปัญหามาไม่ถึง ไม่รู้จะตัดสินใจเลือกทางชีวิตไปทางใดดี จะเลี้ยวซ้ายหรือจะหันไปทางขวา ในขณะที่เหตุการณ์ต่าง ๆ มาทำให้วุ่นวายใจนั้น อย่าเพิ่งรีบด่วนตัดสินใจแก้ปัญหาย่างมั่วหะลุ จะไม่เกิดประโยชน์อะไร มีแต่เสียกับเสีย หรือบางทีก็คิดร้ายทำลายตนเองและผู้อื่น ประชดประชันชีวิตต่าง ๆ นา ๆ แล้วเมื่อเหตุการณ์ผ่านไป จะมานั่งเสียใจว่าไม่น่าทำ

ขอแนะนำท่านสาธุชนทั้งหลายว่า เวลาเมื่อเรื่องคับขันทั้งหลายดังที่บรรยายมาข้างต้นเกิดขึ้น ให้หันหลังกลับมา นั่งสำรวมจิตสวดมนต์ให้พระดีกว่า แล้วจะบังเกิดปัญญาสามารถรู้วิธีแก้ปัญหาได้อย่างอัศจรรย์ใจ เพราะว่า บารมีของพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า และเทวดาทั้งหลาย ท่านจะพอใจให้รู้วิธีแก้ไขให้เจอวิธีที่ดีที่สุด สูญเสียน้อยที่สุด หรือไม่ท่านก็จะไปชักจูงคนที่เคยมีบุญบารมีเนื่องกับเรามาช่วยเหลือเกื้อหนุน

ถึงแม้ว่าช่วงเวลาที่เรามีปัญหาจะทำให้จิตใจเราฟุ้งซ่านจำบทสวดมนต์ไม่ได้ ก็ให้เอาหนังสือสวดมนต์มาอ่านออกเสียงไป อ่านผิดบ้างถูกบ้างเพราะใจไม่สงบ ก็ยังดีกว่านั่งคิดให้กลุ่มประสาทเสียเปล่า ๆ หรือถ้ามันวุ่นวายจริง ๆ ก็ให้ถือโอกาสออกไปทำบุญให้พระให้เจดียย์ให้พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่ห่างไกลบ้านเรามากนัก อธิษฐานขอพรขอบารมีท่านให้รู้วิธีแก้ไขที่ดีที่สุด และก็อย่าตั้งหน้าตั้งตาไปขอท่านอย่างเดียว เอาอะไรไปถวายท่านด้วย เช่น ดอกไม้ รูป เทียน เตรียมเงินไปหยอดตู้อนุโมทนาที่นั่นด้วย มีก็ตู้จงดหยอดให้ครบทุกตู้ ไม่มีเงินมากก็แลกเหรียญบาทไปหยอดก็ยังดี แต่จงตั้งใจทำทานด้วยความเคารพ อย่าแสดงอาการเหมือนเอาของไปทิ้ง เพราะว่าการทำบุญโดยเคารพจะช่วยให้เรามีเดชบารมีที่จะแก้ปัญหาวินิจฉัยได้ แต่ถ้าทำบุญโดยไม่เคารพ เราจะได้เดชบารมีที่จะนำมาแก้ปัญหิตัวเองและคนรอบข้างได้

จงจำไว้ให้มั่น สำเหนียกไว้ในใจว่า เมื่อเจอปัญหาชีวิต จงชนะปัญหาทั้งหลายด้วยความดี อย่าคิดว่าจะไปเอาชนะได้ด้วยความเร็วความเลว ถ้าเอาความเลวไปสู้ จะมีแต่แพ้กับแพ้ เริ่มต้นก็แพ้ใจตัวเอง พ่ายแพ้กิเลสตัวเอง คือกิเลสความโลภ ความโกรธ ความหลงไปแล้ว ต่อไปก็จะไปแพ้คนอื่น พ่ายแพ้ในเกมชีวิต รวมความว่า ถ้าตั้งต้นด้วยความ

ชั่วความเลวแล้ว แพ้หมด จนกระทั่งต้องสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตไป

เมื่อเจอปัญหาชีวิตอันหนักหน่วงขึ้นมา ขั้นแรกต้องตั้งตนไว้ให้ชอบ ตั้งตนไว้ในความดี ตั้งตนไว้ในทาน ศีล สวดมนต์ภาวนา ไหว้พระ แผ่เมตตา อโหสิ ขอบมาให้อภัย อุทิศส่วนกุศล กตัญญูรู้คุณคน ตั้งตนไว้ให้ชอบ อย่างนี้ให้มันคงอยู่เถิด ปัญหาทั้งหลายไม่ว่าใหญ่เพียงใด เราจะสามารถชนะได้ จะสามารถแก้ไข คลี่คลายสลายปัญหาไปได้หมด

ฉะนั้นท้ายหนังสือเล่มนี้จึงรวบรวมคำอธิษฐานดี ๆ มาให้ท่านสาธุชนนำไปใช้ เอาไปอธิษฐานบ่อย ๆ บทไหนชอบและถูกจริต จงเอาไปอธิษฐานทุกวัน ท่องไม่ได้ก็ไม่ใช่ไร้อ่านไปตามหนังสือ ทำใจให้สบาย แล้วชีวิตของท่านจะดีขึ้นเรื่อย ๆ มีปัญหาอะไรก็จะแก้ไขได้ง่าย ความทุกข์กังวลใจก็จะน้อยลง ปฏิบัติธรรมก็จะบรรลุผลได้เร็ว

ขอให้ท่านสาธุชนจงได้ประโยชน์จากหนังสือทั้งเล่ม และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอให้ได้ประโยชน์จากของฝากท้ายเล่มเถิด

ขออนุโมทนา

พระชุมพล พลปัญญา

๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๗

บทปลงสังขาร

มนุษย์เราเอ๋ย	เกิดมาทำไม
นิพพานมีสุข	อยู่ไยมิไป
ค้นหาห้วงหนัก	ห้วงซึกห้วงไว
ฉันทมิได้	ค้นหาผูกพัน
ห้วงนั้นพันผูก	ห้วงลูกห้วงหลาน
ห้วงทรัพย์สินศฤงคาร	จงสละเสียเถิด
จะได้ไปนิพพาน	ข้ามพ้นภพสาม
ยามหนุ่มสาวน้อย	หน้าตาเข้มช้อย
งามแล้วทุกประการ	แก่เฒ่าหนึ่งยาน
แต่ล้วนเครื่องเหม็น	เอ็นใหญ่เก้าร้อย
เอ็นน้อยเก้าพัน	มันมาทำเชื้ญ
ให้ร้อนให้เย็น	เมื่อยขบทั้งตัว
ชนคิ้วก็ขาว	นัยน์ตาก็มัว
เส้นผมบนหัว	ดำแล้วกลับหงอก
หน้าตาเว้าวอก	ดูน่าบัดสี
จะลูกก็โอย	จะนั่งก็โอย
เหมือนดอกไม้โรย	ไม่มีเกสร
จะเข้าที่นอน	พึงสอนภาวนา
พระอนิจจัง	พระอนัตตา
เราท่านเกิดมา	รังแต่จะตาย
ผู้ดีเชื้ญใจ	ก็ตายเหมือนกัน
เงินทองทั้งนั้น	มิติตตัวไป
ตายไปเป็นผี	ลูกเมียผัวรัก
เขาซึกหน้าหนี	เขาเหม็นซากผี
เปื้อยเน่าพุพอง	หมู่ญาติพี่น้อง
เขาหามเอาไป	เขาวางลงไว้
เขานั่งร้องไห้	แล้วกลับคืนมา
อยู่แต่ผู้เดียว	ป่าไม้ชายเขื้ว
เหลียวไม่เห็นใคร	เห็นแต่ฝูงแร้ง

เห็นแต่ฝูงกา
ยื้อแย่งกันกิน
กระดุกกือเอ๋ย
แรงแท้หมากิน
เที่ยงคืนสงัด
ไม่เห็นลูกหลาน
เห็นแต่คนเก่า
เห็นแต่คนแสด
เห็นแต่ฝูงผี
มนุษย์เราเอ๋ย
ไม่มีแก่นสาร
คำจุนเอาไว้
จะได้ทันพระพุทเจ้า

เห็นแต่ฝูงหมา
ดูน่าสมเพช
เรียกรายแผ่นดิน
เอาเป็นอาหาร
ตื่นขึ้นมีน่าน
พี่น้องเผ่าพันธุ์
จับเจ้าเรียงกัน
ร้องแรกแหกขวัณ
ร้องให้หากัน
อย่าหลงนักเลย
อุตส่าห์ทำบุญ
จะได้ไปสวรรค์
จะได้เข้านิพพาน

อหัม วนุทามิ สพุพโส

อหัม วนุทามิ นิพพานปัจจุโย โหตุ

คาถาเงินล้าน

ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระราชมหายาน (ภาษีสิงดำ)
วัดจันทาราม (ท่าซุง) ต.น้ำซึม อ.เมือง จ.อุทัยธานี
ศิษย์หลวงปู่ปาน วัดบางนมโค อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา

(นะโม ๓ จบ เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า ก่อนสวดคาถา)

- สัมปะจิตจามิ (คาถาสนองกลับ หรือ คาถาอภิญญา)
- นาสังสิโม (คาถาพญาเต่าเรือน หรือ คาถาพระพุทธรักษา)
- พรหมา จะ มหาเทวา สัพเพยักขา ประรายันติ (คาถาตัดอุปสรรคลาภที่จะมา)
- พรหมา จะ มหาเทวา อภิลาภา ภาวันตุเม (คาถาเงินแสน)
- มหาบุญโญ มหาลาโภ ภาวันตุเม (คาถาลาภมาไม่ขาดสาย)
- มิเตพาหุหะติ (คาถาเงินล้าน)
- พุทธะ มะอะอุ นะโมพุทธายะ วิระทะโย วิระโคนายัง วิระหิงสา วิระทาสี
วิระทาสา วิระอิตถิโย พุทธัสสะ มานีมามะ พุทธัสสะ สวาโหม (คาถาพระ
ปัจเจกพุทธเจ้า)
- สัมปะติจจามิ (คาถาเร่งรัดลาภให้ได้เร็วขึ้น)
- เพ็ง ๆ พา ๆ หา ๆ ฤา ๆ (คาถามหาลาภของโบราณ)

(บูชา ๙ จบ ตัวคาถาต้องว่าทั้งหมด)

คาถานี้เป็นคาถามหาลาภ จะช่วยให้ผู้ที่ท่องด้วยความเคารพมีลาภไม่ขาดแคลนตามสมควร
แก่วาสนาบารมี ก่อนจะว่าคาถาให้นึกถึงพระพุทธเจ้าและท่านเจ้าของคาถาด้วยความเคารพก่อน
การท่องคาถาจะท่องในอิริยาบถใดหรือเวลาใดก็ได้ ขอเพียงให้ท่องด้วยใจเคารพ ถ้าผู้ท่องมีการ
ให้ทานด้วย จะทำให้คาถาให้ผลดียิ่งขึ้น ถ้าท่องคาถาก่อนให้ทาน ขณะให้ทาน และหลังให้ทาน
ด้วย คาถายังมีพลัง ยิ่งถ้าทำจิตให้เป็นสมาธิขณะท่องด้วยก็ยิ่งดี วันหนึ่งอย่างน้อยให้ท่องคาถา
๙ จบ ถ้ายิ่งท่องมากจบเท่าไรได้ยิ่งดี จะไม่อดคัดขาดแคลนในสิ่งทั้งปวง รักษาศีล ๕ ด้วยยิ่งดี
มากขึ้น

จริยธรรมของพระโพธิสัตว์ ๑๐ ประการ

๑. พระโพธิสัตว์ไม่ปรารถนาเลยว่าร่างกายจะไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ
(มีโรคภัยไข้เจ็บเป็นธรรมดา)
๒. พระโพธิสัตว์ครองชีพโดยไม่ปรารถนาว่าจะไม่มีภัยอันตราย
(มีภัยอันตรายเป็นธรรมดา)
๓. พระโพธิสัตว์ไม่ปรารถนาเลยว่าจะไม่มีอุปสรรคในการชำระจิตให้บริสุทธิ์
(ย่อมมีอุปสรรคเป็นธรรมดา)
๔. พระโพธิสัตว์ไม่ปรารถนาเลยว่าจะไม่มีมารขัดขวางการปฏิบัติภารกิจ
(จะต้องมีมารมาขัดขวางการปฏิบัติโพธิจิตเป็นธรรมดา)
๕. พระโพธิสัตว์คิดว่าจะทำงานให้นานที่สุด โดยไม่ปรารถนาจะให้สำเร็จผลเร็ว
(ปล่อยวางเรื่องกาลเวลา ทำงานเพื่องาน)
๖. พระโพธิสัตว์คบเพื่อนโดยไม่ปรารถนาว่าจะได้ผลประโยชน์จากเพื่อน
(รักผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ)
๗. พระโพธิสัตว์ไม่ปรารถนาเลยว่าจะให้คนอื่นตามใจตนเองเสมอไปทุกอย่าง
(ไม่มีความเห็นแก่ตัว)
๘. พระโพธิสัตว์ทำความดีกับคนอื่น ไม่ปรารถนาสิ่งตอบแทน
(ต้องการให้คนอื่นพ้นทุกข์)
๙. พระโพธิสัตว์เห็นลาภแล้ว ไม่ปรารถนาจะมีหุ้นส่วนด้วย
(ไม่ปรารถนาในลาภและสรรเสริญ)

๑๐. พระโพธิสัตว์ เมื่อถูกใส่ร้ายป้ายสี ตีเตียน นินทาแล้ว ไม่ปรารถนาจะ โต้ตอบหรือฟ้องร้อง

(การใส่ร้ายป้ายสี ตีเตียน นินทา เป็นธรรมดาของโลก)

จริยธรรมทั้ง ๑๐ ประการนี้ เป็นการปฏิบัติธรรมชั้นสูงของพระโพธิสัตว์ทุกพระองค์ เรียกว่า “มหาอุปสรรค” ซึ่งถ้าท่านผู้ปฏิบัติธรรมนำมาท่องทุกวัน จะช่วยขัดเกลากจิตใจให้ดีงาม ช่วยให้ง่ายต่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน

คำอุทิศส่วนกุศลเวลาบำเพ็ญทาน

อิทัม เม ปุณฺณัง ผลบุญอันนี้ ที่ข้าพเจ้าได้น้อมถวาย ขอให้เป็นปัจจัย แก่
มรรคผลนิพพาน ในอนาคตกาลอันใกล้ด้วยเทอญ

อิทัม เม ทานัง ผลทานอันนี้ ที่ข้าพเจ้าได้น้อมถวาย ขอให้ถึง แก่ บิฑามารดา
วงศ์ศกณฺญาติ และมิตรสหาย เปรตอสุรกาย เทวดาทั้งหลาย สรรพสัตว์ทั้งหลาย
เจ้ากรรมนายเวร พระภูมิเจ้าที่ และบริวารของพระภูมิเจ้าที่ ที่บ้านของข้าพเจ้า ที่
ทำงานของข้าพเจ้า ขอให้ได้รับ เอกกุศลอันนี้ ที่ข้าพเจ้าได้น้อมถวาย สิ้นกาลนาน
เทอญ

คำขอขมาลาโทษทั้ง ๓๑ ภูมิ

ของพระอาจารย์จำเนียร สีสเสฏโฐ

วัดถ้ำเสือ อ.เมือง จ.กระบี่

กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ มโนกรรม ๓ กรรมดีอันใด เป็นบุญกุศล ที่ข้าพเจ้าได้
กระทำแล้ว ด้วยกาย วาจา ใจ ในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี ขอให้ถึง แก่ท่าน
ทั้งหลาย ที่มีภพภูมิ มีชาติเป็นแดนเกิด มีชราภพ มีจิต มีชีวิต มีวิญญาณ มี
ขันธสันดาน มีวิบากแห่งกรรม มีการกระทำ เจ้ากรรมนายเวร เจ้าการบัญชี จตุ-
โลกบาลทั้ง ๔ ยมบาล มนุษย์ ๑ สวรรค์ ๖ พรหม ๒๐ อปายภูมิทั้ง ๔ บัดนี้ข้าพเจ้า
ได้สร้างกองการกุศล มีผลทานผลศีล ผลภาวนา ผลแผ่เมตตา ขอให้ถึง แก่ท่าน
ทั้งหลาย ที่ข้าพเจ้า ได้ล่วงเกิน ทำกรรมไว้ ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี
เจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี รู้ก็ดี ไม่รู้ก็ดี ต่อกันก็ดี ลับหลังกันก็ดี ขอให้ท่านทั้ง
หลาย จงอโหสิกรรม ให้แก่ข้าพเจ้า ตั้งแต่บัดนี้ เป็นต้นไป อย่ามีเวรภัย เกิดชาติ
หนึ่งภพใด ขอให้ได้สร้าง แต่กรรมดี สร้างบารมีของตน ให้พ้นภัยพาล ลุล่วงบ่วง
มาร ในอนาคตกาล อันใกล้นี้ ด้วยเทอญ

ข้าพเจ้าคิดจะประกอบกิจการอันใด ที่ไม่ผิดทำนองคลองธรรม ขอให้สำเร็จสม
ปรารถนา เป็นอัสจรรยฺ์ เหนือมนุษย์ทั้งปวง

คำถอนอธิษฐานที่เป็นมิจฉาทิฎฐิ

โดย พระชุมพล พลบุญโณ

๔ ตุลาคม ๒๕๔๓

อิมัง มิจฉา อะธิษฐานัง ปัจจุทธะรามิ

ทุติยัมปิ อิมัง มิจฉา อะธิษฐานัง ปัจจุทธะรามิ

ตะติยัมปิ อิมัง มิจฉา อะธิษฐานัง ปัจจุทธะรามิ

ข้าพเจ้าขอถอนคำอธิษฐาน ถอนคำสาป ถอนคำแช่ง ที่ข้าพเจ้าได้ตั้งขึ้น ถึงพร้อมแล้ว ด้วยกิเลส ด้วยตัณหา ด้วยอุปาทาน ด้วยราคะ ด้วยโทสะ ด้วยโมหะ ด้วยมานะ ด้วยมิจฉาทิฎฐิ เป็นไปเพื่อความพยายาบทเบียดเบียน สร้างเวรสร้างกรรม ไม่ประกอบด้วยธรรม ไม่ประกอบด้วยวินัย ไม่ประกอบด้วยกุศล ไม่ประกอบด้วยปัญญา ไม่ประกอบด้วยบารมี ที่ข้าพเจ้าได้อธิษฐานไว้ สาปไว้ แช่งไว้ ในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี ระลึกได้ก็ดี ระลึกไม่ได้ก็ดี ทั้งหมดทั้งสิ้น

ข้าพเจ้าขออ้อาณาพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า แม่พระธรณี แม่พระคงคา แม่พระเพลิง แม่พระพาย และเทวดาทั้งหลายทั้งปวง มาเป็นพยาน ว่าข้าพเจ้าขอถอนคำอธิษฐานเหล่านั้น ถอนคำสาปเหล่านั้น ถอนคำแช่งเหล่านั้น ร้อยหน พันหน หมื่นหน แสนหน ล้านหน โกฏิหน ณ กาลบัดเดี๋ยวนี้ด้วยเทอญ

นะถอน โมถอน พุทถอน ธาถอน ยะถอน

นะคลอน โมคลอน พุทคลอน ธาคลอน ยะคลอน

ถอนด้วย นะ โม พุท ธา ยะ

ข้าพเจ้าขอยกโทษ อโหสิกรรม และให้อภัยในความบกพร่อง ผิดพลาดของสรรพสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ทุกชีวิต ทุกจิตวิญญาณ ในที่ทุกสถาน ในกาลทุกเมื่อเทอญ

พระชุมพล พลบุญโณ เขียนเมื่อ ๔ ตุลาคม ๒๕๔๓

คำอธิษฐานข้างบนนี้ ถ้าใครใช้อธิษฐานทุกวัน จะช่วยลดวิบากกรรมเวรกรรมทางใจลงได้อย่างมาก

พระชุมพล พลบุญโณ

๔ ตุลาคม ๒๕๔๓

คำแผ่บารมีกุศลมหาอธิฐาน

โดย พระชุมพล พลบุญโ

๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๔

ข้าพเจ้าขออาราธนาบารมีของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ พระปัจเจกพุทธเจ้าทุกพระองค์ พระสาวกทุกองค์ พระโพธิสัตว์ทุกองค์ พรหมทุกองค์ เทวดาทุกองค์ พ่อแม่ครูบาอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน จงมาสถิตอยู่เหนือเศียรเกล้าของข้าพเจ้า ขอให้คำอธิษฐานของข้าพเจ้าศักดิ์สิทธิ์มีฤทธิ์จนทุกประการเทอญ

บุญกุศลที่ข้าพเจ้าบำเพ็ญมาในอดีตชาติก็ดี ในปัจจุบันชาติก็ดี และที่จะบำเพ็ญไปจนกว่าที่จะถึงซึ่งพระนิพพานก็ดี ที่จะให้ผลแก่ข้าพเจ้าเพียงใด ข้าพเจ้าขออุทิศส่วนกุศลนั้น ให้แก่จิตวิญญาณทุกคนดวง ทั้งหมื่นโลกธาตุ แสนโกฏิจักรวาล อนันตจักรวาล ขอให้ท่านทั้งหลายจงได้อนุโมทนาในกุศลนั้น และจงพลันบังเกิดเป็นเครื่องสักการะบรรณาการอันเป็นทิพย์ ที่ท่านยินดีพอใจเป็นร้อยเท่าพันทวีที่ท่านต้องการ ขอให้ท่านจงเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธรรมสาร สมบัติ พัทธมมงคล สมบูรณ์พูนผล ด้วยลาภยศ สุข สรรเสริญ และอธิปไตยอันเป็นทิพย์ยิ่งยั้งขึ้นไป ท่านคิดปรารถนาสิ่งใด ขอจงได้สำเร็จสมความปรารถนาทุกสิ่งทุกประการตลอดเวลา ขอให้ท่านจงสถิตอยู่ในฐานะบิดามารดา ช่วยบำรุงรักษาข้าพเจ้าซึ่งอยู่ในฐานะลูกสาว-ลูกชาย ให้ปราศจากภัยอันตรายจะมาแผ้วพาน ขอให้เจริญรุ่งเรืองในทุกสิ่งทุกประการ จนกว่าจะเข้าถึงซึ่งพระนิพพานในอนาคตกาลอันใกล้นี้ด้วยเทอญ

อนึ่ง บุญใดที่ท่านทั้งหลายได้บำเพ็ญมาทุกภพทุกชาติ ข้าพเจ้าขออนุโมทนา ขอให้ข้าพเจ้ามีส่วนแห่งบุญนั้นจงทุกประการ ขออุทิศบุญจากการอนุโมทนานี้ ให้แก่เจ้ากรรมนายเวรและเทวดาที่รักษาข้าพเจ้า ขอป่าวประกาศคุณงามความดีของท่าน ไปตลอดหมื่นโลกธาตุ แสนโกฏิจักรวาล อนันตจักรวาล จิตวิญญาณทุกคนดวง ทุกเทวสมาคมทุกเทวสภา จงรับรู้รับทราบ คุณงามความดี ที่ท่านได้ทำแล้ว จงทุกประการเทอญ

สิ่งใดที่ข้าพเจ้าได้เคยล่วงเกินท่านทั้งหลายด้วยกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี ข้าพเจ้าขอกราบแทบเท้าขอขมา ขอท่านทั้งหลายจงโปรดเมตตายกโทษโอหสิกรรมให้แก่ข้าพเจ้าด้วยเทอญ

สิ่งใดที่ท่านทั้งหลายได้เคยล่วงเกินข้าพเจ้ามาในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี ข้าพเจ้าขอยกโทษโอหสิกรรมให้ทั้งหมดทั้งสิ้น

ขออุทิศกุศล ไปกับกระแสเมตตาจิตของท่าน ลูกหลานบริวารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับท่าน จะอยู่ภพใดภูมิใด ขอจงได้รับบุญกุศลจากข้าพเจ้า จงทุกประการเทอญ

ขอท่านทั้งหลายจงช่วยเสริมพลังบารมีแก่ข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าคิดจะประกอบกิจการอันใด ที่ไม่ผิดทำนองคลองธรรม ขอให้พลังสำเร็จเป็นอัศจรรย์เหนือมนุษย์ทั้งปวงด้วยเทอญ

ขออัญเชิญพระศรีอารีย์ เจ้าแม่กวนอิม พระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ พระอรหันต์จีงเซียนทั้งแปด พระอิศวรนารายณ์ พระอินทร์ พระพรหม พระยม พระกาล ท้าวจตุโลกบาลทั้ง ๔ แม่พระธรณี แม่พระคงคา แม่พระเพลิง แม่พระพาย พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย เทวดาทั้งหลาย นายนิรยบาลทั้งหลาย ท่านผู้มีตาทิพย์ หูทิพย์ ใจทิพย์ทั้งหลาย ท่านผู้มีวิชา อภิญญา ปฏิสัมภิตาทั้งหลาย จงมารับเอาส่วนกุศล และเป็นพยานในการสร้างกุศลและอุทิศส่วนกุศล พร้อมทั้งนำข่าวคำอธิษฐานของข้าพเจ้า ไปบอกกล่าวแก่สรรพสัตว์ให้รู้ทั่วหน้ากันทุกภูมิทุกชั้น และช่วยทำคำอธิษฐานนั้นให้เป็นจริงด้วยเทอญ

(คำแผ่บารมีกุศลมหาอธิษฐานนี้ ถ้าใครใช้อธิษฐานทุกวันจะช่วยเสริมบารมีให้สำเร็จผลดังใจปรารถนาทุกประการ)

(ไม่สงวนลิขสิทธิ์ เอาไปพิมพ์เผยแพร่ได้)

คำอธิษฐานเพื่อพ้นทุกข์โทษเวรภัย

หลวงพ่อชมพล พลปณฺโณ

๑๕ มกราคม ๒๕๔๗

สิ่งใดที่ข้าพเจ้าได้เคยกระทำไปโดยไม่สมควรแก่ศักดิ์ศรีและฐานะ กระทำไปโดยไม่ละอายต่อบาป ไม่เกรงกลัวต่อบาป

ได้เคยหักหลังทรยศ คดโกง ต่อกันผู้มีพระคุณ ผู้มีบุญคุณ ต่อกันผู้มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดี จริงใจ ต่อกันข้าพเจ้า

ได้เคยลบหลู่ล่วงเกิน ต่อกันผู้มีคุณธรรมอันสูงส่ง เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็ดี หรือเพราะความเย่อหยิ่งถือดี ยกตนข่มท่าน มาในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี

บัดนี้ข้าพเจ้าสำนึกผิดแล้ว ข้าพเจ้ายอมรับผิดแล้ว ข้าพเจ้าขอส่งจิตไปกราบแทบเท้า ขอขมาขอลาโทษ ต่อกันทุกท่าน ที่ข้าพเจ้าได้เคยล่วงเกิน มาแล้วทั้งหลาย

ขอพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ ได้โปรดเมตตาเป็นพยาน ในการขอขมาขอลาโทษ ณ กาลครั้งนี้ด้วยเทอญ

ขอให้ข้าพเจ้า พ้นจากทุกข์โทษเวรภัยทั้งปวง พ้นจากเคราะห์กรรมทั้งปวง พ้นจากคำสาปแช่งทั้งปวง พ้นจากโรคประสาททั้งปวง พ้นจากความเดือดร้อน กระวนกระวายใจทั้งปวง ณ กาลบัดเดี๋ยวนี้ด้วยเทอญ

คำประกาศโทษตน

หลวงพ่อชุมพล พลบุญโญ

๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

ข้าพเจ้าขอป่าวประกาศโทษตนต่อเทวดาผู้ทรงเกียรติทั้งหลายทั้งปวง

อันตัวข้าพเจ้านี้ ได้มีความเคารพต่อพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า
ว่าเป็นพระรัตนตรัยอันสูงสุดมานานแล้ว แต่มีความชั่วที่ยังแก้ไขไม่หมดอยู่หลายข้อ
และมีความดีที่ยังทำไม่ลุล่วงอยู่หลายประการ ถือว่าเป็นข้อบกพร่องของข้าพเจ้า
อย่างยิ่ง

ข้าพเจ้าขอกราบขอขมาขอลาโทษต่อพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า
และเทวดาผู้ทรงเกียรติทั้งหลายทั้งปวง มา ณ โอกาสนี้

ขอให้เทวดาผู้ทรงเกียรติทั้งหลายทั้งปวง จงโปรดเมตตา ยกโทษ อโหสิกรรม
ให้อภัย และช่วยเหลือข้าพเจ้า ในที่ทุกสถาน ในกาลทุกเมื่อเทอญ

(คำประกาศโทษตนนี้ ใครใช้วิธีฐานทุกวันจะทำให้จิตใจผ่องใสเจริญก้าวหน้าในทางธรรม
เป็นที่รักแก่เทวดาทั้งหลายทั้งปวง)

คำอธิษฐานเพื่อเจริญธรรม

หลวงพ่อชมพล พลปญโญ

๒๔ สิงหาคม ๒๕๔๗

ความผิดพลาดใด ๆ ที่ข้าพเจ้าได้ก่อไว้ในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี แล้วดี้อ
ด้านไม่ยอมรับ หรือป้อนโยนบาปไปให้ผู้อื่น ต้องรับโทษเดือดร้อนแทน ที่ข้าพเจ้า
ระลึกได้ดี ระลึกไม่ได้ก็ดี

บัดนี้ ข้าพเจ้าได้บังเกิดความละอายต่อบาป ความเกรงกลัวต่อบาปเป็นอย่าง
ยิ่ง ข้าพเจ้าขอยอมรับสำนึกผิด ตั้งจิตขอขมา ต่อหน้าพระพุทธ ต่อหน้าพระธรรม
ต่อหน้าพระสงฆ์ ต่อหน้าพระโพธิสัตว์ทุกองค์ ต่อหน้าเทวดาทั้งหลาย ต่อหน้าจิต
วิญญาณทุกดวง

ขอแสดงอาการ ละพยศ ลดมานะ ละทิฏฐิ ขอสำนึกผิดในบาปกรรมที่ทำมา ต่อ
ไปนี้จะตั้งตา ละชั่ว ประพฤติดี ทำจิตให้ขาวรอบ เชื่อฟังพระพุทธเจ้า เคารพพระ
ธรรม เดินตามพระอริยสงฆ์

ขอให้ข้าพเจ้าพ้นจากทุกข์โทษเวรภัย พ้นจากเสนียดจัญไร ข้าพเจ้าจะสร้าง
กุศลอันใด ขอให้สำเร็จสมปรารถนา เจริญก้าวหน้าในเส้นทางนิพพาน คุณธรรม
ทุกประการจงบังเกิดขึ้นในใจข้าพเจ้า ณ กาลบัดเดี๋ยวนี้ด้วย เทอญ

(คำอธิษฐานเพื่อเจริญธรรมนี้ ใครใช้อธิษฐานทุกวัน จะช่วยให้จิตใจเบิกบาน ไม่เศร้าหมอง
เจริญก้าวหน้าในทางธรรม)

คาถาเชื่อมจิตกับพระโพธิสัตว์ทุกองค์

หลวงพ่อชุมพล พลบุญ

๑๓ กันยายน ๒๕๔๘

ตั้งเครื่องสักการะขึ้นมา (คำว่าเครื่องสักการะนั้นอาจเป็นรูปเทียนหรือดอกไม้หรือพวงมาลัย หรือน้ำหนึ่งแก้วก็ได้ ถ้าไม่มีอะไรเลยให้อวดวงจิตที่อ่อนนุ่มเป็นเครื่องสักการะ ขอเพียงให้ทำด้วยความเคารพ เอาใจเป็นใหญ่) จากนั้นอธิษฐานดังนี้

เครื่องสักการะนี้ข้าพเจ้าขอประดิษฐานเพื่อถวายเป็นเกียรติแก่ พระโพธิสัตว์ทุกองค์ และบริวารทั้งปวง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระศรีอาริยมตไตรยโพธิสัตว์และบริวาร พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์และบริวาร พระกษิติครรภ์โพธิสัตว์และบริวาร (อาจเพิ่มพระโพธิสัตว์ที่เราเคารพเป็นพิเศษไปอีกได้ตามสะดวกและตามศรัทธา เช่นหลวงปู่ทวดวัดช้างให้และบริวาร หลวงพ่อปานวัดบางนมโคและบริวาร ครูบาศรีวิชัยและบริวาร เป็นต้น ก็ได้)

บุญกุศลที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมาในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี ที่จะให้ผลแก่ข้าพเจ้าเพียงไร ข้าพเจ้าขออุทิศกุศลนั้น ให้แก่พระโพธิสัตว์ทุกองค์และบริวารทั้งปวง จงทุกประการเทอญ

อนึ่งบุญใดที่พระโพธิสัตว์ทุกองค์และบริวารทั้งปวง ได้บำเพ็ญมาทุกภพทุกชาติ ข้าพเจ้าขอกราบอนุโมทนา ขอให้ข้าพเจ้า จะมีส่วนแห่งบุญนั้น จงทุกประการ ขออุทิศบุญจากการอนุโมทนานี้ ให้แก่เจ้ากรรมนายเวรและเทวดาที่รักษาข้าพเจ้า ขอปาวประกาศ คุณงามความดีของท่าน ไปตลอดหมื่นโลกธาตุ แสนโกฏิจักรวาล อนันตจักรวาล จิตวิญญาณทุกดวง ทุกเทวสมาคม ทุกเทวสภา จงรับรู้รับทราบ คุณงามความดี ที่ท่านได้ทำแล้ว จงทุกประการเทอญ

สิ่งใดข้าพเจ้าได้เคยล่วงเกินท่านทั้งหลาย ด้วยกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ข้าพเจ้าขอกราบแทบเท้าขอขมา ขอท่านจงโปรดเมตตา ยกโทษอโหสิกรรม ให้แก่ข้าพเจ้าด้วยเทอญ

สิ่งใดที่ท่านได้เคยล่วงเกินข้าพเจ้า มาในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี ข้าพเจ้าขอปวารณาให้เป็นอโหสิกรรมทั้งหมดทั้งสิ้น

ข้าพเจ้าขออุทิศกุศล ไปกับกระแสนเมตตาจิต ของพระโพธิสัตว์ทุกองค์และบริวารทั้งปวง สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงทั้งหมื่นโลกธาตุแสนโกฏิจักรวาลอนันตจักรวาล จงมีส่วนแห่งกุศล ที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมาจงทุกประการเทอญ

ข้าพเจ้าขอพรว่า เมื่อใดที่ข้าพเจ้า อุทิศกุศล แผ่เมตตา และอธิษฐานจิต ขอให้ศักดิ์สิทธิ์มีฤทธิ์ คล้ายประหนึ่งว่า ท่านทั้งหลายได้โปรดเมตตาดำเนินดาลให้เป็นไปด้วย

เทอญ

(การเชื่อมจิตกับพระโพธิสัตว์ทุกองค์และบริวารทั้งปวงหมายถึงเราได้ทำการผูกมิตรกับท่านผู้ที่อยู่ในสายการสร้างบารมีทั้งหมดทั้งสิ้นเลย ฉะนั้นคาถาเชื่อมจิตกับพระโพธิสัตว์ทุกองค์นี้ถ้าใครใช้ทุกวันจะทำให้ผู้นั้นมีจิตพิเศษกว่าคนธรรมดาทั่วไป เวลาอธิษฐานอะไร ถ้าไม่ผิดทำนองคลองธรรม จะสัมฤทธิ์ผลง่ายกว่าคนทั้งหลาย เวลาประกอบกิจการอันเป็นกุศลที่อยู่ในขอบข่ายการสร้างบารมีก็จะสำเร็จง่าย เพราะพระโพธิสัตว์ทุกองค์และบริวารทั้งปวงจะมาช่วย)

คำแผ่เมตตา ๖ ทิศ

หลวงพ่อชุมพล พลบุญโย

๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ในทิศเบื้องหน้า จงเป็นสุขเกิด จงพ้นทุกข์เกิด จงมีส่วนแห่งกุศล ที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมาแล้วด้วยดี ในกาลทุกเมื่อเกิด

(เปลี่ยน ทิศเบื้องหน้า เป็น ทิศเบื้องขวา, ทิศเบื้องหลัง, ทิศเบื้องซ้าย, ทิศเบื้องล่าง และ ทิศเบื้องบน ตามลำดับ เพื่อให้ครบ ๖ ทิศ)

ขอกระแสน้ำแห่งความอ่อนน้อมถ่อมตน และกระแสเมตตาจิตของข้าพเจ้า จงแผ่ไปตลอดหมื่นโลกธาตุ แสงโกฏิจักรวาล อนันตจักรวาล จิตวิญญาณดวงใดสัมผัสกระแสนี้ ขอให้มีส่วนแห่งบุญที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมาแล้วจงทุกประการ จิตวิญญาณดวงใดที่รู้แล้ว ขอจงอนุโมทนาเองเกิด จิตวิญญาณดวงใดที่ยังไม่รู้ ขอให้เทวดาผู้ทรงเกียรติทั้งหลายจงบอกจิตวิญญาณเหล่านั้นให้รู้ เพราะเหตุที่ได้อนุโมทนาในกุศลที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญ จิตวิญญาณเหล่านั้นจงเป็นสุขพ้นทุกข์ทั้งปวง ความปรารถนาที่ดั่งามของจิตวิญญาณเหล่านั้นจงเต็มรอบบริบูรณ์ทุกประการด้วยเถิด

เทวดาผู้ทรงเกียรติองค์ใดที่นำกระแสจิตของข้าพเจ้าไปปรากฏในที่ต่าง ๆ ขอให้มีส่วนในบุญของข้าพเจ้าจงทุกประการ

คำอธิษฐานที่พุทธคยา

หลวงพ่อชมพล พลปญโญ

ตุลาคม ๒๕๕๐

ขอให้ข้าพเจ้าได้รู้แจ้งแทงตลอดบรรลุเข้าถึงตามในสิ่งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แจ้งที่โพธิมณฑล

ขอให้ข้าพเจ้ามีบารมียิ่งใหญ่ถึงพร้อมด้วยทรัพย์ สุขภาพ ปัญญา อภิญญา คุณธรรม และบิรवार เพื่อที่จะสืบพระศาสนาของพระโคตมสัมมาสัมพุทธเจ้า

เมื่อใดที่ข้าพเจ้าคิดประกอบในกิจอันเป็นกุศล ขอให้เทวดาและมนุษย์ทั้งปวงช่วยเหลือหนุนและโอบอุ้มผ่อนตามอุปถัมภ์ค้ำชูให้กิจการนั้นสำเร็จเป็นอัสจรรย

ขอให้จิตของข้าพเจ้าใกล้ชิดกับพระพุทธรูปเป็นที่ยังจนสามารถเข้าถึงคุณธรรมอันพิเศษทั้งปวงอันเป็นส่วนวิชา อภิญญา ปฏิสัมภิยา และ โลกุตตร ด้วยวิธีการเพียงแค่ระลึกถึงพระพุทธรูปด้วยความเคารพ

ขอให้เทวดาที่เป็นฝ่ายสัมมาทิฏฐิและฝ่ายอริยะทั้งหลายจงรับรู้จิตที่มีความศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นที่ยิ่งของข้าพเจ้าและมาให้ความเมตตาเอ็นดูคุ้มครองรักษาช่วยเหลือเกื้อหนุนให้ข้าพเจ้าปราศจากภัยอันตรายและมีความเจริญรุ่งเรืองในทิศทางที่บัณฑิตปรารถนาในกาลทุกเมื่อ

ขอให้ข้าพเจ้าได้ตาทิพย์หูทิพย์และเจโตปริยญาณ สามารถระลึกชาติแต่หนหลัง มีญาณรอบรู้เหตุการณ์ทั้งปวง ได้มโนเมยิทธิ สามารถยังรู้ความคิดคน ขอให้รู้อดีตอนาคต ปัจจุบัน วัฏกรรมของสัตว์ภพภูมิทั้งปวง ขอให้หมดอวิชชาตัณหาอุปาทานและอกุศลกรรมสำเร็จอรหันต์พร้อมด้วยปฏิสัมภิยา ๔ อภิญญา ๖ วิโมกข์ ๘ พันทุกขัพันโคกพันโรคพันภัยพันเคราะห์เสนียดจัญไรปราศจากภัยอันตรายทั้งหลายทั้งปวง

เมื่อใดที่ข้าพเจ้าคิดจะให้ทานขออย่าได้ขาดแคลนซึ่งไทยธรรม

ผู้ใดอธิษฐานจิตถึงข้าพเจ้า ขอให้ได้รับการช่วยเหลือตามสมควรแก่กรณี

ผู้ใดคิดถึงข้าพเจ้าหรือเข้าใกล้ข้าพเจ้าขอให้หมดความทุกข์ความกระวนกระวายใจขอให้เป็สุขสงบใจ

เมื่อใดที่ข้าพเจ้าอุทิศกุศล แผ่เมตตา และอธิษฐานจิต ขอให้ศักดิ์สิทธิ์มีฤทธิ์และถึงทุกคนที่ข้าพเจ้าตั้งใจประสงค์

เมื่อใดที่ข้าพเจ้าตั้งจิตอธิษฐานอันประกอบด้วยธรรม ขอให้เทวดาทั้งหลายไม่สามารถเพิกเฉยต่อคำอธิษฐานอันเป็นธรรมนั้นได้

ขอให้ข้าพเจ้าชนะมารชนะอุปสรรคทั้งปวงในกาลทุกเมื่อ

ขอให้ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย ขึ้นชื่อว่าการเกิดอย่าได้มีแก่ข้าพเจ้าอีกเลย ตายจากชาตินี้ขอให้เข้าถึงพระนิพพานตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป

ขอให้ข้าพเจ้าเจริญในพรหมจรรย์ เจริญในพระพุทธศาสนา แดกจนก้าวหน้าในทางธรรม ขอให้ดับทุกข์ทั้งปวงสิ้นลงในอนาคตอันใกล้

ขอให้มีโอกาสพบบัณฑิต ครูบาอาจารย์ และสหธรรมิก ที่เป็นอริยะหรือที่เป็นพระชีนาสพ พร้อมทั้งได้รับการเกื้อหนุนในเส้นทางไปสู่นิพพาน

เมื่อใดที่ข้าพเจ้าคิดประกอบกิจการอันเป็นกุศลเป็นธรรม ขออย่าได้มีใครมาขัดขวาง

ขอให้ข้าพเจ้าได้บริวารที่ซื่อสัตย์จงรักภักดี ไม่หักหลังทรยศดโก้งและถึงพร้อมด้วยคุณธรรม

ที่ใดที่ข้าพเจ้าแผ่กระแสนเมตตาจิตไป ขอให้ที่นั้นสงบร่มเย็นเป็นสันติสุข

ขอให้ข้าพเจ้ามีลาภ มีความสามารถ มีอำนาจ มีเดช ที่จะตอบแทนบุญคุณพระศาสนา บุพการีชน ครูบาอาจารย์ ผู้มีพระคุณ และญาติมิตรบริวารที่ซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อข้าพเจ้า

ผู้ใดที่ระลึกถึงข้าพเจ้าด้วยความเคารพขอให้ผู้นั้นจงเข้าสู่อริยมรรคอริยผลได้อย่างง่ายดาย

ข้าพเจ้าอยู่ที่ใดขอให้ที่นั้นเป็นมงคลสถานสำหรับการบำเพ็ญทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา และเข้าถึงธรรมได้อย่างง่ายดาย หรือแม้แต่ว่า ผม ขน เล็บ ฟัน กระดูก ของข้าพเจ้าประดิษฐานในที่ใด ขอให้สถานที่นั้นเป็นมงคลสถานของผู้เฝ้าธรรมด้วย

เมื่อใดที่ข้าพเจ้าแผ่เมตตาและอุทิศส่วนกุศล ขอให้กระแสนเมตตาและคำอธิษฐานจิต อุทิศกุศลของข้าพเจ้า จงแผ่ไปตลอดอนันตจักรวาล ถ้าหากไม่มีกรรมมาขวางกั้นแล้ว ขอให้จิตวิญญาณทั้งหลายสามารถรับกระแสนเมตตาและส่วนบุญของข้าพเจ้าได้ไม่ว่าจะอยู่ในจักรวาลอาณาเขตใดก็ตาม

เมื่อใดที่ข้าพเจ้าอธิษฐานจิตในเรื่องที่เป็นกุศลแล้ว ขอให้เทวดาที่เป็นสัมมาทิฐิทั้งหลายมาเกื้อหนุนให้คำอธิษฐานนั้นสำเร็จเป็นอศจรรย์ในกาลทุกเมื่อเทอญ

บุคคลใดที่ช่วยเหลือเกื้อกูลข้าพเจ้าขอให้เขาผู้นั้นได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากเทวดาทั้งหลาย

ขอให้ข้าพเจ้าปราศจากภัยอันตรายต่อการปฏิบัติธรรม ทั้งภัยที่เกิดจากภายนอกและภัยที่เกิดจากภายใน

บุคคลใดระลึกนึกถึงข้าพเจ้า ขอให้ผู้นั้นเกิดศรัทธาคิดบริจาทานในพระพุทธศาสนา

คิดรักษาศีล คิดประพฤติกุศลกรรม

บุคคลผู้ใดที่ไม่เป็นอาภัพบุคคล ที่มีความเคารพศรัทธาและประพฤติตามโอวาทของข้าพเจ้าอย่างจริงจังไม่ลังเล ขอให้เขาเหล่านั้นได้ดวงตาเห็นธรรมอย่างง่ายดาย

ขอให้กระแสน้ำจิตและวาทะสาธุภาสิตของข้าพเจ้าสามารถช่วยให้คนเข้าถึงธรรมได้ง่ายดายยิ่งขึ้น

วันใดที่ข้าพเจ้าดับขันธ ขอให้บังเกิดธรรมสังเวชแก่สรรพสัตว์จำนวนมากมาย และจงเป็นเหตุให้สัตว์เหล่านั้นเกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและได้เข้าสู่ธรรมขั้นสูงในกาลต่อไป

ธรรมะใดที่ข้าพเจ้า เขียน บันทึก แสดงไว้ ขอให้ธรรมะเหล่านั้นได้รับการเผยแพร่สืบทอดต่อไปอีกอย่างน้อย ๕๐๐ ปี นับจากวันที่ข้าพเจ้าดับขันธ ขอให้เรื่องราวของข้าพเจ้า และธรรมะที่ข้าพเจ้าแสดงไว้จงเป็นปัจจัยให้สัตว์จำนวนมากเข้าถึงพระไตรสรณาคมน์ และโลกุตตรธรรม

สถานที่ใดที่ ผม ขน เล็บ ฟัน กระดูกของข้าพเจ้าประดิษฐานอยู่ ขอให้ที่นั้นไม่มีผู้อดอยากขาดแคลน บุคคลใดที่เคารพบูชา จงเจริญด้วย ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และคุณธรรมทั้งปวง

เทวดาองค์ใดที่ช่วยทำให้คำอธิษฐานของข้าพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ขอให้มีส่วนกุศลทั้งปวงของข้าพเจ้า ขอให้เจริญด้วยทิพยสมบัติ ได้เข้าสู่สุคติภูมิที่ละเอียดยิ่ง ๆ ขึ้นไปจนถึงนิพพาน

(พระชุมพล พลบุญโอบ เขียนคำอธิษฐานนี้เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๕๐ ตามคำขอของลูกศิษย์ที่อยากมีตัวอย่างคำอธิษฐานที่จะได้นำไปปรับปรุงเนื้อหาและถ้อยคำ เพื่อนำไปใช้ตามความต้องการและศรัทธาของแต่ละคน จึงได้จินตนาการเขียนตัวอย่างมาให้ดู ส่วนใครอยากจะอธิษฐานเรื่องอะไรแบบไหนอย่างไร ก็เป็นสิทธิที่แต่ละบุคคลจะทำได้ทั้งนั้น ถ้าไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน)

คำอธิษฐานย้ายบัญชีทองคำ

หลวงพ่อชมพล พลปณฺโณ

๑๙ กรกฎาคม ๒๕๕๒

(ตั้งเครื่องสักการะต่อหน้าพระพุทธรูป เครื่องสักการะนี้อาจจะเป็นบายศรีหรือดอกไม้ธูปเทียนเท่าที่พอจะจัดหาได้ ถ้าไม่มีอะไรเลยก็ตั้งน้ำบริสุทธ์ขึ้นมาสักแก้ว ให้ตั้งใจเอาเจตนากุศลเป็นสำคัญ)

(คำบูชาครู)

ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมสักการะครูบาอาจารย์เจ้าทั้งหลาย อันมีสมเด็จพระพุฒเจ้าทุกพระองค์เป็นอาทิ ในฐานะพระบรมครูของโลกธาตุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมเด็จพระพุฒเจ้าองค์ปฐมบรมครู ขอรบอาราธนาอัญเชิญพระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลาย มาประสิทธิ์เหนือเกล้าเหนือเกศของข้าพเจ้า ที่จะดำเนินมงคลพิธีให้ศักดิ์สิทธิ์มีฤทธิ์ และข้าพเจ้าขอสักการะครูบาอาจารย์ของข้าพเจ้าทุกภพทุกชาติ ครูบาอาจารย์ที่ช่วยให้ข้าพเจ้าแตกฉานในสรรพวิชาการ ครูบาอาจารย์ที่สอนวิชาการที่ไม่เป็นโทษ ของใจโปรดเมตตา ถ่อมองค์ลงมารับการสักการะบูชาครูบาอาจารย์ของข้าพเจ้า ด้วยเดชแห่งความอ่อนน้อม ถ่อมตนและความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์นี้ ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลาย ประกอบมงคลพิธี ได้ศักดิ์สิทธิ์มีฤทธิ์ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของข้าพเจ้าทั้งหลาย ด้วยเดชแห่งบารมีของครูบาอาจารย์เจ้าทั้งหลาย เมตตาบันดาลให้เป็นไป ในกาลทุกเมื่อเทอญ

เครื่องสักการะทั้งหลายเหล่านี้ ข้าพเจ้าขอตั้งเพื่อเป็นเกียรติแก่ พระพุทธรูปเจ้าทุกพระองค์ พระปัจเจกพุทธเจ้าทุกพระองค์ พระอริยสาวกทุกองค์ พระโพนสีตวัทุกองค์ พรหมทุกองค์ เทวดาทุกองค์ พ่อแม่ครูบาอาจารย์ ท่านผู้มีพระคุณทุกท่าน ขอท่านจงโปรดเมตตาถ่อมองค์ลงมารับการบูชาสักการะเหล่านี้ เพื่อประโยชน์และความสุข เพื่อมงคลชีวิต เพื่อความเจริญก้าวหน้า ในการปฏิบัติธรรมของข้าพเจ้า ตลอดสิ้นกาลนาน จนกว่าจะถึงพระนิพพาน ในอนาคตกาล อันใกล้นี้ด้วยเทอญ

(บทบวงสรวงท้าวมหาราชทั้ง ๔)

ปรีมัญจะ ทิสง ราชา
คันธัพพานัง อาธิปะติ
บุตตาปี ตัสสะ พระหะโว
อิทธิมันโต ชุติมันโต
โมทะมานา อัญญังสุ

ธะตะรัฏโฐ ปะสาสะติ
มะหาราชา ยะสัสสิ โส
อินทะนามา มะหัพพะลา
วัณณะวันโต ยะสัสสิโน

ทักษิณัญจะ ทิสัง ราชา	วิรุพโห ตัปปะสาสะติ
กุมภันทาทัง อาธิปะติ	มะหาราชา ยะสัสสิ โส
ปุตตาปี ตัสสะ พระหะโว	อินทะนามา มะหัพพะลา
อิทธิมันโต ชุติมันโต	วัณณะวันโต ยะสัสสิโน
โมทะมานา อัญญัสสุ	

ปัจฉิมัญจะ ทิสัง ราชา	วิรุปักโข ปะสาสะติ
นาคานัง อาธิปะติ	มะหาราชา ยะสัสสิ โส
ปุตตาปี ตัสสะ พระหะโว	อินทะนามา มะหัพพะลา
อิทธิมันโต ชุติมันโต	วัณณะวันโต ยะสัสสิโน
โมทะมานา อัญญัสสุ	

อุตตะรัญจะ ทิสัง ราชา	กุเวโร ตัปปะสาสะติ
ยักขานัง อาธิปะติ	มะหาราชา ยะสัสสิ โส
ปุตตาปี ตัสสะ พระหะโว	อินทะนามา มะหัพพะลา
อิทธิมันโต ชุติมันโต	วัณณะวันโต ยะสัสสิโน
โมทะมานา อัญญัสสุ	

ปุริมะทิสัง ะตะรัญญู	ทักษิณณะ วิรุพพะโก
ปัจฉิเมนะ วิรุปักโข	กุเวโร อุตตะรัง ทิสัง
จัตตาริ เต มะหาราชา	สะมันตา จะตุโร ทิสา
ทัททลละมานา อัญญัสสุ	

(บทชุมนุมเทวดา)

สักเค กาเม จะ รูเป คิริติละระตะญู จันตะลิกเข วิมานะ ทิเป รัฏฐู จะ
 คาเม ตะรุวะนะกะพะเน เคะวัตถุมหิ เขตเต ภูมมา จายันตุ เทวา ชะละละสะวิ-
 สะเม ยักกะคันธัพพะนาคา ติฏฐันตา สันติเก ยัง มุนีวะระวะจะนัง สาธะโว เม
 สุตันตุ ฯ รัหมัสสะวะนะกาโล อะยัมมะทันทา รัหมัสสะวะนะกาโล อะยัมมะทันทา
 รัหมัสสะวะนะกาโล อะยัมมะทันทา ฯ

ข้าพเจ้าขอตั้งคารวจิตและกัลยาณจิตแก่เทวดาผู้ทรงคุณ และบริวารผู้ทรงเกียรติทั้ง
 หลายทั้งปวง บุญกุศลที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมาในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี และที่
 บำเพ็ญไปจนกว่าที่จะถึงซึ่งพระนิพพานก็ดี ที่จะให้ผลแก่ข้าพเจ้าเพียงไร ขอถวายแก่
 ท่านทั้งหลายที่มาในมงคลพิธีนี้ อย่างเต็มที่จงทุกประการ ขอให้ท่านจงได้อนุโมทนาใน

กุศลนั้น และจงพลันบังเกิดเป็นเครื่องสักการะบรรณาการอันเป็นทิพย์ ที่ท่านยินดีพอใจ เป็นร้อยเท่าพันทวีที่ท่านต้องการ ขอท่านจงเจริญในภูมิทิพย์ภูมิธรรมของท่านยิ่ง ๆ ขึ้นไปด้วยเทอญ

อนึ่ง บุญใดที่ท่านทั้งหลายได้บำเพ็ญมาทุกภพทุกชาติ ข้าพเจ้าขออนุโมทนา ขอให้ข้าพเจ้าจงมีส่วนแห่งบุญนั้นจงทุกประการ ขออุทิศบุญจากการอนุโมทนานี้ ให้แก่เจ้ากรรมนายเวรและเทวดาที่รักษาข้าพเจ้า ขอป่าวประกาศคุณงามความดีของท่าน ไปตลอดหมีนโลกธาตุ แสนโกฏจักรวาล อนันตจักรวาล จิตวิญญานทุกดวง ทุกเทวสมาคม ทุกเทวสภา จงรับรู้รับทราบคุณงามความดีที่ท่านบำเพ็ญมาแล้วด้วยดีในกาลทุกเมื่อด้วยเทอญ ข้าพเจ้าขอฝากฝังท่านไว้ต่อเทวสมาคมและเทวสภาที่ท่านเกี่ยวข้อง เมื่อใดที่ท่านเข้าไปสู่เทวสมาคมและเทวสภานั้น ๆ ขอให้ท่านจงได้รับที่นั้งอันมีเกียรติ การต้อนรับอันมีเกียรติ การเชื้อเชิญอันมีเกียรติ ในเทวสมาคมและเทวสภานั้น ๆ ทุกครั้งไป เทวดาองค์ใดที่เมตตาทำตามคำขอร้องของข้าพเจ้า ขอให้มีส่วนบุญจากข้าพเจ้าตลอดกาลเป็นนิตย์ในกาลทุกเมื่อเทอญ

สิ่งใดที่ข้าพเจ้าเคยล่วงเกินท่านทั้งหลายด้วยกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ข้าพเจ้าขอกราบแทบเท้าขอขมา ขอท่านจงโปรดเมตตายกโทษอโหสิกรรมให้แก่ข้าพเจ้าด้วยเทอญ

สิ่งใดในการเวียนว่ายตายเกิด ท่านทั้งหลายเคยล่วงเกินข้าพเจ้ามาในภพใดชาติใด ข้าพเจ้าขอปวารณาให้เป็นอโหสิกรรมทั้งหมดทั้งสิ้น ขอกรรมอันนั้นอย่าได้ไปเบียดเบียนปิตาท่าน ในกรณีใด ๆ ต่อไปอีกเลย

ขออุทิศกุศลไปกับกระแสนเมตตาจิตของท่าน ลูกหลานบริวารและผู้เกี่ยวข้องของท่าน จะอยู่ภพใดภูมิใด ข้าพเจ้าขออุทิศบุญไปกับกระแสนเมตตาจิตของท่านไปถึงเขาเหล่านั้น ขอลูกหลานบริวารและผู้เกี่ยวข้องของท่านจงได้รับส่วนบุญจากข้าพเจ้าอย่างเต็มที่ ขอท่านทั้งหลายจงอยู่ดีมีสุข พร้อมด้วยลูกหลานบริวารและผู้เกี่ยวข้องพร้อมหน้าพร้อมตาอยู่ดีมีสุขเจริญทั่วหน้าในภูมิทิพย์ภูมิธรรมของท่านยิ่ง ๆ ขึ้นไปในกาลทุกเมื่อเทอญ

ข้าพเจ้าขอตั้งเครื่องสักการะนี้เพื่อเป็นเกียรติแก่ท่านผู้บำเพ็ญทานทุกท่าน ท่านผู้บำเพ็ญศีลทุกท่าน ท่านผู้บำเพ็ญภาวนาทุกท่าน ท่านผู้บำเพ็ญบารมีทุกท่าน ท่านผู้บำเพ็ญความดีทุกท่าน ท่านผู้บำเพ็ญกุศลจิตทุกท่าน ขออนุโมทนาในบุญกุศลของท่านผู้บำเพ็ญทาน ผู้บำเพ็ญศีล ผู้บำเพ็ญภาวนา ผู้บำเพ็ญบารมี ท่านผู้บำเพ็ญความดี ท่านผู้บำเพ็ญกุศลจิตทุกท่าน ขอป่าวประกาศคุณงามความดีของท่านไปตลอดหมีนโลกธาตุ แสนโกฏจักรวาล อนันตจักรวาล จิตวิญญานทุกดวง ทุกเทวสมาคม ทุกเทวสภา จงมาชื่นชมยินดีอนุโมทนาต่อจิตวิญญานผู้สร้างบารมีสร้างคุณงามดีในโลกธาตุทั้งปวงในกาล

ทุกเมื่อเทอญ

สิ่งใดที่ข้าพเจ้าได้เคยผิดพลาดบกพร่องต่อท่านทั้งปวง ต่อศีลทั้งปวง ต่อการบำเพ็ญ
ภาวนาทั้งปวง ต่อการสร้างบารมีทั้งปวง ต่อการสร้างคุณงามความดีทั้งปวง ต่อการสร้างกุศลจิต
ทั้งปวง ข้าพเจ้าขอตั้งจิตด้วยความเจียมตัวเจียมตน แสดงการกราบขอขมาขอลาโทษ
ต่อความบกพร่องของข้าพเจ้าต่อท่านทั้งปวง ต่อศีลทั้งปวง ต่อภาวนาทั้งปวง ต่อบารมี
ทั้งปวง ต่อความดีทั้งปวง ต่อกุศลจิตทั้งปวง ต่อไปข้าพเจ้าจะตั้งจิตวิญญานของข้าพเจ้า
ให้เป็นผู้เกรงอกเกรงใจ ยำเกรง ต่อท่านทั้งปวง ต่อศีลทั้งปวง ต่อภาวนาทั้งปวง ต่อบารมี
ทั้งปวง ต่อความดีทั้งปวง ต่อกุศลจิตทั้งปวง และข้าพเจ้าจะตั้งจิตเคารพยำเกรงต่อท่านผู้
บำเพ็ญทานทั้งปวง ต่อท่านผู้บำเพ็ญศีลทั้งปวง ต่อท่านผู้บำเพ็ญภาวนาทั้งปวง ต่อท่าน
ผู้บำเพ็ญบารมีทั้งปวง ต่อท่านผู้บำเพ็ญความดีทั้งปวง ต่อท่านผู้บำเพ็ญกุศลจิตทั้งปวง

พระศาสดาตรัสว่า บุคคลใดบำเพ็ญทานและสร้างบารมีโดยเคารพ จะได้านิสงส์ยิ่ง
ใหญ่กว่าผู้ที่สร้างโดยไม่เคารพ วันนี้ข้าพเจ้าได้มาตั้งเครื่องสักการะแสดงสามัคคีธรรม ต่อ
การบำเพ็ญทานทั้งปวง ต่อการบำเพ็ญศีลทั้งปวง ต่อการบำเพ็ญภาวนาทั้งปวง ต่อการ
บำเพ็ญบารมีทั้งปวง ต่อการบำเพ็ญความดีทั้งปวง ต่อการบำเพ็ญกุศลจิตทั้งปวง

ขอให้เทวดาทั้งหลาย จงจำข้าพเจ้าไว้ว่า ต่อไปนี้ข้าพเจ้าจะเป็นผู้บำเพ็ญทานด้วยจิต
เคารพ เป็นผู้บำเพ็ญศีลด้วยจิตเคารพ เป็นผู้บำเพ็ญภาวนาด้วยจิตเคารพ เป็นผู้บำเพ็ญ
บารมีด้วยจิตเคารพ เป็นผู้บำเพ็ญความดีด้วยจิตเคารพ เป็นผู้บำเพ็ญกุศลจิตด้วยจิต
เคารพ ข้าพเจ้าจะน้อมจิตยำเกรงต่อความดีทั้งปวง สิ่งใดที่ข้าพเจ้าเคยล่วงเกินต่อความ
ดี ต่อคนดีทั้งปวง มาในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี หรือข้าพเจ้าเคยล่วงเกินบุคคลใด ๆ
ผู้มีเจตนาในการสร้างบารมีในภพชาติใด ๆ

ข้าพเจ้าขอตั้งความอ่อนน้อมถ่อมตัว ขอยอมรับสำนึกผิด ตั้งจิตขอขมา ต่อหน้า
พระพุทธ ต่อหน้าพระธรรม ต่อหน้าพระสงฆ์ ต่อหน้าพระโพธิสัตว์ทุกองค์ ต่อหน้าเทวดา
ทั้งหลาย ต่อหน้าจิตวิญญานทุกดวง ขอแสดงอาการละพยศ ลดมานะ ละทิฏฐิ สำนึก
ผิดในบาปกรรมที่ทำมา ต่อไปนี้จะตั้งตา ละชั่ว ประพฤติดี ทำจิตให้ขาวรอบ เชื่อฟัง
พระพุทธเจ้า เคารพพระธรรม เดินตามพระอริยสงฆ์ ขอให้ข้าพเจ้าพ้นจากทุกข์โทษเวร
ภัย พ้นจากเสนียดจัญไร ข้าพเจ้าจะสร้างกุศลอันใด ขอให้สำเร็จสมปรารถนา เจริญ
ก้าวหน้าในเส้นทางนิพพาน คุณธรรมทุกประการ จงบังเกิดขึ้นในใจของข้าพเจ้า ณ กาล
บัดเดี๋ยวนี้ด้วยเทอญ

บัดนี้ ข้าพเจ้าได้ตั้งจิตเคารพต่อท่านทั้งปวง ต่อศีลทั้งปวง ต่อการบำเพ็ญภาวนาทั้ง
ปวง ต่อการสร้างบารมีทั้งปวง ต่อการสร้างคุณงามความดีทั้งปวง ต่อการสร้างกุศลจิตทั้งปวง
และได้ขอขมาลาโทษต่อความบกพร่องที่ข้าพเจ้าเคยมีต่อการบำเพ็ญทานทั้งปวง ต่อการ

บำเพ็ญศีลทั้งปวง ต่อการบำเพ็ญภาวนาทั้งปวง ต่อการบำเพ็ญบารมีทั้งปวง ต่อการบำเพ็ญความดีทั้งปวง ต่อการบำเพ็ญกุศลจิตทั้งปวงแล้ว ข้าพเจ้าขอประกาศต่อเทวดาทั้งหลาย ขอให้ท่านจงนำข่าวสาร ไปบอกนายบุญซึ่งที่จดจารึกคุณความดีของข้าพเจ้าในอดีตกาล ถ้าในอดีตกาล ข้าพเจ้าเคยให้ทานโดยไม่เคารพ รักษาศีลโดยไม่เคารพ บำเพ็ญภาวนาโดยไม่เคารพ สร้างบารมีโดยไม่เคารพ สร้างความดีโดยไม่เคารพ สร้างกุศลจิตโดยไม่เคารพ บัดนี้ข้าพเจ้าได้สำนึกผิดและตั้งจิตกราบขอขมาขอลาโทษแล้ว ขอนายบุญซึ่งทั้งหลายจงเปลี่ยนการจารึกบุญของข้าพเจ้าในอดีตที่ทำโดยไม่เคารพ ที่จารึกเอาไว้ในบัญชีชั้นรอง ขอนายบุญซึ่งทั้งหลายจงเปลี่ยนการจารึกบุญนั้นไปสู่บัญชีทองคำ บัญชีทองคำฝั่งเพชร บุญบารมีใดที่ข้าพเจ้าเคยสร้างโดยไม่เคารพในอดีตกาล แล้วเป็นเหตุให้บุญกุศลนั้นมาส่งผลให้ข้าพเจ้าในปัจจุบันนี้อย่างไม่เต็มที่ อย่างเหลือบ่ากว่าแรง อย่างหมดแรง อย่างไม่มีแรง อย่างฝืดเคือง อย่างยากลำบาก

ตั้งแต่นี้ต่อไป ขอนายบุญซึ่งง่าวประกาศการจารึกบุญของข้าพเจ้าที่เปลี่ยนมาจารึกใหม่ในบัญชีทองคำ บัญชีทองคำฝั่งเพชร อันเป็นที่จารึกของบุคคลผู้ทำบุญด้วยความเคารพ ให้ทานโดยเคารพ รักษาศีลโดยเคารพ เจริญภาวนาโดยเคารพ สร้างบารมีโดยเคารพ สร้างความดีโดยเคารพ สร้างกุศลจิตโดยเคารพ ขอเทวดาทั้งหลายจงง่าวประกาศต่อโลกธาตุว่าเดี๋ยวนี้ข้าพเจ้าได้เป็นคนใหม่แล้ว ได้เปลี่ยนตัวเองมาเป็นผู้ที่มีความเจียมตัว มีความเคารพยำเกรงอย่างแรงกล้า ต่อความดีและคนดีทั้งปวง ขอให้เทวดาซึ่งเป็นหมู่ญาติทั้งหลายและเทวดาทั้งหลายที่เคยร่วมบุญกุศลกับข้าพเจ้ามาในอดีตกาล จงมาช่วยเหลือข้าพเจ้าอย่างแข็งขัน ให้ข้าพเจ้าเจริญรุ่งเรืองในกาลต่อไป เพราะข้าพเจ้าในตอนนี้ได้เปลี่ยนจิตของข้าพเจ้าให้มาสร้างกุศลบารมีด้วยความเคารพแล้ว

ด้วยเดชบารมีแห่งบุญกุศลที่ข้าพเจ้าบำเพ็ญโดยเคารพและบารมีของเทวดาหมู่ญาติที่รับรู้คำอธิษฐานที่ข้าพเจ้าตั้งขึ้นนี้ ตั้งแต่นี้ต่อไปขอให้ข้าพเจ้าพ้นทุกข์ พ้นโศก พ้นโรค พ้นภัย พ้นเคราะห์เสนียดจัญไร พ้นวิบากกรรมทั้งปวง พ้นหนี้สินทั้งปวง พ้นปัญหาทั้งปวง พ้นอุปสรรคทั้งปวง พ้นคนเลวทั้งปวง พ้นคนชั่วทั้งปวง พ้นคนใส่ร้ายป้ายสีทั้งปวง พ้นคนหักหลังทรยศทั้งปวง ข้าพเจ้าประกอบกิจการอันใด ขอให้สำเร็จสมปรารถนา เจริญก้าวหน้าทุกประการ บุญกุศลทั้งปวงของข้าพเจ้าที่ได้เปลี่ยนมาจารึกในบัญชีทองคำ บัญชีทองคำฝั่งเพชรนี้แล้ว จงมาเกื้อหนุนให้ข้าพเจ้าเข้าถึงพระนิพพานอย่างง่ายดาย トラบใดที่ยังไม่ถึงพระนิพพาน ขึ้นชื่อคำว่าไม่มีและไม่รู้ อย่าได้ประสบพบเจอ ข้าพเจ้าประกอบกิจการอันใด ขอให้คล่องตัวทุกอย่าง ราบรื่นทุกอย่าง รุ่งเรืองทุกอย่าง สำเร็จทุกอย่าง สมปรารถนาทุกอย่างทุกประการในกาลทุกเมื่อเทอญ ข้าพเจ้าประกอบกิจการอันใดที่ไม่ผิดทำนองคลองธรรม ขอให้สำเร็จสมปรารถนา เป็นอัครจรรยเหื่อนมนุษย์ทั้งปวง ด้วยบารมีเทวานุภาพบันดาลให้เป็นไป เทวดาองค์ใดช่วยทำคำอธิษฐานของข้าพเจ้าให้

ศักดิ์สิทธิ์มีฤทธิ์ ขอให้มีส่วนบุญจากข้าพเจ้าตลอดกาลเป็นนิตย์ในกาลทุกเมื่อเทอญ

ด้วยอำนาจบุญกุศลของข้าพเจ้าที่ย้ายมาจาริกบนบัญญัติทองคำ บัญชีทองคำฝั่งเพชร ณ กาลบัดนี้แล้ว กุศลบารมีนั้นอันเป็นบารมีสีทอง บารมีแสงทอง บารมีสีธรรม บารมีแสงธรรม ขอบารมีเหล่านั้น จมมารวมตัวกัน ให้ข้าพเจ้าเจริญในพระพุทธศาสนา เจริญในธรรมะทั้งปวง แดกฉานในธรรม แก่กล้าในธรรม ได้บรรลุธรรม ได้บรรลุมรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ อย่างง่ายดาย ได้บรรลุปฏิสัมภิทา ๔ อภิญญา ๖ วิโมกข์ ๘ และคุณธรรมทั้งหลายที่บัณฑิตทางพุทธศาสนาสรรเสริญได้อย่างง่ายดาย ด้วยเดชบารมีบุญกุศลของข้าพเจ้าที่ย้ายมาจาริกในบัญชีทองคำ บัญชีทองคำฝั่งเพชร ตั้งแต่บัดนี้ต่อไป จนกว่าข้าพเจ้าจะถึงพระนิพพานในอนาคตกาลอันใกล้นี้ด้วยเทอญ

สิ่งใดที่ข้าพเจ้าได้หาญกล้ามาอธิษฐานนี้ ถ้าหากว่าล่วงเกินสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในกรณีใด ๆ ข้าพเจ้าขอกราบแทบเท้าขอขมาขอลาโทษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจงโปรดเมตตายกโทษ อโหสิกรรมให้อภัยและช่วยเหลือข้าพเจ้าในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อเทอญ

พุทฺธัง ปติทฺธิ ธัมมํ ปติทฺธิ สังฆํ ปติทฺธิ

ขอให้คำอธิษฐานของข้าพเจ้าในวันนี้ จงศักดิ์สิทธิ์มีฤทธิ์อย่างเต็มที่ ด้วยบารมีพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ พระปัจเจกพุทธเจ้าทุกพระองค์ พระอริยสาวกทุกองค์ พระโพธิสัตว์ทุกองค์ พรหมทุกองค์ เทวดาทุกองค์ พ่อแม่ครูบาอาจารย์ทุกท่าน ท่านผู้มีพระคุณผู้มีบุญคุณทุกท่าน และบารมีบุญกุศลของข้าพเจ้าที่ย้ายมาจาริกในบัญชีสีทอง บัญชีทองคำ บัญชีทองคำฝั่งเพชร และเทวดาที่เคยสร้างบารมีกับข้าพเจ้าทั้งหลาย เมตตาบันดาลให้เป็นไป ให้สัมฤทธิ์ผล ศักดิ์สิทธิ์ ทุกข้อทุกประการในกาลทุกเมื่อเทอญ

สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงในทิศเบื้องหน้า จงเป็นสุขเกิด จงพ้นทุกข์เกิด จงมีส่วนแห่งบุญของข้าพเจ้าเกิด สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงในทิศเบื้องขวา จงเป็นสุขเกิด จงพ้นทุกข์เกิด จงมีส่วนแห่งบุญของข้าพเจ้าเกิด สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงในทิศเบื้องหลัง จงเป็นสุขเกิด จงพ้นทุกข์เกิด จงมีส่วนแห่งบุญของข้าพเจ้าเกิด สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงในทิศเบื้องซ้าย จงเป็นสุขเกิด จงพ้นทุกข์เกิด จงมีส่วนแห่งบุญของข้าพเจ้าเกิด สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงในทิศเบื้องล่าง จงเป็นสุขเกิด จงพ้นทุกข์เกิด จงมีส่วนแห่งบุญของข้าพเจ้าเกิด สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงในทิศเบื้องบน จงเป็นสุขเกิด จงพ้นทุกข์เกิด จงมีส่วนแห่งบุญของข้าพเจ้าเกิด

สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงทุกทิศทุกทาง จงเป็นสุขเกิด จงพ้นทุกข์เกิด จงมีส่วนแห่งบุญของข้าพเจ้าเกิด

ขอกระแสน้ำอันอ่อนนุ่มถ่มตน และกระแสนเมตตาจิตของข้าพเจ้า จงแผ่ไปตลอดหมื่นโลกธาตุ แสนโกฏิจักรวาล อนันตจักรวาล จิตวิญญาณดวงใดสัมผัสกระแสนี้ ขอให้

มีส่วนแห่งบุญจากข้าพเจ้าจงทุกประการ จิตวิญญาณดวงใดที่รู้แล้ว ขอให้อนุโมทนาเอง
เกิด จิตวิญญาณดวงใดที่ยังไม่รู้ ขอให้เทวดาทั้งหลายจงบอกจิตวิญญาณเหล่านั้นให้รู้
เพราะเหตุที่ได้อนุโมทนาในกุศลที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญ จิตวิญญาณเหล่านั้นจึงเป็นสุข พ้น
ทุกข์ทั้งปวง ความปรารถนาที่ดิ้งามของท่านจงเต็มรอบบริบูรณ์ทุกประการในกาลทุกเมื่อ
เทอญ เทวดาองค์ใดที่นำกระแสเมตตาจิตของข้าพเจ้าไปปรากฏในที่ต่าง ๆ ขอให้มีส่วน
บุญจากข้าพเจ้าตลอดกาลเป็นนิตย์ในกาลทุกเมื่อเทอญ

ขอเชิญเทวดาทั้งหลายที่เมตตาามาสู่สมาคมนี มาสู่มงคลพิธีนี้ หรือว่ารับรู้ในมงคล
พิธีนี้ ขอน้อมอัญเชิญท่านทั้งหลาย จงโปรดเมตตามาเป็นกัลยาณมิตรฝ่ายภูมิทิพย์ภูมิ
ธรรมของข้าพเจ้า บุญกุศลที่ข้าพเจ้าบำเพ็ญทั้งปวง ขอจงได้แก่ท่านเทวดาทั้งหลาย ที่
เมตตาต่อมอญคั่งมาเป็นกัลยาณมิตรในฝ่ายภูมิทิพย์ภูมิธรรมของข้าพเจ้าในกาลทุกเมื่อ
ข้าพเจ้าขออนุโมทนาในบุญกุศลของท่านเทวดาทั้งหลายทั้งปวง ขอให้ข้าพเจ้ามีส่วน
บุญจากท่านทั้งหลายจงทุกประการ ขอป่าวประกาศคุณงามความดีของท่านทั้งหลายไป
ตลอดหมีนโลกธาตุ แสนโกฏจักรวาล อนันตจักรวาล จิตวิญญาณทุกดวง ทุกเทวสมาคม
ทุกเทวสภา จงรับรู้รับทราบ คุณงามความดีที่ท่านบำเพ็ญมาแล้วด้วยดีในกาลทุกเมื่อ
เทอญ ขออุทิศกุศลไปถึงเจ้ากรรมนายเวรของท่านที่ท่านเคยล่วงเกินเข้ามาในอดีตกาล
เจ้ากรรมนายเวรเหล่านั้นจงได้รับบุญกุศลจากข้าพเจ้าและจงยกโทษโอหสิกรรมให้แก่
ท่านเทวดาทั้งหลาย ที่เมตตามาเป็นกัลยาณมิตรในฝ่ายภูมิทิพย์ภูมิธรรมของข้าพเจ้า
เมื่อใดที่ข้าพเจ้าบำเพ็ญบุญกุศล ขออุทิศบุญถวายแก่ท่านเป็นอัตโนมัตทุกครั้ง ท่านจง
อนุโมทนาเอาเองทุกครั้ง ทุกครั้งเกิด ขอเราจงมีส่วนเจริญรุ่งเรืองในพระพุทธศาสนา
ร่วมกัน ขอให้ท่านจงเจริญในภูมิทิพย์ภูมิธรรมของท่าน ขอให้ข้าพเจ้าที่สร้างบารมีใน
เมืองมนุษย์นี้จงเจริญรุ่งเรืองในพระพุทธศาสนา เจริญในบุญบารมีธรรม ประกอบกิจการ
อันใดที่ไม่ผิดทำนองคลองธรรม ขอให้สำเร็จสมปรารถนาเป็นอัสจรรยเหื่อนมนุษย์ทั้งปวง
ด้วยบารมีเทวานุภาพบันดาลให้เป็นไป เทวดาองค์ใดเมตตาทำคำอธิษฐานของข้าพเจ้า
ให้ศักดิ์สิทธิ์มีฤทธิ์ ขอให้มีส่วนบุญจากข้าพเจ้า ตลอดกาลเป็นนิตย์ ในกาลทุกเมื่อเทอญ

คำอธิษฐานเมื่อออกรถและเดินทางไกล

สาธุ พุทฺธัง อาราธนาณัง ธัมมัง อาราธนาณัง สังฆัง อาราธนาณัง ข้าพเจ้าขออาราธนา บารมี พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอให้คำอธิษฐานของข้าพเจ้าศักดิ์สิทธิ์มีฤทธิ์จงทุก ประการเทอญ

ข้าพเจ้าขออาราธนาบารมีของพระพุทฺธเจ้าทุกพระองค์ พระปัจเจกพุทฺธเจ้าทุกพระ-
องค์ พระสาวกทุกองค์ พระโพธิสัตว์ทุกองค์ พรหมทุกองค์ เทวดาทุกองค์ พ่อแม่ครู-
บาอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน จงโปรดเมตตาตามาคุ้มครองรักษารถคันนี้ ให้สะดวก
ปลอดภัยปราศจากอันตรายทั้งหลายทั้งปวงด้วยเทอญ

ข้าพเจ้าขออาราธนาบารมี พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอให้บุญกุศลที่ข้าพเจ้า
ได้บำเพ็ญมาทุกภพทุกชาติจงรวมตัว ขออุทิศให้แก่พระศรีอาริย์ เจ้าแม่กวนอิม ท้าว
สักกะเทวราช ท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ และเทวดาทั้งหลายทั้งปวง ขอให้ท่านจงอนุโมทนา
และจงโปรดเมตตาส่งเทวดาที่เป็นสัมมาทิฐิมาค้อมครองรักษารถคันนี้ด้วยเทอญ

เทวดาองค์ใดที่โปรดเมตตาตามาค้อมครองรักษารถคันนี้ ในตอนนี้ก็ดี หรือที่จะมีเมตตา
ตามาค้อมครองรักษารถคันนี้ในโอกาสกาลต่อไปข้างหน้าก็ดี ข้าพเจ้าขอตั้งคำอธิษฐานจิตไว้
ว่า ขอให้ท่านได้มีส่วนในบุญกุศลทั้งปวงที่ข้าพเจ้าได้เคยบำเพ็ญมา ทั้งในอดีตชาติและ
ปัจจุบันชาติจงทุกประการด้วยเทอญ และขอให้ท่านจงโปรดเมตตาตามาค้อมครองรักษารถคัน
นี้และผู้โดยสาร ให้ปราศจากอันตรายทั้งหลายทั้งปวง คิดประกอบกิจการอันใด ขอให้
สำเร็จเป็นอัศจรรย์ ด้วยเหตุแห่งบุญบารมีของท่านทั้งหลาย ได้โปรดเมตตาบันดาลให้
เป็นไปในกาลทุกเมื่อด้วยเทอญ

ข้าพเจ้าขออาราธนาบารมี พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอให้บุญกุศลที่ข้าพเจ้าได้
บำเพ็ญมาทุกภพทุกชาติจงรวมตัว ขออุทิศให้แก่จิตวิญญาณตลอดรายทางที่ข้าพเจ้าขับ
รถคันนี้ผ่านไป ขอให้ท่านจงมีส่วนแห่งบุญที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมาแล้วจงทุกประการ และ
ขอให้ท่านจงค้อมครองรักษาปกป้องคุ้มกันภัยให้แก่รถคันนี้ ให้ปราศจากอุปสรรคเภทภัย
ที่จะมาเบียดเบียนนี้ทา ในตลอดทุกเส้นทางที่ขับผ่านไปในการทุกเมื่อด้วยเทอญ

พุทฺธัง ปิณฑิ ธัมมัง ปิณฑิ สังฆัง ปิณฑิ ขอบารมี พระพุทฺธเจ้า พระธรรมเจ้า
พระสงฆ์เจ้า ประสิทธิให้คำอธิษฐานของข้าพเจ้านี้สำเร็จสมความมุ่งมาดปรารถนาจงทุก
ประการเทอญ สาธุ

พระชุมพล พลปญฺโญ เขียนเมื่อ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๔๙

บทขอขมากรรมสำนึกผิด

หลวงพ่อชมพล พลปญโญ

๒๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓

ด้วยเดชะ พุทธบารมี ธรรมบารมี สังฆบารมี ข้าพเจ้าจะขอน้อมอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเทวดาทั้งหมื่นโลกธาตุ แสนโกฏิจักรวาล อนันตจักรวาล มาเป็นพยานในการขอขมา ลาโทษ ขออโหสิกรรม สำนึกผิด ตั้งจิตใหม่ ของข้าพเจ้า ในกาลบัดนี้ด้วยเทอญ

ข้าพเจ้าจะขอตั้งความเผลอ ความละอายต่อบาป และความเกรงกลัวต่อบาป ไว้เป็น เบื้องหน้า จะกราบแทบเท้าขอขมา ขอลาโทษ กระทำผิดความผิดของตน ต่อหน้าสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ ดังนี้

๑. สิ่งใดที่ข้าพเจ้าได้เคยล่วงเกินต่อพระพุทธเจ้าทุกทุกพระองค์ พระธรรมเจ้าทุกทุก พระธรรมชั้น พระปัจเจกพุทธเจ้าทุกทุกพระองค์ พระอริยสงฆ์สาวกทุกทุกองค์ และปวงชนวิสุทธิสถานอันเกี่ยวเนื่องกับพระรัตนตรัยและสิ่งมีคุณทุกทุกสิ่งสถาน มา ในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี เจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี ทั้งหมดทั้งสิ้น
๒. สิ่งใดที่ข้าพเจ้าได้เคยล่วงเกินต่อพระโพธิสัตว์ทุกทุกองค์ และท่านผู้ทรงคุณ ซึ่ง กำลังชวนชวายุสร้างบารมี อยู่ในเส้นทางเครือข่ายแห่งพุทธะทั้งปวง มาในอดีต- ชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี เจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี ทั้งหมดทั้งสิ้น
๓. สิ่งใดที่ข้าพเจ้าได้เคยล่วงเกินต่อบิดามารดาผู้มีพระคุณชบเลี้ยงข้าพเจ้ามาตั้งแต่ เท้าเท้าฝ่าหอย มีการไม่รู้จักร้านักบุญคุณที่ท่านชบเลี้ยงมา ดื้อด้านไม่ฟังคำสั่ง สอน ต่อล้อต่อเถียงทำให้ท่านเสียใจ ไม่กระทำตามโอวาทที่ท่านสอนสั่ง ไม่ชวน- ชวายุตอบแทนบุญคุณท่าน มาในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี เจตนาที่ดี ไม่เจตนา- กี่ดี ทั้งหมดทั้งสิ้น
๔. สิ่งใดที่ข้าพเจ้าได้เคยล่วงเกิน ต่อครูบาอาจารย์ผู้สอนสั่งด้วยหวังดี โอบอ้อมอารีมี พระคุณเกื้อหนุนด้วยเมตตา โดยทำให้ท่านต้องระอา เพราะความดื้อด้านถือตัวหัว แข็ง บ้างก็แข็งดีเข้าใจว่าตัวเองนี้เก่งกล้า ทั้งที่สงวนรักษาความโง่เขลาเบาปัญญา ไว้อย่างประคบบระหงม ไม่น้อมรับโอวาทที่ท่านเมตตาสอนสั่งด้วยหวังดี ทำให้ ท่านผู้หวังดีต้องคับแค้นแน่นใจ มาในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี เจตนาที่ดี ไม่ เจตนาที่ดี ทั้งหมดทั้งสิ้น
๕. สิ่งใดที่ข้าพเจ้าได้เคยหักหลัง ทรมาน คดโกง ต่อท่านผู้มีพระคุณ ผู้มีบุญคุณ ต่อ

ท่านผู้มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดี จริ่งใจต่อข้าพเจ้า มาในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี เจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี ทั้งหมดทั้งสิ้น

๖. สิ่งใดที่ข้าพเจ้าได้เคยลบหลู่ล่วงเกิน ต่อท่านผู้มีความคุณธรรมอันสูงส่ง เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็ดี หรือเพราะความเย่อหยิ่งถือดี ยกตนข่มท่าน มาในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี เจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี ทั้งหมดทั้งสิ้น
๗. สิ่งใดที่ข้าพเจ้าได้เคยแสดงความไม่ยำเกรง ต่อจิตวิญญาณ ทั้งในภูมิชั้นสูง ภูมิชั้นกลาง ภูมิชั้นต่ำ ได้เคยล่วงเกินทำร้ายทำลายให้ท่านเดือดร้อน ด้วยกายกรรม วาจกรรม มโนกรรม มาในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี เจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี ทั้งหมดทั้งสิ้น
๘. สิ่งใดที่ข้าพเจ้าได้เคยทำให้ท่านผู้ใกล้ชิดสนิทแน่น ทั้งเป็นญาติมิตรสามีภรรยา ลูกหลานเหลนสืบสายโลหิต ต้องคับแค้น ขัดข้อง ผิดหมองใจ โดยการแสดงนิสัยอันธพาลมารโหดร้ายต่อคนใกล้ชิด มองข้ามคนสนิทไปสนใจแต่คนนอก ทำให้ท่านต้องน้อยใจ เสียใจ น้ำตาตก เพราะว่าข้าพเจ้าถือทิฐิหยาบกระด้าง เอาแต่ใจและความต้องการของตัวเองเป็นใหญ่ มาในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี เจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี ทั้งหมดทั้งสิ้น
๙. สิ่งใดที่ข้าพเจ้าได้เคยกระทำไปโดยไม่สมควรแก่ศักดิ์ศรีและฐานะ กระทำไปโดยไม่ละอายต่อบาป ไม่เกรงกลัวต่อบาป ผิดสัจจะ ผิดศีล ผิดธรรม ไม่ยำเกรงต่อโอวาทของพระศาสดา โดยละเมิดข้อห้าม หรือไม่เอื้อเฟื้อกระทำตามที่พระองค์สั่งสอน มาในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี เจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี ทั้งหมดทั้งสิ้น
๑๐. สิ่งใดที่ข้าพเจ้าได้เคยกระทำการกักขฬะ เขี้ยว โหด เลวร้าย อาฆาต พยาบาท สาปแช่ง จองเวร อิจฉา ริษยา ไม่อยากให้คนอื่นได้ดี ทั้งด่าว่า ใส่ร้ายป้ายสี นินทา กล่าววาจาใส่ร้ายยุยงให้แตกสามัคคีกัน บั่นโยนความผิดให้ผู้อื่นโดยไม่เป็นความจริง หรือพูดจาพล่อย ๆ โดยไม่ยั้งคิดไม่รับผิดชอบ อันเป็นเหตุให้ผู้อื่นต้องลำบากเดือดร้อน มาในอดีตชาติก็ดี ปัจจุบันชาติก็ดี เจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี ทั้งหมดทั้งสิ้น

ด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน ข้าพเจ้าขอตีแผ่ความจริงใจ ในการยอมรับสำนึกผิดของข้าพเจ้า ไปตลอดหมื่นโลกธาตุ แสนโกฏจักรวาล อนันตจักรวาล

ขอพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์ ได้โปรดเมตตามาเป็นพระประธาน ในการขอขมาลาโทษของข้าพเจ้า ในกาลครั้งนี้ด้วยเทอญ

ขอแสดงอาการ ละพยศ ลตมานะ ละทัญญู ขอสำนักผิดในบาปกรรมที่ทำมา ต่อไปนี้ จะตั้งตา ละชั่ว ประพฤติดี ทำจิตให้ขาวรอบ เชื่อฟังพระพุทธรเจ้า เคารพพระธรรม เดินตามพระอริยสงฆ์

ด้วยอำนาจเดชพระเมตตาของพระบรมศาสดาจารย์เจ้า ในวาระโอกาสที่ข้าพเจ้าได้กราบขอขมาลาโทษ ยอมรับสำนักผิดในกาลครั้งนี้ ขอให้ญาณบารมีของข้าพเจ้าได้ผุดเกิดใหม่ ภายใตร่มธรรมรอยพระพุทธรบาท ปกเกล้า ปกเกศ ให้ข้าพเจ้าได้เจริญรุ่งเรือง ร่มเย็นเป็นสุข ในเส้นทางธรรมยาตราของพระพุทธรองค์ตลอดไป

ในวาระมงคลโอกาส ที่ข้าพเจ้าได้เกิดใหม่ ภายใตร่มพระบารมีธรรมญาณของพระองค์เจ้านี้ ข้าพเจ้าจะพึงแสดงออก ซึ่งกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม อันประกอบด้วย กุศลและเมตตา ต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ข้าพเจ้าจะตั้งจิตบำเพ็ญอย่างแรงกล้า ต่อพระพุทธรเจ้า ต่อพระธรรมเจ้า ต่อพระสงฆ์เจ้า มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป มีความยินดีในการบริจาคทาน ในการรักษาศีล ในการเจริญภาวนา ในการสร้างบารมี ในการสร้างความคิด ในการสร้างกุศลจิต ในที่ทุกสถาน ในกาลทุกเมื่อ

เพราะว่าข้าพเจ้าได้มีศรัทธาความเชื่ออย่างแรงกล้าในเรื่องกฎแห่งกรรม ว่าบุคคลกระทำการสิ่งใด ไม่ว่าดีหรือชั่วก็ตาม ตนเองนั้นแล ที่จะเป็นผู้รับทั้งผลดีและผลชั่ว ไม่ใช่ผู้อื่นจะมาเป็นผู้รับผล ตนเองนั้นแลที่จะเป็นผู้รับผลอย่างเต็มที่ อย่างถี่ยั่วทุกคดี ไม่ว่าชั่วหรือดี เป็นกฎตายตัว ตลอดกาลนาน จนสิ้นโลก

ข้าพเจ้าขอตีแผ่ความจริงใจไปตลอดโลกธาตุ ประกาศโทษตน ด้วยความละเอียดต่อบาป และความเกรงกลัวต่อบาป ข้าพเจ้าจะชวนชวายเป็นคนใหม่ จะเห็นโทษในความชั่วแม้เล็กน้อย แล้วไม่ฝืนกระทำ จะเห็นคุณในความดีแม้เล็กน้อย แล้วชวนชวาญกระทำโดยเคารพเอื้อเฟื้อ จะไม่ประมาท ไม่ทอดธุระ ไม่เชื่อน้ำขี้ ต่อความดีและคนดีทั้งปวง จะไม่ทำตัวให้คุ้นเคยเป็นสหายใกล้ชิด ต่อความชั่วและคนชั่วทั้งปวง จะชวนชวาคบหากัลยาณมิตรผู้เป็นบัณฑิต เพื่อเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ในเส้นทางแห่งการปฏิบัติบูชา ด้วยความยำเกรงอย่างแรงกล้าต่อพระธรรม ไปจนกว่าที่จะถึงซึ่งพระนิพพาน ในอนาคตกาลอันใกล้ด้วยเทอญ

พระชุมพล พลปญโญ เขียนเพื่อเป็นพุทธรบูชา ในวันวิสาขบูชา ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๕๓

(บทขอขมากรรมสำนักผิดนี้ ถ้าใครใช้ทุกวันจะช่วยแก้ไขวิบากเวรกรรมให้เบาบางลง และช่วยให้เจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างยิ่ง)

(ไม่สงวนลิขสิทธิ์)

หากพบหนังสือเสียหายจากการพิมพ์
กรุณาส่งคืนโรงพิมพ์
หจก. ธรรมชาติการพิมพ์
ตามที่อยู่ด้านหน้า
ทางโรงพิมพ์จะจัดส่งหนังสือเล่มใหม่ไปให้
โดยไม่คิดมูลค่า

หอรระฆัง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พระพุทธรูปปฏิมากร อุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์)
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

